Açıklamalı

Hadis Makaleleri Bibliyografyası

- 1923-2016 -

Necmeddin Şeker   Recep Bilgin

AÇIKLAMALI

HADİS MAKALELERİ BİBLİYOGRAFYASI

— 1923-2016 —

Doç. Dr.
Necmeddin Şeker

Dr.
Recep Bilgin

Kitap Adı	:	Açıklamalı Hadis Makaleleri Bibliyografyası —1923-2016—
Yazar	:	Doç. Dr. Necmeddin Şeker Dr. Recep Bilgin
ISBN	:	978-975-6497-60-9
Başvuru Çalışmaları	:	2
SAMER Yayınları	:	29
Dizgi	:	SAMER
Kapak	:	SAMER
Genel Yayın Yönetmeni	:	Doç. Dr. Feyza Betül Köse

KSÜ Siyer-i Nebi Araştırmaları Uygulama Ve Araştırma Merkezi

SAMER Yayınları

Adres	:	KSÜ Avşar Kampüsü Onikişubat/Kahramanmaraş
İletişim	:	0 344 300 47 59
e-posta	:	samer@ksu.edu.tr sameryayinlari@gmail.com

Kahramanmaraş-2020

İÇİNDEKİLER

TAKDİM

Bilimsel Makale; İlmî verilerden yararlanarak, herhangi bir konuda, bir görüşü, bir düşünceyi incelemek, araştırmak, savunmak ya da kanıtlamak, bir gerçeği açıklamak, desteklemek veya ispatlamak için yazılan ve akademik dergilerde yayımlanan ilmî yazılara denir. Bilim camiasında Fen Bilimleri, Sağlık Bilimleri ve Sosyal Bilimler şeklinde tasnif edilen bu dergilerin her bir grubu da kendi içinde ayrı karegorilere ayrılır. Mesela Sosyal Bilimler alanı kendi içinde Tarih, Felsefe, Din, Edebiyat, İktisat vb. alt gruplara ayrılır. Bu grupların her birisi de konularına ve amaçlarına göre kendi aralarında ayrıca tasnife tabi tutulur. Bunların her birisi de kendine has bir takım kriterlere göre yayımlanırlar.

Ülkemizde İslâmî ilimler alanında telif edilen makaleler birçok dergide yayımlanmaktadır. Bunlar; üniversitelerin Sosyal Bilimler Enstitüleri ve İlâhiyat fakülteleri dergilerinin yanı sıra *İslâm Araştırmalar Dergisi, İslâmiyât Dergisi, Dinî Araştırmalar Dergisi, EKEV Akademi Dergisi, DİD (Diyanet İşleri Reisliği Yıllığı), Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi, İlmî Araştırmalar Dergisi, İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi, Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi (www.dinbilimleri.com), İslâm Hukuku Araştırmaları Dergisi, İslâm Sanat, Tarih, Edebiyat ve Mûsikîsi Dergisi, Dinler Tarihi Araştırmaları Dergisi, Kültür ve Mitoloji Araştırmaları Dergisi, Kelâm Araştırmaları Dergisi, e-Şarkiyat İlmî Araştırmalar Dergisi, Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi, Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi, Mârife Dergisi, Hikmet Yurdu Düşünce-Yorum Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi, İLAM Araştırma Dergisi* ve *Tabula Rasa Dergisi* …gibi dergilerdir.

Türkiye, hadis ilimleri ve araştırmaları konusunda büyük bir potansiyeli bünyesinde barındırmaktadır. 1982 yılına kadar sadece okutmanlık ve öğretim üyeliği gibi sınavlar için tez veya herhangi bir çalışma istenirken, 1982 yılında YÖK'ün aldığı bir kararla akademik çalışmalar yaptırmak amacıyla üniversitelerin bünyesinde sosyal bilimler enstitüleri kurulmuş, bu durum herhangi bir üniversitede görevli olmayan araştırmacılara da akademik çalışma imkânı sağlamıştır. Dolayısıyla bu tarihten sonra, İlâhiyat fakülteleri, sosyal bilimler enstitüsü ve diğer özel ilmî dergilerde yayımlanan makaleler akademik araştırmaların sayısını artırmıştır. 2020 yılı itibarı ile geriye dönüp bakıldığında, 1950'li yıllarda başlayan ve son otuz yılda ciddi bir yoğunluk kazanan

akademik hadis çalışmalarının nitelik ve nicelik bakımından takdire şayan olduğu görülecektir.

Cumhuriyet Döneminde ülkemizde hadis alanındaki çalışmaları, makale, yüksek lisans tezi, doktora tezi, bibliyografya, hadis öğretimi, resmî ve özel çalışmalar, ders kitabı, tercüme, şerh ve kitap gibi kısımlara ayırarak çeşitli yönleriyle inceleyen kıymetli çalışmalar yapılmıştır. Bunları tespit edebildiğimiz kadarıyla şöyle sıralayabiliriz:

1. Mücteba Uğur, "Cumhuriyet Devri Hadis Neşriyatı ve Hadis Öğretimi", *AÜİF Dergisi (50. Yıl),* s. 345-366, Ankara 1973. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan 1973 yılına kadar ülkemizde hadis alanında yapılan resmî ve özel çalışmalar, ders kitabı, tez, makale, tercüme, şerh ve kitap gibi kısımlara ayrılarak değerlendirilmiştir.

2. Osman Öztürk-Bekir Topaloğlu, *Cumhuriyet Devrinde Yayınlanan İslâmî Eserler Bibliyografyası (1923-1973),* DİB Yayınları, Ankara 1975. Eserde Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan, Cumhuriyet'in 50. yılına kadar yazılan eserler tasnif edilerek yayımlanmıştır.

3. İ. Lütfi Çakan, "1876-1976 Arası Türkiye'de Hadis Çalışmaları Bibliyografyası", İstanbul 1980. Makale, Tanzimat döneminden 1976 yılına kadar 100 yıllık bir zaman dilimini kapsayan, Osmanlı Devleti'nde ve Türkiye'de yayımlanan hadis eserlerinin ve bu alanda yapılan diğer çalışmaların isimlerinin kaydedildiği bibliyografik bir çalışmadır.

4. *Hadisin Dünü Bugünü ve Geleceği Sempozyumu,* 14-15 Ekim 1993, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Yayınları, Samsun 1993. Sempozyumda, Türkiye'de yapılan hadis çalışmalarının geldiği nokta tespit edilerek, gelecekte yapılması gereken çalışmalar ve hedefler belirlenmiştir.

5. Yavuz Ünal, "Cumhuriyet Dönemi Hadis Çalışmaları Üzerine", İ*slâmî Araştırmalar Dergisi (Hadis-Sünnet Özel Sayısı),* X, 3, Ankara 1997.

6. Yavuz Ünal, "T.C İlâhiyat Fakültelerinde 1957-1997 Yılları Arasında Hadis Anabilim Dalında Yapılan Tezler Bibliyografyası", *İslâmî Araştırmalar Dergisi (Sünnet Özel Sayısı),* X, (I-II-III), Ankara 1997.

7. Yavuz Ünal, *Cumhuriyet Türkiye'si Hadis Çalışmaları*, Etüt Yayınları, Samsun 1997. Eserde, Osmanlı Devleti'nin sonlarından günümüze kadar ülkemizde yapılan hadis çalışmaları tasnif edilerek değerlendirilmiştir.

8. Hüseyin Hansu, "Babanzâde Ahmed Naim ve Türkiye'de Hadis Çalışmalarının Yeniden Başlaması", *İslâmî Araştırmalar Dergisi,* X, (I-II-III), s. 178-182, Ankara 1997. Müellife göre Türkiye'de son devrin hadis ve hadis usûlü çalışmaları Babanzâde Ahmet Naim'in *Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarih Tercemesi* ve bu tercümenin girişine yazdığı hadis usûlü hakkındaki mukaddimeyle başlamıştır.

9. Ahmet Yücel, *Hadis İlminde Tenkit Terimleri ve İlgili Çalışmalar,* MÜİF Vakfı Yayınları, İstanbul 1998. Çalışmanın temel amacı, hadisin sıhhatini tespitte kullanılacak terimlerin ve delâletlerinin doğru olarak tespit edilmesidir.

10. Cumhuriyet Dönemi Makaleler Bibliyografyası, Milli Kütüphane, Ankara 2001. Türkiye Makaleler Bibliyografyası'nın yayımlanmaya başladığı 1952 yılından önce yayımlanan makaleler ile 1952'den 1999'a kadar yayımlanmış, ancak bibliyografyada yer almamış makaleler ve 1952-1999 yılları arasında Türkiye Makaleler Bibliyografyası'nda yer alan makale künyelerini kapsayan Cumhuriyet Dönemi Makaleler Bibliyografyası CD olarak araştırmacıların hizmetine sunulmuştur.

11. Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınlarından, Aralık 2005'te *Diyanet Aylık Dergi*'nin hediyesi olarak "37 Yıllık Birikim" adıyla verilen CD. CD'de 1968-1990 yılları arasında Diyanet Gazetesi'nde yayımlanan makaleler ile 1991-2004 yılları arasında Diyanet Aylık Dergi'de yayımlanan makaleler PDF formatında kaydedilmiştir.

12. Kadir Gürler, "Türk Modernleşmesi Sürecinde Hadis İlminin Genel Durumu", *İslâmî İlimler Dergisi,* c. II, sayı: 2, s. 105-122, İstanbul 2007. Makalede; Türk modernleşmesi sürecinde hadis ilminin genel durumu incelenmiş ve buna bağlı olarak Osmanlı medreselerinde hadis ders programlarında hadis derslerinin oranı ve hadis alanında yapılan çalışmalar ele alınmıştır. Bu süreçte, müfredata ilişkin bilgilere bakıldığında hadis derslerinin payının oldukça az olduğu ve hadis ilmiyle ilgilenenlerin de yeteri kadar çalışma ortaya koyamadıkları tespit edilmiştir. 1876-1928 arasında kaleme alınan hadis eserlerinin genelllkle tasavvufa ilişkin ve kırk hadis türü eserlerden oluştuğu, orijinal olmadıkları ve hadis ilmi açısından da yetersiz oldukları belirtilmiştir.

13. Türkiye Makaleler Bibliyografyası, 2011. (https://makaleler.mkutup.gov.tr), Milli Kütüphane Başkanlığı, Ankara. 1995 yılından günümüze, *Türkiye Makaleler Bibliyografyası* ile 1923-1999 yıllarını kapsayan *Cumhuriyet Dönemi Makaleler Bibliyografyası* veri tabanları yapılan ayrıntılı bir çalışma sonucunda beş bin dergideki bir milyona yakın bilimsel makale tek bir arayüzden taranabilir hale getirilmiş ve araştırmacıların hizmetine sunulmuştur. Amacı; bilimsel ve kültürel nitelikli dergiler ile çeşitli bilimsel toplantılar sonunda yayınlanan bildiri kitapları içinde yer alan seçilmiş makalelerin bibliyografik kayıtlarına erişimi sağlamaktır. Gerçekleştirilen çalışmalar sonucunda veri girişi altyapısı yeniden kurgulanmış ve yeni sisteme yazar adları ve yayın adı otorite dizinleri eklenmiştir.

14. İsmail E. Erünsal, Mustafa Birol Ülker, Fatih Çardaklı, *İlâhiyat Fakülteleri Tezler Kataloğu (1953-2010),* İsam Yayınları, İstanbul 2012. Eserde Türkiye'deki İlâhiyat fakültelerinde 1953-2010 yılları arasında yapılan yüksek lisans ve doktora tezleri, makaleler, sempozyum bildirileri, kitap kritikleri, tercüme makaleler ve çeşitli dillerde ya-

yımlanmış makaleler alanlarına göre ayrılarak tespit edilmiş, tezler hakkında herhangi bir değerlendirme yapılmamıştır. Esere yıllara göre eklemeler yapılmaktadır.

15. Ahmet Ürkmez., "Tenkit Temelli Türkçe Hadis Çalışmaları Bibliyografyası", *EKEV Akademi Dergisi (Sosyal Bilimler),* Yıl: XVII, LV, Bahar, s. 201-224, Erzurum 2013.

Türkiye'de 1923-2016 yılları arası hadis alanında İSAM İlâhiyat Makaleler Veri Tabanına kayıtlı makale sayısı 49'si tercüme, (ikisi Almanca, 17'si Arapça, birisi Fransızca, 19'si İngilizce ve birisi Osmanlıca) olmak üzere 1112'dir. Ancak ne yazık ki 1923-2016 yılları arasını kapsayan bu çalışmada bir kısım makalelere ulaşılamamıştır. Bibliyografik çalışmaların bütün literatürü kapsayamama gibi bir illetle malul olabileceğinden hareketle bu tür noksanlıkların mazur görülmesi ve çalışmanın hadis alanına bibliyografik bir katkı olarak kabul edilmesi temennimizdir.

Bu çalışmada Türkiye'de 1923-2016 yılları arası hadis alanında yayımlanan ilmî dergilerdeki makalelerin yıllara göre tasnifi ele alınmıştır. Diğer bir ifadeyle bu kitap bir bakıma bir hadis makaleleri kataloğu ya da bibliyorafyası niteliğindedir. Çalışmada İSAM İlâhiyat Makaleleri Veri Tabanı esas alınmıştır. Program makalelerin büyük bir kısmının PDF'sini, bir kısmının ise sadece künyesini vermektedir. *İslâm Araştırmaları Dergisi, İslâmiyât Dergisi, Mârife Dergisi, Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi (www.dinbilimleri.com)* ve *Tabula Rasa: Felsefe-Teoloji Dergisi* gibi dergilerde yayınlanan birkısım makaleler yayın paylaşımına açılmamıştır. Bu yayınların tespiti için yapılan girişimler de sonuçsuz kalmıştır. Dolayısıyla az da olsa aslına ulaşılamayan bazı makaleler tasnif dışı kalmıştır.

Kitapta yaklaşık bir asırlık süreçte yayımlanan hadis araştırmalarına dair 1112 makalenin kronolojik tanıtımı yapılmıştır. Bu bağlamda makalenin ismi, yazarı, yayın yeri ve tarihi ile makalenin muhtevasını ihtiva eden kısa bir özet bilgi verilmiştir. Araştırmacılar için bir bakıma mütevazi bir literatür çalışması olarak değerlenirilebilecek olan kitabın en önemli özelliği alanla ilgili çağdaş akademik bilgiye daha hızlı ve pratik yoldan ulaşma imkânı sağlamasıdır. Gayret bizden muvafakiyet Allahtandır.

Kahramanmaraş-2020

1926 YILI MAKALELERİ

Z. Kâdirî Ugan, "Dinî ve Gayri Dinî Rivayetler", *Dârülfünun İlâhiyat Fakültesi Mecmuası*, sayı: 4, s. 132-209, trc. Osman Güner, İstanbul 1926.[1]

Dinî Rivayetler: Rivayet ilmi, hadislerin sıhhatini tespitte çok önemli bir yer tutmaktadır. Ancak hadislerin intikali ve yazılması, İncil'in Îsâ'dan (a.s) sonra yazılmasını anımsatmaktadır. Özellikle Kâ'b el-Ahbâr'dan etkilenen ve dolayısıyla da "İsrâiliyat" nakleden Ebû Hüreyre'nin rivayetleri, adeta Tevrat ve Talmud'un bir kopyası gibidir şeklinde tespitlerde bulunan müellif, makalede; "Sahâbenin tamamının âdil kabul edilerek, rivayetlerinin tenkit dışında tutulması ve şahısların eleştirilmemesi isabetli değildir" görüşünü ortaya atmış ve bunları değerlendirmiştir. Ayrıca hadisin sıhhatini tespit ederken senede yönelerek metni ele almamanın, hadisçilerin en büyük kusurlarından birini teşkil ettiğini, bu ve benzeri ihmaller sebebiyle hadislerin sıhhatine gölge düştüğünü belirtmiştir. Hadislerin, Kur'ân-ı Kerîm'i anlamak, İslâmı aslî şeklinde öğrenmek, İslâm medeniyet ve tarihini bilmek, ilk devirlerdeki müslüman toplumların fikrî, hatta sosyal ve siyasî gelişimini incelemek açısından oldukça önemli olduğu da vurgulanmıştır.

Gayri Dinî Rivayetler: İnsanlar arasında yazının yaygınlaşmadığı zamanlarda her bilginin, rivayete dayandığı, her kavim ve milletin, yarı vahşilikten çıkıp da medeniyet yoluna girdiği zaman, rivayetten istifade ettiği, dilini, tarihini, efsanelerini, dinini ve menkıbelerini rivayet sayesinde kaydedip yazıya geçirdiği ve koruyup geliştirdiği,

---

[1] Makale, tenkitli notlar ilave edilerek, (*Dinî ve Gayri Dinî Rivâyetler, Rivâyet İlminin Tarihçesi,* Dârüsünne Yayınları, Samsun 2000) adıyla basılmıştır. Bu makalenin "Dinî Rivayetler" kısmı (Zâkir Kâdirî Ugan, "Dinî Rivayetler", Sadeleştiren: Mustafa Karataş, *İstanbul Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,* sayı: 4, s. 207-257, İstanbul 2001) ismiyle yayımlanmıştır. Makalenin "Gayri Dinî Rivayetler" isimli diğer bir kısmı da (Zâkir Kâdirî Ugan, "Gayri Dinî Rivayetler", Sadeleştiren: Musa Ulak, *İstanbul Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,* sayı: 4, s. 259-289, İstanbul 2001) ismiyle yayımlanmıştır.

Türklerin de rivayete büyük önem verdikleri, Arapların ise rivayete en fazla önem veren kavim olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca birçok belgenin rivayet sayesinde yazıya aktarılarak günümüze ulaştığı ve dolayısıyla bunlar hakkında gerek müslümanlar gerekse müsteşrikler tarafından pek çok çalışma yapıldığı ifade edilmiştir.

1951 YILI MAKALELERİ

Abdülkadir Karahan, "Kırk Hadis Tercümelerine Umûmî Bir Bakış ve Ankaralı İsmail Rüsûhî'nin (v. 1041/1631) "Tercüme-i Hadîs-i Erbaîn'i", ***İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türkiyat Mecmuası,*** **c. X, s. 235-242, İstanbul 1951.**

Makalede; asıl künyesi İsmâil b. Ahmed Ankaravî (v. 1041/1631) olan ve şiirlerinde "Rüsûhî" mahlasını kullanan, Mevlevîliği ve Mesnevî şârihliği ile şöhret bulan müellifin, tarikatlar tarafından hususî bir kıymete haiz olan *Hadîs-i Erbaîn Tercümesi* isimli eserinin yalnız bir tek yazma nüshası bulunduğu tespit edilmiş ve eser geniş bir şekilde tanıtılmıştır.

1952 YILI MAKALELERİ

Abdülkadir Karahan, "Hadîs-i Erbaîn Nev'inin Doğuşu ve Amilleri", *AÜİF Dergisi*, c. 1 sayı: 1, s. 76-82, Ankara 1952.

Müslümanların ahlâk ve edebiyatında ortak bir konu olarak işlenen ve asırlar boyunca dinî-dünyevî hayatın bir yönüyle ilgisini muhafaza eden aynı zamanda musannif ve şârihlerin mânevî ve şahsî temayüllerini de zaman zaman aksettiren "erbaîn" edebiyatının ortaya çıkması ve gelişmesinin sebepleri tespit edilerk konu açıklanmaya çalışılmıştır.

Ahmet Ateş, "el-Hatîb el-Bağdâdî ve Takyîdü'l-ilm", *AÜİF Dergisi*, c. 1, sayı: 1, s. 91-103, Ankara 1952.

Makalede; Hatîb el-Bağdâdî'nin hayatı ve eserleri hakkında bilgi verilmiş ve eserlerinden *Takyîdü'l-ilm* geniş bir şekilde tanıtılmıştır.

1955 YILI MAKALELERİ

Muhammed Hamidullah, "Hz. Peygamber Zamanında Hadisin Tedvini", trc. Nafiz Danışman, *AÜİF Dergisi*, c. 4, sayı: 3, s. 1-7, Ankara 1955.

Makalede; İslâm'ın ilk yıllarında müslümanlar'ın yazı ile ilgili durumarı incelenmiş ve Hz. Peygamber'in vefatından sonra hadislerin toplanması (tedvîn) olayı geniş şekilde değerlendirilmiştir.

James Robson, "Sahîh-i Müslim Nüshalarının Rivayeti", trc. Talat Koçyiğit, *AÜİF Dergisi*, c. 4, sayı: 3, s. 8-20, Ankara 1955.[2]

Makalede; müellif, hadis âlimlerinin Buhârî ve Müslim'in *Sahih*'leri hakkındaki görüşlerini naklederek genel görüşün *Sahih-i Buhârî* ve *Müslim*'in en yüksek otorite olduğunu kabul ettiklerini ifade etmiştir. Bununla beraber, Buhârî'nin birinci planda yer aldığını, hadis telifatının nasıl bir titizlikle oluşturulduğunu göstermesinin önemine dikkat çekilerek bu emekleri görmezlikten gelerek tenkit yapmanın haksızlık olacağı vurgulanmıştır.

M. Fuat Sezgin, "Hadis Musannefâtının Mebdei ve Ma'mer b. Râşid'in "Câmi'i", *Türkiyat Mecmuası*, c. 12, s. 115-134, Osman Yalçın Matbaası, İstanbul 1955.

Makalede; ilk hadis musannifleri arasında ismi geçen Ma'mer b. Râşid'in *el-Câmi'* isimli eserinin zamanımıza intikal etmiş olan hadis musannefâtının en eskisi olup devrinin hadis tasnifi ameliyyesi hakkında geniş fikir verebilecek mâhiyyette olduğu ifade edilerek eser ve hadislerin yazılması meselesi değerlendirilmiştir.

[2] "The Journal of the Royal Asiatic Society" mecmuasının Nisan 1949 tarihli nüshasında neşredilmiştir.

1956 YILI MAKALELERİ

James Robson, "Sünen-i Ebî Dâvûd Nüshalarının Rivâyeti", trc. Talat Koçyiğit, *AÜİF Dergisi*, c. 5, sayı: 1, s. 173-182, Ankara 1956.

Makalede; *Sünen-i Ebû Dâvûd* nüshalarının üzerinde ayrıntılı bir şekilde durulmuş, rivayet zincirleri ve rivayet lafızları değerlendirilmiş, bu konudaki şüpheler giderilmeye çalışılmıştır.

1959 YILI MAKALELERİ

Albert Dietrich, "Abdülmü'min b. Xalaf ad-Dimyatî'nin Bir Muhâcirûn Listesi", trc. Fikret Işıltan, *Şarkiyat Mecmuası,* sayı: 3, s. 125-155, İstanbul 1959.

Makalede; Dimyatî ve eseri hakkında biyografik ve edebî vesikalar sistematik bir şekilde incelenmiş ve geniş bir muhâcir listesi yayımlanmıştır.

Ahmet Hamdi Akseki, "İslâmiyet'in Öz Kaynakları- Hadis ve Sünnet", *Hakka Doğru Dergisi,* İstanbul 1959.

Makale derginin beş ayrı sayısında yayımlanmış bir yazı dizisidir. "Hadisin ve Sünnetin Tanımı", "Şerî Istılahlara, Usûlcülere, Fakihlere Göre Sünetin Tanımı", "Peygamberin Görevi ve Hadis ve Sünnetin Yeri", "Kur'ân ve Hadis Arasındaki Fark" ve "Hüküm Ortaya Koyan ve Koymayan Sünnetler" gibi başlıklarla konu değerlendirilmiştir.

1960 YILI MAKALELERİ

Talat Koçyiğit, "Ebü'l-Hasen el-Eş'arî ve Bir Risâlesi", ***AÜİF Dergisi,*** **c. 8, sayı: 1, s. 165-174, Ankara 1960.**

Makalede; kelâmcıların, bütün itikadî meseleler hakkında, Hz. Peygamber'den, hakkında nas bulunmayan her meseleyi kitap ve sünnette, hakkında nas bulunan diğer meselelerle karşılaştırıp mukayese ettikleri ve kıyas yolu ile neticeye bağladıkları vurgulanmıştır.

1961 YILI MAKALELERİ

Talat Koçyiğit, "İslâm'da Hadis", ***İslâm, Dinî, İlmî, Siyasî Aylık Mecmua*****'sının, 1960 ve 1961 yıllarında 37, 39, 42, 44, 45, 47, 48, 49, 50, 52, 53, 54, 55, 56, 59, 60. sayılarında yayımlanmıştır.**

Makalede; "er-rihle fî talebi'l-hadîs" (hadis toplamak için yapılan meşakkatli yolculuklar), sahâbîlerin hadis rivâyeti, hadis alma usûlleri, hadis râvilerinde aranan şartlar, hadislerin taksimi, sahih, hasen, mütevâtir hadisler, zayıf hadisler ve çeşitleri ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır.

Talat Koçyiğit, "Sahâbîler", ***İslâm, Dinî, İlmi, Siyasi Aylık Mecmua,*** **sayı: 54, c. 5/6, 1961, s. 172-173; sayı: 55, c. 5/7, 1961, s. 203; sayı: 57, c. 5/9, 1962, s. 266; sayı: 58, c. 5/10, 1962, s. 296; sayı: 59, c. 5/11, 1962, s. 328; sayı: 60, c. 5/12, 1962, s. 360; sayı: 61, c. 6/1, 1962, s. 15; sayı: 63, c. 6/3, 1962, s. 76-77; sayı: 64, c. 6/4, 1963, s. 108; sayı: 65, c. 6/5, 1963, s. 155; sayı: 67, c. 6/7, 1963, s. 205; sayı: 68, c. 6/8, 1963, s. 244; sayı: 69, c. 6/9, 1963, s. 276; sayı: 70, c. 6/10, 1963, s. 312; sayı: 71, c. 6/11, 1963, s. 341-342; sayı: 72, c. 6/12, 1963, s. 373; sayı: 73, c. 7/1, 1963, s. 24; Ankara 1961, 1962, 1963.**

Talat Koçyiğit'in bir kısmını tek başına, bir kısmını da İsmail Cerrahoğlu ve Lütfi Doğan ile beraber kaleme aldıkları, "Sahâbîler, Hayatları, Yaşayışları, İslâm'a Hizmetleri" başlığıyla yayımlanmış 17 makaledir. Makalelerde, sahâbînin tanımı, hadis ve fıkıh tarihi açısından sahâbenin durumu, tabakaları, sayısı, meşhur sahâbelerin bir kısmının hayatları, yaşayışları, İslâm'a hizmetleri kısaca açıklanmıştır.

Talat Koçyiğit, "İslâm Hadisinde İsnad ve Hadis Ravilerinin Cerhi", ***AÜİF Dergisi,*** **c. 9, sayı: 1, s. 47-57, Ankara 1961.**

Makale hadis usûlü ilminin temel konularından biri olan "cerh ve ta'dîl" hakkındadır. Hadis rivayeti ve isnad konusunda sahâbe ve bilhassa Hz. Ömer'in titizliği örneklerle anlatılmış ve bunun önemi vurgulanmıştır. Ayrıca bir hadisin râvi ve metniyle değerlendirme esasları açıklanmış, hadisle amel edilip edilemeyeceği hakkında bilgi verilmiştir.

Neda Armaner, "Hadislere Göre Kadının Sosyal Durumuna Umumi Bir Bakış", *AÜİF Dergisi*, c. IX, s. 131-139, Ankara 1961.

Makalede; Yunan, eski medeniyetler ve İslâm'da kadınının durumu hadislerle açıklanmıştır.

İsmail Cerrahoğlu, "Tefsir ve Hadis Kitabetine Karşı Peygamber ve Sahâbenin Durumu", *AÜİF Dergisi*, c. 9, sayı: 1, s. 39-45, Ankara 1961.

Makalede; Hz. Peygamber'in vefatından sonra başta Hz. Ebû Bekir olmak üzere halifeler ve diğer birçok sahâbenin Kur'ân tefsiri ve hadisleri yazma konusundaki tutum ve tavırları örneklerle açıklanmıştır.

Talat Koçyiğit, "Ahmed b. Hanbel", *İslâm, Dinî, İlmî, Siyasî Aylık Mecmua*'sının 1961 yılında, 44, 46, 47, 48. sayılarında yayımlanmıştır.

İslâm, Dinî, İlmî, Siyasî Aylık Mecmua'nın dört ayrı sayısında aynı başlıkla yayınlanmış olan makalede; Ahmed b. Hanbel (v. 241/855)'in hayatı, eserleri, doğumu, nesebi, yetişmesi, hadisle meşguliyeti ve hadis rivayeti, Ca'd b. Dirhem ile Kur'ân'ın mahlûk oluşu meselesi üzerine yaptıkları tartışmalar, ilim yolunda harcadığı emekler, hocaları, ilim anlayışı, yaşayışı, takvası anlatılmış, onun hadis sahasında şöhret kazanmış büyük bir İslâm fakîhi olduğu vurgulanmıştır.

1962 YILI MAKALELERİ

James Robson, "İbn-i İshak'ın İsnad Kullanışı", trc. Talat Koçyiğit, *AÜİF Dergisi,* c. 10, sayı: 1, s. 117-126, Ankara 1962.

Makalede; İbn İshak'ın (v. 151/768) metodu hakkında bilgi verilerek onun, haberleri aldığı gibi dağıtan güvenilir bir kimse olduğu, İbn İshak'tan sahâbeye veya Hz. Peygamber'e kadar uzanan rivayet zincirlerinin sahih olarak kabul edildiği vurgulanmıştır.

Hasan Hüsnü Erdem, "Namazda, İmama Uyuş, Saf Tertibi, İntizam ve Temizliğe Riayete Dair Hadis Mealleri", *Diyanet İlmî Dergi (Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi),* c. I, sayı: 7, s. 3-5, Ankara 1962).

Makalede; namazda, imama uyma, saf tertibi, düzen ve temizlik konusu âyet ve hadislerle açıklanmıştır.

1963 YILI MAKALELERİ

Talat Koçyiğit, "Kitap ve Sünnet'te Nesh Meselesi", *AÜİF Dergisi,* c. 11 sayı: 1 s. 93-108, Ankara 1963.

Makalede; neshin tarifi yapılarak, bu konuda farklı görüşlerin olduğu belirtilmiş ve konuyla ilgili âyetler örnek verilerek açıklanmıştır. Koçyiğit'e göre nâsih ve mensuh hadisleri bu yönleri ile bilmeden, onlardan hüküm çıkarmak veya fetva vermek mümkün değildir. Koçyiğit, İslâm'da neshin varlığını kabul etmeyen Ebû Müslim Muhammed b. Bahr el-İsfahânî (v. 322/934) ile neshin varlığını kabul etmekle beraber sadece kitap ve sünnet'in birbirini neshedemeyeceği fikrini savunan eş-Şâfiî (v. 204/820) bir yana bırakılacak olursa, hadis ulemâsının, umumiyetle, İslâm'da neshin vukubulduğunu kabul ettiklerini belirterek hadisin nâsih ve mensuhunu nasıl bilineceğini açıklamıştır.

James Robson, "Hasen Hadislerin Çeşitleri", trc. Talat Koçyiğit, *AÜİF Dergisi,* c. 11, sayı: 1, s. 109-118, Ankara 1963.

Makalede; bazı hadis terimlerinin ilim ehlini yeterince tatmin etmeksizin önemli bir ihtilâfa sebep olduğu belirtilerek, bu kavramların daha sonraları mâna değişikliğine uğradığını, fakat asıl meselenin mâna değişikliğine uğramayan kavramlarda ortaya çıktığı ifade edilmiştir.

Makalede "hasen hadis"in diğer kavramlarla birleşmesi konusu açıklığa kavuşturularak, Tâhir b. Sâlih b. Ahmed el-Cezâirî'nin (v. 1338/1920) *Tevcihu'n-nazar ilâ usûli'l-eser* (Kahire 1910) adlı kitabının bir bölümünün tercümesi nakledilmiştir. Ayrıca Tirmizî'nin (v. 279/892) kullandığı bütün tabirleri izah etmemesinin bir talihsizlik olduğu gibi onlar hakkında çok az konuşulmasının da garip olduğu vurgulanmıştır.

eş-Şeyh Abdullah el-Mağribî, "Hadise Dair", trc. Ahmet Serdaroğlu, ***Diyanet İlmî Dergi (Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi),*** **c. II, sayı: 10, s. 3-6, Ankara 1963.**

Makalede; hadis, hadis ilimleri, hadislerin toplanması ve yazılması, hadislerin toplanması ve tashihine verilen önem, hadis âlimlerinin en meşhurları ve en muteber kitaplar, ilk asırlarda Peygamber Efendimiz'in hadislerinin muhafazasına verilen önem, önceki ve son asırda hadis ilmi gibi başlıklarla konu açıklanmıştır.

1964 YILI MAKALELERİ

M. Zübeyr Sıddîkî, "İslâm Hukukunda Hadisin Yeri", trc. M. Esat Kılıçer, *AÜİF Dergisi,* c. 12, sayı: 1, s. 113-117, Ankara 1964.

Makalede; İslâm hukukunun önemli kaynağı olarak hadis incelenmiş ve hadisin hukukta yeri ve önemi halifeler ve sahâbelerden örneklerle değerlendirilmiştir.

Mehmed Sofuoğlu, "Bid'atler ve Korunma Yolları", *İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü Dergisi,* sayı: 2, s. 73-92, İstanbul 1964.

Makalede; halk arasında yayılan, insanları ve milletleri geriletip yok eden bid'atlar değerlendirilmiştir. Bid'atın lugat ve ıstılah yönünden tarif ve izahı, çeşitleri, zararları, bid'atlara ve bid'atçılara karşı Kur'ân'ın ve Hz. Muhammed'in tutumu ve bid'atlara düşmemek için tutulması gereken yol özet olarak anlatılmaya çalışılmıştır.

Osman Keskioğlu, "Ramazan ve Oruca Dair Hadîs-i Şerif Mealleri", *Diyanet İlmî Dergi (Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi),* c. III, sayı: 1, s. 15-18, Ankara 1964.

Makalede; Ramazan ve oruçla ilgili 22 hadîs-i şerif mealleri ile birlikte nakledilmiştir.

1965 YILI MAKALELERİ

Ahmet Serdaroğlu, "Uydurma Hadislere Dair", ***Diyanet Dergisi,*** **c. 6, sayı: 65 ve c. 7. sayı: 68-69, Ankara 1965.**

Makalede; uydurma (mevzû) hadislerin ana karakterleri ele alınarak kısaca değerlendirilmiştir.

Ahmet Serdaroğlu, "Oruç ile İlgili Bazı Hadisler ve Açıklamaları", ***Diyanet İlmî Dergi (Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi),*** **c. IV, sayı: 12, s. 200-202, Ankara 1965.**

Makalede; oruçla ilgili dört hadis ve açıklamaları verilmiştir.

Ramazan ve Oruç Hakkında Hadis Meâlleri, Derleyen ve Tercüme Edenler: Ahmet Serdaroğlu, İ. Eken, ***Diyanet İlmî Dergi (Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi) Ramazan Özel Sayısı,*** **c. IV, sayı: 1-2, s. 13-14, Ankara 1965).**

Makalede; *et-Terğîb ve't-terhîb* ve *et-Tâc* kitaplarından dokuz hadîs-i şerif derlenmiş ve nakledilmiş, açıklama yapılmamıştır.

H. Hüsnü Erdem, "Peygamberimizin Duâ Hakkındaki Öğütleri", ***Diyanet İlmî Dergi (Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi) Ramazan Özel Sayısı,*** **c. IV, sayı: 1-2, s. 21-24, Ankara 1965).**

Makalede; dua hakkında, hadisler ve âlimlerin görüşleri çerçevesinde bilgi verilmiş ve Kur'ân-ı Kerîm'de mevcut olan ve dua içeren âyetlerden 14 âyetin meâli ve Resûl-i Ekrem (s.a.v) efendimizin muhtelif zamanlarda, ümmetini talim için irad buyurdukları özlü dua içeren dokuz hadisin meâli verilmiştir.

1966 YILI MAKALELERİ

Talat Koçyiğit, "Âhâd Haberlerin Değeri", *AÜİF Dergisi,* c.14, sayı: 1, s. 125-142, Ankara 1966.

Makalede; "âhâd"ın, tanımı yapılarak, tevâtür derecesine ulaşmayan veya mütevâtir olmayan bir kişinin haberlerine verilmiş bir isim olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca yalnız bir kişinin bir kişiden rivayet ettiği haberler hakkında değil iki kişinin iki kişiden, üç kişinin ve hatta üçün üstünde kişilerin üç veya daha fazla kişilerden rivayet ettikleri haberler hakkında da kullanıldığı belirtilmiştir.

Ayrıca mütevâtir haberlerin, bunları işiten kimseler için ilm-i yakîn veya ilm-i zaruri ifade ettikleri halde, âhâd haberlerin, ilm-i nazarî ifade ettiği vurgulanmış, diğer itikadî mezheplerin "haber-i âhâd" konusundaki görüşleri kısa kısa açıklanarak hangi durumlarda delil sayılacağı açıklanmıştır.

M. Tayyib Okiç, "Hadiste Tercüman", *AÜİF* Dergisi, c. 14, sayı: 1, s. 27-47, Ankara 1966.

Makalede; tercümanlığın ehemmiyeti, Yabancı Dillerden Arapçaya Yapılan İlk Tercemeler, Tercüman Kelimesi ve Anlamı, Drogman Tabiri, Terceme ve Tercüman Arasındaki Fark gibi başlıklarla konu incelenmiştir. Ayrıca Kur'ân-ı Kerîm'de dillerin çeşitli olduğundan bahsedilmişse de tercüman tabirine hiç rastlanmadığı, hadîs-i şerîfte ise bu tabir bilinen mânasıyla kullanıldığı gibi buna yakın başka mânalarda da kullanıldığı vurgulanmış ve konu değerlendirilmiştir.

1967 YILI MAKALELERİ

Talat Koçyiğit, "I. Goldziher'in Hadisle İlgili Bazı Görüşlerinin Tahlil ve Tenkidi", *AÜİF Dergisi,* c. 15 sayı: 1, s. 43-55, Ankara 1967.

Makalede; müsteşriklerden Ignaz Goldziher'in (v. 1921) hadisle ilgili bazı görüşleri değerlendirilmiştir. Ayrıca müellifin müsteşrikler hakkındaki görüşleri ve bunlardan iyi niyetli olmayanların, olayları nasıl saptırdıkları ve değerlendirdikleri belirtilerek, bunlara karşı İslâm âlimlerinin uyanık olmaları ve bilinçli bir şekilde cevap vermeleri ve halkı bilgilendirmeleri gerektiği vurgulanmıştır.

Talat Koçyiğit, "Mevzû Hadislerin Zuhuru", *AÜİF Dergisi,* c. 15 sayı: 1, s. 57-68, Ankara 1967.

Makalede; İslâm'ın doğuşunu, gelişmesini, müslümanların bu gelişim sürecinde yaptıkları samimi ve gayretli çalışmalarını, Hz. Peygamber ve dört halife dönemlerindeki yaşanan olaylar, özellikle Hz. Osman'ın öldürülmesiyle ortaya çıkan karışıklıklar ve ayrışmalar hakkında kısa ve özet bilgi verilmiştir. Hz. Osman b. Affan'ın (v. 35/656) öldürülmesiyle başlayan siyasî karışıklıklar neticesinde, ortaya çıkan fırka ve hiziplerin, kendi görüşlerini teyit etmek maksadıyla, çeşitli konularda hadis uydurdukları vurgulanmıştır. Neticede bu durumun hadis ilminin gelişmesini sağladığı ve hadisçilerin ortaya koydukları bazı temel kaidelerle sahih hadisleri, zayıf ve uydurma olanlarından ayırmayı başardıkları kaydedilmiştir.

Asaf Ataseven, "Bir Hadisin Düşündürdükleri: Hastalık-Şifa- İhtiyarlık–Ölüm", *İslâm Medeniyeti,* c. I, sayı: 3, s. 39-41, İstanbul 1967.

Makalede; hastalık, şifa, ihtiyarlık ve ölüm ile ilgili bir hadis kısaca açıklanmıştır.

Âsaf Ataseven, "Bir Hadisin Düşündürdükleri: Vebâ Hastalığı ve Karantina", *İslâm Medeniyeti,* c. I, sayı: 4, s. 37-38, İstanbul 1967.

Makalede; Vebâ hastalığı ve karantina ile ilgili *"Bir yerde veba hastalığı olduğunu işitirseniz oraya girmeyiniz. Sizin içinde bulunduğunuz yerde veba vaki olursa oradan çıkmayınız"* hadisi açıklanmıştır.

Ahmet Serdaroğlu, "Uydurma Hadislere Dâir", ***Diyanet İlmî Dergi (Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi),*** **c. VI, sayı: 12, s. 316-318, Ankara 1967.**

Makalede; İslâm dininin ana kaynakları olan Kitap, Sünnet, icmâ ve kıyas açıklanmış ve mevzû (uydurma) hadislerle ilgili kısa bilgi verilmiştir.

1968 YILI MAKALELERİ

Nafile Oruçlar Hakkında Hadîs-i Şerif Mealleri, ***Diyanet İlmî Dergi (Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi,*** **c. VII, sayı: 78-79, s. 271-273, Ankara 1968).**

Makalede; nafile oruçlar hakkında bilgi verilmiş konuyla ilgili hadisler açıklanmıştır.

Ahmet Serdaroğlui, "Uydurma Hadislere Dair", ***Diyanet İlmî Dergi (Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi),*** **c. VII, sayı: 68-69, s. 35-36, Ankara 1968.**

Makalede; mevzû (uydurma) hadisleri tanımak için senedlerinden başka tababet, sebze, meyve, pirinç ve horoz hakkındaki rivayetler gibi genel prensipler tespit edilerek konu açıklanmıştır.

Talat Koçyiğit, "Cehmiyye (Mutezile) de Akılcılık", ***AÜİF Dergisi,*** **c. 16, sayı: 1, s. 103-122, Ankara 1968.**

Makalenin ilk bölümünde; câhiliye Araplarının tabiat ve insan konusundaki inançlarının kaynağının, birbirleriyle herhangi bir ilgisi bulunmayan birtakım görüş ve inançlardan veraset yoluyla kendilerine intikal ettiği vurgulanmıştır. Ayrıca bunların inançlarının tıp, kehanet ve yıldızlara ilişkin birtakım söz ve tekerlemelerden ibaret olduğu belirtilmiştir. Nazzam'dan (v. 231/845) İbn Kayyım el-Cevziyye'ye, (v. 751/1350) Muhammed Abduh'tan (v. 1322/1905) Reşit Rıza'ya (v. 1353/1935) birçok âlimin akıl-nakil ilişkisi konusundaki görüşleri, detaylı bir şekilde incelenerek, ehl-i sünnet görüşü ışığında değerlendirilmiştir.

1969 YILI MAKALELERİ

Talat Koçyiğit, "İlmu Usûli'l-Hadîs veya İlmu Mustalahi'l-Hadîs", *AÜİF Dergisi,* c. 17 sayı: 1, s. 117-135, Ankara 1969.

Makalede; sahâbenin İslâm dininin ibadet, itikat ve ahlâk olarak, bir bütün halinde bizlere intikalini sağlayan ilk kaynak olduğu belirtilerek, onların Hz. Peygamber'le beraber bulundukları sürede, vahyin nüzûlüne şahit oldukları, yeni bir dünya nizamının kuruluşuna bu vahiyden istifade etmenin ve hüküm çıkarmanın bütün yollarını öğrendikleri belirtilmiştir. Ayrıca "mustalahu'l-hadîs" ilminde ilk devirlerden günümüze meşhur olan âlimler ve eserleri, ana kaynaklar ve tâli kaynaklar şeklinde tasnif edilerek nakledilmiş ve bu eserler üzerine şerhler, hâşiyeler, tetkikler, tahkikler geniş bir şekilde değerlendirilmiştir.

Osman Keskioğlu, "Hadîs-i Şeriflere Göre Mü'min", *Diyanet İlmî Dergi (Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi),* c. VIII, sayı: 88-89, s. 268-271, Ankara 1969.

Makalede; mü'minin özellikleri ile ilgili farklı yedi hadis, tercüme edilerek açıklanmıştır.

Muhammed Hamidullah, "Hadis ve Sünnet", trc. Muharrem Şen, *Diyanet Dergisi,* c. 8, sayı: 80-81, s. 13-16, 40, Ankara 1969.

Makalede; "hadis" ve "sünnet" terimleri kısaca açıklanmış, hadisin önemi, hadislerin muhafaza edilmesinin sebepleri ve hadislerin Hz. Peygamber zamanında ve ondan sonra tedvinine dair bilgi verilmiştir.

Osman Keskioğlu, "Ramazan ve Oruçla İlgili Hadîs-i Şerifler", *Diyanet İlmî Dergi (Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi),* c. VIII, sayı: 90-91, s. 343-347, Ankara 1969.

Makalede; Ramazan ayı ve oruçla ilgili 19 hadis açıklanmıştır.

Ahmet Serdaroğlu, "Hadis", ***Diyanet İlmî Dergi (Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi),*** **c. VIII, sayı: 90-91, s. 339-342, Ankara 1969.**

Makalede; helal ve haramla ilgili bir hadis detaylı bir şekilde açıklanmıştır.

Ahmet Serdaroğlu, "Hadis: Bir Hadîs-i Şerif ve Îzâhı", ***Diyanet İlmî Dergi (Diyanet Dergisi),*** **c. VIII, sayı: 82-83, s. 76-78, Ankara 1969.**

Makalede; niyet hadisi olarak bilinen *"Ameller niyetlere göredir"* hadisi açıklanmıştır.

1970 YILI MAKALELERİ

Talat Koçyiğit, "Hadisler Arasında Tenâkuz Meselesi (Muhtelifü'l-Hadîs)", *Diyanet Dergisi*, c. 9, sayı: 98-99, s. 205-209, Ankara 1970.

Makalede; Hz. Peygamber'den sahih olarak rivayet edilen hadisler arasında, zahirî mânaları birbiriyle çelişen hadislere çok rastlandığı belirtilmektedir. Ayrıca hadise ve hadis ilmine vâkıf olmayan kimselerin, bu neviden iki hadisle karşılaştıkları zaman, Hz. Peygamber'in birbiriyle çelişen sözler söylediğini zannederek şüpheye düştüğü ifade edilerek bu konuda çözüm yolları açıklanmış ve bu işin "muhtelifü'l-hadîs"i ilgilendirdiği belirtilerek, detaylı açıklama yapılmıştır. Hadis ilminin en mühim konularından birini teşkil eden muhtelifü'l-hadîs meselesi, İslâm'da, Hz. Peygamber'in sünnetiyle vârit olan bir hükmün zayi olmaması için, hadis ulemâsı tarafından sarf edilen gayretlerin büyüklüğünü göstermesi bakımından da büyük bir önem taşıdığı vurgulanmıştır.

Talat Koçyiğit, "Peygamberimiz ve Sünnet'inin Teşrî Değeri", *Diyanet İlmî Dergi Özel Sayı*, s. 102-110, Ankara 1970.

Makalede; Sünnet'in İslâm dinindeki yeri ve değeri ortaya konmuş, sahâbe devrinden itibaren asırlar boyunca müslümanlar tarafından gerektiği şekilde takdir olunan Sünnet'in, hüküm istimdad ve istinbatında, Kur'ân-ı Kerîm'le birlikte, İslâm teşrîinin daima müracaat olunan ana kaynaklarından biri sayıldığı vurgulanmıştır.

J. Schacht, "Peygamber'in Sünneti" Tabiri Hakkında", trc. M. Said Hatiboğlu (*AÜİF* Dergisi c. 18, sayı: 1, s. 81-84, Ankara 1970).

Makalede; Kur'ân-ı Kerîm'den âyet ve hadislerle "sünnet" ve "peygamberin sünneti" kavramı örneklendirilerek açıklanmıştır.

Osman Keskioğlu, "Hadîs-i Şeriflere Göre Mü'min –II-", ***Diyanet İlmî Dergi (Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi),*** **c. IX, sayı: 92-93, s. 21-24, Ankara 1970.**

Makalede; mü'minin özellikleri ile ilgili altı ayrı hadis, tercüme edilerek açıklanmıştır.

Ahmet Serdaroğlu, "Hadis", ***Diyanet İlmî Dergi (Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi),*** **c. IX, sayı: 94-95, s. 78-80, Ankara 1970.**

Makalede; iman ve imanın şubeleri ile ilgili bir hadis detaylı bir şekilde açıklanmıştır.

1971 YILI MAKALELERİ

Talat Koçyiğit, "İmam Buhârî ve el-Câmiu's-sahîh'i", *Diyanet İlmî Dergi,* c. 10, sayı: 104-105, s. 19-23; *AÜİF* Dergisi, c. 4, sayı: 3, s 8-20, Ankara 1971.

Makalede; Buhârî'nin *el-Câmiu's-sahîh*'inin rivayet, râviler, bölümler (bâblar) ve diğer hususlardaki özellikleri ele alınmıştır. Koçyiğit; Buhârî ve Müslim'in *Sahîh*'lerinde yer alan hadisler ister mütevâtir olsun ister olmasın ister ilim ifade etsin ister zan ifade etsin hepsinin ameli gerektiren bir sıhhate sâhip olmaları hususunda İslâm ulemâsının ittifak ettiklerini ve önemli olanın, müslümanların bu kitaplardan gereği gibi istifade etmelerini sağlamak ve onlara kurtuluş yollarını göstermek gerektiğini söylemektedir.

M. Yaşar Kandemir, "Mevzû Hadisleri Nasıl Tanıyabiliriz". *Diyanet İlmî Dergi,* c. 10, sayı: 104-105, s. 24-32, Ankara 1971.

Makalede; hadis uyduran şahısların ya kendilerinde veya icad ettikleri sözlerde bulunan birtakım kusurlar sebebiyle tanıyıp yakalamakla yetinmeyen muhaddislerin, hadisler üzerinde de şümullü bir araştırma yaptıkları ve bir hadisin uydurma olmasını şu yedi şartla değerlendirmişlerdir. Bunlar; 1. Hadis uyduranların itirafı, 2. Haberlerin lafzında veya mânasında bozukluk bulunması, 3. Elde mevcut güvenilir hadis kitaplarında bulunmaması, 4. Birçok insanın görmesi gereken bir hadiseyi bir kişinin gördüğünü iddia etmesi, 5. Kur'ân-ı Kerîm ve sahih sünnete muhalif olması, 6. Akla, his ve müşahedeye muhalif olması, 7. Tarihi olaylara aykırı düşmesi.

1972 YILI MAKALELERİ

M. Saim Yeprem, "Büyük Türk Hadis Âlimi Kissî", ***Diyanet İlmî Dergi (Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi),*** **c. XI, sayı: 3, s. 161-164, Ankara 1972).**

Makalede; Türk hadis âlimi Kissî, "Hayatı", "Eserleri", "Hadis İlmindeki Yeri", "İlmî Değeri ve Tesiri" gibi başlıklarla tanıtılmıştır.

M. Saim Yeprem, "Büyük Türk Hadis Âlimi Kissî. II", ***Diyanet İlmî Dergi (Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi),*** **c. XI, sayı: 6, s. 352-357, Ankara 1972).**

Makalede; Türk hadis âlimi Kissî eseri olan *Müsned,* "Sülâsiyyât", "Rivayet-Tarikler", "En Fazla Rivayet Ettiği Râviler" gibi başlıklarla tanıtılmıştır.

1973 YILI MAKALELERİ

Ignaz Goldziher, "İslâm'da Hadisin Yeri Etrafında Mücadeleler", trc. Cihad Tunç, *AÜİF Dergisi,* c. XIX, s. 223-235, Ankara 1973.

Makalede; halifeler ve bir kısım sahâbîlerin hadis rivayeti konusunda duyarlılıkları ve tittizlikleri vurgulanarak, hadis rivayetinin zorlukları açıklanmıştır.

Mehmed S. Hatiboğlu, "Hz. Âişe'nin Hadis Tenkidciliği", *AÜİF Dergisi,* c. XIX, s. 59-74, Ankara 1973.

Makalede; İslâm'da müstesna yeri olan büyük İslâm âlimesi olan Hz. Âişe'nin geniş kültürünün mahsulü olan tenkitlerinden bazısını kaydedilmiş ve ilmî sahadaki İslâmî tenkit anlayışı onun şahsında müşahhaslaştırılmıştır.

Mehmet Sofuoğlu, "Musibetlere ve Kederlere Karşı Kur'ân'dan ve Peygamberin Sözlerinden Metanet Reçeteleri", *Diyanet İlmî Dergi (Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi),* c. XII, sayı: 1, s. 23-28, Ankara 1973.

Makalede; musibetlere ve kederlere karşı Kur'ân'dan ve Peygamber'in hadislerinden örneklerle konu açıklanmıştır.

1974 YILI MAKALELERİ

Ali Yardım, "Fetih Hadisi Üzerinde Bir Araştırma", ***Diyanet İlmî Dergi (Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi),*** **c. XIII, sayı: 2, s. 116-123, Ankara 1974.**

Makalede; İstanbul'un fethi ile ilgili hadis, "Metnin Usul Bakımından Tahlili", "Kaynakların Değerlendirilişi" ve "Tarihte Fetih Teşebbüsleri" gibi başlıklarla değerlendirilmiştir.

1975 YILI MAKALELERİ

Abdülfettâh Ebû Gudde, "Halk'ı Kur'ân Meselesi: Raviler, Muhaddisler, Cerh ve Ta'dîl Kitaplarına Tesiri", trc. Mücteba Uğur, *AÜİF Dergisi,* c. XX, s. 307-321, Ankara 1975.

Makalede; tarihte "el-mihne" de denilen "halk-ı Kur'ân" ya da "lafız" meselesinin, cerh ve ta'dîl kitaplarında, hadis ricaline, zayıf râvilere ait eserlerde, tarihi kaynaklarda çokça zikredilen, sebeplerine inilen bir konu olduğu tespit edilmiştir. Meselenin menşei, tarihi seyri hakkında kısa bilgiler verilmiş, râvilere, muhaddislerle cerh ve ta'dîl kitaplarına tesirinden bahsedilmiştir.

Muhammed Abdurraûf, "Ahmed b. Hanbel'in Müsnedi", trc. Mücteba Uğur, *Diyanet İlmî Dergi (Diyanet Dergisi)*, c. XIV, sayı: 1, s. 21-33, Ankara 1975.

Makalede; Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'i çeşitli yönlerden tanıtılmıştır. Ayrıca Ahmed b. Hanbel'in nesebi, doğumu, yetişmesi, ilim tahsili, hadis hıfzı vb. konular değerlendirilmiştir.

1976 YILI MAKALELERİ

Talat Koçyiğit, "İbn Şihâb ez-Zührî (50-124 h.)", ***AÜİF Dergisi,*** **c. XXI, s. 51-84, Ankara 1976.**

Makalede; İbn Şihâb ez-Zührî'nin (v. 124/742) doğumu, soyu, dedesinin müslüman oluşu, o günkü devlet adamlarıyla ilişkileri, ilim yolundaki gayretleri gibi konulardan bahsedilmiştir. Zührî hakkında, ilmiyle zühd ve takvasını şahsında cem edebilen nadir hadis imamlarından biri olduğu, Hz. Peygamber'in hadisi bahis konusu olduğu zaman, en ufak hatalarından dolayı babalarını dahi tenkit ve teşhir etmekten çekinmeyen hadisçilerin, onun hakkında yalnız hüsn-i şehadette bulundukları, ilmine veya diyanetine zarar verebilecek herhangi bir kusuruna işaret etmedikleri vurgulanmıştır. Ayrıca müsteşrik Ignaz Goldziher'in itirazları değerlendirilerek cevap verilmiştir.

Mücteba Uğur, "Hadislerin Değerlendirilmesi", ***Diyanet İlmî Dergi (Diyanet Dergisi),*** **c. XV, sayı: 2, s. 89-99, Ankara 1976.**

Makalede; hadislerin sened ve metin yönünden değişik derecelerde oluşu ve her birinin ayrı ayrı isimlerle anılmasının değerlendirmede ayrı esaslar gerektirdiği tespiti yapılmış, nice sahih denilen hadislerin en az ihtimalle Hz. Peygamber'in ağzından çıktığı gibi rivayet edilmemiş olabileceği ifade edilerek hadisler değerlendirilmiştir.

1977 YILI MAKALELERİ

Salahattin Polat, "Hadislerle Resûlullah'ın Ahlakından Örnekler", ***Diyanet İlmî Dergi (Diyanet Dergisi),*** **c. XVI, sayı: 4, s. 197-215, Ankara 1977.**

Makalede; *"Seni âlemlere rahmet olarak gönderdik"* diye hitap ettiği sevgili Resûlü-nün ahlakının bizim örnek alıp, tatbik etmemiz gereken en güzel bir numûne-i imtisal olduğu belirtilerek, hadislerle Hz. Muhammed'in ahlâkından örnek olaylar açıklanmış-tır.

Salahattin Polat, "Hadislerle Resûlullah'ın Ahlakından Örnekler", ***Diyanet İlmî Dergi (Diyanet Dergisi),*** **c. XVI, sayı: 5, s. 261-281, Ankara 1977.**

Makalede; Hz. Muhammed'in ahlâkından örnek olaylar hadislerle açıklanmıştır.

1978 YILI MAKALELERİ

Mehmed Said Hatiboğlu, "İslâm'da İlk Siyasî Kavmiyetçilik: Hilâfetin Kureyşliliği", *AÜİF Dergisi*, c. XXIII, s. 121-213, Ankara 1978.

Makalede; hilafet üzerinden kavmiyetçilik (ırkçılk) meselesi ve "Hilâfetin Kureyşliliği" konusu geniş bir şekilde değerlendirilmiştir.

Muhammed Talbi, "Bid'atlar- I", Çeviren: Mehmet Şimşek, *AÜİF Dergisi*, c. XXIII, s. 445-460, Ankara 1978.

Makalede; müellif yazının gayesinin, titiz araştırmalar isteyen bid'at konusunun açığa kavuşturulması olduğunu ifade ederek konu örneklerle ve değişik yönlerden incelenmiştir.

Kemal Sandıkçı, "Hadislerle Ramazan ve Oruç", *Diyanet İlmî Dergi (Diyanet Dergisi)*, c. XVII, sayı: 3-4, s. 215-222, Ankara 1978.

Makalede; Ramazan ve oruç konusunda 21 hadis kısaca açıklanarak değerlendirilmiştir.

İbrahim Canan, "Kütüb-i Sitte İmamlarının Şartları", *Diyanet İlmî Dergi (Diyanet Dergisi)*, c. XVII, sayı: 3-4, s. 150-170, Ankara 1978.[3]

Makalede; Kütüb-i Sitte dediğimiz, Buhârî ve Müslim'in *Sahih*'leri, Nesâî, Ebû Dâvûd, Tirmizî ve İbn Mâce'nin *Sünen*'lerinin sahih hadisleri cemetmek maksadıyla telif edilmiş eserler olduğu tespit edilerek hepsinde bazı müşterek şartların bulunmasının normal olduğu, bu şartların herhangi bir rivayete "sahih" vasfının verilebilmesi için

---

[3] Makale ayrıca *Atatürk Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi Dergisi*'nde de yayımlanmıştır. İbrahim Canan, "Kütüb-i Sitte İmamlarının Şartları", *Atatürk Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi Dergisi*, sayı: 3, s. 103-126, Erzurum 1979).

âlimlerce aranan şartlar olduğu ifade edilerek Kütüb-i Sitte imamlarının şartları değerlendirilmiştir.

1979 YILI MAKALELERİ

Mücteba Uğur, "Hz. Peygamber Devri Hadis Öğrenimi", ***Diyanet İlmî Dergi (Diyanet Dergisi),*** **c. XVIII, sayı: 3, s. 136-148, Ankara 1979.**

Makalede; Hz. Peygamber devri hadis öğrenimi özet olarak ele alınmıştır. Hz. Peygamber'e ait rivayetlerin ilk müslümanlardan oluşan toplum içinde yayılması neticesinde öğrenim tabirinin rivayetten ayrı olarak ele alınması gerektiği, aslında öğrenimin rivayeti de kapsadığı yahut her ikisinin eş mânalı sayılabileceği ifade edilmektedir.

1980 YILI MAKALELERİ

Lütfullah Cebeci, "İmâm-ı Tirmizî", ***Atatürk Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi Dergisi,*** **sayı: 4, s. 287-311, Erzurum 1980.**

Makalede; Tirmizî'nin hayatı, hadis öğrenimi, kısaca ele alınmış, eseri ve "hasen hadis" konusu geniş şekilde değerlendirilmiştir.

1981 YILI MAKALELERİ

Gérard Lecomte, "İslâm'da İhtilâf'ın Tekâmülüne Bir Örnek: Şâfiî'nin "İhtilâfü'l-hadîs"inden İbn Kuteybe'nin "Muhtelifü'l-hadîs"ine", trc. İbrahim Kâfî Dönmez, *İslâm Medeniyeti,* c. V, sayı: 1, s. 3-37, İstanbul 1981.[4]

Makalede; İbn Kuteybe'nin *Muhtelifü'l-hadîs* ve Şafiî'nin *Kitâbü İhtilâfi'l-hadîs*'i karşılaştırılarak değerlendirilmiştir. İki kitabın başlıkları arasındaki benzerliğin muhteva benzerliğini de düşünmeye yönelttiği ifade edilerek, incelenen sahanın aynı ve kriterlerin mukayeseye çok elverişli olduğundan iki müellifin bakış noktalarının köklü şekilde farklı olduğunu gösterilmeye çalışılmıştır.

M. Cemal Sofuoğlu, "Şîa'nın Sahâbîler Hakkındaki Bazı Görüşleri", *AÜİF Dergisi,* c. XXIV, s. 533-538, Ankara 1981.

Makalede; sahâbe hakkında önce Ehl-i sünnet'in sonra Şîa'nın görüşleri nakledilmiş âyet ve hadislerle konu değerlendirilmiştir.

Muhammed Talbi, "Bid'atlar II", trc. Mehmet Şimşek, *AÜİF Dergisi,* c. XXIV, s. 593-607, Ankara 1981.

Makalede; bid'at konusu kabîh=kötü ve hasen=iyi şeklinde kısımlara ayrılarak örneklerle ve değişik yönlerden incelenmiştir.

---

[4] Makale ayrıca (Gerard Lecomte, *İslâm'da İhtilâfın Tekâmülüne Bir Örnek: Şâfiî'nin İhtilâfü'l-hadîs'inden İbn Kuteybe'nin Muhtelifü'l-hadîs'ine,* Çeviren: İbrahim Kâfi Dönmez, Fıkıh ve Fıkıh Tarihi İncelemeleri, 2014, s. 467-505)'da yayımlanmıştır).

1982 YILI MAKALELERİ

Abdullah Aydınlı, "İmlâ Usûlü ve es-Sem'ânî'nin "Edebü'l-İmlâ' ve'l-İstimlâ"ı", ***Atatürk Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **sayı: 5, s. 175-188, Erzurum 1982.**

Makalede; "İmlâ"nın tanımı yapılarak, hadis alma usûllerinin en üstünü olduğu tespit edilmiştir. es-Sem'ânî *Edebü'l-imlâ' ve'l-istimlâ* isimli bu eserini, İsfahan, Bağdad, Belh, Cürcan, Dımaşk, Serahs, Merv, Nîşâbur, Vâsıt, Herat ve Hemedan başta olmak üzere 80'i aşkın beldeyi gezerek derlediği bilgilerle meydana getirdiği ve yazma tek nüsha halinde bulunan eseri Max Weisweiller; giriş, eser ve yazmaları, kitabın muhtevasının Almanca hülasası ile neşrettiği vurgulanmıştır. Müellif eserin özet tercümesini yayımlamıştır.

1983 YILI MAKALELERİ

Nevzat Âşık, "el-Hemezâni ve Makâmâtı", ***Dokuz Eylül Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **sayı: 1, s. 67-96, İzmir 1983.**

Makalede; Hemedânî (Ebü'l-Fazl Bedîüzzamân Ahmed b. el-Hüseyn b. Yahyâ el-Hemedânî (v. 398/1008)'nin "Hayatı", "Nesebi", "Tahsili", "Kişiliği ve Vefatı" ve *Makâmât* isimli eseri geniş olarak değerlendirilmiştir.

Salahattin Polat, "Zayıf Hadislerle Amel", ***Erciyes Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **sayı: 1, s. 83-110, Kayseri 1983.**

Makalede; zayıf ve hasen hadis terimlerinin tanımı yapılarak, hadis âlimlerinin görüşleri ve zayıf hadisle amel meselesi incelenmiştir. Zayıf hadislerin hiçbir işe yaramayacağı kanaatinin son derece yanlış olduğu, bu kanaate varılmasında çok zaman zayıf hadislerin mevzû hadislerle karıştırılmasının rol oynadığı gibi zayıf hadislerin mertebeleri olduğunun göz önüne alınmayışının da tesiri olduğu belirtilmektedir. Za'fı şiddetli olmamak şartıyla, birtakım karine ve delillerle desteklenen zayıf hadislerin, itikad ve haram-helal konuları dışında delil olabileceği görüşü benimsenmiştir. Fakat zayıf hadisle fedâil konusunda herkesin amel edebilmesi mümkün iken, fıkhî bir konudaki zayıf hadisle ancak âlimler ve fukahâ amel edebilirler. Zayıf hadisleri mutlak kabul veya red yerine, özelliklerine ve kullanılacakları konuya göre ayrı ayrı değerlendirmek en isabetli yoldur ve âlimlerin çoğunluğunun geçmiş tatbikatı budur denilmektedir.

Ali Toksarı, "Nisab Açısından Rivâyet-Şehâdet Farkı", ***Erciyes Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **sayı: 1, s. 231-248, Kayseri 1983.**

Makalede; İslâm âlimlerinin şahitliğin tersine tek bir kişinin hadis rivayetini yeterli gördükleri ancak hicrî birinci asrın ikinci yarısından itibaren müminlerin kendile-

rinden hadis aldıkları kişiler hususunda titiz davrandıkları ve bunları çok ağır bir şekilde tenkide tabi tuttukları belirtilmiştir. Hatta râvilerin özel hayatları da dahil her yönü incelenerek tenkide tabi tutulmuştur. Şahitler de dahil başkalarının ayıplarını araştırmayı yasaklayan ve haklarında konuşmayı gıybet sayan İslâm'ın mensuplarının bir grubunu teşkil eden hadis usûlü ulemâsı, râviler hakkında yapılan eleştiriyi gıybet telakki etmeyip, teşvik ettikleri cerh ve ta'dîl ulemâsının bu teşviki yasaklanan gıybetle görünürde çelişmekte ise de bunun onların dininin ikinci kaynağı Sünnet'in müteakip nesillere intikali konusundaki titizliklerinin nadide bir örneği olarak anlaşılması gerektiği vurgulanmıştır.

Ali Yardım, "Şemâil Nev'inin Doğuşu ve Tirmizî'nin Kitâbü'ş-Şemâil'i", ***Dokuz Eylül Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **sayı: 1, s. 349-409, İzmir 1983.**

Makalede; şemâil kavramının tanımı yapılmış ve Tirmizî'nin *Kitâbü'ş-şemâil* isimli eseri "Muhtevası", "Yazma ve Basma Nüshaları", "Üzerine Yapılan Türkçe ve Diğer Çalışmalar", "Tirmizî Dışında Diğer Şemâil Çalışmaları ve Şemâile Yer Veren Diğer Kaynaklar" gibi başlıklarla çok geniş bir şekilde açıklanmıştır.

1984 YILI MAKALELERİ

Abdülazim ed-Deyb, "Bilgisayar Vasıtasıyla Sünnet-i Şerîfeyi Toplama ve Tasnif İçin Bir Tasarı", Çeviren Abdullah Aydınlı, *Diyanet İlmî Dergi (Diyanet Dergisi),* c. XX, sayı: 1, s. 57-64, Ankara 1984.[5]

Tebliğde; bilgisayarın sünneti toplama, tasnif etme ve konularına ayırma hususunda farklı bir tasarı sunulmuştur. Tasarı şu sorulara cevap mahiyetindedir:

1. Falan konudaki hadîs-i şerifler nelerdir?
2. Bunlardan her bir hadisin sıhhat derecesi nedir?
3. Bunların zahiren zıt gibi görünenleri nasıl telif edilir?
4. Bunların müşkil (anlaşılması güç) yönleri nasıl açıklanır?
5. Bunlardaki garîb kelimelerle ne kastedilmiştir?
6. Falan hadisi bize ulaştıran bütün senedler nelerdir
7. Baş tarafını bildiğimde bir hadisi nasıl bulabilirim?
8. Sadece râvisini bildiğimde hadisi nasıl bulabilirim?
9. Ne lafzını ne de râvisini bilmeyip de yalnız mânasını bildiğim bir hadis nasıl bulunabilir?
10. Söz konusu hadisin râvilerinden her biri hakkında ne denmiştir?

Salahattin Polat, "Hadiste İsnad Sistemi Üzerinde Bazı Görüşler", *Diyanet İlmî Dergi (Diyanet Dergisi),* c. XX, sayı: 2, s. 22-36, Ankara 1984.

Makalede; sahâbîlerin isnadın temeli olabilecek tavırlarıyla sonraki nesillere örnek oldukları, o devirde isnada verilen önemin lüzumu ölçüsünde olduğu daha sonra fitne ve fırkaların zuhuruyla hadis vaz'ının yaygınlaşması, hadisin Resûlullahla görüş-

---

[5] Bu makale, Katar Doha'da gerçekleştirilen 3. Sîret ve Sünnet-i Nebeviyye Konferansı'nda 26 no'lu tebliğ olarak sunulmuştur.

meyen kişilerin eline geçmesi, İslâm ülkelerinin genişleyip toplumun kozmopolitleşmesi neticesi isnad önem kazanarak hadisin ayrılmaz bir parçası olduğu vurgulanmıştır.

1985 YILI MAKALELERİ

Nevzat Âşık, "Hicrî IV. Asırdan Sonra Makâmât Yazanlar", ***Dokuz Eylül Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **sayı: 2, s. 55-74, İzmir 1985.**

Hicrî IV. asırda ilim ve medeniyetin altın çağı ve bu devrin Arap dili ve edebiyatı sahasında da önemli bazı gelişmeler için başlangıç noktası olduğu ifade edilmiştir. Makalede; bir olay etrafında dönen, bir râvi ve bir kahramanı bulunan, dil ve garîb kelimelerini öğretme gayesini güden, çeşitli edebî sanatlarla bilhassa gayet güzel secilerle bezenmiş olan ve bir terim olarak adına "Makâme" denilen kısa hikâye türünde yazanlar kısaca incelenmiştir.

Ramazan Ayvallı, "Hadislerin Vürûd Sebeblerine Dâir Çalışmalar", ***Selçuk Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **sayı: 1, s. 77-84, Konya 1985.**

Makalede; hadislerin vürûd sebeplerini bilmenin, hadîs-i şerifleri anlamadaki rolünün inkâr edilemeyeceği belirtilmiş ve konunun detaylarıyla bilinmesinde büyük fayda olduğu ifade edilerek hadislerin vürûd sebebleri ile ilgili literatür üzerinde durulmuştur.

İ. Lütfi Çakan, "Hatîb Bağdâdî'nin "Muhtasaru Nasihati Ehli'l-Hadîs" Risalesi ve İlâhiyat Fakültelerinde Hadis Öğretimi", ***MÜİF Dergisi,*** **sayı: 3, s. 205-223, İstanbul 1985.**

Makalede; toplumlardaki gelişmelere paralel olarak mütehassıs elemanlara gerekli sayı ve kalitede sahip olunamadığı dönemlerde, daima boşluk bulunan sahaya eleman yetiştiren müesseselerdeki eğitim ve öğretimi gözden geçirmek, yetişme imkânlarının iyileştirilmesi için çareler aramak ilk başvurulan yol olageldiği belirtilmiştir. Bunun sonucunda bazen resmî ıslah raporları bazen da teklifler ihtiva eden müstakil eser-

ler kaleme alındığı, İslâm ilimleri tarihi içinde bahis konusu iyileştirme tekliflerinin zaman zaman nasihat isimli eserlere vücut verdiği vurgulanmıştır. Bu makalede böyle bir rapor-eser'den söz edilmiş ve neticede bu eser ışığında İlâhiyat fakültelerindeki hadis öğretimi üzerinde bazı düşüncelere yer verilmiştir.

Ahmet Demirci, "Hadis Usûlünde Mantıkî Unsurlar", ***Erciyes Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **sayı: 2, s. 99-138, Kayseri 1985.**

Makalede; usûl eserlerinin hemen hepsinde temas edilen, hatta günümüz tetkikçilerinin de toparlayıp naklettikleri vesikalar zikredilmiştir. Şu kadar ki bu meselelerin, çok yakından ilgili olduğu ve usûlde dolaylı veya dolaysız tesir ettiği diğer fikir ve hükümlere araçları, sebepleri ve sonuçları açısından imkânlar dâhilinde fikirler serdedilmiştir. Fakat uzun ve çok incelikli lafzî temaslar yerine, bir terkip çalışması olduğu için, vesikalara işaret yoluyla temaslarda bulunulmuş bu nedenle ilk önce makbul bir raviliğin şartlarına kısa kısa değinilmiştir.

Mehmed S. Hatiboğlu, "Batı'daki Hadis Çalışmaları Üzerine, ***Uluslararası Birinci İslâm Araştırmaları Sempozyumu Tebliğ ve Müzakereler,*** **16-18 Eylül 1985, s. 81-94, İzmir 1985.**

Tebliğde; Batı Dünyasında üniversitelerde ve müsteşriklerce yapılan hadis çalışmaları değerlendirilmiştir.

Salahattin Polat, "Cerh ve Ta'dîlin Tenkidi", ***Erciyes Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **sayı: 2, s. 221-248, Kayseri 1985.**

Makalede; "cerh ve ta'dîl'in tenkidi" başlığıyla, râviler hakkında verilen cerh ve ta'dîl kararının; doğru, isabetli, tarafsız ve objektif olup olmadığının incelenmesi şeklinde tenkit süzgecinden geçirilmesi hususu değerlendirilmiştir.

Mehmet Ali Sönmez, "İbnü's-Salâh'ın Mukaddime'sinden Önce Hadis Usûlü Alanındaki Çalışmalar", ***Selçuk Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **sayı: 1, s. 51-60, Konya 1985.**

Makalede; İbnü's-Salâh'ın *Mukaddime*'sinden önce hadis usûlü alanında yapılan çalışmalar Ebû Muhammed er-Râmhürmüzî (v. 360/970) Hâkim en-Nîsâbûrî (v. 405/1014) Ebû Nuaym el-İsfahânî (v. 430/1038) ve Hatîb el-Bağdâdî (v. 463/1071) gibi müelliflerin eserleri kaydedilerek değerlendirilmiştir.

Ali Toksarı, "Hadis İlmi Açısından Sahâbî Kavli ve Değeri", ***Erciyes Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **sayı: 2, s. 339-358, Kayseri 1985.**

Makalede; sahâbîlerin kavilleri önemli ve kıymetli olmasına rağmen, bu örnek insanların fetvalarının Resûlullah'ın (s.a.v) sözleri ile özdeşleştirilerek hadis denilmesinin doğru olmadığı, hadis lafzının sadece vahye muhatap olan Hz. Peygamber'in, söz, fiil ve takrirlerinin karşılığında kullanılması, sahâbî sözleri için ise ya "eser" tabiri kullanılması yahut ta sahâbî sözleri, sahâbî içtihatları, sahâbî fetvaları vs. terimlerinden birisinin tercih edilmesi önerilmiştir.

Ali Yardım, "Ashab Bilgisinin Kaynakları ve Tirmizî'nin "Tesmiyetü Ashâb'in-Nebî"si", ***Dokuz Eylül Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **sayı: 2, s. 247-348, İzmir 1985.**

Makalede; Tirmizî'nin hayatı, eserleri, hocaları, râvileri, ashab bilgisinin kaynakları ve eserleri geniş olarak değerlendirilmiştir.

Abdullah Aydınlı, "Hadislerin Değerlendirilmesi", ***Diyanet İlmî Dergi (Diyanet Dergisi),*** **c. XXI, sayı: 2, s. 29-34, Ankara 1985); "Hadislerin Değerlendirilmesi II",** ***Diyanet İlmî Dergi (Diyanet Dergisi),*** **c. XXI, sayı: 3, s. 8-13, Ankara 1985.**

Makalelerde; hadislerin değerlendirilmesi veya daha teknik bir ifadeyle hadislerin tashih ve taz'îfi terkibinden; kaynağına yani Resûlullah'a (s.a.v) nispet edilen bir haberin ona ait olup olmadığının araştırılması ve bunun sonucu bir hükme varılması kastedildiği vurgulanmıştır. Bu meselenin hadis ilminin en aktüel ve mühim mevzularından birisi aynı şekilde, belki de farkında olmadan herkesin yetkili göründüğü ve hakkında görüş beyan ettiği bir konu olduğu belirtilmiştir.

M. Cemal Sofuoğlu, "Hadislerin Anlaşılmasındaki Güçlükler ve Bazı Problemler", ***Uluslararası Birinci İslâm Araştırmaları Sempozyumu Tebliğ ve Müzakereler,*** **16-18 Eylül 1985, s. 97-103, İzmir 1985.**

Tebliğde; hadislerin anlaşılmasındaki güçlükler ve bazı problemler misaller üzerinden değerlendirilmiştir.

Abdulkadir Şener, "İmam Şâfiî'ye Göre Haber-i Vâhid", ***Uluslararası Birinci İslâm Araştırmaları Sempozyumu Tebliğ ve Müzakereler,*** **16-18 Eylül 1985, s. 287-293, İzmir 1985.**

Tebliğde "haber-i vâhid" denilen hadislerin İslâm hukukunda hüccet olup olmadığı konusunda İmam Şafiî'nin (v. 204/820), *er-Risâle, el-Ümm* ve *İhtilâfü'l-hadîs* adlı eserlerindeki düşünce ve görüşleri değerlendirilmiştir.

1986 YILI MAKALELERİ

Ramazan Ayvallı, "Mütevâtir Hadislere Dair Üç Eser Üzerinde Bir İnceleme", *Selçuk Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,* sayı: 2, s. 141-156, Konya 1986.

Makalede; Ebü'l-Fazl Celâlüddîn es-Süyûtî'nin (v. 911/1505), *el-Ezhârü'l-mütenâsıra fi'l-ahbâri'l-mütevâtire,* Muhammed Müntasır Kettânî'nin (v. 1419/1999), *Nazmü'l-mütenâsir fi'l-hadîsi'l-mütevâtir* ve Muhammed İbni's-Sıddîk el-Ğamârî'nin, *İthâfü zevi'l-fedâili'l-müştehire bimâ vaka'a mine'z-Ziyâdeti fî nazmi'l-mütenâsir ale'l-ezhâri'l-mütenâsir* isimli eserleri değerlendirilmiştir.

Ramazan Ayvallı, "Zâhirde Birbirine Muhâlif Olan Hadislerden Birinin Diğerine Tercîhi Meselesi", *Selçuk Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,* sayı: 2, s. 115-139, Konya 1986.

Makalede; zâhirde birbirine muhalif görünen hadislerden birinin diğerine tercihi meselesi örneklerle değerlendirilmiştir.

Selman Başaran, "Fiilî Sünnetin Delil Değeri", *Uludağ Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,* c. I, sayı: 1, s. 13-20, Bursa 1986.

Makalede; Hz. Peygamber'in fiillerinin, insan olarak yaptıkları ve peygamber olarak yaptıkları olmak üzere iki gruba ayrıldığı tespit edilerek, peygamberliğinin gereği olarak yaptığı uygulamalar ise duruma göre bazen farz bazen mendup bazen de mubah hükmü taşıdığı ifade edilmiştir. Peygamber'e mahsus kabul edilen fiillerden bazılarının diğer müslümanlara yasak bir kısmı ise mendup veya mubah olduğu, buna göre dinin müslümanlardan istediği şeyin, Hz. Peygamber'in vahye dayanan ve özellikle dinî kaynaklı olan davranışlarına aynen uymak olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca insan

olması sebebiyle fıtratının gereği olarak yaptığı hareketleri ve toplumdan kaynaklanan gelenekleri taklit hususunda müslümanın serbest bırakıldığı da belirtilmiştir.

İ. Lütfi Çakan, "Hadis Usûlü Kitaplarında "İhtilâfü'l-Hadîs", ***MÜİF Dergisi,*** **sayı: 4, s. 75-116, İstanbul 1986.**

Makalede; ihtilâfü'l-hadîs'in hadis ve hadisçiler ve dolayısıyla İslâm aleyhinde yürütülmek istenen eski ve yeni tenkitleri cevaplandırmayı ve çelişkili gözüken hadislere çözüm getirmeyi ve bu yolla sünnete hizmet etmeyi gaye edinmiş bilim dalı olduğu tespit edilmiştir. İslâmî ilimlerde belli mesele ya da problemler üzerinde araştırma yapacak olanların, ilk yapacakları işin, araştırma konularının kaynaklardaki durumunu ve boyutlarını tespit etmek olacağı bu makalenin böyle bir ön tespit çalışmasının ürünü olduğu belirtilmiştir.

Ahmet Demirci, "Rivayet Formülleri", ***Erciyes Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **sayı: 3, s. 139-194, Kayseri 1986.**

Makalede; rivayet formülleri hususunda şu sorulara cevap aranmıştır: Bir hakikat ifade etmesi cihetinden, rivayet tabirleri arasında birtakım dereceler var mıdır? Çok değişik surette hadis tahammül etmek mümkün olduğuna göre, her çeşit rivayet için bu tabirler belirli rivayet şekillerine mahsus mudur? Kıraatle rivayet için herhangi bir sema tabiri kullanılabilir mi? Bır ravinin herhangi bir rivayet hali için tereddüt etmesine rağmen, bu tabirler hakiki ve kati bir rivayet için kullanılabilir mi? Veya rivayetin kusurlarına göre daha az kati, daha sahih bir rivayet için de daha güvenilir çok hususi tabirler de var mıdır? Münferit veya müşterek rivayet halleri için ortak tabirler mi kullanılır yoksa daha farklı birtakım tabirler de var mıdır?

Şemsü'l-Hak Azîmâbâdî Ebü't-Tayyib Muhammed, "İnci Gerdanlıklar", trc. Ali Osman Koçkuzu, ***Selçuk Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **sayı: 2, s. 79-96, Konya 1986.**

Makale; kadınlara yazı öğretmenin dinimizce bir sakıncası olmadığına dair bir risâlenin tercümesidir. Risâlede, konu 66 soruda çeşitli âlimlerin eserlerinden nakillerle açıklanmıştır.

Allame el-Hafız Ebü't-Tayyib Şemsü'l-Hakk el-Azîmâbâdî, "Zayıf Hadisle İlgili Üç Sual ve Üç Cevap veya Gunyetü'l-Elmâ'î", trc. İbrahim Canan, ***Atatürk Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **sayı: 6, s. 155-174, Erzurum 1986.**

Makale; *Sünen-i Ebî Dâvûd* şârihlerinden el-Azimâbâdî tarafından telif edilen, bir kısım mühim meseleler üzerine sunduğu değerli bilgilerden başka dinî bir meselenin

hallinde, kâriha-i şahsiyesine dayanarak: "kanaatimce ..." ile yorum yapmak gibi muhataralı bir yola sülûk eden zamanımızın acelecilerine karşılık bu gibi durumlarda, İslâm âlimlerinin rivayet ve nassa dayanan çözüm yollarını gösteren örnekler sunması yönüyle de kıymetli bir çalışmadır.

Abdüssettâr Abdülhamid el-Kudsî, "Bid'atcı'nın Rivayeti", trc. Salahattin Polat, *Erciyes Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,* sayı: 3, s. 397-414, Kayseri 1986.[6]

Makalede; bid'atın tanımı ve bir kısım âlimlerin bid'at hakkındaki görüşleri nakledilerek bid'atçı fırkalar ve bunlardan yapılan rivayet konusu incelenmiştir.

Nûreddin Itr, "Nübüvvetin İlmi İ'câzı", trc. Bilal Saklan, *Selçuk Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,* sayı: 2, s. 357-376, Konya 1986.[7]

Makalede; "Hz. Muhammed'in Peygamberliğinin Mûcize Yönü", "Müslümanların Hadis ve İsnada Vermiş Oldukları Önem", "Hadis Talebi İçin Yapılan Yolculuklar", "Muhaddislere Göre Hadis Talebi İçin Yapılan Yolculukların Gayeleri", "Hadislerin Tenkid ve İlletleri Hakkında Âlimlerin Müzakeresi", "Hadis İçin Yapılan Yolculukların Faydaları", "Rihletin Âdâbı" ve "Rihletin Tarihçesi" gibi başlıklarla konu geniş olarak açıklanmıştır.

Muhammed İshak, "Nişapurlu Sağır Muhaddis", trc. Sadık Cihan, *Atatürk Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,* sayı: 7, s. 407-416, Erzurum 1986.[8]

Makalede; Abbâsî devletinin dağılış serüveni anlatılmış ve o dönemde yapılan hadis çalışmaları değerlendirilmiştir. Daha sonra hicrî 4. asırda, devamlı olarak dünyayı dolaşanlar ve muhaddisler arasında Ebü'l-Abbas Muhammed b. Ya'kûb b. Yûsuf b. Makal b. Sinan b. Abdullah el-Umevî el-Ma'kalî'nin ebedî bir isim bıraktığı onu "el-Asamm", sağır, olarak isimlendirildiği, çünkü "rihle fî talebi'l-ilm"de fazla gayret sarf etmesinden dolayı sağırlığının ilerlediği merkebin anırmasını bile işitemez olduğu Benî Ümeyye'nin mevlâsı olduğundan itibaren el-Umevî ismini aldığı belirtilmiştir. Makalede; 247/861'de Nişaburlu muhaddislerin evinde doğan Ebü'l-Abbas el-Asamm'ın, Buhârî'nin hocası olduğu tespit edilerek onun hadis ilmine hizmetleri detaylı olarak incelenmiştir.

---

[6] Bu makale *Bağdat Üniversitesi Külliyetü'ş-Şerîa Dergisi,* 5. sayı, sayfa: 457-481'de yayımlanmıştır.

[7] Bu yazı, Dr. Nûreddin Itır'ın tahkik ve talik'ını yaptığı Hatîb el-Bağdâdî'nin *er-Rihle fî talebil-hadîs,* Darü'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut 1975, adlı esere yazmış olduğu mukaddimedir.

[8] *Journal of The Asiatic Society of Pakistan,* c. 13, no. 1, 1968 (Asiatic Society of Pakistan), Dacca- 2.

1987 YILI MAKALELERİ

Nevzat Âşık, "Ebû Hüreyre'nin Hadisciliği", ***Dokuz Eylül Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **sayı: 4 (Prof. Dr. Ömer Yiğitbaşı'na Armağan), s. 85-104, İzmir 1987.**

Makalede; Ebû Hüreyre'nin hayatı, hadis tahammül ve rivayeti ile ilgili ilmî faaliyeti, baştan itibaren kendisine yöneltilen tenkitler üzerinde durulmuş ve konuyla ilgili aydınlatıcı bilgi verilmiştir.

Selman Başaran, "İbn Hazm'a Göre Hadis Rivayetinde "Mechul", ***Uludağ Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **c. II, sayı: 2, s. 9-18, Bursa 1987.**

Makalede; meçhul hadisin tanımı yapılmış ve literatürde, hadisle fazla meşgul olmadığı için muhaddisler arasında bilinmeyen kimse anlamına geldiği ve böyle olan kişiler ya fazla tanınmadığı dolayısıyla hakkında araştırma yapılamadığı için ya da adaleti tespit edilemediği için zayıf olarak nitelendirildiği belirtilmiştir. Endülüs âlimlerinden İbn Hazm da tanımadığı birçok râviyi meçhul olarak vasıflandırdığı, elindeki kaynaklarda adı geçmeyen bazı kişileri meçhul olarak nitelemesi, onun tenkide en çok sebep olan yönlerinden birisini teşkil ettiği, başka hiçbir kimse tarafından meçhul olarak nitelendirilmeyen râviler hakkında İbn Hazm bu tabiri kullanmışsa, onun bu ithamını ihtiyatla karşılamak gerektiği vurgulanmıştır.

Selman Başaran, "Tirmizî ve İbn Mâce'yi İbn Hazm'ın Meçhul Olarak Vasıflandırması", ***Uludağ Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **c. II, sayı: 2, s. 19-26, Bursa 1987.**

İbn Hazm'ın Tirmizî ve İbn Mâce'yi meçhul olarak nitelendirdiğine dair iddialara yer verilmiş ve bu konuda müellifin tespitleri sunulmuştur.

Sadık Cihan, "Muhammed B. Pir Ali Birgivî ve "Risâle fî Usûli'l-Hadîs"in Tercümesi", *OMÜİF Dergisi*, sayı: 2, s. 55-76, Samsun 1987.

Makalede; Muhammed B. Pir Ali Birgivî'nin hayatı ve "*Risâle fî usûli'l-hadîs* İsimli Eserinin Yazılış Gayesi ve Medreselerde Okutulması", "Risâlenin Yazma ve Basma Nüshaları", "Risâle Üzerine Yapılan Şerhler", "Şerh Üzerine Yapılan Hâşiyeler" ve "Birgivî'nin Diğer Hadis Eserleri" gibi başlıklarla açıklanmış ve *Risâle fî usûli'l-hadîs*'in tercümesi yapılmıştır. Eser bir hadis usûlü eseridir.

İ. Lütfi Çakan, "Hadis Edebiyatında İmanla İlgili Bölümlerin Muhtevâ Değerlendirmesi", *MÜİF Dergisi*, sayı: 5-6, s. 255-276, İstanbul 1987-1988.

Makalede; iman konusunun, *Câmi*lerde mutlaka yer alacağı ve *Sünen*lerde bulunmamasının ise tabii olduğu ancak yine de bazı *sünen*lerde "Kitâbü'l-Îmân"lara rastlandığı tespiti yapılmıştır. Ayrıca "Kitâbü'l-Îmân" adıyla müstakil eserlerde de işlendiği, "İslâm'ın temeli, "dinin özü" ve "her şeyin başı" diye nitelendirilen imanın, bir bölüm olarak *Kütüb-i Sitte*'de Buhârî'de 2. Kitap, 42 bab içinde 51 hadisten ibaret, Müslim'de 1. Kitap, 96 bab içinde 380 hadisi muhtevî, Tirmizî'de 38. Kitap, 18 babta 39 hadis ihtiva ettiği, Ebû Dâvûd'da olmadığı, Nesâî'de 47. Kitap, 33 bab içinde 56 hadisten oluştuğu, İbn Mâce'de mukaddime bölümünde *babün fi'l-îmân* adıyla bir babta 19 hadisten ibaret olduğu tespit edilmiştir. Netice olarak bu tespitin, hadis sayısı açısından oldukça farklı rakamların bulunduğu bir tablo çıkardığı iman mevzûuna ait en geniş detayın, Müslim'in *Sahih*'inde yer aldığı, Buhârî, Tirmizî ve Nesâî'nin birbirlerine yakın sayıda hadis ihtiva ettiği belirtilmektedir.

Muhammed Mustafâ el-Âzamî, "Sünnet'i İnkâr Edenler", trc. Nuri Topaloğlu, *Dokuz Eylül Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi*, sayı: 4 (Prof. Dr. Ömer Yiğitbaşı'na Armağan), s. 433-456, İzmir 1987.

Makale; "İlk Devirlerde Sünnet'i İnkâr Edenler", "Hâricîler", "Mu'tezile", "Şîa ve Sünnet Karşısındaki Durumları", "Son Zamanlarda Sünnet'i İnkâr Edenler", "Sünnet'i Kabul Etmeyenlerin Birleştikleri ve Ayrıldıkları Noktalar" gibi başlıklarla Sünnet'i inkâr edenlerin görüşleri değerlendirilmiştir.

Mustafa Ahmed ez-Zerkâ, "Kur'ân-ı Kerîm ve Hadîs-i Nebevî Arasında "Üslûp" Mukayesesi, trc. Emin Aşıkkutlu, *MÜİF Dergisi*, sayı: 5-6, s. 303-308, İstanbul 1987-1988.

Makalede; hadîs-i nebevîler, Araplarca bilinen ve günlük hayatlarında kullanageldikleri ifade tarzı ile söylenmiş sözler olduğu ve bu sözlerde onların konuşma, düşünme, öğretim ve hitabet dili açıkça kendini gösterdiği, hadislerin, daha çok cüz'î hü-

küm ve meseleleri ele aldığı, bununla birlikte seçkin ve uyumlu bir dil, vurucu bir anlatım ve lafı gereksiz yere uzatmaya (haşv) mahal vermeden maksadı en kısa yoldan dile getirme (cevâmiu'l-kelim) özellikleriyle de diğer Arap sözlerinden ayrıldığı tespit edilmiştir. Kur'ân-ı Kerîm'in üslûbunun ise orijinal olduğu Kur'ân'a bakan veya tilavetine kulak veren hiçbir kimsenin, onu bilinen Arap sözleri ve anlatım biçimlerinden herhangi birine benzetemediği vurgulanmıştır.

Salahattin Polat, "İnsan Hakları ile İlgili İslâmî Prensipler Işığında Buhârî'nin Sahihindeki Bazı Bâb Başlıklarının Fıkhi Görüşlere Mukayesesi", ***Erciyes Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **sayı: 4, s. 125-148, Kayseri 1987.**

Makalede; Buhârî'nin eşitlik ve hürriyetle ilgili konulardaki yorumlarının, ona yakın devirlerde yaşamış olan mezhep imamlarının görüşleriyle mukayesesi yapılmış, bu arada ilgili âyet ve hadisler zikredilerek o konudaki İslâmî hükümler ortaya konmuştur. Müellif gayesinin sadece farklı yorumları İslâm'ın genel ilkelerine arz etmek olduğunu ifade etmiştir.

İmam Muhammed b. Cerîr et-Taberî, "Tezhîbü'l-âsâr ve tafsîlü meâni's-sâbit an rasulillâh sallallâhu aleyhi ve sellem mine'l-ahbâr, Tanıtan: Talat Sakallı, ***Erciyes Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **sayı: 4, s. 357-363, Kayseri 1987.**

Makalede; Taberî'nin *Tehzîbü'l-âsâr* isimli eserinin metodu hakkında bilgi verilmiştir. Muhakkik, Taberî'nin, mezkûr eserini müsned esasına göre tertip ettiğini, önce Hulefâ-yi Râşidîn'in müsned haberlerini, arkasından geri kalan Aşere-i Mübeşşere'nin Ehl-i Beyt'in ve Mevlâlarının müsned olarak rivayet ettikleri hadisleri ele aldığını ve nihayet İbn Abbas'ın müsnedinden bir parça yazdığını, gerisini tamamlayamadan vefat ettiğini kaynaklara dayanarak izah eder. Dolayısıyla, eserin yazılan kısmının çok azının bugün elimizde olduğu belirtilmiştir.

Ali Toksarı, "İslâm'da İhtilâfın Yeri", ***Erciyes Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **sayı: 4, s. 285-320, Kayseri 1987.**

Makalede; "İhtilâf Meselesi", "İhtiâfın Mahiyeti, Çeşitleri" ve "İslâm'ın Koyduğu Hususlarda Fikir Ayrılığı" gibi başlıklarla ve âyet ve hadislerle incelenmiştir.

Ali Osman Koçkuzu, "Mesnevî'nin Birinci Defterinde, Hz. Peygambere ve Hadislerine Yapılan Atıflar Üzerine", ***Diyanet İlmî Dergi (Diyanet Dergisi),*** **c. XXIII, sayı: 2, s. 25-34, Ankara 1987.**[9]

Makalede; Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin, *Mesnevî*'sinin birinci defterinde yer alan, doğrudan Peygamberimize yapılan atıflar tespit edilerek Peygamber'imize, Ahmed, Muhammed, Mustafa ve Peygamber kelimeleri ile atıflar yapıldığı gibi onu öven yüce vasıflarla da zikri anıldığı, gerek hikâye tarzında ve gerekse kısa öğütler şeklinde verilen *Mesnevî* beyitlerinin, ahenkli bir bütün teşkil ettiği, Peygamber'in zât ve fiilleriyle sözleri de bu tabloyu mükemmelleştirdiği, Mevlânâ'nın *Mesnevî*'sinde ve diğer eserlerinde insanlığı topyekûn kucaklamak isteyen bir sevgiyle, İslâm'ın hoşgörüsünü, insana değer verişini, müsamahasını, irfan ve aklı esas aldığı, Peygamber'e bağlı vahiy sistemini hükümran kılmak istediği, kendisinin bu yoldan başka bir yolda görülmesi ve aranmasından bizar kaldığına zaman zaman temas ettiği, tarihe bağlı millî temelimizi oluşturan bu zâtların incelenmesi, tanınması, özellikle gençliğimize öğretilmesi, arayış içinde olan, zaman zaman benliğini unutarak başka vadilerde gezinen gençliğimiz için, sağlam yol, gerçek İslâm'a ve kendimize gelme hareketi olacağı vurgulanmıştır.

M. Kemal Terzi, "Hadis ve Hadisin İslâmî Hükümlerdeki Yeri ve Önemi", trc. Mustafa Özcan, ***Diyanet İlmî Dergi (Diyanet Dergisi),*** **c. XXIII, sayı: 4, s. 25-42, Ankara 1987.**[10]

Makalede; İslâm'ın ilk devirlerinden itibaren bütün âlimlerin hadisin, hükümlerin ortaya konuluşunda Kur'ân'dan sonra ikinci kaynak olduğunda ve teferruatlarla ilgili olarak en geniş açıklamalarda bulunduğunda görüş birliği içinde oldukları ifade edilerek Kur'ân'ın çoğunlukla İslâmî hükümleri koyarken onların genel kaidelerini tespit ettiği, hadisin ise bu genel kaideleri açıklayıp temel ve esasların teferruatta uygulanış ve yaşanış biçimini ortaya koyduğu belirtilerek, hadis ve hadisin İslâmî hükümlerdeki yeri ve önemi hadis ağırlıklı olarak incelenmiştir.

---

[9] Bu makale ayrıca (Ali Osman Koçkuzu, "Mesnevî'nin Birinci Defterinde Hz. Peygamber'e ve Hadislerine Yapılan Atıflar Üzerine", *2. Millî Mevlânâ Kongresi,* 3-5 Mayıs 1986 (Selçuk Üniversitesi, Konya), 1987, s. 235-248)'da yayımlanmıştır.

[10] Bu makale Tunus'ta yayımlanan *el-Hidaye* isimli mecmuanın 6. sene 2. sayısında yayımlanmıştır.

1988 YILI MAKALELERİ

Abdullah Aydınlı, "Hasan Basri, Hayatı ve Hadis İlmindeki Yeri", ***Atatürk Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **sayı: 8, s. 91-113, Erzurum 1988.**

Makalede; "Hasan Basrî'nin Hayatı ve Hadis İlmindeki Yeri", "Hasan Basrî'den Arda Kalanlar", "İlmî Şahsiyeti ve Mürselleri" gibi başlıklarla değerlendirilmiştir.

Selman Başaran, "İbn Hazm'ın Kütüb-i Sitte'ye Bakışı", ***İslâmî Araştırmalar,*** **c. II, sayı: 6, s. 7-21, Ankara 1988.**

Makalede; İbn Hazm'ın, *Kütüb-i Sitte* terimini kullanmadığı gibi *Kütüb-i Sitte*'yi oluşturan kitaplardan Tirmizî ve İbn Mâce'nin *Sünen*lerini de görmediği, Buhârî ve Müslim'in sahihlerini en sağlam hadis kitapları olarak kabul ettiği fakat Ebû Dâvûd ve Nesâî'nin *Sünen*lerini, *Sahihân*dan sonra zikretmesine rağmen onlarla diğer hadis kitapları arasında herhangi bir ayırım yapmadığı belirtilmiştir. Bu bakımdan da özellikle bu *Sünen*lerdeki hadisleri delil almak için bir gayret içerisine girmediği, delil kabul ettiği hadisler hangi kitaplarda mevcutsa onları o eserlerden aldığı, bu iki *Sünen*den aldığı hadislere de her zaman güvenmediği, kendi prensibine aykırı bulduğu hadisleri, diğer eserlerdekiler gibi yeri geldikçe tenkide tabi tuttuğu, aslında onun, kendi kurallarına uymayan hadisleri, hangi kaynaktan alırsa alsın çeşitli vesilelerle merdud saydığı ifade edilmiştir. Dolayısıyla ona göre, her ne kadar hadis kitapları içerisinde en ön sırayı almış olsalar da Buhârî ve Müslim'in *Sahih*lerinde bulunan hadislerin de bu yönden bir ayrıcalığı yoktur. Onlar da tenkit süzgecinden geçirilir ve sahihlik şartlarını taşımayan hadisler zayıf sayılır veya tamamen reddedilirler. Yani İbn Hazm'a göre Buhârî ve Müslim'i cerh ve ta'dîlde otorite saymak, onların hadislerini tenkit dışında bırakmayı gerektirmediği vurgulanmıştır.

Ahmet Demirci, "Bid'atçılık", ***Erciyes Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **sayı: 5, s. 71-86, Kayseri 1988.**

Makalede; hadis rivayetinde genel olarak haberlerinin makbul olmadığı belirtilen bid'atçıların daha müşahhas olarak tayin edilmesi hususunda Şîî, Mu'tezilî, Kaderî, Mürciî ve Cehmî gibi akımlara elebaşılık eden kimseler olduğu belirtilmiştir. Bu konularda yazılmış daha mufassal eserlerde görülen bilgilerin bunu teyit ettiği, bu akımlara mensup insanların onları bid'atçı olarak niteleyen ve kısaca Sünnet ehli olarak bilinen kimselerin haberleri hakkındaki tavırları ise daha geniş araştırmalar gerektireceği belirtilmiştir.

Mustafa el-Âzamî, "Sünnetin Geçmişte ve Günümüzde İhmâli Meselesi", trc. Abdullah Aydınlı, ***Atatürk Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **sayı: 8, s. 281-302, Erzurum 1988.**

Makalede; son zamanlarda sünnet inkârcılarının delillerinin, eski dönemdeki Sünnet inkârcılarının delillerinden farklılık göstermediği, bu inkârın bilgi ve anlamaya dayanmadığı, aksine yanlış anlamaya veya mazide Yunan kaynaklı oluşu ile zamanımızda Batı kaynaklı oluşunda fark olmayan fikir sömürgeciliğinin yankısının kötü maksatlara dayandığı vurgulanmıştır.

Ali Toksarı, "Müdelles Hadis ve Sahâbeye Tedlîs İsnâdı", ***Erciyes Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **sayı: 5, s. 221-236, Kayseri 1988.**

Makalede; müslümanların, asr-ı saadetten itibaren hadislerin muhafazası ve nakli hususunda çok titiz davranmalarının tarihi bir hakikat olduğu, akidelerin saf olduğu ve bilhassa başka unsurların müslümanlar arasına girmediği asr-ı saadet ve ilk üç halife döneminde nakledilen haberlerin kaynağının araştırılmadığı ancak Hz. Osman'ın şehadetini müteakip nahoş olayların ortaya çıkması ve bilhassa bid'at mezheplerin zuhurundan sonra müslümanlar, her nakledileni değil de doğruluğundan emin oldukları haberleri almaya başladıkları, Ehl-i sünnet'e mensup İslâm âlimleri, râvilerden sahâbe topluluğunu genelde adil kabul ettikleri için, onları teknik mânada kullanılan tedlis faaliyetinden âzâde tuttukları belirtilmiştir.

Ali Toksarı, "Rü'yet-i Hilâlin Şahitlik Açısından Tahlili", ***Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,*** **sayı: 2, s. 309-318, Kayseri 1988.**

Makalede; hilâlin görülmesinin mahkeme ve diğer işlerde şahitlik açısından durumu değerlendirilerek mesele geniş bir şekilde tahlil edilmiştir.

Ali Toksarı, "Gazzâlî'nin Hadis Anlayışı", Ebû Hâmîd Muhammed el-Gazzali (1058-1111), s. 219-226, Erciyes Üniversitest Gevher Nesibe Tıp Tarihi Enstitüsü Yayın no: 7, Kayseri 1988.

Makalede; Gazzâlî'nin gerek yaşadığı dönemde gerekse daha sonraki çağlarda ilim âleminin takdirini görmüş bir İslâm âlimi olduğu tespit edilerek, başta felsefe, tasavvuf, kelâm ve İslâm hukuku olmak üzere birçok sahada eser verdiği belirtilmiştir. Gazzâlî'nin, bu sahalarda geniş bilgiye sahip olmasına karşılık hadisle fazla meşgul olmadığı bunun yaşadığı dönemin hadis ilmine bakışından kaynaklanabileceği ancak bunun hiç hadis bilmediği anlamına gelmeyeceği ifade edilmiştir. Gazzâlî'nin hadis bildiğinin en büyük delilinin başta *İhyâ* olmak üzere eserlerinde kullandığı hadisler olduğu vurgulanmıştır. Ömrünün sonlarına doğru ise hem hadis bilgisini artırmak hem de bilhassa Resûlullah'a (s.a.v) daha yakın olmak için bütün mesaisini hadise tahsis ettiği söylenmiştir.

Ali Osman Koçkuzu, "Mesnevî'nin Üçüncü Defterindeki Hz. Peygamber'e ve Hadislerine Yapılan Atıflar", *Selçuk Üniversitesi 3. Millî Mevlânâ Kongresi,* 12-14 Aralık 1988, s. 213-229, Konya 1989.

Makalede; "Mesnevî'de Peygamberimize ve mübarek buyruklarına yapılan atıflar" konusu, "Kasıtsız Hata", "Tedbir Sû-i Zan"dır, "Açlık ve Kulluk", "Köyde Hayat", "Kaza ve Kader", "Zoraki Hasta", "Peygamber Şefkati", "Âlim Önce Görür", "Mu'cize", "Alışverişte Sahtelik", "Temiz Dindarlık", "Sözde Savaşçı", "İyiliğe Karşılık", "İşte Devamlılık" gibi başlıklarla açıklanmıştır.

1989 YILI MAKALELERİ

Nevzat Aşık, "Ca'fer İbn Nastûr ve Sahîfesi", ***Dokuz Eylül Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **sayı: 6, s. 405-414, İzmir 1989.**

Makalede; Ca'fer b. Nastûr'un, hicrî 350 tarihinde ortaya çıkarak hem sahâbî olduğunu iddia ettiği hem de Resûlullah'ın bizzat ağzından duyduğunu ileri sürdüğü bazı hadisleri rivayete yeltendiği belirtilmiştir. Gerek onun bu iddiasının gerekse uydurduğu hadisleri ihtiva eden "Sahîfetü Ca'fer İbn Nastûr er-Rûmî"nin uzaktan veya yakından gerçeklerle herhangi bir ilgisi olmadığı ancak onun ve kendisi tarafından uydurulan sahifedeki hadislerin ortaya çıkarılarak tanıtılmasının ilmî bir zaruret olduğu vurgulanmıştır.

Nevzat Aşık, "Sahte Sahâbîler", ***Dokuz Eylül Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **sayı: 5, s. 209-224, İzmir 1989.**

Makalede; Meklebe b. Melkân el-Huvârizmî'nin sahâbeden olmadığı halde en son vefat eden sahâbî Ebü't-Tufeyl Amir b. Vâsile İbnü'l-Eskâ'dan uzun bir süre sonra ortaya çıkarak, Resûlullah ile görüştüğünü, kendisinin sahâbî olduğu iddia eden ve Hz. Peygamber'den doğrudan bazı hadisleri rivayete yeltenen sahte bir sahâbî olduğu belirtilmiştir.

Selman Başaran, "Hadis Konusundaki Araştırmalarda Karşılaşılan Genel Problemler", ***Günümüz Din Bilimleri Araştırmaları ve Problemleri Sempozyumu,*** **(Samsun, 27-30 Haziran 1989), s. 275-285, Samsun 1989.**

Makalede; hadis konusundaki araştırmalarda karşılaşılan genel problemler, "Halkın Hadis Kültüründen Kaynaklanan Problemler", "Kaynak Yetersizliği", "Yayın

İmkânsızlığı", "Hadis İlmine Yönelen İtirazlar", "Tercümelerde Karşılaşılan Problemler", "Dipnot Gösterme Problemi" gibi başlıklarla açıklanmıştır.

İ. Lütfi Çakan, "Hadis Edebiyatında "Kitap ve Sünnete Bağlılık" Üzerine Genel Bir Tetkik", *MÜİF Dergisi*, sayı: 7-8-9-10, (1989-1992), s. 325-344, İstanbul 1995.

Makalede; muvahhid, müttehid ve müstakim bir sosyal bünyenin gereği, milletler ve kültürler kargaşası içindeki günümüzde bu gereğin giderek genişleyen boyutlarda hissedilir hale gelmesi, i'tisam mevzuunun akademik programlarda yer alması yanında ayrıca araştırmaya tabi tutulmasını da zorunlu kıldığı ve konuya belli bir yaklaşımın sağlanabilmesinin ancak bu yolla mümkün olabileceği vurgulanmıştır.

Ali Osman Koçkuzu, "Hadis Bilimleri Araştırmaları ve Problemleri, *Günümüz Din Bilimleri Araştırmaları ve Problemleri Sempozyumu*, (Samsun, 27-30 Haziran 1989), s. 251-255, Samsun 1989.

Tebliğde özet olarak şu önerilerde bulunulmuştur: a. Başka kaynaklardan, daha farklı çevrelerden insan kaynağı, değerli beyinler, bu hizmete yönlendirilsin, b. Fikrî, beşerî, dinî ilimler de moda halini alsın, c. Devlet ve yetkili kurumlar, İslâm araştırmaları için iyileştirici tedbirler alırken, bütçe imkânlarını artırırken, işbirliği ve fikir içinde bulunsun, d. İslâm ülkeleri ve diğer gayrimüslim dünya ile olan irtibatımız; araştırıcılarımızın yurtdışı temas ve tecrübeleri artırılsın, e. İçeride ilmî mânada bir haber sirkülasyonu, ciddi bir karşılıklı yardımlaşma ve rehberlik ananesi kurulsun, f. Gerçek ilmî araştırma ile müslüman cemiyet arasına giren olumsuz şartlar giderilsin, g. Araştırıcıya, verimli çalışabileceği bir ortam tesis edilsin.

Mehmet Emin Özafşar, "Muhammedî Sünnetin Aydınlatılması" Adlı Çeviri Üzerine Bir Aydınlatma", *İslâmî Araştırmalar*, c. III, sayı: 4, s. 218-224, Ankara 1989.

Kitap tetkikinde; *Muhammedî Sünnetin Aydınlatılması* isimli kitabın ehliyetsiz bir şekilde tercüme edilişinden ötürü birçok hatalarla dolu olduğu, okuyucuyu kitabın tercümesiyle karşı karşıya kaldığı için genel olarak bütün mütercimlerin tercüme ettikleri kitaplarda daha dikkatli davranmak mecburiyetinde oldukları belirtilmiştir. Hatasız tercümenin yapılmadığını iddia etmenin mümkün olmadığı fakat yapılan tercümeleri gerek mütercim gerekse basıma hazırlayan yayınevinin kontrol ettirdikleri takdirde hataların azalacağı, bu açıdan kitapları tercüme ettirip bir an önce piyasaya hatalı bir şekilde sunmaktan ziyade kontrol mekanizmasını işleterek, ilmin gereği olan sabrın gereklerini yerine getirerek tercümeyi okuyuculara sunmanın, yayıncılık ahlakına daha uygun olduğu vurgulanmıştır.

Salahattin Polat, "Hadiste Metin Tenkidi I", ***Erciyes Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **sayı: 6, s. 113-130, Kayseri 1989.**

Makalede; hadis ilminde ilmî tenkit usûllerinin ne ölçüde kullanılıp kullanılmadığı, tarih ve hadisteki tenkit usûllerinin mukayesesi, birinin metotlarının diğeri için kullanılıp kullanılmayacağı ana hatlarıyla tespit edildikten sonra modern tarihçilikte "metin tenkidi" veya "iç tenkit" denilen sistemin hadis ilmindeki uygulanışı ve problemleri incelenmiştir.

S. Kemal Sandıkçı, "Hadis Çalışmalarının Verimliliği Üzerine Bazı Düşünceler", ***Günümüz Din Bilimleri Araştırmaları ve Problemleri Sempozyumu,*** **(Samsun, 27-30 Haziran 1989), s. 257-262, Samsun 1989.**

Tebliğde; hadis çalışmalarında verimliliğin artırılması hususunda şu önerilerde bulunulmuştur: İslâmî literatürün tamamı taranarak bütün hadisler bir araya getirilmeli, bunlar sıhhat derecelerine ve konularına göre tasnif edilmeli ve özellikle hadisler üzerinde geçmişte yapılan değerlendirmeler tespit ve tevhid edilirse, pek çok probleme açıklık getirilebileceği ve lüzumsuz tekrarlardan, emek ve zaman israfından kurtulmak mümkün olabileceği ve hadis çalışmalarının verimliliğini arttıracağı, günümüz meselelerine çözüm getirme şansını çoğaltacağı belirtilmiştir.

M. Cemal Sofuoğlu, "Zayıf ve Mevzû Hadisler Açısından Tirmizî'nin Sünen'i Üzerine Bir İnceleme", ***Dokuz Eylül Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **sayı: 6, s. 43-87, İzmir 1989.**

Makalede; müellif, Tirmizî'nin *Sünen*indeki zayıf kabul edilen hadisleri pratik yararı bakımından üçe ayırmış ve bunları; 1. Sahih'e yakın olan zayıf hadisler 2. Mevzû'ya yakın olan zayıf hadisler 3. Mevzû hadisler şeklinde bir tasnif yapılarak konu değerlendirilmiştir.

M. Cemal Sofuoğlu, "Kur'ân ve Hadis Kültürünün Kutadgu Bilig'teki İzleri", ***Dokuz Eylül Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **sayı: 5, s. 127-180, İzmir 1989.**

Çalışmada Türk-İslâm edebiyatının en büyük ve en eski eserlerinden biri olan Kutadgu Bilig'deki âyet ve hadislerin tahrici yapılmaya gayret edilmiş, bununla birlikte eserin özelliğinden ortaya çıkan sebeplerle tam bir tahriç çalışması yapılmasının oldukça zor göründüğü, bu bakımdan makaleye "Kur'ân ve Hadis Kültürünün Kutadgu Bilig'deki İzleri" adını vermeyi daha uygun görüldüğü, bunu yaparken maksadının bir hadisin hadis mecmualarında bulunan bütün varyantlarını vermek olmadığını asıl amacının Kur'ân ve hadislerle hiçbir ilgisi yokmuş gibi görünen bir edebî eserde bile âyet ve hadisleri tespit etmek olduğu, böylece Türk İslâm kültürünün "birbirinin ayrılmaz bir parçası olduğunu göstermeye çalışıldığı vurgulanmıştır.

Ali Yardım, "Buhârî ve et-Târihu'l-Kebîr'i, *Dokuz Eylül Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi*, sayı: 5, s. 181-193, İzmir 1989.

Makalede; *et-Târîhu'l-kebîr*'in, alfabetik usûlle tertip edilmiş bir "rical tabakatı" olduğu tespit edilerek eser değişik açılardan değerlendirilmiştir.

Ramazan Ayvallı, "Hadislerin Vürûd Yerleri, Zamanları ve Sebepleri", *Diyanet İlmî Dergi (Diyanet Dergisi)*, c. XXV, sayı: 4, Özel Sayı, s. 145-175, Ankara 1989.

Makalede; hadislerin vürûd yerleri, zamanları ve sebepleri meselesi önemli yönleriyle ele alınıp incelenmiştir. Tefsir usûlü kitaplarında, âyetlerin, nüzûl yer ve zamanlarına göre Mekkî-Medenî, hazarî-seferî, neharî-leylî, sayfî-şitâî gibi bazı kısımlara ayrıldığı, bundan mülhemen, hadisleri de aynı kısımlara taksim etmenin mümkün olduğu hatta bunlara, mescidde ve mescid dışında, evde ve ev dışında vârit olan hadisler gibi bazı kısımları da ilave etmenin mümkün olduğu belirtilmiştir. Ayrıca hadislerin vürûd sebeblerinin de bir taksime tabi tutulduğu, bazı hadisler, bizce belirli birer sebebe dayanmadan vârit olmuş, diğer bazı hadisler ise birtakım sebeplere mebni olarak vârit olmuş, diğer bazı hadiseler ise birtakım sebeplere mebni olarak vürûd ettikleri, bunlar arasında Hz. Peygamber'e (s.a.v) sorulan suallere, meydana gelen hadiselere cevap olmak üzere ve âyetlerin beyan, tefsir, tahsis ve takyîd gibi durumlar vesilesiyle vârit olan hadislerin mevcut olduğu vurgulanmıştır.

Ali Yardım, "Hz. Peygamberi Anlatan İlim Dalları ve Şemail Nev'i", *Diyanet İlmî Dergi (Diyanet Dergisi)*, c. XXV, sayı: 4, Özel Sayı, s. 213-220, Ankara 1989.

Hz. Peygamber'i anlatan ilim dalları meselesinin, temelde, iki ayrı grupta değerlendirildiği, bunların; 1. Sadece Hz. Peygamber'i konu edinen ilim dalı ve şubeleri, 2. Çıkış noktasında, ana prensiplerinin çoğunu veya bir kısmını, ondan gelen haberlere dayandıran ilim dalları. Konusu (süje), sadece Hz. Peygamber'le sınırlandırılan ilim dalı ve şubelerini: 1. Hadis, 2. Siyer, 3. Meğazi, 4. Delâil veya Hasâis, 5. Şemâil şeklinde tasnif edilerek konu detaylı bir şekilde incelenmiştir.

Ali Çelik, "Hz. Peygamber'in Hadislerinde Fitne Kavramı ve Sebepleri", *Diyanet İlmî Dergi (Diyanet Dergisi)*, c. XXV, sayı: 2, s. 109-118, Ankara 1989.

Makalede; sulh ve sükûnu bozan, toplumu parçalara ayırarak birbirine düşüren ve sonunda hem kendisine hem de içinde yaşadığı topluma zarar veren "fitne" kavramından -hadisi şerifler çerçevesinde- bahsedilmiştir. Fitnenin doğmasına sebep olan hususlar hadislerde ana başlıklar halinde kısaca sunulmuş, bu sebeplerin daha da çoğaltılabileceği, bunların hemen hepsinin birbiriyle iç içe olan konular olduğu ve birinin

diğerinden farklı düşünülemeyeceği, birbirinin tamamlayıcısı durumunda olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca bütün fitne hareketlerinin temelinde cehalet yattığı, Kur'ân'daki ilk âyetin "Oku" emriyle başlamasının ve yine İslâm'ın en azılı düşmanının "câhillerin babası" mânasına gelen Ebû Cehil lakabıyla lakaplanmasının espirisinin de burada yattığı belirtilmektedir.

1990 YILI MAKALELERİ

Talat Sakallı, "İbn Hacer-Aynî Çatışmasının Buhârî Şerhlerindeki Tezahürü, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* sayı: 3, s. 347-361, Kayseri 1989; "İbn Hacer-Aynî Çatışmasının Buhârî Şerhlerindeki Tezahürü -II-", *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* sayı: 4, s. 285-305, Kayseri 1990.

Makalede; Buhârî üzerine şerh yazan Aynî (855/1451) *Umdetü'l-kâri fî şerhi Sahîhi'l-Buhârî* ile İbn Hacer'in (852/1449) telif ettiği *Fethül'-bârî fi şerhi Sahîhi'l-Buhârî* şerhleri karşılaştırılmıştır. İbn Hacer'in *İntikâdü'l-i'tirâd* isimli ikinci bir eser yazarak, Aynî'nin itiraz ve tenkitlerine cevap verdiği, Buhârî şerhini bir bakıma *Fethü'l-bârî*'ye reddiye olarak yazdığı, bazı istisnalar olsa da Aynî'nin şerhinin hemen hemen her sahifesinde, İbn Hacer'e verilmiş bir cevap, yapılmış bir tenkit veya itiraza rastlamak mümkün olduğu, her ikisinin de aynı devirde yaşamalarının aradaki rekabeti artırdığı, mezheplerinin de farklı olması yer yer tenkitlerde dozajın aşılmasına sebep olduğu ifade edilmiştir. İbn Hacer-Aynî arasındaki çatışmaların rekabetin hem geniş bir saha içinde hem de uzun bir sürede cereyan ettiği ve Buhârî şerhlerindeki çatışmaları, meseleyi ortaya koyan veya mahiyetini açıklayan en güzel misaller verilerek bu tartışmalarda birbirine söylemedik çok az şey bıraktıkları, onlardan birinin bir vesile ile söylediğini diğeri başka bir vesile ile söylediği tespiti yapılmıştır.

Ramazan Ayvallı, "Îmânın Şu'belerine Dâir Hadis Üzerine", *Selçuk Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,* sayı: 3, s. 77-91, Konya 1990.

Makalede; İmam Mâlik'in Muvatta'ı, Buhârî ile Müslim'in *Sahih*leri, Ebû Dâvûd, Tirmizî ve Nesâî'nin *Sünen*'lerinin başlarında, bazı lafız farklılıkları ile beraber imanın şubelerinden bahseden hadîs-i şerifleri zikredildiği tespiti yapılmış ve konu örneklerle açıklanmıştır.

Sadık Cihan, "Zındıkların Uydurma Hadislerle Münasebeti", ***OMÜİF Dergisi,*** **sayı: 4, s. 37-92, Samsun 1990.**

Makalede; zındık kelimesinin mânası ve gelişimi üzerinde çalışmalar yapıldığı için kelimenin kısaca mânası verilmiş, bunların uydurdukları hadisler üzerinde durulmuş, uydurulan hadislerin zındıklar tarafından uydurulup uydurulmadığı kaynaklarda belirtilen bazı noktalardan yararlanılarak tespit edilmiş ve kendi aralarında gruplandırılmış, bunlar arasında da münasebetler kurulmuş, bu gruplar dışında zındıklar tarafından çeşitli sahalarda hadisler uydurulmuş ise de grup yapmaya yeterli olmadığı için onlar konunun dışında bırakılmıştır.

Ebü'l-Fadl Ahmed b. Ali b. Muhammed b. Ali b. Mahmud el-Askalânî, "Tevâli't-te'sîs li maali Muhammed b. İdrîs", thk. Ebü'l-Fidâ Abdullah el- Kâdî, tanıtan: Habil Nazlıgül, ***Erciyes Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **sayı: 7, s. 257, Kayseri 1990.**

Makale bir kitap tanıtımıdır. Eser, Şâfiî mezhebinin kurucusu Muhammed b. İdris eş-Şâfiî'nin biyografisine dairdir. Eserin Şâfiî ile ilgili en son yazılan biyografik eser olması sebebiyle hepsinin özeti mahiyetinde olduğu, önceki eserlerde dağınık ve düzensiz bilgilerin derlendiği, lüzumsuzların çıkarıldığı, eksikliklerin tamamlandığı faydalı bir eser olduğu belirtilmiştir.

Salahattin Polat, "Hadiste Metin Tenkidi (II)", ***Erciyes Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **sayı: 7, s. 81-112, Kayseri 1990.**

Makalede; metin tenkidi meselesi, "Teâruz (Çatışma, Aykırılık) Sebebıyle Metin Tenkidi", Kur'ân'ın Sarih Hükümlerine Muhalif Hadisler ve Hadisin Kur'ân'a Arzı", "Hadisler Arası Teâruz Sebebiyle Metin Tenkidi", "İcmâa Aykırı Hadisler", "Dinin Genel ve Kesin Esaslarına Aykırı Hadisler" gibi başlıklarla konu detaylı olarak incelenmiştir.

İ. Hakkı Ünal, "Fazlurrahman'ın Sünnet Anlayışı ve "Yaşayan Sünnet" Kavramı Üzerine = Fazlur Rahman's Understanding of Sunnah and the Concept of the "Living Sunnah", ***İslâmî Araştırmalar,*** **c. IV, sayı: 4, s. 285-294, Ankara 1990.**

Makalede; Pakistanlı âlim Prof. Dr. Fazlurrahman'ın İslâm âleminde olduğu gibi gayrimüslim ilim çevrelerinde de ilgiyle okunan ve değişik yankılar uyandıran eserleriyle İslâm'ın daha iyi anlaşılması yolunda gayret sarf etmiş bir ilim adamı olduğu vurgulanarak, onun Sünnet'le ilgili görüşleri tahlil edilmiş ve bu kavrama getirdiği yeni yorumlar değerlendirilerek bazı eleştiriler yapılmıştır.

Ali Toksarı, "Âli İsnad Açısından Abd b. Humeyd ve Kütüb-i Sitte İmamlarının Sulâsiyyâtı", ***Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,*** **sayı: 4, s. 221-236, Kayseri 1990.**

Makalede; İslâm âlimlerinin hadis rivayetinde isnadın sağlam olmasını sağlayabilmek için çok sağlam ve mükemmel kurallar ve kriterler koydukları, bu kuralların en önemlilerinden birisinin de âli isnad kavramı olduğu tespiti yapılmıştır. Üçüncü asır hadis imamlarından Abd b. Humeyd ile *Kütüb-i Sitte* imamlarının sülâsiyyâtı, âlî isnadın önemli konularından birini teşkil ettiği ve sülâsiyyâtın daha iyi anlaşılmasını temin ve önemini ortaya koyabilmek için ilk önce isnad ve âlî isnâd kavramları teferruata girilmeden ana hatları ile izah edilmiştir.

Ahmet Coşkun, "Buhârî'nin Sahihindeki Bazı Rivayetlerde ve Bab Başlıklarında Rızık ve İktisat", ***Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,*** **sayı: 4, s. 273-284, Kayseri 1990.**

Makalede; iktisadî hayatı meydana getiren insanın yediği, içtiği, içinde yaşadığı evi, fizikî ve sosyal çevresi, bütünüyle hayatındaki maddî ihtiyaçların tespiti ve bu ihtiyaçların karşılanması olduğunu ve bütün bu hususları kapsaması bakımından İslâmî literatürdeki (rızık) kavramının çok önemli olduğu ifade edilerek önce rızık kavramının tarifı, mahiyeti ve şümûlü kısaca belirtilip daha sonra da rızkın alakalı olduğu ve iktisat ilminin de vazgeçilmez unsurlarından olan çeşitli konular incelenmiştir.

Salahattin Polat, "Buhârî'nin Sahîh'ine Yapılan Bazı Tenkidlerin Değerlendirilmesi", ***Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,*** **sayı: 4, s. 237-255, Kayseri 1990.**

Makalede; Buhârî'nin *el-Câmiu's-sahîh*'inde de tenkide uğrayan hadisler olduğunu, bu iddialar karşısında Buhârî'ye toz kondurmayan bir tavır içerisine girenler ne kadar hatada ise kulaktan dolma bilgilerle böyle önemli bir kaynak eseri şaibe altında bırakanların da aynı derecede hata içinde oldukları tespit edilmiştir. Bu tenkitlerin haklılık derecesi ve eserin değeri üzerindeki tesirinin iyice açıklık kazanması için detaylı olarak incelenmesi gerektiği selefimizin bu konuda bize önemli miktarda kaynak malzeme bıraktığı vurgulanmıştır. Buhârî'nin *Sahih*'i hakkındaki tenkidlerin ana hatlarıyla iki grupta toplanabileceği ifade edilerek, bunların "Hadislerin Senedleri ve Râvileri Hakkındaki Tenkitler" ve "Geçmişte ve Günümüzde Yapılan Bazı Metin Tenkitleri" başlıkları atında konu incelenmiştir.

1991 YILI MAKALELERİ

Sünnet Üzerine Bir Kitap ve Bir Açık Oturum = A Book on Sunnah and a Panel Discussion, trc. Mehmet Görmez, *İslâmî Araştırmalar,* c. V, sayı: 2, s. 100-118, Ankara 1991.

Makale bir eser tanıtımıdır. Bir giriş ve dokuz bölümden oluşan kitap, 160 sayfadan ibarettir. Kitabın muhtevası ise şöyledir. "İctihad ve Rivayet", "Kadın Dünyası", "Şarkı ve Türkü", "Adet ve İbadetler Arasında Din", "Öncelikle Kur'ân Fıkhı", "Fiten Hadisleri", "(Fıkıhta) Vesileler ve Gayeler", "Şeytanın İğvası ve Çareleri", "Kadın ve Cebr".

Bu kitap üzerine ortaya çıkan ihtilâfları halletmek için el-Muslimûn gazetesinin 13 ilim adamının katıldığı bir açık oturum düzenlediği ve bu açık oturumun yayımlanmasının Türkiye'deki Sünnet tartışmalarına da katkı sağlayacağı ifade edilmiştir.

Ramazan Ayvallı, "Ameller Niyyetlere Göredir" Hadisi Hakkında Birkaç Söz", *Selçuk Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,* sayı: 4, s. 85-93, Konya 1991.

Makalede; Buhârî'nin, *"Ameller niyyetlere göredir"* hadisini, kitabının başına almakla, ihlâsı ve niyyetin sahih olmasını murad ettiğini ve kendisinin de *Sahih*'i telifte, Allah Teâlâ'nın rızasını kastettiğine işaret ettiği belirtilmiştir.

Selman Başaran, "Hadislerde Lafız ve Mâna Olarak Rivayeti Meselesi", *Uludağ Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,* c. III, sayı: 3, s. 51-64, Bursa 1991.

Makalede; hadislerin lafızlarının Kur'ân âyetleri gibi mu'ciz olmadığı bu bakımdan değiştirilmesinin mümkün olduğu nitekim uydurma hadislerin de böyle ortaya çıktığı vurgulanmıştır. Ayrıca hadislerin başka dillere tercüme edilmesinin de mâna rivayeti esasına dayandığı ama "nasıl olsa mâna rivayeti caiz görülmüştür" diyerek şu âyetin, bu hadisin muhtevasına uygundur, iddiasıyla Hz. Peygamber'e ait olmayan la-

fızları ona izafe edivermenin kesinlikle tasvip edilemeyeceği ve bu düşünceyle ortaya çıkarılan hadislerin uydurma sayılmasına mâni olunamayacağı belirtilmiştir.

Selman Başaran, "Hadislerin Mâna Rivayetinin Sonuçları", ***Uludağ Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **c. III, sayı: 3, s. 65-76, Bursa 1991.**

Makalenin müellifin "Hadislerde Lafız ve Mâna Olarak Rivayeti Meselesi" isimli makalesi birlikte değerlendirilmesi gerektiği belirtilerek hadislerin lafız ve mâna yönüyle rivayet edilmesinin doğuracağı olumlu ya da olumsuz sonuçların o zaman daha iyi anlaşılacağı belirtilmiştir.

Selman Başaran, "Hadislerin Işığında Sahâbe İsimleri", ***Uludağ Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **c. III, sayı: 3, s. 77-88, Bursa 1991.**

Makalede; ismin, insanları tanımaya yarayan ve birbirinden ayıran birer sembol olduğu belirtilerek İslâm Peygamberi'nin insanların önce inanç ve düşüncelerini düzeltmeye çalıştığı sonra da isimlerini güzelleştirmelerini tavsiye ettiği vurgulanmıştır. Bu istikamette de bazı sahâbîlerin uygun olmayan isimlerini kendisinin değiştirdiği bazı çocuklara da güzel isimler verdiği belirtilmiştir. Ama sahâbîlerin çoğunun İslâm'dan önce aldıkları isimleri kullanmaya devam ettikleri, Hz. Peygamber'in de bunlara ses çıkarmadığı ifade edilmiştir. Toplum tarafından yadırganmayan isimlerin anlamı ve kelime yapısına bakılmadığı, bu isimlerden birçoğu nesilden nesile aynen intikal ederek günümüze kadar ulaştığı, lakap, künye ve nisbetin de ashab arasında çok yaygın olarak kullanıldığı, birçok sahâbînin ismiyle değil, künyesiyle meşhur olduğu belirtilmiştir.

İbrahim Bayraktar, "Hadis İlmi ve Kelâm", ***Atatürk Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **sayı: 10, s. 232-250, Erzurum 1991.**

Makale; İslâm ümmetinin sünnete karşı takındıkları tavır anlatılmış, Sünnet'in muhaddis, usûlcü ve fukahâya göre değişik şekilde tarif edildiği burada onun delil olma yönü mevzu edildiğinden dolayı usûlcüler tarafından yapılan bir tarifi verilmiş, onlara göre Sünnet'in; "Hz. Peygamber'den Kur'ân-ı Kerîm'in haricinde sudûr eden söz, fiil ve takrir (tasvip ettikleri) olduğu belirtilmiştir. Akaid ve kelâmla ilgili birçok hadisin kelâm kitaplarında yer aldığı ancak bu hadislerin çoğunun takviyeli âhâd haberler olduğu ve âhâd hadislerle istidlal edilemeyeceği denmişse de uygulamada âhâd hadislerle amel edildiğinin görüldüğü belirtilmiştir. Ancak âhâd hadislerle istidlâl edilen meselelerin fer'î cüz'î olduğu, bir kısmıyla da ehl-i bid'at'a cevap verildiği ifade edilmiştir.

Zekeriya Güler, "Ebû Reyye'nin "Advâ Ale's-Sünne en- Nebeviyye" Adlı Eseri Üzerine Bir Değerlendirme", ***Selçuk Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **sayı: 4, s. 187-201. Konya 1991.**

Makale bir eser tanıtımı ve kritiğidir. Birkaç kez basılan eserin, yazar tarafından yeniden gözden geçirilerek ilaveli III. baskısı Mısır'da Dâru Meârif matbaasında yapıldığı belirtilmiştir. Tâhâ Hüseyin'in tanıtım ve takdimini yaptığı eserin, orta boy olup 422 sahife olduğu, eserin, *Muhammedî Sünnet'in Aydınlatılması (Hadis Müdafası)* adıyla Muharrem Tan tarafından dilimize de tercüme edildiği belirtilmiştir. İstanbul 1988'de Yöneliş Yayınları arasında çıkan bu kitabın, 440 sahife olduğu ve eserin ilk neşredildiğinde özellikle Arap-İslâm âleminde büyük yankı uyandırdığı, birçok müellif tarafından hadisi müdafaa adına ciddi reddiyelerin yazılmasına sebep olduğu vurgulanmıştır.

M. Hayri Kırbaşoğlu, "Klasik Sünnet Tanımlarının Eleştirisi ve Yeni Bir "Sünnet Tanımı" Denemesi = A Critique of Classical Definitions of the Sunnah and Towards a New Definiation", ***İslâmî Araştırmalar,*** **c. V, sayı: 1, s. 21-37, Ankara 1991.**

Makalede; klasik Sünnet tanımları ve bu tanımlar çerçevesinde oluşan Sünnet anlayışlarının birtakım eksiklikleri ve yanlışlıkları da beraberinde getirdiği belirtilerek bu durumun düzeltmesi için çağın şart ve ihtiyaçlarına uygun, Hz. Peygamber'in (s.a.v) Sünnet'inin ruhuna daha sadık, yeni bir "Sünnet tanımı" ve bu tanım çerçevesinde yeni bir "Sünnet Anlayışı" geliştirmenin, hayati önemi haiz bir konu olduğu vurgulanarak, geliştirilecek olan yeni Sünnet tanımının klasik tanımların eksikliklerinden uzak olmak zorunda olduğu, bu sebeple yapılacak tanımın a) Bütün İslâmî disiplinler için geçerli tek bir tanım olması, b) Sünnet'in sadece bireysel değil, toplumsal ve evrensel boyutunu da göz önünde bulundurması, c) Yapılacak Sünnet tanımında Kur'ân'a mutlaka yer verilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Ayrıca bir tanım içeresinde yer alması mümkün olmadığı göz önünde bulundurularak, Sünnet'in bağlayıcılığı konusunun, Sünnet tanımının akabinde ele alınmasının uygun olacağı, bu hususlara ilaveten, Sünnet'in konusu ile amacının da ayrı birer başlık altında ele alınmasının, yararlı olacağı bu çerçevede Sünnet'in tanımı, bağlayıcılığı, konusu ve amacına dair teklif ettiği deneme sunulmuştur.

Mehmet Hayri Kırbaşoğlu, "Sünnet'in Yeni Tanımının Yorumu = An Explanation of New Definition of the Sunna", ***İslâmî Araştırmalar,*** **c. V, sayı: 3, s. 154-164, Ankara 1991.**

Makalede; "Sünnet"in, ancak Hz. Peygamberin (s.a.v) kendi döneminde tesis edilmiş ve olup bitmiş bir olgu olduğu, Hz. Peygamber'in vefatından sonra artık yeni bir Peygamber Sünnet'i ihdas veya icad etmek mümkün olmadığı vurgulanmıştır.

Talat Sakallı, "Hadisler Açısından Çevre İsrafı, *Diyanet İlmî Dergi (Diyanet Dergisi)*, c. XXVII, sayı: 3, s. 59-65, Ankara 1991.

Makalede; dinimizin israf konusundaki hassasiyetinin gerçekten çok büyük takdire değer olduğu belki bir zamanlar "nehir kenarında bile abdest alırken suyu israf etmeme" emri mübalağa kabul edilebileceği ama artık bugün bu gerçeğin ne kadar haklı olduğu, yaşanarak bilindiği ifade edilmiştir. Zira bitmez tükenmez gibi görülen o suların, hatta havanın bile ne hale geldiğinin gözler önünde olduğuna işaret edilerek konu açıklanmıştır.

1992 YILI MAKALELERİ

Kâmil Çakın, "Buhârî'nin Mürcie ile İman Konusunda Tartışması", *AÜİF Dergisi,* c. XXXII, s. 183-198, Ankara 1992.

Araştırmamda, öncelikle Kitâbü'l-Îmân'ın Mürcie'ye reddiye oluşu ele alınmış, ardından Buhârî'nin bu fırkaya yönelttiği temel tenkit noktaların tespite çalışılmış nihayet, Kitâbü'l-Îmân'ın bâb başlıkları (terâcüm) ve hadislerinden hareketle, Buhârî'nin bazı kavramlara yüklediği anlamlar üzerinde durulmuş ve konu değerlendirilmiştir.

Salih Karacabey, "Hadis Vahiy Münasebeti ve Tıpla İlgili Hadisler Hakkında Hattâbî'nin Görüşleri", *Uludağ Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,* c. IV, sayı: 4, s. 217-226, Bursa 1992.

Makalede; hadis'in vahiyle ilgisi İslâm âlimleri arasında çeşitli yönleriyle tartışılan bir konu olduğu, tıpla ilgili hadisler de bu meselenin bir parçası olduğu vurgulanarak, Hattâbî'nin, konuyla ilgili görüşleri ana hatlarıyla ele alınmıştır.

Salih Karacabey, "Sahîh-i Buhârî'nin İlk Şerhi", *Uludağ Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,* c. IV, sayı: 4, s. 237-248, Bursa 1992.

Makalede; hadis edebiyatı tarihinde, şerhlerin önemli bir yeri olduğu, İslâm dininin iki temel kaynağından biri olan hadisleri doğru anlama zarureti, hadislerin şerh edilmesini zorunlu hale getirdiği, böylece hadis edebiyatına yeni ve kıymetli eserler kazandırıldığı tespit edilmiştir. Bu makalede; hakkında en çok şerh yazılan *Sahih-i Buhârî'*nin ilk şerhi üzerinde durulmuştur.

Salih Karacabey, "XV. ve XVI. Asır Osmanlı Medreselerinde Hadis Öğretimi", *Uludağ Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,* c. IV, sayı: 4, s. 227-236, Bursa 1992.

Makalede; Osmanlı Devleti zamanında hadis öğretimi normal medreselerin yanında, ihtisas medresesi niteliği taşıyan Dârülhadislerde yapıldığı ve XV ve XVI. yüzyıllar nazarı itibara alındığında öğretim düzeyinin iyi olduğunun söylenebileceği vurgulanarak, bu makalede hadis öğretimi yapan müesseseler ve düzeyi hakkında kısa bilgiler verilmiştir.

Talat Koçyiğit, "I. Goldziher'in Hadisle İlgili Bazı Görüşlerinin Tahlili ve Tenkidi = Nakd ve Tahlîlu Ba'zı Ârâi Ignaz Goldziher el-Müteallika bi'l-Ehâdîsi'n-Nebeviyye, Arapça'ya Çeviren: Ahmet Nedim Serinsu, ***AÜİF Dergisi,*** **c. XXXII, s. 199-216, Ankara 1992.**

Makalede; müsteşriklerden Ignaz Goldziher'in (v. 1921) hadisle ilgili bazı görüşleri değerlendirilmiştir. Ayrıca müellifin müsteşrikler hakkındaki görüşleri ve bunlardan iyi niyetli olmayanların, olayları nasıl saptırdıkları ve değerlendirdikleri belirtilerek, bunlara karşı İslâm âlimlerinin uyanık olmaları ve bilinçli bir şekilde cevap vermeleri ve halkı bilgilendirmeleri gerektiği vurgulanmıştır.

Ella Landau Tasseron, "Periyodik Reform: Müceddid Hadisi Hakkında Bir İnceleme = The "Cyclical Reform": A Study of the Mujaddid Tradition", trc. İ. Hakkı Ünal, ***İslâmî Araştırmalar,*** **c. VI, sayı: 4, s. 261-278, Ankara 1992.**

Makalede; müceddid hadisi, yeni birşeyi yani Şafiî'nin öğretisini meşrulaştırmak girişiminden kaynaklanmış ve ancak daha sonra (sınırlı da olsa) Sünnet'in, bid'at ve sapıklığa karşı müdafasında rol oynadığı vurgulanmıştır. Müceddidlerin sadece isimlerinin bile Mûtezile'ye karşı sünnî polemikte bir delil olarak kullanılmasının bunun bir göstergesi olduğu, hadiste ifade olunan yüzyıllık süre, gerçekten devrî bir reform modeline işaret etmediği, çünkü bunun sadece bir mecazdan ibaret olduğu belirtilmiştir.

Salahattin Polat, "Hadiste Metin Tenkidi (III)", ***Erciyes Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **sayı: 8, s. 79-110, Kayseri 1992.**

Makalede; metin tenkidi meselesi, "Kıyasa Aykırı Hadisler", "Akla Aykırı Hadisler", "Müşahedeye/Tecrübeye ve İlme Aykırı Hadisler", "Tarihi Gerçeklere, Aykırı Hadisler", "Çok Sayıda Kişinin Bilmesi Gereken Konularada (Umûmü'l-Belvâ) Tek Kişinin Rivayette Bulunması" "Ravinin, Kendi Rivayetine, "Karşı Tutumu Sebeiyyle Tenkid Edilen Hadisler", Hadisin Uslûbunu İnceleyerek Metin Tenkidi" ve "Metin Tenkidi Muhalifleri" gibi başlıklarla konu detaylı olarak incelenmiştir.

Hadis ve fıkıh literatürü tarihi seyri içerisinde incelendiğinde müslüman âlimlerin arasında metin tenkidi zihniyetinin çok sistemli bir şekilde mevcut olduğunun görüldüğü belirtilmiştir. Rivayetlerin, sağlam ve kati dini kaynakların ışığında değerlen-

dirmeye tabi tutulması, akıl-ı selîmin ölçülerine vurulması şeklindeki bu tatbikat ve gelenek, İslâmî ilimlerin klasik dönemlerinde daha fazla hâkim olduğu ifade edilmiştir. Günümüz insanı için problem teşkil eden hadislerin üzerinde yapılacak modern metin tenkidi çalışmalarının, sünnetin asrın idrakine ulaşmasına hizmet edecektir" denilmektedir.

S. Kemal Sandıkçı, "İbnü'l-Esîr Kardeşler", *OMÜİF Dergisi,* sayı: 6, s. 61-77, Samsun 1992.[11]

Makalede; yurdumuzun güneydoğu köşesinde şirin bir ilçemiz olan ve tarihte Ceziretü İbn Ömer diye maruf olan Cizre'de, tarihin belli bir döneminde yetişen bir ailenin üç ferdi tanıtılmıştır. Bir ülkede yetişen insanları tanımak, o ülkenin insan unsurunu sosyal ve kültürel yapısını öğrenme imkânını da verir. Makalede bu üç kardeş hem ilim hem de siyaset dünyasında asırlar boyu kendilerinden söz ettirdikleri, asıl şöhretlerini ise daha çok bilim dünyasında yaptıkları vurgulanmıştır.

M. Cemal Sofuoğlu, "Regaib Namazı Hakkında Bir Münazara", *Dokuz Eylül Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,* sayı: 7, s. 13-45, İzmir 1992.

Makalede; "İbnü's-Salâh ile İzzeddin b. Abdüsselâm arasında Regaib namazı hakkında bir münâzara" adını taşıyan risalenin genel bir değerlendirilmesi yapılmıştır.

Mücteba Uğur, "Cerh ve Ta'dîl İlmi Yönünden Sahîhu'l-Buhârî Ravileri", *AÜİF Dergisi,* c. XXXII, s. 111-120, Ankara 1992.

Makalede; *Sahîh-i Buhârî*'de bulunan ve büyük çoğunluğu birer dinî asıl olan hadisleri rivayet eden râviler arasında aşırı yalancılıkla, hadiste yalan söylemekle, hadis dışında günlük hayatında yalan söylemek ithamına uğramakla ve hadis uydurmakla cerhedilmiş kimsenin olmadığı tespit edilmiştir. Bunun gibi sahibini dinden ettiğine hükmedilen bid'atlarla cerhedilerek hadisi reddedilmiş olan kimse de olmadığı her ne kadar aralarında Kaderiyye, Murcie, Mu'tezile gibi bazı mezheplere bağlanmak, Hz. Ali'ye Ehl-i Beyt'e bağlılık gibi yönlerden tenkit edilmiş olanları varsa da bunların hadisleri başka yollardan rivayet edildikleri, sadece Hz. Ali veya ailesini sevmenin tenkit konusu yapılsa ortada cerhedilmeyecek çok az kimse kalacağı gibi yorumlarla rivayetleri terkedilen râviler derecesine konmadıkları belirtilmiştir. Râvilerinin umumiyet itibariyle hadis ilminde ehil, güvenilir, sika ve işini iyi bilen kişiler olmaları ve en önemlisi hadis uydurma, yalancılık ve yalan ithamına maruz kalma gibi ağır cerh sebeplerinden

---

[11] Makale ayrıca (Kemal Sandıkçı, "Cizre'nin Yetiştirdiği Önemli İlim Adamları: İzzeddin ve Mecdüddin İbnü'l-Esîr Kardeşler", *Hz. Nûh'tan Günümüze Cizre Sempozyumu* (Cizre, 1998), 1999, s. 89-104)'de yayımlanmıştır.

biri veya birkaçıyla cerhedilmemiş oluşu hadis ilimlerinden tutunuz sıradan birine kadar bütün müslümanların *Sahîh-i Buhârî* hadislerine güvenini ve bu kitabı bütünüyle sahih olarak görmelerini sağlayan başlıca amiller olduğu vurgulanmıştır.

"Bir İnsan Hakları Beyannamesi Olarak Veda Hutbesi", ***Diyanet İlmî Dergi (Diyanet Dergisi)*****, c. XXVIII, sayı: 1, s. 3-6, Ankara 1992.**

Makalede; Resûlullah'ın Vedâ hutbesinin hiçbir politik vasfının bulunmadığı, kendisinin yakın bir gelecekte vefat edeceğine dair açık beyanına rağmen Muhammed (s.a.v) siyasî iktidara kimin getirileceğine dair hiçbir söz sarfetmediği, onun sadece, Kur'ân'da yazılı olan kaidelerle, kendi tatbikat ve Sünnet'inde bulunan prensiplerin hiç terkedilmeksizin takip edilip yaşanmasını söylemekle iktifa ettiği belirtilmiştir.

Muhammed Reşid Rıza, "Bir Misyonerin Ebû Hüreyre Hakkındaki Bazı İddiaları", trc. Mücteba Uğur, ***Diyanet İlmî Dergi (Diyanet Dergisi)*****, c. XXVIII, sayı: 2, s. 15-36, Ankra 1992.**

Makalede; Ebû Hüreyre'nin, sika (güvenilir ve adaletli bir râvi olduğu hıfz, ezberlediklerini zabtetme ve hafıza gücü bakımından, insanlığın ulularından olduğu vurgulanmıştır. Ayrca onun, fiten hadisleri ile Hz. Peygamber'in (s.a.v) haber verip sonradan vukubulan gayb haberleri gibi kimi rivayetlerinde yalnız kaldığı, böyle rivayetlerinin bir kısmının konuları açısından inkâr edildiği, bir kısmının da metinlerinin garîb olduğu vurgulanmıştır. Buna benzer metinlerin rivayetinde sahâbîden başka nesilden bir râvi tek başına kalsa, hadis tenkitçileri ile cerh ve ta'dîl ilimlerince malul olduğu üzere bunun, rivayette sabit bir illet sayılacağı, bu yüzden günümüzde de Ebû Hüreyre'nin rivayetlerine dil uzatanlar olduğu belirtilmiştir. Halbuki onun hayatını etraflı bir şekilde bilenlerle adaletine güvenenler onun, *"Benim üzerime bilerek yalan söyleyenler Cehennem'deki yerlerine hazırlansınlar"* buyuran Hz. Peygamber üzerine sıradan bir kimse üstüne bile yalan söylemeyeceğine kolayca hükmedecekleri belirtilmiştir.

Ali Osman Ateş, "İslâm Orucunun Menşei ile İlgili Olarak Hz. Peygamber Hakkındaki Bazı İddiaların Tetkiki", ***Diyanet İlmî Dergi (Diyanet Dergisi)*****, c. XXVIII, sayı: 3, s. 95-118, Ankara 1992.**

Makalede; İslâm orucu'nun menşeinin Yahudilik ve Hıristiyanlık'ta değil, müslümanlardan evvel gelip geçmiş milletlere de farz kılan Yüce Allah'ın buyruklarında aranması gerektiği vurgulanmıştır.

Adem Çalışkan, "Yunus Emre Divanı'nda Hz. Peygamber'in Hadîs-i Şerifleri", ***Diyanet İlmî Dergi (Diyanet Dergisi)*****, c. XXVIII, sayı: 3, s. 119-125, Ankara 1992.**

Makalede; Yunus Emre Divanı'nda şiirlerinde yer yer âyet-i kerîme ve hadîs-i şeriflere telmihler yaptığı, onlardan iktibaslarda bulunduğu belirtilerek, tanımaya ve tanıtmaya çalışılmış, hiç şüphesiz bundan sonra hakkında söylenecek, yazılıp çizileceklere bir meşale olma görevini de yüklenmiş olacağı belirtilmiştir.

Ali Toksarı, "Molla Hüsrev'in Hadis ve Peygamberlerin İctihadları Hakkındaki Bazı Görüşleri", *Molla Hüsrev Mehmet Efendi (1400-1480) Kongresi Tebliğleri,* 14 Mart 1985, s. 97-110, Kayseri 1992.

Makalede; son peygamber Hz. Muhammed (s.a.v) olmak üzere peygamberlerin içtihadlarını benimseyen İslâm âlimlerinin umumi kanaatleri şu şekilde maddeleştirilmiştir: 1. Peygamberler vahye muhatap oldukları hususlarda asla hata etmezler. 2. Deney ve tecrübeye dayanan dünya işlerinde beşer olmalarının tabii bir sonucu olarak hata edebilirler. Bu tür hataların vahiy ile düzeltilmeyebileceği 3. Amelî-şerî konulara dahil olup da vahiy henüz gelmeyen hususlarda peygamberler hata edebilirler. Ancak onlar yaptıkları bu hatalar üzere bırakılmazlar, vahiy ile hataları derhal düzeltilir. Peygamberlerin yaptıkları hataların vahiy ile tashih edilmesi ise onlar için asla bir noksanlık teşkil etmez.

1993 YILI MAKALELERİ

İbrahim Bayraktar, "Edebî Yönden Hadîs-i Nebevî", ***Atatürk Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **sayı: 11, s. 359-414, Erzurum 1993).**

Makalede; hadislerin dil yönünden incelenmesi mevzu edilmiştir. Hadislerin bize Arap dilinin hususiyetlerine sahip, yazılı metinler olarak geldiği, onlardaki yüce hakikatleri anlamak, onları dil yönünden değerlendirmekle mümkün olduğu, onların Kur'ân-ı Kerîm'den sonra edebî hususiyeti olan metinler olduğu vurgulanmıştır.

Nebi Bozkurt, "Hadislerin Tercüme ve Yorumlarında Uyulması Gereken Kurallar", ***MÜİF Dergisi,*** **sayı: 11-12, s. 211-281, İstanbul 1993-1994.**

Makalede; hadislerin, bilhassa halka yönelik arz, tercüme ve yorumlarında bir kısım hatalar, dikkat edilmesi gereken hususlar olduğu, hadisle meşgul olan bilim adamlarının hadisle ilgili yayınları çok yakından takip etmeleri bu konularda duyarlı olmaları ve gereken tepkiyi zamanında göstermeleri gerektiği ve hadisleri halka arz ederken büyük bir titizlik gösterilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Kâmil Çakın, "Hadis'in Kur'ân'a Arzı Meselesi", ***AÜİF Dergisi,*** **c. XXXIV, s. 237-262, Ankara 1993.**

Makalede; Kur'ân ile hadisin (veya sünnet) birbirinin tamamlayıcısı olduğu ve aralarında bir aykırılık söz konusu olmadığı belirtilmiştir. İlk hicrî asrın sonlarında ortaya çıkmaya başlayan uydurma hadisler manzumesi içerisinde, Kur'ân ile çelişkili rivayetler bulunabildiği, bu hadislerin sahih rivayetlerden ayrılması hususunda, sahâbenin de zaman zaman başvurduğu Kur'ân'a arz metodunun faydalı olduğu, ancak, bu metodun, bir dizi sakıncaları da dikkate almaya değer mahiyette olduğu, fakat Kur'ân'a arz metodunun tek başına fonksiyoner olmadığı ve diğer hadis tenkit metotları dikkate

alınmadan uygulanmak istendiği takdirde faydadan çok zarar sağlayacağı hususunun dikkate alınması istenmiştir.

Fuat Sezgin (Muhammed Fuad), "İsnadın Arap Dili ve İslâmî İlimlerdeki Önemi", Çeviren: Hüseyin Kahraman, ***Uludağ Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **c. V, sayı: 5, s. 301-310, Bursa 1993.**

Makalede; hadis külliyatının geçtiği merhaleler incelenmiş, hadis alma yolları geniş bir şekilde değerlendirilmiştir.

M. Cemal Sofuoğlu, "Şia-i İmamiye'nin Hadis Anlayışı", ***Milletlerarası Tarihte ve Günümüzde Şiilik Sempozyumu (13-15 Şubat 1993),*** **s. 258-287, İstanbul 1993.**

Makalede; Şîa ulemâsının usûlcüler ve haberciler (usûliyyûn ve ahbâriyyûn) olmak üzere ikiye ayrıldığı, habercilerin daha çok nakle dayandığı ve hadisleri kayıtsız-şartsız kabul eder göründükleri belirtilmiştir. Hz. Peygamber'in Sünnett'inin ve hadislerin Şîa tarafından da Kur'ân-ı Kerîm'den sonra ikinci kaynak olarak kabul edildiği ancak Şîa'nın kendine mahsus bir hadis görüşü olduğu, bu görüşün oldukça karmaşık ve ilmî olmaktan ziyade pratiğe dayandığı intibaını verdiği belirtilmiştir. Sahâbenin büyük çoğunluğu hakkında menfi kanaatleri birtakım problemlerin kaynağı durumunda olduğu hatta Ehl-i sünnet ile Şîa'yı birbirinden ayıran en önemli meselenin bu olduğu, Sünnî anlayışın aksine, masum olduğuna inanılan imamların sözleri fiilleri ve takrirleri hadis ve sünnet olarak kabul edilmediği, bu durumun kontrolü imkânsız bir saha açtığı, çünkü masum imamlar adına uydurulan binlerce sözün Şîî hadis musannefatına hadis olarak girdiği, masum olduklarını kabul etmemekle birlikte imamların sözlerine sünnî açıdan da bir değer vermek mümkün olduğu ancak bir haberin gerçekten imamlardan herhangi birinin sözü olduğunu tespit etmek gerektiği, söz konusu mecmuaların ciddi bir tenkit süzgecinden geçirilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Yavuz Ünal, "Hadis Verilerine Göre Mut'a Nikâhı", ***OMÜİF Dergisi,*** **sayı: 7, s. 155-179, Samsun 1993.**

Makalede; rivayetleri tarihi seyri içeresinde değerlendirdiğimizde Hayber gavzesinde mut'a nikâhı yapılmadığı, dolayısıyla yasaklanmadığı halde râvilerden bir kısmının takdim tehir ya da hatalı tahsisle Hayber yılını yasaklanma tarihi olarak zikrettikleri belirtilmiştir. Sebre'den gelen sahih rivayete göre, Allah Resûlü (s.a.v) Mekke'nin fethinde mut'a nikâhı yapmaları için sahâbeye üç gün süren bir izin verdiği oradan çıkmadan da yasaklandığı belirtilmiştir.

Mut'a nikâhı konusunda mutlak ibahatin hiçbir zaman gerçekleşmediği, Mekke'de üç gün müsaade edilip sonra Resûlullah tarafından kıyamete kadar haram kılın-

dığını, Hz. Ömer'in yaptığının sadece Allah Resûlü tarafından yapılan yasaklamanın ilanından ibaret olduğunu söylemenin mümkün gözüktüğü ifade edilmiştir.

Ahmet Yücel, "Bir Hadis Terimi Olarak "Sahafî" ve Hadis Tarihi Açısından Önemi", *MÜİF Dergisi,* sayı: 11-12, s. 197-204, İstanbul 1993-1994.

Makalede; erken dönemlerden itibaren râvi hakkında kullanılmaya başlayan "sahafî" terimi hadis tarihi açısından önemine de işaret edilerek incelenmiştir.

Ali Osman Ateş, "Akıl Hastalıkları Üzerine Cinlerin Etkisi ve Rukye Konusuyla İlgili Bazı Rivayetlerin Değerlendirilmesi", *Diyanet İlmî Dergi (Diyanet Dinî-İlmî-Edebî Dergi),* c. XXIX, sayı: 2, s. 103-128, Ankara 1993.

Makalede; akıl hastalıkları üzerinde cinlerin etkisi ve rukye konusuyla ilgili rivayetler, "Turan Dursan Gerçekleri Çarpıtıyor", "Tıb Otoritelerinin Tavrı", "Rukye Yaparak Tedavi Mesleği", "Dua Maksadlyla Okunan Âyetler" ve "Cin ve Şeytan" gibi başlıklarla değerlendirilmiştir.

Abdülkadir Karahan, "Hadis Bilgini Olarak Mevlânâ", *6. Millî Mevlânâ Kongresi, 24-25 Mayıs 1992* (Selçuk Üniversitesi), s. 11-15, Konya 1993.

Makalede; Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî'nin, sadece bir şair, bir mütefekkir, bir mutasavvıf, bir ilâhî âşık müterennimi olmakla yetinmediği bütün bu üstünlüklere sahip bulunmakla beraber, aynı zamanda bir din bilgini ve özellikle bir hadis bilgini olduğu vurgulanmıştır. O, sözlerinde, vaazlarında, yazılarında sırası geldiğinde, bu bilginliğinin başarılı, etkileyici, güzel örneklerini verdiği ifade edilmiştir.

İ. Lütfi Çakan, "İslâmî Yapılanmada Sünnet", *Hadisin Dünü- Bugünü ve Geleceği Sempozyumu (14-15 Ekim 1993),* s. 1-11, Samsun 1993.

Makalede; İslâm'ın asıllarında var olan üstünlük vasfının, fiilen çağa ispat ve kabul ettirilebilmesi, yani ümmet çapında yeniden bir İslâmî yapılanmanın gerçekleştirilebilmesi, Sünnet'in getirdiği tecdid fikrinin canlı tutulması ile mümkün olduğu vurgulanmıştır. Yeniden şekillenen dünyada İslâm'ın fikrî, kültürel ve sosyal yapı olarak üstün bir konuma getirilmesi genelde müslümanların, özelde İslâm âlimlerinin sorumluluğunda olduğu bu sorumluluğun üstesinden ancak İslâmî yapılanmada Hz. Peygamber tarafından ortaya konan Sünnet'in, bir başka ifade ile İslâm teşrî tarihinin iyi bilinmesi ile gelinebileceği, Sünnet'in İslâmî yapılanmanın başlangıcındaki tartışmasız etki ve önderliği, o yapının devamında da aynen geçerli ve gerekli olduğu, netice itibariyle ne dün ne bugün ve ne de yarın Sünnetsiz bir İslâmî yapılanmadan söz etmenin mümkün olmadığı vurgulanmıştır.

M. Hayri Kırbaşoğlu, "Hadis/Sünnet İlminin Yeniden İnşaası", ***Hadisin Dünü-Bugünü ve Geleceği Sempozyumu (14-15 Ekim 1993)*****, s. 13-22, Samsun 1993.**

Tebliğde; İslâm dünyasının ilim ve düşünce alanındaki problemlerine çözüm aramanın, müslüman aydınların görevi olduğu, bu görev ve sorumluluğun idrakiyle projeler hazırlandığı ve bu projelere ilgi, katkı ve tenkit beklendiği belirtilmiştir.

Nevzat Aşık, "Sünnetin Yerelliği ve Evrenselliği", ***Hadisin Dünü-Bugünü ve Geleceği Sempozyumu (14-15 Ekim 1993)*****, s. 23-37, Samsun 1993.**

Makalede; Hz. Peygamber'in Sünneti denilince ikide bir gündeme saç, sakal, taharetlenme, giyim, kuşam, yeme, içme vs. gibi onun (s.a.v) tamamen insan olmasından, ülkesinin gelenek ve göreneklerinden kaynaklanan davranışların, hareketlerin gelmemesi, getirilmemesi gerektiği, bunların bir müslümanı bağlayıcı nitelikler taşımadığı, bunlarla ve bunlara ayrılan tartışmalarla Resûlullah'ın gerçek kişilik ve Sünnetleri engellenmemesi gerektiği vurgulanmıştır.

Talat Sakallı, "Hüdai Sünnet-Zevaid Sünnet Ayırımı", ***Hadisin Dünü-Bugünü ve Geleceği Sempozyumu (14-15 Ekim 1993)*****, s. 39-55, Samsun 1993.**

Tebliğde; Sünnet'in bir tarifini yapmadan, dini karakterli olup ittibası emrolunan "Hüdâî Sünnet" ile ittibası emrolunmayan "Zevâid Sünnet" ayırımı konusunda yapılan tespitlerden konuya esas olabilecek metod arayışlarına katılmak istendiği belirtilmiştir. Bu taksimatın gerçekte oldukça zor olduğu zira yoldaki bir engeli kaldırmaya niyeti bile imanın bir cüzü kabul eden dinimiz bu mahiyetiyle hiçbir fiil veya hareketi, gönülden geçen bir şeyi dini dairenin dışında bırakmadığı belirtilmiştir.

Salahattin Polat, "Hadiste Anlam (Yorum)-Metin Tenkidi İlişkisi", ***Hadisin Dünü- Bugünü ve Geleceği Sempozyumu (14-15 Ekim 1993)*****, s. 67-75, Samsun 1993.**

Makalede; hadiste metin tenkidi yapmak isteyen kişinin hadisi anlamak için gerekli kurallara uyarak yeterli verilere sahip olduğundan emin olmadan hadisi redde kalkışılmaması gerektiği ayrıca bir hadisi Kur'ân'a arz edecekse Kur'ân'ı da aynı kurallara göre anlaması gerektiği, dinin esaslarını arz etmede de aynı şeylerin geçerli olduğu, hadisi akla aykırılıkla tenkit ederken de birçok epistemolojik ve metodik problemle karşı karşıya olduğunun unutmaması gerektiği vurgulanmıştır.

İbrahim Bayraktar, "Metin Tenkidi ve Müşkil Hadisler", ***Hadisin Dünü- Bugünü ve Geleceği Sempozyumu (14-15 Ekim 1993)*****, s. 77-95, Samsun 1993.**

Makalede; "metin tenkidi" dediğimiz hadisleri, Kur'ân, sahih sünnet, icmâ, kıyas ve diğer tâli delillerle karşılaştırma, akıl ve onun grubunda mülahaza edilen ilmin se-

bepleriyle değerlendirme, sahih ve sakimlerini ayırma işinin ancak birçok şart ve izahlar muvacehesinde yapılabileceği ortaya konmuştur.

Osman Güner, "Hadis'de İsnad Faktörü", ***Hadisin Dünü-Bugünü ve Geleceği Sempozyumu (14-15 Ekim 1993),*** **s. 97-111, Samsun 1993.**

Tebliğde; İslâm bilginlerinin hadis râvilerinde aradığı şartların, çağdaş gazete ve ajans muhabirlerine uygulandığı göz önüne alınırsa, günümüz haberciliğinin doğruluk ve güvenilirlik derecesinin daima tartışmaya konu olacağının akl-ı selimce anlaşılacağı, haber alma ve nakletme yani iletişim sahasında ilk devir İslâm bilginlerinin ulaştığı seviye, her zaman takdirle yâd edilecek bir aşama olarak kalmaya devam edeceği belirtimiştir.

Ali Osman Ateş, "Günümüzde Hadislerin Değerlendirilmesinde Göz Önünde Alınması Gereken Bazı Hususlar", ***Hadisin Dünü- Bugünü ve Geleceği Sempozyumu (14-15 Ekim 1993),*** **c. III, sayı: 57, s. 115-136, Samsun 1993.**

Tebliğde; ilmî gelişmelerin son derece hızlı olduğu, atom, uzay, bilgisayar çağlarının içiçe girdiği, ulaşım, haberleşme araç ve gereçlerinin sürat ve artış kazandığı, ilmî seviyenin yükseldiği, okurların çoğaldığı asrımızda, hadisleri anlamada, çağımıza uygun şerh ve yorumların yapılmasının son derece zaruri bir ihtiyaç olduğu, aksi takdirde yeni nesilleri, niyet ve maksatları gayet iyi bilinen oryantalistlerin eline terketmiş olacağımız endişesinin taşındığı vurgulanmıştır.

Yavuz Ünal, "Rivayetlerin Hz. Peygamber'e Aidiyetini Tesbitte Aklın Rolü", ***Hadisin Dünü-Bugünü ve Geleceği Sempozyumu (14-15 Ekim 1993),*** **s. 163-170, Samsun 1993.**

Tebliğde; rivayetlerin, Hz. Peygamber'e aidiyetini tespitte aklın rolünün ne olduğu ve bu rolün alan ve sınırının nasıl belirleneceği, hadis tenkidinin başladığı andan günümüze kadar bir usûl problemi olarak gündemi işgal ettiği ifade edilmiştir. Bu sorunun sürekli gündemde kalmasına bizzat aklın tanımında ve fonksiyonunda ittifak edilememesi, dolayısıyla sağlıklı bir yöntemin ortaya konulamaması neden olduğu, zira akla verilen anlam ve fonksiyon kişiden kişiye kültürden kültüre değişiklik arzetmediği, mefhumunda ittifak edilemeyen böyle bir kavram üzerine genel geçer bir kuralın bina edilmesinin de imkânsız gözüktüğü vurgulanmıştır.

Sadık Cihan, "Günümüzde Hadisin Anlaşılamamasındaki Temel Sebepler", ***Hadisin Dünü- Bugünü ve Geleceği Sempozyumu (14-15 Ekim 1993),*** **s. 175-187, Samsun 1993.**

Tebliğde; günümüzde sahih hadislerin anlaşılmamasındaki bazı temel sebepler şu şekilde maddeleştilerek açıklanmıştır: 1. Hadislerin Kur'ân-ı Kerîm'in ışığında izah edilmemesi. 2. Aynı muhtevaya sahip hadisler bir araya toplanmadan herhangi biriyle hüküm verilmesi. 3. Hadislerin bina edildikleri özel sebepler araştırılmadan hüküm verilmesi. 4. Birbirine çelişkili görünen hadislerin çelişki sebepleri araştırılmadan hüküm verilmesi. 5. Hadiste değişen durumla belli bir hedefin ve gayenin birbirinden tam olarak ayırt edilememesi. 6. Hadisin ifade ettiği gerçek mânası ile mecâzî mânasının ayırt edilmemesi. 7. Hadisin teşrî amaçlı olanlarıyla olmayanlarının ayırt edilememesi. 8. Zayıf hadisle amel etme hususunda verilen toleransın kötüye kullanılması.

Ali Osman Koçkuzu, "Hadis Öğretim ve Eğitiminde Ne Yaptık? Neler Yapabilirdik? *Hadisin Dünü-Bugünü ve Geleceği Sempozyumu (14-15 Ekim 1993)*, s. 189-210, Samsun 1993.

Tebliğde; elli yıla varan bir zaman dilimi, bizim İlâhiyatçılığımızın son halkasını oluşturduğu, bin yılı aşkın bir süredir birlikte olduğumuz bu yüce dine ve yüksek medeniyete, onu anlayarak bir şeyler verebilmek için ümitsiz olunmadığı vurgulanarak, birçok iyi fırsatların ele geçtiği, sağlıklı kadro imkânlarının bulunduğu, personel kıtlığının çekilmediği, derlenip toparlandığımız takdirde, maddi sıkıntıya da uğrayamayacağımız günler yaşayacağımız ifade edilerek, bütün müspet yanlara rağmen, değirmenlerimiz harıl harıl çalışır da çuvalımızda un birikmezse, emeğimize, imkânlarımıza, geçen gençliğimize, Allah'ın yerdiği özel lütfa acıyan, hayıflanan emekliler halinde bir köşede oturacağımız belirtilmiş ve böyle bir manzaranın olmaması şeklinde bir teklif yapılmıştır.

Nuri Topaloğlu, "Hadislerin Anlaşılmasında Zaman, Mekân, Şahıs ve Şartların Önemi", *Hadisin Dünü-Bugünü ve Geleceği Sempozyumu (14-15 Ekim 1993)*, s. 211-214, Samsun 1993.

Tebliğde; Hz. Peygamber'in Sünneti'nden, risaleti tebliğ kabilinden olanlarla böyle olmayanları birbirinden ayırt etme zarureti olduğu gibi teşrî amaçlı olanlardan, umum ve devamlılık özelliği taşıyanlar ile hususi ve muvakkat olanları tefrik etmek gerektiği belirtilerek, Sünnet'in anlaşılmasında düşülen büyük yanlışlardan birisinin de bu iki kısmı birbirine karıştırma olduğu vurgulanmıştır. Sünnet'in, zaman ve mekânla, şahıslar ve şartlarla mukayyet olmayan değişmez hükümlerinin çoğunlukta olduğu, ancak tamamının böyle olduğunu iddia etmenin de mümkün olmadığı, zira Hz. Peygamber'in bazı sözleri ve fiilleri, vahiy neticesindeki davranışlar değil aklına ve tecrübesine dayanarak, zaman, zemin, şahıslar ve şartlar muvacehesinde söylediği ve yaptığı şeyler olabileceği, bu nevi hadislere aynen ve şeklen uyma yerine taşıdıkları espriyi

kavramaya çalışmak gerektiği vurgulanmıştır. Bilhassa yiyip-içme, kılık-kıyafetle ilgili hadislerde sadece şeklî değil, mümkün mertebe maksadın anlamaya ve uygulamaya çalışılması, hadisleri bu açıdan da iyi değerlendirdiğimiz takdirde İslâm'ın her çağda herkes tarafından yaşanabilir cihanşümul bir din olduğu belirtilmiştir.

Selçuk Çoşkun, "Halkın Hadis Kültürü Üzerine Mahalli Bir Araştırma", ***Hadisin Dünü- Bugünü ve Geleceği Sempozyumu (14-15 Ekim 1993)*****, s. 215-228, Samsun 1993.**

Tebliğ; Bayburt ve yakın çevresi halkının hadis algısı anket sonuçlarının değerlendirilmesidir. Hadis ve sünnet hakkında şifahî bilgiye sahip olanların yanında, son yıllarda, naklî ve aklî delillerle inançlarını teyid etmek isteyenlerde ise kitâbî bilgilerin hâkim olduğu, halkın çoğunun, hadislerin, sahih, hasen, zayıf ve mevzûluk vasıflarına sahip olduklarından habersiz olduğu ifade edilmiştir. Sevdikleri ve ilmî otoritesine itimat ettikleri kimselerin ağzından hadis olarak duydukları şeyin, artık onlar için hadis olduğu, bu itibarla özellikle mev'iza kitaplarında yer alan zayıf hadisler ve birtakım aslı olmayan haberler, halk arasında dilden dile dolaştığı, bu konuda özellikle din görevlilerinin daha titiz davranmaları ve halka âyet, hadis ve atasözü arasındaki farkı öğretmeleri, özellikle atasözleriyle içiçe ve hatta karışmış durumda olan hadisler hakkında bilgi vermeleri ve hadise gerçek yerini kazandırmaları gerektiği önerilmiştir.

1994 YILI MAKALELERİ

Charles J. Adams, "Bazı Çağdaş Müslümanların Nazarında Hadisin Otoritesi-Mevdûdî'nin Hadis Anlayışı- = The Authority of the Prophetic Hadith in the Eyes of Some Modern Muslims", Çeviren: Nedim Alpdemir, *İslâmî Araştırmalar,* c. VII, sayı: 3-4, s. 291-303, Ankara 1994.

Makalede; Mevdûdî'nin hadis anlayışı, hadis inkârcıları başta olmak üzere diğer grupların görüşleri değerlendirilmiştir.

Hüseyin Kahraman, "İbnü's-Salâh ve Ulûmu'l-Hadîs'i", *Uludağ Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,* c. VI, sayı: 6, s. 335-342, Bursa 1994.

Makalede; İbnü's-Salâh'ın hayatı, "Yaşadığı Dönem ve Özellikleri", "Nesebi ve Doğumu", "Tahsili ve İlim Yolculukları", "Vefatı", "Şahsiyeti" ve "Eserleri" gibi başlıklar altında tanıtılmıştır. *Ulûmü'l-hadîs* isimli eseri üzerinde günümüzde yapılan hadis usûlü çalışmalarında temel kaynak olma özelliğini sürdürdüğünü ancak eser üzerinde akademik çalışmaların çok az olduğu ve artırılması gerektiği belirtilmiştir.

Salih Karacabey, "Hadisler Çerçevesinde Mugayyebât-ı Hamse Meselesi", *Uludağ Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,* c. VI, sayı: 6, s. 83-102, Bursa 1994.

Makalede; İnsanda, kendi dışında ama kendi hayatını etkileyen dünyayı ve varlıkları tanıma duygusu ağır bastığı, bu nedenle gaybı bilme, bilinmeyeni keşfetme arzusu insanoğlunun hiçbir zaman vazgeçemediği istekleri arasında olduğu tespit edilmiştir. İlk devirlerde merak edilen ama keşfedilmeyen, belki de hiç bilinemeyecek olan meselelerde sadece arrâf ve kâhinler gibi söylediğinin bilimsel değeri olmayan kişilerin tahminlerine itibar edildiği, İslâm, âyet ve hadislerle, bilinmeyen âlemin bir kısmını en azından bilgi düzeyinde gayb olmaktan çıkardığı, dar kapsamlı da olsa insanın ulaşa-

mayacağı bir gayb sınırı çizdiği, bunlar arasında "mugayyebât-ı hamse" (beş bilinme-yen) meselesi hadis ağırlıklı olarak bu makalenin konusunu teşkil etmiştir.

Salih Karacabey, "Hadislerde Geçen Bazı Sayılar Üzerine Kısa Bir Değerlendirme", ***Uludağ Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **c. VI, sayı: 6, s. 103-116, Bursa 1994.**

Makalede; Hz. Peygamber'in sözlerinde bazı meselelerin izahı için yeri geldikçe sayılar kullanıldığı, hadislerin doğru anlaşılabilmesi için bu sayıların geçtiği yerler ve kullanılış gayelerine dikkat etmek gerektiği belirtilmiştir. Çünkü bazı rakamların bir hükmün sınırını belirtmek bir kısmının da sınırları belli olmayan ölçüler verebildiği, makalede bazı ana konulardaki hadislerden örnekler verilerek, hadislerde geçen sayıların nasıl anlaşılması gerektiği konusunda tespitler yapılmaya çalışılmıştır.

Talat Sakallı, "Hadisler Açısından İsraf ve Tasarruf", ***Süleyman Demirel Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **sayı: 1, s. 69-84, Isparta 1994.**

Makalede; israf ve tasarruf konusu "Dinde Tasarruf" ve "Hayatı KorumadaTasarruf" gibi başlıklar altında kapsamlı olarak açıklanmıştır.

Fahri Demir, "Hadis Olduğu Öne Sürülen Bir Söz Üzerinde Yapılan Değerlendirme ve Spekülasyonların Düşündürdükleri", ***Diyanet İlmî Dergi,*** **c. XXX, sayı: 4, s. 3-10, Ankara 1994.**

Makalede; hadisler üzerinde yapılan spekülasyonlar değerlendirilmiş ve rivayetlerin, ashâbtan itibaren, nasıl karşılandığı gösterilmiş ve bundan çıkarılacak derse işaret edilmiştir.

Yaşar Düzenli, "Sa'lebe Kıssası ve Kaynakları", ***Diyanet İlmî Dergi,*** **c. XXX, sayı: 4, s. 11-29, Ankara 1994.**

Makalede; Sa'lebe kıssası muhtelif yönlerden kritik edilerek, değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

1995 YILI MAKALELERİ

Talat Koçyiğit, "Kasden Adam Öldürmenin Dindeki Hükmü", ***AÜİF*** **Dergisi, c. 34, sayı: 1, s. 13-23, Ankara 1995.**

Makalede; Hz. Âdem'den bu yana, insanlık dünyasını kana bulayan ve birçok insanın dünyadan silinmesine, birçok ailenin de yıkılıp gitmesine sebep olan felaketlerin en büyüğü ve en acımasızı, hiç şüphesiz, bir insanın haksız yere öldürülmesi ve yaşama hakkının elinden alınması olduğu belirtilmektedir. Allah'ın şirk, küfür ve kasden adam öldürmek gibi cezası dâimî cehennem olan büyük günahları hiçbir surette bağışlamayacağı açıklanmıştır. Bu görüşlerin iptali söz konusu olduğu zaman da "Allah, dilerse bütün günahları bağışlar" şeklinde genel anlamda gelen bir ifadeye değil, "Allah dilerse kasden adam öldüren kimseyi de bağışlar" şeklinde gelecek açık ve kesin bir nassa ihtiyaç olduğunu, halbuki ne Kur'ân-ı Kerîm'de ve ne de Hz. Peygamber'den nakledilen sahih hadislerde böyle bir nassın mevcut olmadığı belirtilmiştir. Dolayısıyla kasden adam öldürmek ve onun en tabii hakkı olan yaşama hakkını ortadan kaldırmak günahının hiç bağışlanmayacak fiillerden olduğu ifade edilmiştir.

Nevzat Aşık, "Yesevi Hikmetlerine Kaynaklık Eden Hadislerin Değerlendirilmesi ve Sünnet Kültürünün Hikmetlere Tesiri", ***Dokuz Eylül Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi*****, sayı: 9, s. 7-22, İzmir 1995.**

Makalede; Ahmed Yesevî'nin, hadis ilimleri dalında uzman bir kimse olmadığı ama Kur'ân ve Sünnet'i genel hatları ile bilen, ruhu ve özü ile tanıyan, kavrayan ve bunları her şeyin üstünde tutan bir mürşid, düşünür olduğu, onu sahip olduğu bu ölçü ve değerleri içinde değerlendirmek gerektiği yoksa hikmetlerinde Hz. Peygamber tarafından söylendiği sabit olmayan birkaç mevzû hadis var diye topyekûn reddetmenin yanlış olduğu vurgulanmıştır.

Abdullah Aydınlı, "Hz. Peygamber'in Örnekliği ve Cihanşümul Peygamberliği", ***İslâm'da İnsan Modeli ve Hz. Peygamber Örneği (Kutlu Doğum Haftası: 1993),*** **TDV Yayınları, s. 177-180, Ankara 1995.**

Makalede; Hz. Peygamber'in örnekliği ve cihanşümul peygamberliği âyet ve hadislerle açıklanmıştır.

İbrahim Bayraktar, "Metin Tenkidi ve Müşkil Hadisler", ***Atatürk Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **sayı: 12, s. 175-226, Erzurum 1995.**

Makalede; tenkit yapılırken dayanılacak ve değerlendirmede itibar edilecek ölçüler ve esaslar incelenmiş, tenkit mevzu edilen metinlerin, hadis metinleri olduğu, ölçülerin de onların karşılaştırıldığı ilim ifade eden ölçüler olduğu belirtilmiştir.

Ali Çelik, "Hz. Ömer'in Hadisçiliği", ***Süleyman Demirel Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **sayı: 2, s. 253-276, Isparta 1995.**

Makalede; Hz. Ömer'in hadis tenkidciliği (kritiği) yönü ele alınmış ve hadis tenkidinde dikkate aldığı hususlar tespit edilip değerlendirilmiştir.

Ebü'l-Fadl Celâleddin es-Süyûtî, "Süyûtî, "Sihâmu'l-İsâbe fî'd-da'avâti'l-müstecâbe", "Çeviren: Yusuf Ziya Keskin, ***Harran Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **sayı: 1, s. 187-206, Şanlıurfa 1995.**

Makalede; Süyûtî'nin *Sihâmü'l-isâbe fi'd-daavâti'l-müstecâbe* (Makbul Dualarla İlgili Hadisler) adlı kitabının hadis kitaplarından derlenmiş bir eser olduğu tespit edilerek eser hakkında bilgi verilmiştir. Eserin, dört bölüm ve bir sonuç olarak düzenlenmiş olup bunlar; "Dua Edenin Önemi", Dua Vakitleri, "Duanın Yapılacağı Yerler" ve "Bazı Örnek Dualar" gibi başlıklarlar altında değerlendirilmiştir. Süyûtî, kaydettiği hadislerin kaynağını genellikle musannif ismi olarak vermiş, bazı hadislerin kaynağında ise musannif ve eserinin ismini açıkça belirtmiştir. Bu eserde toplam 92 hadis derlenmiştir. Eser 1982 yılında Medine'de yayımlanmıştır. Mütercim amacının bu küçük eseri kültürümüze kazandırmak ve dua ederken nelere dikkat edilmesi gerektiğini, Peygamberimizin hadislerinden öğrenerek duadaki hedefe ulaşmak olduğu şeklinde ifade etmiştir.

Akif Köten, "Hz. Peygamber'in Sünnetine Göre Cemaatle Kılınan Namazlarda Uyulması Gereken Hususlar", ***I. Din Şûrası Tebliğ ve Müzakereleri (1-5 Kasım 1993),*** **c. II, s. 64-67, Ankara 1995.**

Tebliğde; İslâm'a göre tevkifi kabul edilen ibadetlerin Hz. Peygamber'in bize gösterdiği şekil ve miktarda yapılmasının Sünnet, onları azaltma, çoğaltma veya mahi-

yetlerini değiştirmenin bid'at olduğu, her bid'atın da sapıklık veya ona götüren bir yol olduğu tespit edilmiştir. Her konuda olduğu gibi ibadetlerin cemaatle icrasında da kendimize Hz. Peygamber'i örnek almamız gerektiği belirtilerek bir kısım hususlar üyelerin müzakerelerine sunulmuştur.

Salahattin Polat, "Hz. Peygamber'in Sünnet'ini Anlama ve Sünnet'e Uyma", ***İslâm'da İnsan Modeli ve Hz. Peygamber Örneği (Kutlu Doğum Haftası: 1993),*** **s. 29-42, Ankara 1995.**

Tebliğde; müslümanlar arasında Sünnet kavramının içeriği konusunda bazı kargaşalıklar ve sapmalar yaşandığı ve bunun Sünnet'i doğru şekliyle anlamayı bir problem olarak ele almayı gerektirdiği gerek Sünnet'i yaşamaktaki aksaklıklarımız gerekse son yıllarda yeniden gündem konusu olan, Sünnet'in dindeki yeri ve değeri üzerindeki tartışmalarda, Sünnet anlayışının önemli ölçüde rolü olduğu vurgulanmıştır.

Talat Sakallı, "Sünnet'in Bağlayıcılık Açısından Taksimi", ***Süleyman Demirel Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **sayı: 2, s. 39-102, Isparta 1995.**

Makalede; Sünnet'e bağlılıkta ve onu yaşayabilmede, öz-zâhir, manâ-lafız, mecaz-hakikat vb. dengeleri iyi kavrayıp, sağlam temellere oturtulacak âlemşümul bir dünya görüşü aramak gerektiği vurgulanmıştır.

Kemal Sandıkçı, "İslâm'da Ailenin Önemi", ***İslâm'da İnsan Modeli ve Hz. Peygamber Örneği (Kutlu Doğum Haftası: 1993),*** **s. 155-166, Ankara 1995.**

Tebliğde; İslâmî ailede ölçünün, Hz. Peygamber'in ailesi olduğu, Hz. Peygamber'in hanımlarına el kaldırmayı bir tarafa bırakın, en küçük gönül kırıcı bir söz bile söylemediği, onun, hanımlarını daima hoş tuttuğu, asla gönüllerini incitmediği, daima güler yüzlü davrandığı ve son derece nazik olduğu vurgulanmıştır.

Ahmet Nedim Serinsu, "Hz. Peygamber'e Salât ve Selâm Getirmenin Anlamı", ***İslâm'da İnsan Modeli ve Hz. Peygamber Örneği (Kutlu Doğum Haftası: 1993),*** **s. 191-200, Ankara 1995.**

Tebliğde; İslâmiyet'in anahtar kavramlarının ve temel yapılarının kazanılması, tüm topluma kazandırılması ile mümkün olabileceği, bu temele dayalı salât ve selâm gibi bütün anahtar kavramların bilgisi, "anlama", "idrak etme" ve "bilincine erme" ile temellendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Ahmet Yücel, "Cerh Lafızlarından "Münkerü'l-Hadis" ve Farklı Kullanımları", ***MÜİF Dergisi,*** **sayı: 13-14-15, s. 199-210, İstanbul 1995-1997.**

Makalede; "hadisleri münkerdir" anlamına gelen münkerü'l-hadîs terkibinin muhteva ve kullanımının doğru olarak tespit edilebilmesinin öncelikle münker terimi-nin mânasını kavramakla yakından ilgili olduğu, bu itibarla münker ve anlamları, daha sonra münkerü'l-hadîs, farklı kullanımları, ravinin münker hadis tivayet ettiğine delalet eden diğer terimler ve münkerü'l-hadîs tabiri ile aralarındaki farklar tetkik edilmiştir.

Talat Sakallı, "İmam Zehebî ve Tenkid Anlayışı", ***Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,*** **sayı: 6, s. 19-31, Kayseri 1995.**

Makalede; Zehebî'nin tasavvuf konusundaki ifrata kaçan tenkidleri istisna edilir-se, cerh ve ta'dîlde imamlığı hak etmiş bir âlim olduğu, özellikle dengeli, daima orta yolu benimseyen, küçük hatalarından ve belli fikirlerden dolayı hemen bir râviyi cer-hetmeyen özelliği ve toptan hüküm vermekten kaçınan, hak ve hakikati alıp, aksini ay-nı kişide alsa da reddeden anlayışı ile tebarüz eden bu özelliklerinin günümüz için çok büyük önemi haiz olduğu ve birçok konuda buna ihtiyacımız olduğu belirtilmiştir.

1996 YILI MAKALELERİ

Cemal Ağırman, "Hz. Peygamber'e İtaatın Sınırı", ***Cumhuriyet Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **sayı: 1, s. 65-73, Sivas 1996.**

Makalede; resûlullah'tan sadır olan söz ve fiillerin onun Sünnet'inden olduğu, lakin ittibaı vacip olan teşrî' olmadığı, kanun da olmadığı tespit edilmiştir. Ancak Resûl olma vasfıyla ve umumi teşrî kastıyla; yani müslümanların ona uyma amacıyla Peygamber'den (s.a.v) sadır olan her söz ve fiil müslümanların için ittibaı vacip olan bir hüccet, bir kanun olduğu, ondan maksadın teşrî ve sünnet, insanların hidayete ermeleri için en uygun yol olduğu vurgulanmıştır.

Cemal Ağırman, "Yahya b. Maîn'in Hayatı, İlmî Şahsiyeti ve Eserleri", ***Cumhuriyet Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **sayı: 1, s. 75-94, Sivas 1996.**

Yahya b. Maîn'in hayatı, "Nesebi", "Doğumu", "Babası ve Ailesi", "İlk Tahsili ve Etkilendiği İlk Hocalar", "Son Yılları ve Ölümü" gibi başlıklarla, ilmî şahsiyeti; "Hadis Aldığı Hocalar", "Talebeleri", "İlmî Seyahatleri", "Hadıs, İlmindeki Yeri", "Cerh ve Ta'dîl İlmindeki Yeri", "Yalancılarla Mücadelesi", "Çok Hadis Yazması", "Hadis Toplamada Takip Ettiği Metot", "Mezhebi", "Hadis Rivayet Usûlü" gibi başlıklar altında tanıtılmış ve eserlerinin isimleri kaydedilerek değerlendirilmiştir.

Erdinç Ahatlı, "Yahya b. Maîn'in Eserleri ve Kullandığı İhtilâflı ve Garîb Lafızlar", ***Sakarya Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **sayı: 1, s. 211-232, Sakarya 1996.**

Makalede; Yahya b. Maîn'in hayatı kısaca anlatılmış, eserleri; "Matbu Eserleri", "Yazma Eserleri", "Eserlerin Karşılaştırılması" gibi başlıklar altında, "Kullandığı İhtilâf-

lı ve Garîb Lafızlar" başılğı altında ise "İhtilâflı Lafızlar", "Garîb Lafızlar" şeklide iki başlık altında açıklanmış ve değerlendirilmiştir.

Veli Atmaca, "Hadis'te İsrâiliyât'a Bakış (I)", ***Harran Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **sayı: 2, s. 359-387, Şanlıurfa 1996.**

Makalede; İsrâiliyat kavramının, genel anlamıyla İslâm literatürüne girdiğini, ehl-i kitaba ait olan ve olmayan rivayetlerin hepsini ihtiva ettiğini, bu münasebetle bunlardan ehl-i kitaba ait olanların da muharref olanlarla sahih olanlar olmak üzere iki kısma ayrıldığı, sahih olanlar için de Kur'ân ve Sünnet'e uygun olanlar ve muteârız olanlar şeklinde değerlendirildiği vurgulanmıştır.

İslâm Peygamberi ve onun önde gelen sahâbîlerince bu nevi rivayetlere izin verilmediği, bunların Kur'ân ve Sünnet'e karışmasını önlemek için bazı tedbirler alındığı, çok hadis rivayetinin yasaklanması, yalan uyduranların hadislerde uyarılması, âyet ve hadis alırken onu destekleyecek şahidin istenmesi ve hadislerin yazılmasına konulan yasak gibi daha nice tedbirlerin alındığı belirtilmiştir. Cerh ve ta'dîl uygulamasını, mevzû hadislerin ortaya çıkışına bağlayan görüşlerin doğruluğuna katılmakla birlikte, mevzû rivayetlerin ve kıssaların, âyet ve sahih Sünnet'e karışmasını önleyen bir tedbirler bütünü olarak düşünülmesinin uygun olduğu ifade edilmiştir.

Ali Çelik, "Bazı Manzum Hadis Usûlleri ve Manzûmetü'l-Beykûniyye", ***Süleyman Demirel Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **sayı: 3 (Rektör Prof. Dr. Hasan Gürbüz'e Armağan), s. 237-247, Isparta 1996.**

Makalede; hadis usûlünde, usûl kaidelerini nazm halinde yazmanın bir gelenek haline geldiği, pek çok hadis âliminin beyit sayıları farklı olmakla birlikte bazen muhtasar bazen de detaylı bilgiler verecek tarzda manzum usûl kitapları vücuda getirdikleri ifade edlmiştir. Bu şekildeki manzum eserlerin vücuda getirilmesi yeni birşey getirmekten ziyade daha çok hadis usûlü ile ilgili kaide ve kuralların kolayca öğrenilmesine, ezberlenmesine yönelik çalışmalar olduğu, genellikle de daha önce yazılmış olan bir usûl kitabının nazma çevrilmiş şeklinden ibaret olduğu, bazen de manzum eser önce yazılıp sonra aynı müellif tarafından yahut başka bir müellif tarafından şerhedildiğinin de görüldüğü belirtilmiştir. Makalede bir usûl eseri olan *Manzûmetü'l-Beykuniyye* isimli eserin tercümesi yapılarak değerlendirilmiştir.

M. Emin Demirçin, "Hz. Peygamber'in Getirdiği İnsan Hakları", ***Doğu'da ve Batı'da İnsan Hakları (Kutlu Doğum Haftası: 1993-1994),*** **s. 155-161, Ankara 1996.**

Tebliğde; Vedâ hutbesi üzerinden insan hakları meselesi değerlendirilmiş, Resûlullah'ın (s.a.v) insanın yolunu temizleyip ona fikri tekâmülün ve medeniyetin yolunu açtığı vurgulanmıştır.

M. Mustafa el-Âzamî, "Sahâbenin Tamamı Güvenilir İnsanlardır", çeviren: Enbiya Yıldırım, *Cumhuriyet Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,* sayı: 1, s. 315-332, Sivas 1996.

Makalede; sahâbenin adaletine inanmanın beşer tabiatına aykırı olmadığı, çünkü bir taraftan Nebî'nin (s.a.v) terbiyesinin onlar üzerinde etkili olurken, diğer taraftan bu terbiye ile hadisleri rivayet etme işini îfâ ederken tamamen ihtiyat canibine sarıldıkları ifade edilmiştir. Sahâbenin tamamını âdil kabul edenlerin sahâbenin hatalarını açıkladıkları ve pekçok sebepten dolayı bunun onların adaleti üzerinde etkili olmayacağını kabul ettikleri vurgulanmıştır.

Zekeriya Güler, "Hadislerin Anlaşılmasında Rivâyet-Dirâyet Bütünlüğü", *İLAM Araştırma Dergisi,* c. I, sayı: 2, s. 113-132, İstanbul 1996.

Makale, teori geliştirmekten ziyade, mevcut durumu tespit ederek rivayet-dirayet bütünlüğüne dikkat çekmeyi hedeflemiştir.

Osman Güner, "İbn Mâce'nin Sünen'i ve Kütüb-i Sitte'deki Yeri", *OMÜİF Dergisi,* sayı: 8, s. 191-209, Samsun 1996.

Makalede; bazı âlimlerin özel gayretleriyle Kütüb-i Sitte'ye katılan ve altı sahih hadis kitabından biri kabul edilen İbn Mâce'nin *Sünen*'inin, tertibindeki düzenlilik, tekrarların olmayışı ve kısalığı gibi diğer eserlerde ender rastlanan özellikleriyle ayrı bir önem taşıdığı belirtilmiştir. Ancak eserde yer alan zayıf ve mevzû hadislerin, eser hakkında bazı endişeleri de beraberinde getirdiği, zira İslâm toplumunda hadislerinin sahih oluşuyla genel kabul görmüş *Kütüb-i Sitte* mecmuasına, muhaddislerce Kur'ân'dan sonra en sahih hadis kaynağı olarak kabul edilen Mâlik'in Muvatta'ı bir kenara itilerek; İbn Mâce'nin *Sünen*'inin alınmış olmasının, ancak bir talihsizlik olarak yorumlanabileeği, bu nedenle, delil olarak kullanılmak istenilen bir hadisin sahih olduğu İbn Mâce'nin *Sünen*'inin dışında başka kaynaklarca doğrulanmadıkça ve senedinin muttasıl olup olmadığına, râvilerinin de durumlarına bakılmadıkça, *Sünen*'de yer alan bir hadisi delil olarak kullanmanın hatalı bir davranış olduğu, ondan yararlanmak isteyen kimsenin de bu araştırma ve incelemeleri mutlaka yapması gerektiği vurgulanmıştır.

Mehmet Özşenel, "Hikmet Hadisi Üzerine Bir İnceleme", *Dîvân: İlmî Araştırmalar,* s. 201-206, İstanbul 1996/2.

Makalede; hikmet hadisinin çeşitli tariklerden nakledilmekle birlikte umumiyetle zayıf kabul edildiği, bununla beraber hadisin, ulemâ ve halk arasında yaygınlık kazandığı, muhtevasının çeşitli yorumlara konu olduğu belirtilmiştir. Günümüzde de çeşitli çevrelerce her türlü bilgi ve bilim transferi için delil olarak kullanıldığı, bu sebeple hadisin zayıf olduğunu unutmadan bu tür değerlendirmeleri ihtiyatla karşılamanın yerinde olacağı vurgulanmıştır.

Talat Sakallı, "Bir Hadis Tenkid Örneği Ûc (A'vec) Efsanesi", *Erciyes Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,* sayı: 9, s. 91-96, Kayseri 1996.

Makalede; Ûc b. Unûk efsanesinin kaynaklarda adının tespitinde bile ittifak edilemediği, birçok tefsirde ve kısas-ı enbiyâ türünden eserlerde yer aldığı belirtilmiştir. Ancak böyle bir haberin en ciddi ve eski kaynaklarımızda yer alması ve belki de asırlarca kabul görmesinin talihsizlik olsa da o asırlarda bile bu tür haberlere iltifat etmeyip, böyle haberleri tenkit edenlerin bulunmasının teselli kaynağı olduğu belirtilmiştir. Bunun için hadis-metin tenkidi ile ilgili, yapıcı, birleştirici, tavizsiz, fakat taassuptan uzak, ihlâsla ve insaf ölçülerinde maziyi ele alıp saygı-tenkit bütünlüğüne kanalize etmenin, İslâm'a olduğu kadar, seleflerimize de hizmet olacağı ifade edilmiştir.

Bilal Saklan, "Ebû Tâlib el-Mekkî (386/996) ve Bazı Hadis Meselelerine Bakışı", *Selçuk Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,* sayı: 6, s. 67-124, Konya 1996.

Makalede; Ebû Tâlib el-Mekkî'nin bazı hadis meselelerine bakışı hadis problelmlerini ele alma ve değerlendirmede genelde hadisçilerle paralellik arzetmesine mukabil zaman zaman onlara ters düştüğü, hatta yer yer tenkit ettiği tespit edilmiştir.

Mehmet Şener, "Vedâ Hutbesinin İnsan Hakları Yönünden Kısaca Tahlili", *Doğu'da ve Batı'da İnsan Hakları (Kutlu Doğum Haftası: 1993-1994),* s. 125-130, Ankara 1996.

Makalede; Vedâ hutbesinde, kişi dokunulmazlığı, hayat hakkı, mülkiyet hakkı, mesken masûniyeti, sosyal güvenlik, eşitlik ve aile hukuku vb. haklar tespit edilip değerlendirilmiştir.

Ayhan Tekineş, "Hadis Tenkidinin Anlam ve Kapsamı", *Sakarya Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,* sayı: 1, s. 199-210, Sakarya 1996.

Makalede; hadislerin, rivayetlerin doğru ve hatasız nakli için belirlenmiş ilke ve usûllerle incelenmesi, haberlerin, sıhhatinin tespitinde, rivayet harici unsurların nihaî ölçü kabul edilmemesi, hadislerin birtakım subjektif kriterlerle mukayese yoluna gidilmemesi gerektiği vurgulanmıştır. Rivayetlerin incelenmesinde, doğmatik anlayışların

bırakılarak, ilimcilik yerine "teknikçilik" tercih edilmesi yani her rivayetin, ayrıca incelenmesi, ayrıntılara dikkat edilmesi, genellemeci yaklaşımlar bir kenara bırakılarak, "Kur'ân'a aykırıdır", "ilme veya akla aykırıdır" iddiasıyla alelacele reddedilmek istenen sözlerin, "Peygamber sözü" olduğunun unutulmaması gerektiği belirtilmiştir. Her ilim dalının mütehassıslarının, kendine has metotları ve gayeleri olduğu, ihtisasa riayet edilmesi, hayatlarını hadislerin sahihini sakîminden ayımaya adamış muhaddislerin bu konudaki çalışmalarının takdir edilmesini de kolaylaştıracağı ifade edilmiştir.

Ali Toksarı, "Sahîhu'l-Buhârî'nin Bab Başlıklarının Özellikleri ve Değeri (Terâcimu Sahihi'l-Buhârî), ***Büyük Türk-İslâm Bilgini Buhârî (811-569)" Uluslararası Sempozyum, 18-20 Haziran 1987*****, s. 109-132, Kayseri 1996.**

Makalede; Buhârî'nin "teracim" diye bilinen bâb başlıklarını koyarken daha önceki muhaddislerin fıkirlerinden yararlanmakla birlikte onları aynen taklit ettiğinin söylenemeyeceği, diğer bir ifade ile Buhârî'nin, *Sahîh*inin bâb ve bâb başlıklarını tertip ve tanzimde öncekileri aynen taklit etmeyip onların görüşlerinden de istifade ederek, yepyeni ve orjinal bir yol takip ettiği belirtilmiştir. *Sahih*'in şârihleri bâb başlıklarının özelliklerini ve bu bölümlerde mevcud olan müellifin görüşlerini sıhhatli bir şekilde ortaya koyabilmek için hadislerin metot ve senedleri kadar, bu başlıkların anlamları, hadislerle olan irtibatı vs. noktalarında da durdukları ifade edilmiştir. Ayrıca bu unvanlar hakkında çok sayıda müstakil eserler de meydana getirildiği, çoğu yazma olan bu müstakil eserler neşredilerek, ilim âlemine sunulursa hem güzide kitaplar gün yüzüne çıkmış olacağı hem de *Sahîh*'in bab başlıkları ile alakalı bilemediğimiz bazı önemli hususiyetler ile müellifın muhtelif konulardaki görüşlerini daha iyi öğrenme imkânına kavuşmuş olacağımız belirtilmiştir.

Enbiya Yıldırım, "Hadislerin Mânayla Rivayeti", ***Cumhuriyet Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **sayı: 1, s. 279-314, Sivas 1996.**

Makalede; hadislerin mânayla rivayeti meselesi, "Mânayla Rivayetin Sebepleri", "Hadisenin Birkaç Kez Tekrar Etmesi", "Mânayla Rivayet Etınek", "Râvilerin Ezberleme Kabiliyetlerinin Farklılığı", "Râvinin Hadisi İhtisar Etmesi", "Râvinin Hadisin Bir Kısmım İşitmesi", "Soru Sorulanların Çok Olmasından Kaynaklanan Cevapların Çokluğu", "Râvinin Hata Etmesi", "Arapça'nın Kendisinden Kaynaklanan Sebepler", "Ulemânın Mânayla Rivayete Bakışı", "Mânayla Rivayete Cevaz Verenler" ve "Mâanayla Rivayete Cevaz Vermeyenler" gibi başlıklar altında konu açıklanmıştır.

Hayati Yılmaz, "Hadis İlminde Kudsî Hadisler ve Bu Konuda Yapılan Çalışmalar", ***Sakarya Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **sayı: 1, s. 163-198, Sakarya 1996.**

Makalede; Sünnet'in bir bölümünü oluşturan kudsî hadislerin vahiy kaynaklı olduğu, nebevî hadislerden farklı olarak açıkça belli olduğu, Resûlullah'ın (s.a.v) bu hadisleri Allah'a izafe ederek dile getirmelerinin de onların kesin bir şekilde ilâhî vahiyden kaynaklandığına dikkat çekmek için olduğu belirtilmiştir. Kudsî kelimesinin hadisin sadece bir vasfı olup kabul veya red açısından bir hüküm olmadığı, bu yüzden kudsî hadisler "hadis" olma noktasında tamamen nebevî hadisler gibi değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Ahmet Yücel, "Cehâletü'r-Râvî ve İlgili Terimler", ***İLAM Araştırma Dergisi,*** **c. I, sayı: 2, s. 145-160, İstanbul 1996.**

Makalede; münekkid muhaddislerin hadisin sıhhatini tespitte râviyi ölçü almaları ile hadis rivayetiyle tanınmayan râvileri ifade etmek üzere kullandıkları terimlerin önemlilerinden biri olan "cehâletü'r-râvî" konusu incelenmiştir.

Dursun Aygün, "Hz. Peygamberin Fiil ve Takrirlerinin Delil Değeri", ***Diyanet İlmî Dergi,*** **c. XXXII, sayı: 3, s. 107-128, Ankara 1996.**

Makalede; Sünnet'in tanımı ve kısımları tasnif edilerek, Sünnet geniş olarak değerlendirilmiştir.

Mücteba Uğur, "Sahih Dışında Kalan Zayıf ve Uydurma Rivayetlere Dair İki Eser", ***Diyanet İlmî Dergi,*** **c. XXXII, sayı: 4, s. 3-24, Ankara 1996.**

Makalede; Diyâuddin Ebû Hafs Ömer b. Bedr b. Saîd el Mevsılî'nin (v. 622/1225) *el-Muğnî* ve Muhammed b. Yakûb el-Fîrûzâbâdî (v. 817/1415) tarafından kaleme alınan *Sifrü's-sa'âde* isimli eserin "hâtime" kısmı değerlendirilmiştir. Her iki eserin de sahih dışında kalan yüzlerce zayıf, bir o kadar da mevzû hadisi konu bazında birleştirip sunan, takdire değer çalışmalar olduğu belirtilerek, musanniflerin böyle rivayetleri konularına göre sunarken sahih dışı, bilhassa mevzû hadislerin uzun uzadıya araştırılmadan mevzularına göre öğrenilmesini kolaylaştıracak önemli bir adım attıkları, bazı konularına giren kimi hadisleri hakkında her ne kadar tartışmalar olmuşsa da bunların özellikle *el-Muğnî*'nin bütününü fazla etkileyecek türde sayılamayacağı vurgulanmıştır.

Lütfi Şentürk, "Sünnet ve Teşrîdeki Yeri", ***Diyanet İlmî Dergi,*** **c. XXXII, sayı: 1, s. 3-20. Ankara 1996.**

Makalede; "Sünnet'e gerek yoktur. Kur'ân-ı Kerîm yeterlidir" görüşünde ısrar edenlerin söylemek istediklerini anlamanın oldukça zor olduğu, hangi yönden bakılırsa bakılsın, Sünnet'in, Kur'ân-ı Kerîm'den sonra başvurulacak ikinci kaynak olduğu ve bunun tartışılamayacak kadar açık olduğu vurgulanmıştır.

H. Yunus Apaydın, "Hz. Peygamber'in Fonksiyonu ve Sünnet'in Değeri", ***Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,*** **sayı: 7, s. 153-160, Kayseri 1996.**

Makalede; Sünnet'in Kur'ân karşısındaki konumu ve bu malzemenin nasıl kullanılması gerektiği tespit edilmeye çalışılmıştır.

Eminullah Vaseer, "Hind-Pakistan Yarımadası Âlimlerinin İmam Buhârî'ye ve Onun el-Câmiu's-sahîhi'ne Gösterdikleri İtina", ***Büyük Türk-İslâm Bilgini Buhârî (811-569) -Uluslararası Sempozyum-, 18-20 Haziran 1987,*** **s. 65-74, Kayseri 1996.**

Tebliğde; Hind-Pakistan Yarımadası âlimlerinin hadis ilmine, İmam Buhârî'ye ve onun *Câmiu's-sahîh*'ine gösterdikleri itina ve üzerine yapmış oldukları çalışmalardan övgüyle bahsedilmiş ve değerlendirilmiştir.

Cemal Sofuoğlu, "Muhammed Sadık Necmi'nin Buhârî'ye Yöneltiği Bazı Tenkidler", ***Büyük Türk-İslâm Bilgini Buhârî (811-569) -Uluslararası Sempozyum-, 18-20 Haziran 1987,*** **s. 81-84, Kayseri 1996.**

Tebliğde; M. Sadık Necmi isimli müellifin Sünnîlerin Buhârî ve Müslim'i aşırı şekilde övdüklerini ifade ettiğini sanki *Sahihayn*'ı Hz. Peygamber tasdik etmiş ve altına da imzasını atmış gibi değerlendirdiklerini ifade ederek konuya girmiş ve bazı Sünnî müelliflerin sözlerini misal olarak vemiştir. Ona göre Buhârî ve Müslim'in *Sahih*lerinde sahih olmayan hadisler mevcuttur. Müellif, bazı âlimlerin bu tür hadislerin sayısının 110 civarında olduğunu zikrettiklerini belirttikten sonra aslında bu sayının çok daha fazla olduğunu ileri sürmüştür. M. Sadık Necmi'ye göre, Buhârî ve Müslim'in ravileri arasında zayıf ve itimada layık olmayan 300'den fazla kişi bulunmaktadır. Her iki musannif akidelerinde çok mutaassıptırlar. Buhârî kendi görüşüne uygun olarak hadislerden bazılarını bölmüş bazılarını mâna üzere rivayet etmiştir. *Sahih-i Buhârî*'nin tamamlanma işi başkaları tarafından gerçekleştirildiği ve aklî ve dinî delillere muhalif birçok hadis ihtiva ettiği belirtilmiştir.

Salahattin Polat, "Buhârî'nin Sahih'ine Yapılan Tenkidler", ***Büyük Türk-İslâm Bilgini Buhârî (811-569) -Uluslararası Sempozyum-, 18-20 Haziran 1987,*** **s. 85-100, Kayseri 1996.**

Tebliğde; Buhârî'nin *Sahih*'ine yapılan tenkidler değerlendirilmiştir. Metin tenkidinin ictihadî olup, herkes tarafından ittifakla kabul edilebilecek objektif kıstasları olmadığını, dolayısıyla *Sahih*'e karşı yapılmış ve yapılacak olan tenkidlerin her zaman tartışmalara açık olacağı belirtilmiştir.

Habil Nazlıgül, "Buhârî ve Müslim'in Sahihleri Arasında Bir Mukayese", ***Büyük Türk-İslâm Bilgini Buhârî (811-569) -Uluslararası Sempozyum-, 18-20 Haziran 1987,*** **s. 165-170, Kayseri 1996.**

Tebliğde; İslâm âleminde Kur'ân'dan sonra en sahih iki kitabı telif İmam Buhârî ve İmam Müslim'e nasip olduğu, Buhârî'nin eserinin daha sahih, Müslim'in eserinin ise daha kullanışlı ve tertibi daha güzel olduğu için tercihe şayan olduğu vurgulanmıştır.

Muhammed Ali Kasım el-Omarî, "Buhârî'nin Cerh ve Tadil Hakkındaki Metodu", Çeviren: Necati Avcı, ***Büyük Türk-İslâm Bilgini Buhârî (811-569) -Uluslararası Sempozyum-, 18-20 Haziran 1987,*** **s. 171-178, Kayseri 1996.**

Tebliğde; İmam Buhârî'nin kullandığı deyimleri takip ederek, bunlar arasında Buhârî için özel anlam taşıyanları ve başkaları ile aynı fikirde olmadığını gösteren sözleri incelenmiş "gözden geçirilmelidir" veya "hakkında sustular" gibi ifadelerin buna örnek olarak verilebileceği belirtilmiştir. Bu ifadelerin genellikle suçladığı kimseler hakkında sarfedildiği ifade edilmiştir. Diğer bir ifadesi ise "beğenilmeyen hadis"tir deyimini de ancak kendisinden rivayet edilmesi doğru olmayanlar için söylediği Buhârî'nin bu iki deyimi hakkında, âlimlerin görüşleri gözden geçirilmiş, bu konuda bazı ihtilâflara işaret edilmiş, İmam Buhârî'nin bütün deyimlerinin takip edilmesi ve Buhârî için taşıdıkları özel anlamlarına vakıf olunması gerektiği vurgulanmıştır.

Yusuf Çelebi, "Hadisçi Olarak Buhârî, Çeviren: M. Ali Orhan, ***Büyük Türk-İslâm Bilgini Buhârî (811-569) -Uluslararası Sempozyum-, 18-20 Haziran 1987,*** **s. 179-182, Kayseri 1996.**

Tebliğde; Buhârî'nin yaptığı şeyleri rastgele yapmadığı, herşeyin bilincinde olarak yaptığı ve cerh ile ta'dîle ölçüler getirdiği belirtilmiştir. Ondan sonra gelenlerin, hep bu ölçülerden yararlandıkları, bu konuda ışık tutmuş, kendinden sonra gelenlere, daima hadiste ve hadis toplamadaki temelleri oluşturmada, cerh ve ta'dîl hocaları olduğu vurgulanmıştır.

Mustafa Ertürk, "Gelenek ve Yenileşme Açısından Tecdid Hadisi Hakkında Bir Değerlendirme, ***I. Uluslararası Kutlu Doğum İlmî Toplantısı: İslâm, Gelenek ve***

***Yenileşme = The 1st International "Kutlu Doğum" Symposium: Islam Tradition and Change*, s. 57-63, İstanbul 1996.**[12]

Tebliğde; tecdid hadisinin Hz. Peygamber'den sadır olduğunu kesin bir dille ifade edememekle birlikte onun farklı varyantlarıyla geçmişte asırlardan beri İslâm toplumunun geleneğe bağlı olduğu gerçeğini yansıttığını, o topluma belli ölçüde dinamizm kazandırarak ilmî ve fikrî gelişmelere bir katkısının olduğunun rahatlıkla söylenebileceği, bu hadisin, doğuşundan günümüze kadar farklı kültürlerin, medeniyetlerin, düşüncelerin ve anlayışların harmanlanmasıyla teşekkül eden bir (İslâmî) geleneği içinde yaşadığımız gerçekliğin problemlerine kalıcı çözümler getirici tarzda İslâm'ın aslına uygun olarak yeniden değerlendiren ama belli mesleğe, gruba, partilere ya da milletlere mahsus olmayıp her türlü dinî, ilmî ve teknolojik gelişme yönündeki yenileşmelere öncülük edip bu uğurda azimle mücadele eden bütün müceddidlere ışık tutacak bir anlayışa dönüştürülerek "İslâm, gelenek ve yenileşme" üçlüsünü bünyesinde barındırır bir tarzda İslâm'ın geleceğine yönelik büyük projelere sürekli ilham kaynağı olabileceği ümit edilmiştir. Aynı şekilde her müslüman bu uğurda kendini bir müceddid kabul ederek İslâm'a hizmet etmeli, Allah'ın sadece Kureyş kabilesinden veya Hz. Peygamber'in soyundan birilerini her yüz yılda göndereceğine dair insanı atalete ve tembelliğe sevkeden bir düşünceye kapılmaması, zira müslümanın bir gününün diğer gününe eşit olamayacağına dair peygamberî beyanın her müslüman müceddid adayının edinmesi gereken bir prensip olduğu vurglanmıştır.

---

[12] Tebliğ daha sonra (Mustafa Ertürk, "Tecdid Hadisinin Metin Tenkidi Açısından Değerlendirilmesi", *İslâmî Araştırmalar,* c. X, sayı: 1-2-3, s. 125-137, Ankara 1997)'de makale olarak da yayımlanmıştır.

1997 YILI MAKALELERİ

İbrahim Bayraktar, "Metin Tenkidi ve Müşkil Hadisler", ***Atatürk Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **sayı: 13, s. 107-193, Erzurum 1997.**

Makalede; bir hadisin sıhhatinin değerlendirilmesi hususunda aceleci olmayıp, günümüzdeki ilmî gelişme ve çalışmaları göz önünde bulundurmak gerektiği, bütün araştırmalara rağmen herhangi bir hadisle amel etmek mümkün olmazsa dahi o hadisin sıhhati hususunda tevakkuf etmenin, izahını da zaman ve zemine bırakmanın daha uygun olacağı kanaatine varılmıştır.

Sadık Cihan, "Şeyhî ve Hadîs-i Erbaîn Tercümesi", ***OMÜİF Dergisi,*** **sayı: 9, s. 5-27, Samsun 1997.**

Makalede; İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde, bulunan Şeyhî'nin Türkçe "Manzûm Hadîs-i Erbaîn" tercümesinin bazı yerlerinin silinmek üzere oduğu belirtilerek eseri ilim dünyasına kazandırmak düşüncesiyle otuzbeş hadis ihtiva eden ve tek nüsha olan bu eser tanıtılmıştır.

Kamil Çakın, "Buhârî'nin Otoritesini Kazanma Süreci", ***İslâmî Araştırmalar,*** **c. X, sayı: 1-2-3, s. 100-109, Ankara 1997.**

Araştırmada; Buhârî üzerinde oluşan icmâın ne zaman ortaya çıktığı tespit edilmeye çalışılmıştır. İcma kavramıyla neyin kastedildiği, yani kimlerin fikir ve kanaatlerinin icmâ oluşturmaya değer görülmeleri gerektiği üzerinde durulmamış, zira tarihe malolmuş ve büyük hadis âlimleri arasında adı anılmaya layık görülmüş olan kişilerin kanaatlerinin yeterli olduğu vurgulanmıştır.

Ali Dere, "Ein Überblick Über Entwicklung des Hadit und Seinen Formalen Aspekt", *AÜİF Dergisi,* c. XXXVI, s. 423-441, Ankara 1997. (Almanca)

Makalede; hadis malzeme ve disiplinin nasıl geliştiği yolundaki farklı düşünceler ele alınarak hadis malzemesinin, peygamberin işgal ettiği konum itibariyle peygamberî izahlara olan ihtiyaç, toplumda bilginin aktarılması metodu olarak rivayetin önceden bilinir olması gibi hangi şartlar ve zorunluluklar altında ortaya çıktığı gösterilmeye çalışılmıştır.

Bünyamin Erul, "Sahâbenin Sünnet'e Bağlayıcılık Açısından Bakışları", *İslâmî Araştırmalar,* c. X, sayı: 1-2-3, s. 59-68, Ankara 1997.

Makalede; sahâbenin Hz. Peygamber'in bütün talimatlarına uymaya özen gösterdikleri ancak fakîh sahâbîlerin, onun emir ve yasaklarının bağlayıcı olup olmadığını da gözettikleri, onun kesin direklifleri ile tavsiye nitelikli sözlerini farklı değerlendirdikleri belirtilmiştir.

Ignaz Goldziher, "Hadis'te Yeni Eflatuncu ve Gnostik Unsurlar", Çeviren: Ömer Özsoy, *AÜİF Dergisi,* c. XXXVI, s. 405-421, Ankara 1997.

Makalede; hadis olarak rivayet edilmiş bulunan zengin malzemenin içerisinde, Yeni-Eflatuncu ve gnostik öğelerin de yer almış olabileceği, İslâm'ın tipik kendine maletme tutkusu hesaba katıldığında, yayıldığı bölgelerde temsil edilen fikirlerin, İslâm'ın dini metinlerinde yer almamasının tuhaf oacağı ifade edilerek, bu metinleri Peygamber'in hadisi şeklinde formüle edenlerin, kendi çevrelerinin fikrî zenginliklerinden pek çok şeyi iktibas ettikleri vurgulanmıştır.

Mehmet Görmez, "Abdülfettâh Ebû Gudde ile Sünnet ve Hadis Üzerine Bir Söyleşi", *İslâmî Araştırmalar,* c. X, sayı: 1-2-3, s. 138-144, Ankara 1997.

Söyleşi; Mehmet Görmez ile Abdülfettâh Ebû Gudde arasında usûl-i hadis, Hz. Peygamber'in hadislerini anlama ve yorumlama, hadis ilmi ile ilgili problemler ve çağdaş hadis çalışmaları ve bunların seviye itibariyle değerlendirilmesi gibi başlıklar altında sorulan sorulara verilen cevapları içermektdir.

Mehmet Görmez, "Sünnet ve Hadis Üzerine Yûsuf el-Karâdavî ile Bir Söyleşi", *İslâmî Araştırmalar,* c. X, sayı: 1-2-3, s. 145-147, Ankara 1997.

Söyleşi; Mehmet Görmez ile Yûsuf el-Karâdavî arasında Sünnet ve hadis'in çağdaş problemleriyle ve diğer hadis kaynaklarıyla ilgili konuları içermektedir.

Mehmet Görmez, "Sünnet ve Hadis'in Anlaşılması ve Yorumlanmasında Metodoloji Sorunu ve Yeni Bir Metodoloji İçin Atılması Gereken Adımlar = The Ques-

tion of Methodology in Understanding and Interpreting Hadith and Sunna", *İslâmî Araştırmalar,* c. X, sayı: 1-2-3, s. 31-41, Ankara 1997.

Makale; Mehmet Görmez'in, *Sünnet ve Hadis'in Anlaşılması ve Yorumlanmasında Metodoloji Sorunu* isimli eseri üzerinde yapılan değerlendirme ve önerileri kapsamaktadır.

Zekeriya Güler, "Vesîle ve Tevessül Hadislerinin Kaynak Değeri (Tahric ve Değerlendirme)", *İLAM Araştırma Dergisi,* c. II, sayı: 1, s. 83-132, İstanbul 1997.

Araştırmada; yirminin üzerinde hadisin/haberin tahrici yapılmış ve ulaşılan sonuçlar değerlendirilmiştir.

Mehmet Said Hatiboğlu, "Müslüman Âlimlerin Buhârî ve Müslim'e Yönelik Eleştirileri = Critical Approach of Muslim Scholars to the Sahihs of Al-Bukhari and Muslim", *İslâmî Araştırmalar,* c. X, sayı: 1-2-3, s. 1-14, Ankara 1997.

Makalede; Buhârî ve Müslim'in *Sahih*'lerinin her ne kadar, benzeri eserler arasında en sahih iseler de her türlü noksandan uzak olmadıkları, İbnü's-Salâh gibi âlimlerin iddiaları hilafına, bunlarda mevcud bilgilerin doğruluğu üzerinde ümmetin bir icmâının da olmadığı vurgulanmış ve bu gerçek imkân ölçüsünde delillendirilmeye çalışılmıştır. Dayanılan metinler asıl ibareleriyle verilerek okuyucunun tenkidine yardımcı olunmak istendiği belirtilmiştir. Derlenen kitaplık hacimdeki malzemeden seçilen misallerin, bahis konusu iddianın değerini yeterince göstereceği ifade edilmiştir.

Tilman Nagel, "Hadis ya da Tarihin İmhası", Çeviren: Ali Dere, *İslâmî Araştırmalar,* c. X, sayı: 1-2-3, s. 163-167, Ankara 1997.

Makalede; tarihi gerçeklik sorusunun boş ve bu nedenle yanlış olduğu zira hadisin bir seferlik, tarihe dönüşmüş ve böylece mazi olmuş bir hadise anlamına gelmeyeceği bilakis müslümanı kurtuluşa ulaştıran bir davranış, söz veya düşüncenin aktüelleştirilmesini hedeflediği bu yüzden hadisin muhtevası tarih üstü olarak algılanması gerektiği, araştırmanın öncelikle eğilmesi gereken, hadisin tarih üstü bu karakteri, keza İslâm din ve fikir tarihi için olan önemi ifade edilmiştir.

Mehmet Emin Özafşar, "Sistematik Usûl Dönemleri Öncesinde Rivâyetlerin Muhteva Tahlili ve Muhammed b. Hasan eş-Şeybânî Örneği", *İslâmî Araştırmalar,* c. X, sayı: 1-2-3, s. 75-86, Ankara 1997.

Makalede; Hasan eş-Şeybânî'nin, rivayetlerin muhtevasına yönelik tahlil ve kritik için kavramsal çerçeveyi hazırladığı, onun belkide kasıtsız olarak ama fıkhî mantalitesi ile seçmiş olduğu bazı kelimelerin, usûlün anahtar kavramı haline geldiği belirtil-

miştir. Lafızların mânaya delaleti bakımından açık ve kapalı olması gibi bir tasnifi ve bunun temel terimlerini fıkıh usûlüne kazandırdığı fakat hiçbir zaman haberlerin yalnızca lafzî-harfî yorumu ile kayıtlı kalmadığı, onun rivayetlerin anlaşılması bakımından yeri ve öneminin müstakil bir tetkik mevzusu olduğu vurgulanmıştır. Müellif sadece sistematik usûl dönemi öncesinde rivayetlerin muhteva tahliline yönelik tarihi mesaiye dikkat çekmiş olmak için bu kadarı ile yetindiğini ifade etmiştir.

Kadir Paksoy, "Sahâbe'nin Sayısı, Hadislerin Sayısı ve Hadis Hafızlarının Dehaları Hakkında Bazı Tespitler", *Harran Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,* sayı: 3, s. 228-248, Şanlıurfa 1997.

Makalede; hadislerin sayısına dair bir yaklaşımda bulunularak, muhaddislerin on binlerce ve yüz binlerce hadisleri ezberleyerek muhafaza etmeleri, misalleriyle incelenmeye çalışılmıştır.

Salahattin Polat, "Hz. Peygamber'in Sünnet'i ve Değişim", *Değişim Sürecinde İslâm (Kutlu Doğum Haftası: 1996),* s. 15-21, Ankara 1997).

Tebliğde; 1. Hz. Peygamber'in peygamberliği süresince meydana gelen değişimler karşısındaki tutumu. 2. Onun önderliğinde meydana gelen toplumsal değişimin mahiyeti. 3. Hz. Peygamber döneminden itibaren 14 asırlık tarihi süreç içerisinde meydana gelen bir değişimin gerçekleştiği günümüzde Sünnet'in pratiğe aktarılmasında hangi ilkelerin esas alınacağı gibi meseleler değerlendirilmiştir.

Ayhan Tekineş, "Hadisin Sübûtunu Tespitte "Kur'ân ile Karşılaştırma" Meselesi", *İLAM Araştırma Dergisi,* c. II, sayı: 2, s. 87-104, İstanbul 1997.

Makalede; İslâm hukukçularının hadislerin ihtiva ettiği fıkhî hükümleri belirleme, kelâmcılar ve muhaddislerin ise sıhhatini tespit maksadıyla hadisin Kur'ân'la karşılaştırılması (arz) üzerinde durdukları, fıkıh bilginlerinin konuya yaklaşımının "anlama", hadisçilerin ve kelâmcıların yaklaşımının ise "bilgi" eksenli olduğu, hadislerin doğru anlaşılması, isabetli yorumlanması için Kur'ân'la karşılaştırılması usûlünün Hz. Peygamber döneminden itibaren uygulandığı belirtilmiştir. Ancak sıhhati belirlenmiş bir hadisin Kur'ân'la karşılaştırılması ve sübûtu hakkında karar verilmesinin tartışmalı bir mesele olduğu zira bir haberin sübûtunu tespit ile muhtevasının anlaşılmasının ayrı ayrı meseleler olduğu, hadisleri daha iyi anlamak için Kur'ân ile karşılaştırmanın faydası hatta zaruretinin açıklığı ifade edilmiştir. Lakin rivayet kuralları hakkıyla yerine getirilerek nakledilen haberlerin bazı ilkelere aykırı olduğu gerekçesiyle reddedilmesinin ise tartışmaya açık bir husus olduğu belirtilen bu çalışmada, "arz" konusu, anlama ve sübût arasındaki söz konusu farktan hareketle ele alındığı vurgulanmıştır.

İ. Hakkı Ünal, "Hanefî Usûlcülere Göre Hz. Peygamberin Fiilleri", ***AÜİF Dergisi,*** **c. XXXVII, s. 191-199, Ankara1997.**

Makalede; Hz. Peygamber'in fiillerini değerlendiren bazı Hanefî usûlcülerin görüşleri takdim edilmiştir. Hanefîlerin Kur'ân-Sünnet bütünlüğüne verdikleri önemin, onların bazı rivayetleri Kur'ân'a arzetmeleriyle de kendini gösterdiği, diğerleri arasında arz metodunu hem teorik olarak ele alıp işleyen, hem de pratik örneklerini gösteren tek mezhebin Hanefî Mezhebi olduğu tespit edilmiştir.

Yavuz Ünal, "Cumhuriyet Türkiye'si Hadis Çalışmaları Üzerine", ***İslâmî Araştırmalar,*** **c. X, sayı: 1-2-3, s. 174-177, Ankara 1997.**

Makalede; Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan 1950'li yıllara kadar hadis çalışmaları açısından ciddi bir durgunluk yaşandığı, 1950'li yıllardan sonra ise yeni bir döneme girildiği, 1960-1970'li yılların telif ve tercüme açısından açılım yılları olarak görülebileceği, 1980'li yıllara gelindiğinde ise klasik hadis kitaplarının tercüme edilmesinin yanında, bunların Arapça basımının da gerçekleştirildiği belirtilmiştir. Öte yandan bu dönemde yaygınlaşmaya başlayan tez çalışmalarının hem tartışmalara yön verdiği hem de hadis çalışmalarının kalitesinin artmasında önemli rol oynadığı vurgulanmıştır.

Ahmet Yıldırım, "Tasavvuf Ehlinin Hadis Rivayeti ve Rivayet Usûlleri Açısından Tasavvuf Hadis Münasebeti", ***İslâmî Araştırmalar,*** **c. X, sayı: 1-2-3, s. 110-123, Ankara 1997.**

Makalede; tasavvuf ehlinin başlangıçtan beri hadis ilmiyle meşgul oldukları ve ilk sûfîlerin ekserisinin muhaddis olmasının ister istemez tasavvufla hadis arasında yakın bir ilişki meydana getirdiği, bu sebeple tasavvuf ehlinin hadis rivayeti ve sûfîlerin rivayetlerde uyguladıkları usûller hakkında bilgi sahibi olmasının bu ilişkinin ortaya çıkması açısından zorunluluk arzetttiği belirtilmiştir.

Nevzat Âşık, "Saygı İçin Ayağa Kalkmak", ***Diyanet İlmî Dergi,*** **c. XXXIII, sayı: 2, s. 53-58, Ankara 1997.**

Makalede; bir insanın diğer birine ayağa kalkma konusunun dinen caiz olup olmadığının öteden beri tartışılan bir mesele olduğu, bazı âlimlerin buna cevaz verirken, bazılarının ise karşı çıktıkları hatta birtakım âlimlerin konu ile ilgili birbirinin zıddı birer risale kaleme aldıkları ifade edilmiştir. Konunun günümüzde de zaman zaman tartışma zeminine çekilerek gündeme getirildiği bu bakımdan Hz. Peygamber'in bu hususdaki tavrını biraz daha detaylı olarak ele alıp mevcut belge ve hadislere göre ince-

lenmesinde fayda görüldüğü ve bu konuda orta ve mutedil bir çizgi tespitinden başka bir yol görülmediği vurgulanmıştır.

A. Osman Koçkuzu, "Mesnevî'nin Beşinci Defterindeki, Peygamberimize ve Sözlerine Yapılan Atıflar", ***8. Millî Mevlânâ Kongresi, 6-7 Mayıs 1996 (Selçuk Üniversitesi),*** **s. 95-113, Konya 1997.**

Tebliğde; Mevlânâ'nın kullandığı hadisler içinde sahih olanların büyük sayıda olduğu, temellendirilmeyen, hadis bilginlerinin asılsız veya zayıf kabul ettiği birtakım müteşabih sözler de vardır ki bunların İslâm tasavvufunun üçüncü asırdan sonra çok kullandığı haberler olduğu, ilk sûfîlerin, hadisçi yönlerinin kuvvetli olduğu ve onların, rivayet ilimlerini, tarihî tenkidi de bildikleri, daha sonra sırf belirli meseleleri anlatmak için bu tür asılsız veya isbatı mümkün olmayan haberlerden de yararlanıldığı vurgulanmıştır.

M. Hayri Kırbaşoğlu, "Fazlurahman'ın Sünnet/Hadis Anlayışına Bir Katkı", ***İslâm ve Modernizm Fazlurrahman Tecrübesi,*** **s. 278-290, İstanbul 1997.**

Makalede; Fazlurrahman'ın Sünnet-hadis konusunda önemli noktalara parmak basan çalışmalarından ve özellikle Sünnet alanındaki katkılarından çağdaş bir araştırmacının müstağni kalmasının mümkün olmadığı belirtilmiştir. Ancak onun çalışmalarını nihai sonuç olarak görme hatasına da düşmemek gerektiği, bilakis onun bu alandaki incelemelerini, bazen vardığı sonuçları daha da derinleştirip, genişleterek bazen de yanlışlarını düzeltmek için eleştirerek bir adım daha ileriye götürmek gerektiği ifade edilmiştir. Bugün İslâm dünyasının muhtaç olduğu âlim-aydın tipine en uygun örneğin Fazlurrahman olduğu ama ne yazık ki şu anda İslâm dünyasının onun ölümüyle ortaya çıkan boşluğu doldurabilecek birini dahi çıkaramadığı, müellifin dileğinin onu aşan yeni Fazlurrahman'ların yetişmesi olduğu fakat bu işin kuru temennilerle olamayacağını da artık idrak etmek gerektiği ve bu temenninin gerçekleşmesi için birşeyler yapılması, bunların başında ise ilk asırların düşünce dinamizmini ve eleştiri zihniyetini tekrar canlandırmak geldiği vurgulanmıştır.

Emin Aşıkkutlu, Sünnet'de Seferilik, Seferilik ve Hükümleri, s. 53-62, ***Ensar Neşriyat,*** **İstanbul 1997.**

Makalede; Hz. Peygamber'in seferîlik uygulamaları ve bunlann sahâbe hayatına yansıması ile ilgili güvenilir hadis kaynakları esas alınarak bilgi verilmeye çalışılmıştır.

1998 YILI MAKALELERİ

(Daniel W. Brown, Rethinking Tradition in Modern Islamic Thought, Cambridge University Press, Cambridge 1996, 185 sayfa), Tanıtan: İbrahim Hatipoğlu, ***İslâm Araştırmaları Dergisi,*** **sayı: 2, s. 225-232, İstanbul 1998.**

Çalışmada; Daniel W. Brown'un, XIX. ve XX. yüzyılda değişen şartlar altında müslümanların sosyal ve hukukî ilkelerini yorumlamaları bağlamında Sünnet'e yaklaşımları ortaya konmaya çalışılmıştır.

Yusuf Açıkel, "Nefsini Bilen Rabb'ini Bilir" Hadis mi? Kelâm-ı Kibar mı?", ***Süleyman Demirel Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **sayı: 5, s. 173-200, Isparta 1998.**

Makalede; Halk dilinde hadis diye dolaşan "Nefsini bilen Rabb'ini bilir" sözünün tahrici, anlamı ve yorumu yapılarak değerlendirilmiştir. Bu sözün insanlar arasında genel olarak nebevî, kudsî ve meşhur hadis, kelâm-ı kibar olarak algılandığı ve çeşitli çevrelerde çoğu kere kullanıldığı ifade edilmiştir. Müellif bu kelâmın menşei ve tahricindeki gayesinin, hadis ilmi açısından taşıdığı değerin tespit edilmesi; anlam ve yorum hakkındaki tahlilinin ise, kelâmın ihtiva ettiği anlamın İslâm'a uygunluğunu değerlendirmek için olduğunu vurgulamıştır.

Cemal Ağırman, "Hadisçilerin Sünnet/Hadis Tarifinde Yer Alan "Vasıf" Kavramı Üzerinde Bir Yorum", ***Cumhuriyet Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **sayı: 2, s. 99-121, Sivas 1998.**

Makalede; Sünnet'in uyulması gereken şer'î bir kaynak, dini bir yol, bir yaşam modeli olduğuna göre, bu durumda gerçekten Hz. Peygamber'e izafe edilen her şey sünnet midir? Eğer böyle ise bu durumda yaratılış vasfına Sünnet denir mi? Denirse bu tür bir Sünnet'e nasıl uyulacaktır? Denmezse neden tarif kapsamına alınmıştır? Yoksa

Sünnet'e uymaya dolaylı olarak bir katkısı mı vardır? Bu tür bir Sünnet'i Kur'ân'dan temellendirmek mümkün müdür? gibi sorulara cevap bulmaya ve "yaratılış vasfı" yorumlanmaya çalışılmıştır.

İsrafil Balcı, "Bir Yalnız Sahâbî Ebû Zer el-Gıfârî", *OMÜİF Dergisi,* sayı: 10, s. 351-386, Samsun 1998.

Makalede; sahâbî Ebû Zer el-Gıfârî'nin soyu, ailesi, doğumu, İslâm'dan önceki hayatı, İslâm sonrası hayatı, zühdü, takvası, diğer sahâbîlerle ilişkisi, hadis anlayışı, kendisinde rivayette bulunan râviler gibi hususlar çok geniş olarak değerlendirilmiştir.

Selçuk Coşkun, "Ömer Nasuhi Bilmen'in "500 Hadisi Şerif" Adlı Eserinin Hadis İlmi Açısından Tahlili", *EKEV Akademi Dergisi-Sosyal Bilimler-,* c. I, sayı: 2, s. 181-188, Erzurum 1998.

Makalede; Ömer Nasuhi Bilmen'in *Hikmet Gonceleri 500 Hadîs-i Şerif Tercümesi ve İzahı* isimli eseri incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Eserde, amellerin fazileti ve âdâbla ilgili hadislerin olduğunun görüldüğü bu gibi konularda zayıf hadislerle amel edilebileceği ve bu zayıf hadislerin, kitabının sıhhatine halel getirmeyeceği, bunların oldukça az olduğu diğer hadislerin hepsinin, sahih ve hasen derecesinde oldukları belirtilmiştir.

Kâmil Çakın, "Kadınlar ile İlgili Bir Hadis ve Değerlendirilmesi", *Dinî Araştırmalar,* c. I, sayı: 1, s. 5-30, Ankara 1998.

Araştırmada, kadınlar hakkında Hz. Peygamber'den gelen bazı rivayetler ele alınmış ve bu rivayetler hadis metodolojisi açısından bir değerlendirmeye tabi tutulmuş, daha sonra söz konusu rivayetlerin İslâm kültür ve geleneği içerisinde yeniden nasıl yorumlanabileceği araştırılmaya çalışılmıştır.

Mehmet Eren, "Fas Haseniyye Dâr-ı Hadîsi'nde Yapılan Akademik Çalışmalar", *Dinî Araştırmalar,* c. I, sayı: 2, s. 221-232, Ankara 1998.

Makalede; Haseniyye Dâr-ı Hadîs'inde savunması yapılmış veya alınmış olan 176 tane yüksek lisans ve doktora tezi, 1980 öncesinde savunulan doktora tezi sayısının sadece 3, yüksek lisans tezi sayısının ise 153 olduğu, buna karşılık alınan doktora tezi sayısının 35, yüksek lisans tezi sayısının ise 85 olduğu ve akademik çalışmaların sayısında son zamanlarda büyük bir artış olduğunun görüldüğü vurgulanmıştır.

Bünyamin Erul, "Hz. Peygamber'e Kur'ân Dışında Vahiy Geldiğini İfade Eden Rivayetlerin Tahlil ve Tenkidi", *İslâmiyât,* c. I, sayı: 1, s. 55-72, Ankara 1998.

Makalede; hedefin, Hz. Peygamber'in bilgi kaynakları arasında Kur'ân vahyi dışında Yüce Allah ile resûlü arasında vahyin bulunup bulunmadığı hususunda kesin bir

yargıya varmak olmadığı, burada vurgulanmak istenilen hususun, Sünnet'in, Kur'ân dışında da vahye dayandığı fikrine delil olarak ileri sürülen veya bu hususta delil getirilebilecek nitelikteki belli başlı rivayetleri örnek alarak, rivayetlerin kahir ekseriyetinde olduğu gibi bu haberlerin de mâna ile rivayet edildiğini, sahâbe de dahil olmak üzere, bütün haberlerin ravilerin tasarruflarına açık olduğunu, sağlıklı sonuçlara ulaşabilmek için, rivayetlerin bütünlük ilkesi içerisinde ele alınmasının rivayetlerin karşılaştırarak bir arada değerlendirilmesinin zaruriliğini hatırlatmak olduğu ifade edilmiştir. İlgili rivayetler bir arada ve objektif olarak değerlendirildiğinde, bu konuda müspet veya menfi bir neticeye varmanın ne kadar güç olduğunu ortaya koymayı hedefleyen bu makalede; bu rivayetler hakkındaki bazı endişelere dayalı bir kritik olup, onlara ihtiyatla yaklaşmayı önermekle yetinilmiştir.

Zekeriya Güler, "Kadın Akıl ve Din Bakımından Eksik midir?", *Mehir*, sayı: 2, s. 14-21, Konya 1998.

Makalede; kadınlarla ilgili hadîs-i şerifin feminist çevrelerin veya bazı akademisyenlerin iddia ettikleri gibi kadınları aşağılayan, kadın haklarını ihlâl eden ve Kur'ân'ın temel ilkelerine aykırı olan bir rivayet asla olmadığı, hadislerin mânasının anlaşılmasında ve nebevî maksadın tespit edilmesinde ciddi gayret sarfetmek gerektiği, bu yapılamıyorsa aykırı ve ters gibi görünen hadisler karşısında, acele davranarak onları reddetme yerine, sükût ederek tevakkuf terbiyesi gösterilmesi gerektiği, çünkü selef âlimleri ve müctehid imamlar tarafından uygulanmış olan "tevakkuf"un (müşkil bir mesele hakkında hemen hüküm vermeyip bir süre beklemek, durmak veya onun anlaşılınasını ve yorunılanmasını zamana bırakmak), ihtiyatlı ve emniyetli bir yol olduğu vurgulanmıştır.

Osman Güner, "Hâkim en-Nîsâbûrî ve Müstedrek Üzerine (Genel Bir Değerlendirme)", *OMÜİF Dergisi*, sayı: 10, s. 141-158, Samsun 1998.

Makalede; Hâkim en-Nîsâbûrî, "Hayatı, İlmi Kişiligi ve Eserleri" ana başlığı altında, "Hayatı", "İlmi Kişiliği", "Tenkide Maruz Kalması", gibi başlıklar altında, eserleri ve *el-Müstedrek ale's-Sahihayn*'da "Tenkid" ve "Eserin Baskısı ve Üzerinde Yapalan Çalışmalar" gibi başlıklar altında değerlendirilmiştir.

Nihat Hatipoğlu, "Hz. Peygamber'e (s.a.v) Kur'ân Dışında Vahiy Geldiğini Red Düşüncesine Yönelik Bir Alan Taraması" -Tahlil ve Eleştiri-, *İslâmî Araştırmalar*, c. XI, sayı: 3-4, s. 273-295, Ankara 1998.

Makalede; Hz. Peygamber'e (s.a.v) Kur'ân dışında vahiy geldiğini red düşüncesine yönelik geniş bir analiz yapılarak konu değerlendirilmiştir.

Özcan Hıdır, "Batı'da Son Dönem Hadis Çalışmalarında Dikkat Çeken Bazı Gelişmeler", *İLAM Araştırma Dergisi,* c. III, sayı: 1, s. 193-200, İstanbul 1998.

Makalede; Batıda sünnet ve hadisle ilgili yapılan ve devam etmekte olan bazı çalışmalar hakkında genel bilgi verilmeye çalışılmış ve bu çalışmaları Sünnetle ilgili projeler ve ilmî toplantı ve sernpozyumlar olmak üzere iki şekilde gerçekleştirildiği vurgulanmıştır.

Hüseyin Kahraman, "el-Hatîb el-Bağdâdî ve el-Kifâye'si, *Uludağ Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,* c. VII, sayı: 7, s. 471-486, Bursa 1998.

Makalede; Hatîb el-Bağdâdî'nin hayatı, "Yaşadığı Dönemin Özellikleri", "Nesebi ve Doğumu", "Tahsili ve İlim Yolculukları", "Vefatı", Şahsiyeti" gibi başlıklarla değerlendirilmiştir. Eserlerinin ismi nakledilmiş ve *el-Kifâye fî ma'rifeti ilmi'r-rivâye* isimli eseri; "Eserin Muhtevası ve Tertibi", "Konuların Takdim Tarzı" ve "Kaynakları" gibi başlıklarla kısaca değerlendirilmiştir.

Salih Karacabey, "Ülü'l Azm Peygamberler ve Ortak Yönleri", *Uludağ Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,* c. VII, sayı: 7, s. 297-314, Bursa 1998.

Makalede; "Ülü'l-azm" peygamberlerin Hz. Nuh, Hz. İbrâhim, Hz. Musa, Hz. İsa ve Hz. Muhammed olmak üzere, beş peygamberden ibaret olduğu öne sürülen görüşün, daha isabetli olduğu kanaati hasıl olduğu, Kur'ân'da adı geçen peygamberlerin hepsinin, Allah tarafından kendilerine verilen bu kutsal görevi yerine getirmek amacıyla, fevkalade çaba ve gayret gösterdikleri, bu açıdan bakılınca hiçbir peygamberin diğerinden ayrı tutulmaması gerektiği çünkü hepsinin aynı gaye ile insanlığa yol gösterici olarak seçildikleri, özellikle Hz. Peygamber'in; *"Ben Meryem oğlu Îsâ'ya dünya ve ahirette insanların en yakınıyım. Esasen peygamberler anaları farklı babaları bir kardeştirler. Dinleri birdir."* Hadisiyle peygamberler arasında ayırım yapılmaması gerektiği noktasındaki tavrının dikkate şayan olup, peygamberlik müessesesini ve semavî dinleri değerlendirirken mutlaka nazarı itibara alınması gerektiği vurgulanmıştır. Bu konuda dikkatlerden uzak tutulmaması gereken bir hususun da peygamberlerin gönderildikleri zaman, toplum ve yerine getirmeleri gereken görevin boyutlarının farklılığı olduğu, özellikle bazı peygamberler hakkında Allah'ın Ülü'l-azm ifadesini kullanmasının önemli olduğu, bu noktada insanlık âleminin dönüm noktalarında gönderilen ve bazı yönleriyle diğer peygamberlerden farklı bazı özellikleri bulunanlar, Ülü'l-azm peygamberler olarak tavsif edildikleri belirtilmiştir.

Ünal Kılıç, "Ebû Süfyan b. Harb'in Hayatı", ***Cumhuriyet Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **sayı: 2, s. 461-484, Sivas 1998.**

Makalede; Ebû Süfyan b. Harb, "Ümeyye Ailesinin İslâm Öncesi Tarihi Konumu", "Ailesi", "Doğumu ve Nesebi", "Çocukluk ve Gençlik Dönemi", "İslâm'n Gelişi ve Mekke Döneminde Ebû Süfyan", "Hicret ve Sonrasındaki Gelişmeler", "Ebû Süfyan'ın Kureyş Lideri Oluşu", "Mekke'nın Fethi ve Ebü Süfyan'ın İslâma Girişi", "Ebû Süfyan'ın Vefatı ve Hadis Râviliği" gibi başlıklarla tanıtılmıştır.

Huriye Martı, "Kadın Konusunda Rasulullah'a Nisbet Edilen Uydurma Hadisler", ***Mehir,*** **sayı: 2, s. 31, Konya 1998.**

Makalede; Mevzûat eserlerinden derlenen, kadın konusunu içeren ve uydurma olduğu birden çok hadisçi tarafından ispat edilmiş olan haberler ele alınmıştır. Bir haberin sened zincirinde mutlaka "aşırı yalancıdır, hadis uydurmacısıdır, töhmet altındadır, işe yaramaz münker haberler rivayet eder, sözü delil olarak gösterilemez, habis bir adamdır ..." gibi ağır şekilde tenkit görmüş bir veya birden çok ravinin bulunduğu özellikle belirtilmiştir. Bu uydurma rivayetlerin kaynaklardaki yerleri, ayrıntılı araştırmalara ışık tutması açısından dipnotlarda verilmiştir.

Mehmet Emin Özafşar, "Polemik Türü Rivâyetlerin Gerçek Mâhiyeti", ***İslâmiyât,*** **c. I, sayı: 3, s. 19-48, Ankara 1998.**

Makalede; ilim tarihimizde çeşitli disipinlerin kendi tezlerini desteklemek, karşı tezleri çürütmek amacıyla ileri sürdükleri rivayetlerin "polemik türü rivayetler" olarak isimlendirildiğini, bu incelemede fıkıh usûlünün ana konularından olan Sünnet-hadis, icmâ ve kıyas'a teorik dayanak olarak gösterilen bazı rivayetler değerlendirilmiştir. Başta Sünnet-hadis olmak üzere icmâ ve kıyasın İslâm fıkhının ayrılmaz kaynakları olduğu, bu tetkikin amacının, sözkonusu kaynakların sıhhatini ve fıkıhtaki yerini tartışmak değil; sadece teorik rivayet delilleri üzerine rivayet ilmi çerçevesinde bir değerlendirme yapmak olduğu, ele alınan rivayetlerin gerek rivayet tekniği gerekse ilgili konuya delaleti bakımından olumsuz bir nitelik taşımaları asla bu sistemlere dair olumsuz bir niteleme anlamına gelmeyeceği belirtilmiştir.

Mehmet Özşenel, "İlk Yaratılan Varlık Konusundaki Rivayetler", ***Dîvân: İlmî Araştırmalar,*** **c. III, sayı: 4, s. 171-189, İstanbul 1998.**

Makalede; İslâmî literatürde ilk yaratılan varlığın ne olduğu konusunda geniş bir ihtilâf bulunduğu, bu konuda her ilim erbabının meseleyi kendi bakış açılarından değerlendirdikleri, bazı rivayetlerin de görüş ayrılıklarının şekillenmesinde rol oynadığı ve bu konudaki rivayetlerin en meşhurunun "akıl hadisi" olduğu tespit edilerek önce

akıl hadisi incelenmiş, daha sonra diğer bazı rivayetler söz konusu edilerek değerlendirilmiştir.

Mehmet Paçacı, "Hadis'te Apokaliptisizm veya Fiten Edebiyatı", *İslâmiyât,* c. I, sayı: 1, s. 35-53, Ankara 1998.

Makalede; Sâmi kültür geleneği içinde uzunca bir süreye yayılmış belli bir dinî literatür üzerinde durulmuştur. Bu literatürün karakteristik özelliğinin dünyanın sonuna ilişkin konuşması olduğu ve bu literatürün apokaliptik adını aldığı, kelime Yunanca apokalipsisten geldiği ve anlamının "örtülü bir şeyi açmak, örtüsünü kaldırmak" olduğu tespit edilmiştir. Apokaliptisizme göre Allah, sonu çok yaklaşmakta olan dünya hakkındaki sırları, insanlara anlatmaları için bazı kişilere açıklamıştır. Bu kişiler söz konusu gizlilikleri vizyonlar ve rüyalar aracılığı ile öğrenirler ve yazıya geçirirler. Bu literatür tarzının en eski örneklerinin Yahudilik içerisinde görüldüğü, daha sonra bunun hıristiyan kültürü içerisinde de etkili olduğu vurgulanarak, çalışmada söz konusu edebiyatın İslâm kültürü içindeki uzanıtıları üzerinde durulmuş, bu konunun hadis külliyatı içerisinde daha çok "fiten" başlığı altında yer aldığı, fiten rivayetlerinin de temel olarak dünyanın son zamanlarında ortaya çıkacak Mehdi, Mesih, Deccâl, Ye'cûc ve Me'cûc gibi şahsiyetleri ve çoğunlukla olağan dışı bir şekilde gerçekleşecek olayları konu aldığı belirtilmiştir.

Kadir Paksoy, "Sened ve Metin Yönünden Sa'lebe Hadisinin Tenkîdi", *Harran Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,* sayı: 4, s. 161-186, Şanlıurfa 1998.[13]

Makalede; Sa'lebe b. Hâtıb'ın Resûlulah'a gelerek zengin olmak için dua talep ettiği, ancak koyun sürülerine sahip olunca zekât vermekten kaçındığı, daha sonra zekâtını getirse de Resûlullah ve halifeleri tarafından kabul edilmediği, halk arasında "Sa'lebe Kıssası" şeklinde yaygın olan bu rivayetin, Tevbe sûresinin 9/75. âyetinin iniş sebebi olarak nakledildiği, vâizler ve hatipler tarafından da ibret alınacak bir tablo olarak anlatıldığı vurgulanarak Sa'lebe'nin biyografisi ve kendisine atfedilen nifak hadiseleri ele alınmıştır.

Fuad Sezgin, (Muhammed Fuat) "Arab-İslâm İlminde İsnadın Ehemmiyeti", Çeviren: Habil Nazlıgül, *Erciyes Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,* sayı: 10, s. 251-264. Kayseri 1998.

---

[13] Makale daha sonra (Kadir Paksoy, "Sa'lebe Hadisinin Sened ve Metin Açısından Tenkidi", *HTD,* 2004, c. II, sayı: 2, s. 63-85)'da yayımlanmıştır.

Makalede; hadis ilminde hadis alma yolları ve diğer birçok usûl konusu müsteşriklerin görüşleri de irdelenerek değerlendirilmiştir.

Ayhan Tekineş, "Alternatif İslâmî Tıp "Tıbb-ı Nebevi", ***Dîvân: İlmî Araştırmalar,*** **c. III, sayı: 4, s. 57-72, İstanbul 1998.**

Makalede; alternatif tıbbî yaklaşımların önem kazandığı günümüz ilim dünyasında, İslâm tıbbının temeli olan Peygamber (s.a.v)'in tıpla ilgili açıklamalarının incelenmesine her zamankinden daha çok ihtiyaç olduğu belirtilerek Hz. Peygamber'in, tedavinin gerekli olduğunu, her hastalığın şifasının bulunduğunu ve bazı hastalıkların nasıl tedavi edileceğini ümmetine öğrettiği hatta koruyucu hekimliği ciddi mânada ilk defa onun gündeme getirdiği ve temel ilkelerini belirlediği ancak Hz. Peygamber'in, tıbbî tedaviler ve ilâçlarla ilgili tafsilâtlı bilgi vermediği, temel sağlık prensiplerini açıkladığı daha ziyade kolay temin edilebilen ve çok yönlü faydaları olan gıda ve bitkileri tavsiye etmekle yetindiği belirtilerek onun tıp konusundaki açıklamalarının alelâde, sıradan tavsiyelerden ibaret görülmemesi gerektiği, bazı beyanların vahiyle kendisine bildirildiği hatta mûcize olduğu, bunun yanında bazılarınca Resûlullah (s.a.v)'in tıp konusundaki açıklamalarının, diğer hadisler gibi peygamberlik vazifesiyle ilgisinin bulunmadığı gibi görüşleri ortaya konmuş ve tıbb-ı nebevî genel hatlarıyla tanıtılmıştır.

Ayhan Tekineş, "İlk İslâm Rasyonalistleri Mu'tezile ve Sünnet", ***İLAM Araştırma Dergisi,*** **c. III, sayı: 1, s. 83-102, İstanbul 1998.**

Makalede; Mu'tezile kelâmcılarının hadis ilmindeki yeri, Sünnet'in bağlayıcılığı hakkındaki görüşleri ve hadislerin kabulü için öne sürdükleri şartlar, Mu'tezilî kaynaklar dikkate alınarak belirlenmeye çalışılmıştır.

İ. Hakkı Ünal, "Hz. Peygamber'in Dilinde Konuşturulan Tarih: "Yere Batırılacak Ordu" Rivayeti", ***İslâmiyât,*** **c. I, sayı: 2, s. 39-51, Ankara 1998.**

Makalede; hadis literatürünün fiten, "eşrâtü's-sâa" ve mehdi bolümlerinde yer alan tarihle ilgili *"Kâbe üzerine yürüyen bir ordunun yere batıralacağı"* rivayeti incelenmiştir. Rivayetin kaynaklardaki dökümü ve bazı teknik özellikleri verildikten sonra muhtevasının tarihi olaylarla bağlantısı üzerinde durulmuş, haberin ortaya çıkış dönemi ve sebebi hakkında açıklamalarda bulunularak rivayet değerlendirilmiştir.

Enbiya Yıldırım, "Sahîhân Üzerinde İcmâ' Meselesi", ***Kur'ân Mesajı: İlmi Araştırmalar Dergisi,*** **c. I, sayı: 10, 11, 12, s. 121-127, İstanbul 1998.**[14]

Makalede; icmâ anlayışının oluşmasındaki etkenin *es-Sahîhân* müelliflerinin, hadisleri seçerken ne kadar titiz davrandıklarını kendilerinin açıkladıkları ifade edilerek bu iki eserin tasnifinin ardından ümmetin, Kur'ân'dan sonra hadis kitapları içinde en güvenilir eserler olarak bunları kabul ettiği vurgulanmıştır. Dolayısıyla bu iki eserin müslümanlar arasında büyük saygınlık ve itibar kazandığı, zaman içinde bu telakki icmâya yorumlanmaya kadar götürüldüğü, bu anlayışın kitaplara girmesinden sonra da artık icmâdan bahsedilir olduğu ve tenkidlerde bu iki kitabın hariç tutulduğu vurgulanmıştır.

Ahmet Yücel, "Hadislerin Yazılmasıyla İlgili Rivayetlerin Tenkit ve Değerlendirilmesi", ***MÜİF Dergisi,*** **sayı: 16-17, s. 91-121, İstanbul 1998-1999.**

Makalede; hadislerin yazılmasına karşı çıkanlar olduğu gibi azımsanmayacak sayıda hadisleri yazanların da bulunmasının, Hz. Peygamber'in hadislerin yazılmasına izin vermesinin önemli bir delilini teşkil ettiği, hadislerin yazılmasına karşı olan sahâbîlerin yasaklayan hadisi delil göstermemelerinin de bu durumu teyit ettiği, şu halde sahâbe ve tâbiîn nesillerinin hadislerin yazılmasına karşı çıkmalarının daha başka içtimâî ve kültürel sebepleri olması gerektiği vurgulanmıştır.

Saffet Sancaklı, "Begavî ve Hadis Sahasındaki Çalışmaları", ***Diyanet İlmî Dergi,*** **c. XXXIV, sayı: 3, s. 79-94, Ankara 1998.**

Makalede; Begavî'nin hayatı, eserleri ve hadis sahasındaki çalışmaları hakkında bilgi verilmiştir.

Mücteba Uğur, "Hadis Rivayetinde "Uluv-Nuzûl" Meselesi ve Hadisçilerin "Uluv" Tutkusu", ***Diyanet İlmî Dergi,*** **c. XXXIV, sayı: 1, s. 3-22, Ankara 1998.**

Makalede; Hadis rivayeti "Rıhleler", "Edâ Sigaları", "Tâbiîlerin Hadis Rivayeti", "Uluv-Nuzûl", "Bazı Meşhur Muhaddislerin Âlî İsnadları", "Hadis Usûlü Âlimlerinin Yaklaşımları" ve "Uluv ve Nuzûlün Hükmü" gibi başlıklar altında konu değerlendirilmiştir.

A. Osman Koçkuzu, "Mesnevî'nin Altıncı Defterinde Peygamberimize ve Hadislerine Yapılan Başlıca Atıflar", ***9. Millî Mevlânâ Kongresi, 15-16 Aralık 1997 (Selçuk Üniversitesi),*** **s. 31-44, Konya 1998.**

---

[14] Makale ayrıca (Enbiya Yıldırım, "Sahîhân Üzerinde İcmâ Meselesi", *Cumhuriyet Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,* 1998, sayı: 2, s. 361-369)'da yayımlanmıştır.

Makalede; Mevlânâ'nın bu defterde harp ve sulhün gerçek hedefleri, Ebû Tâlib'in İslâm'a girmesi, İslâm'da ruhbanlığın olmadığı, efendimizin aynı zamanda, sulhu zinde tutmak için harp peygamberi olarak gönderildiği, Abdullah b. Ümm-i Mektûm olayı, ölmeden evvel ölme fikri ve Hz. Ebû Bekir'in, kemâlini tamamlamış bir zat oluşu, efendimizin bazı mu'cizeleri çobanlığı, cömertliği, infakı gibi özelliklerinin anlatılığı belirtilmiştir.

Mustafa Karataş, "Hadis Sayım Metodlarının Hadislerin Sayısına Etkisi", *İLAM Araştırma Dergisi*, c. III, sayı: 2, s. 51-72, İstanbul 1998.

Hadislerin sayısı ile ilgili rakamlar arasında gerek ilk ve sonraki dönemler itibariyle gerekse aynı devirler itibariyle büyük farklılıkların olduğu hatta aynı müellifin kendi sözleri arasında da ilk bakışta anlaşılmaz görünen farklılıklara rastlanıldığı bu sebeple herhangi bir yerde hadislerin sayısı ile ilgili bir bilgiyle karşılaşıldığında hadislerin tariklerinin mi, konusunun mu yoksa sıhhatinin mi kastedildiğinin göz önünde bulundurulması gerektiği çünkü sözkonusu bu yaklaşımların her birinin, sonucu büyük ölçüde etkilediği belirtilmiştir.

Hadislerin sayısı konusunda ortaya çıkan farklı sonuçların, süphesiz farklı yaklaşımların neticesi olduğu, değer ölçüleri farklı olunca tabiatıyla sonuçların da farklı olacağı ve aynı konuda pek çok değişik görüş ileri sürülebileceği ifade edilmiştir. Bir hadis konusu itibariyle sayıldığında belki çok az iken, senedleri itibariyle hesap edildiğinde ortaya çok daha büyük rakamların çıkacağı bu bakımdan hadislerin sayısı ile alâkalı yüksek rakamlarla karşılaşıldığında, hadislerin her bir farklı varyantının ve tariklerinin de bu sayılara dahil edildiğinin göz önünde bulundurulması gerektiği dolayısıyla bütün bu bilgilerden sonra muhaddislere nisbet edilen veya hadis eserlerinde yer alan on binlerce rivayetin, sadece birkaç bin hadisin değişik varyantları olduğunun ortaya çıkacağı vurgulanmıştır.

1999 YILI MAKALELERİ

Mehmet Emin Özafşar, İdeolojik Hadisçiliğin Tarihi Arkaplanı: Mihne Olayı Ankara Okulu Yayınları, Ankara 1999, 175 sayfa, Tanıtan: Müjdat Uluçam, *İslâm Araştırmaları Dergisi,* sayı: 3, s. 300-307, İstanbul 1999.

Makale bir eser tanıtımıdır. Müellif, Mihne'nin Haşeviye olgusuna vücut vererek perçinlendiğini, Haşevîliğin Hâricîlik gibi toplumsal ve duygusal oluşumu niteleyen bir sıfat olduğunu vurgulamış, Haşevîliğin Hanbelî hadisçilerin aktivist kanadını nitelediğini, özellikle Şafiî ekolünden kimi hadisçilerin de bu kapsamda görüldüğünü belirtmiştir.

Ebü'l-Hasenât Muhammed Abdülhayy el-Leknevî el-Hindî, "Sünen-i Erbaa ve Bazı Hadis Kitaplarında Yer Alan Hadislerin Durumu", Çeviren: Mustafa Karataş, *Kur'ân Mesajı: İlmî Araştırmalar Dergisi,* c. II, sayı: 19, 20, 21, s. 170-190, İstanbul 1999.

Eser tanıtımı olan makalede; Ebû Dâvûd ile Tirmizi'nin *Sünen*'lerinin Mukayesesi, Ebû Dâvûd'un *Sünen*"i ile Nesâî'nin *Sünen*'inin Mukayesesi, Dârekutnî, Beyhakî, Hatîb el-Bağdâdî, Hâkim en-Nîsâbûrî'nin eserleri, *Sahîhu İbn Hibbân*, İmam Mâlik'in *Muvatta*'ı, Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'i, İshak b. Râhûye'nin *Müsned*'i ve Bezzâr'ın *Müsned*'i kısaca tanıtlarak bu eserlerde bulunan hadislerin durumu değerlendirilmiştir.

Mehmet Bilen, "Sahih Hadisin Tanımı Üzerine", *Dicle Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,* c. I, s. 247-260, Diyarbakır 1999.

Makalede; sahih hadis için, "adil ve zabıt râvilerin muttasıl bir senedle rivayet ettikleri, şaz ve muallel olmayan, anlamı Kur'ân'ın genel prensiplerine, mütevatir sün-

net'e, aklî gerçeklere uygun ve lafzında bozukluk bulunmayan hadistir" şeklinde bir tanım önerilmiştir.

Nebi Bozkurt, "Sünnet'te Düğün", ***Mehir,*** **sayı: 3, s. 29-39, Konya 1999.**

Makalede; evililik merasimleri ile ilgili tartışılması gereken konulardan birinin bunun şekli olduğu, yakın zamana kadar evlilik merasimlerinde genellikle düğünlerin olduğu, günümüzde bunun birçok değişik şeklinin ortaya çıktığı belirtilerek düğün geleneğinin tarihi hakkında kısa bir bilgi verilmiş ve Sünnet'te düğün konusu incelenmiştir.

Bünyamin Erul, "Sahâbe Döneminde "Tekzib" Olgusu ve Tekzibin Mahiyeti: Rivayetlerdeki Tekzîb İfadelerinin Anlamı Üzerine Bir İnceleme", ***AÜİF Dergisi,*** **c. XXXIX, s. 455-489, Ankara 1999.**

Makalede; Hz. Peygamber ve sahâbe döneminde tekzib konusu irdelenmiş, ilgili rivayetleri belli gruplar halinde zikredilip, tekzib hadisesi izah edilmeye çalışılmıştır.

Mehmet Görmez, "Gazzâlî Felsefesinde Varlık Mertebeleri Bakımından Hadislerin Anlaşılması ve Yorumlanması", ***AÜİF Dergisi,*** **c. XXXIX, s. 357-368, Ankara 1999.**

Makalede; Hüccetü'l-İslâm lakablı Ebû Hamid Muhammed el-Gazzâlî'nin sadece varlık mertebeleri açısından hadisleri nasıl yorumladığı ve ne derece geniş bir yorum çerçevesi çizdiği anlatılmaya çalışılmıştır.

Osman Güner, "Haberin Kaynağına Ulaşmada İsnadın Rolü", ***OMÜİF Dergisi,*** **sayı: 11, s. 55-77, Samsun 1999.**

Makalede; görüntü ve ses tekniğine sahip iletişim sistemlerinin, günün son teknik imkânlarıyla, baş döndürücü bir hızla geliştiği 20. asırda bile olayların objektif ve gerçek yönüyle öğrenilebilmesi çoğu kez mümkün olmadığı, İslâm bilginlerinin hadis ravilerinde aradığı şartların, çağdaş gazete ve ajans muhabirlerine uygulandığı göz önüne alınırsa, günümüz haberciliğinin doğruluk ve güvenilirlik derecesinin daima tartışmaya konu olacağı akl-ı selimce anlaşılacaktır. Haber alma ve nakletme yani iletişim sahasında ilk devir İslâm bilginlerinin ulaştığı seviye, her zaman takdirle yâd edilmiş bir merhale olarak kalmaya devam edeceği vurgulanmıştır.

Hüseyin Kahraman, "Osmanlı Son Dönemi Müelliflerinden Mahmud Esad'ın Usûl'i Hadis'i", ***Uludağ Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **c. VIII, sayı: 8, s. 287-304, Bursa 1999.**

Makalede; Mahmud Esad'ın, Tanzimat'tan başlayıp Cumhuriyet öncesine uzanan zaman diliminde, batı tesirleri ve uyanış hareketleri bakımından çok önemli bir dönemde yaşayan, İslâmî ilimlerin hemen bütün dallarında eser veren ve hadis usûlüne dair *Usûl-i Hadîs* isimli eseri eleştirel olarak tanıtılmıştır.

Salih Karacabey, "Osmanlı Medreselerinin Son Dönemi'nde Hadis Öğretimi", *Uludağ Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi*, c. VIII, sayı: 8, s. 149-170, Bursa 1999.

Makalede; Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde, değişik amaçlarla kurulan meslek ve ihtisas medreseleri ile bazı mekteplerin müfredatlarında da hadis ve hadis usûlü derslerine yer verildiği, medreselerin örgün öğretim kurumu olarak faaliyete geçmeden önceki dönemde olduğu gibi Osmanlı Devleti'nde de içerisinde hadis öğretimi yapılan birçok medrese ve dârülhadis'in yanında camilerde de hadis öğretimi devam ettiği ancak bu faaliyetin doğrudan halkın dinî bilgi ve kültür seviyesini yükseltmek amacıyla ve bu maksada uygun bir metot ve programla yürütülmemesi sebebiyle arzu edilen sonuca tam olarak ulaşılamadığını söylemenin mümkün olduğu vurgulanmıştır.

Mustafa Karataş, "Hadis Rivâyeti Karşısında Sahâbenin Tutumu", *Kur'ân Mesajı: İlmi Araştırmalar Dergisi*, c. II, sayı: 13, 14, 15, s. 184-194, İstanbul 1999.

Makalede; hadis rivayeti konusunda sahâbe döneminde başlayan tedbirlerin neticesi olarak tabiîn döneminde isnad sisteminin doğduğu, daha sonra da hadis ravilerinin durumları araştırılmak ve değerlendirilmek suretiyle cerh ve ta'dîl ilminin ortaya çıktığı belirtilmiştir.

Mustafa Karataş, "Muksirûn ve Hadis Sayıları", *Kur'ân Mesajı: İlmi Araştırmalar Dergisi*, c. II, sayı: 16, 17, 18, s. 169-182, İstanbul 1999.[15]

Makalede; muksirûnun, Resûlullah'ın (s.a.v) sahâbesi arasında kendilerinden Bakî b. Mahled'in *Müsned*'inde mükerrerleriyle birlikte binden fazla hadis rivayet edilen kimseler olduğu tespit edilmiştir. Bunların Ebû Hüreyre, Hz. Âişe, Abdullah b. Ömer, Enes b. Mâlik, Abdullah b. Abbas, Câbir b. Abdullah ve Ebû Saîd el-Hudrî olmak üzere sadece yedi kişi olduğu bunlar içerisinde yer alan bu yedi sahâbîyi, hadis rivayeti ve kendilerinden rivayet edilen hadis sayıları bakımından daha geniş inceleyebilmek için her birini müstakil olarak ele almak gerektiği belirtilmiş ve her bir sahâbî ayrı ayrı değerlendirilmiştir.

---

[15] Makale ayrıca (Mustafa Karataş, "Muksirûn ve Hadis Sayıları", *Diyanet İlmî Dergi*, 1999, c. XXXV, sayı: 4, s. 83-100)'de yayımlanmıştır.

Ahmet Keleş, "Sünnet Vahiy İlişkisi", ***Dicle Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **c. I, s. 151-194, Diyarbakır 1999.**

Makale; Sünnet'in bilgi kaynaklarından birisi olup olmaması yönüyle Sünnet-Vahiy ilişkisine dair bir çalışmadır. Amacı ise; Sünnet'in kaynak olarak, vahye mi, içtihada mı yoksa her ikisine birden mi istinat ettiği hususunu açıklığa kavuşturmaktır. Konuyla ilgili hemen bütün çalışmalarda da bu üç nokta üzerinde durulmuştur. Bir dördüncü şık da zaten söz konusu değildir. Burada yapılmak istenen çalışma ise değişik yerlerde dağınık halde bulunan bilgileri bir arada ele almak ve bunlardan hareketle bir sonuca varmaya çalışmaktır. Elbette makalenin boyutlarının konuya ilişkin bütün tartışmaları ve görüşleri buraya taşımaya imkân vermeyeceği vurgulanarak, konu hakkında önemli görüşler zikredilmeye ve değerlendirmeye çalışılmıştır.

Huriye Martı, "Rasulullah'ın Dilinden Kadının Aile İçindeki Konumu", ***Mehir,*** **sayı: 3, s. 44-49, Konya 1999.**

Makalede; Hz. Muhammed'in örnek hayatında, hangi konumda olursa olsun kadının saygın bir yeri olduğu, sonradan bozularak, yanlış göreneklerin gölgesine çekilmeye çalışılan İslâm âdâbının asıl öçülerinde yani sözlü ve uygulamalı Sünnet'te kadın, hor görülüp incitilen değil, hakkını alan, ezilen değil, eşiyle görev dengesini kurarak saadeti yakalayan bir insan olduğu vurgulanarak, İslâm'ın dilinde kadının onurlu ve müslümanların aile yaşantılarında bu esasın damgasını vurması gerektiği belirtilmiştir.

Mehmet Emin Özafşar, "Rivâyet İlimlerinde Eser Karizması ve Müslim'in el-Câmiu's-sahîh'i", ***AÜİF Dergisi,*** **c. XXXIX, s. 287-356, Ankara 1999.**

Makalede; Müslim'in kitabı dahil, rivayet ilimlerinde herhangi bir esere toptan kıymet atfetmenin pratik anlamının olmadığı, rivayet kaynaklarının herhangi birisi için, "Allah'ın kitabından sonra en sahih kitaptır" demenin yahut bu konuda icmâ bulunduğunu söylemenin, sadece duygusal mülalazalar olarak kabul edilebileceği belirtilmiştir. Bu kaynaklardaki her bir haberin değeri bizzat incelenmek suretiyle verilmesi gerektiği, onun zâtî ve tarihî kıymeti yer aldığı kaynağa göre değil, rivayet tekniğine ve içerik kriterlerine göre incelenmesi sonucunda ortaya çıktığı, buna Müslim'in eserindeki rivayetler de dahil olduğu vurgulanmıştır.

Kadir Paksoy, "Kur'ân'a Abdestli Dokunmakla İlgili Rivayetlerin Tahlili", ***Harran Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **sayı: 5, s. 331-378, Şanlıurfa 1999.**

Makalede; rivayet ilimleri yönünden ilgili âyet ve hadisler tahlil edilerek, bunların konu hakkında delil teşkil edip edemeyeceği hususuna açıklık getirilmeye çalışılmıştır.

Abdülkadir Palabıyık, "Hadisleri Açısından "Atabetü'l-Hakâyık" Üzerine Bir İnceleme", *Dokuz Eylül Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,* sayı: 12, s. 125-146, İzmir 1999.

Makale; bir hadis araştırması olduğundan, hadis olarak tespit edilen bulgular, hadis kriterlerine tabi tutarak vesika değeri (sıhhat) açısından da değerlendirme yoluna gidilmiş, neticede, Edib Ahmed Yüknekî'nin *Atebetü'l-Hakâyık*'ında kullandığı hadis veya hadisten mülhem sözlerin yarıdan fazlasının "sahih" olduğunun görüldüğü belirtilmiştir. Edebî ve ahlakî türden bir eserin yarıdan fazla "sahih hadis" ihtiva ediyor olmasının bu neviden kitapların, "hadis diye uydurulmuş merviyyâtla dolu olduğu" şeklindeki genellemelere uymaması açısından önemli bir sonuç ortaya çıkardığı ifade edilmiştir.

M. Ali Sönmez, "Harpûtî'nin Kaside-i Bürde Şerhinde Hadis", *Dünü ve Bugünüyle Harput: Tarih-Edebiyat-Şiir-Folklor, (24-27 Eylül 1998),* c. I, s. 505-514, Elazığ 1999.

Tebliğde; Ömer Nâmî Efendi'nin şerhi sayesinde; Bûsîrî'nin tasvir ettiği peygamber ile âyet ve hadislerde anlatılan peygamber arasında bir mukayese imkânı doğduğu, Kaside-i Bürde'nin divan ve tekke edebiyatımızdaki etkilerini hadis ve âyet açısından incelemeye değecek akademik bir tez için, Harpûtî'nin şerhi hazır bir kaynak durumunda olduğu, Kaside-i Bürde'nin yeterince anlaşılabilmesinde Ömer Nâimî Efendi'nin tespit ettiği ve değerlendirdiği hadislerin öneminin inkâr edilemeyeceği, son derece edebî bir uslüpla yazılmış olan kasidenin derin ve dakik mânalarını mükemmel bir şekilde anladıktan sonra, beyitlerin mânasından, işaret edilen hadise intikal edebilmesi, Ömer Nâimî Efendi'nin hıfzında külliyetli miktarda hadisin bulunduğunu gösterdiği vurgulanmıştır.

İ. Hakkı Ünal, "İslâm Kültüründe Kırk Hadis Geleneği ve Şeyh Hâmid-i Velî'nin Hadîs-i Erbaîn Şerhi", *AÜİF Dergisi,* c. XXXIX, s. 137-146, Ankara 1999.

Makalede; hadis literatüründe kırk hadis geleneğinin tarihinin oldukça eski olduğu, genellikle zayıf, hatta mevzû olduğu kabul edilen bir rivayete dayanan bu geleneğin, İslâm kütüründe kırk sayısına atfedilen özel önemle de birleşince hicrî ikinci asırdan itibaren günümüze kadar uzanan süre içinde pekçok kırk hadis derlemesinin ortaya çıkmasına sebep olduğu ifade edilmiştir. Makalede; önce bu geleneğin doğmasına sebep olan rivayet ele alınmış, sonra da Şeyh Hamîd-î Velî'nin *Hadîs-i Erbaîn Şerhi* üzerinde durulmuştur.

Yavuz Ünal, "Gelenek-Sünnet İlişkisi", ***OMÜİF Dergisi,*** **sayı: 11, s. 79-96, Samsun 1999.**

Makalede; Geleneğin temel kaynaklarından biri olarak Sünnet görüldüğü için öncelikle, câhiliyye dönemi Arap geleneğinin, Sünnet'in, dolayısıyla yeni inşa edilen İslâm geleneğinin oluşmasındaki rolü, daha sonra da yeni oluşan geleneğin, farklı kültür, zaman ve mekânlarda uygulanabilirliği ele alınıp değerlendirilmiştir.

Osman Güner, "Sünnet'in Anlaşılması Sorunu", ***Diyanet İlmî Dergi,*** **c. XXXV, sayı: 4, s. 57-72, Ankara 1999.**

Makalede; Peygamber'in (s.a.v) Sünnet'inden ne anlaşıldığının ya da nasıl tanımlandığının ifade edilmesi gerektiği, "Resûlullah'ın (s.a.v) kendi yaşadığı dönemin İslâm toplumunu inanç, ibadet, tebliğ, siyaset, hukuk, iktisat, eğitim ve ahlâk gibi çeşitli alanlarda, kısaca ferdî ve ictimaî hayatın her alanında yönlendirip yönetmde esas aldığı ilke ve metotların tümünün Sünnet'i oluşturduğu, bu anlamıyla Sünnet, Allah Resûlü'nün dünya görüşünü yansıttığı, bir anlamda Allah'ın yeryüzünde uyulmasını istediği örnek insan yaşantısı modelini gösterdiği belirtilmiştir.

2000 YILI MAKALELERİ

Emin Âşıkkutlu, "Buhârî Döneminde (III/IX. Asır) İmanla İlgili Yaklaşımlar ve Sahîh'inin İman Bölümü Çerçevesinde Buhârî'nin İman Yaklaşımı", ***MÜİF Dergisi,*** **sayı: 19, s. 59-83, İstanbul 2000.**

Makalede; hicrî ilk asırdan itibaren İslâm coğrafyasında meydana gelen siyasî, sosyal ve kültürel olayların, geleneksel İslâm anlayışında, itiraz, sorgulama ve yeni arayışlar şeklinde köklü değişmelere yol açtığı vurgulanarak, Buhârî'nin döneminin bu değişimin en yoğun yaşandığı, hatta bazen siyasî gücün desteği ile dayatıldığı, direnenlerin ağır baskılara maruz kaldığı bir dönem olduğu belirtilmiştir. Bu dönemde Selefî anlayışın yeniden güçlendirilmesi amacıyla, genel nitelikli tasnif çalışmalarına hız verilmesi yanında, yoğun bir şekilde "iman" ve "i'tisâm" konularında müstakil "Kitabü'l-Îmân, Kitâbü'l-İ'tisâm ve Kitâbü's-Sünne" vb. adlarla eserler yazıldığı, Buhârî'nin, tasnif faaliyetlerinin ilkleri arasında yer alan ve konuyu sistematik biçimde inceleyen ilk müelliflerden birisi olduğu vurgulanmıştır.

Ahmed İmtiaz, "Bir Muhaddis Olarak Vâkidî", Çev: Ramazan Özmen, ***YYÜ İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **c. III, sayı: 3, s. 429-440, Van 2000.**

Makalede; Vâkıdî'nin, Hz. Peygamber'in hayatı hakkında eser yazan ilk müelliflerden birisi olduğu belirtilerek, *Meğâizi Rasûlillah* isimli eseri tanıtılmıştır. İlginç üslûbu ve hadiseleri canlı tasviri, eseri Abbâsî halifeleri arasında popüler hale getirdiği ifade edilmiştir. Diğer taraftan Vâkıdî'nin, hadisçiler, tabakat yazarları ve fukahâ tarafından ciddi bir şekilde tenkit edildiği, bunun nedeninin ise hadis ilmine daha önce benzeri görülmemiş biçimdeki yaklaşımı olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca onun çağdaşlarının hiçbir yerde ona gönderme yapmadığı ve standart hadis otoriteleri arasında yer alma-

dığı vurgulanarak, güvenilmez olduğu fikrini savunanların görüşlerinde haklı oldukları ifade edilmiştir.

Veli Atmaca, "Hadisleri Bakımından Siyasetnâmeler (I) (Siyâset ve Siyâsetnâmeler Hakkında Genel Bilgiler)", ***FÜİF Dergisi,*** **sayı: 5 (Prof. Dr. Şaban Kuzgun Armağanı), s. 357-370, Elazığ 2000.**

Makalede; İslâm siyaset anlayışının klasik birer ürünü olan siyâsetnâmelerin, yazılış sebepleri itibariyle Batı'da ideal devlet ve yönetim hasretiyle yazılmış teorik eserler ile bazı benzerlikler ve farklılıklar arz ettiği belirtilmiştir. Ancak Batı'daki filozofların, siyâsetnâme yazarları gibi siyasetin içinde olmadıkları ifade edilerek, eserlerinin teorik ve kısmen ütopik olduklarına dikkat çekilmektedir. Siyâsetnâme müellifleri, dînî metinlere ve tarihî alıntılara fazlaca yer verirken, Batılı filozofların şahsî fikirlerini ön planda tuttukları, Batı kaynaklı siyaset klasikleri, meseleyi düşünce ve hikmet açısından ele alırken; Doğu-İslâm kaynakları da ahlâk boyutu ile inceledikleri vurgulanmıştır. Gerek siyâsetnâmelerin gerek Batı'nın teorik siyaset klasiklerinin, bazı çıkış sebepleri itibariyle birbirlerine yakınlık arz ettikleri, hepsinin idarecilere hitaben yazılmış olup, ehliyetli kişilerce kaleme alındıkları belirtilmiştir.

Veli Atmaca, "Hadisleri Bakımından Siyâsetnâmeler (II) (Ebû'n-Necîb ve en-Nehcu'l-Meslûk fî Siyâseti'l-Mülûk'u)", ***FÜİF Dergisi,*** **sayı: 5 (Prof. Dr. Şaban Kuzgun Armağanı), s. 557-564, Elazığ 2000.**

Genel olarak "Siyasetnameler" diyebileceğimiz eserler, sayısı iki yüzü aşan bir yekün teşkil etmekte olup, âyet ve hadislerle zenginlik kazanmasının yanı sıra, Doğu milletlerinin siyasî anlayış ve tecrübelerini de ihtiva etmektedir. İslâm tarihi içerisinde vücut bulmuş olan siyâsetnâmelerin, ihtiva ettikleri hadisler bakımından dikkat çekici olduğu belirtilerek konu ile ilgili *en-Nehcü'l-meslûk* isimli eser hakkında kısaca bilgi verilmiş ve tahlil edilmiştir.

Selçuk Coşkun, "Abdulazîm ed-Deyb'in Zübeyr b. Avvâm'a Yönelik Bazı Tenkitlere Cevabı", ***Dinî Araştırmalar,*** **c. III, sayı: 7, s. 137-161, Ankara 2000.**

Makalede; Zübeyr b. Avvâm hakkında ortaya atılan; sahip olduğu yüklü miktardaki serveti, müslümanların kendisine emanet olarak bıraktığı malların istismarı sonucu elde ettiği ve Hz. Ali'ye karşı gelişinin temelinde maddeci düşüncenin hâkim olduğu iddiaları incelenmiş ve bu iddialara cevap verilmiştir.

Kamil Çakın, "Ebû Said ed-Darimî'nin Allah'ın Sıfatları ile İlgili Bazı Görüşleri", ***Dinî Araştırmalar,*** **c. III, sayı: 8, s. 47-56, Ankara 2000.**

Makalede; Dârimî'nin, Allah'ın sıfatları konusunda tam bir Selefî olduğu ve eserinde sık sık polemiklere girdiği, karşıtlarını kâfir, münâfık, sapık gibi din dışına itici sıfatlarla nitelendirdiği belirtilmiştir. Ayrıca, oldukça erken dönemde yaşamış bu âlimin tartışmalarını ve görüşlerini tespit etmenin, İslâm düşünce tarihini ve bu tarihî süreç içerisindeki gelişmeleri görebilmek açısından önemli olduğu vurgulanmıştır.

Kamil Çakın, "Hadislerde "Din" Kavramı, *Dinler Tarihi Araştırmaları – II*, s. 15, Ankara 2000.

Makalede; hadislerden hareketle, dinlerin şu ortak yönleri tespit edilmiştir.

1. Din, kutsal olan, aşkın bir varlık ile kurulan irtibattır.
2. İslâmî açıdan dinler, hak ve batıl olmak üzere iki kısma ayrılabilir.
3. Sadece ilâhî kökenli olanlara değil, batıl denilen dinlere de "din" adı verilebilir.
4. Din birtakım ahlâkî özellikleri ön plana çıkartmıştır.
5. Dinler, tamamen akla hitap etmez. Onlarda aklı aşan ve teslimiyeti gerektiren yönler de vardır.
6. Din, bir bütün olarak ferdi aşar.
7. Din, toplumsaldır. Bir cemaati vardır. Cemaat üyeleri birbirlerine mânevî bağlar ile bağlı olup, hiçbir din üyesini kaybetmeye tahammül edemez.
8. Din, insanın amellerine bir değer biçer ve onlara dünyevî ya da uhrevî birtakım karşılıklar verir.

Ali Çelik, "Nuaym b. Hammâd'ın Hadisçiliği ve "Kitâbü'l-Fiten"i Üzerine Bir Değerlendirme", *Dinî Araştırmalar*, c. II, sayı: 6, s. 99-118, Ankara 2000.

Makalede; *Kitâbü'l-fiten* isimli eserin matbu nüshası üzerinde yapılan incelemede, kitapta 1966 rivayet bulunduğu, bunlardan 1649'unun Hz. Peygamber'e ve sahâbeye isnad edildiği belirtilerek rivayetler değerlendirilmiştir. Nuaym b. Hammâd'ın rivayetlerinin önemli özelliğinin, istikbale yönelik bilgilerle dünyanın sonuna ilişkin haberleri içerdiği, "fitne" yahut meşhur ismiyle "fiten" kavramı içerisinde incelenen bu tür haberlerin, özellikle Nuaym'ın yaptığı rivayetlerde adeta bir anlamda "geleceğin tarihi" yazıldığı belirtilerek, onun rivayetlerinde yer ve zaman göstererek hatta isim vererek yaptığı nakiller sebebiyle menfi anlamda tenkitleri -haklı olarak- üzerine çektiği ifade edilmiştir. Tenkit noktası ise yaptığı rivayetlerin muhtevasının, tarihî geçmişi çok eskilere dayanan ve en geniş örnekleri yahudi ve hıristiyan teolojisinde görülen apokaliptik (apocalyptic) kültür verileriyle benzerlik göstermesidir. Bu ve buna benzer bilgilerin, genelde "fiten edebiyatı", özelde ise konu ile ilgili olarak, Nuaym b. Hammâd'ın *Kitâbü'l-fiten*'inde bol miktarda görüldüğü belirtilmiştir.

Harun Reşit Demirel, "Bazı Fiten, Melâhim ve Siyâsî Hadislerin Gaybî Haberler Açısından Değerlendirilmesi", *YYÜ İlâhiyat Fakültesi Dergisi,* c. III, sayı: 3, s. 101-121, Van 2000.

Çalışmada; hadis edebiyatında önemli bir yer tutan ve konu ile alakalı bölüm/kısımlar bulanan fiten ve melâhim ile ahkâm ve imâret bölümlerinde ekseriyetle bulunan siyâsî haberler değerlendirilmiş ve birkaç örnek ile bu edebiyatta geçen bazı olay ve haberler, gaybî haberler açısından ele alınarak incelenmiştir. Ayrıca, Sünnet'in doğru bir şekilde anlaşılmasının bir yolunun da o konu ile alakalı bütün hadisleri bir araya getirerek değerlendirip, hadisten kastedilen şeyi idrak etmek olduğu vurgulanmıştır.

Harun Reşit Demirel, "İbn Hacer'in Takrîbü't-tezhîb'de Buhârî'nin Bid'at Ehli Olmakla Cerh Edilen Râvilerinden Bahsetmesi ve Hedyu's-sârî (Mukaddime)deki Müdafası", *EKEV Akademi Dergisi-Sosyal Bilimler-,* c. II, sayı: 3, s. 29-60, Erzurum 2000.

Makalede; İbn Hacer'in *Takrîbü't-tehzîb* isimli eserindeki Buhârî'nin, haklarında değişik âlimlerce bid'at ehli olmakla cerh edilen râvilerini, kendi eseri olan *Hedyü's-sârî* (Mukaddime)'de savunması ve savunma şekilleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Mehmet Eren, "Hadis İlminde Ricâl Bilgisi ve İlk Kaynakları (I)", *Dinî Araştırmalar,* c. II, sayı: 6, s. 133-162, Ankara 2000; "Hadis İlminde Ricâl Bilgisi ve İlk Kaynaklar-II", *Dinî Araştırmalar,* c. III, sayı: 7, s. 53-82, Ankara 2000.

Çalışmada, ricâl kitapları ve ricâl ilmi araştırılmış, diğer ilimlerin ricâli için yazılan kitapların ve genel olarak terâcim-tabakat türü eserlerin tek tek veya gruplar halinde araştırılıp incelenmesinin önemi vurgulanmıştır.

Abdülkadir Evgin, "Örneklerle Günümüzde Hz. Peygamber'i Yanlış Anlama Sebepleri", *FÜİF Dergisi,* sayı: 5 (Prof. Dr. Şaban Kuzgun Armağanı), s. 111-116, Elazığ 2000.

Makalede; Hz. Peygamber'i yanlış anlama sebepleri ve günümüzdeki yansımaları değerlendirilmiştir. Bu sebeplerden; "Cehalet", "Duygusallık", "Şekilcilik", "Sloganik Din Anlayışı", "Hadislerin Edebî Tahlillerini, Dil ve İfade Tarzlarını Kavrayamamak", "Hadislerdeki Emir, Yasak, Tavsiye, Teşvik, İkaz ve Korkutmaların Ayırt Edilememesi", "Uydurma Hadislere Fazla İtibar Göstermek", "Hadislerin Vürûd Sebeplerini ve Tarihlerini Dikkate Almamak", "Tasarrufları Açısından Hz. Peygamber'i Şekillendirememek" ve "Hadislerin Evrenselliğini Dikkate Almamak" başlıkları altında kısa ve özlü bilgiler verilmiştir.

M. Altaf Hussein Ahangar, "Muhammed İkbal ve Hadis: Hukukî Hadislerle İlgili Bir Bakış Açısı", Çev: Yavuz Köktaş, ***EKEV Akademi Dergisi-Sosyal Bilimler-*****, c. II, sayı: 2, s. 29-46, Erzurum 2000.**

Makalede; Muhammed İkbal'in elde mevcut mektup ve şiirlerinden, hadise hiç önem vermediği veya çok az önem verdiğinin anlaşıldığı vurgulanarak, konunun daha ileri düzeyde ve kapsamlı bir araştırmaya ihtiyacı olduğu belirtilmiştir.

Hüseyin Kahraman, "Fıkhî Hadislerin Rivayet Değeri Bağlamında "Vârise Vasiyyet Olmaz" Hadisinin Tahrîc ve Tenkidi", ***UÜİF Dergisi,*** **c. IX, sayı: 9, s. 537-556, Bursa 2000.**

Makalede; İslâm miras hukukunun önemli esaslardan birine dayanak teşkil eden bir hadisin, hadis usûlü açısından değeri ortaya konulmuştur.

Salih Karacabey, "Hadislerin Metin Tenkidinde Fiilî Sünnet'e Müracaatın Önemi Bağlamında Kadınların ve Çocukların Camiye Gitmeleri ile İlgili Hadislerin Değerlendirilmesi", ***UÜİF Dergisi,*** **c. IX, sayı: 9, s. 253-276, Bursa 2000.**

Hadis tenkidinde isnad kadar metin tenkidinin de gerekli olduğu hadislerin metin tenkidinde başvurulmak üzere ölçü olarak kabul edilen temel değerlerden birisinin yine sünnet'in kendisi olduğu, bu çerçevede makalede; çocukların ibadethaneye girişleri ve bayanların ibadet hayatını ilgilendiren bazı hadisler, Hz. Peygamber'in sahih Sünnet'ine dayanılarak değerlendirilmiştir.

Yusuf Ziya Keskin, "Hadis Usûlünde Ferd ve Garîb", ***HÜİF Dergisi,*** **sayı: 6, s. 27-41, Şanlıurfa 2000.**

Makalede; hadislerin, bazı özelliklerinden dolayı farklı sınıflandırmalara tabi tutulduğu ve değişik kavramlarla isimlendirildiği belirtilerek, ferd ve garîb hadisler incelenmiştir.

M. J. Kister, "Torbadaki Et (Bir İlk Dönem Rivayeti Üzerinde Çalışma)", Çev: Enbiya Yıldırım, ***CÜİF Dergisi,*** **sayı: 4, s. 167-178, Sivas 2000.**

Makalede; Hz. Peygamber'in nübüvvet öncesi ismet sıfatının olmadığı ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Etan Kohlberg, "Şiî Hadis", Çev: M. Ali Büyükkara, ***EKEV Akademi Dergisi-Sosyal Bilimler-,*** **c. II, sayı: 2, s. 47-56, Erzurum 2000.**

Şiî hadislerin umumiyetle, hafızalarından veya yazılı kaynaklardan talebelerine imlâ eden şeyhler vasıtasıyla rivayet edildiği belirtilerek, bir kısım Şiî hadis âlimleri ve eserleri kısaca tanıtılmıştır.

Yavuz Köktaş, "Fethü'l-bârî ile Umdetu'l-kârî'nin Mukayesesi Çerçevesinde İhtilâfü'l-Hadîs ve Anlamın Keşfi", *EKEV Akademi Dergisi-Sosyal Bilimler-*, c. II, sayı: 3, s. 13-27, Erzurum 2000.

Makalede; *Fethu'l-bârî* ve *Umdetu'l-kârî* çerçevesinde İbn Hacer ve Aynî'nin teâruzu çözmek için lafzın zâhirini aşarak psikolojik, sosyolojik, tarihsel vb. birtakım yollarla anlamı tespit ettikleri belirtilmiştir. Bunların yanında sahih hadisle zayıf hadisin teâruzu durumunda şârihlerin tutumunun farklı olduğu ifade edilerek zayıf hadis, Hz. Peygamber'e ait olması ihtimaline dayanılarak yorumlanmıştır.

M. Emin Özafşar, "Kültür Tarihimizde Re'y-Eser Çatışması (Dini, Psikolojik, Sosyo-Kültürel Temelleri)", *AÜİF Dergisi*, c. XLI, s. 225-273, Ankara 2000.

Makalede; birinci asırdan itibaren ortaya çıkan etnik gruplaşmanın, ikinci asırda psikolojik birtakım saiklerle cepheleşmeye dönüştüğü, bu arada yaşanan siyasî ve sosyal gelişmelerle cepheleşmenin derinleştiği, üçüncü asırda tamamen bir klik anlayışıyla boy saldığı, kültür tarihimizin saklanamaz bir gerçeği olduğu vurgulanarak, bilhassa, hadisçilerin muhaliflerine karşı takındıkları tavırlar incelenmiştir.

Talat Sakallı, "Hz. Peygamber'in Evrensel Mesajının Aktüel Değeri ve Problemleri, III". *Kutlu Doğum Sempozyumu: Tebliğler.* s. 35, Isparta 2000.

Tebliğde; günümüz sünnet tartışmaları incelenerek şu problemlerin öne çıktığı belirtilmiştir: Sünnetin dindeki konumu ve teşrîî değeri, Kur'ân elde iken Sünnet'e ihtiyaç var mı?, Sünnet müstakil teşrîî bir hüküm koyabilir mi? Kur'ân'ın katîliği karşısında, Sünnet'in zannîliği, eldeki mevcut hadislerin sıhhati ve delaleti, Hz. Peygamber'in Kur'ân-ı Kerîm'deki konumu ve hadisleri, Sünnet'in bağlayıcılığı ve bu konudaki tasnif güçlüğü, hadislere seçmeci yaklaşım, klasik dönem hadis otoritelerine güven, bütün hadislerin bir arada bulunmamasından kaynaklanan problemler, hadis usûlünün problemleri ve günümüze hitap edecek yeni bir hadis metodolojisi ihtiyacı, hadisleri anlama ve günümüze mesajı problemleri, hadis yorumu metodolojisi ihtiyacı, dil ve tercümeye dayalı problemler, din dili, müteşabihler, mecazlar, anlam kaymaları, ıstılah problemleri, ifadeden kaynaklanan problemler, tercümeden kaynaklanan problemler, harici sebepler (siyasî, fikrî hareketler, ideolojik değerlendirmeler, sübjektiflik, önyargı, bilgisizlik vb.) sebepler olduğu belirtilerek, herbiri kısaca değerlendirilmiştir.

İ. Hakkı Ünal, "Şehirlerin Faziletiyle İlgili Uydurma Hadisler ve "Hayru'l Buldân" Risâlesi", *AÜİF Dergisi*, c. XLI, s. 67-90, Ankara 2000.

Makalede; şehirlerin veya beldelerin fazileti hakkında vârit olmuş rivayetler, hangi kaynakta yer alırlarsa alsınlar bir bütün olarak değerlendirilip, bunların Hz. Pey-

gamberle bir ilgisinin olmadığı tespit edilmiştir. Bunu tarih ilminin de yardımıyla, muhtevaları yönünden incelemek, geçmiş İslâm toplumlarının sosyal, siyasal ve kültürel gelişimlerini anlamak açısından son derece önemli olduğu vurgulanmıştır.

Mahmut Yeşil, "Va'z-Hadis İlişkileri Açısından Günümüz Vâizleri ile İlgili Bir İnceleme", ***SÜİF Dergisi,*** **sayı: 10, s. 299-314, Konya 2000.**

Makalede; Vâizliğin, topluma dini doğru anlatmak konusunda ciddi hizmetler üslenmiş bir müessese olduğu belirtilerek, yaygın eğitimin en önemli hizmet vasıtalarından birisi olduğu tespit edilmiştir. Bu sebeple, vâizliğin önemine uygun bir statüye kavuşturulması, maddî ve mânevî itibarının yükseltilmesinin, münhal bulunan kadrolarının doldurulması için gerekli tedbirlerin alınması gerektiği belirtilmiştir. Vâizler hakkında yapılan araştırmalardaki tespitlerin güzel, sevindirici ve ümit verici olduğu, ancak vâizlerin yetiştirilmesinde yeni programların uygulanması ihtiyacını ortaya çıkardığı belirtilmiştir. Ayrıca eğitim programlarının yeniden ele alınarak, hadis ilimleri açısından zenginleştirilmesi, hadislerin anlaşılması ve günümüze aktarılması konusuna ayrıca önem verilmesi, vâizler semineri olarak düzenlenen kısa süreli faaliyetlerin programlarının, özellikle hadis dersi açısından geliştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Mustafa Karataş, "Astronomik Hesaplar Işığında Küsûf Hadisleri", ***DİD (Diyanet İşleri Reisliği Yıllığı),*** **c. XXXVI, sayı: 2, s. 77-84, Ankara 2000.**

Makalede; günümüzde ulaşılan teknik gelişmelerden sonra Hz. Peygamber'in küsûf namazı ile ilgili rivayetler arasındaki farklılıkların sebebi daha iyi anlaşıldığı, çünkü söz konusu olayın birden fazla cereyan ettiğinin astronomik hesaplarla tespit edildiği belirtilmiştir. Hz. Peygamber'in her olayda farklı davrandığı ifade edilerek bu rivayetler arasında farklılıkların sadece râvilerden kaynaklandığını iddia etmenin doğru olmadığı, farklılıkların küsûf olayının birden fazla meydana gelmesinden kaynaklandığı vurgulanmıştır.

Mustafa Karataş, "Hadis Rivayeti Karşısında Sahâbenin Tutumu", ***DİD (Diyanet İşleri Reisliği Yıllığı),*** **c. XXXVI, sayı: 1, s. 5-18, Ankara 2000.**

Makalede; sahâbîlerin hadislerin Kur'ân'la karıştırılması, Kur'ân'ın ihmali, uydurma rivayetlerin ortaya çıkması, müjdeli haberler sebebiyle insanların ibadetlerden uzak durması, yanlışlıkla da olsa Hz. Peygamber'e söylemediği bir sözü isnad etmek gibi endişeler sebebiyle hadis rivayeti konusunda duyarlı davrandıkları ve bu sebeple, şahit istemek, yemin teklif etmek, râvilerin hıfzını kontrol etmek, hatalı rivayetlere müdahale etmek, az hadis rivayet etmeye özendirmek gibi tedbirleri almaya gayret ettikleri belirtilmiştir.

Mücteba Uğur, "Muhammed b. İsâ et-Tırmizî'nin Kitâbü'l-Ilel'i", ***DİD (Diyanet İşleri Reisliği Yıllığı),*** **c. XXXVI, sayı: 3, s. 45-66, Ankara 2000.**

Makalede; Muhammed b. İsâ et-Tirmizî'nin *Kitâbu'l-Ilel*'i tanıtılmış, hadislerin özlü bir değerlendirmesini yaptığı, ilk hadis tasnif edenlerden başlamak üzere hadis usûlü ilminin bazı önemli konularına değindiği ve selef âlimlerinden nakillerde bulunduğu ifade edilmiştir. Bunlara ek olarak kimi önemli konularda kendi görüşünü verdiği, sıkça kullandığı hasen, garîb gibi terimler hakkında açıklamalar yaptığı, ortada bir hadis usûlü kitabının olmadığı erken dönemlerde, hadise ve hadis rivayetine verilen önemle pekişerek kurallaşan bu bilgilerin daha sonraki âlimlere kaynaklık ettiği vurgulanmıştır.

Ali Çelik, "Takrîrî Sünnet (Mahiyeti, Özellikleri ve Hükmü)", ***DİD (Diyanet İşleri Reisliği Yıllığı),*** **c. XXXVI, sayı: 2, s. 5-36, Ankara 2000.**[16]

Makalede; takrîrî sünnet, hadis âlimlerinin tetkiki ile dinde ifade ettiği anlambilimsel perspektifle ele alınmıştır. Hz. Peygamber'in sahâbeler tarafından yapıldığını gördüğü veya işittiği herhangi bir işi men etmeyip, tasvip ve kabul etmelerine hadis literatüründe "takrir" dendiği, sahâbelerin hayatın akışı içinde bazen Hz. Peygamber'in gözleri önünde, bazen de onun bulunmadığı yerde din ile ilgili bazı işler yaptıkları, Hz. Peygamber bu yapılanlar hakkında ne red ne de kabul anlamında herhangi bir şey söylemediği, bu tavrı ile yapılan işi onayladığı belirtilmiştir. Onun bu yaklaşımı İslâm âlimleri tarafından sünnet telakkisi içinde "takrirî sünnet" olarak ifade edilmiştir.

Hasan Cirit, "Vâiz ve Kıssacıların Hadis İlmiyle Münâsebetleri", ***DİD (Diyanet İşleri Reisliği Yıllığı),*** **c. XXXVI, sayı: 1, s. 19-54, Ankara 2000.**

Makalede; Vâiz ve kıssacılar arasında başta İsrailî haberler olmak üzere bazı zayıf ve asılsız haberlerin artış kaydettiği, hadis rivayet tekniklerine gerekli önemi vermedikleri, bu nedenle hadiste zayıf râviler arasında yer aldıkları, tamamının tarihçi kimliğinin ön planda olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca nesep ya da kültür yönüyle İsrailî çevrelerle yakınlığı, hadis ilmi açısından birtakım olumsuzluklara sebebiyet verdikleri, hadis rivayetinde dikkatli ve titiz davranmadıkları, hatta bunlardan bazılarının hadis uydurduklarının tarihî bir gerçek olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca vâizlerin başvurdukları kaynaklar ve bunlarda yer alan hadislerin sıhhat değerlerinin ortaya konması, hadis ilmi açısından olduğu kadar sosyal hayat bakımından da önemine dikkat çekilmiştir.

---

[16] Bu makale daha sonra (Ali Çelik, "Takrîrî Sünnet (Mahiyeti, Özellikleri ve Hükmü)", *DİD (Diyanet İşleri Reisliği Yıllığı),* c. XLIII, sayı: 3, s. 29-56, Ankara 2007)'de yayımlanmıştır.

Habil Nazlıgül, "Gelibolulu Mustafa Alî'nin Hadis Bilgisi ve Yorumları Işığında, Hadislere Tarihsel Bakış", ***Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,*** **sayı: 9, s. 403-433, Kayseri 2000.**

Makalede; hadislerin hemen herkes tarafından müspet veya menfi amaçlarla kullanıldığı, bununla yetinilmeyerek kötü niyet ve maksatlarla hadisler uydurulduğu belirtilmiştir. Hz. Peygamber adına hadis uydurmacılığının yol açacağı tehlikelere mâni olmak maksadıyla tedbirler alındığı ve bunlara karşı uyarıcı ve önleyici mahiyette pek çok çalışmalar yapıldığı ifade edilmiştir. Buna rağmen, Mustafa Ali gibi hadis bilgisi sınırlı birçok insan, zikredilen sebeplerden dolayı eserlerinde uydurma hadisleri kullanabildiği ifade edilerek, bir âlime peşin hükümle yaklaşmak yerine, yazdıklarının bütününden hareketle, onu kendi şartları içerisinde ele almanın daha doğru ve hakkaniyete uygun olacağı söylenmektedir. Ayrıca Hz. Peygamber'i algılamada aşırılıklardan, kaba şekilcilikten sakınmak gerektiği, bu algılamada akıl çizgisi ve gönül sevgisi dengesini ayarlamanın önemi, Hz. Peygamber'in ahlâkını ve kemâlini ön plana çıkararak örnek almanın, bizi daha iyi ve hayırlı neticelere götüreceği belirtilmiştir.

Mehmet Emin Özafşar, "Hadis Tarihinde Kadın Gerçeği Üzerine", ***İslâmî Araştırmalar,*** **c. XIII, sayı: 2, s. 189-202, Ankara 2000.**

Makalede; asırlarca bilfiil yaşanan sosyal bir fenomene, bilimsel hayattan kadın fenomenine dikkat çekilmiş bu kabil tarihî gerçekliklerin hem bir kültürün sosyo-kültürel realitesini ortaya koyduğu hem de toplumsal hayatta ne derece makes bulduğu belli olmayan birtakım rivayetlerin doğru anlaşılmasında anahtar rolü oynayacağı vurgulanmıştır.

Ali Çelik, "Sünnet'e İttibâ Konusunda Farklı Eğilimler", ***İslâmî Araştırmalar,*** **c. XIII, sayı: 1, s. 75-92, Ankara 2000.**

Makalede; Sünnet'in anlaşılması ve anlaşıldığı gibi hayata intikal etmesi yani ittiba edilmesi konusuna, saadet asrından itibaren akıl ve idrak ile sevgi ve duygusallığın, insanın hayatını anlamlandırmasına daima hâkim olan iki haslet olduğu belirtilmiştir. Ancak, bunların dengeli olarak kullanıldığı sürece arzu edilen güzelliklere ulaşılacağı, eğer denge bozulur, bu iki hasletin her birinde ifrat ve tefrite gidilir ise hakikatten derece derece sapmalar, hatta inkâra kadar varan tehlikeli durumlar söz konusu olabileceği vurgulanarak bu mesele itikadi mezhepler üzerinden değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

Ahmet Tahir Dayhan, "İlk Dönem Hadis Tarihinde "Mâna ile Rivayet" Meselesi", ***İslâmî Araştırmalar,*** **c. XIII, sayı: 1, s. 93-100, Ankara 2000.**

Makalede; Mehmet Görmez'in *Sünnet ve Hadisin Anlaşılması ve Yorumlanmasında Metodoloji Sorunu* (TDV 1995, İslâm Araştırmaları Ödülü, Ankara 1997) adlı kitabında "mâna ile rivayet" başlığını taşıyan bölümde bulunduğu iddia edilen bazı ciddi bilgi ve örnekleme hatalarının tashihi istenmekte ve yazarın bölümü bitirirken vardığı sonuçlara kaynaklık eden delillerdeki tahriflere, özellikle de hadis ve sünnet'in güvenilirliğini zedeleyecek tarzda ortaya konan üslûp ve genellemelere değinilmiştir. Müellif maksadının, İlâhiyat fakültesi öğrencilerine kaynak kitap niteliğinde tavsiye olunabilecek kıymetteki bu eserin, sonraki baskıları için müellif tarafından yeniden gözden geçirilmesi lüzumuna katkıda bulunmak olduğunu belirtmiştir.

2001 YILI MAKALELERİ

Ebû Naim Muhammed Reisuddin, "Bakî İbn Mahled el-Kurtubî (201-276/816-889) ve Müslüman İspanya'daki Hadis Edebiyatı Çalışmalarına Katkısı", Çev: Ahmet Uyar, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* sayı: 11, s. 409-417, Kayseri 2001.

Makalede; Bakî b. Mahled el-Kurtubî'nin (v. 276/889) hayatı ve müslüman İspanya'daki hadis edebiyatı çalışmalarına katkısı değerlendirilmiştir. Onun İspanya'nın geniş kapsamlı seyahat eden hadis âlimlerinden biri olduğu ve 284'ten fazla şeyhten hadis alarak ilim adamlarıyla istişarelerde bulunduğu, sayısız öğrenciler yetiştirdiği ve Kurtuba'da bir hadis okulu kurduğu belirtilerek, bu okulun İspanya'da hadisin gelişmesinde öncü rol oynadığı vurgulanmıştır.

Cemal Ağırman, "Hz. Peygamber'den Davranış Modelleri (Buhârî'nin Kitâbü'l-Îmân, İlim ve Edeb Bölümlerinden Seçme Hadisler)", *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi,* sayı: 8, s. 115-138, İstanbul 2001.

Makalede; ebedi bir hayat olan ahiretin kurtuluşu, peygamberin tebliği sayesinde mümkün olduğu için, peygamberin herkes için önemli olduğu, onun risaletinin zaman ve mekânla sınırlı olmadığı, bütün insanlığın peygamberi olması hasebiyle bizi de birinci derecede ilgilendirdiği belirtilmiştir. Hz. Peygamber'in hayatının tümüyle bir örnek olduğu, önemli olanın ve mü'min olarak bize düşenin onun örnekliğini tam mânasıyla benimsemenin, her konuda onu rehber ve örnek edinmenin önemine dikkat çekilmiştir. Ayrıca günümüz dünyasında onun örneklik ve önderliğine dünden daha çok ihtiyaç duyulduğunun bir gerçek olduğu da vurgulanmıştır.

Mehmet Ali Kulat, "İstanbul'un Fethini Müjdeleyen Hadisin Değerlendirilmesi", ***DİD (Diyanet İşleri Reisliği Yıllığı),*** **c. XXXVII, sayı: 2, s. 5-24, Ankara 2001.**

Makalede; hadis kriteri açısından âhâd bir hadis olan, ancak merfû, senedi muttasıl, râvileri birbirleriyle mülaki ve sika olan fetih hadisinin muştusuna muhatap olmanın, sahâbeden başlayarak, Fatih Sultan Mehmet'e kadar pek çok kişinin rüyasını süslediği, peygamberî müjdeyi pratize etme adına nice seferler düzenlendiği, tarihî bir vakıa ve sahâbeden itibaren geniş kitleler arasında meşhur olmasının yanında, insanların bu haberin tahakkukuna şahitlik etmek uğruna canlarını vermelerinin, hadisin sıhhatinin en güzel delili olduğu belirtilmiştir.

Cemal Ağırman, "Hz. Peygamber'e Sevgi ve Bağlılığın Ölçüsü", ***CÜİF Dergisi,*** **c. V, sayı: 2, s. 131-151, Sivas 2001.**

Makalede; Resûlullah'tan sadır olan söz ve fiillerin onun sünnetinden olduğu fakat hepsine ittibaın vacip olmadığı tespiti yapılmıştır. Ancak, Resûl olma vasfıyla ve umumi teşrî kastıyla, Hz. Peygamber'den sadır olan her sözün, tüm müslümanlar için ittibaı gerekli olan bir hüccet olduğu belirtilmiştir.

Mustafa Ağırman, "Ümmü'l-Fadl'ın Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'e Süt Anneliği Yapması Konusundaki Rivayetlerin Tarih Açısından Tenkidli Bir Değerlendirilmesi", ***Atatürk Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **sayı: 16, s. 107-122, Erzurum 2001.**

Makalede; Ümmü Habîbe'nin, Hz. Peygamber'in ömrünün son yıllarında küçük bir çocuk olduğu ve yeni emeklemeye başladığı ve olayın değişik şekillere büründürüldüğü, hadis kitaplarının konu ile ilgili bâblarında, Hz. Hasan, Hz. Hüseyin ve daha başka çocukların, Hz. Peygamber'in kucağına bevlettikleri, bazılarının Hz. Peygamber'in kız ve erkek çocukların bevilleri konusunda söylediklerini çarpıttığı ve olayların kahramanlarını değiştirerek naklettikleri belirtilmiştir. Bu nakillerin tarihî gerçeklere uygun düşmediği, hadis kitaplarında ve İslâm tarihi kaynaklarında geçen rivayetlerin, tarihî gerçekler ışığında değerlendirilip test edildikten sonra kabul ve reddedilmesi veya yeniden yorumlanması gerektiği vurgulanmıştır.

Cemal Ağırman, "Hadis Edebiyâtının İntikal Safhaları ve Kitâbet Meselesi", ***CÜİF Dergisi,*** **c. V, sayı: 1, s. 155-168, Sivas 2001.**

Makalede; sahâbenin hadislerin intikalinde son derece hassas davrandığı ve hıfz ve yazıyı beraber kullandığı belirtilerek, Hz. Peygamber'in hadislerin yazılması ile ilgili yasağının, umumi bir talimat değil, hadislerin Kur'ân âyetleriyle karışma ihtimaline karşı korumaya yönelik geçici bir tedbir olduğu belirtilmiştir. Hadislerin naklinde iddia edildiği gibi ilk bir asır boyu sadece şifahî olarak değil, sözlü naklin yanında, gittikçe

artan oranda ilgi görerek, yazılı naklin de her zaman olduğu, sahâbe nesli henüz aradan çekilmeden, devlet otoritesinin resmi ve genel bir tedvin gerçekleştirmediği, hadisler yazı ile tespit edildikten sonra da çeşitli amaçlarla değişik tasnif türü oluşturulduğu vugulanmıştır.

Erdinç Ahatlı, "Nübüvvet Mührü (Tarihî Süreçteki Algılanması ve Anlamlandırılması)", *Sakarya Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,* sayı: 3, s. 281-302, Sakarya 2001.

Makalede; Hz. Peygamber'in iki kürek kemiği arasında, görgü şahitlerinin algılama ve anlatma kapasitesine göre değişik şekillerde tasvir ettikleri bir et parçası veya irice bir "benin" olduğunu ve bu benin kaynaklarda genellikle peygamberlik mührü anlamına gelen "hitemü'n-nübüvve" diye isimlendirildiği ifade edilmiştir. Zaman içerisinde bu bene mu'cizevî bazı anlamlar yüklendiği ve nübüvveti ispat eden kanıtlar arasında sayıldığı belirtilerek, bu "benin" doğuştan olmadığı ve bunu genellikle "şerhu's-sadr" rivayetleriyle irtibatlandırılarak sonraki bir dönemde melek tarafından adeta bir mühür şeklinde vurulduğu kabul edilmiştir. Bu iddiaya delil olarak getirilen rivayetler tahlil edildiğinde, bunların hem sened hem de metin açısından pek çok zaaflarının bulunduğu ve itimada şayan olmadıkları ve bu "benin" doğuştan olduğunu gösteren rivayetlerin de sahih olarak nitelendirilemeyeceği, ancak konuyla ilgili bütün sahih rivayetlerde, bu benin olağanüstülüğünü gösteren Hz. Peygamber'in ağzından bir ifadenin bulunmaması, mezkûr benin doğuştan gelen tabii bir fizyonomik durum olduğu kanaatini haklı çıkardığı vurgulanmıştır. Diğer taraftan, Hz. Peygamber'in sırtındaki bu "benin" kitap ehlinin bilgisinin olması yönüyle onun peygamberliğini ispat eden delillerden sayılabileceği, nübüvvet mührü kavramının içinin, kitap ehline geleceği bildirilen son peygamberin tanınmasını sağlayacak tabii bir "ben" şeklinde doldurulmasının daha doğru bir yaklaşım olacağı belirtilmiştir.

Emin Aşıkkutlu, "Bir İsnad Tenkid Yöntemi Olarak Şartlı Cerh-Ta'dîller ve Uygulamadaki Sonuçları", *MÜİF Dergisi,* sayı: 20, s. 49-80, İstanbul 2001.

Makalede; cerh-ta'dîl açısından hadis râvilerinin yeni bir değerlendirmeye tabi tutularak cerh-ta'dîl sınırlarının daha belirgin hale getirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Ayrıca elde edilecek sonuçların rivayet sistemiyle oluşmuş İslâmî kaynaklardaki sened formlarına yansıtılması ve bunun gerçekleştirilmesi durumunda, hadislere dayalı birçok görüş ve tercihin değişebileceği belirtilmiştir.

Enbiya Yıldırım, "Hz. Muhammed'in Son Kez Mescide Gitmesi. -İlgili Rivayetlerin Tahlili-" *CÜİF Dergisi,* c. V, sayı: 1s. 201-216, Sivas 2001.

Makalede; Hz. Muhammed'in son kez mescide gitmesi veya çıkarılması ile ilgili, rivayetin muhtasar olarak nakledilmesinin probleme neden olduğu tespit edilerek konu tahlil edilmiştir.

Adem Dölek, "Hadislerde Uslûb-ı Hâkim ve Önemi", ***Atatürk Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **sayı: 15, s. 325-341, Erzurum 2001.**

Makalede; Hz. Peygamber'in hadislerinden onun sahâbîlerini maddî ve mânevî olarak zaman zaman üslûb-i hâkim metodu ile eğittiği ve bu yöntemin yol gösterici nitelik taşıdığı belirtilmiştir.

Bünyamin Erul, "Harput'lu Abdulhamit Hamdi Efendi (1830-1902) ve Hz. Peygamber'in Bilgisine Dair Bir Risalesi (Safvetü Efkâri'l-Ulemâ fî İsbâti İlmi Nebiyyinâ bi'l-Esmâ)", ***FÜİF Dergisi,*** **sayı: 6, s. 1-19, Elazığ 2001.**

Makalede; Hz. Peygamber'i yanlış anlama tezahürleri çerçevesinde, "Harput'lu Abdülhamit Hamdi Efendi (1830-1902) ve Hz. Peygamber'in Bilgisine Dair Bir Risalesi" ismiyle Arapça olarak kaleme alınıp neşredilen risale tanıtılmış ve bazı iddialar hakkında mülâhazalar yapılmıştır. Hz. Peygamber'in Hz. Âdem'den önce yaratıldığı, Yüce Allah'ın, Hz. Âdem'e bütün isimleri öğrettiği gibi Hz. Peygamber'e de hepsini öğrettiği, Hz. Peygamber, ruhu ile herşeye muttali olup, Allah'ın bildiği şeyleri dahi bilir şeklinde özetlenen üç büyük iddia ortaya atılmıştır. Bu iddiaların bazı âyet ve hadislerle delillendirilmesi, ileri gelen sûfîlerin görüşlerinin yanı sıra çeşitli şiirlerle de desteklenmesi ve Hz. Peygamber'in Hz. Âdem'den hem yaratılış hem de ilim yönünden daha üstün olduğu görüşü değerlendirilerek açıklanmıştır.

Murat Gökalp, "G. H. A. Juynboll'un İsnadda Muammerûn'un Rolüne Dair İddialarına A'meş- Ma'rûr b. Süveyd Özelinde Eleştirel Bir Yaklaşım", ***Dinî Araştırmalar,*** **c. IV, sayı: 10, s. 17-36, Ankara 2001.**

Makalede; Hadis/sünnet alanında pek çok kitap ve makaleye imzasını atmış müsteşrik G.H.A. Juynboll'un "The Role of Mu'ammarün in the Early Development of the Isnad (İlk Dönem İsnadın Gelişiminde Muammerûn'un Rolü)" isimli makalesinde, A'meş-muammerûn ilişkisi çerçevesindeki iddialar ele alınarak değerlendirilmiştir.

Kadir Gürler, "Kadının Yöneticiliği Meselesi -Bir Hadisin Okunuşu ve Eleştirisi-", ***Dinî Araştırmalar,*** **c. IV, sayı: 11, s. 67-94, Ankara 2001.**

Makalede; rivayet tekniği ve tarihsel açıdan kadının yöneticiliğinin kritiği yapılmış, geleneksel kabulden ya da anlayıştan farklı bir sonuç ortaya konmuştur. Kadınların yönetici olup olamayacağı hususunda rivayet edilen söz konusu hadisin, sadece

sahâbî Ebû Bekre tarafından rivayet edildiği ve İslâm âlimleri tarafından sened ve metin açısından sahih kabul edildiği belirtilmiştir. İslâm tarihinde kadınların yöneticiliğine ilişkin, çoğunlukla aynı şeylerin söylenildiği, devlet başkanlığının ancak erkeklere has bir hak olarak (erkek merkezli) anlaşıldığı belirtilerek, eğer kadınların yönetici olamayacaklarına ilişkin bir hüküm ya da bir bilgi gerekliyse, bunun başka yerlerde aranması ve bu hadisten böyle bir anlam çıkmayacağı sonucuna varılmıştır.

Haydar Hasan Han, "Hadiste Bir Kriter Olarak Uygulamanın Değeri: Amel-i Mütevâres Kavramı", Çev: Mehmet Özşenel, *Sakarya Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi*, sayı: 3, s. 419-424, Sakarya 2001.

Makalede; Irak halkının İbn Mes'ûd'un öğrettiklerine ve amel ettiklerine aykırı bir durumla karşılaştıklarında amel-i mütevârese müracaat etmeleri ve onu ihtilâflı hadis ve rivayetlerin tenkidi için kıstas yapmaları, yani selef âlimlerinin büyük çoğunluğunun uygulamasını (amelini) esas almaları konusu değerlendirilmiştir.

Mahmut Kavaklıoğlu, "Hadis Edebiyatında Kitâbü'l-Edeb'lerle İlgili Bir Değerlendirme", *EKEV Akademi Dergisi-Sosyal Bilimler-*, c. III, sayı: 2, s. 149-174, Erzurum 2001.

Makalede; "ale'l-ebvâb" sistemli eserlerin içerdiği pek çok bölümden biri olan "kitâbü'l-edeb" değişik açılardan ele alınmış, etimolojik yapısından başlayarak, tarihî gelişim sürecini ve bazı kıyaslamalar yardımıyla kütüb-i semaniye içerisindeki yeri ve genel içeriği ortaya konulmaya çalışılmıştır. Ale'l-ebvâb sistemli eserlerin içerdiği bölümlerin değişik açılardan irdelenmesi, kendi kategorisinde bazı kıyaslamalara tabi tutulması, "kitab" tabir edilen bu bölümlere dair dikkatten uzak kalan pek çok ayrıntının gün ışığına çıkmasına vesile olacağı belirtilmiştir.

Hüseyin Kahraman, "Hadis Usûlünü Nassa Dayandırma Çabası", *UÜİF Dergisi*, c. X, sayı: 2, s. 169-195, Bursa 2001.

Makalede; hadisçilerin, hadis usûlü ile ilgili konuları işlerken zaman zaman o konuya örnek sadedinde nakledilen hadisler yanında, konunun bizzat kendisine işaret eden ve "bu kaidenin delili", "bu konudaki hüccetimiz" gibi ibarelerle takdim edilen âyet ve hadislerde zikrettikleri ve o kaideyi sanki mezkûr âyet veya hadisten çıkarıldığı veya en azından bunlar tarafından doğrulandığı izlenimini uyandırdığı belirtilmiştir. Hadisçilerin zikrettiği bu örnekler incelendiğinde zayıf veya mevzû hadislerin konuya delaletinin, sahih olanlara göre çok daha net ve açık olduğu, ancak hangi konuda ve hangi mahiyette olursa olsun, mevzû hadis kullanımını haklı gösterecek hiçbir neden olamayacağı ifade edilmiştir. Zayıf hadisler konusunda bazı hadisçilerin, ahkâm konu-

ları dışında ve özellikle de fedâil bahislerinde bu tip hadislerin kullanılabileceğini ileri sürdükleri, ancak "delil", "hüccet", "bu konudaki asıl" gibi ibarelerle takdim edilen zayıf bir hadisin, bunu kullananın aleyhine olduğu ve itiraz eden muhataba, aleyhte söz söyleme imkânı doğurduğu ifade edilmiştir.

Mustafa Karataş, "Mukıllûn ve Hadis Sayıları", ***DİD (Diyanet İşleri Reisliği Yıllığı),*** **c. XXXVII, sayı: 2, s. 109-128, Ankara 2001.**

Makalede; sahâbe arasında Hz. Peygamber hayatta kaldığı sürece onun yanından hiç ayrılmayanlar bulunduğu gibi onunla sohbeti kısa sürenler de olduğu ve bu durumun doğal olarak Hz. Peygamber'e ait söz ve eylemlerden, bir sahâbînin bildiğini diğer bir sahâbînin bilememesi sonucunu doğurduğu ifade edilmiştir. Esasen Hz. Peygamber'in sohbet halkalarında yetişmiş olan sahâbîlerin tamamının aynı oranda hadisle ilgilendiğinin düşünülemeyeceği, ilmin çok özel bir uğraş gerektirdiği, dolayısıyla sahâbe içinde kendisini özellikle ilme adamış kişilerin sayısının, sahâbe sayısı ile karşılaştırıldığında arada çok büyük bir farkın olduğunun görüleceği belirtilmiştir.

M. J. Kister, "İsrâiloğullarından Nakilde Bulunma Meselesi", Çev: Cemal Ağırman, ***CÜİF Dergisi,*** **c. V, sayı: 1, s. 125-153, Sivas 2001.**

Makalede; İsrâiloğullarından nakilde bulunma meselesi ile ilgili hadisler tetkik edilmiş, İslâm inancına mensup çeşitli dinî grupların eğilimlerini aydınlatmaya ve müslüman âlimlerin tutumlarının içyüzüne daha derin bir şekide nüfuz edilmeye çalışılmış ve konu mütercim tarafından da tenkit edilerek değerlendirilmiştir.

Yavuz Köktaş, "Hadislerin Anlaşılmasında Mecâz Bilgisi: eş-Şerîf er-Radî ve el-Mecâzâtü'n-nebeviyye", ***EKEV Akademi Dergisi-Sosyal Bilimler-,*** **c. III, sayı: 2, s. 175-189, Erzurum 2001.**

Makalede; dilde çeşitli ifade tarzlarından birinin edebî anlatım tarzı olduğu belirtilerek, edebî anlatımın da kendi içinde birçok kısma ayrıldığı ve hadislerin anlaşılmasında katkısının büyük olduğu tespit edilmiştir. Şairliği ve dilde derinliğiyle temayüz etmiş olan eş-Şerîf er-Radî'nin, *el-Mecâzâtü'n-nebeviyye* adlı eserinin hadislerdeki mecaz konusunda müstakil olarak yazılmış bir eser özelliğiyle dikkat çektiği ve mecaz kelimesini teşbih, istiare gibi sanatları kapsayacak şekilde geniş anlamda kullandığı vurgulanmıştır.

Mehmet Özşenel, "Bir Kemalin Hikâyesi-Makdisi'nin "el-Kemâl fi esmâi'r-ricâl"inin Dört Asırlık Serüveni", ***Dîvân: İlmî Araştırmalar,*** **c. VI, sayı: 11, s. 155-161, İstanbul 2001.**

Makalede; kemâl serüveninin başlangıcının, *el-Kemâl fî esmâi'r-ricâl* ve el-Mizzî'nin *Tehzîb*'i, Kütüb-i Sitte râvilerinin tamamını kapsayan ilk eserin Abdülğanî el-Makdisî'nin, *el-Kemâl fî esmâi'r-ricâl*'i olduğu, Makdisî'nin eserinde imkân dâhilinde bütün *Kütüb-i Sitte* ricâlini zikretmeye çalıştığı ve eserin Hz. Peygamber'in kısa bir sîretiyle başladığı, daha sonra ulemânın, râvilerin ahvali hakkındaki görüşleriyle ilgili bir fasıl yer aldığı, sonra da sahâbe biyografilerinin müstakil bir bapta zikredildiği belirtilmiştir. *el-Kemâl*'in daha sonraki *Kütüb-i Sitte* ricâliyle ilgili eserlerin temelini oluşturduğu, ulemânın bu kitap üzerinde ihtisar, zeyl, tashih, tehzîb türünden birçok çalışma yaptığı vurgulanmıştır.

Mehmet Özşenel, "Hadislerin Teâruzu Durumunda Mezheplerin Esas Aldıkları Temel Prensiplerine Dair Abdülaziz ed-Dihlevî'nin Bir Risâlesi", *Sakarya Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi*, sayı: 3, s. 501-503, Sakarya 2001.

Makalede; hadislerin teâruzu probleminin öteden beri hadis ilminin en zorlu ve çetrefilli konularından birisi olduğu ifade edilerek, tarih boyunca, hadislerde görülen ihtilâf ve teâruzun tespiti, sebepleri ve çözümü için birçok yöntem geliştirildiği, bu konuda özellikle fıkhî mezheplerin farklı yaklaşımlarının ortaya çıktığı belirtilmiştir. Hint alt kıtasının meşhur âlimi Şah Veliyyullah ed-Dihlevî'nin (v. 1176/1762) oğlu Şah Abdülaziz ed-Dihlevî'nin (v. 1239/1823) tercümesi olan risalede, teâruz durumunda mezheplerin takip ettikleri usûl ve dört mezhebin hadise bakışları ve temel yaklaşımları incelenmiştir.

Abdülkadir Palabıyık, "Hadis Literatüründe "Kitâbü'l-İlim"ler", *Dokuz Eylül Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi*, sayı: 14, s. 151-189, İzmir 2001.

Makalede; ilim konusunda ortaya konan prensiplerin evrensel ve genel hüküm durumunda olduğuna işaret edilerek, bunların Hz. Peygamber'in dilinden ifade edilmesinin, kendilerine ayrıca bir değer kazandırdığı, on beş asırlık İslâm ilim kültürünü, estetik ve sanatını, yerleşmiş geleneklerini ve herşeyden önemlisi insana bakışını anlama ve yorumlamanın, biraz da bunlara vukûfiyetle mümkün olduğu belirtilmiştir.

Saffet Sancaklı, "Fakirlik ve Zenginlikle İlgili Hadisler Üzerine Bir Deneme", *CÜİF Dergisi*, c. V, sayı: 1, s. 331-378, Sivas 2001.

Makalede; Hz. Peygamber'in hayatı incelendiğinde hayatının tamamının zenginlik ve fakirlik açısından aynı olmadığı bazı sebeplerden dolayı belli bir dönemde maddî sıkıntı çektiği bazı dönemler de maddî refah seviyesinin yüksek olduğunun tespiti yapılmaktadır. Dolayısıyla Hz. Peygamber'in sürekli fakir yaşadığını, fakirliği tavsiye ettiğini veya fakirliği üstün gördüğünü iddia etmenin tarihî gerçeklerle bağdaşmayacağı,

böyle bir iddiayı Hz. Peygamber'e izafe etmenin Hz. Peygamber'i ve hadislerini yanlış anlamak anlamına geldiği vurgulanmıştır. Hz. Peygamber, peygamberliğinin yanında dünyevî yönleri bulunan devlet başkanlığı, komutanlık, hâkimlik, muallimlik görevlerini yapmasına rağmen şaşalı ve depdebeli bir hayat sürmemiş, israf ve lüksten uzak, sade ve mütevazı bir yaşantıyı tercih ederek ümmetine örnek olmuştur. Toplumda çalışmamaya, tembelliğe, zillete ve geriliğe götüren yanlış tanımlanan veya yanlış anlaşılan bazı kavramların günümüz anlayışında ve üslûbunda, anlaşılır bir dille doğru olarak tanımlarının yapılması zaruri bir hal almıştır. Örneğin bu kavramlar arasında zühd, kader, kanaat, tevekkül kavramlarına öncelik verilmesi ve İslâm'a uygun olmayan anlayışların ortadan kaldırılması için bunun elzem olduğu belirtilmiştir.

Burhanettin Tatar, "Tarihsel Hadis Bilincinin Rehabilitasyonu", ***OMÜİF Dergisi,*** **sayı: 12-13, s. 583-593, Samsun 2001.**

Makalede; hadis ve sünneti işlevselliğine kavuşturmak için tarihsel hadis bilincinin rehabilitasyonunun gerekliliği tespit edilmektedir. Asıl olanın, hadisin özünü anlamayı yani onu doğru değerlendirmeyi ve orijinal işlevini günümüzde tekrar görmesini mümkün kılacak tarihsel arka planı ve süreci ortaya çıkarmak olduğu ifade edilmiştir.

Ayhan Tekineş, "Şerhu Meâni'l-âsâr'da Hadisler Arasındaki İhtilâfları Çözümleme Yöntemi", ***Sakarya Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **sayı: 3, s. 197-216, Sakarya 2001.**

Makalede; Tahâvî'nin *Şerhu Meâni'l-âsar* isimli eseri değerlendirilmiş, eserin klasik şerhçiliği etkilediği bunun yanında kendine mahsus özellikleriyle özgünlüğünü koruduğu ifade edilmiştir. Tahâvî'nin, hadislerin şekil özellikleri ve ayrıntıları üzerinde fazla durmadığı, hadislerle ilgili verdiği bilgilerin ve delillerin birçoğunu isnadıyla zikrettiği, bu nedenle muahhar dönem bilginlerinin, fıkhî hadislerle ilgili tartışmalarda sık sık kendisini referans verdikleri belirtilmiştir. Onun, hadisler hakkındaki açıklamalarında, yalnızca bir yöntemden yararlanmadığı, nesh, tercih ve cem metotlarını hiyerarşik bir şekilde de uygulamadığı, konunun muhtevasına en uygun çözümden yararlandığı tespit edilmiştir. Gayesinin, yalnızca fakihler arasındaki ihtilâfları çözümlemek olmadığı, bu çalışmasıyla hadisçilere karşı yöneltilen "hadislerin birçoğu birbiri ile çelişkilidir, çelişkili rivayetler ise delil olamaz" şeklindeki iddialara cevap verilmiştir. Hadisler arasındaki ihtilâfları gerekçe göstererek hadislerle amel edilmesinin güç olduğunu ve "hadisin bilgi değerinin bulunmadığı" iddiasının, çok sayıdaki örnekten hareketle geçersiz olduğunu göstermeye çalışmış ve bu çabasında da başarılı olmuş, kendisinden sonraki nesillere değerini bugün bile yitirmemiş bir eser bıraktığı vurgulanmıştır.

Mirza Tokpınar, "Abdürrezzâk b. Hemmâm'ın (v. 211/827) Şiîlikle İtham Edilmesi Üzerine Bir İnceleme (I)", *Dinî Araştırmalar,* c. III, sayı: 9, s. 77-92, Ankara 2001; "Abdürrezzâk b. Hemmâm'ın (126-211/744-827) Şiîlikle İtham Edilmesi Üzerine Bir İnceleme (II)", *Dinî Araştırmalar,* c. IV, sayı: 10, s. 71-88, Ankara 2001.

Makalelerde, Abdürrezzâk b. Hemmâm'ın (v. 211/827) siyasî rekabet nedeniyle Şiî olduğunun iddia edildiği ve bu nedenle rivayet ettiği hadislere şüpheyle yaklaşıldığı ve ihmal edildiği belirtilmiştir. Bunun İslâm dini ve İslâm toplumuna zarar olduğu, her ne kadar Şîî hadis bilginleri, Abdürrezzâk'ı kendi mezheplerine mensup göstermeye çalışsalarsa da onun hadis ilminin çeşitli konuları ile ilgili olarak kaynaklarda nakledilen görüşlerinin hiçbir şekilde Şîa'nın temel görüşlerine uymamasının onların bu gayretlerini boşa çıkardığı belirtilmiştir. Ayrıca *el-Musannef'in* İslâm'ı anlama konusunda önemli katkılarda bulunabilecek, diğer hadis eserlerinden farklı özelliklere sahip bir eser olduğu da ifade edilmiştir.

Yavuz Ünal, "Hadis Verilerine Göre Hz. Peygamber'in İlk Kıblesi: Beyt-i Makdis", *OMÜİF Dergisi,* sayı: 12-13, s. 189-211, Samsun 2001.

Makalede; iddialar ve deliller bir bütün olarak değerlendirildiğinde Hz. Peygamber ve ashabının Mekke'de iken Kudüs'e doğru namaz kıldıkları, Medine'ye geldikten sonra 16-17 ay kadar da bu durumun devam ettiği, daha sonra kıble değişikliğinin gerçekleştiğine dikkat çekilmektedir. İlk kıblenin tayininde Hz. Peygamber'in kendisinden önceki peygamberlerin uygulamalarına uyarak kıblesini, kendi içtihadıyla belirlediğini, ancak kıble değişikliğini arzulayan Hz. Peygamber'in bizzat kendisinin böyle bir değişikliğe gitmemesi, Mekke döneminde, Kâbe'yi inşa eden ve onun ilk mabet olmasını sağlayan Hz. İbrâhim ve İsmâil'e özel bir şekilde atıfta bulunulması, namazın farz kılındığı zaman ve mekânda Hz. Peygamber'e kıblesini gösterecek kadar güçlü bir geleneğe sahip ehl-i kitabın bulunmaması ve Kur'ân dışı vahyin imkân dâhilinde olması, kıblenin tayininde vahiy unsurunu ön plana çıkardığı vurgulanmıştır.

Nihat Yatkın, "Hz. Peygamber'in Sünnet'inde Namazların Kazâsı", *EKEV Akademi Dergisi-Sosyal Bilimler-,* c. III, sayı: 1, s. 163-177, Erzurum 2001.

Makalede; unutarak veya uyuyarak yahut da savaşta düşmanın meşgul etmesi sebebiyle kılınamayan namazların kaza edilmesi gerektiğinin sünnet ile sabit olduğu, bilerek namazı kılmayan konusunda sarih nas olmadığı, ancak nasıl ki hata eden bir kuldan beklenen hemen tövbe edip bir daha o hataya dönmemek ise namazını terk eden bir şahıstan da öncelikle tövbe etmesi ve bir daha namazı terk etmemesinin talep edileceği, yalnız sözlü tövbeyi kabul eden Yüce Allah'ın (c.c), sözle birlikte yapılan fiilî tövbeyi kabul etmesinin daha çok ihtimal dâhilinde olabileceği belirtilmiştir.

Muhammet Yılmaz, "Mevkuf Hadisler ve Hükmen Merfû Kavramı", *ÇÜİF Dergisi*, c. I, sayı: 1, s. 161-179, Adana 2001.

Makalede; mevkuf hadisin tarifi, sınırları, hükmen merfû kavramı gibi konular ele alınmış sıhhat açısından önemli problemlerle karşılaşıldığı vurgulanarak, sahâbenin kendi söz, fiil ve takrirleri ile isnadı sahâbede kalan ancak Hz. Peygamber'e ait olma ihtimali bulunan rivayetlerin birbirinden ayrılması gerektiği ifade edilmiştir. Bu durumun özellikle sahâbe sözlerinin hukukî değeri açısından oldukça önem taşıdığı da belirtilmiştir.

Saffet Sancaklı, "Günümüzde Zayıf ve Mevzû Hadislerin Sahih Hadislerle Karıştırılma Problemi", *DİD (Diyanet İşleri Reisliği Yıllığı)*, c. XXXVII, sayı: 1, s. 39-60, Ankara 2001.

Makalede; ilim adamı, düşünür, öğretmen, vâiz, imam, müftü, yazar vb. kim olursa olsun, kullanacakları hadisler konusunda son derece titiz davranmaları, özellikle mevzû hadisleri kullanmaktan şiddetle kaçınmaları, hadis nakletmeyi sıradan ve basit bir iş olarak telakki etmeyip, zayıf ve mevzû hadisleri belirtmeksizin sahih hadis gibi nakletmenin dinî açıdan mahzurlu olduğu ifade edilmiştir. Kitlelere hadisleri sıhhat açısından kaynaklardan araştırma veya işin uzmanlarına sorma anlayış, bilinç ve alışkanlığı kazandırılması ve yaygınlaştırılması gerektiği vurgulanmıştır.

Saffet Sancaklı, "İstikbâle Yönelik Hadislerin Değerlendirilmesi", *DİD (Diyanet İşleri Reisliği Yıllığı)*, c. XXXVII, sayı: 3, s. 75-84, Ankara 2001.

Makalede; Hz. Peygamber'in, Allah'ın kendisine bildirdiği kadarıyla gaybî haberlere muttali olabileceğini ve mutlak mânada gaybı bilemeyeceğini kabul etmekle beraber, gaybî rivayetlerin sened ve metin kritiğinin yapılması ve bu konuda zayıf ve mevzû olarak tespit edilen hadislerin ortaya çıkarılması, uydurma hadislere karşı duyarlı ve sorgulayıcı olunması ve sahih olarak tespit edilen hadislerin kabul edilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Yusuf Ziya Keskin, "İbn Ebû Hâtim (v. 327/938) ve el-Cerh ve't-ta'dîl'indeki Metodu", *HÜİF Dergisi*, c. VII, sayı: 1, s. 5-29, Şanlıurfa 2001.

Makalede; İbn Ebû Hâtim'in, ilimde ulaşmış olduğu mertebe, tefsir ve hadis sahasında ortaya koyduğu eserler tanıtılarak, *el-Cerh ve't-ta'dîl* isimli eserinin kendisinden sonra gelen ricâl âlimlerinin başvuru kaynağı olduğu belirtilmiştir. İbn Ebû Hâtim'in, cerh ve ta'dîl lafızlarını derecelendirmeye tabi tutan ve ifade ettikleri hükümlere göre sınıflandıran ilk müellif olduğu, kendisinden sonra gelen âlimlerin de onun bu konu-

daki tertibini esas aldıkları, diğer eserleri üzerinde yapılacak çalışmaların, onun değişik konularla ilgili görüşlerinin ortaya çıkmasına yardımcı olacağı ifade edilmiştir.

Ahmet Keleş, "Kadınlar ile Tokalaşmanın Haramlığını Bildiren Hadislere Semantik Bir Analiz", ***İslâmî Araştırmalar*****, c. XIV, sayı: 3-4, s. 517-528, Ankara 2001.**

Makalede; kadın erkek tokalaşmasına İslâm dinine göre "haramdır" demenin mümkün olmadığı ifade edilerek kadın ile erkeğin tokalaşmasını haram olarak ispat etmek için kati deliller bulunması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca bir müslüman'ın bireysel bir tercih olarak; "Ben, Hz. Peygamber'in biat konusunda bile olsa kadınlar ile tokalaşmamasını kendim için örnek kabul edip tokalaşmıyorum" derse, buna kimse bir şey diyemez. Fakat kadınlar ile tokalaşanların haram işlediğini söylemek veya onları Resûlullah'ın yapmadığı bir şeyi yapıyor olarak suçlamanın, kabul edilebilir bir şey olmadığını söylemek gerektiği vurgulanmıştır.

2002 YILI MAKALELERİ

İ. Lütfi Çakan, "Eyüp Sultan Hazretleri'nin Rivayetlerinden Seçmeler ve Bir "40 Hadis" Projesi", ***Tarihi, Kültürü ve Sanatıyla V. Eyüp Sultan Sempozyumu: Tebliğler (11-13 Mayıs 2001),*** **s. 170-173, İstanbul 2002.**

Tebliğde; "40 Hattatın Hattıyla Eyüp Sultan'dan 40 Hadis" hazırlama teklifi dile getirilerek, bilim, kültür, sanat ve ekonomi çevrelerinin ilgi, bilgi, dikkat ve değerlendirmelerine sunulduğu belirtilmiştir.

Yavuz Köktaş, "Hadislerin Anlaşılmasında Belâgat İlminin Önemi", ***Dinî Araştırmalar,*** **c. IV, sayı: 12, s. 125-144. Ankara 2002.**

Makalede; hadislerin anlaşılmasının herşeyden evvel bir dil sorunu olduğu ifade edilerek, dilin her yönüyle bilinmesi gerektiği, belagat ilminin de dilin önemli bir yönünü oluşturduğu ve Hz. Peygamber'in muradını, dolayısıyla hadisteki anlamı ortaya çıkarmada önemli bir imkân sunduğu belirtilmiştir. Bir hadisten kastedileni anlamada hitap ve muhatabın durumlarını göz önünde bulundurmak ve hadisi lafzının veya zâhirinin dışında anlamanın imkânı belagat çerçevesinde ortaya konulmuştur.

Yavuz Köktaş, "Yabancı Dilde Yayınlanan Bazı Hadis Makaleleri", ***Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi (www.dinbilimleri.com),*** **c. II, sayı: 2, s. 55-63, Samsun 2002.**

Makale bir bibliyoğrafik çalışma olup, 2000 yılına kadar sadece İngilizce olarak hadis alanında yayınlanan makaleleri kapsamaktadır.

Yavuz Köktaş, "Hadiste İllet: Ümmetin Faziletiyle İlgili Bir Hadisin Değerlendirilmesi", ***ÇÜİF Dergisi,*** **c. II, sayı: 2, s. 41-73, Adana 2002.**

Makalede; metin tenkidi meselesi üzerinde durulmuş, hadis tenkidi, hadisler arası teâruz sebebiyle metin tenkidi, icmâya aykırı hadislerin tenkidi, dinin genel ve kesin esaslarına aykırı hadislerin tenkidi, kıyasa aykırı hadislerin tenkidi, akla, tarihe ve ilme aykırı hadislerin tenkidi gibi farklı açılardan iç tenkit, yani metin tenkidi yapıldığı vurgulanmıştır. Ümmetin faziletiyle ilgili değerlendirilen hadiste diğer hadislere aykırı bir durum olsa da sahih tarikten gelen bu rivayetlere mevzû hadis denilemeyeceği, bu tür hadisler çeşitli illetlerden dolayı muallel duruma düştüğü, dolayısıyla her ne kadar delil olma açısından bir problem varsa da muallel bir hadisi mevzû hadis kapsamına dâhil etmenin mümkün olmadığı ifade edilmiştir.

Yavuz Köktaş, "İmam Mâlik'in Muvatta'ında Garîbü'l-Hadîs ve Hadis Yorum Örnekleri", ***SDÜ İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **sayı: 9, s. 45-78, Isparta 2002.**

Çalışmada, *Muvatta*'a dayanarak İmam Mâlik'in (v. 179/795) hadislerdeki garîb kelimelerin izahı ve yorumları ele alınmıştır. Onun Muvatta'daki amacının garîb kelimelerin izahını yapmak olmadığı, bunların yanında kendine göre problemli gördüğü müstakil hadis yorumları yaptığı belirtilmiştir. Mâlik'in hadis yorumlarında dikkate değer bir noktanın da anlama ve yorumlama ile ilgili kavramsal bir çerçevenin kullanıldığı, bunun re'y, mâna, murad ve tefsir şeklinde belirlendiği, bugün de anlam ve yorum çalışmalarında tartışmalara zemin oluşturturduğu ifade edilmiştir.

Ali Osman Koçkuzu, "Hz. Peygamber'in Mizacı ve Hadiste İşârî Tefsir", ***IV. Kutlu Doğum Sempozyumu: Tebliğler,*** **s. 221, Isparta 2002.**

Tebliğde, hadiste işârî tefsir meslesinin, özel çalışmalara gerek duyulan bir konu olduğu, aslında, Kur'ân'daki işârî tefsire nasıl ilgi duyulmuşsa, hadisteki bu tür işârî tefsirlere/şerhlere ömrünü ayıracak ilim adamlarının olması gerektiği, meseleyi bir tasavvuf konusu olarak ele almanın ve olumsuz sonuçlara varmanın doğru olmadığı iddia edilmiştir. Önemli olanın, bu alandaki mevcut birikimin, ilmî ölçüler içinde gün yüzüne çıkarılıp yayınlanması ve üzerinde çalışmaların yapılmasıdır. Bu tür eserlerdeki hadislerin tenkidi ve tahricinin ilim adamlarına düşen ayrı bir çalışma konusu oluşturduğu, İslâm toplumlarının, amele yönelik ve kulluğu ön planda tutan, gönül ve kalp iklimini, dünya ölçüleri üstünde değerlendiren, ince ruhlu hadisçilerin değerli eserleriyle gelişeceği ve yenileneceği, istikbalden ümitli olmak gerektiği vurgulanmıştır.

Mehmet Özşenel, "İbn Hazm Gözüyle Sünnet -el-İhkâm Özelinde-", ***Sakarya Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **sayı: 6, s. 113-140, Sakarya 2002.**

Makalede; İbn Hazm'ın hadis ve sünnet konusundaki görüşleri değerlendirilmiş, onun sünneti de vahiy kapsamına aldığı, fakat diğer sünnî ulemâdan farklı olarak

âyetle hadis arasında hiçbir ayırım gözetmediği ve bu ikisini denk konumda gördüğü, dolayısıyla âyetin hadisi veya hadisin âyeti neshi veya tahsisi konusunda haber-i vâhidle mütevâtir arasında da bir fark gözetmediği tespit edilmiştir. İbn Hazm'ın, metot ve sistem açısından ehl-i hadîsin ileri ucunu teşkil ettiği, Zâhirî mezhebinin bir mensubu olduğu, güçlü cedelciliği ve hacimli eserleriyle Endülüs'te Zâhirîliği ihya ettiği ve sistemli hale getirdiği, fakat bazen onun keskin dilinden Zâhirîlerin bile kurtulamadığı ifade edilmiştir.

Talat Sakallı, "Cari Kültürün Hadis Rivayetine Tesiri", ***IV. Kutlu Doğum Sempozyumu: Tebliğler,*** **s. 285, Isparta 2002.**

Makalede; sahip olduğumuz muazzam kültürü tanıyıp, farklı dilleri bilerek, bu dillerin kültürlerini inceleme, kendi mirasımızı iyi tanıma ve belli tenkit süzgecinden geçirdikten sonra ortaya bir fıkir koymak ve toptancı yaklaşımlardan kaçınmak gerektiği belirtilmiştir. Hz. Peygamber'e ait 14 asırlık bir mirası hoyratça harcamamak ve onu doğru anlamak, mesajın evrenselliğini kavrayabilmenin samimiyetimizin temelini oluşturması gerektiği ifade edilmiştir.

Nevzat Tartı, "Hadiste Tarihsellik Tartışmasının Oluşturduğu Peygamber İmajı", ***Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi (www.dinbilimleri.com),*** **c. II, sayı: 1, s. 23-32, Samsun 2002.**

Makalede; dinin, pratikte insanlara, bölgelere ve çağlara tanıdığı bir özgürlük boyutunun olduğu, bu yüzden aynı dinin değişik toplum, zaman ve mekânlardaki uygulamalarında bile bazı farklılıklar görülebileceği belirtilerek, en azından dînin emirlerinin yerine getirilmesinde kullanılan bazı araçların ve tutumların farklı bir dinî hayat oluşturduğu, böylece kültürleri yabancı olan toplumların dinî anlayış ve pratikleri arasında şeklî farklar ortaya çıktığı ifade edilmiştir. Hz. Peygamber'in söz ve davranışlarındaki değişime açık oluş ve esneklik, toplum kültürüne duyarlılık, kendi çağını yaşama anlayışı ve dünyaya bakışın, bu realiteyi beraberinde getirdiği vurgulanmıştır.

Mirza Tokpınar, "Ma'mer b. Râşid'in (v. 154/771) "el-Câmi'i" Sanılan İki Yazma Hakkında Tespitler", ***Dokuz Eylül Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **sayı: 15, s. 17-36, İzmir 2002.**

Makalede; Ma'mer b. Râşid (v. 154/771)'in *el-Câmi'*inin aslının yaklaşık onbin hadis ihtiva eden, *el-Musannef*'teki Ma'mer'den rivayetleri de içinde bulunduran ve çoğu ahkâma dair hadislerden oluşan büyük bir eser olması gerektiği hâlde *el-Câmi'* olduğu iddia edilen nüshalarda bu özelliklerin hiçbirisinin bulunmadığı, bu durumda, söz konusu nüshaların *el-Câmi'* değil, ondan zamanımıza ulaşan az miktarda hadisi ihtiva

eden nüshalar oldukları ifade edilmiştir. Ancak *el-Câmi'*deki hadislerin yok olup gittiklerinin sanılmaması gerektiği çünkü Ma'mer'in öğrencisi Abdürrezzâk'ın, onların altıbin kadarını eserinde rivayet ederek zamanımıza ulaşmasını sağladığı belirtilmiştir.

Ahmet Yıldırım, "Hadislerde Yaratılış Problemi", ***IV. Kutlu Doğum Sempozyumu: Tebliğler,*** **s. 193, Isparta 2002.**

Makalede; Hadis koleksiyonlarında yaratılış konusu bağlamında ilk yaratılan varlıkla alakalı yer alan rivayetlerin çoğunun zayıf veya mevzû olduğu, sahih rivayetlerin ise çok az olduğu, bu konudaki rivayetlerin sened ve metin açısından tenkit edildiği ifade edilmiştir. Rivayetlerin kaynağını genelde eski kültür, Ehl-i kitaptan alınan bilgiler ve o zamanki toplumsal muhayyilenin ürünlerinin oluşturduğu, bu tür rivayetlerden yola çıkarak İslâm'ın yaratılış anlayışını ortaya koymanın zor olduğu, bunları zamanı geçmiş bilgi ve kültür olarak değerlendirmek ve sağlıklı sonuçlara ulaşmak için de Kur'ân'daki verilerle birlikte bilimin kesinleşmiş verilerini dikkate almanın daha doğru ve uygun olacağı vurgulanmıştır.

Yavuz Köktaş, "Hadisleri Anlamada Dikkat Edilmesi Gereken Bazı İlkeler", ***DİD (Diyanet İşleri Reisliği Yıllığı),*** **c. XXXVIII, sayı: 4, s. 77-100, Ankara 2002).**

Makalede; günümüzde hadislerin anlaşılması meselesinin aktüelliğini koruduğu belirtilerek bu hususta çalışma yapanlar şöyle özetlenmiştir:

1. Hadislerin anlaşılmasını, hadis ilimleri çerçevesinde araştıranlar,
2. Hadislerin anlaşılmasını, çağdaş anlambilim ve yorumbilimle mukayeseli bir şekilde araştıranlar,
3. Hadislerin anlaşılmasını, fıkhî hadisler çerçevesinde bir metodoloji sorunu olarak araştıranlar,
4. Hadislerin anlaşılmasını, onların Kur'ân'a arzı çerçevesinde bir metodoloji sorunu olarak araştıranlar,
5. Hadislerin anlaşılmasını, genel ilkeler ışığında araştıranlar,
6. Hadislerin anlaşılmasını, onları tespit ve değerlendirmede aklın rolü çerçevesinde araştıranlar,
7. Hadislerin anlaşılmasını, metin tenkidi çerçevesinde araştıranlar,
8. Hadislerin anlaşılmasına, onların anlaşılamamasının nedenlerini araştırarak katkıda bulunanlar,
9. Hadislerin anlaşılmasını, şerhler çerçevesinde araştıranlar.

Bunların dışında özellikle konulu hadis çalışmalarının da olduğunu ancak bizi daha çok metodoloji çerçevesindeki hadis çalışmaları ilgilendirdiği belirtilmiştir.

Osman Güner, "Sünnetin ve Sosyal Psikolojinin Verileri Işığında- İslâmî İletişimde Metodik Esaslar", ***DİD (Diyanet İşleri Reisliği Yıllığı),*** **c. XXXVIII, sayı: 4, s. 101-128, Ankara 2002.**

Makalede gerek dinî gerekse gayri dinî bir iletişim sürecinde nitelikleri yönünden dikkate alınması gereken bazı unsurlar olarak, iletişimcinin vermek istediği mesaj, mesajın sunulduğu hedef kitle/muhataplar, iletişim/davet ortamı ve iletişim/davet vasıtaları şeklinde sıralanmıştır. İletişimde arzulanan başarıya ulaşabilmek için bu unsurların özelliklerinin istenilen düzeyde olması gerektiği belirtilmiştir. İslâmî iletişim ya da İslâm'a davette başarılı olmanın yolunun da Hz. Peygamber'in yaptığı gibi söz konusu metodik ilkelerin gereklerini yerine getirmekten geçtiği, davetçinin, yolunu kaybetmiş bir kaptan durumuna düşmemesi için, savunduğu mesajlara samimiyetle bağlı, inançlı ve kararlı olmanın yanında sevilen, beğenilen, sahasında uzman ve güvenilir bir kimse olması gerektiği, bununla birlikte davete konu olan mesaj da dil ve üslûp yönünden anlaşılır ve algılanabilir, akla ve kalbe hitap hissini taşıyıcı bir niteliğe sahip olmalıdır. Ayrıca davet ortamının da fiziksel ve psikolojik açıdan uygun olup olmadığı gözetilmeli ve davette, şartlar gereğince sözlü, sözsüz ve yazılı iletişim vasıtalarının temel esaslarına riayet edilmelidir.

Ahmet Uyar, "Sünnetin Tarihî Süreci Hakkında Fazlurrahman'ın Görüşleri", ***Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,*** **sayı: 12, s. 237-249, Kayseri 2002.**

Makalede; Fazlurrahman'in sünnetin muhtevası ve tarihî süreci hakkındaki görüşlerinin ve özellikle bu görüşlerini dayandırdığı mesnedlerinin dikkatlice ve derinlemesine tetkik edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca mesnedleri ortadan kalkan görüşlerin subjektif ve spekülatif yorumlar olmaktan öteye gidemeyeceğinin ilim ehlinin mâlûmu olduğu ifade edilmiştir.

Erdinç Ahatlı, "İzmirli İsmail Hakkı'nın Yeniden Neşredilen Hadis Tarihi Adlı Eseri Üzerine", ***Marife: Bilimsel Birikim,*** **c. II, sayı: 2, s. 229-236, Konya 2002.**

Makalede; yakın dönem kültür mirasımızın hadis tarihine ilişkin önemli bir eseri olan İzmirli İsmail Hakkı'nın *Hadis Tarihi* isimli çalışması incelenmiş, bir kısım eksikliklerin ve hataların, söz konusu eserin neşre hazırlanması esnasında gözden kaçtığı, özellikle Arapça metinlerin tercümelerinde bu hususun daha belirgin olduğu belirtilmiştir. Bu nedenle İslâmî ilimlerde mesai harcayan akademisyenlerin çalışmalarında daha titiz, dakik ve teennili olmaları hem kendileri hem de ülkemizde bu alanda yapılan çalışmaların kalitesi açısından müspet ve güven veren bakışa zemin hazırlayacağı vurgulanmıştır.

Ali Osman Ateş, "İlk Dört Asırda Adana ve Çevresinde Yaşayan Hadis Âlimleri", *ÇÜİF Dergisi*, c. II, sayı: 1, s. 1-48, Adana 2002.

Makalede; hicretin ilk dört asrında Adana, Misis ve Tarsus'ta *Kütüb-i Sitte*'de hadisleri bulunan 43 hadis âliminden söz edilmiştir. Bunlardan ikisinin Adana'da, 28'inin Misis'te, 13'ünün de Tarsus'ta ikamet ettiği, *Kütüb-i Sitte*'de hadisleri bulunmayan diğer hadis âlimlerinin sayısının ise Adana'da 10, Misis'te 28, Tarsus'ta 16 olduğu tespiti yapılmştır. Ancak birçoğunun kabrinin belli olmadığı, bölgede yaşayan halkın da bu büyük âlimlerin beldelerinde medfun olduğundan habersiz oldukları, bölgenin mânevî tapusu durumunda olan, bir kısmı sahâbe ve tâbiîn dönemine ulaşmış bu büyük İslâm âlimlerine gerekli duyarlığı gösterme, hatıralarını yaşatma ve gelecek nesillere tanıtmanın, herşeyden önce bir vatan ve vicdan borcu olduğu belirtilmiştir.

Sulıman Bashear, "İslâmî Apokaliptik Eserler ve Kıyamet: Hadisler Işığında Bir Durum Değerlendirmesi", Çev: Yavuz Köktaş, *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi (www.dinbilimleri.com)*, c. II, sayı: 3, s. 209-228, Samsun 2002; *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi (www.dinbilimleri.com)*, c. III, sayı: 1, s. 193-215, Samsun 2003.

Makalede; ikinci ve sonraki asırlarla ilgili belirli yıllar tayin eden birçok hadisin mevzû olarak reddedildiğini fakat yer sarsıntısı, batma, yanardağ ile diğer tabiî ve insanî musibetlerin kıyametin gelişinin alametleri olarak kabul edildiği belirtilmiştir. Yaygın inanca göre hadislerin, insan ve her tür canlıya ait korku ve ümitlerin biriken tepkilerini yansıtarak kendi kendini yenileyen bir vasıta olduğunu, hadis kaynaklarının her iki tepkiyi de ortaya koyduğunu, özellikle asırların bitiş yılları ile insanî ve tabiî musibetlerin, yeni durumlara uyarlanan eski apokalipsleri besleyen verimli bir alan sağladığı ifade edilmiştir.

Adem Dölek, "Bazı Hadislerin Psikoterapi Açısından Yorumlanması", *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi (www.dinbilimleri.com)*, c. II, sayı: 4, s. 21-38, Samsun 2002.

Makalede; İslâm'ın temel iki kaynağından ikincisi olan sahih hadislerin psikoterapi perspektifinden incelendiğinde Hz. Peygamber'in, içinde bulunduğu zaman ve şartlar dâhilinde, insanların psikolojik durumlarıyla çok yakından ilgilendiği belirtilmiştir. Bu noktadan hareketle, hadislerin farklı bilim dalları açısından ele alınıp yorumlandığı gibi bazı hadislerin psikolojik danışma veya psikoterapi açısından da yorumlanmasıyla, rûhî tezahürlerden yola çıkarak, insanların manen tedavi edilmeleri ve belli oranda da olsa mutluluğa kavuşturulmalarının mümkün olacağı ve insanların ruhen

tedavi edilmeleriyle maddî hastalıklarının iyileşmesine de katkıda bulunulmuş olacağı ifade edilmiştir. Moralmen güçlü ve dirayetli olan bir insanın, maddî hastalıklarına karşı dirençli olduğu gerçeğinden hareketle, insanların rûhî fonksiyonları iyi oldukça dış tezahürlerinin de iyi olacağı, rûhî fonksiyonları kötüleştikçe de insanın maddî ve mânevî huzurunun kaybolacağı belirtilmiştir. Hz. Peygamber'in: *"Dikkat edin, vücudun içerisinde bir et parçası vardır, o et parçası iyi olduğunda bütün vücut iyi olur. O bozulduğunda bütün vücut da bozulur. O et parçası, kalbtir"* buyurduğu belirtilerek çalışmada insanları, strese ve sıkıntıya düşüren psikolojik durumların bir kısım sebeplerini ve bunları psikoterapinin bazı metotlarıyla Hz. Peygamber'in nasıl tedavi ettiği incelenmiş, bazı hadislerin psikoterapi perspektifinden ele alınarak yorumlanmasının mümkün olduğu kanaati paylaşılmıştır.

Adem Dölek, "Hadisler Işığında Haset Hastalığı ve Psikoterapi", ***HÜİF Dergisi,*** **c. X, sayı: 4, s. 39-82, Şanlıurfa 2002.**

Makalede; haset kavramının "kişinin, başkasında olan üstün niteliklerin yok olmasını ya da sadece kendisinde bulunmasını istemesidir" şeklinde tanımı yapılmış, haset duygusunu kötü yönde kullanmanın, sahibini ve amellerini yok eden, ruhen huzursuz yapan psikolojik bir hastalık olduğu, diğer psikolojik rahatsızlıklar tedavi edildiği gibi bunun da tedavi edilmesi gerektiği, bu bakımdan haset ile ilgili hadisler incelendiğinde Hz. Peygamber'in; haset duygusunu kötü yönde kullanarak hem kendisini, hem de başkalarını huzursuz eden insanları tedavi etmek için çeşitli psikoterapi yöntemleri icra ettiği ifade edilmiştir.

Selçuk Coşkun, "Sovyet Dönemi Buhârî Yurdunda Hadis", ***EKEV Akademi Dergisi -Sosyal Bilimler-,*** **c. VI, sayı: 13, s. 195-220, Erzurum 2002.**

Makalede; Sovyet döneminde, Diniye Nezareti gözetiminde ve devlet kontrolünde kısıtlı din öğrenimi ve bazı medreselerde hadis dersi verilmesi değerlendirilmiştir. Diniye Nezareti'nin, o bölgede yetişen hadisçilerin eserlerini yayınladığı ve çok sınırlı seviyede olan bu çabaların, Buhârî yurdunun geçmişiyle paralellik arz etmediği ve hadis çalışmaları konusunda hızlı bir düşüş yaşandığı belirtilmiştir. Gayri resmî yollarla yapılan hadis öğreniminin ve yayınların da bu gerilemenin önüne geçemediği, bölgede çok az da olsa hadis âlimlerinin bulunageldiği ancak her ne kadar o dönemde istedikleri gibi hadis öğretememişler ve hadis eserleri yayınlayamamışlarsa da bilgi birikimlerini korudukları ve bunun bağımsızlıktan sonra görüldüğü ifade edilmiştir. Bağımsızlığın ilk yıllarında yazılan birçok hadis eserinin, bu birikimin göstergesi olarak değerlendirilebileceği vurgulanmıştır.

Yasin Dutton, "Sünnet, Hadis ve Medine Ameli", Çev: Yavuz Köktaş, *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi (www.dinbilimleri.com),* c. II, sayı: 4, s. 195-213, Samsun 2002.

Makalede; müslüman olsun veya olmasın çağdaş araştırmacılar tarafından henüz yeterince araştırılmayan üçüncü bir bakış açısı ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu üçüncü bakış açısının pek çok yönden hayli geleneksel olsa da önemli noktalarda klasik görüşten ayrıldığı, temelde Batılı revizyonist görüşe muhalif olsa da klasik görüşe karşı önemli noktalarda onunla uzlaştığı ifade edilmiştir. Üçüncü bakış açısının, hicrî II. asrın Medineli âlimi Mâlik b. Enes tarafından -Zeyd b. Ali'nin *Mecmûu'l-fıkh'*ı hariç- İslâm hukukuyla ilgili sahip olduğumuz en erken canlı örnek olan *Muvatta'*da teklif edildiği belirtilmiştir.

Abdulfettah Ebû Gudde, "Hadislerde Geçen Sünnet Kelimesinin Anlamı", Çev: Yavuz Köktaş, *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi (www.dinbilimleri.com),* c. II, sayı: 1, s. 133-142, Samsun 2002.

Makalede; Hz. Peygamber'in hadislerinde, sahâbe ve tabiûnun sözlerinde geçen sünnet lafzının anlamı açıklanmaya çalışılmıştır. Müellifi bu makaleyi telif etmeye sevkeden sebep olarak günümüzde bazılarının bu konuda ileri geri konuşmaları ve bazı fakihlerin yaptığı yanlışlıkları göstermektedir. Bunların bazı hadislerde veya sahâbe ve tâbiûn sözlerinde geçen sünnet lafzıyla istidlâl ederken hata ettikleri, bu lafızla fıkıh ıstılahındaki sünnetin kastedildiğini zannederek ona göre istidlâlde bulundukları belirtilmiştir. Risalede bu konuyla alakalı birçok delil kaydedilmiş, konu âlimlerin sözleriyle desteklenmiştir.

Muhammed Nasiruddin Elbânî, "Âhâd Hadislerin Akaid ve Ahkâmda Hüccet Olması Meselesi", Çev: Ahmet Yıldırım, *SDÜ İlâhiyat Fakültesi Dergisi,* sayı: 9, s. 125-143, Isparta 2002.

Makalede; akaid veya ahkâm konularındaki hadisler ister mütevâtir ister âhâd olsun, âhâd haberler katiyyet ve yakin ifade etsin veya zann-ı galip ifade etsin, ilim ehline göre Resûlullah'tan (s.a.v) sabit olan her hadise her müslümanın inanması gerektiği belirtilmiştir.

Seyyid Süleyman en-Nedvi, "Sünnet'i Anlamaya Çalışmak ve Sünnete Olan İhtiyaç: Tahkiku Ma'ne's-Sünne ve Beyanu'l-Haceti İleyhâ", Çev: Mahmut Kavaklıoğlu, *Gazi Üniversitesi Çorum İlâhiyat Fakültesi Dergisi,* c. I, sayı: 2, s. 273-293, Çorum 2002/2.

Makalede; İslâm'ı kökünden yıkmaya çağıran Sünnet karşıtlarının, kendilerini öne çıkarma illetine yakalanmış câhil, anlayışı kıt kimseler olduğu belirtilerek kimileri-

nin inkârcı, kendi kafalarına göre müslümanları inkâra çağırdıkları ifade edilmiştir. Bid'atçilerin tamamının sapıklık üzerinde olduklarını makûl ve mantıkî delillerle ortaya koymak, Allah'ın Kitabına ve resulünün (s.a.v) Sünnetine sarılmanın lüzumu üzerinde durmak, Sünnete dayanarak doğru yolu bulamayan, Kur'ân'ı, Arap dilinin kurallarına, dinin kesin hükümlerine, selef-i sâlihînin icmâına ters bir şekilde yorumlayarak tahrif eden kimsenin müslüman sayılamayacağını gerekçeleriyle anlatmanın, dünyanın her bir köşesinde yaşayan müslüman toplumlar için bir sorumluluk olduğu vurgulanmıştır.

Mustafa Ertürk, "Şiddet İçerikli Bazı Rivayetlerin Tahlili ve Tenkidi", *Gazi Üniversitesi Çorum İlâhiyat Fakültesi Dergisi,* c. I, sayı: 2, s. 71-99, Çorum 2002/2.

Makalede; İslâm'ın, hangi dine ve inanca mensup olursa olsun insana değer verdiği, sadece hayatta iken değil, öldükten sonra bile bir insanın cesedine eziyet edilmemesine dair genel prensip getirdiği belirtilmiştir. Kur'ân'ın hiçbir yerinde İslâm'dan dönenin, Allah'a ve resulüne iftira eden müşrikin veya kâfirin gerek diri diri gerekse öldürdükten sonra cesedinin yakılmasıyla ilgili herhangi bir ceza bulunmadığı, hangi tür sened ile nakledilirse nakledilsin Kur'ân'a sarâhaten ya da zımnen aykırı olan ve onun âlemşümul ilkesine zıt gözüken rivayetlerin kabul edilemeyeceği üstelik Kur'ân'ı hayata aktaran ve onun canlı bir timsali olan Hz. Peygamber'in hele ceza konusunda, Kur'ân'ın ruhuna aykırı hareket etmesinin düşünülemeyeceği, bu ilkeye aykırı olan ve ona nisbet edilen her rivayetin, isnadı ne olursa olsun, doğru ve sahîh kabul edilmesinin isabetli olmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca bu rivayetlerin ilmî tenkide tabi tutulması, müslümanlara ve insanlığa dinin doğru olarak öğretilmesi için gayret sarfedilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Bünyamin Erul, "Hicrî II. Asırda Rivayet Üslûbu (I): I. Rivayet Açısından Ma'mer b. Râşid'in (v. 153) el-Câmi'i", *AÜİF Dergisi,* c. XLIII, sayı: 1, s. 27-61, Ankara 2002; "Hicrî II. Asırda Rivayet Üslûbu (II) Dirayet Açısından Ma'mer b. Râşid'in (v. 153) el- Câmi'i", *AÜİF Dergisi,* c. XLIII, sayı: 2, s. 57-90, Ankara 2002; "Hicrî II. Asırda Rivayet Üslûbu (III): er-Rabî b. Habîb (v. 175-180) ve Rivayet-Dirayet Açısından el-Câmi'i", *AÜİF Dergisi,* c. XLIV, sayı: 2, s. 27-68, Ankara 2003.

Makalelerde, İbâdiyye mezhebinin büyük imamlarından Rabî b. Habib'in *el-Câmiu's-sahîh* adlı eserinin, İbâdîlerce rivayet bakımından hadis kitaplarının en sahihi, sened bakımından da en üstünü olarak kabul gördüğü, onlara göre eserin ricâlinin hepsinin ilim, verâ, zabt, emanet, adalet ve siyanet ile meşhur oldukları ifade edilmiştir. Rabî'in eserini şimdiye kadar sadece İbâdîlerin kullandığını, diğer mezheplerin bu eserden yeterince istifade etmediklerini, birtakım kusurlarına ve zafıyetlerine rağmen

eserin, erken dönem kaynaklarından olması itibariyle, ilmî araştırmalarda başvurulacak kıymeti haiz olup, ihmal edilmemesi gerektiği belirtilmiştir.

Muhammed Hamîdullah, "Sahîh-i Buhârî'nin Fransızca Çevirisi Dolayısıyla", Çev: Abdullah Aydınlı, *EKEV Akademi Dergisi -Sosyal Bilimler-*, c. VI, sayı: 10, s. 225-254, Erzurum 2002.

Makalede; İslâm Peygamberi'nin söylediği, yaptığı veya onayladığı şeyler konusunda İslâm'ın temel kitabı Buhârî'nin incelenmesi ve anlaşılmasına katkı sağlamak amacıyla böyle bir çalışma yapılmıştır.

Salih Karacabey, "Hadiste İhtisar ve Muhtasar Rivayetten Kaynaklanan Problemler", *UÜİF Dergisi*, c. XI, sayı: 1, s. 53-70, Bursa 2002.

Makalede; güvenilir kabul edilen hadis kitaplarında bile karşılaşılabilen bazı rivayet problemleri olduğu, bunlardan birisinin de hadislerin ihtisar edilerek rivayet edilmesinden kaynaklandığı, hadislerin olduğu gibi nakledilmesinde titiz davranan bazı âlimlerin, mâna ile rivayeti câiz görmedikleri gibi muhtasar rivayete de onay vermedikleri, bu görüşü savunanları haklı çıkaracak bazı hataların yapıldığına en sahih kaynaklarda bile rastlanıldığını fakat hadis âlimlerinin büyük çoğunluğunun, hadislerin yanlış anlaşılmasına yol açmayacak bazı şartlara dikkat etmek kaydıyla muhtasar rivayete cevaz verdikleri ifade edilmiştir. Kaynaklarda yer alan hadislerin bu durumunu da dikkate alarak değerlendirmenin sünneti anlamada ve sıhhatini belirlemede, karşılaşılabilecek bazı problemlerin çözümüne katkı sağlayabileceğine işaret edilmiştir.

Mustafa Karataş, "Hadisleri Yeniden Anlamak", *İstanbul Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi*, sayı: 6, s. 101-138, İstanbul 2002.

Makalede; Hz. Peygamber'in hadislerini ve uygulamalarını, onun farklı statüde olduğunu da göz önünde bulundurarak anlamaya ve değerlendirmeye çalışmak gerektiği, diğer bir ifadeyle bir devlet başkanı veya bir aile reisi olarak söyleminin farklı şekilde olacağı, yine bir komutan olarak söyledikleri ile bir ibadet esnasında meselâ bir hacda ya da mescidde hutbe irad ederken kullandığı üslûp ve sözlerindeki bağlayıcılığın doğal olarak birbirinden farklı olacağı ifade edilmiştir. Hz. Peygamber'in tasarruflarının, şâriin gözettiği amaçlara uygun olarak yorumlanması ve hayata geçirilebilmesi ne kadar başarılabilirse, müslümanlar arasında nasların yanlış yorumlanmasından ve taassuptan ileri gelen anlaşmazlıklar da o nispette azalacağı ve müslümanların birbirlerine hoşgörü ile muamele etmelerinin temin edileceği belirtilmiştir. Bunun da İslâm'ın çok önemli amaçları arasında yer alan ferdin yetiştirilip hakiki bakımdan olgunlaşmasını,

toplumda adaletin uygulanmasını, genel menfaatin korunmasını ve dolayısıyla özlenen insan haklarının garanti altına alınmasını temin edeceği vurgulanmıştır.

Mahmut Kavaklıoğlu, "Nebevî Sünnette Bilginin (İlim), Fikir-Söz ve Eylemden Önceliği Üzerine", ***Gazi Üniversitesi Çorum İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **c. I, sayı: 2, s. 101-125, Çorum 2002/2.**

Makalede; bilgi-düşünce-söz ve eylem sıralamasında hiyerarşi, bilginin yeri Nebevî Sünnet açısından ele alınmış, câhiliye, İslâm ve günümüz bu hiyerarşi bakımından değerlendirilmiş, hiyerarşik sapmaların yansımaları üzerinde durulmuştur. Düşüncenin, sözün ve eylemin düzgünlüğü için bilginin öncelenmesi gereğiyle birlikte bunun yeterli olmadığı, buna ilaveten, bilginin doğrusunu aramanın, doğru bilgiyi doğru şekilde okumanın ve doğru yorumu doğru amaçla kullanmanın Nebevî Sünnet'in bilgiye dair evrensel formülünü oluşturduğu sonucuna varıldığı belirtilmiştir.

Abdülkadir Evgin, "Hadise Dayalı Bazı Problemlerin Günümüze Yansımaları", ***Dinî Araştırmalar,*** **c. V, sayı: 13, s. 177-186, Ankara 2002.**

Makalede; hadislerin her zaman yeni yorumlara açık olduğu, bunun Hz. Peygamber'in getirdiği dinin evrenselliği ile doğrudan alakalı oluşundan kaynaklandığı belirtilmiştir. Bu konuda en önemli kaynağın *"Kim benden bir söz duyar da onu muhafaza ederek olduğu gibi başkalarına aktarırsa Allah (kıyamette) onun yüzünü ak etsin. Nice fıkıh sahipleri vardır ki (benim sözümü) kendisinden daha fakih olan birine aktarmıştır (Umulur ki o, benim sözümü, kendisinden daha iyi anlayabilecek birisine nakletmiştir)"* hadisi olduğu, dolayısıyla peygamberimize göre, ictihat kapısının düşünen insanlar var olduğu müddetçe kapanmayacağı ve hadisleri değerlendirmenin de hiç kimsenin uhdesinde olmadığı vurgulanmıştır.

İ. Hakkı Ünal, "Ebû Hanîfe ve Hadis", ***İslâmî Araştırmalar,*** **c. XV, sayı: 1-2 (Ebû Hanîfe Özel Sayısı), s. 75-81, Ankara 2002.**

Makalede; asırlar boyu haksız ithamlara maruz kalmış Ebû Hanîfe'nın hadise, sünnete bakışı, değerlendirişi, rivayetleri fıkhında kullanış biçimi ve kendisine bu konuda yöneltilen suçlamaların değeri hakkında özet bilgi verilmiştir.

Mehmet Azimli, "Kadınların İdareciliği Konusundaki Rivayete Tarihsel Bağlamda Eleştirel Bir Yaklaşım", ***İslâmî Araştırmalar,*** **c. XV, sayı: 3, s. 417-422, Ankara 2002.**

Makalede; Hz. Peygamber'e isnad edilen; *"Devlet başkanlığı işlerini bir kadının eline veren millet iflah olmaz"* şeklindeki hadisin tahlil ve tenkidi yapılmıştır.

Kur'ân'ın konuyla ilgili âyetlerine de atıfta bulunan araştıma, klasik âlimlerin görüşlerini de eleştirel bir yaklaşımla değerlendirmiştir. Araştırmaya konu olan hadisin, klasik hadis metodolojisine göre sahih olduğu belirtilerek hadisin sıhhatine ilişkin tartışmaların daha çok çağdaş âlimler tarafından yapıldığı ifade edilmiştir.

Kısacası hadis metni; rivayetin nakledildiği tarihsel koşullar dikkate alınarak incelenmiş ve sonuç olarak hadisin, Hz. Ali ve Hz. Âişe arasında vukubulan savaş nedeniyle Hz. Âişe ve taraftarlarını yıpratma amacıyla Şîa tarafından uydurulmuş olacağı kanaatine varılmıştır.

2003 YILI MAKALELERİ

İsmail Kara, "Rüsûh ve İstikamet Sahibi Bir Zat Babanzâde Ahmet Naim Bey", *Tarihi, Kültürü ve Sanatıyla VI. Eyüpsultan Sempozyumu: Tebliğler (10-12 Mayıs 2002)*, s. 222-227, İstanbul 2003.

Makalede; Babanzâde Ahmet Naim Bey'in (1873/1934) hayatı geniş bir şekilde ele alınmıştır. Onun önemli fikir adamı olduğu, Dârülfünun felsefe grubu hocası, mütercim ve idarecilik gibi görevleri başarı ile yaptığı, en önemli hizmetinin Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yaptırılan *Sahih-i Buhârî Tecrid-i Sarih Tercümesi* oduğu ifade edilmiştir.

Enbiya Yıldırım, "Sünnet ve Rivayet Karşıtı Söylemlerin Tarihi", *İslâm'ın Anlaşılmasında Sünnetin Yeri ve Değeri, Kutlu Doğum Sempozyumu 2001*, s. 155-188, Ankara 2003.

Makalede; rivayetler karşısında takınılan tepkisel tavrın tarihî süreci anahatlarıyla incelenmiştir. Bunu yaparken bu tepkinin sünneti mi yoksa rivayeti mi inkâr olduğu hususu da kendiliğinden netleşeceğinden "sünnet/hadis inkârcısı" ifadesinin ne kadar yerinde bir kullanım olduğu ifade edilmiştir.

Salih Karacabey, "Farklı Açılardan Hadiste Ziyâde Meselesi", *UÜİF Dergisi*, c. XII, sayı: 1, s. 105-134, Bursa 2003.

Makalede; hadislerde görülen ilâvelerin, hadis usûlünde "ziyâdetü's-sikât" ifadesi kapsamında ele alınanlardan ibaret olmadığı, ziyâde lafızların Hz. Peygamber'e ait olup-olmaması dikkate alınırsa konunun, sahih olmayan ziyâde ve sahih ziyâde ana başlıkları altında incelenebileceği belirtilmiştir. Sahih olmayan ziyâdelerin zapt açısından zayıf râvinin kusuru, âdil olmayan râvinin uydurması ve rivayet hatası sebebiyle

meydana gelen idrâc kapsamında incelenebileceği, bunların her birinin metindeki problem nedeniyle sıhhat şartını taşımayan hadisler olduğu, hadis âlimleri tarafından sikanın ziyâdesi başlığı altında işlenerek sahih kabul edilen ziyâde lafızlar ise bazı âlimlerin itirazına rağmen belli şartlar çerçevesinde sahih sayıldığı ifade edilmiştir.

Salih Karacabey, "İsrâiliyyât'ı Belirleme Kriterleri Çerçevesinde İlâhî Mesajın Birliği Meselesi", ***UÜİF Dergisi,*** **c. XII, sayı: 1, s. 71-104, Bursa 2003.**

Makalede; hadislerin Hz. Peygamber'e aidiyetinin belirlenmesinde başvurulan yöntemlerden birinin metin tenkidi olduğu, bu konuda Kur'ân, sahih sünnet, tarih, akıl, bilimsel veriler gibi bazı kaynaklara müracaat edildiği belirtilmiştir. Hadislerin kaynağını tespit edebilmek için, önceki semâvî dinler ve kültürlerle uyumunun da olumsuz anlamda, ölçü olarak sunulduğu, ilk bakışta ilgi çekici gözüken bu yaklaşımın, doğru sonuçlar vermek bir yana, bilimsel açıdan büyük yanlışlara kapı açacağı vurgulanmıştır. Çünkü bir taraftan semâvî dinlerin ortak değerler taşıması, diğer taraftan önceki dinlerin kutsal kitaplarındaki bilgilerin aslına uygunluk oranının belirlenemeyişi sonucu olumsuz etkilemekte, dolayısıyla hadislerin sıhhatini belirlemede tek başına ölçü alınmayacak bu yöntemden, uydurma hadislerin kaynağını tespitte faydalanılabileceği belirtilmiştir.

Mustafa Karataş, "Hz. Peygamber'in Beden Dili", ***İstanbul Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **sayı: 8, s. 49-71, İstanbul 2003.**

Makalede; iletişm alanında yeni bir bilim olan "beden dili" konusunda yapılan çalışmaların, beden dilinin sosyal bir varlık olan insan hayatında ne denli önemli olduğu ortaya konmaktadır. Allah'ın insanlara vermiş olduğu şekil ve görünüş güzelliğinin başkaları üzerinde etkili olma konusunda yeterli olmadığı, bu şekil ve görünüş güzelliğinin duygularla, uygun jest, mimik ve tavırlarla desteklenmesi gerektiği, insan hayatında asıl etkili olanın söz dili değil beden dili olduğu belirtilmiştir. Sözel dilin, bir anlamda beden dilini tamamladığı, şüphesiz bir kimsenin kullandığı kelimelerin onun söz dağarcığı, söz dağarcığı da o kişinin eğitim seviyesini ve sosyal statüsünü yansıttığı ifade edilmiştir. Beden dili adeta sözel ve sözel olmayan malzemelerle hayatın bütününün nakış nakış ördüğü, dolayısıyla konuşurken yanlış yapmamak için kelimelerin özenle seçildiği gibi diğer insanlar ve canlılarla iletişim kurarken de istenmeyen bir izlenim bırakmamak için de beden dilinin özenle ayarlanması gerektiği vurgulanmıştır. Hz. Peygamber'in beden dilini kullanması konusunda kaynaklarda yer alan bilgilerin konuya ışık tutacak boyutta olduğu, ancak hak ve hukuk tanımayan insanlardan, çok kısa sürede medenî bir toplum kurmuş olan bir şahsiyetin beden dilini, sözel dille ifade etmek mümkün olmayacağı, şayet bilim ve teknik gelişmeler onun beden dilini tespit

ederek seyredebilmeye imkân tanırsa, Hz. Peygamber'i anlatmak için söze hacet kalmayacağı belirtilmiştir.

Abdullah Aydınlı, "es-Seyyid Hamid el-Bandırmavî ve Eseruhu Ukûdü'd-dürer fî hudûdi ilmi'l-eser (es-Seyyid Hâmid el-Bandırmavî (1111-1172/1699-1758 veya 1759) ve Ukûdü'd-dürer fî hudûdi ilmi'l-eser adlı eseri", ***HTD,*** **c. I, sayı: 2, s. 67-112, İstanbul 2003.**

Makalede; Bandırmalı Hamid b. Yûsuf'un (1111-1172/1699-1759) Hz. Peygamber'in soyundan gelen bir Osmanlı âlimi olduğu ifade edilerek, hayatı ve eserleri hakkında bilgi verilmiştir. Sayısı 80'e varan eserlerinden günümüze sadece beşinin ulaştığı belirtilerek, *Ukûdü'd-dürer* isimli eserinin bir "hadis ıstılahları sözlüğü" olup alanında bir ilk olduğu tespit edilmiştir. Eserde, 18 usûl kitabından derlenen 167 ıstılah harf sırasına göre incelenmiştir.

Mahmut Kavaklıoğlu, "Sahâbe-i Kirâmın İstek, Öneri ve İtirazları Karşısında Hz. Peygamber (Hz. Peygamber'in Sahâbede Oluşturmak İstediği Özgüven)", ***EKEV Akademi Dergisi-Sosyal Bilimler-,*** **c. VII, sayı: 15, s. 43-67, Erzurum 2003.**

Makalede; sahâbenin istek, öneri ve itirazları karşısında Hz. Peygamber'in yaklaşımının, siyaset ve bununla varmak istediği hedefin tetkiki konu alınmış, söz konusu yaklaşım istek, öneri ve itirazlara sadece açık olmak veya içerik ve şartlara göre kabul ya da reddetmek değil, bunların da ötesinde bütün bunları yaparken sergilenen tabii tavırla muhatabı biçimlemeye, ona mesaj vermeye yönelik bir siyaset olduğu belirtilmiştir. Kısacası Hz. Peygamber bilgilendirme misyonunun sahibi olarak, bilginin kullanımına imkân veren özgüven oluşumunu da hedeflemiş ve konuya dair yaklaşımlarıyla da bunu gerçekleştirdiği ifade edilmiştir.

Yavuz Köktaş, "Batalyevsî'ye Göre Hadislerde Ortaya Çıkan İhtilâfların Sebepleri", ***HÜİF Dergisi,*** **c. 11, sayı: 5, s. 135-154, Şanlıurfa 2003.**

Makalede; Batalyevsî'nin hem dil ve felsefe âlimi olması hem de ihtilâfları erken bir devirde ele alması yönüyle dikkat çektiği, *el-İnsâf* adlı eserinde sadece hadislerle ilgili problemleri ele almadığı, Kur'ân'ın anlaşılmasıyla ilgili dil ağırlıklı konular üzerinde de durduğu, bununla birlikte rivayetten kaynaklanan ihtilâfları de ele alıp onları sistematik olarak tasnif ettiği ve örneklendirdiği belirtilmiştir. Batalyevsî, hadislerden kaynaklanan tüm ihtilâfları olmasa da onların önemli bir kısmını tespit ettiği, ele aldığı ihtilâflar ve illetlerin bazısı rivayet asrıyla alakalı olup, bazısının da her dönemle ilgili olduğu, bu anlamda bazı illetlerin güncelliğini muhafaza ettiği vurgulanmıştır. Özellikle râvilerin vürûd sebebi zikretmemeleri, mânayla rivayet etmeleri, metinlerden bazı

lafızları düşürmeleri, eksik nakletmeleri güncelliğini koruyan önemli hususlar olarak göze çarptığı tespiti yapılmıştır.

Yavuz Köktaş, "Anlam ve Yorum İlişkisi Açısından Hadis Metinlerinin Tahlili", *Bilimname: Düşünce Platformu,* c. I, sayı: 3, s. 105-131, Kayseri 2003/3.

Makalede; herhangi bir metni anlamada anlam ve yorum ilişkisinin önemi örneklerle ortaya konulmuştur. Hadisten kastedilenin anlaşıldığında bir problem gözükmediği ancak bir hadisin anlamı çeşitli sebeplerle anlaşılamıyorsa ortada bir problem olduğu ve bu anlamın tespit edilebilmesi için yorum yapılması gerektiği vurgulanmıştır. Çalışmada, ihtilâfü'l-hadîs, müşkilü'l-hadîs, garîbü'l-hadîs ve belagatın hadisteki ilk anlamı tespit etmeye yönelik ilim dalları olduğu, bir de ilk anlama dayalı olarak yapılan yorum bulunduğu belirtilmiştir.

Yavuz Köktaş, "Hadislerde Efdaliyet Anlayışına Dair", *Dokuz Eylül Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,* sayı: 17, s. 125-162, İzmir 2003.

Makalede; hadislerde birçok amelin faziletli olduğundan bahsedilmekte ve zaman ve mekân gibi unsurların faziletine de değinilmektedir. Bunların yanında faziletinden bahsedilen diğer bir topluluğun da sahâbe olduğu ancak açık bir şekilde efdaliyet veya tafdilden söz edilmediği belirtilmiştir. Bu çalışmada tafdil meselesinin mahiyeti üzerinde durulmuş, fazilet veya efdaliyetten ne kastedilmektedir? fazilet meselesi, tafdil meselesine nasıl dönüşmüştür? özellikle kelâm kitaplarında zikredilen tafdil meselesinin kaynakları nelerdir? fazilet veya efdaliyet dinî bir olgu mudur yoksa sosyolojik bir olgu mudur? dört halifenin fazilet sıralaması onların birbirlerinden veya diğer sahâbeden mutlak olarak efdal olduğunu gösterir mi? şeklinde sorulara cevap aranmıştır.

Yavuz Köktaş, "İbn Haldun'un Mukaddime Adlı Eserinde Hadis İlimleri ve Hadis-Sosyoloji İlişkisi", *CÜİF Dergisi,* c. VII, sayı: 1, s. 299-343, Sivas 2003.

Makalede; İbn Haldun'un meslekten hadisçi olmayan yorumculardan yararlandığı, zira onun hadislere getirdiği yaklaşım, yorum zenginliğinin ötesinde bize hadisleri anlama ve yorumlama imkânı veren bir metodoloji sunduğu belirtilmiştir. Yazar, gerçekçi sosyal teorilerle hadisleri yorumlamaya dayalı olan bu metodoloji daha da geliştirilmeli ve hadislerin anlaşılmasının zemini olarak kullanılmalı önerisini getirmektedir.

Yavuz Köktaş, "Mevdûdî'nin Hadisle İlgili Görüşleri ve Hadis Tahlilleri Üzerine", *Sakarya Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,* sayı: 8, s. 13-52, Sakarya 2003;

Mevdûdî'nin Hadisle İlgili Görüşleri ve Hadis Tahlilleri Üzerine (II), ***Sakarya Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **sayı: 9, s. 145-168, Sakarya 2004.**

Makalede; Mevdûdî'nin yaşadığı dönemin, hadisle ilgili düşünce ve akımlar yönünden önemli hareketlilikler gösterdiği, bu dönemde bir tarafta hadisin dinî ve hukukî değerini reddeden Ehl-i Kur'ân, diğer tarafta hadisi olduğu gibi kabul eden, zahirle yetinen ve metin tenkidine hiç yanaşmayan Ehl-i hadîs, öteki tarafta ise hadisin tarihsel olduğunu söyleyen ve onu modern bir yoruma tabi tutan modernistler bulunduğu belirtilmiştir. Mevdûdî'nin, bütün bunlar arasında bir denge, bir orta yol sağlamayı düşündüğü ve öyle de yaptığı, hadisin dinî ve hukukî değerini kabul edip ispatlayarak Ehl-i Kur'ân'a, hadisi olduğu gibi kabul etmeyip yeri geldiğinde senedi sahih de olsa metin tenkidi yaparak Ehl-i hadîse, hadisin bugün de uygulanması ve kanun yapmada dikkate alınmasını söyleyerek modernistlere karşı ilmî bir mücadele verdiği vurgulanmıştır. Hadis anlayışında temelde klasik usûle bağlı kaldığı, bununla birlikte geçmişte söylenen herşeyi doğru kabul etmediği, bundan dolayı Mevdûdî'yi ne geleneğe sıkı sıkıya bağlı bir hadisçi ne de modernist bir düşünür olarak nitelenin mümkün olmadığı belirtilmiştir. Bunların yerine Mevdûdî'yi geçmişi ve bugünü dengeleyen mutedil bir âlim olarak kabul edebileceğimizi, zira onun gelenekçi bir hadisçi gibi senedi sahih olan bir hadisin metninin eleştiriden âzâde olması gerektiğini kabul etmemiş, yeri geldikçe sahih hadisleri eleştirmiş, bununla birlikte anlaşılması, te'vil edilmesi mümkün olan hadisleri modernist düşünürler gibi aklı esas kabul ederek reddetme yolunu da gitmediği ifade edilmiştir.

Yavuz Köktaş, "Sünnet ve Hadisin Anlaşılması ve Yorumlanmasında Metodoloji Sorunu Adlı Kitabın Değerlendirilmesi", ***KSÜ İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **c. I, sayı: 2, s. 69-102, Kahramanmaraş 2003.**

Çalışmada; günümüzde sosyal bilimlerin metotlarından yararlanarak hadisleri anlama ve yorumlama çabasının mahiyeti tartışılmıştır. Artık sosyal bilimlerden yararlanılmalı mıdır? şeklindeki bir soruya cevap aramanın zaman kaybı olduğu, bunun yerine sosyal bilimlerden nasıl yararlanmalıyız? şeklindeki sorunun cevabı üzerinde durulması gerektiği belirtilmiştir. Bu çalışmalardan birinin Mehmet Görmez'in doktora tezi olarak hazırladığı *Sünnet ve Hadisin Anlaşılması ve Yorumlaıunasında Metodoloji Sorunu* (Ankara, 1997) adlı eser olduğu tespiti yapılarak, eserin temel amacı; çağdaş anlambilim ve yorumbilimin metotlarını hadislere uygulamaktır. Eserin bu anlamda hadis çalışmalarına katkısı ve bilgilerin değerlendirilmesi açısından eleştiriye açık olduğu da vurgulanmıştır.

Huriye Martı, "M. Mustafa el-A'zamî ile Üç Hafta, ***Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi" (www.dinbilimleri.com),*** **c. III, sayı: 3, s. 265-271, Samsun 2003.**

Makalede; Prof. Dr. Muhammed Mustafa el-A'zamî'nin İstanbul'a gelerek hadis dersleri düzenlemesi ve katılımcılara icazetname vermesi anlatılmıştır. el-A'zamî'nin mütebessim çehresi, başı öne eğik yürüyüşü ve mütevazı tavrıyla tam bir Hind âlimi olduğu, son derece düzgün Arapça cümleleri alçak bir sesle sıralayan konuşma üslûbunun dinleyicilerde güven ve saygı uyandırması, hadis okumaya başlamadan önce mutlaka Allah'a hamd ve Efendimiz'e salât ve selâm göndermesi, okuduğu eserin genel özellikleri, isminin tam tespiti ve musannifin metodu hakkında ön bilgiler vermesi ve ders işleyiş üslûbu değerlendirilmiştir.

Habil Nazlıgül, "Hadis Seçme ve Değerlendirmede Tabii Hal Yöntemi", ***Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi (www.dinbilimleri.com),*** **c. III, sayı: 2, s. 53-88, Samsun 2003.**

Makalede; hadis metinlerini değerlendirme ve kullanım için seçmede tabii hal yönteminin yeni arayış çabalarından biri olduğu belirtilerek, böyle rivayetleri seçerken Hz. Peygamber hakkındaki müktesebattan mutlaka istifade edilmesi, eğer içinde bulunduğu hali rivayette anlatılan durumla bire bir örtüşüyorsa, rivayeti aynen uygulamada herhangi bir mahzur ve meşakkat ortaya çıkmıyorsa, uygulaması önerilmiştir. Hz. Peygamber'in gayesi, niyeti ve hedefi belirlenmeli bu hedefi mükemmel olarak gerçekleştirecek yeni vasıta, yol ve yöntemleri sünnet olarak almalı, bunu yaparken de asla sünnete aykırı davranıldığı düşünülmemeli, bilakis gerçek anlamda sünneti uyguladığı kanaatinde olarak müsterih olunmalı gibi tavsiyelerde bulunulmuştur.

Ayşe Esra Şahyar, "Zayıf Hadisle Fezâil Konusunda Amel Edilebilirlik Fikrinin Doğuşu ve Gelişimi", ***HTD,*** **c. I, sayı: 1, s. 31-49, İstanbul 2003.**

Makalede; hadis usûlü ilminin, diğer ilim dalları gibi tedrici bir gelişim seyri izlediği, bu tedrici gelişimin, hadis ilimlerine dair kaleme alınan muhtelif kaynaklardan izlenebileceği, belirli bir konuda imamların görüşleri tespit edilip bu görüşler kronolojik olarak sıralandığında, bir fikrin doğuş ve gelişim sürecinin ortaya çıkacağı, bu sürecin tespitinin pek çok fıkrin daha sağlıklı bir biçimde değerlendirilebilmesine imkân sağlayacağı ifade edilmiştir. Ayrıca faziletler konusunda zayıf hadisle amel edilip edilmeyeceği hususunda ilk dönemlerden günümüze değin hadisçilerin ileri sürdükleri muhtelif fikirler kronolojik olarak ele alınmış, fikirlerin gelişim seyri, hadis tarihinin evreleri ile irtibatlandırılmış, bu fikrî gelişim süreci içerisinde zayıf hadisle amel ve zayıf hadis rivayeti kavramlarının farklılığı vurgulanmıştır.

Nevzat Tartı, "Bilim-Hadis İlişkisine Dayalı Bir Metin Tenkidi Tartışması", *EKEV Akademi Dergisi-Sosyal Bilimler-,* c. VII, sayı: 15, s. 95-104, Erzurum 2003.

Makalede; çağdaş bilimlerin verilerine güvenerek bir hadisin sahih olmadığına karar vermek kadar, sahih olduğunu ifade etmenin de yanlış olacağı belirtilmiştir. Çünkü bir hadisin bilime aykırı veya uygun bir içeriğinin olması ile o hadisin gerçekten Hz. Peygamber'e ait olmasının tamamen farklı şeyler olduğu, diğer yandan ilmin bugün desteklediği bir rivayetin, verileri değiştiği zaman, yine aynı ilim tarafından belki yalanlanacağı, işte o zaman aynı hadisin, uydurma kabul edilmesi söz konusu olduğunu, bu sebeple, hadislerin yeniden tashih edilebileceği görüşüne katılmakla birlikte, bunun bilimsel verilerle yapılmasına çekince konulması ve bir peygamber'in prestij ve itibarı bu tür bilgilere bağlanmaması önerilmeiştir. Böylece, bilimle hadisleri mevzû kabul edenler de sahihliğine karar verenler de esasen Hz. Peygamber'in her dönemin bilimsel verilerine uygun konuşma veya davranmasını beklemek gibi anakronizme düştükleri vurgulanmıştır.

Nevzat Tartı, "Konulu Rivayet Kitaplarında İçerik Sorunu", *İslâmiyât,* c. VI, sayı: 2 (Küreselleş(tir)me ve Din özel sayısı), s. 141-150, Ankara 2003.

Makalede; rivayet kitapları ne içermektedir? sorusuna verilen cevaplardan yola çıkılarak, rivayet kitaplarının esasen salt bir hadis literatürü olarak adlandırılamayacağı, bu literatürün, yazıldıkları dönemdeki bilgi birikimini aktaran ansiklopedik mahiyette eserler olduğunun rahatlıkla söylenebileceği ifade edilmiştir. Bu durumda onların, sadece hadisçilerin değil, diğer pek çok branşın sahiplenmesi gereken kitaplar olduğu, salt hadis kitabı olarak adlandırılabilecek türlerin, problemlerden uzak oldukları izlenimini veren, müsned, mu'cem ve etrâf türü rivayet kitapları olabileceği belirtilmiştir.

Yavuz Ünal, "Hadis Tespit Sisteminin Doğuş ve Gelişim Seyri Üzerine", *HTD,* c. I, sayı: 2, s. 7-42, İstanbul 2003.

Makalede; hadis tespit ve tenkit sisteminin ortaya çıkışı ve gelişim süreciyle birlikte siyasî ve sosyokültürel olaylarla yöntemin oluşum seyri arasındaki ilişkiye dikkat çekilmiş ayrıca iki aşamadan oluşan sistemin bütüncül/küllî bir tasviri yapılmış, uygulamada ortaya çıkan farklılıkların sebepleri irdelenmiş ve sisteme yönelik algı farklarının kaynakları üzerinde durulmuştur.

Nihat Yatkın, "Sünnetin Temellendirilmesi Açısından Haşr, 7. Âyeti", *EKEV Akademi Dergisi-Sosyal Bilimler-,* c. VII, sayı: 17, s. 59-76, Erzurum 2003.

Makalede; Sünnetin dinde hüccet teşkil ettiğine ilişkin tartışmalarda, Kur'ân'dan birtakım âyetlerin delil olarak getirildiği, bunların başında; *"Peygamber size neyi verdiyse*

onu alın, size neyi yasakladıysa ondan da sakının" (Haşr 59/17) âyetinin yer aldığını söylemenin mümkün olduğu, ancak günümüzde İslâmî literatüre yönelik tenkit zihniyetinin geliştirilmesi sonucunda, geçmişte kullanılan argümanların tek tek sorgulanmaya başlandığı, dolayısıyla mezkûr âyetin de bu süreçte tartışmalara yeniden konu olduğu, sahâbe ve hatta Hz. Peygamber tarafından âyetin nasıl anlaşıldığının araştırılması hedeflenmiştir.

Muhammed Yazıcı, "İslâm Düşünce Geleneğinde "Her Yenilik Bid'attir" Hadisine Yaklaşımlar", ***Atatürk Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **sayı: 19, s. 141-191, Erzurum 2003.**

Makalede; *"İşlerin en kötüsü, sonradan ortaya atılan şeylerdir. Her yeni şey bid'attir, her bid'at sapıklıktır"* hadîs-i şerifi incelenmiştir. Hz. Peygamber'in yenilikler konusunda yaptığı ikazların, çağlar boyunca İslâm toplumu üzerinde büyük tesirler meydana getirdiği ve büyük tartışmalar ortaya çıkardığı ve bu tartışmanın günümüze kadar geldiği belirtilmiştir. İnsanları, bid'at hususunda aydınlatmada âlimlerin mesuliyetinin çok büyük olduğu ve bu mesuliyeti onlara dinin yüklediği vurgulanmıştır. Çünkü zaman geçtikçe ortaya çıkan kötülükler, ahlâksızlıklar ve cehaletten meydana gelen dinden sapmalar karşısında, ilk sorumlu tutulması gereken kesimin şüphesiz ki ilim ehli olacağı ifade edilmiştir.

Ahmet Yıldırım, "Hz. Peygamber'in Bilgisi ve Bilgi Alanları", ***CÜİF Dergisi,*** **c. VII, sayı: 2, s. 179-200, Sivas 2003.**

Makalede; dinin doğru anlaşılması ve amacına uygun şekilde yaşanabilmesi için nübüvvet müessesesini iyi anlamak gerektiği, bunun gerçekleşmesinde, beşer-nebî dengesini iyi koruyarak, peygamberi, dindeki yeri ve fonksiyonu açısından iyi tanımanın ve doğru değerlendirmenin önemli payı olduğu ifade edilmiştir. Hz. Peygamber vahiy kaynaklı bilgiler bakımından bilmesi gerekenlere sahip olduğu gibi bunların yanında beşer orijinli bilgilere de sahip olduğu ancak bu konularda zamanla insanlar arasında peygamber merkezli farklı anlayış ve problemler ortaya çıktığı belirtilmiştir. Çalışmada, Hz. Peygamber'in bilgisine ve bilgi alanlarına dair problemler üzerinde durulup çözümleri irdelenmiştir.

Abdullah Yıldız, "Rivayetleri Açısından Bazı Sahâbîlerin Tartışılabilirliği (I)", ***HÜİF Dergisi,*** **c. 11, sayı: 6, s. 1-49, Şanlıurfa 2003.**

Makalede; bir nesil olarak, sahâbenin genelinin âdil sayılmakla beraber, içinde âdil olmayanların da olduğu, onların adâletine delil teşkil eden Allah ve resûlü'nün

övgüsünü içeren nasların sahâbîleri özel olarak değil, genel olarak ele aldığı veya bunların birtakım sahâbîlerin o anda yaptıkları işlerden dolayı övüldükleri belirtilmiştir.

Genel olarak sahâbenin hepsinin âdil sayılmasına karşı yapılan itirazlar ve sahâbenin adaletine problem olan konular ise;

1. Sahâbîler arasında istemeyerek ve zorla müslüman olanların veya zayıf imanlı kimselerin (müellefe-i kulûb ve tülekânın) bulunması.
2. Sahâbîler arasında kendilerine nifak isnad edilenlerin bulunması.
3. Sahâbîler arasında irtidat edenlerin bulunması.
4. Sahâbîler arasında Ehl-i kitap kültürlü kimselerin (yahudi ve hıristiyan âlimlerin) bulunması.
5. Sahâbîler arasında büyük günah işleyenlerin bulunması.
6. Sahâbîler arasında birbirlerini tekfir, tekzib, ta'n ve tenkit edenlerin bulunması.
7. Hz. Peygamber'i ancak çocuk yaşta gören sahâbîlerin bulunması vb. şeklinde maddelendirilmiştir.

Muhammet Yılmaz, "İbn Teymiye'nin Ehâdîsi'l-kussâs Adlı Eseri Çerçevesinde Rivayetleri Kabul ve Red Kriterleri", ***ÇÜİF Dergisi,*** **c. III, sayı: 2, s. 153-180, Adana 2003.**

Makalede; İbn Teymiye'nin rivayetleri isnad ve metin açısından ele alınmış, bir rivayetin sened olarak problem taşımamasının, o rivayetin sahihliği için yeterli görmediği, metnin de birtakım kriterler taşıması gerektiğini ifade ettiği belirtilmiştir. İbn Teymiye'ye göre bir metnin Hz. Peygamber'e ait olduğunun anlaşılabilmesi için, sahih bir sened yanında, o metnin Kur'ân ve sahih sünnete uygun olması en başta gelen şartlardandır. Bunun yanında rivayetin akla ve mantığa ters düşmemesi, tarihî olaylara uygunluğu, hadis âlimleri tarafından nakledilmiş olması, sahih hadis kitaplarında yer alması gibi hususlar da o rivayetin Hz. Peygamber'e ait olduğunu gösteren kriterlerdendir. Diğer taraftarı İbn Teymiye'nin rivayetleri değerlendirirken öne sürdüğü bu kriterler, hadiste metin tenkit kriterlerinin özünü oluşturduğu, hadis metinlerinin çeşitli ölçülere vurularak değerlendirilmesi çalışmaları açısından eserin önemli bir görevi ifa ettiği, İbn Teymiye'nin söz konusu rivayetlerle ilgili değerlendirmelerinin kendinden sonraki çalışmalarda referans olarak gösterilmesi de bu durumu doğrular nitelikte olduğu belirtilmiştir.

İftikhar Zaman, "Hadis Çalışmalarında Uygulanan Bir Yöntem Olarak Ricâl İlmi", Çev: İbrahim Hatiboğlu, ***HTD,*** **c. I, sayı: 1, s. 117-147, İstanbul 2003.**

Makalede; Sa'd b. Ebû Vakkas'ın hastalığı sırasında Hz. Peygamber'in kendisini ziyareti hadisinin değişik tariklerinin analizi yapılmıştır. Yazar, hadis râvilerinin hadisleri rivayeti sırasındaki niteliklerini değerlendiren bilim olarak ricâl ilminin bir bilim dalı olabileceğini savunduğunu, bunun mümkün olduğunu ortaya koymak üzere şu hususları kanıtlamaya çalıştığını ifade etmiştir.

1. Hadis olarak bilinen metin esaslı materyaller bütününün önemi, en iyi şekilde ricâl ilmi gibi bir ilmin ışığında anlaşılır ve açıklanır.

2. Hadislerin gerçek muhtevalarını böyle bir ilim dalını kullanarak değerlendirmek, çağdaş ilim adamlarının hadis çalışmaları ile ilgili olarak teklif ettiği bütün yöntemlere nispetle çok daha güvenilir neticelere ulaştıracaktır.

3. Klasik İslâmî hadis ilmi yöntemi çerçevesinde çalışan hadis âlimlerinin, muhaddislerin hadis ilmi ile meşgul olurken kullandıkları metotlar, en azından, hadis sahasında ricâl ilmi temelli hadis çalışması olan sistem ile benzerdir.

Muhammed Yûsuf Farukî, "Sünnetin Hukukî Otoritesi: Raşit Halifelerin Uygulaması ve İlk Fakihlerin Görüşleri", Çev: Yavuz Köktaş, *DİD (Diyanet İşleri Reisliği Yıllığı)*, c. XXXIX, sayı: 3, s. 33-42, Ankara 2003.

Makalede; İbn Hacer'in "İslâm'da sünnetin konumuyla ilgili halk tarafından saygı gören ve kendilerine uyulan ulemâ, sünnetin hukukî kararlarla ilgili müstakil bir kaynak olduğu konusunda müttefiktirler" sözü Kur'ân ve hadislere başvurarak açıklanmıştır. Sünnet'in bağlayıcı karakterinin sağlam tesis edildiği ve onun raşid halifeler dâhil ashab tarafından İslâm'ın yasallaşmış bir kaynağı olarak kabul edildiği sonucuna varmanın mümkünlüğü, ilk fakihlerin ve İslâm âlimlerinin devamlı olarak sünnete uydukları, onların sadece sünnetin bağlayıcı karakterini teyit etmedikleri, aynı zamanda onu İslâmî bir hayat tarzının müstakil bir kurumu olarak kabul ettikleri belirtilmiştir.

Mustafa Karataş, "Hadislerde İsnâd Sistemi, *DİD (Diyanet İşleri Reisliği Yıllığı)*, c. XXXIX, sayı: 4, s. 71-84, Ankara 2003.

Makalede; isnad sisteminin hadis ilmine ait bir uygulama olduğu, hiçbir ilimde hadis sahasındaki şekliyle bir isnad sistemi geliştirilemediği belirtilmiştir. Muhaddislerin, gerek hadislerin sıhhatini tespit etmek bakımından gerekse ehil olanların eline geçmesini istemeleri sebebiyle hadislerin metninden çok belki de senedleriyle ilgilendiklerini söylemenin mümkün olduğu belirtilmiştir. Hz. Peygamber'e en kısa ve en güvenilir bir senedle ulaşan hadisin, diğerlerine göre daha değerli kabul edildiği, bugün hadislerin, kitaplarda isnadlarıyla birlikte yazılı olarak bulunduğu fakat rivayet ve nakil sırasında hadisin isnadı yerine yer aldığı kaynak belirtildiği, kaynağı belirtilmeyen ve sağlam kabul edilen klasik hadis kaynaklarında yer almayan rivayetlerin, senedleriy-

le dahi zikredilmesinin bir anlam taşımadığı, isnadın yerini artık hadis kaynakları aldığı belirtilmiştir. Dolayısıyla "geçmişte muhaddislerin isnad konusunda gösterdikleri çaba ve dikkat bugün en azından hadis kaynağı seçiminde gösterilmeli" şeklinde bir teklif de yapılmıştır.

Ali Akyüz, "İmam Buhârî'nin Yabancı Tesirlere Karşı Tavrı ve Bunun Eserlerine Yansıması", ***Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi,*** **sayı: 11, s. 161-176, İstanbul 2003.**

Makalede; Buhârî'nin sadece itikadî akımları değil, aklın nas karşısındaki ölçüsüzlüğü neticesinde ortaya çıkan akidevî akımların ortaya çıkardığı hukukî anlayışları da eleştirdiği ve kendine has bir bölüm özelliği taşıyan "kitabü'l-hıyel"de bunları kısmen ifade ettiği belirtilmiştir. Muhatabı kim olursa olsun, Buhârî'nin kendi dönemindeki düşünce ve yorumlara ilgi duyduğu ve onları daha çok kendi tercihlerini ortaya koymak suretiyle cevaplamayı yöntem olarak benimsediği, kitabının çeşitli bölümlerinde hemen bütün itikadî mezhepleri eleştirdiği, Mu'tezile'yi ise hem düşünceleri hem de özellikle tercih ettiği yöntem bakımından tenkit ettiği belirtilmiştir.

Bu sebeple onun, derlediği rivayetleri, içinde bulunduğu kültürel şartların gerektirdiği ölçüde itikadî, amelî, ahlâkî ve metodik tercihlerini sunduğu, eleştirilerini yönelttiği, başka müelliflerde olmayan ilkelerin sahibi olarak çeşitli bölüm ve bablar çerçevesinde telif etmek suretiyle bir reaksiyon değil bir aksiyon başlattığı ve bu aksiyonun büyük çapta başarıya da ulaştığı vurgulanmıştır.

Ahmet Yücel, "İlk Hadis Usûlü Eserlerinin Yazıldığı İlmi Ortam", ***Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi,*** **sayı: 12, s. 53-67, İstanbul 2003.**

Makalede; ilk hadis usûlü eserlerinin, Ehl-i re'y, Mu'tezile ve Ehl-i hadîs ekolleşmesi sonrasında, mezheplerarası tartışmaların yoğun olduğu, özellikle Ehl-i hadîsin diğer iki ekolle mücadele ettiği bir dönemde telif edildiği, müelliflerin eserlerini öncelikle kendileri dışında kalan ekollerin aksine Ehl-i hadîsin kitap ve sünnete bağlı ve hak üzere olduğu anlayışı içinde yazdıkları tespiti yapılmıştır. Hadis usûlü konusunda eser yazan ilk müelliflerin, hadisçilere yöneltilen eleştirileri de dikkate alarak, hadis talebelerinin gerek bilgi gerekse Ehl-i hadîsin takip ettiği metot açısından eksikliklerini tespit edip bunları gidermeyi, onları sadece rivayetle kalmayıp hadislerin fıkhını da öğrenmeye teşvik etmeyi amaçladıkları belitilmiştir. Mezhep tartışmalarının yoğun olduğu, fukahânın yalnız kendilerini hak üzere ve kurtuluşa ermiş, diğerlerini ise ehl-i bid'at olarak nitelendirdiği bir ortamda, ilk hadis usûlü müelliflerinin eserlerini Ehl-i hadîs taraftarı sıfatıyla yazmalarını da dikkate alarak gerek Mu'tezile gerekse Ehl-i re'y hakkındaki sünnetlere sırt çevirdikleri, bid'at ehli oldukları tarzındaki açıklamalarını, ihti-

yatla karşılayarak içinde bulundukları dönemin genel anlayışı çerçevesinde değerlendirmenin isabetli olacağı vurgulanmıştır.

Selçuk Coşkun, "Bağımsızlık Sonrasında Yayınlanan Özbekçe Hadis Çalışmalarının Genel Karakteristiği", *EKEV Akademi Dergisi-Sosyal Bilimler-*, c. VII, sayı: 14, s. 177-196, Erzurum 2003.

Makalede; bağımsızlık sonrasında yayınlanan Özbekçe hadis çalışmalarında daha çok ana kaynakları tercüme yoluyla halka ulaştırmak amaçlanmış, hadislerin tespiti, sıhhati gibi konulara, başka bir ifadeyle teknik problemlere nadiren değinildiği belirtilmiştir. Hadisler, hadis ilimleri çerçevesinde anlaşılması gereken dini metinler olarak algılanmak yerine, sıhhati kesinleşmiş, lafzı esas alınan kutsal metinler olarak kabul edilmekte ve bu haliyle hayata geçirilmeleri arzulanmaktadır. Bununla beraber, genelde mütercimlerin Arapça'ya vakıf oldukları ve tercümelerin ehil kişiler tarafından yapıldığı da müşahede edildiği belirtilmiştir. Buhârî ve Tirmizî'ye, öncelikle hadis âlimi oldukları için değil, Özbek vatandaşı oldukları için sahip çıkıldığı belirtilmiştir. Yayınlanan hadis eserlerinde, daha çok ahlâkî unsurlar ön plana çıkmıştır. Eserlerin özellikle giriş kısımlarında, geçmişteki mahrumiyetler düşünülerek, bugün elde edilen nimetlerin kadrinin bilinmesi, radikal cereyanlara prim verilmemesi yönünde telkinlerde bulunulmuştur. Ayrıca eserlerde milliyetçi bir din oluşturulma havası da sezilmiştir. Bu arada Türkiye'de yapılan hadis çalışmalarına hiç atıfta bulunulmamıştır. Kısacası bağımsızlık sonrası yayımlanan Özbekçe hadis eserlerinin, genel karakteristik açısından, Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında Türkiye'de yapılan hadis çalışmalarına gibi büyük çoğunluğunun klasik hadis eserlerinin tercümeleri ile seçme hadis eserlerinin tercümelerinden oluştuğu ifade edilmiştir.

Hayati Yılmaz, "Nûh b. Mustafa el-Konevî'nin er-Risâle fi'l-Fark Beyne'l-Hadîsi'l-Kudsî ve'l-Kur'ân ve'l-Hadîsi'n-Nebevî Adlı Risâlesi", *HTD*, c. I, sayı: 1, s. 167-178, İstanbul 2003.

Makalede; Nûh b. Mustafa el-Konevî'nin er-Risâle fi'l-Fark Beyne'l-Hadîsi'l-Kudsî ve'l-Kur'ân ve'l-Hadîsi'n-Nebevî adlı risâlesinin, kudsî hadis ile Kur'ân ve nebevî hadis arasındaki farkları göstermek amacıyla kaleme alındığı, önce kudsî hadis tanımlanarak bir örnek verilmiş, daha sonra altı madde halinde Kur'ân'ın mümeyyiz vasıfları sayılarak kudsî hadislerde bu özelliklerin bulunmadığı belirtilmiştir. Nebevî hadislerin diğerlerinden farkı ise bir cümlede özetlenmiştir. Yazar Kur'ân, kudsî hadis ve nebevî hadis arasındaki temel farklılığın vahiy meselesine dayandığını gördüğü için olmalıdır ki risalenin son kısmında vahiy konusuna değinmekte, vahiy zahir ve batın olarak ikiye

ayrılmakta, çeşitleri açıklanarak Kur'ân'ın, kudsî ve nebevî hadisin bu vahiylerden hangisiyle ilgili olduğu belirtilmiştir.

Abdurrahman Haçkalı, "Ehl-i Hadîs-Ehl-i Re'y Ayrışması Fıkhî mi, İtikâdî mi?", *İslâm Hukuku Araştırmaları Dergisi*, sayı: 2, s. 59-68, Konya 2003.

Çalışmada; Ehl-i hadîs- Ehl-i re'y bağlamında kullanıldığında re'y kavramının daha çok kelâmî bir anlam taşıdığına ve bu bağlamda Ehl-i re'y denildiğinde öncelikle kelâmcıların anlaşılması gerektiğine dikkat çekilmiştir. Ekollerin ve kişilerin tek yönlü olarak değerlendirilmemesi, Ehl-i re'y ve Ehl-i hadîs kavramlarını gelişigüzel kullanmanın, tarafları rastgele ilzam etmenin ve sırf bu gruplardan biri içerisinde adı geçtiği için bazı âlimler hakkında olumsuz nitelemelerde bulunmanın isabetli bir tutum olmadığını, terimleri çok kapsamlı bir anlamda kullanmanın, gerçekte belirsizliğe ve anlamsızlığa götürdüğü vurgulanmıştır.

İbrahim Hatiboğlu, "Çağdaş Hadis Tartışmaları Bağlamında Mevdûdî'nin Dinamik Sünnet Yorumu", *UÜİF Dergisi*, c. XII, sayı: 1, s. 29-49, Bursa 2003.

Makalede; Ebü'l-A'lâ Mevdûdî'nin hadislere bakışı, sünnete yüklediği dinamik yorum bağlamında anlamlandırılmaya çalışılmıştır. İslâm'ın modern çağda da yaşanabilecek küllî bir hayat nizâmı önerdiğini ve bu doğrultuda Hint alt kıtasında bazı siyasî ve fikrî hareketlere öncülük ettiği belirtilmiştir. Onun hadise ve hadis usûlüne dinamik bir yapı kazandırmaya yönelik arayışları özellikle alt kıtada büyük tartışmalara neden olmuş, Ehl-i hadîs ve Ehl-i Kur'ân ekolleri arasında ılımlı bir çizgide yer alan görüşleri dolayısıyla her iki kesim ile de mücadele etmek zorunda kalmıştır. Önerdiği ihyâ esaslı hadis yorumu kendisinin pekçok konuda geleneksel anlayıştan farklı düşünmesi sonucunu doğurmuştur. Mevdûdî'nin siyâsî-içtimâî önderlik vasfını dikkate almadan sünnete ve klâsik hadis kaynaklarına bakışını incelemek, konuya dair çalışmaların önemli zafiyetlerinden birisi olduğu ifade edilmiştir.

M. Said Hatiboğlu, "Kur'ân ve Sünnet Işığında Hz. Peygamber'in Gayba Muttali Olması Meselesi", *Kur'ân ve Tefsir Araştırmaları: (İslâm Düşüncesinde Gayb Problemi-I)*, c. V, s. 23-31, İstanbul 2003.

Makalede; Kur'ân-ı Kerîm'de zaman açısından üç türlü gaybî hadise ortaya konduğu ve bunların; geçmişin gaybî haberleri, hal-i hazır gayb haberleri ve geleceğin haberleri şeklinde tasnif edildiği belirtilmiştir. Cenâb-ı Hakk'ın, Peygamber'ine: *"Bu sana verdiğimiz haberler, bizim nezdimizden gelen haberlerdir; gayb haberleridir, daha evvel sen bunları bilmiyordun"* (Hûd, 11/49) dediği, bunların tafsilatını Kur'ân-ı Kerîm'den öğrenme-

nin mümkün olmadığı, ancak verilen kadarıyla bir hakikati öğrendiğimizi, tafsilatın ise ilim adamlarının yapacağı çalışmalara bağlı olduğu vurgulanmıştır.

Hıdır Özcan, "Şarkiyatçıların Hadisi Tarihlendirme Metotları", *HTD,* c. I, sayı: 1, s. 97-115, İstanbul 2003.

Makalede; Şarkiyatçılarca XIX. yüzyılın sonlarından itibaren kullanılmaya başlanan ve hadislerin ortaya çıktığı ilk tarihleri belirlemeyi amaçlayan hadis tarihlendirme metotlarının, günümüze kadar geçen bu süreç dâhilinde detaylandırılıp geliştirildiği belirtilmiştir. Bu metotların ilki Ignaz Goldziher (v. 1921) ve Marston Speight (v. 2011) tarafından kullanılan, hadislerin metnini esas alan tarihlendirme, ikincisi; Joseph Schacht (v. 1969) ve G. H. A. Juynboll (v. 2010) tarafından benimsenen, hadisin erken dönem fıkıh tartışmalarındaki kullanımı esasına dayalı tarihlendirmedir. Üçüncüsü; Joseph Schacht, G.H.A. Juynboll ve Michael Cook'un (v. 1940) isnadı merkeze alan tarihlendirme, dördüncüsü ise; Harald Motzki'nin (v. 1948) kullandığı isnadın her ikisini temel alan tarihlendirme olduğu ifade edilerek, bu tarihlendirme yöntemleri incelenip değerlendirilmiştir.

Hüseyin Kahraman, "Sûret Hadisi Üzerine Bağlam Esaslı Bir Tahlîl Denemesi", *HTD,* c. I, sayı: 1, s. 51-70, İstanbul 2003.

Makalede; "sûret hadisi" şeklinde bilinen "Allah Âdem'i kendi süretinde yarattı" hadisi değerlendirilerek, hadisin başta tasavvuf ve kelâm olmak üzere İslâm düşünce dünyasında önemli bir yere sahip olduğu belirtilmiştir. Bu hadis, genelde İslâm, özelde ise hadis konusundaki iddiaların delillerinden birisi olması açısından Oryantalistlerin de dikkatini çekmiş, meşhur hadis eserlerinde geçmesine rağmen hem müslümanlar arasında hem de Batı'da, yahudi kaynaklı olduğu ve İslâm'a oradan geçtiğini savunanlar olmuştur. Çalışmada hadisin hem aidiyyetinin tespiti hem de anlaşılıp yorumlanması konusuna farklı bir açıdan yaklaşılmaya çalışılmıştır.

M. Ali Kapar, "Hz. Peygamber'in Güvenilirliği", *İSTEM: İslâm San'at, Tarih, Edebiyat ve Mûsikîsi Dergisi,* c. I, sayı: 1, s. 41-50, Konya 2003.

Makalede; Hz. Peygamber'in, hayatının her döneminde topluma ve çevresindekilere güven telkin eden bir insan modeli sergilediği ifade edilmiştir. Bâdiyede sütannesi ve sütkardeşlerinin, daha sonraki dönemlerde ise annesinin, dedesinin ve amcasının yanında bulunduğu yıllardaki tavır ve davranışlarının etrafındakilere hep güven verdiği, câhiliye döneminin kötülüklerine hiç bulaşmadığı, çevresinde en mert, en iyi huylu, en asil, komşuluk haklarını en iyi gözeten, en uysal, en doğru sözlü ve en güvenilir kimse olarak tanındığı belirtilmiştir. Allah Teâlâ'nın bütün bu iyi sıfatları, onda birara-

da topladığı için Muhammed el-Emîn lakabı ile meşhur olduğu, toplumdaki bu güvenli hayatının, Hz. Hatice ile evlenmesine, ticarî faaliyetteki başarısına sebep olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca, Mekke toplumundaki Hılfü'l-fudûl'a iştiraki ve alınan kararların takipçisi olması, Kâbe tamirindeki hakemliği, akraba ve dostlarına yakınlığı, kimsesizlerin, haksızlığa uğrayanların ve mazlumların yanında olması, hak, adalet, eşitlik ve hürriyet kavramlarının toplumda yerleşmesi için gösterdiği çaba ve gayreti, onun toplumda mutemet ve güvenilir bir kişiliğe sahip olduğunun en büyük delili olduğu vurgulanmıştır.

Cemal Ağırman, "Rivayetlerin Değerlendirilmesinde Hz. Peygamber'in Şahsiyet ve Konumundan Yararlanmanın Rolü", ***CÜİF Dergisi,*** **c. VII, sayı: 1, s. 21-59, Sivas 2003.**

Makalede; Hz. Peygamber'e izafe edilen bir söz veya fiilin ona ait olup-olmadığı tespit edilirken sened ve metne yönelik olmak üzere iki açıdan bir değerlendirmeye tabi tutulması, Peygamber'e ait olduğu konusunda galip bir zanna sahip olabilmek için, ilgili rivayetin, sahih hadisin tanımında yer alan şartları taşımasının yanı sıra, rivayet metninin, Kur'ân'a, akla, sünnete, bilime ve tarihî gerçeklere ters düşmemesi, rekaket (mâna bozukluğu) taşımaması da gerektiği belirtilmiştir. Bir sözü değerlendirirken, o sözü; kim söylemiş, kime söylemiş ne maksatla söylemiş ne makamda söylemiş? gibi soruları sormak, belagat kaidesidir. İnsanlar bütün söz ve davranışlarını, sahip oldukları şahsiyet ve konumlarına uygun bir biçimde sergilerler. Buradan hareketle, rivayetlerin değerlendirilmesinde Hz. Peygamber'in kullanabileceği üslûbtan, şahsiyet ve konumundan da yararlanılması gerektiğini söylemek, peygambere izafe edilen bir rivayetin ona ait olabilmesi için, bu şartlara ilaveten, o rivayetin bir de hem mâna hem uygulama olarak peygamberin üslûbuna, üstün şahsiyet ve konumuna uygun olması gerekir. Sened ve metin tenkidine tabi tutulan bu rivayetin üç ayrı versiyonu vardır. Her bir versiyon ayrı ayrı ve detaylı bir şekilde ele alınmış, muhtemel sonuçlar değerlendirilmiştir.

Veli Atmaca, "Hadisleri Bakımından Siyâsetnâmeler (III) (Ebû'n-Necîb'in en-Nehcü'l-Meslûk'unda Yönetilenlerle İlgili Rivayetler)", ***FÜİF Dergisi,*** **sayı: 8, s. 45-58, Elazığ 2003.**

Makalede; tarih boyunca devletler ve milletlerin yönetiminde yöneten-yönetilen ilişkisi kültürel farklılıkları yansıttığı, bu yüzden bir devlette hâkim kültürün yasa ve kanunları belirlediği tespiti yapılmıştır. Belli bir dönemin kültüre ve siyasî anlayışına ışık tutan eser, mezhebî açıdan sünnî siyaset anlayışını göstermesi bakımmdan önem arz ettiği belirtilmiştir. Çalışmada siyâsi, teolojik, tarihî ve kültürel ehemmiyete sahip

olan Ebü'n-Necîb'in *en-Nehcü'l-meslûk*'unda yer alan yönetilenlerle ilgili hadisler incelenmiştir.

Abdullah Aydınlı, "Osmanlı Hadis Âlimlerinden Bandırmalı Küçük Hâmid Efendinin (1111-1172/1699-1758 veya 1759) Hayatı ve Eserleri", ***Sakarya Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **sayı: 8, s. 1-11, Sakarya 2003.**

Makalede; Osmanlı hadis âlimlerinden Bandırmalı Küçük Hamid Efendi'nin saygıdeğer, edebî zevk sahibi bir insan ve titiz bir âlim olduğu, kitaplarında naklettiği en küçük bir bilginin bile kaynağını verdiği, uydurma hadislere karşı şiddetle karşı çıktığı, bunların naklini ve bunlarla amel etmeyi yanlış yola sapma sebebi saydığı, bunun için vâizlerin hadis usûlünü bilmelerinin vacip olduğunu söylediği, ancak buna rağmen vaaz konusunda mütesahil olduklarını belirtilmiştir. Ayrıca onun birçok ilimle ilgilendiği ve bu alanlarda da eserler kaleme aldığı ifade edilerek, ulemâ arasında şöhret bulmaması, eserlerinin neşredilmemiş olmasına bağlanmıştır.

Ali Bakkal, "Sünnetin Kaynak Değeri", ***HÜİF Dergisi,*** **c. 11, sayı: 5, s. 1-27, Şanlıurfa 2003.**

Makalede; Sünnet'in tamamının vahiy mahsulü olmamakla birlikte, bir kısmının vahiy mahsulü olduğunda şüphe olmadığı Hz. Peygamber'in hayatının vahyin kontrolü altında bulunduğu, Yüce Allah'ın, ilâhî iradesine uygun gelmeyen hususlarda Hz. Peygamber'i ikaz ettiği, netice itibariyle Sünnet'in vahiyle tekit edilmesi anlamına geldiği vurgulanmıştır. Her sünnetin (hadis) mutlak mânada teşrîî bir değer ifade etmediği, hadislerin mutlaka sened ve metin tenkitlerinin yapılması, usûl-i fıkıh açısından da kendileriyle amel edilmesi gereken hadislerden olup olmadıklarının tespit edilmesi gerektiği, Sünnet'i kaynak olarak kullanmadan, İslâm dinini doğru anlamak ve İslâmî ilimleri, Kur'ân'ın ruhuna ve zamanın şartlarına uygun olarak geliştirmenin mümkün olmadığı belirtilmiştir. Netice itibariyle Kur'ân teşrîî bir kaynak olduğu gibi Sünnet de teşrîî bir kaynaktır. Ancak konusu itibariyle bağlayıcı olmayan hususlarda Hz. Peygamber'e ait söz ve fiilleri, teşrîî sünnet dışında tutmak gerektiği vurgulanmıştır.

Adem Dölek, "Sünnet Işığında Hırs Hastalığı ve Korunma Yolları", ***HÜİF Dergisi,*** **c. 11, sayı: 6, s. 50-76, Şanlıurfa 2003.**

Makalede; hırsın, insanda bulunan duygulardan ve psikolojik zaaflardan birisi olduğu, hadisler incelendiğinde Hz. Peygamber'in, telkinlerle bu duyguyu iyi şeyler yapmaya özellikle de ahireti kazanmaya yönlendirdiği ve böylece bu zaafı tedavi ettiği belirtilmiştir. Ancak nefsin aşırı isteklerini ve sadece dünyevî emellerini gerçekleştirme doğrultusunda kullanıldığında ise maddî-mânevî birçok zarara sebep olduğu, konu ile

ilgili âyetler ve hadisler incelendiğinde, bu duygunun dengede tutulmasının yollarını göstererek psikoterapi icra ettiğinin görüldüğü ifade edilmiştir.

Muhammed Ali Emir-Muezzi, "İmâmî Şîîlik'te Hadisin Sıhhat Kıstasları ve Fakîhin Otoritesine Dair Değerlendirmeler, Çev: M. Ali Sönmez, *UÜİF Dergisi,* c. XII, sayı: 2, s. 313-348, Bursa 2003.

Makalede; Şîîlere göre hadislerin sıhhat kıstasları şu şekilde sıralanmıştır: Râvilerin zühd, takvâ ve fıkıh bilgisi gibi üstün vasıflara sahip olmanın yanı sıra, imamlara sadakat gösterme, itaattaki başarı derecesi ve Kur'ân'ın Sünnetle aynı derecede kutsîliği gibi meseleler tespit edilerek detaylı bir şekilde incelenmiştir.

Mehmet Eren, "Buhârî'nin Sahîh'inde Re'y Ehline İtiraz Ettiği Bazı Meseleler", *Dinî Araştırmalar,* c. V, sayı: 15, s. 139-164, Ankara 2003.

Makalede; *Sahih-i Buhârî'* de özellikle bâb başlıklarında, önemli miktarda fıkhî görüş ve içtihada yer verildiği, bunların bir kısmında, re'y ehli olarak bilinen Hanefîlerin görüşlerini zikrederek, çeşitli yönlerden tenkit ettiği, bu tenkitlerin, daha çok onların tenâkuza düşmeleri ve kendi prensiplerine bağlı kalmamaları noktasında odaklaştığı belirtilmiştir. Meselelerin çoğunluğunda, Buhârî ile re'y ehli arasındaki ihtilâfın, nasları anlama ve te'vil farklılığından doğduğu ifade edilmiştir.

Mehmet Eren, "Kadınların Hadis İlmine Katkıları", *AÜİF Dergisi,* c. XLIV, sayı: 1, s. 83-110. Ankara 2003.

Makalede; kadınların, sahâbe neslinden itibaren, Hz. Peygamber'in hadislerinin muhafazası ve neşri hususunda, erkeklerle birlikte önemli rol üstlendikleri, sahâbe ve tabiîn nesillerinden, sayıları azımsanmayacak ölçüde kadın râvi bulunduğu, üstelik bunların bir kısmının, tefsir, hadis ve fıkıh gibi dinî ilimlerde büyük âlimler oldukları, bu ilimlerle ilgili meselelerde, kendilerine müracaat edildiği ve söylediklerinin kabul edildiği belirtilmiştir. Kadınların hadis ilmine yaptıkları en büyük katkının; ilk üç asırda hadisleri, sonraki asırlarda ise hadise dair eserleri rivayet etmek, bunun için talebelerine hadis okutup icazet vermek şeklinde olduğu tespit edimiştir.

Erdinç Ahatlı, "Mâturîdîlik'te Hadis Kültürü Adlı Eser Üzerine Bazı Mülâhazalar", *HTD,* c. I, sayı: 2, s. 167-179, İstanbul 2003.

Makalede; Hüseyin Kahraman'ın *Mâturîdîlik'te Hadis Kültürü* adlı eseri değerlendirilmiş, böyle bir konuyu ilk defa ele alarak ilim dünyasını gerçekten bilgilendirdiği, mezhebin ilk el kaynaklarından istifade ile yapılan bu çalışmanın Mâturîdiyye'nin hadis anlayışı hakkında bol örneklerle bezenmiş, anlaşılır bir üslûpla değerli bilgiler sun-

duğu, fakat onların hadise bakışları noktasında bazı soruları da akla getirdiği belirtilmiştir. Mâturîdîlik hakkındaki akademik çalışmalar ve yayınların daha da artması ve İslâm dünyasının yarıdan çoğunun mensubu bulunduğu bu mezhebin görüşlerinin her yönüyle tahlil edilmesi temenni edilmektedir.

Ali Çelik, "Tarih Yazıcılığında "İsnad'ın Kullanılışı ya da Rivayetçi Metod", ***Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi (www.dinbilimleri.com),*** **c. III, sayı: 2, s. 5-21. Samsun 2003.**

Makalede; genel anlamda tarih yazıcılığında kullanılan metotlardan "rivayetçi metot" üzerinde durulmuş, bu metodun daha çok hadis âlimlerinin kullanmış olduğu bir metot olan "isnad metodu"nu esas alması itibariyle, ilk dönem tarih yazıcılığında ne derece kullanıldığı tespit edilerek, modern tarih metodolojisi karşısındaki durumu belirlenmeye çalışılmıştır.

Mustafa Ertürk, "Nebevî Sünnet'in Tarihî Gerçeklikteki Konumu Açısından "Kur'ân İslâm'ı" Söyleminin İlmî Değeri", ***HTD,*** **c. I, sayı: 1, s. 7-29, İstanbul 2003.**

Makalede; geçmişte "Kur'ân bize yeter" ve "Kur'ân'a dönüş", modern çağda da "Kur'ân İslâm'ı" gibi ifadelerle dile getirilen söylemin Nebevî Sünnet'in tarihî gerçeklikteki konumu açısından bir değer ifade edip etmediği tartışılmıştır. Tarihî bir konuyla da kısmen bağlantısı olan bu yaklaşımın Sünnet'i saf dışı bırakarak Kur'ân metnine dayalı bir İslâm anlayışı oluşturma düşüncesi şeklinde tezahürünün tarihî gerçeklere aykırı olup olmadığı ele alınmıştır. Ayrıca, tarih içindeki gerçekliği de dikkate alınarak Nebevî Sünnet'in konumuna yönelik bazı tespitler sunulmuş, Kur'ân İslâm'ı söyleminin kaynak ve metot açısından tutarlı olup olmadığı incelenmiştir. Neticede gerek tarihî gerçeklikleriyle bağlantısı koparılarak gerekse kendi içerisinde tutarsızlıklarıyla Nebevî Sünnet'in yok sayılıp oluşturulmaya çalışıldığı Kur'ân İslâm'ı söyleminin anlamlılığından ve ilmîliğinden bahsetmenin ve onun pratik bir değer ifade ettiğini ileri sürmenin isabetli olmayacağı sonucuna varılmıştır.

Bünyamin Erul, "Ma'mer b. Râşid'in (v. 153/770) el-Câmii Hakkında Gereksiz Tereddütler ve Gerekli Tespitler", ***Dokuz Eylül Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **sayı: 18, s. 91-109, İzmir 2003.**

Makalede; ilk hadis kaynaklarından biri olan Ma'mer b. Râşid'in *el-Câmi'* adlı eseri, üzerinde Fuad Sezgin, Mirza Tokpınar ve Bünyamin Erul tarafından yapılan çalışmalar değerlendirilmiş, gerek yazma nüshalardaki ferağ ve istinsah kayıtlarından, gerekse geçmişte ve günümüzde birçok ilim adamı tarafından bu esere yapılan atıflar-

dan, sözü edilen nüshaların Ma'mer b. Râşid'in *el-Câmi'*i olduğu, hiçbir şüpheye mahal bırakmayacak şekilde anlaşıldığı belirtilmiştir.

Abdülkadir Evgin, "Süfyan b. Uyeyne (107-198/725-813) ve Hadis Cüzü", *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi* (*www.dinbilimleri.com*), c. III, sayı: 3, s. 69-107, Samsun 2003.

Makalede; Mekkeli muhaddis Süfyân b. Uyeyne'nin (107-198/728-813) hayatı ve hadisçiliği değerlendirilmiş, onun etbâu't-tâbiînden olup hadislerin tedvin ve tasnif edildiği dönemlerde yaşadığı tespit edilmiştir. Muhakkik muhaddislerce sika kabul edilen, hadis aldığı kişiler arasında İbn Şihâb ez-Zührî ve Amr b. Dînâr gibi meşhur muhaddisler de yer aldığı, hadis sahasında değişik eserler telif ettiği ve bu eserlerinden biri olan "Cüz"ün, günümüze kadar ulaşması ve tasnif döneminin ilk ürünlerinden olması bakımından dikkat çektiği belirtilmiştir. İbn Uyeyne, Cüz'de yer alan ve değişik konuları muhtevî 50 hadisi, 28 kaynaktan elde etmiş, hadislerin genellikle kısa olup kavlî, fiîlî, merfû ve mevkuf olduğu tespit edilmiştir.

Abdülkadir Evgin, "Hadislerde "Fıtrat" Kavramı ve "İslâm Fıtratı" Söyleminin Tenkidi", *KSÜ İlâhiyat Fakültesi Dergisi*, c. I, sayı: 1, s. 93-110, Kahramanmaraş 2003.

Makalede; "fıtrat" kelimesi incelenmiş, fıtratın, müştaklarıyla birlikte Kur'ân'da 20 yerde, hadis kitaplarında da yaklaşık 55 yerde geçtiği, insan ve diğer bütün canlıların yaratılışıyla ilgili olan fıtrat kavramının İslâm kavramı ile yan yana kullanılması yaygın ise de onun, aslında İslâm kavramıyla bağlantılı olmadığı belirtilmiştir. Çünkü fıtrat, insanın yaratılış biçimini sembolize ederken, İslâm insanın inanç şeklini sembolize etmekte, yani fıtrat fizikî, İslâm'ın ise rûhî/psikolojik yönü öne çıkan farklı iki kavram olduğu ifade edilmiştir. Dolayısıyla dünyadaki bütün canlılar İslâm denilen bir kalıba göre değil, fıtrî denilen bir kalıba/modele/şekle/anatomik yapıya göre yaratılmıştır ve yaratılmaktadır. Buna göre insanların fıtratına, yaratılış şekline bakarak dinlerini tayin etmenin mümkün olmadığı vurgulanmıştır.

Johann W. Fueck, "Hadisçiliğin İslâmî Geleneğin Oluşumundaki Rolü", Çev: Seda Ensarioğlu, *HTD*, c. I, sayı: 2, s. 145-165, İstanbul 2003.

Makalede; hadis tarihinin kısa bir değerlendirilmesi yapılarak, hadisçiliğin bu gelenekteki yeri incelenmiştir. Hadisçilerin toplumların hayatında derin etkiler bıraktığı, bunda hadislerin rolünün de büyük olduğu vurgulanmıştır.

İbrahim Hatiboğlu, "Nazra İntikâdiyye ilâ Menâhici Nakdi'l-Hadîsi'l-Menhecî fî Ahdi't-Te'âsur (Çağdaşlaşma Dönemi Metodolojik Hadis Tenkidi Yöntemlerine Eleştirel Bir Bakış)", ***HTD,*** **c. I, sayı: 2, s. 43-66, İstanbul 2003.**

Makalede; "çağdaşçı yaklaşımlar" ile irtibatlı olarak akla gelebilecek hadis inkârcılığı, tenkit olgusu ve şarkiyatçılık düşüncesi konusunda bazı tespitler yapılmış ve çağdaş tenkit metodolojilerinin, İslâm dünyasında gelişim seyri ve temel özellikleri değerlendirilmiştir. Yine "oluşum dönemi" ve "sistemleşme dönemi" şeklinde, birbirinin devamı sayılabilecek iki başlıkta incelenen dönemin hadise karşı "eleştirel" temel sâikinin, Batı düşüncesi olduğunu düşündürecek boyutta, iki düşünce birimi arasında benzerliklerin bulunduğuna işaret edilmiştir. Ayrıca çağdaşçı düşüncenin temel özelliklerine ve klasik hadis düşüncesinden ayrıldığı noktalara işaret edilerek, bazı zafiyetlerine işaret edilmeye çalışılmış ve konuya dair değerlendirme ve tekliflerde bulunulmuştur.

Zekeriya Güler, "Hadislerinin Kaynak Değeri", ***Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi,*** **c. IV, sayı: 10, s. 45-98, İstanbul 2003.**

Makalede; "vesîle" ve "tevessül" konusunda yirminin üzerinde hadisin/haberin tahriç ve değerlendirilmesi yapılmış ve şu sonuçlara ulaşılmıştır: Esmâ-i hüsnâ, salih amel ve yaşayan bir insandan dua talebi ile tevessül olmak üzere üç tür tevessül ittifakla kabul görmüş ve tavsiye edilmiştir. Melekler ile tevessülü de bu kategoriye dâhil etmek gerektiği ifade edilmiştir. Zât ile tevessül başlığı altında yer alan tevessül çeşitleri yani peygamberler ve salihlerin Allah nezdindeki mertebesi ile tevessül, peygamberler ve sâlihlerin Allah nezdindeki hakkı ile tevessül ve vefatından sonra peygamberler ve salihler ile tevessül ise münakaşa mevzuu olmuştur. Vesile kılınan zâtın, aslında salih amel ve ahlâkıyla veya Allah'ın ona olan sevgisiyle tevessül edilmektedir. Tevessülün gerçek anlamı da burada saklıdır şeklinde bir yaklaşımla konu değerlendirilmiştir.

Mehmet Dilek, "Hadislerde el-Esmâu'l-Hüsnâ", ***HÜİF Dergisi,*** **c. 11, sayı: 6, s. 77-94, Şanlıurfa 2003.**

Makalede; Buhârî ve Müslim'de Allah'ın 99 isminin olduğuna dair rivayetler bulunduğu, ancak isimlerin sayılmadığı, *Kütüb-i Sitte* içerisinde isimlerin sadece Tirmizî ve İbn Mâce'de sıralandığı tespit edilmiştir. İsimlerin sayısı ve tasnifi konusunda da çeşitli görüşler olduğu belirtilerek, sayıyı belli bir rakamla sınırlandıranlar olduğu gibi sonsuz olduğunu ifade edenlerin de bulunduğu, Allah'ın güzel isimlerini 99 olarak bildiren hadislerin hedefinin, bu kadarının bellenip sayılmasının cennete girmeğe kâfi geleceği, diğer hadislere göre ise Allah'ın bu 99 isminden başka daha birçok hatta sayısız güzel isimleri olduğu belirtilmiştir.

Mehmet Dilek, "Harran'da Yetişmiş Hadis Bilginleri (Kütüb-i Sitte'de Rivayeti Bulunan Harranî Nisbetiyle Anılan Râviler)", ***HÜİF Dergisi,*** **c. 11, sayı: 6, s. 95-114, Şanlıurfa 2003.**

Makalede; Harran'ın, kısa bir tarihçesi verilmiş ve bu bölgede yetişen hadis âlimleri tanıtılmıştır. Günümüzde Harran'ın, Şanlıurfa'ya bağlı bir ilçe olduğu, Şanlıurfa'da ilçenin tarihteki rolüne atfen 1992 yılında kurulan yeni üniversitenin isminin "Harran Üniversitesi" olduğu belirtilmiştir. Harranlı bilginler olarak, Ebû Arûbete'l-Harrânî, Ebü'l-Hasan Ali b. Allan el-Harrânî gibi hadiste hafız derecesine çıkanlar, Ebû Muhammed el-Hasan b. Ali b. Şu'be el-Harrânî ve Abdülfettâh b. Ahmed b. Celebet el-Harrânî gibi hadis kitabı yazan âlimlerin de bulunduğu, Hanbelî mezhebinin önemli isimlerinden İbn Teymiye'nin de Harran'da doğduğu belirtilmiştir. Bu dönemlerde şehirde canlı bir ilim hayatının olduğu anlaşılmakta, incelenen şahıslar hakkındaki hadis tekniği açısından cerh ve ta'dîl âlimlerinin değerlendirmeleri de verilmektedir. Buna göre içlerinde sika râvilerle birlikte zayıf olarak nitelenen şahıslar da bulunmaktadır. Bazıları hakkında ise ihtilâf vardır. Ayrıca bu şahısların rivayetlerinin, daha çok Nesâî ve Ebû Dâvûd'da yoğunlaştığını, en az rivayetin ise Müslim'de olduğu ifade edilmiştir.

Mehmet Emin Özafşar, "Hadisçilerin Peygamber Tasavvuru/Anlayışı", ***DİD (Diyanet İşleri Reisliği Yıllığı),*** **Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v) Özel Sayısı, 2000, s. 307-330, Ankara 2003.**

Makalede; hadisçilerin peygamber tasavvuru/anlayışı ele alınarak, peygamber'in mütevazı bir beşer olduğu, fizyonomik ve insan olarak mükemmel niteliklere haiz, bazı ayrıcalıklara sahip, bereket kaynağı, fizik âlem üzerinde hârikulâde olaylara vesile olan, insan dışındaki varlıklarla diyalog/iletişim kuran ve görünmeyen/geçmiş ve gelecek hakkında bilgi veren bir özelliğe sahip olduğu şeklinde tasavvur edildiği ifade edilmiştir.

Salih Karacabey, "Hz. Peygamber'in İnsan İlişkilerine Verdiği Önem", ***DİD (Diyanet İşleri Reisliği Yıllığı),*** **Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v) Özel Sayısı, 2000, s. 95-118. Ankara 2003.**

Makalede; Hz. Peygamber'in insanlarla olan ilişkilerinde ölçülü, dengeli ve gerektiğinde fedakâr olmayı, inanç noktasında samimi müslüman olmakla eş anlamlı değerlendirdiği, bunun aksini, münafıklık gibi müslümana hiç yakışmayacak bir tavırla açıkladığı ifade edilmiştir. Ayrıca münafıkların özellikleri ve pek çok insanın şikâyet konularının başında gelen çıkar ilişkilerinin ön planda tutulması sebebiyle gerçek dostun bulunamaması ve hakiki anlamda dostluk ilişkisinin kurulamaması konusu değerlendirilmiştir.

M. Yaşar Kandemir, "O Bizim Rehberimiz", ***DİD (Diyanet İşleri Reisliği Yıllığı),*** **Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v) Özel Sayısı, 2000, Özel Sayı, s. 495-510, Ankara 2003.**

Makalede; peygamberimizin değişik özellikleri anlatılarak onun insanlığa rehberliği ve görevleri açıklanmıştır. Ayrıca Allah Teâlâ'nın onu bütün varlıklara rahmet olarak göndermek isteyince, onun gönlüne ilham ettiği mânevî ilimler sayesinde en güzel huyları kazanmanın usûllerini, kendini mükemmel surette terbiye etmenin yollarını öğrettiği belirtilmiştir. Cihanın henüz İslâm nuruyla aydınlanmadığı o karanlık devirde, elçisinin gönlüne câhiliye yaşayışını sevimsiz gösterdiği bu sebeple çağdaşlarının yaşadığı ahlâkî seviyesizliğe hiçbir zaman iltifat etmediği, gönlünü aydınlatan mânevî ilimler sayesinde iyiyi kötüden ayırmasını bildiği, iyi, doğru ve güzel olan herşeyin onun en tabii vasfı olduğu, bütün kullara en mükemmel ahlâka sahip örnek şahsiyet olarak gösterildiği vurgulanmıştır.

Nâsi Aslan, "Sünnetin Günümüze Taşınması", ***DİD (Diyanet İşleri Reisliği Yıllığı),*** **Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v) Özel Sayısı, 2000, s. 339-360, Ankara 2003.**

Makalede; Sünnetin günümüze taşınmasında ölçü olabilecek ilkeler tespit edilmiştir. Bunlar ilk olarak; Sünnetle sabit olan hükümler, şayet belli bir gerekçeye dayalı olarak vârit olmuş ise günümüzde de söz konusu gerekçelerin mevcut olup olmadığına bakılmalıdır. İkinci olarak; Hz. Peygamber, yaptığı veya yapılmasını arzu ettiği bazı işlerde, bunların toplumda doğuracağı neticelerin dikkate alınmasını istemiştir. Üçüncü olarak; sünnetteki birçok hüküm, Kur'ân'ın bir açılımı ve uygulaması durumunda olup; bu hükümlerden bir kısmı, o dönem için uygulamayı en iyi gerçekleştirecek bir araç konumundaydı. Günümüzde de makasıdı (amaç ve çerçeve hükümler veya dinin gözettiği genel ilkeleri) daha iyi gerçekleştirecek yeni vesile ve araçlar oluşmuşsa; bunların dikkate alınması da yine sünnetin bir gereğidir. Dördüncü olarak hadislerin doğru anlaşılıp doğru uygulanabilmesi için onların vârit olduğu sebep ve şartların gözönünde bulundurulması gerekir. Zira bir hadisin bağlanımdan koparılması kastedilmeyen yanlış bir anlamaya sevk edebileceği gibi maksadı aşan uygulamalara da neden olacaktır. Beşinci olarak; o dönemdeki bir sosyal gerçeğin veya örfün ifadesi olan hadislerin tespit edilerek; bunların altında yatan sebepler ve güdülen amaçların ortaya çıkarılması gerekir. Altıncı olarak gerek ibadetlerde ve gerekse dini yaşantının diğer boyutlarında kolaylaştırıcı bir hayat modeli ortaya koyan Hz. Peygamber'in bu yaklaşımını, günümüzde hem sünneti takdim ederken hem de onu hayata geçirirken bir esas olarak sürekli dikkate almak durumundayız. Altıncı olarak; Hz. Peygamber'in risalet (peygamberlik) görevinin yanında, bir devlet başkanı olarak bulunduğu bir kısım tasarruflar vardır ki;

bunlar dini tebliğ kabilinden olan diğer tasarruflar gibi bağlayıcı değildir. Ancak Hz. Peygamber, idari alandaki bu tasarruflarında toplumun maslahatı (kamu yaran)nı gözetmiş olup, günümüz idarecilerinin de bu alandaki tasarruflarında halkının maslahatını gözetmesi sünnetin günümüze taşınmasının bir gereği olduğu belirtilmiştir.

Mirza Tokpınar, "Hadis Kaynaklarındaki Ehl-i Kitab'la İlgili Yönlendirmeler", *Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Girişinin Din Boyutu, Sempozyum, 17-19 Eylül 2001*, s. 379-397, Ankara 2003.

Tebliğde; hadis kaynaklarımızda müslümanları Ehl-i kitap hakkında yönlendiren birtakım metinler bulunduğu, bunların bir kısmının Hz. Peygamber'e bir kısmının da sahâbe ve daha sonraki nesle ait metinler olduğu tespiti yapılmıştır. İkinci olarak; devletimizin Avrupa Birliği'ne girmesinin dini boyutu konusunda hadislerden kaynaklanan bir problemin bulunmadığı, ancak bu hadislerdeki yönlendirmelerle oluşturulan veya oluşturulmuş olması gereken bize özel kimliğin varlığının sürdürülmesinin, toplumumuzun varlığını sürdürmesi ile eşdeğerde olduğu belirtilmiştir. Avrupa Birliği'ne giren Türkiye'nin, birliğin diğer üyelerinin halklarını kendi halkının taklit etmemesi ve onların kültürleri içinde yok olmaması için güçlü, imrenilir bir durumda olması gerektiği vurgulanmıştır. Yalnızca alıcı durumunda olmamak için, Türkiye'nin kültür konusuna önem vermesi, çok çalışarak önder devletlerden olması gerektiği vurgulanmıştır.

Yusuf Acar, "Popüler Dini Kaynakların Hadis Açısından Değeri", *İslâm'ın Anlaşılmasında Sünnetin Yeri ve Değeri, Kutlu Doğum Sempozyumu 2001*, s. 503-516, Ankara 2003.

Makalede; seçmeci ve eleştirel bir metotla genel olarak, tefsir, hadis, vaaz-irşad ve ahlâk kitaplarında yer alan hadislerin özellikleri tespit edilmiştir. Böyle bir çalışma ile gerek vâizlerin gerekse eğitimcilerin İslâm'ı anlatırken, sıklıkla başvurdukları dinî kitaplardaki hadislerin, sıhhat durumu hakkında fikir oluşacağı ifade edilmiştir.

Abdullah Aydınlı, "Hadis Karşıtlığının Yeni Gerekçeleri", *İslâm'ın Anlaşılmasında Sünnetin Yeri ve Değeri, Kutlu Doğum Sempozyumu 2001*, s. 141-154, Ankara 2003.

Tebliğde; Sünnetin/hadisin sadece o günün insanına yönelik olduğu iddiasının, dayanaktan yoksun olduğu, zamanın ilerlemesinin veya kültürel ortamın değişmesinin, bunların uygulanma şekillerinde değişikliğe yol açmadığı, Kur'ân ve sünnette yer alan bazı hükümlerin daha sonraları kaldırılması meselesi söz konusu edilebileceği belirtilmiştir. Ancak bu duruma örnek verilen hükümlerin, tamamının tartışmalı olduğu, bu hükümlerin illetlerin değişmesine bağlı olarak değiştiklerini söylemenin daha tercihe

şayan bir görüş olduğu, bu meselenin Kur'âni ve tarihî veriler ışığında çözülebileceği vurgulanmıştır.

H. Musa Bağcı, "Hadis Çalışmalarının Gerileme Dönemlerinde Hadiste İçtihad Kapısının Kapatılması Sorunu", ***İslâm'ın Anlaşılmasında Sünnetin Yeri ve Değeri, Kutlu Doğum Sempozyumu 2001,*** **s. 541-576, Ankara 2003.**

Tebliğde; H. VII. asır itibariyle hadis alanında içtihad kapısının kapandığını ilk olarak dile getirenin İbnü's-Salâh olduğu belirtilmiştir. Onun kapattığı içtihad kapısının açılmadığını, hala bir hadisin sahih olup olmadığını İbnü's-Salâh'ın, "sahih ve haseni bilme hususunda meşhur olan eserlerine itimad edilmelidir" şeklinde tavsif ettiği kaynaklara bakılarak değerlendirildiği ifade edilmiştir. Eğer bu kaynaklarda geçiyorsa sahih veya hasen, geçmiyorsa yine herhangi bir hadis imamının o hadis hakkındaki hükmününe göre hareket edildiği, bugün uzman kişilerin bu rivayeti değerlendirmeye cesaret edemediği, ettiği takdirde ne tür ithamlarla karşı karşıya gelebileceği, bundan dolayı klasik hadis anlayışında İbnü's-Salâh'ın etkisinin canlı bir şekilde devam ettiği vurgulanmıştır.

Ali Çelik, "Sünnet'in Evrensel ve Tarihsel Boyutu", ***İslâm'ın Anlaşılmasında Sünnetin Yeri ve Değeri, Kutlu Doğum Sempozyumu 2001,*** **s. 373-390, Ankara 2003.**

Tebliğde, Hz. Peygamber'in sünnetinin evrenselliği ve tarihselliği konusunda, genel bir ifade kullanarak "sünnetin tamamı evrenseldir" ya da "sünnetin tamamı tarihseldir" gibi bir çıkarımda bulunmanın imkânsız olduğu belirtilmiştir. Sünnet verilerinin tamamen tarihsel içerikli olanlarının bulunabileceği gibi olgu olarak tarihsel içerikli olmakla birlikte, evrensel mesaj içerikli olanlarının da bulunabileceği ve bu bakış açısının göz ardı edilmemesi gerektiği vurgulanmıştır. Böyle bir çalışma ile ulaşılacak evrensel sonuçların, yaşanılan yeni durumlara uygulanmasının, hem İslâm Medeniyetini işlevsel hale getireceği hem de sünnetin aktüel değerinin korumasını sağlayacağı ifade edilmiştir.

Ali Dere, "Hadis Literatürünün Kaynaklık Değeri Üzerine Bir Çözümleme Denemesi", ***İslâm'ın Anlaşılmasında Sünnetin Yeri ve Değeri, Kutlu Doğum Sempozyumu 2001,*** **s. 639-652, Ankara 2003.**

Makalede; hadis disiplininin ve eserlerinin özgün bir ilgi ve formatla olguları aktardıkları, kronolojik bir tasvirden ziyade davranış değerlerine ilişkin sahanın geliştirip uyguladığı usûl yapısı içerisinde ele alındığı, hadis literatüründe yer alan malzemeyi yeniden tarihî zeminiyle buluşturacak, bağlam kuracak bir yöntemin, dil, kültür ve tarih araştırmalarında kullanılmakta olan yöntemler örnekliğinde geliştirilmesi gerektiği

belirtilmiştir. Ayrıca bu durumun bir anlamda tahlile dayalı yeni bir tasnif dönemini zorunlu kılması, hadis literatürünün her isteyenin elinde rahatlıkla kullanabilecekleri bir kaynak olma özelliği taşımadığı sonucu ortaya konmaktadır.

Bünyamin Erul, "Uydurma Rivayetlerde Peygamber Tasavvuru", *İslâm'ın Anlaşılmasında Sünnetin Yeri ve Değeri, Kutlu Doğum Sempozyumu 2001*, s. 419-438, Ankara 2003.

Makalede; Hz. Peygamber hakkında yapılan bütün çalışmalarda, konuşmalarda uydurma haberlerden kesinlikle sakınılması, âlemlere rahmet olarak gönderilen Resûl-i Ekrem hakkında uydurma haberlerin, onun şan ve şerefine hiçbir katkıda bulunmadığı ve bulunmayacağı gibi onların tamamen terk edilmesi halinde de herhangi bir eksikliğe sebep olmayacağı vurgulanmıştır. Onu tanıma ve tanıtmada, Yüce Kur'ân'ın ve bizzat Hz. Peygamber'in sahih hadislerinde verdiği bilgilerle yetinilmesi, uydurma hadisler konusunun çeşitli açılardan yeniden çalışılması ve peygamberimizi, milenyum nesillerine, kısa zamanda en doğru ve kendilerine en yakın bir şekilde tanıtabilmemiz gerektiği belirtilmiştir.

Tahsin Görgün, "İslâm Kültür Birliği ve Sünnet, *İslâm'ın Anlaşılmasında Sünnetin Yeri ve Değeri", Kutlu Doğum Sempozyumu 2001*, s. 35-50, Ankara 2003.

Makalede; dünya müslümanları arasında uygulanan hac ibadeti üzerinden birlik konusu ele alınmış ve bunun nasıl gerçekleşebileceği değerlendirilmiştir.

Osman Güner, "Hadis Rivayeti Açısından Sahâbeye Yönelik Bazı Eleştirilerin Tahlili", *İslâm'ın Anlaşılmasında Sünnetin Yeri ve Değeri, Kutlu Doğum Sempozyumu 2001*, s. 627-638, Ankara 2003.

Makalede; sahâbenin İslâm kültür mirasının anlaşılması ve aktarılmasında zincirin ilk halkasını oluşturduğu, hadis rivayeti açısından da son derece önemli olduğu, onların diğer râvilerden farklı olarak hadisleri bizzat kaynağından aldıkları, bu yönüyle onların güvenilirliğinin büyük önem taşıdığı belirtilmiştir. Eğer sözü kaynağından alan bu ilklere karşı duyulan güven tümüyle zedelenirse, kaynak güvenilir olsa bile nakledilen (Kur'ân ve Sünnet)in doğruluğu üzerinde de şüphe uyanmasına sebep olacağı vurgulanarak, bunun doğal olarak, doğrudan doğruya kaynağın otoritesinin sarsılması anlamına geldiği, sahâbenin bu halkadan silinmesi ya Kur'ân'ın ya da hadislerin reddedilmesi gibi önemli bir tehlike ve sorunu da beraberinde getireceği vurgulanmıştır.

Fahrunnisa Ensari Kara, "Sahâbe, Ensar ve Eyüp'te Yatan Sahâbeler", ***Tarihi, Kültürü ve Sanatıyla VI. Eyüpsultan Sempozyumu: Tebliğler (10-12 Mayıs 2002)*****, s. 28-43, İstanbul 2003.**

Tebliğde; İslâm dünyası için kutsal bir hatıra ve simgesel bir değerin etrafında kurulan bu seçkin yerleşme bölgesinin (Eyüp), sahâbe mezar ve türbeleri açısından da zengin bir yöre olduğu Hz. Halid'in türbesi dâhil 7 sahâbe türbesinin bu bölgede yer aldığı belirtilmiştir.

Salahattin Polat, "Din, Vahiy ve Peygamberlik Işığında Hadis ve Sünnetin Mahiyeti", ***İslâm'ın Anlaşılmasında Sünnetin Yeri ve Değeri, Kutlu Doğum Sempozyumu 2001*****, s. 11-24, Ankara 2003.**

Makalede; sünnet anlayışı şöyle olmalıdır şeklinde bir tavırdan titizlikle kaçınılmış ve 10 temel ölçüde maddeleştirilmiştir:

1. Sünnet; Kur'ân'dan ayrı ve bağımsız, Kur'ân'a ilave bir şey değildir.
2. Sünnet dinin inanç, ibadet, muâmelât ve ahlâk şeklinde ana kategorilere ayrılan bütün boyutlarını kapsar.
3. Sünnetin kaynağı sadece hadis kitapları değildir. En başta gelen kaynak Kur'ân'dır.
4. Sünnet sadece Hz. Peygamber'in davranışlarından ibaret değildir. Onun etkileri de sünnettir.
5. Sünnet Hz. Peygamber ve onun sağlığındaki İslâm toplumu ile sınırlı değil, yaşayan ve süregelen bir şeydir.
6. Peygamber döneminden sonra, gelenekte sünnetten sapmalar mümkündür ve vakidir.
7. Sünnetin günümüzde pratiğe aktarılmasında geleneğin yok farz edilip, sadece kaynak dinî metinlere dönmekle yetinilmesi, o metinlerle aramızdaki köprünün atılması anlamına gelir.
8. Din, peygamber, vahiy ve sünnet anlayışları birbirleriyle karşılıklı ve sıkı bir ilişki içindedirler.
9. Sünnet anlayışları, müslümanların farklı İslâmî geleneklere mensup olmaları veya dinî zihniyetleri ile zihinlerindeki anlam şemaları yüzünden farklıdır ve sübjektiftir.
10. Farklı din ve sünnet anlayışları kendilerini İslâm dairesinde görmeleri kaydıyla müsamaha görmeli ama eleştiriye de açık olmalıdırlar.

Bilal Saklan, "Tasavvufun Kaynağı Olarak Sünnet, ***İslâm'ın Anlaşılmasında Sünnetin Yeri ve Değeri", Kutlu Doğum Sempozyumu 2001*****, s. 65-77, Ankara 2003.**

Makalede; tasavvufun, kabul edilse de edilmese de bir vakıa olduğu, tarihte ve günümüzde müspet ve menfi pek çok tesiri olduğu, bunun için de kestirip atıvermenin çözüm olmadığı belirtilerek, müslümanın ruh dünyasına hitap edecek sağlıklı, dinin esaslarıyla çelişmeyen alternatif projeler üretilmesi önerilmektedir. Hadisle uğraşanlar açısından ise; eserlerdeki mevcut hadis/sünnete ait bilgilerin süzgeçten geçirilmesi veyahut da müslüman'ın bu yönünü besleyecek sağlıklı sahih malzemeler sunulması, doğrusunun vatandaşa gösterilmesi hatta uygulanmasının, insanımızın hurafe ve çıkar sahibi kişilerin peşinden gitmeyeceği sonucunu doğuracağı ifade edilmiştir. Esrarengiz bir din yerine, yaşanabilen, sade, insanın gücünün yetebileceği ve her kesimi kuşatan Hz. Peygamber modelinin takdim edilmesinin önemi vurgulanmıştır.

Saffet Sancaklı, "Hadislerin Doğru Anlaşılması ve Yorumlanmasında Takip Edilecek Yöntem", ***İslâm'ın Anlaşılmasında Sünnetin Yeri ve Değeri, Kutlu Doğum Sempozyumu 2001.*** **s. 305-372 Ankara 2003.**

Makalede; karşımıza çıkan esas problemin, hadislerin doğru anlaşılması, kavranması ve yorumlanması meselesi olduğu, Hz. Peygamber'in gerçekten vermek istediği mesajın ne olduğunun net bir şekilde ortaya konulmasının, hadisin sıhhat ve sübûtu ne kadar önemli ise muhtevasının doğru anlaşılması ve kavranmasının da en azından o kadar önemli olduğu ifade edilmiştir. Hz. Peygamber'in hoşnutluğunu ve sevgisini kazanmanın ancak onun hadislerini doğru anlamak ve bu doğrultuda hareket etmekle mümkün olduğu, hadislerin yanlış anlaşılmasının, kişiyi Hz. Peygamber'i yanlış anlamaya, Hz. Peygamber'in yanlış anlaşılmasının ise İslâm dininin yanlış anlaşılmasına götüreceği belirtilmiştir. Yanlış anlaşılan bir peygamber ve dinden insanların uzaklaşmalarının söz konusu olacağı, bu durumda gerçek olanın sahte durumuna düşeceği ve bunun da dine karşı sorumluluk çerçevesinde yapılabilecek en büyük kötülüklerden birisi olacağı vurgulanmıştır.

Enbiya Yıldırım, "Sünnet ve Rivayet Karşıtı Söylemlerin Tarihi", ***İslâm'ın Anlaşılmasında Sünnetin Yeri ve Değeri, Kutlu Doğum Sempozyumu 2001,*** **s. 155-188, Ankara 2003.**

Makalede; rivayetlerin reddine İslâm'ın ilk dönemlerinden itibaren rastlandığı dolayısıyla bu hareketin günümüzde başlamış bir hareket olmadığı, burada rasyonalist bakış açısının ağırlığının kendini gösterdiği vurgulanarak, rivayetleri yeni metotlarla tekrardan ele almak, bırakılması gerekenleri bırakmak, geri kalan ve eldeki hadis mecmuasının çok büyük kısmını oluşturacak olan Peygamber mirasıyla Resûlullah'ı Kur'ân'ın en büyük müfessiri olarak başta müslümanlara daha sonra da bütün insanlığa sunmanın en güzel ve en akılcı yol olduğu belirtilmiştir.

İbrahim Hatiboğlu, "Çağdaşlaşma Dönemi Metodolojik Hadis Tenkidi Yöntemlerinin Mahiyeti", *İslâm'ın Anlaşılmasında Sünnetin Yeri ve Değeri, Kutlu Doğum Sempozyumu 2001,* s. 189-212, Ankara 2003.

Makalede; XIX. yüzyıldan bu yana devam eden çağdaşlaşma döneminde, İslâm toplumu tarihinin en sıkıntılı ve problemler karşısında kendisini en güçsüz hissettiği bir süreç yaşadığı vurgulanarak, bu sürecin, aydınların içinde bulundukları açmazları fark edip çare arama dönemi olmakla birlikte, sonuçları açısından, henüz umut vaat eden bir çıkış yolu üretilemediği belirtilmiştir. Bu yöntem ve anlayış devam ettiği müddetçe, düvel-i muazzama karşısında her bakımdan yenik düşmüş bizlerin, bu durumdan kurtulmanın daha hayli zaman alacağını kestirmemizin kehanet olmayacağı ifade edilerek, bir şeyler yapılması gerektiği vurgulanmıştır.

Mehmet Emin Özafşar, "Hadis/Sünnet ve Kültür, *İslâm'ın Anlaşılmasında Sünnetin Yeri ve Değeri", Kutlu Doğum Sempozyumu 2001,* s. 81-98, Ankara 2003.

Makalede; hadis/sünnet ve kültür ilişkisi bağlamında problematik teşkil eden şu sorularla konu işlenmiştir.

1. Hadis/sünnetin İslâm kültüründeki merkezî konumu fark edilmeden ve ona göre yeni bir alan belirlenmesi yapılmadan çağdaş hadis tetkikleri üretmek mümkün müdür?
2. Hadis/sünnetin düşünce, literatür ve sosyal tarihteki etki ve sonuçları, rivayet dönemlerinde geliştirilen kavram ve problematiklerle çözümlenebilir mi?
3. İlk asırlardaki fıkıh merkezli tartışma konularını, çağdaş bir dille yinelemek kültür tarihini aydınlatmaya yeter mi?
4. Etik ve estetiği, bediî sanatları dikkate almadan tarihte hadis/sünnetin nasıl bir insan, nasıl bir toplum ve nasıl bir dünya tasavvurunun inşasına katkıda bulunduğunu kavramak kabil mi?
5. Her ikisi de normatif bakış açısının birer uzantısı olan, kültürü eleştiriye kapatma ve kültürü mahkûm etme eğilimindeki anlayışlarla kültür tenkidi teorileri geliştirmek mümkün müdür?
6. Analitik tahlili/çözümlemeci ve yorumsamacı bir yaklaşım benimsenmeden hadis/sünnet kültürüyle sağlıklı bir diyalog ve iletişim kurulabilir mi?
7. Teorisiz/kuramsız bir kültür tenkidi kabil mi?
8. Bu bağlamda Batı'da geliştirilen kuramların şu veya bu oranda hadis kültürüne tatbiki onu doğru anlamamızı ve açıklamamızı ne kadar temin eder?

Yavuz Ünal, "Hadislerin Anlaşılmasında Metni Yeniden İnşa Sorunu", ***İslâm'ın Anlaşılmasında Sünnetin Yeri ve Değeri, Kutlu Doğum Sempozyumu 2001,*** **s. 439-472, Ankara 2003.**

Makalede; yorumun nihai amacı olarak fiili metne ulaşmayı gördüğümüzde, yorumda ulaşılan sonuçların hiçbir zaman mutlak kesinliği olamasa da tarihsel eklentileri aşarak geçerli yorumlara erişmek, yorumcu için her zaman imkân dâhilinde olduğu, zira söz konusu metnin ve anlamın, doğuşunda olduğu gibi değişiminde de kültür tarihimizdeki olayların etkin olduğu ifade edilmiştir. Bu nedenle, söz konusu eklenti ve değişiklikleri, tarihî gelişimi dikkate alarak belirlemek ve eklentileri tarihin arşivinde bırakmanın mümkün olabileceği, bu noktada bulunduğumuz yerden geriye doğru giderken, dirilik ve sürekliliği sağlayan geleneği kullanma zorunluluğumuzu unutmamamız gerektiği vurgulanmıştır.

İ. Hakkı Ünal, "İslâm Kültürünün Sürekliliğini Sağlamada Hadis ve Sünnetin Rolü", ***İslâm'ın Anlaşılmasında Sünnetin Yeri ve Değeri, Kutlu Doğum Sempozyumu 2001,*** **s. 25-33, Ankara 2003).**

Tebliğde, İslâm kültürünün sürekliliğini sağlamada hadis ve sünnetin rolü incelenerek, sağlıklı bir peygamber ve sünnet anlayışının tesisine katkıda bulunacak bazı tespitler yapılmış ve değerlendirilmiştir.

Nevzat Tartı, "Bilimle Hadis Tenkidi ve Bunun Temelindeki Peygamber Anlayışı Üzerine", ***İslâm'ın Anlaşılmasında Sünnetin Yeri ve Değeri, Kutlu Doğum Sempozyumu 2001., s. 407-418, Ankara 2003.***

Makalede; müspet bilimlerin verilerine güvenerek bir hadisin sahih olmadığına karar vermek kadar, bu ilimlerin ondaki bilgileri doğruladığı gerekçesiyle, bir hadisin ne kadar sahih olduğunu ifade etmenin de yanlış olacağı, çünkü ilmin bugün desteklediği bir rivayetin, verileri değiştiği zaman, yine aynı ilim tarafından yalanlanacağı ve hadisin uydurma kabul edilmesinin söz konusu olacağı belirtilmiştir. Bu sebeple, hadislerin yeniden tashih edilebileceği, bunun bilimsel verilerle yapılmasına çekince konulması ve Hz. Peygamber'in prestijinin ve itibarının bu tür bilgilere bağlanmaması gerektiği vurgulanmıştır. Aslında her iki yaklaşım sahiplerinin de bilimsel alandaki değişimin farkında oldukları, buna rağmen hadisleri bugünkü ilmî sonuçlarla karşılaştırıp reddetme veya sıhhatini güçlendirme tavrından kurtulamadıkları, böylece, bilimle hadisleri mevzû kabul edenlerin de sahihliğine karar verenlerin de esasen, Hz. Peygamber'in her dönemin bilimsel verilerine uygun konuşma veya davranmasını beklemek gibi bir yanılgıya düştükleri belirtilmiştir.

2004 YILI MAKALELERİ

Adem Dölek, "Sünnet Işığında Cimrilik Hastalığı ve Tedâvî Yolları", ***Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi (www.dinbilimleri.com),*** **c. IV, sayı: 2, s. 95-128, Samsun 2004.**

Makalede; İnsanda birçok psikolojik zaaf bulunduğu, bunlardan birisinin de cimrilik olduğu, bu duygunun yaratılış gayesinin dışında kullanılırsa hem ferdî açıdan hem de toplum açısından zararlı olabileceği belirtilmiştir. Bu bakımdan Hz. Peygamber'in, bu duygunun dengede tutulmasını hedeflediği ve eğitimle ve telkin metoduyla iyi yöne yönlendirilmesi ve yaratılış gayesi doğrultusunda kullanılması için her türlü çabayı gösterdiği, günümüzdeki psikoloji ilminin ifadesiyle psikoterapi icra ettiği ifade edilmiştir.

Adem Dölek, "Hadisler Işığında Temizlik ve İbâdet Konularındaki Vesveseler ve Tedâvî Yolları", ***Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi (www.dinbilimleri.com),*** **c. IV, sayı: 4, s. 48-71, Samsun 2004.**

Makalede; hadisler incelendiğinde Hz. Peygamber'in vesveselere maruz kalan insanların, istenilmeyen durumlarını ve davranışlarını telkinlerle tedâvi ettiği, modern psikolojinin ve psikiyatrinin ifadesiyle psikoterapi icra ettiği açıkça belirtilmiştir. Şeytanın vesveselerine maruz kalındığı zaman Hz. Peygamber'in yaptığı telkinlere müracaat edildiğinde ve buna göre hareket edildiğinde insanın, davranışlarının sünnette belirtildiği ölçülere uygunluğunu düşünerek hem vesveseden kurtulacağı hem de büyük oranda rahata ve huzura kavuşacağı vurgulanmıştır.

H. Musa Bağcı, "Hadis Metodolojisinde Sahîhu'l-Buhârî'nin Sıhhat Bakımından Tasnif Edilen İlk Eser Olduğu Fikrinin Eleştirel Analizi", c. 45, sayı: 1 s. 39-56, ***AÜİF Dergisi,*** **2004.**

Makalede; Buhârî'nin *Sahih*'inin sıhhat bakımından tasnif edilen ilk eser olduğu fikrinin kritiği yapılmış ve bu düşüncenin altında yatan mezhebî ve ideolojik sâikler irdelenmiştir.

Muhittin Düzenli, "İslâm Rivayet Geleneğinde İcâzet", *OMÜİF Dergisi,* sayı: 17, s. 265-300, Samsun 2004.

Makalede; klasik hadis usûlü eserlerinde oldukça fazla tartışılan icazet türleri içersinde sadece muayyen ve gayri muayyen icazet olarak bilinen iki türün yaygın bir şekilde kullanıldığı diğerlerinin ise ya hiç örneği bulunmayan ya da tek bir örnekten yola çıkılarak sistemleştirilen hususlar olduğu belirlenmiş klasik usûl kitaplarındaki bu tür farazî mülâhazaların, pratikte yüzleşilen problemlerin zorunlu kıldığı çözüm arayışları olmanın ötesinde, entellektüel çabaların ürettiği kurgusal/zihinsel nitelikli olarak vasıflandırabileceğimiz ürünler olduğu belirtilmiştir.

Recep Şentürk, "Toplumsal Hafıza: Hadis Rivayet Ağı 610-1505", Recep Şentürk, Çev: Mehmet Fatih Serenli, İstanbul, Gelenek Yayıncılık, 2004, 301 sayfa), Tanıtan: Bünyamin Erul, *İslâm Araştırmaları Dergisi,* sayı: 12, s. 143-149, İstanbul 2004.

Hadisçiler tarafından genişçe değerlendirilen makalede; bazı tespitler kritik edilmiş, maddî hatalara ve problemlere değinilmiştir.

M. Abdülhayy el-Leknevî-A. Ebû Gudde, "Klâsik Dönem Bazı Tefsir, Hadis ve Tasavvuf Eserlerinde Yer Alan Hadislerin Değeri Üzerine", Çev: Hayati Yılmaz, *Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi,* c. V, sayı: 13, s. 469-492, İstanbul 2004.

Makalede; Alevî el-Mâlik el-Mekkî'nin el-Menhelü'l-latîf fî ahkâmi'l-hadîsi'd-daîf adlı risalesinde, âlimlerin pek çok kitap zikrettiği, araştırma ve inceleme yapmadan insanın bunlardan bir hadisi nakletmesinin uygun olmadığı, hatta bazılarında mevzû hadislerin daha ağır bastığı, Celaleddin es-Süyûtî'nin bunların okunmasının haram olduğunu söyleyerek; "Nice müellif vardır ki gece oduncusu gibidirler; sele kapılmışlardır, münekkittirler ama sahih ile zayıfı ayıramazlar, her yuvarlağı somun zannederler, cehenneme sürükleyecek uydurma deliller getirirler" diyerek olanları tenkit etmektedir.

Abdülkadir Evgin, "Sahih" ve "Zayıf" Hadislerin Güncel Fonksiyonu Üzerine Bazı Düşünceler Işığında Sahih Dışındaki Hadisleri Reddeden Fikre Eleştirel Bir Yaklaşım", *Dinî Araştırmalar,* c. VI, sayı: 18, s. 221-230, Ankara 2004.

Makalede; özellikle ahlâkî ve toplumsal boyutu olan sahih ve zayıf hadisler üzerinde durulmuş, hadis tekniği bakımından zayıf kabul edilen hadislerin hiç değilse belli bir kısmının, insanların günlük yaşantısında yani pratik hayatta zaman zaman belirleyi-

ci bir fonksiyona sahip olduğunu yok saymanın doğru bir yaklaşım tarzı olmadığı belirtilmiştir. Aynı şekilde sahih kabul edilen bazı hadislerin de muhteva itibariyle modern dünyada herhangi bir fonksiyon icra etmeyebileceğinin görüldüğünü, dolayısıyla İslâm dininin kaynaklarının Kurân'a ilaveten net bir tanımı da yapılmamış olan sahih hadislerle sınırlayıp, onları dokunulmaz ilkeler manzumesi gibi göstermeye çalışmanın, bu dinin tebliğcisinin tolerans ve açılım metodunu devre dışı bırakmak anlamına geleceği şeklinde değerlendirilmiştir.

Zekeriya Güler, "Hicret Sırasında Hz. Peygamber'in Üslûbundan Etkilenerek Müslüman Olan Büreyde b. Husayb Hâdisesi ve Günümüze Yansımaları", *İSTEM: İslâm Sanat, Tarih, Edebiyat ve Mûsikîsi Dergisi,* c. II, sayı: 4, s. 63-72, Konya 2004.

Makalede; Büreyde b. Husayb'ın hicret sırasında ilk karşılaşmadaki tanışma faslıyla birlikte Hz. Peygamber'in üslûbundan etkilenerek müslüman olduğu, Resûl-i Ekrem'in, Büreyde, Eslem ve Benî Sehm kelimelerinden hareketle tefe'ülde bulunduğunu ifade eden hâdisenin de sabit olduğu belirtilmiştir. Yaşanan tarihî tecrübeler ve müşahhas örneklerin, fıtratla doğrudan ilişkisi bulunan üslûbun, muhataplar üzerinde olumlu izler bırakarak mânevî-rûhî gelişme sağladığını, hasmâne duygu ve düşünceleri dostâne münasebetlere çevirdiğini, bu itibarla muktezâ-i hâle mutâbık, hikmetli ve zarif bir üslûp, İslâm'a davetin anahtarı ve olmazsa olmaz bir parçası olarak değerlendirilmiştir.

Halil İbrahim Kutlay, "Keşfü'l-Gummeh bi-Tahrîc-i Hadîsi "İhtilâfü Ümmetî Rahmeh" (Ümmetimin İhtilâfı Rahmettir" Sözü Üzerine Bazı Mülâhazalar), *HTD,* c. II, sayı: 1, s. 81-104, İstanbul 2004.

Makalede; halk arasında ve bazı İslâmî kaynaklarda hadis diye bilinen *"Ümmetimin ihtilâfı rahmettir"* sözünün pek çok hadis âlimi tarafından hadis olmadığı, muteber hatta zayıf bir senedinin bulunmadığı belirtilerek, sözün anlam itibariyle doğru bir söz olduğu, zira İslâm âlimlerinin Kur'ân ve Sünnet'e uygun olarak ortaya koydukları, farklı yorum ve görüşlerin, İslâm ümmeti için rahmete vesile olduğu vurgulanmıştır.

Osman Güner, "Ricâl Tenkidi Sisteminin Temel Karakteristiği ve Aktüel Değeri", *HTD,* c. II, sayı: 1, s. 127-137, İstanbul 2004.

Makalede; hadislerin güvenilir bir şekilde gelecek nesillere aktarılmasını dinî ve ilmî bir görev olarak algılayan tenkit âlimlerinin uyguladığı isnad tenkit sisteminin hem eleştirenler hem de eleştiriye uğayanlar açısından olumlu ve olumsuz insanî özellikleri bünyesinde barındıran ve göreceli/değişken kanaatler taşıyan dinamik bir sistem olduğu ifade edilmiştir. Dolayısıyla geçmişte hadis ricâlinin sorgulanması amacıyla oluştu-

rulan bu kültürel birikim, günümüz hadis araştırmacılarınca geliştirilecek yeni ve modern metotlar sayesinde daha işe yarayacağı ve daha faydalı hale getirilebileceği belirtilmiştir.

Osman Güner, "Zâkir Kâdirî Ugan'ın Hadis Sistematiğine Yönelik Eleştirilerinin Tahlil ve Tenkidi", ***OMÜİF Dergisi,*** **sayı: 17, s. 65-94, Samsun 2004.**

Makalede; yaşadığı dönemde tarih, tarih felsefesi ve antropoloji ilimleriyle meşgul olan Zâkir Kâdirî Ugan'ın bir tarihçi ve antrapolog gözüyle hadise ve hadis sistematiğine bakışı, bu konudaki görüş ve eleştirileri, bunların hangi noktalarda hadisçilerin yaklaşımlarıyla çatıştığı gibi konular değerlendirilmiştir. Bu bağlamda Ugan, her ne kadar hadis ya da rivayet ilminin en ciddi ve en bilimsel metotlarla müslümanlar tarafından geliştirildiğine işaret etse de hadisteki isnad tenkit sisteminin eksik ve yetersiz olduğunu, muhaddislerin isnadları yeterince tenkide tabi tutmadıklarını, hadisin metninden çok isnadına önem verdikleri için metin ve muhtevanın ikinci plana itildiğini ve bu durumun hadis ilmine gölge düşürdüğünü de vurgulamaktan çekinmemiştir. Ugan'ın hadis sistematiği hakkında öne sürdüğü bu görüşlerde nispeten doğruluk ve haklılık payı bulunmakla birlikte, kimi konulardaki yaklaşımlarının tartışmaya açık olduğu ve bu konularda daha farklı değerlendirmelerin yapılabileceği de ifade edilmiştir.

Kadir Gürler, "Cerhin Gıybet Olup Olmadığı Yönündeki Tartışmalara Eleştirel Bir Katkı, ***Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi (www.dinbilimleri.com),*** **c. IV, sayı: 3, s. 34-48, Samsun 2004.**

Makalede; cerh ve ta'dîl ilminin hadis usûlünün belli başlı konularından birisi olduğu belirtilerek, hadislerin sıhhatini tespit etmede çok önemli bir işleve sahip olduğu ifade edilmiştir. Hadis tarihinde, cerh konusuyla ilgili olarak bazı tartışmaların yapıldığı, cerhin gıybet olup olmadığı meselesinde, kimilerinin cerhi câiz görürken, kimilerinin de gıybet kapsamına gireceği endişesinden dolayı câiz görmediği belirtilerek bu konudaki tartışmalara eleştirel bir açıdan katkıda bulunulmuştur.

Abdullah Karahan, "Hadis Edebiyatında Zevâidler", ***UÜİF Dergisi,*** **c. XIII, sayı: 1, s. 91-138, Bursa 2004.**

Makalede; "zevâid"in "bir veya birkaç hadis kitabının, müslümanlarca muteber kabul edilen bir veya birkaç hadis kaynağıyla muhteva açısından mukayese edilerek, benzer hadislerinin çıkarılıp farklı hadislerin yeni bir eserde ortaya konması neticesinde oluşan hadis kitaplarına verilen isimdir" şeklinde bir tanımı yapılmıştır. Zevâidlerde, yapılan mukayese neticesinde zevâide esas olan eserlerin birleştirileceği ve muteber hadis kaynaklarında zaten mevcut olan aynı yahut benzer rivayetlerin ayıklanacağı ay-

nı zamanda muteber hadis kaynaklarıyla yeni bir tasnife tabi tutulacağı ifade edilmiştir. Böylece araştırmacıların hadis kaynaklarındaki rivayetlere ulaşmasının kolaylaşacağı ve bu özellikleri dolayısıyla, hadis edebiyatı içinde önemli bir yere sahip olduğu vurgulanarak bu edebiyat türünün mahiyeti, özellikleri, faydaları ve bu alanda hazırlanmış eserler özetle tanıtılmaya çalışılmıştır.

Abdullah Karahan, "Türkiye'de Cerh ve Ta'dîl ile Alakalı Yapılmış Çalışmalar", *UÜİF Dergisi,* c. XIII, sayı: 2, s. 183-196, Bursa 2004.

Makalede; geride bıraktığımız asırda Türkiye'de ricâl ilmiyle alakalı yapılan çalışmalar değerlendirilmiş, bunun için öncelikle ricâl çalışmalarının mâhiyeti ve çeşitliliği ele alınarak onların genel hadis çalışmaları içindeki yeri ortaya konulmuştur. Ayrıca Türkiye'de cerh ve ta'dîl ile alakalı yapılmış bilimsel araştırmaların listesi de sunulmuştur.

Mustafa Karataş, "Çağdaş Yazar Muhammed Gazzâlî'nin Hadis ve Sünnete İlişkin Görüşleri", *İstanbul Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,* sayı: 10, s. 37-73, İstanbul 2004.

Makalede; hükümlerin asıl kaynağının Kur'ân ve Sünnet olduğu, kitapta ihtilâf olmadığı fakat Sünnet'in tevatür yoluyla gelen ve şöhret derecesine ulaşmış olanının geçerli olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca Sünnet'in, Kur'ân'ı neshedemeyeceği, sünnetsiz fıkıh, fıkıhsız sünnet olamayacağı, bir hadisle amel etmeyi terk etmenin, hadisi inkâr etmek anlamına gelmeyeceği belirtilmiştir. Çözüm olarak Kur'ân'a yönelip ona öncelik verilmesi gerektiği vurgulanarak, Kur'ân-ı Kerîm'i az, hadisleri çok okumak dengesiz beslemeye benzetilmiş, akıl ve nakil ile sabit olan dinin gerçeklerine, senedi zayıf olan ya da metni illetli olan hadislerin istikamet veremeyeceği vurgulanmıştır.

Mahmut Kavaklıoğlu, "Başkalarının Beden Dilini Okuması Açısından Hz. Peygamber", *Gazi Üniversitesi Çorum İlâhiyat Fakültesi Dergisi,* c. III, sayı: 6, s. 81-100, Çorum 2004/2.

Makalede; beden dili, -tebliğ misyonu ile ilişkisine de değinilerek- Hz. Peygamber'in okuması ve başkalarına ait beden dilinin Hz. Peygamber'deki yansımaları açısından ele alınmıştır. Daha sonra beden diline dair kendisinin sahâbeye yönelik bazı motivasyonları tetkike çalışılmıştır. Tevdi edilen mesajı kitlelere ulaştırırken muhataplarından aldığı bedensel izlenimlerin Hz. Peygamber için daima yönlendirici olduğu; onların ilgi ve arzularını, önceliklerini, ihtiyaçlarını, niyetlerini, ruhî durumlarını tespite çalışırken bu izlenimlere sık sık başvurduğu, stratejisini buna göre belirlediği sonucuna varılmıştır. Buradan hareketle etkilemenin düzgün bir iletişimin sonucu olduğu tezine

dikkat çekilmiş, Hz. Peygamber'in yirmi üç yıllık süreç sonunda öğretisini getirdiği nokta ile kendisinin iletişim kurmadaki başarısı (daha doğrusu anlamayı anlatmaya önceleyişi) arasında bağ kurulmuştur. Günümüzde de anlatıma dair yaşanan olumsuzlukların değerlendirilmesinde, konunun mezkûr hiyerarşi açısından tekrar gözden geçirilme gereğine vurgu yapılmıştır.

Mahmut Kavaklıoğlu, "Sergilediği Beden Dili Açısından Hz. Peygamber", *Gazi Üniversitesi Çorum İlâhiyat Fakültesi Dergisi,* c. III, sayı: 6, s. 49-80, Çorum 2004/2.

Araştırmada, beden dili, önce iletişimdeki rolü ve yeri açısından ele alınmış ve genel bir tasnifi yapılmıştır. Daha sonra beden dilini kullanması ve kullandığı bu dilin başkaları tarafından okunması cihetiyle Hz. Peygamber tetkik edilmiştir. Müteâkiben Hz. Peygamber'in beden dilinin ilgili disiplin açısından genel bir tahlili ortaya konulmuş, onun getirdiği mesajı doğru okumada beden dilinin de değerlendirilmesi gereğine işaret edilmiştir.

Ahmet Keleş, "Hadis İlminde İsnadın Otoritesi veya Akla Rağmen Hadis Okuyuculuğunun Çağdaş Bir Örneği "Recm Cezası" Çalışmasına Eleştirel Bir Bakış", *ÇÜİF Dergisi,* c. IV, sayı: 1, s. 41-84, Adana 2004.

Makalede; mevcut şekliyle recm cezasının, İslâm hukuku içerisine hangi sebeplerden dolayı ve nasıl girmiş olduğunu tespit etmenin ayrı bir araştırma konusu olduğu ancak müslüman hukukçuların çoğunun benimsediği fıkıh usûlü prensiplerine göre haram-helal ve insan haklarına müteallik; öldürme, kısas vs. de delil olacak bir hadiste bulunması gereken şartların, Mâiz b. Mâlik'in recmi ile ilgili hadislerde bulunmadığı belirtilmiştir. Sonuç olarak; recm konusunda nakledilen rivayetleri hüccet kabul edip, İslâm dininde recm cezası vardır demek, ancak akla rağmen bir metin okuyuşunun sonucu olabileceği vurgulanmıştır.

Ahmet Keleş, "Savaşmakla Emrolundum" Hadisi Örneğinde Hadislerin Tasnifi Problemi", *ÇÜİF Dergisi,* c. IV, sayı: 2, s. 33-60, Adana 2004.

Makalede; hadislerin sadece sıhhat bakımından problem içermeyip, aynı zamanda sıhhatleri sabit olduktan sonra bu hadislerin nasıl tasnif edileceği konusunda da önemli bir problemin mevcut olduğunu göstermek ve yeni bir tasnif yöntemi belirlemek gereğine işaret edilmiştir.

Ahmed Kemal Ebü'l-Mecd, "Müslümanların Fikir, Kültür ve Medeniyet Yapısında Sünneti Etkin Kılmak", Çev: Aynur Uraler, ***Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi,*** **sayı: 14, s. 127-150, İstanbul 2004.**

Makale; medeniyet ve toplumla ilgili olup, bundan da öte ilim ve amel konularında, uzak ve yakın dönemlerdeki müslümanların geçmişinden daha çok medeniyetin bugününü ve toplumun geleceğini kapsayacağı, Hz. Peygamber'in sünneti ile ilgili sünnet ilimleri ve fıkıh usûlü konularında ihtisas sahibi olan âlimlerin araştırma alanlarının bittiği yerde başlayacağı belirtilerek şu üç esas tespit edilmiştir:

1. Hz. Peygamber'in sünnetinin, İslâm ahkâmının bilinmesinde asıl kaynak olması,
2. Bütün insanlık tarihinde; ilimlerden herhangi bir ilim ve bilgi dallarından herhangi bir bilgi dalı için Hz. Peygamber'in sünnetinde olduğu gibi araştırmaları belgelendirme, en ince ayrıntıya kadar varan titiz bir inceleme ve metinlerin sıhhatinden emin olma gerçekleşmiş değildir.
3. Araştırma yapıldıktan sonra sünnetle amel etme meselesinin anlaşılması, açıklanması ve uygulama çerçevesinin belirlenmesi için bir metoda ihtiyaç vardır.

Muhammed Fatih Kesler, "Kur'ân-ı Kerîm ve Hadislerde Şehit Kavramı", ***EKEV Akademi Dergisi-Sosyal Bilimler-,*** **c. VIII, sayı: 20, s. 89-110, Erzurum 2004.**

Makalede; özverinin zirvesi kabul edilen şehit kavramı incelenmiştir. Şehitliğin, süslü ve aldatıcı olan bu fani dünya macerasından yüz akı ile çıkışın bir ifadesi ve ahirete ertelenen daha güzel bir hayatın simgesi olduğu hem bu dünyada hem de ahirette güzel bir konuma sahip olan şehidin, tevhidin ikamesi ve saygın değerlerin korunması hususunda İslâm dışı unsurlara karşı her zaman zinde bir güç olageldiği vurgulanarak, Kur'ân'da bir tutku olarak sunulan şehit kavramı değerlendirilmiştir.

Sıddık Korkmaz, "el-Mektebü'l-Elfiyye CD'sinin İçerdiği Eserler, Künyeleri ve Müelliflerinin Ölüm Tarihlerine Göre İsim Listesi", ***HTD,*** **c. II, sayı: 2, s. 119-139. İstanbul 2004.**

Türkiye'de İlâhiyatçılar arasında yaygın biçimde kullanılması ve içeriğinin zengin olması sebebiyle *el-Mektebetü'l-elfiyye li's-sünneti'n-nebeviyye* (et-Türas: Merkezün li-Ebhasi'l-Hasibi'l-âli, Neşir 1. 5, 1419-1999, Amman/Ürdün) CD'sinin önem arzettiği öncelikle ortaya konulmak istenen şeyin bu kaynağın içerdiği eserlerin kronolojik olarak takdim edilmesi olduğu belirtilmiştir. Böylece araştırmacılar CD içerisinde aramakta oldukları kitapları şayet müelliflerinin vefat tarihlerini biliyorlarsa kolayca bulabilecekleri ve aradıkları eseri bütün özellikleriyle birlikte bir arada görebilecekleri ifade edilmiştir.

Yavuz Köktaş, "Yüce Kur'ân'ın Çağdaş Tefsiri Adlı Eserde Hadis Olgusu ve Hadis Yorumları", ***Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi (www.dinbilimleri.com),*** **c. IV, sayı: 1, s. 31-55, Samsun 2004.**

Çalışmada Süleyman Ateş'in *Yüce Kur'ân'ın Çağdaş Tefsiri* adlı eserindeki hadis olgusu ve ayrıntılı olarak bazı hadis yorumları değerlendirilmiştir.

J. H. Kramers, "Maniheist Eğilimli bir Hadis: Âkiletü'l-Hadir", Çev: Fatma Kızıl, ***HTD,*** **c. II, sayı: 2, s. 107-118, İstanbul 2004.**

Makalede; herhangi bir propaganda veya bir polemik işareti taşımayan, Maniheizm veya daha genel olarak şerrin dünyaya nasıl dolduğu şeklindeki problemden doğan gnostik fikirlerle alakalı muğlak bir algıya sahip olunması, her ne kadar sonradan Ehl-i sünnet tarafından çok fazla önemsenmese de bunun, Hz. Peygamber'in bu hadiste farkında olmadan cevap verdiği bir problem olduğu vurgulanmıştır.

Christopher Melchert, "Ehl-i Hadîs'in Dindarlık Anlayışı", Çev: Abdulvahap Özsoy, ***Atatürk Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **sayı: 22, s. 303-324, Erzurum 2004.**

Makalede; Ehl-i hadîs olarak tammlanan ve önderliğini de Ahmed b. Hanbel gibi hadisçilerin yaptığı bir grubun dindarlık anlayışları değerlendirilmiştir.

Harun Özçelik, "Mevzû Hadisleri Tesbitte Metod Farklılıkları", ***Atatürk Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **sayı: 22, s. 193-230, Erzurum 2004.**

Makalede; müteahhir münekkidlerin, mevzû hadisleri tespitte farklı sonuçlara ulaşmalarına etki eden metod farklılıkları belirtilmeye çalışılmıştır.

Kadir Paksoy, "Hadiste Tashîf -Lafız ve Anlam Hataları-", ***Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi (www.dinbilimleri.com),*** **c. IV, sayı: 4, s. 97-116, Samsun 2004.**

Makalede; hadis usûlü ve kriterleri açısından "tashîf" ve "musahhaf" hadisler, tashifin çeşitleri ve bu konuda yazılmış eserler incelenmiştir. Muhaddislerin, hadislerin sıhhat ve sübûtu üzerinde önemli çalışmalar yaptıkları gibi lafız ve muhteva itibariyle de doğru bir şekilde intikal edip etmediğini tetkik ettikleri, özellikle muhtevayı etkileyen lafız değişiklikleri üzerinde titizlikle durdukları, bu bağlamda isnad ve metinlerde vukubulan harf veya hareke/telaffuz hatalarını tashîf konusu içinde inceledikleri tespiti yapılmıştır.

Bedriye Reis, "Muhaddis ve Mutasavvıf Gözüyle Bir Hadis", ***Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi,*** **c. V, sayı: 12, s. 205-224, İstanbul 2004.**

Makalede; mutasavvıflar arasında şöhret bulan *"Kim benim veli kullanrımdan birine düşmanlık ederse, ben ona harp ilan ederim. Kulum, bana kendisine farz kıldığım şeylerden daha sevimli birşeyle yaklaşmaz. Kulum bana nafile ibadetlerle de yaklaşmaya devam eder, bunun sonucunda ben onu severim. Onu sevdiğimde, işiten kulağı, gören gözü, tutan eli ve yürüyen ayağı olurum. Eğer benden bir şey isterse onu verir, bana sığınırsa onu himaye ederim. Faili olduğum hususların hiçbirinde mü'min bir kulumun ruhunu almak için tereddüt ettiğim kadar tereddüt etmedim. Çünkü o, ölümü sevmemekte ben ise onu üzmek istememekteyim"*[17] şeklinde rivayet edilen hadis-i kudsiyle ilgili muhaddis ve mutasavvıfların görüşleri incelenmiştir. Mutasavvıfların hadisi bilhassa velayet, kurb, mahabbet ve fenâ hakkındaki fikirlerine delil olarak kullandıkları gözönünde bulundurularak, bunlardan her biri ayrı bir başlık altında incelenmiş, muhaddislerin hadisle ilgili yorumları ve mutasavvıfların düşüncelerine karşı ileri sürdükleri itirazlar değerlendirilmiştir.

Sami Şahin, "Viâeyn Rivayeti veya Ebû Hüreyre'nin Ölümüne Sebep Olabilecek Gizli Bilgiler", *CÜİF Dergisi*, c. VIII, sayı: 1, s. 93-108, Sivas 2004.

Makalede; Ebû Hüreyre'nin en çok hadis rivayet eden sahâbî unvanına sahip olmasına rağmen, bazı şeyleri açıklamadığını belirten rivayetler incelemeye tabi tutulmuştur. Gizlenen herhangi bir bilginin mevcudiyeti sorgulanmış, sened ve metin incelemesi yapılmış ve bütüncül bir yaklaşımla konu değerlendirilmiştir.

Abdullah Aydınlı, "Hadis Kitaplarının Güvenirliği -Sorunlar, Çözümler-", *Usûl: İslâm Araştırmaları*, c. I, sayı: 1, s. 69-90, İstanbul 2004.

Makalede; beşerî imkânlar ölçüsünde düşünülmesi gereken hadis kitaplarının güvenilirliği sorunu, tarih boyunca söz konusu olan kitapların güvenilirliği sorununun bir parçası olduğu tespit edilerek, hadis âlimlerinin bu sorunu çok erken dönemden itibaren fark edip üzerinde durdukları ve çözümler üretmeye çalıştıkları ifade edilmiştir. Bu çözümleri, dönemin şartlarını göz önünde bulundurarak değerlendirmek gerektiği bunların bir kısmının çok sınırlı uygulama alanı bulmasına mukabil diğer bir kısmının yaygın bir şekilde uygulanmaya çalışıldığı, hadis âlimlerinin gerçekten takdire şayan olan bu çalışmalarının, sorunu tamamen halletmiştir denilemeyeceği belirtilmiştir.

Seyit Avcı, "Hz. Peygamber Döneminden Sonra Sahâbîlik İddiası", *İSTEM: İslâm Sanat, Tarih, Edebiyat ve Mûsikîsi Dergisi*, c. II, sayı: 4, s. 221-237, Konya 2004.

---

[17] Buhârî, "Rikâk", 38; İbn Mâce, "Fiten", 16.

Hz. Peygamber'in vefatından asırlar sonra, hayatında onu görmeyen birtakım insanların sahâbîlik iddiasıyla ortaya çıktıkları belirtilerek, kişisel çıkarlarına din maskesi adı altında ulaşmaya çalışan, saf ve temiz kalpli müslüman halk kitlelerini kandıran bu adamların amaçlarına büyük ölçüde ulaştıkları tespiti yapılmıştır. Tasavvuf tarihinde sûfîlerin iddia ettikleri sahâbîlik anlayışının ise kötü bir niyete dayanmadığı müslümanlar üzerinde mânevî bir otorite kurma yolunu açan bu çeşit bir sahâbîlik iddiası, ehil kişiler tarafından yapıldığı takdirde herhangi bir istismar söz konusu olmayacağı ifade edilmiştir. Ayrıca tarihin hangi döneminde olursa olsun müslümanların tenkit zihniyetine sahip olmaları, din adına yapılacak her türlü sömürü faaliyetlerine karşı uyanık bulunmaları gerçeğinin önemi vurgulanmıştır.

Seyit Avcı, "Sûfîlerin Hadis Tesbit Ölçüleri: İsmâil Hakkı Bursevî Üzerine Bir İnceleme", ***HTD,*** **c. II, sayı: 1, s. 7-29, İstanbul 2004.**

Makalede; İslâm dininin kaynaklarından ikincisi kabul edilen hadislerin sıhhatinin tespiti için sened ve metin tenkitlerinin yapılması gerektiği, bir hadisin bulunduğu kaynaktan ziyade güvenilir bir isnadla rivayet edilip edilmediğine bakılmasının önemi vurgulanmıştır. Öte yandan, hadisçiler bunu esas alırken tasavvufî düşüncede bazı sûfîlerin hadislerin tespitinde isnadın dışında birtakım ölçü ve kriterleri esas aldıkları, hadisleri tek tek elden geçirmek yerine, kendilerince otorite kabul ettikleri, bazı İslâm âlimlerinin eserlerindeki hadislerin toptan sahih olduğunu savunan genel bir ilke benimsedikleri ve bu görüşü savunanlardan Bursevî örneğinden hareketle konu değerlendirilmiştir.

Seyit Avcı, "Keşif Yoluyla Hadis Rivayeti Meselesi", ***Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi (www.dinbilimleri.com),*** **c. IV, sayı: 4, s. 161-193, Samsun 2004.**

Makalede; keşif yoluyla hadis rivayetinin tasavvuf-hadis ilişkilerinde önemli bir konuma sahip olduğu, daha çok İbn Arabî'nin (v. 638/1240) eserlerine dayanan keşif yoluyla hadis rivayeti meselesine sûfî âlimlerin olumlu baktığı hadisçilerin ise genelde karşı çıktıkları tespit edilerek, böyle bir yolla hadislerin sâbit olamayacağı belirtilmiştir. Ayrıca, keşif yoluyla hadis rivayetine olumlu bakmayan hadisçilerin görüşlerinin, hadis ilmi kriterlerine göre daha tutarlı göründüğü vurgulanmıştır.

Abdullah Aydınlı, "İcâzet" Hakkındaki Bir Makalenin İcâzeti", ***HTD,*** **c. II, sayı: 2, s. 151-154, İstanbul 2004.**

Makalede; Bir makale için zengin sayılabilecek eserlere başvuran yazar bununla ilmî araştırma ve incelemeye olan merakını göstermiş, ancak bu merakın ilmî sorumluluğun gereği olan titizlikle birleştirilmesi icap eder denilmiştir. Ayrıca "hakemli dergi"

uygulamasının akademik ürünlerin kalitesini yükseltmekte çok önemli bir işlev görebileceği, burada hakemlere ve hakemlerin değerlendirmeleri doğrultusunda neşredilmesine kararı veren editör ve yayın kuruluna da büyük görevler düştüğü, hakemlerin yazıları titiz bir şekilde okuyup değerlendirmesi, editör ve yayın kurulunun da bu değerlendirmeleri nazarı itibara alması gerektiği ifade edilmiştir.

H. Musa Bağcı, "Hz. Peygamber'i Ahlâkî Açıdan Zaaf İçerisinde Gösteren Bir Rivayetin Mahiyeti ve Bunun İstismarının Eleştirisi", *EKEV Akademi Dergisi-Sosyal Bilimler-*, c. VIII, sayı: 18, s. 161-178, Erzurum 2004.

Makalede; Hz. Peygamber'in, evli iken Zeynep'e âşık olduğu şeklindeki rivayetler değerlendirilmiştir. Bunların tefsir ve tarih kitaplarında yer aldığı ancak hadis kaynaklarında bulunmadığı, rivayetin isnad nokta-i nazarından zayıf ve muhtemel olarak uydurma olduğu, aynı şekilde metin açısından ise içinde pek çok çelişkiler bulunduğu vurgulanmıştır. Hz. Peygamber'i küçük düşürmeye çalışan bazı grupların bu rivayeti muhtemelen h. II. asırda uydurdukları, bilahare bu rivayetin İslâm kaynaklarına girdiği, birkaç âlim hariç İslâm bilginlerinin bu rivayeti Ahzâb sûresinin 33/37-40. âyetlerinin tefsirinde tenkit etmeden kullandıkları, Batılı Oryantalistler ve onların yerli takipçilerinin bu rivayeti istismar ettikleri ifade edilmiştir.

H. Musa Bağcı, "Hadis Metodolojisinde Sahihu'l-Buhârî'nin Sıhhat Bakımından Tasnif Edilen İlk Eser Olduğu Fikrinin Eleştirel Analizi", *AÜİF Dergisi*, c. XLV, sayı: 1, s. 39-56, Ankara 2004.

Buhârî'nin *el-Câmiu's-sahîh* adlı eserinin müslümanlar arasında büyük bir teveccühe mazhar olduğu, ilmî çevrelerde başka hiçbir kitaba nasip olmayan bir şerh ve tercüme çalışmalarının odağı haline geldiği belirtilen makalede; *Sahih-i Buhârî*'nin sıhhat bakımından tasnif edilen ilk eser olduğu fikrinin eleştirel analizi yapılarak geniş bir bir şekilde değerlendirilmiştir.

Selçuk Coşkun, "Hadislerin Tarihe Arzı'nın Uygulamadaki Bazı Problemleri (Hz. Âişe'nin Evlilik Yaşı Örnekleminde Bir İnceleme)", *EKEV Akademi Dergisi-Sosyal Bilimler-*, c. VIII, sayı: 20, s. 177-196, Erzurum 2004.

Makalede; sıhhat tespiti amacıyla uygulanan metin tenkidi kriterlerinden biri olan hadislerin tarihe arzı prensibi ve onun uygulamadaki bazı problemlerine değinilmiştir. Bu bağlamda tarihe arzın ne anlama geldiği, hangi kaynakların esas alınacağı ve bu kaynakların güvenilirlikleri, söz konusu kaynaklarda parça halinde rivayet edilen hadis metninin bütünleştirilmesi, bu bütünlüğün birbirinden farklı diğer tarihî rivayetlere arzı, bu esnada karşılaşılan bazı problemler ve nihayet tarihî rivayetlerin okunması

ve tarihlendirme tercihleri ile ilgili farklı yaklaşımlar, örnek bir hadis üzerinde uygulamalı alarak gösterilmiştir.

Kamil Çakın, "Demokrasiye Geçiş Sürecinde İslâm Dünyasının Geleneksel Siyaset ve Hadis Kültüründen Kaynaklanan Sorunları", ***Dinî Araştırmalar,*** **c. VII, sayı: 20, s. 415-424, Ankara 2004.**

Makalede; günümüz İslâm dünyasını demokratikleşme sürecinde ne gibi sıkıntıların beklediği ortaya konulmuştur. Yüzlerce yıllık tecrübe ve teorik birikimin bugün İslâm ülkelerinde hala hükmünü sürdürdüğü, müslümanların fikrî dünyalarına derinden nüfuz etmiş olan bu tecrübe ve düşünce yapısının değişime zorlayan dış ve iç şartlar istikametinde yeni bir şekil alması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca müslüman ülkelerin demokrasiye geçişlerinin çağdaş demokrasilerde olduğu gibi veya en azından kendi yerel şartlarına uygun bir biçimde sağlanabilmesinin çok zor gözüktüğü, bu değişim ve yenileşmenin klasik İslâm siyaset teorilerinin yeniden gözden geçirilmesi ve hadis kültüründen kaynaklanan zorlaştırıcı yorumların terkedilerek günün şart ve ihtiyaçlarına uygun yeni yorum arayışlarına doğru gidilmesi ile gerçekleşebileceğinin kaçınılmaz göründüğü ifade edilmiştir.

Kamil Çakın, "Hadislerde Hıristiyan Kelâmına Yaklaşımlar", ***Dinler Tarihi Araştırmaları IV (Müslümanlar ve Diğer Din Mensupları),*** **s. 229-238, Ankara 2004.**

Makalede; özellikle Hicaz bölgesinde ciddi bir hıristiyan varlığından ve etkisinden bahsetmenin güç olduğu, bu nedenle bire bir durumlar karşısında açıklamaları bulunan Hz. Peygamber'in hıristiyanlar hakkında detaylı eleştirilerinin veya yaklaşımlarının bize kadar ulaşmamış olmasını normal karşılamak gerektiği vurgulanmakta ve Hz. Peygamber'den bize ulaşan ve temel hadis kaynaklarında yer alan ifadelerinden hareketle, onun hıristiyanlığa karşı takındığı tavır sistematik bir tarzda açıklanmaya çalışılmıştır.

Kamil Çakın, "Kitâbü't-Tevhîd'in Bâb Başlıklarına Göre Buhârî'nin Tevhîd Anlayışı", ***Dinî Araştırmalar,*** **c. VII, sayı: 20, s. 425-432, Ankara 2004.**

Makalede; İmam Buhârî'nin *el-Câmiu's-sahîh*'inde tartışılan belli başlı kelâmî konular ve tevhîd anlayışı ele alınmıştır. Buhârî'nin sahip olduğu düşünceler, bugün için bize garip gelse de ilk üç asırda genel olarak İslâm dünyasında hâkim olan fikirleri yansıttığı, Buhârî'den sonraki asırlarda, özellikle İmam Mâturîdî (v. 333/944) tarafından tanrı tasavvurunda devrim niteliğinde değişiklikler yapıldığı, uzuvları olan, hareket eden, bir mekânda bulunan Allah anlayışından, sıfatlarıyla (ilim, kudret, semî', basar ... gibi) tanınan soyut/aşkın Allah anlayışına geçilmiştir. Bu nedenle, Buhârî'nin fikirleri-

nin kendi zamanında genel geçer fikirler olduğunu ancak Mu'tezile gibi bazı fırkaların daha farklı bir tanrı anlayışına sahip olduğu belirtilmiştir.

Ali Çolak, "Ölmek Üzere Olan Kişiye ve Mezardaki Ölüye Yapılan Telkin ile İlgili Rivayetler", ***ÇÜİF Dergisi,*** **2004, c. IV, sayı: 2, s. 201-222.**

Makalede; günümüzde telkin uygulamasında Hz. Peygamber, kızı, hanımı ve bütün yakınlarına, sizin için elimden bir şey gelmez, nefsinizi kurtarınız! diyerek dünyada iken iyi amel işlemelerini tavsiye ettiği, aksi halde onlar için elinden bir şeyin gelmeyeceğini ifade ettiği, eğer mezara gömüldükten sonra böyle bir yardım mümkün olsaydı, Hz. Peygamber onu öncelikle yakınlarından esirgemeyeceği, Hz. Peygamber böyle bir şey yapamadığına göre günümüzde de bu tür uygulamalardan kaçınılması gerektiği belirtilmiştir. Bunun yerine kaynağı daha sağlam ve Hz. Peygamber'in uygulamalarına dayanan ve ölen kişiye sevabı ulaşacak sadaka-i câriye türünden şeyler yapmak gerektiği, insan öldükten sonra da amel defterine geçecek şeyleri sayarak bizlere yol gösterdiği, bid'atlardan uzaklaşarak dinin, duru, özüne dönmenin, günümüz insanlarının dini daha kolay anlamalarına vesile olacağı ifade edilmiştir.

Bekir Tatlı, "Buhârî (v. 256/870) Öncesi Kaynaklarda Cibrîl Hadisi'nin İsnâdlarının Tahlili", ***Dinî Araştırmalar,*** **c. VI, sayı: 18, s. 21-64, Ankara 2004.**

Makalede; "Cibrîl Hadisi" ile ilgili ulaştığı sonuçlar dokuz maddede özetlenmiştir. Bütün rivayetler göz önüne alındığında, mütevâtir bir isnaddan söz etmenin mümkün gözükmediği, bununla birlikte isnadların bir kısmının sahih olduğu, zayıf olanlara gelince, mâna ve muhteva olarak sahih olanları desteklediği düşünülürse bunların da hasen li-gayrihî derecesine yükselmesi mümkün olduğu belirtilmiştir.

Ayhan Tekineş, "Hadis ve Tarih: Metodolojik Bir Karşılaştırma", ***HTD,*** **c. II, sayı: 2, s. 7-38, İstanbul 2004.**

Makale, hadis ilmine mahsus özelliklerle tarih metodolojisi arasındaki temel farkları tetkik etmek maksadıyla kaleme alınmıştır. Hadis usûlünün, rivayet ve dirayet açısından İslâmî ilimlerin özellikle de tarih ilminin şekillenmesinde önemli rol oynadığı, ilk hicrî yüzyıllarda isnad sisteminin tarihçiler tarafından da kullanılmasıyla birlikte tarihî rivayetlerin değerlendirilmesinde hadis tenkit ilkelerinden yararlandığı belirtilmiştir. Hadis ile tarih arasındaki ilişkinin günümüzde de devam ettiği, modern tarihçilerin bazı metotları hadis tarihi araştırmalarında da uygulamak istediği, bu iki ilim arasında geçmişten gelen farklar ve modern tarih metodolojilerinin içinde üretildikleri kültürel ortamın izlerini taşımalarının, tarih ile hadis arasındaki karşılıklı terim ve metod alışverişinde bazı farklara dikkat çekmeyi zaruri kıldığı vurgulanmıştır.

Ahmet Uyar, "Hadisleri/Sünneti Anlamada Farklı Yaklaşımlar (Ehl-i Hadîs ve Ehl-i Re'y Ekolleri)", *Bilimname: Düşünce Platformu,* c. II, sayı: 5, s. 29-44, Kayseri 2004/2.

Makalede; Hz. Peygamber hayatta iken karşılaşılan yeni problemlerin, bizzat Hz. Peygamber tarafından çözüme kavuşturulduğu, fakat Hz. Peygamber'in vefatından sonra hukukun kaynağı olmamasına rağmen, re'y ile ictihadın, hukukun kaynağı durumuna geldiği, bununla birlikte ancak hakkında nas bulunmayan konularda, Kitâp veya Sünnet'ten bir asla dayanan re'y kabul görürken, herhangi bir asla dayanmayan re'yin yerildiği ve reddedildiği vurgulanmıştır. Ehl-i hadîsin, nasların anlaşılmasında hadisleri ana eksene oturtarak onun otoritesini iyice pekiştirdiği, re'y ehlinden olanların ise hadisleri anlamaya çalışırken, sadece Hz. Peygamber'in ne dediğine değil bu sözüyle ne demek istediğine, neyi gerçekleştirmek istediğine de baktıkları ve mümkün olduğunca bu esası tespit etmeye önem verdikleri ifade edilmiştir. Ehl-i hadîs ve Ehl-i re'y ekollerine göre, hadisler/sünnet vazgeçilemez ve ihmal edilemez bir kaynaktır ve aralarında nasların anlaşılması ve yorumlanmasında yöntem farklılığı vardır.

İ. Hakkı Ünal, "Ahmed Hamdi Akseki'nin "Peygamberimiz'in Vecizeleri" Kitabındaki Mesajı", *Ahmet Hamdi Akseki (Sempozyum)*, s. 107-115, Ankara 2004.

Tebliğde, Ahmet Hamdi Akseki'nin, yorumlarıyla 1400 sene önceki peygamber sözlerinden adeta bugün söylenmiş gibi nasıl yararlanacağımızın yolunu bize gösterdiği ifade edilmiştir. Fıkhü'l-hadîs denilen ve hadisleri söyleniş amacına ve ortamına uygun anlayarak doğru istifadede bulunmayı ifade eden bu bilim dalı, 20. asır Türkiye'sinde sanki onunla temsilcisini bulmuş gibidir denilerek, ne yazık ki bu kitapçığa sığdırabildiği 35-40 civarındaki hadisin yorumunda gösterdiği dirayet ve maharetinin daha fazla örneklerini sunmaya ömrü vefa etmediği belirtilerek, onun izinden gidecek ilim adamlarımızdan bu boşluğu doldurması istenmektedir.

Ahmed Ürkmez, "Bir Muhalefet Aracı Olarak Tahrîc", *HTD,* c. II, sayı: 2, s. 87-106, İstanbul 2004.

Makalede; tahricin "bir hadisin rivayet edildiği kaynakları bulmak ve sıhhat değerlendirmesini yapmak" şeklinde tanımı yapılmış, bunun eleştiriye oldukça yatkın bir süreç olduğu, bu özelliğinden ötürü Osmanlı tarihinin en önemli ve en ünlü fikrî hadiselerinden olan Kadızâdeliler-Sivâsîler tartışmasında etkin bir muhalefet aracı olarak kullanıldığı ifade edilmiştir. Sivas kökenli yazar Ali b. Hasan b. Sadaka, Kadızâdeliler'in temel referansı durumundaki *et-Tarikatü'l-Muhammediyye* üzerine bir tahric kitabı hazırladığı, *İdrakü'l-hakîkî* adını taşıyan ve Birgivî'nin *et-Tarika*'sına yönelik 100'den faz-

la eleştiri içeren söz konusu kitaptan hareketle, tahric literatürünün muhalefet aracı olarak kullanılması incelenmiştir

Mahmut Yeşil, "Kadınların Cemaate İştiraki ile İlgili Hadisler Üzerine Bir İnceleme", ***SÜİF Dergisi,*** **sayı: 17, s. 47-62, Konya 2004.**

Makalede; kadınların mescitte namaz kılmaları, cuma, cenaze ve bayram namazlarına katılmalarıyla ilgili olarak, Peygamber'in (s.a.v) emir ve tavsiyelerinin yanında, sahâbe ve tâbiîlerin konuyla ilgili açıklama ve uygulamalarında, kadınların namaz faaliyetlerine katılmalarının mümkün ve serbest olduğu tespit edilmiştir. Yasaklamaların ârızî sebeplere dayandığı, bundan dolayı da arızaların ortadan kalkması veya arızayı giderici tedbirlerin alınmasıyla asıl hükmün avdet etmesinin mümkün olacağı belirtilmiştir. Kadınların mescide gitmesi konusunda yaygın uygulama, cuma ve cenaze namazlarında kadınların isteğine bırakılmış, bayram namazlarında ise iştirakte mecburiyetin söz konusu olduğu ancak kadınların bu ibadetlere gitmeleri halinde mutlaka uymaları gereken bazı kurallar ve bazı sahâbî ve tâbiîlerin dile getirdiği fitne tehlikesinin dikkate alınması gerektiği vurgulanmıştır.

Ahmet Yıldırım, "Hadisleri Anlamada İşârî Yorum", ***SDÜ İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **sayı: 13, s. 13-36, Isparta 2004/2.**

Makalede; mutasavvıfların hadislerin bir kısmını, kendi düşünce ve görüşlerine delil olabilecek şekilde kullandıkları, buna paralel olarak da kendilerine özgü bir yorumlama metodu getirdikleri ve bu metoda "işârî", "bâtınî" veya "irfanî" yorum ismi verdikleri ifade edilmiştir. İşârî yorumun diğer anlama ve yorumlama şekillerinden, yöntem, terminoloji ve söylem bakımından farklı kılan tarafın, ibareyle anlatılamayan, yalnızca ilham, keşf gibi yollarla elde edilmiş bilgiyi lafzî anlamın ötesinde yeni bir anlamı ve örtük olan mânayı ortaya çıkarmayı hedefledikleri ifade edilmiştir. Ayrıca sûfîlerin hadis rivayeti konusunda bu tarz yorumlama şekliyle hadis yorumuna canlılık ve zenginlik getirdikleri, bu konuda en ilginç olanın İsmâilîlerin bâtınî te'vil argümanlarıyla sûfîlerin işârî yorum yöntemleri arasında en azından nazarî düzeyde hiçbir fark olmaması şeklinde yapılan tespittir. Sûfîler hadisleri yorumlarken kalplerine doğan bu bilgileri kapalı bir uslûbla, rumuz ve işaret yoluyla ifade etmişler, bilhassa bu yolla elde edilen bilgileri herkesin anlayamayacağı, böylece insanları yanlış bir anlayışa götürebileceğini dikkate alarak yorumlarını sembollerle ifade etmeyi tercih etmişlerdir. Hatta yaptıkları yorumlara da "tefsir" değil de "işaret" adını vermişlerdir. Sûfîlerin Kur'ân veya hadis metinlerinin tümünü anlamaya çalışmadıkları, ayrıca metinler arası ilişkilerin nasıl değerlendirilmesi gerektiğine dair de bir metotları bulunmadığı, bu itibarla bir metodolojiye sahip olduklarından bahsetmenin zor gözüktüğü ifade edilmiştir.

Selahattin Yıldırım, "Osmanlı Muhaddislerinden el-Kemâhî ve el-Müheyyâ Adlı Muvatta' Şerhi", ***EKEV Akademi Dergisi-Sosyal Bilimler-,*** **c. VIII, sayı: 20, s. 197-220, Erzurum 2004.**

Makalede; XVIII. yüzyıl Osmanlı muhaddislerinden biri olan el-Kemâhî incelenmiş ve onun, araştırmacı ve tenkitçi biri olduğu, en önemli eserinin 623 yıllık Osmanlı hadis kültürü arasında sahasının ilk ürünü olan *el-Müheyya fi keşfi esrari'l-Muvatta'* adlı *Muvatta'* şerhi olduğu tespit edilmiştir. Eser üzerinde bugüne kadar herhangi bir çalışma yapılmadığı, kaynak zenginliği ve diğer birçok yönü ile de orijinal bir şerh olduğu belirtilmiştir.

Selahattin Yıldırım, "XIX. Yüzyıl Osmanlı Muhaddisleri ve Eserleri", ***Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi,*** **sayı: 13, s. 263-315, İstanbul 2004.**

Makalede; IXX. Yüzyıl Osmanlı toplumunda yetişmiş ve eser yazmış olan, âlimlerin sayısının 54, telif ettikleri hadis eserlerinin ise toplam olarak 79 civarında olduğu tespit edilmiş, bunlardan 63 kadarının kütüphane kayıtlarına ulaşılıp mahiyetleri hakkında bilgi verilmiştir. Osmanlı müelliflerinden Mehmed Tahir'den itibaren hakkında muhtemelen görmeden değerlendirme yapıldığı için şöhreti gölgelenmiş olan ve kütüphane kayıtlarına girmediği için de araştırmacıların dikkatini çekmeyen Abdullah Ahıskavî'nin *Levâmiu'l-envâr* isimli orijinal ve önemli eserini tespit edip metodunu ve hadis ilmi açısından taşıdığı değer ortaya konmaya çalışılmıştır. XIX. yüzyılda hadis ilmi ile iştigal edenlerin büyük bir çoğunluğunun tekke ve tarikat erbabından oluştuğu belirtilerek, örgün eğitim dışında, cami ve tekkelerde halka açık olarak *Buhârî* ve *Şifâ* okuma geleneğinin canlı olması, hadis ve sünnetin tabana yayıldığını, bir nevi mutasavvıf muhaddislerin önderliğinde halk için hadis anlayışının uygulandığını gösterdiği ifade edilmiştir.

Selahattin Yıldırım, "XVII. Yüzyıl Osmanlı Muhaddisleri ve Eserleri", ***Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi,*** **sayı: 14, s. 151-182, İstanbul 2004.**

Makalede; Osmanlı ulemâsının, diğer bölgelere nispetle, rivayete dayalı ilimler ile daha az meşgul oldukları belirtilmiştir. Araştırmada 28 âlim ve hadisle ilgili 53 eser tanıtılmış, bu rakamların önceki yüzyıllara nispetle, hadis ilmine karşı artan bir ilginin olduğunu gösterdiği, sonraki yüzyıllarda bu ilginin sayıca artmaya devam ettiği ifade edilmiştir. Bu dönemde yazılan hadis eserlerinin gerek hadis ilmine ve gerek dönemin kültürel hayatına ne tür katkıları olduğu, her bir eser üzerinde yapılacak ayrıntılı tahlillerle ortaya çıkacağı, bu nedenle yüksek lisans ve doktora çalışmalarında, bütün Osmanlı dönemi yanında bu dönem üzerinde de hassasiyetle durulması temenni edilmiştir.

Hayati Yılmaz, "İnternette Rihle", *HTD,* c. II, sayı: 1, s. 139-152, İstanbul 2004.

Makalede; çok hızlı adımlarla ilerleyen bilişim teknolojisinin, her konuda olduğu gibi akademik çalışmalara da son derece önemli kolaylıklar getirdiği, özellikle bilgiye ulaşmanın en kolay ve kestirme yolu haline gelen internetin bu sahadaki imkânlarının durmadan arttığı bunun her türlü bilginin bulunduğu bu karmakarışık dünyada istenilen sonucu elde etmek için belli bir yöntem takip etmeyi zorunlu hale getirdiği belirtilerek bu çerçevede olmak üzere hadis bilimi sahasında rihle yapılabilecek bazı siteleri ele alınıp isimleri verilmiş ve bazı önemli meselelere temas edilmiştir. Hadis içerikli sitelerden iki şekilde istifade edildiği ifade edilerek bunların; hadis metinlerini arayıp bulma ve görüntüleme ve hadis ve hadis usûlü kitaplarına metin olarak ulaşabilme şeklinde olduğu belirtilmiştir. Ancak burada unutulmaması gereken önemli bir noktanın, internet ortamında yayımlanan hadisler/metinler/kitaplar ile matbu olarak elimizde bulunan eserlerin mutlaka karşılaştırılması gerektiği, yani matbu kitaplardan doğrulatmadıkça internetten kolayca elde ettiğimiz metinleri kullanmanın, bazen önemli yanlışlıklara zemin oluşturabileceğinin unutulmaması gerektiği belirtilmiştir.

Farhat J. Ziadeh, "Hicaz'ın Sosyo-Ekonomik Tarihine Bir Kaynak Olarak el-Muvatta", Çev: Arif Gezer, Ramazan Özmen, *İSTEM: İslâm San'at, Tarih, Edebiyat ve Mûsikîsi Dergisi,* c. II, sayı: 4, s. 283-291, Konya 2004.

Makalede; Hicaz'ın sosyo-ekonomik tarihi ile ilgili birçok olay ve örnek değerlendirilmiş ve önemli hususlar incelenmiştir.

Yavuz Köktaş, "Yüce Kur'ân'ın Çağdaş Tefsiri" Adlı Eserde Geçen Bazı Hadis Tenkidlerinin Değerlendirilmesi", *DİD (Diyanet İşleri Reisliği Yıllığı),* c. XL, sayı: 4, s. 59-98, Ankara 2004.

Makalede; Süleyman Ateş'in, *Yüce Kur'ân'ın Çağdaş Tefsiri* adlı eserinde bulunan hadis tenkidlerinde, Kur'ân'a aykırı olmak ve tarihî gelişmelerin ürünü olmak gibi iki husus göze çarptığı belirtilerek, çalışmada bunlara ve diğer tenkit noktaları örneklerle ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Ebû Suheyb el Karyûtî, "Kitab ve Sünnete Sarılmanın Birlik ve Beraberliğe Etkisi", Çev: Aynur Uraler, (Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi, sayı: 13, s. 181-207, İstanbul 2004.

Makalede; İnsanlığın kurtuluşu, kitap ve sünnet'e sarılmaya (i'tisam) bağlanmış, salah ve sükûnetin, Kitab'a ve Sünnet'e dönmekle mümkün olacağı çeşitli âyet ve hadislerle geniş bir şekilde açıklanarak ümmetin birliğininin buradan geçtiği vurgulanmıştır.

Adem Dölek, "Hz. Peygamber'den "Kul" Diye Bahsedilmesinin Anlamı: Hadisler Işığında Bir Değerlendirme", *İslâmî Araştırmalar,* c. XVII, sayı: 3, s. 184-191, Ankara 2004.

Makalede; Kur'ân-ı Kerîm'de beşer "kul" olarak takdim edilen Hz. Peygamber'in birçok hadisinde kendisinin "kul" olduğu ve bir "kul" gibi hareket ettiği belirtilmiştir. Onun aynı zamanda bir "kul" olarak yaşadığı, "kul" gibi yediği ve "kul" gibi oturduğu ifade edilmiştir. Hz. Peygamber'in "kul" olduğunu anlatan "kul" olarak yaşayış tarzını ihtiva eden hadisler incelendiğinde, Hz. Peygamber'den "kul" diye bahsedilmesiyle bütün insanlığa; Allah'a kulluk etmek; her zaman ve zeminde Allah'ın huzurunda kulluk tavrı içerisinde olmak, Hz. Peygamber'in, ilahlık isnadında bulunulacak bir varlık olmadığını bildirmek, peygamberliğin; sosyal münasebetler açısından insanlara üstünlük taslama, dünyevî makam ve mevki elde etme vesilesi olmadığını öğretmek gibi birçok evrensel mesajlara işaret edilmeye çalışılmıştır.

M. Hayri Kırbaşoğlu, "Hadislerin Sübûtu Meselesi, *Güncel Dinî Meseleler Birinci İhtisas Toplantısı (Tebliğ ve Müzakereler)", 02-06 Ekim 2002,* s. 151-158, Ankara 2004.

Tebliğ; hadislerin sübûtu konusunda herhangi bir problem olmadığına dair İslâm dünyasında ve ülkemizde egemen olan söylemi merkeze alan, hadislerin sübûtu ile ilgili bir problem olduğunu kabul edenler ve etmeyenlerin delillerinin değerlendirildiği bir çalışmadır. Klasik olsun çağdaş olsun İslâmî ilim geleneğini ve İslâm düşüncesini doğrudan ilgilendiren önemli problemin, hadislerin güvenilirliği sıhhati/otantikliği meselesi olduğu vurgulanmıştır. Konu birtakım ciddi problemlerin ortaya çıkış sebepleri ve mahiyeti, tarihî (ideolojik çatışmalar-dönemsel gelişmeler), metodolojik ve epistemolojik açılardan değerlendirilmiştir.

Bünyamin Erul, "Hadislerin Anlaşılması Meselesi (İslâm Geleneğinde Hadisleri Farklı Okuma Biçimleri)", *Güncel Dinî Meseleler Birinci İhtisas Toplantısı (Tebliğ ve Müzakereler), 02-06 Ekim 2002,* s. 95-114, Ankara 2004.

Tebliğde; hadisin hucciyyetinden de sübûtundan da önemli olan hadislerin anlaşılması meselesi olduğu tespit edilerek İslâm geleneği içerisindeki farklı okuma biçimleri ana hatlarıyla hatırlatılmıştır. Değişik anlama tarzlarında etkin olan amillerle, farklılıkların sebepleri üzerinde incelenerek, doğru bir okuma için bazı önerilerde bulunulmuştur.

Mehmet Görmez, "Hadislerde Delâlet Sorunu", *Güncel Dinî Meseleler Birinci İhtisas Toplantısı (Tebliğ ve Müzakereler), 02-06 Ekim 2002,* s. 225-240, Ankara 2004.

Tebliğde; hadisin, asr-ı saadeti şimdiki zamana taşıma gayreti ifade eden ve başlangıç döneminden uzaklaşan ümmeti kaynaştıran bir araç vazifesi gördüğü belirtilmiştir. Ümmetin hadis sayesinde sürekli idealleştirilen ilk döneme olan mesafeyi kapatmaya çalıştığı, modern zamanlarda ve bugün dahi kısmen bu arayışların devam ettiği ifade edilmiştir. Sünnet ve hadisin, tarihin akışı içinde bünyesinde barındırdığı problemler tespit edilip değerlendirilmiştir. Bu problemler; "Sünnet ve Hadisin Mahiyeti ile İlgili Tartışmaların Doğurduğu Problemler", "Sünneti Aktaran Rivayetlerin Sübûtuyla İlgili Problemler" ve "Bu Rivayetlerin Delaleti, Anlaşılması ve Yorumlanmasıyla İlgili Problemler" şeklinde sıralanmıştır.

2005 YILI MAKALELERİ

Bekir Tatlı, "Kastamonu İl Halk Kütüphanesi'nde Bulunan Hadise Dair Yazma Eserler", *HTD*, c. III, sayı: 1, s. 141-152, İstanbul 2005.

Makalede; Kastamonu İl Halk Kütüphanesi'nde bulunan hadisle ilgili 212 yazma eser kısaca incelenmiştir. İçerisinde özellikle şerh niteliğinde olanlar, kırk hadis ve hadis usûlü konularıyla alakalı kitapların, müellifler açısından ise; İbn Hacer, İbn Kemâl Paşazâde, Ali el-Kârî, Süyûtî gibi meşhur ulemâya ait eserlerin yazmalarının bulunduğu belirtilmiştir.

Bekir Tatlı, "Fusûsu'l-Hikem Şârihi Abdullâh-ı Bosnevî'ye (v. 1054/1644) Ait Bir Risâle: er-Risâle fi Temessüli Cibrîl", *Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, c. VI, sayı: 15, s. 301-310, İstanbul 2005.

Makalede; Süleymâniye Kütüphanesi'nde bulunan Muhyiddin İbn Arabî'nin *Fusûsu'l-hikem* adlı el yazma eseri tanıtılmaktadır Eserin şârihi Abdullâh-ı Bosnevî'dir. Yaklaşık 6 varak olan bu risâlenin, Cibrîl'in (a.s) temessülü (insan sûretine girmesi) ile ilgili olduğu, müellifin çeşitli tasavvufî tahlillerle Cibrîl'in ne şekilde temessül ettiğini anlatmaya çalıştığı vurgulanmıştır.

Halis Aydemir, "A Theoretical Approach to the System of Transmission of Hadith Based on Probability Calculations", *HTD*, c. III, sayı: 1, s. 39-72, İstanbul 2005). (İngilizce)

Makalede; hadis râvileri için kullanılan "sika", "mutkin", "adl", "sadûk", "metruk", "zayıf" vb. tabirlerin her biri, nâkilin rivayetlerindeki güvenlik derecesini anlatan terimler olduğu tespit edilmiştir. Hadisler hakkında verilen sahih, hasen, zayıf gibi hükümlerin ise hadisin Hz. Peygamber'e aidiyet ihtimlinin kuvvetini beyan eden sözel

değerlendirmeler olduğu, muhaddislerin bir hadis hakkında hüküm verirken o hadisi aktaran nâkillerin rivayet etmedeki genel tutarlılıklarını ve hadisin bütün tariklerini dikkate alıp, galip zanna göre bir hükme vardıkları, gerek râvilerle ilgili derecelerin gerekse hadislerle ilgili hükümlerin rakamsal değerlerinin ortaya çıkarılmasını mümkün kılacak ve herhangi bir hadisin en muhtemel formatını belirlemeye yardımcı olacak teorik bir model ileri sürülmüştür.

Muzaffer Özli-Ömer Özpınar, "Hadis Edebiyatının Oluşumu, Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2005, 460 sayfa)", Tanıtan: Namig Abuzerov, *İslâm Araştırmaları Dergisi*, sayı: 13, s. 129-135, İstanbul 2005.

Makalede; *Hadis Edebiyatının Oluşumu* isimli eser tanıtılmış, özellikle fıkıh, kelâm, tefsir, tasavvuf ve Arap dili gibi hadis edebiyatının gelişimini etkileyen, ona yön veren amillerin tespiti ve mezkûr ilim dallarıyla etkileşim noktaları ortaya konulmuştur. Ayrıca hadis tarihi ve edebiyatı ile ilgili diğer eserlerden farklı olarak hadis edebiyatının oluşum sürecini, dönemin sosyo-kültürel, ilmî ve siyasî ortamı bağlamında ele alan eser, hicrî II. ve III. asırlarda telif edilmiş câmi', sünen, musannef ve müsned türünün tasnifi ve muhtevasının arka planının daha iyi anlaşılmasına ciddi katkılar sağladığı belirtilmiştir.

Cemal Ağırman, "Mustafa Takî Efendi, "Kırk Hadis" Yahut "İlm-i Hâl-i Siyâsî ve İctimâî" Adlı Eseri ve Bazı Hadislere Getirdiği Yorumlar", *CÜİF Dergisi*, c. IX, sayı: 2 (Sivaslı Din Bilginleri Özel Sayısı), s. 61-88, Sivas 2005.

Makalede; Sivas'ın önde gelen âlimlerinden Mustafa Taki Efendi'nin hayatı, ilmî şahsiyeti ve eserleri hakkında bilgi verilerek, *Kırk Hadis* yahut *İlm-i Hâl-i Siyâsî ve İçtimâî* adlı eseri tanıtılmış, metodu, muhtevası, yorum ve açıklamaları, bazı fikir ve düşünceleri incelenmiştir.

Erdinç Ahatlı, "Türkiye'de Hadisi Anlama Çalışmaları: Ahmed Davudoğlu ve Müslim Şerhi Örneği", *HTD*, c. III, sayı: 1, s. 73-89, İstanbul 2005.

Makalede; Ahmed Davudoğlu'nun Müslim'in *el-Câmiu's-sahîh*'i üzerine yazdığı hacimli Türkçe şerh incelenmiştir. Davudoğlu'nun hayatı ve eserleri hakkında kısaca bilgi verilerek, kullandığı kaynaklar, şerh metodu ve hadisleri tercümesindeki başarısı değerlendirilmiş, eserin Cumhuriyet dönemi Türkiye'si hadis çalışmalarında klasikleşmiş bir eser olduğu vurgulanmıştır.

Mustafa Karataş, "Fazlurrahman and the Concept of "Living Sunna", *EKEV Akademi Dergisi-Sosyal Bilimler-*, c. IX, sayı: 25, s. 123-130, Erzurum 2005.

Makalede; Fazlurrahman'ın sünneti ikiye ayırdığı belirtilerek, birincisinin "Mutlak Sünnet" ya da "Nebevî Sünnet", ikincisinin de "Yaşayan Sünnet" olduğu tespit edilmiştir. Nebevî Sünnet'in bizzat Peygamberimizin davranışları, bir başka değerlendirmeye göre de "İdeal Sünnet" ve "Yaşayan Sünnet" şeklinde ikiye ayırdığı, "İdeal Sünnet"in Peygamberimizin söz ve davranışlarının kendisi, "Yaşayan Sünnet"in ise İslâm toplumunun "İdeal Sünnet" çerçevesinde uygulama alanına çıkardığı sünnet olduğu belirtilmiştir. Hadisin, sünnet malzemesini, sünnetin ise bu malzemeden tefekkür yoluyla çıkarılan çözüm yollarını ifade ettiği, bu anlamda sünnetin; hadis malzemesinden akıl yoluyla pratik normlar çıkarılması şeklinde tanımı da yapılmıştır.

Emin Aşıkkutlu, "Hadis Vaz'ının Hz. Peygamber Devrinde Başladığına Dair Rivayetler ve Delil Değerleri", *MÜİF Dergisi,* sayı: 29, s. 5-26, İstanbul 2005/2.

Makalede; hadis tarihinin önemli ve tartışmalı konularından birisi olan hadis uydurmacılığının başlangıcı incelenmiştir. İlk dönemden itibaren bu konuda birçok görüş ve iddianın ileri sürüldüğü belirtilerek bunlardan birinin, Hz. Peygamber hayattayken onun adına uydurulduğu savunulan bir yalan haberden hareketle, hadis vaz'ının Hz. Peygamber döneminde başladığı iddiasıdır. Bu rivayetler kaynak, sened ve metin yönünden incelenmiş ve netice itibariyle, araştırmaya konu olan rivayetlerin, mezkûr iddiayı ispatlayacak ölçüde sahih olmadıkları kanaatine varılmıştır.

Seyit Avcı, "Hadislerde İbadet Hayatı ile İlgili Şartlar ve Ölçüler", *İslâm Hukuku Araştırmaları Dergisi,* sayı: 5, s. 401-420, Konya 2005.

Makalede; gecenin tamamını ibadetle geçirmek, bir gün ve gecede bir veya birden fazla Kur'ân okumak, bin rek'at veya daha fazla sayıda namaz kılmak, peşpeşe veya birer gün aralıkla sürekli oruç tutmak ve buna benzer seleften nakledilen ibadetlerin bazı kişilerin anladığı gibi bid'at olmadığı vurgulanarak, herkesin gücüne göre ibadet etmesinin bid'at kapsamına girmediği, aksine yapılması teşvik edilen güzel işlerden olduğu, fazla ibadet yapmayı teşvik eden ictihad hadislerinin bunu yapmaya gücü yetenlere, iktisad haberlerinin de bunu yapamayanlara hitap ettiği, İslâm âlimlerinin, mezheb imamlarının, muhaddislerin ve diğer ilim mensuplarının ibadet konusundaki sözlerinin bu şekilde anlaşılması gerektiği sonucuna ulaşıldığı belirtilmiştir.

Seyit Avcı, "Tâbiîn Neslinin Hadis İlmindeki Yeri", *SÜİF Dergisi,* sayı: 20, s. 151-172, Konya 2005.

Makalede; tâbiîn döneminin hadis ilmi açısından önemli ilmî faaliyetlerin gerçekleştiği bir dönemi temsil ettiği, bu dönemde hadislerin toplanması için değişik bölgelere yolculuklar yapıldığı, kısmen de olsa hadislerin yazılarak bir araya getirmek için tedvin

faaliyetlerine girişildiği, hadis rivayetine karşı son derece dikkatli ve titiz davranıldığı, hadis rivayet edenlerin kontrol altında tutulduğu, bu devrin sonlarına doğru hadis râvilerine hadislerin kaynaklarının sorulmaya başlandığı, bunun sonucu olarak da isnad usûlünün ortaya çıktığı ifade edilmiştir. Asr-ı saâdete yakınlıkları sebebiyle sözleri ve davranışları maktû hadis kavramı adı altında özel bir değerlendirmeye tabi tutulan tâbiîn neslinin, sünnetin doğru bir şekilde tespit edilip sonraki nesillere aktarılmasında önemli roller üstlendikleri, yaşadıkları zaman dilimi açısından bir buçuk asra yakın bir dönemi kapsasa da genelinin yetmiş yıllık bir sürede hayatta oldukları, meşhur tâbiîn hadisçilerinin birçoğunun Arap asıllı olmadıkları, Mekke, Medine, Kûfe, Basra, Şam ve Mısır gibi yerleşim yerlerinin bu dönemin önemli ilim merkezleri olduğu belirtilmiştir.

Recep Şentürk, "Critical Methods on Hadith: Self Reflexivity in Hadith Scholarship", *HTD*, c. III, sayı: 2, s. 37-56, İstanbul 2005.

Makalede; hadis rivayetinin özeleştiriyi kesintisiz bir şekilde kullanan bir ilim dalı olduğu ve ortaya muhtelif edebî tarzlar ve literatür çıktığı belirtilmiştir. Bunlar arasında hadis usûlü, hadis rivayet metotlarını eleştirirken, fıkıh usûlü hadislerin hukukî yorumlarını eleştirmiş, ricâl ilmi ise hadis râvilerinin eleştirel bir şekilde incelenmesi görevini üstlendiği, her bir edebî tarzın, hadis rivayetinin farklı bir boyutunu eleştirel bir şekilde inceleyen rasyonel bir çabanın ürünü olup, unvanı ne olursa olsun hiçbir hadis âliminin, daha sonra gelen nesiller tarafından eleştiri üstü görülmediği, bunun da bize hadis ilminde özeleştirinin son derece kapsamlı ve objektif bir şekilde yürütüldüğü konusunda bilgi verdiği ifade edilmiştir.

Hidayet Aydar, "Hz. Muhammed'in Bazı Rüyaları ve Yaptığı Rüya Yorumlarından Örnekler", *EKEV Akademi Dergisi-Sosyal Bilimler-*, c. IX, sayı: 25, s. 89-102, Erzurum 2005.

Makalede; Peygamberimiz'in rüya anlayışı ele alınmıştır. Hz. Muhammed'in vahyin rüyayla başladığını ve rüyayı peygamberliğin bir parçası olarak değerlendirdiği belirtilerek, önemli gördüğü rüyaları tasnife tabi tuttuğu, iyi ve anlamlı rüyaların Allah'tan, kötü ve saçma sapan rüyaların ise şeytandan olduğunu söylediği belirtilmiştir. Hz. Peygamber'in birçok rüya gördüğü, bunların bir kısmının dünya hayatıyla, diğer kısmının ise ahiret hayatıyla ilişkili olduğu, ayrıca ümmetinin gelecekteki durumunu izah eden bazı rüyalar da gördüğü tespit edilerek, onun gördüğü bütün rüyaları ashabıyla paylaştığı, tabir ettiği, ayrıca ashabının gördüğü rüyaları da dinlediği, yorumladığı, rüya yorumlarken nelere dikkat edilmesi gerektiği, özellikle de ürkütücü rüyaları nasıl yorumlamak icap ettiği ve benzeri hususları da öğrettiği vurgulanmıştır.

Halis Aydemir, "Ömer b. Abdullâh b. Urve'nin Güvenilirlik Katsayısı: İhtimal Hesapları Merkezli Hadis Rivayet Sistemi Teorisine Bir Uygulama", ***HTD,*** **c. III, sayı: 2, s. 7-36, İstanbul 2005.**

Makale; ihtimal hesapları merkezli hadis rivayet sistemi teorisinin nâkiller üzerinden bir tatbikatını ihtiva etmektedir. Meçhûliyeti giderilmek üzere seçilen râvi, tebeu't-tâbiînden Ömer b. Abdullah b. Urve b. ez-Zübeyr'dir. Nâkilin kaynaklarda yer alan senedli bütün rivayetleri tespit edilip analiz edilerek meçhul nâkillere dayalı güvenirlik katsayısı hesaplanmıştır. Sonuç kısmında hadis münekkidlerinin söz konusu râvi ile alâkalı olarak öngördükleri cerh ve ta'dîl lafızlarının dereceleri ile ihtimal hesapları mukayese edilerek değerlendirilmiştir.

Hasan Cirit, "Buhârî'nin el-Câmi'u's-Sahîh ile Küleynî'nin el-Kâfî Adlı Eserlerinin Hadis Literatüründeki Yeri ve Önemi", ***Bakü Devlet Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi İlmî Mecmuası,*** **c. II, sayı: 1, s. 203-220, Bakü 2005.**

Makalede; Buhârî'nin rivayetteki dinî, ilmî ve ahlâkî titizliği ve gayretlerine rağmen, eserindeki bazı hadislerin öteden beri çeşitli açılardan tenkit edildiği ve onun tenkit edilemeyeceğini, masum olduğunu şimdiye kadar kimsenin iddia etmediği vurgulanmıştır. Diğer taraftan İmamiyye fakihleri de Allah'ın kitabı dışında herhangi bir kitabın mutlak mânada sahih olduğunu iddia etmedikleri, bu nedenle hangi hadis külliyatında olursa olsun, hadisleri sened ve metin yönünden tenkide tabi tutulduğu ve ortaya çıkan ilmî birikime göre hareket edildiği ifade edilmiştir. Buhârî'nin *Sahih*'i ile Küleynî'nin el-*Kâfi*'si, İslâm dünyasında en muteber hadis kitapları olarak büyük bir ilgi gördükleri ve farklı inanç, düşünce ve fikir ekollerinin oluşmasında etkili oldukları, bu durumun onların her türlü hatadan berî olduğunu göstermeyeceği, günümüzün sağladığı ilmî ve teknolojik imkânlardan da faydalanarak, söz konusu kitapları bir taraftan iyi niyetle anlamaya çalışırken, diğer taraftan yapılacak bilimsel, objektif, mukayeseli ve eleştirel araştırmaların, bu eserlerin gerçek değerlerini daha iyi ortaya koyacağı belirtilmiştir.

Abdullah Çolak, "Oruç Kefâretinin Dayandığı Hadislerin Tahlili", ***EKEV Akademi Dergisi-Sosyal Bilimler-,*** **c. IX, sayı: 23, s. 135-156, Erzurum 2005.**

Makalede; Ramazan ayında oruç tutmanın, şartlarını taşıyan her müslümana farz olduğu, Sünnet'te; başlanmış bir Ramazan orucunu, hiçbir makûl ve haklı bir sebep yokken, bilerek ve isteyerek bozmanın ağır bir günah kabul edildiği, böyle kimseler için oruç bozmanın kefâreti ya köle azat etmek ya iki ay ara vermeden oruç tutmak veya altmış yoksulun doyurulması olarak belirlendiği ifade edilmiştir. Oruç bozmanın müeyyidesinin Sünnet'le sabit olduğu, konuyla ilgili hadisler, başta Buhârî ve Müslim ol-

mak üzere pek çok muhaddis otorite tarafından merfû ve sahih olarak Hz. Âişe ve Ebû Hüreyre'den rivayet edildiği, bu hadislerin, sınırlı sayıda tabiîn âlimi dışında, çoğunluk müçtehitlere göre oruç kefâretine delil kabul edildiği vurgulanmıştır. Konuya delil teşkil eden hadislerin, sened ve metin açısından değerlendirildiğinde, hadislerin sahih olup zıhar kefâretine değil, oruç kefâretine delil oldukları tespit edilmiştir.

Ali Çolak, "Müslüman Toplumlarda Anlayış ve Fikirlere Meşruiyet Kazandırma ve Norm Oluşturmada Hadisin Önemi", *ÇÜİF Dergisi,* c. V, sayı: 1, s. 195-213, Adana 2005.

Makale; sosyoloji ile din arasında mevcut olan ilişkiyi ortaya koymaya çalışmaktadır. Sosyolojik bir kelime olan "meşruiyet" ve "meşrulaşma" kelimeleri izah edilmiş, toplumda meşrulaşmanın nasıl olduğu ve bu süreçte etkili olan yöntemler ele alınmıştır. Meşrulaşmayı sağlayacak etkenlerin fazla olduğu, ancak bunların içerisinde dinin, meşrulaştırmanın tarihte en etkili yöntemi olarak kullanıldığı, meselâ İslâmî ilimlerde görüşlerin Kur'ân ya da hadislere dayandırılmasının toplum açısından kabullenme şansını oldukça yükselttiği, müslüman toplumlarda fikirler söylendikten sonra Hz. Peygamber ya da Kurân'a dayandırıldığı zaman tereddütsüz kabul gördüğü ve ona muhalif fikir ileri sürmeye cesaret edilemediği belirtilmiştir. Bu durumun müslüman halk arasında Kur'ân ve hadislerin eşsiz yerine işaret ettiği, bunu bilen bir kısım insanların ondan faydalanmak isteyerek yapmak istediklerini Hz. Peygamber'in otoritesine dayandırdıkları ve bu amaçla rivayetler uydurdukları belirtilmiştir. Zaten mevzû rivayetlerin ortaya çıkmasındaki yegâne sebebin, bir uygulamayı halk nazarında meşrû gösterme, toplumda yasa haline getirme niyeti olduğu ifade edilmiştir.

Harun Reşit Demirel, "Şihâbuddin es-Sivâsî'nin Hayatı, Eserleri ve Hadis Usûlüne Dair Riyâdu'l-Ezhâr fî Cilâi'l-Ebsâr İsimli Eseri", *CÜİF Dergisi,* c. IX, sayı: 2, Sivaslı Din Bilginleri Özel Sayısı, s. 107-116, Sivas 2005.

Makalede; Şihâbuddin es-Sivâsî'nin hayatı hakkında bilgi verilmiş, *Riyâdu'l-ezhâr fî cilâi'l-ebsâr* isimli hadis usûlü eseri incelenmiştir. Medrese eğitimi için yazılan ve Süleymaniye kütüphanesinden başka yerde nüshası olmayan eserin kültür tarihimiz açısından oldukça önem arzettiği belirtilerek, İbnü's-Salâh'tan (643/1245) etkilendiği ve *Mukaddime'*sinin bir özeti gibi olduğu, bunun her iki eserin içindekiler bölümünün karşılaştırmasından anlaşılabileceği, ayrıca müellifin muhaddislerin âdabı ve sireti bölümünde Bağdâdî'nin *el-Câmi' li ahlâki'r-râvî ve âdâbi's-sâmî* isimli eserinden yararlandığı da belirtilmiştir.

Harun Reşit Demirel, "Dağıstânî ve "Hadîs-i Erbaîn fî Hukûkî Selâtîn" İsimli Risâlesi", ***Dinî Araştırmalar,*** **c. VII, sayı: 21, s. 265-276, Ankara 2005.**

Maklede; Dağıstânî hakkında bilgi verilmiş, İslâmî Edebiyatın değişik alanlarında eserler telif etmiş olmasına rağmen, hadis sahasında da eserler verdiği belirtilmiştir. Müellif kırk hadisle ilgili *Hadîs-i Erbaîn fî hukûkî selâtîn* isimli eserinde, kendisince konuyla alakalı hadisleri bir araya getirmiş ve kısa kısa şerh etmeye çalışmıştır. Dağıstânî'nin, hadislerin yorumunda II. Abdulhamid'in dış politikadaki siyasî görüşü olan Pan-İslâmizm'i savunur biçimde şerh ettiği, tartışma kabul etmeyecek kadar halifeye ve hilafet müessesine bağlı olduğu, yaşadığı zaman dilimi göz önünde bulundurulursa onun, İslâm toplumunun başsız kalmaması için "yöneticiye itaatle" ilgili hadisleri cemettiği vurgulanmıştır.

Adem Dölek, "Mikroplar Cinlerin Bir Nev'i mi? Bir Hadisle İlgili İki Yorumun Eleştirisi", ***HTD,*** **c. III, sayı: 1, s. 107-118, İstanbul 2005.**

Makalede; Hz. Peygamber'den nakledilen bazı hadislerde, cinlerin dürtmesinin vebâ hastalığının sebebi olduğu, Muhammed Reşid Rıza (v. 1935) ve Muhammed Gazzâlî (v. 1996) gibi âlimlerin, hadisin yorumunda mikropların cinlerin bir nevi olduğunu söyledikleri, fakat mikrobiyoloji ilminin verilerine göre onların bu yorumlarının doğru olmadığının anlaşıldığı, bu sebeple hadisi, teşbîhî bir anlatım olarak kabul etmenin daha doğru olacağı belirtilmiştir.

Abdulhâdi Ahmed el-Hüseysin, "Mağrib ve Endülüs'e Hadisin Girişi", Çev: Murat Gökalp, ***FÜİF Dergisi,*** **c. X, sayı: 1, s. 107-138, Elazığ 2005.**

Makalede; hadis ilminin Endülüs'e (İspanya) girişi detaylı bir şekilde ele alınarak, hadislerle amel konusunda fetva ve fıkhî mezheplerin görüşleri değerlendirilmiştir.

Mehmet Eren, "Hadis Edebiyatında Mu'cem-Meşyaha Türü Kitaplar (Muhaddislerin Kaynak Eserlerin Korunmasına Yönelik Çalışmaları)", ***SÜİF Dergisi,*** **sayı: 20, s. 19-28, Konya 2005.**

Makalede; muhaddislerin, şifâhen veya mektupla birbirlerine, isimlerini, doğum tarihlerini, hocalarını, seyahat ettikleri yerleri, tahsil ettikleri ilimler ile okudukları kitapları, tahsil arkadaşlarını, semâ ettikleri veya icâzetini aldıkları kitapların asıl nüshalarını vb. gibi hususları sordukları, toplanan bu bilgilerin daha sonra bizzat muhaddisin kendisi veya talebelerinden birisi tarafından mu'cem-meşyaha kitaplarına geçirildiği, hemen her muhaddisin, hocaları ve ilim tahsilindeki arkadaşları, okuduğu ve rivayet hakkına sahip olduğu eserler için bu tür bir kitabı olduğu tespit edilmiştir. İbn Hayr'ın (575/1179) *Fihrist*'inin bu alanın en meşhur kaynağı olduğu, bu alandaki çabaların en

büyük kısmının, temel İslâmî kaynaklarımızın, nesiller boyu aslî özellikleriyle aktarılmasına hasredildiği, mu'cem-meşyaha türü eserlerin, bize, kültür mirası kitaplarımızın tarih boyunca geçirdikleri serüveni anlattığı belirtilmiştir.

Cüneyt Eren, "el-Vaz fi'l-Hadis ve Eseruhu fi't-Tefâsîr", *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi (www.dinbilimleri.com)*, c. V, sayı: 4, s. 209-221, Samsun 2005.

Makale, Malezya Uluslararası İslâm Üniversitesi IIRH Fakültesi tarafından 1998 yılında düzenlenen "Hadis Sorunları" seminerlerinde takdim edilen tebliğdir. Çalışmada, mevzû hadis konusu ile onun Kur'ân âyetlerinin yorumlanmasındaki rolü ele alınmış, bu bağlamda mevzû hadisin tarihî gelişimi, sebepleri, konuları ile âyet yorumlarına etkisi incelenmiştir.

Mustafa Ertürk, "Kadının Erkeklere Namaz Kıldırabileceğine Dâir Bir Rivayet ve Referans Değeri", *HTD*, c. III, sayı: 1, s. 91-106, İstanbul 2005.

Makalede; bazı İslâmî kaynaklarda Ümmü Varaka isminde bir hanım sahâbînin, aralarında erkeğin de bulunduğu bir cemaate (ev halkına) namaz kıldırması için Hz. Peygamber tarafından imam olarak tayin edildiğine ve kendisine ayrıca bir erkek müezzinin görevlendirildiğine dair bir rivayet zikredildiği belirtilmiştir. Gerek geçmişte gerekse günümüzde bazı ilim adamları bu tek rivayeti esas alarak kadının da aralarında erkeğin bulunduğu bir cemaate imam olabileceği görüşünü ileri sürdükleri ancak bu görüş sahiplerinin haberin rivayet değerini bilhassa isnad açısından sorgulamadıkları ve rivayeti İslâm tarihinde gerçekleşmiş bir olay olarak değerlendirdikleri ifade edilerek, söz konusu rivayet bilhassa isnad çerçevesinde ele alınmış ve İslâmî bir görüşe mesnet teşkil edip edemeyeceği tetkik edilmiştir.

Bünyamin Erul, "Tatar Âlimlerden Rızaeddin B. Fahreddin (v. 1936) ve Hadisçiliği", *AÜİF Dergisi*, c. XLVI, sayı: 2, s. 55-106, Ankara 2005.

Makalede; Tataristan'da yetişen ve imamlık, müderrislik, kadılık ve müftülük gibi en önemli din hizmetlerinin yanısıra, dergicilik ve gazetecilik de yapan Rızaeddin Fahreddin'in, XX. yüzyıl Tatar ilim tarihinin abide şahsiyetlerinden biri olduğu, tarihten edebiyata, eğitimden ahlâka, biyografiden kültür ve sanata, felsefeden sosyolojiye ve bütün İslâmî ilimlerde her branşta kalem oynatmış, irili-ufaklı 76 eser ve 410 makale yazmış oldukça üretken bir ilim ve fikir adamı olduğu tespiti yapılmıştır. Rızaeddin Fahreddin'in hadisçiliği ile şerhçiliği, aslında iki ayrı yüksek lisans tezi olarak çalışılması gerektiği belirtilerek, müstakil olarak yapılacak bu tür çalışmalarla onun hadisçiliği ve değerlendirmeleri daha detaylı bir şekilde ortaya konulacağı ifade edilmiştir.

Hüseyin Kahraman, "Mâturîdîlikte Hadis Kültürü", ***HTD,*** **c. III, sayı: 2, s. 169-177. İstanbul 2005.**

Makalede; Mâturîdiyye'nin hadise "vahiy" gözüyle baktığı ve bunun son derece doğal olduğu, hadisin itikâdî konular dışında, hemen hemen Kur'ân'a yakın bir teşrî değer ifade ettiği belirtilmiştir. Dolayısıyla, Kur'ân ile hadis arasındaki nesh, beyân, tahsîs, te'vil vb. ilişkilerin varlığından bahsedebilmek için böyle bir alt yapıya ihtiyaç olduğu, aksi takdirde beşerî kaynaklı bir hadisin ilâhî kaynaklı bir âyet karşısında hiçbir salâhiyeti olamayacağı vurgulanmıştır.

Hüseyin Kahraman, "Kelâmdaki Bilgi Teorisinin Hadis İlmi Üzerindeki Etkileri, ***UÜİF Dergisi,*** **c. XIV, sayı: 1, s. 89-110, Bursa 2005.**

Makalede; H. I/VII. asrın sonları ile II/VIII. asrın başlarından itibaren oluşmaya başlayan ilim dalları, bir bütünü oluşturan İslâmî öğretinin parçaları olduğu, bu nedenle kesin hatlarla birbirlerinden ayrılmalarının mümkün olmadığı, bununla birlikte her ilim dalının bilgi ürettiği alanın özellikleri doğrultusunda bazı metotlar benimsediği, bu çerçevede hadisçilerin de itikâdî ve fıkhî konularda bazı kabulleri oluştuğu, hadisçilerin bu kabulleri zaman zaman gözden geçirip yeniden şekillendirmek durumunda kaldıkları zira varlığını devam ettirmek isteyen bir ilim dalının diğer ilim dallarıyla iletişim içinde olması gerektiği belirtilmiştir. Hadisin böyle bir ilişki içinde olduğu ilim dallarından birinin kelâm ilmi olduğu vurgulanarak makâlede kelâm'ın ve kelâmcıların hadis ilmi üzerindeki etkileri araştırılmıştır.

M. Hayri Kırbaşoğlu, "Alternatif Hadis Metodolojisi, ***İslâmî İlimlerde Metodoloji: Usûl Mes'elesi" 2,*** **s. 777-784, 2005.**

Makalede; *Alternatif Hadis Metodolojisi* (Kitabiyat Yayınları, Ankara 2004, 431s.) isimli eser incelenerek, sergilenen fikirlerle nereden gelip nereye gittiğini gö(ste)rebilmek için birtakım hususlara dikkat çekilmiş, hadis ve sünnet ile ilgili problemler geniş perspektiften ele alınarak değerlendirilmiştir.

Yavuz Köktaş, "Esbâbü Vürûdi'l-Hadîs İlmi: Kapsamı ve İçeriğine Yeni Bir Bakış", ***Usûl: İslâm Araştırmaları,*** **sayı: 4, s. 131-156. İstanbul 2005.**

Makalede; Esbâbü vürûdi'l-hadîsin tanımı, önemi, kaynaklarının mahiyeti ve alanının genişleyip genişleyemeyeceği üzerinde durulmuş, genel olarak hadislerin anlaşılmasına katkı sağlayan durumlar şeklinde tarif edilen esbâbü vürûdi'l-hadîsin, hadislerde ne kastedildiğinin anlaşılması açısından büyük önem arzettiği, bu önemine rağmen müstakil olarak onun sistemleştirildiğini söylemenin zor olduğu tespiti yapılmıştır.

Yavuz Köktaş, "Müslim'in Sahîh'ine Yapılan En Eski Tenkid: Ebü'l-Fadl el-Herevî'nin İlelü'l-Ahâdîs fî Kitâbi's-Sahîh li-Müslim Adlı Eserinin Takdim ve Tercümesi, *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi* (*www.dinbilimleri.com*), c. V, sayı: 3, s. 29-56, Samsun 2005.

Makalede; *İlelü'l-ahâdîs kitâbi's-Sahîh li-Müslim*'in, Müslim'deki illetleri tespit etmeye yönelik en eski eser olduğu, Ebü'l-Fadl'ın bu eserde 36 hadisin illetli olduğunu tespit ettiği, bu bakımdan eserin önemli olduğu belirtilerek tanıtılmış ve tercüme edilmiştir.

Yunus Macit, "Sünnet Verileri Işığında Çevre Eğitiminin Esasları", *HTD*, c. III, sayı: 2, s. 111-128, İstanbul 2005.

Makalede; temelde bir insan tipolojisi sorunu olan çevre kirliliğinin çözümünde çevre eğitiminin rolünün inkâr edilemeyeceği, diğer canlılarla paylaştığı doğal çevreyi korumak ve yaptığı tahribatı gidermekle yükümlü olan insanı, öncelikle doğaya karşı duyarlı hale getirmek, bilgilendirmek ve ona doğru davranışlar kazandırmak zorunluluğu olduğu tespiti yapılmıştır. Hz. Peygamber'in çevre eğitimi konusunda ortaya koymuş olduğu öğretilerin göz ardı edilmemesi, onun söz ve uygulamaları ile müslümanları çevrelerine karşı duyarlı hale getirdiği ve onları çevre ile olan ilişkileri hususunda eğittiği belirtilmiştir.

Yunus Macit, "Beden Temizliği İçin Yapılmış Mekânlar ile İlgili Hadislerin Tenkid ve Tahlili", *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi* (*www.dinbilimleri.com*), c. V, sayı: 4, s. 167-207, Samsun 2005.

Makalede; beden temizliği için yapılmış mekânların, İslâm öncesi bazı toplumlarda temizlik, eğlence ve kültürel faaliyetlerin yapıldığı yer olarak tarihteki yerini aldığı, sıcak bir iklim olması itibariyle Hicaz bölgesinde hamama ihtiyaç duyulmadığı ve dolayısıyla da bilinmediği hususunun bu dönem ile ilgili olarak genel kabul gören görüş olduğu belirtilmiştir. Muhaddislerden bazılarının, beden temizliği için yapılmış mekânlara girme konusunda rivayet edilen hadislerin illetli olduğunu belirttikleri, hamam ile ilgili hadislerin tarikleri tek tek incelendiklerinde sıhhat derecesine ulaşmamakla birlikte, bir kısmının farklı tariklerle mâna olarak birbirlerini destekledikleri görüldüğü ifade edilmiştir.

Abu Nayeem Md. Raisuddin, "Bakî b. Mahled el-Kurtubî (201-276/816-889) ve Endülüs'teki Hadis Çalışmalarına Katkısı", Çev: Murat Gökalp, *Dinî Araştırmalar*, c. VII, sayı: 21, s. 323-329, Ankara 2005.

Makalede; Ebû Abdurrahman künyeli Baki b. Mahled'in, 201/816'da Kurtuba (Cordova)'da dünyaya geldiği, burada, Muhammed b. İsa el-A'şa (221-835), Yahyâ el-

Mesmûdî (234/848) ve bunların çağdaşlarından hadis tahsil ettiği, ilim talebiyle uzun yıllar seyahatte bulunmuş belli başlı muhaddislerinden biri olduğu belirtilerek, hayatı ve hadis çalışmalarına katkısı değerlendirilmiştir.

Hasan Kasım Murad, "Ömer b. Abdülaziz'in Kaderiyye'ye Karşı Risâlesinde Sünnet ve Hadis", Çev: Süleyman Doğanay, *Bilimname: Düşünce Platformu,* c. III, sayı: 9, s. 131-140, Kayseri 2005/3.

Makalede; Kur'ân âyetlerine ilaveten peygamberin sünnetinin ve hadisinin, o kadar fazla olmasa da nitelikli bir şekilde sadece hadis materyalinin güvenilirliği konusunda değil, aynı zamanda hakiki Nebevî Sünnet düşüncesinin ortaya çıkış zamanı hakkında da özellikle Joseph Schacht'ın araştırmalarından sonra, Batılı ilim adamlarının aşırı derecede şüpheci oldukları belirtilmiştir. Mütekaddimûn nesli ile karşılaştırıldığında, müteahhir âlimler tabakasının aşırı şüpheciliği, kendilerine göre daha genç olan ilim adamlarını bir yandan daha ölçüsüz bir şüpheciliğe ve diğer yandan daha küstahca herşeye inanç beslemeye götürdüğü ifade edilmiştir.

Harun Özçelik, "Muhammed Enver el-Keşmîrî'nin Bazı Hadis Meseleleri Hakkındaki Görüşleri", *Atatürk Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,* sayı: 23, s. 185-216. Erzurum, 2005.

Makalede; tarih boyunca hadis ilmi meseleleri hakkında farklı görüş belirten âlimler olduğu, bu görüşleriyle sonraki nesillerin hadisleri daha doğru anlama ve değerlendirmelerini sağladıkları belirtilerek, bu âlimlerden birisinin asrımızda *Sahîh-i Buhârî* üzerine *Feyzü'l-bârî alâ Sahîhi'l-Buhârî* adlı şerhi yazan Muhammed Enver el-Keşmîrî (v. 1933) olduğu tespit edilmiştir. Onun İslâmî ilimlerin birçok meselesinde olduğu gibi hadis ilmi meselelerinde de kendine özgü açıklamalarda bulunduğu ifade edilerek, günümüz hadis tartışmalarına da yön verebilecek görüşleri açıklanmıştır.

Ömer Özpınar, "Teşekkül Sürecinde Hadis-Fıkıh İlişkisi Üzerine", *SÜİF Dergisi,* sayı: 20, s. 129-150, Konya 2005.

Makalede; hadis-fıkıh ilişkinin kaynak sağlamanın çok ötesinde ve çok boyutlu olduğunu, herşeyden önce, bir müslüman medeniyetinin inşasında hadis ve fıkhın başrolü oynadığı, çünkü ne fıkhın süzgecinden geçmeyen sünnet anlayışı ve ne de sünnete dayanmayan bir fıkıh anlayışından hareketle İslâm medeniyeti ve kültürü oluşturulabileceği vurgulanmıştır. Hadisin, malzeme ve kaynak bakımından fıkıhın teşekkülüne büyük katkı yapması gibi fıkhın da sistem ve konu bazında hadisin gelişmesine katkısının tabiî bir durum olduğu, hadis ve fıkıh ilişkisi konusunda, hadisin temel, fıkhın bu

temel üzerine kurulan bina olduğu, bir temel üzerine kurulmayan binanın çökeceği, üzerine bina yapılmayan temelin ise harap olacağı belirtilmiştir.

Abdulvahap Özsoy, "Hadis Alanındaki Bilgisayar Programlarının Özellikleri ve Kullanımı Üzerine", ***Atatürk Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **sayı: 24, s. 183-218. Erzurum, 2005.**

Makalede; Bilgisayar teknolojisinin modern hayatı şekillendiren teknolojik gelişmelerden biri olduğu, günümüzde bu teknolojinin girmediği yaşam alanı hemen hemen olmadığı, bu durumdan akademik çalısmaların da nasibini aldığı, özellikle İslâmî ilimlerle alakalı bilgisayar teknolojisine dayalı birçok ürünün, araştırmacıların hizmetine sunulduğu vurgulanmıştır. Çalışmada hadis ilmi ile alakalı olan bilgisayar teknolojisi ürünlerinden bazıları tanıtılıp, içerikleri tahlil ve tenkit edilerek, bunlardan nasıl istifade edilecekleri hususunda genel ma'lûmatlar sunulmuştur.

Kadir Paksoy, "Hadis Metodolojisinde İdrâc ve Müdrec Hadisler -I-", ***Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi (www.dinbilimleri.com),*** **c. V, sayı: 2, s. 105-124, Samsun 2005); Kadir Paksoy, "Hadis Metodolojisinde İdrâc ve Müdrec Hadisler II",** ***Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi (www.dinbilimleri.com),*** **c. V, sayı: 3, s. 213-230, Samsun 2005.**

Makalede; hadis metodolojisine göre rivayetlerdeki idrâc ve müdrec hadisler konusu incelenmiştir. İdrâcın sebepleri ve çeşitleri izah edilmiş, muhaddislerin idrâcı tespit etmede kullandıkları yöntemler ve müdrec hadisin hükmü ve konuyla ilgili eserler tanıtılmıştır.

James Robson, "Sünen-i İbn Mâce'nin (Nüshalarının) Rivayeti", Çev: Musa Erkaya, ***Dinî Araştırmalar,*** **c. VIII, sayı: 23, s. 287-298, Ankara 2005.**

Makalede; *Sünen*'in değeri ile ilgili değişik görüşler ifade edilegeldiği, İbn Mâce'nin, eserini, Ebû Zür'a'ya (v. 264/877) sunduğu, onun da eseri inceledikten sonra isnadında zayıflık içeren otuza yakın hadis bulunduğunu ekleyerek, eserin insanların eline geçmesi durumunda *Câmi*'lerin tamamının veya birçoğunun değersiz hale geleceğine işaret ettiği belirtilmiştir. Ayrıca onun hadiste otorite, hadisle alakalı bütün ilim dallarında üstat olduğu tespit edilmiştir.

Maxime Rodinson, "Hz. Muhammed'le İlgili Araştırmaların Bilançosu", Çev: Abdullah Aydınlı, ***Sakarya Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **sayı: 12, s. 157-218, Sakarya 2005.**

Makalede; son yıllarda art arda birçok terceme-i hal/siyer kitabı yayımlandığı, bunların hiçbirinin önemsiz olmayıp bazılarının önceki düşüncelerimizi altüst edecek

nitelikte olduğu, günümüzde Hz. Peygamber'e karşı gösterilen bu aşırı ilginin, büyük oranda olağan sebepleri olduğu, son yılların siyasî durumunun büyük halk kitlesinin dikkatini İslâm halklarının, özellikle de bu dini, imal eden/yapan halkın, yani Arapların üzerine çektiği belirtilmiştir.

Yusuf Sancak, "Hadisin Arap Dili Temel Kaynakları İçinde İstişhad ve Edebî Yönü Arap Dili ve Edebiyatına Katkıları", ***EKEV Akademi Dergisi-Sosyal Bilimler-*, c. IX, sayı: 24, s. 191-208, Erzurum 2005.**

Makalede; Kur'ân-ı Kerîm'den sonra İslâm dininin ikinci kaynağı olan hadisin Arap dili için de ikinci temel kaynak olarak değerlendirilebileceği, çeşitli sebeplerden dolayı, Arap dili ve edebiyatı için hadisten yeterince yararlanıldığını söyleyebilmenin zor olduğu, çünkü Arap dili içinde Kur'ân'dan sonra özellikle sahih hadis külliyatından daha güvenilir bir kaynak ve mecmua olmadığı, geniş hadis edebiyatı ve onunla ilgili diğer çalışmaların Arapça için zengin bir hazine oluşturduğu, bu hazinenin Arapça'yı ilgilendiren bütün çalışmalara kaynaklık edebileceği vurgulanmıştır.

Koşgar Selimli, "İslâm'ın ilk Dönemlerinde Bazı Azerbaycan'lı Muhaddisler", ***Bakü Devlet Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi İlmî Mecmuası,* c. II, sayı: 2, s. 97-116, Bakü 2005.**

Makalede; Azerbaycan topraklarının devamlı olarak Sâsânî-Bizans, Bizans-Hilâfet ve Hilâfet-Sâsânî çekişmelerine şahit olduğu, sonraki dönemlerde de bu bölgede kurulan muhtelif devletlerin kendi aralarında hep savaştıkları, bütün bunlara rağmen Azerbaycan bölgesinde asırlardır İslâmî ilimler ve hadis ilmi sahasında pek çok değerli âlim yetiştiği, kayda değer birçok çalışmalar yapıldığı belirtilmiştir. Ancak bölgede sağlam bir şekilde dârülhadis ve dârüssünneler kurulamadığı, buradaki insanların ilim tahsili için çeşitli coğrafyalara dağıldıkları belirtilerek, Azerbaycanlı muhaddislerden belli başlılarının hayatı ve eserleri hakkında bilgi verilmiştir.

R. Marston Speight, "Hadiste Rivayet Farklılıklarına Karşılaştırmalı Bir Bakış", Çev: Abdulkadir Evgin, ***KSÜ İlâhiyat Fakültesi Dergisi,* c. III, sayı: 5, s. 115-132, Kahramanmaraş 2005.**

Makalede; Hz. Peygamber'in hadislerinin toplanıp tasnif edildiği ilk koleksiyonlardan biri olan Hemmâm b. Münebbih'in (v. 101/719) Sahife'si incelenmiştir. Hemmâm b. Münebbih'in bu eserinin, Hz. Peygamber'in meşhur sahâbîsi Ebû Hüreyre'den (v. 53/678) duyduğu hadisleri yazmak suretiyle meydana getirdiği, birkaç el yazımı nüshası bulunan eserin (Sahife), yaklaşık 140 hadis ihtiva ettiği, araştırmada 137 hadisten oluşan ve Muhammed Hamidullah'ın, Berlin ve Dımaşk'teki el yazmalarını tahkik

ederek yayınladığı nüshanın kullanıldığı belirtilmiştir. Eserin bir bütün olarak ele alındığında mevcutların en eskisi olduğu, Hemmâm'daki metinler ve onların Ahmed b. Hanbel'deki kayıtları ve Buhârî ile Müslim'deki ortak isnadları, dikkate alınmayan ve rivayetlerin mânasına etki etmeyen birkaç noksan ve fazlalık hariç, neredeyse birbirine benzer nitelikte olduğu, diğer taraftan, aynı hadislerin üç kaynakta da faklı râviler tarafından rivayet edilmesinin, aynı şekilde rivayetlerin mânalarını değiştirmeden yapılan anlatım zenginliğini gösterdiği ifade edilmiştir.

M. Nazım Şiraz, "Hadislere Güveni Teyit Etme Noktasında Hadis Alma Usûllerinden Sema ve Kıraat Yolları", ***Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi (www.dinbilimleri.com),*** **c. V, sayı: 2, s. 231-258, Samsun 2005.**

Makalede; hadis nakil işlemlerinde rivayet şeklinin güvenilirliğinin aynı zamanda hadislerin de güvenilirliğini ortaya koyduğu, rivayetin güvenilirliğini tespitte de hicrî ilk üç asırda kullanılan hadis alma ve nakletme metotlarını ve bu metotlar için kullanılan ıstılahları doğru bir biçimde okumanın oldukça önemli olduğu vurgulanmıştır. Istılahların tespiti doğru olarak yapılmazsa, hadise güven ve hadisi anlama noktasında herhangi bir ilerleme kaydetmenin mümkün olmayacağı, müslümanlar için önemli bir konuma sahip olan hadislerin, topluma intikal ettiği dönemde, hadis rivayeti için kullanılan metotların gelişim sürecini sağlıklı bir biçimde ortaya koymak, aynı zamanda çeşitli çevrelerce hadisin menşeine ilişkin ileri sürülen bazı iddia ve şüphelerin de kaldırılmasına fayda sağlayacağı belirtilmiştir.

Bekir Tatlı, "Buhârî (v. 256) Öncesi Dönemde Cibrîl Hadisi ve Metin Tahlilleri", ***Dinî Araştırmalar,*** **c. VIII, sayı: 22, s. 205-238, Ankara 2005.**

Makalede; "Cibrîl Hadisi"nin metinleri sahâbî râvilerine göre incelenmiş ve birbirleriyle karşılaştırılarak genel bir değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Buhârî öncesi dönem içerisinde Cibrîl hadisinin sahâbeden Hz. Ömer, İbn Ömer, Ebû Hüreyre, Ebû Zer, İbn Abbas, İbn Mes'ûd, Umeyr b. Katâde, Câbir b. Zeyd ve Âmir/Ebû Âmir/Ebû Mâlik olmak üzere 9 kişiden rivayet edildiği belirtilerek, bu rivayetlerin aynı sahâbîden gelenlerini incelemeye ve ilk dönemden itibaren kronolojik olarak bunlarda ne gibi değişiklikler meydana geldiği belirlenmeye çalışılmıştır.

Ayhan Tekineş, "Biyografi Rivayetlerinin Tenkidi: Zâhid el-Kevserî'nin Te'nîbü'l-Hatîb Örneği", ***EKEV Akademi Dergisi-Sosyal Bilimler-,*** **c. IX, sayı: 23, s. 157-178, Erzurum 2005.**

Makalede; biyografinin ilk ve önemli örneklerinin müslüman ilim adamları tarafından kaleme alındığı, biyografisi yazılan şahıs hakkındaki bilgilerin ilk dönem eserle-

rinin çoğunda isnadlı rivayetlerle kaydedildiği belirtilmiştir. Çalışmada, rivayetleri isnadlı zikreden son biyografi yazarlarından Hatîb el-Bağdâdî'nin İmam-ı Âzam Ebû Hanîfe'nin biyografisindeki rivayetlerin Zâhid el-Kevserî tarafından yapılan eleştirileri, modern tarih araştırmalarında uygulanan yöntemler çerçevesinde tetkik edilmiştir.

Ayhan Tekineş, "Muhaddislere Göre Fitnelerden Kurtuluş Çareleri: Kitâbü'l-Fiten'ler Örneği", *Sakarya Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,* sayı: 12, s. 101-130, Sakarya 2005.

Makalede; "Fiten" bahislerinde muhaddislerin, ilk anda birbirine aykırı gibi gözüken bazı hadisleri biraraya getirdikleri, bu hadislerde uzlet, bazılarında ise sevad-ı âzam yani İslâm cemaatininin çoğunluğuna tabi olma, bir kısım hadislerde tebliğ ve irşad, diğer bir kısmın da ise fitne zamanlarında fazla konuşmama, sükût tavsiye edildiği ifade edilmiştir. Hadislerin bugün bize ve günümüz toplumuna bakan yönlerinin daha iyi tanınması, hadis kitaplarının her bölümünün sosyal bilimlerin ilgili alanları dikkate alınarak okunması tavsiye edilmiştir. Peygamberlerin gelecek hakkındaki haberlerinin yalnızca "önceden bilme" anlamını içermeyeceği, ayrıca söz verme (vaad) mânasını da kapsayacağı, istikbal haberlerini gelecek kargaşa günlerinin habercileri olarak değil, umutları her dem taze tutan gökyüzü haberleri olarak okumanın da mümkün olduğu belirtilmiştir.

Mirza Tokpınar, "Abdürrezzâk b. Hemmâm'a (126-211/744-827) Yöneltilen Bir Tenkidin Tenkidi", *EKEV Akademi Dergisi-Sosyal Bilimler-,* c. IX, sayı: 24, s. 209-218, Erzurum 2005.

Makalede; büyük hadis bilgini Abdürrezzak b. Hemmâm'ın genel olarak güvenilir kabul edildiği halde bazı kaynaklarda birtakım tenkitler nakledildiği, bu tenkitlerden birisinin İbn Ebû Hâtim er-Râzî'nin, *Kitâbü'l-cerh ve't-ta'dîl* adlı eserindeki Abdürrezzâk'ın hadisinin yazılabileceği ancak delil olarak kullanılamayacağı iddiasıdır. Halbuki Abdürrezzâk'ın rivayet ettiği hadisler başka râviler tarafından hem yazıldığı hem de büyük bilginler tarafından delil olarak kullanıldığı vurgulanarak, çalışmada Abdürrezzâk'ın, güvenilir bir râvide bulunması gereken niteliklere sahip olduğu tespit edilmiştir. Söz konusu tenkidin, çelişkili rivayetlerine de dikkat çekilerek, Abdürrezzâk'ın güvenilir bir râvi olarak kabul edilmesinin gerektiği ilgililerin bilgisine sunulmuştur.

Mirza Tokpınar, "Men teşebbehe bi-kavmin fe-hüve minhum" Hadisi Üzerine Bir İnceleme", *HTD,* c. III, sayı: 2, s. 85-109, İstanbul 2005.

Makalede; Ebû Dûvûd tarafından rivayet edilen *"kim bir kavme benzerse o da onlardandır"* hadisi değerlendirilmiş, eksik rivayet edilmesi ve bağlamından koparılmış

olması sebebiyle hem yanlış anlaşıldığı hem de müslüman bir kimsenin, başka toplumlara benzediği hususlarda müslümanlığının tartışılır hale gelmesine neden olduğu belirtilerek, araştırmada hadisin bağlamını ve doğru anlamını tespit amaçlanmıştır. Bunun için hadis başka kaynaklardan araştırılmış, isnadı ve bağlamı da incelenerek bir sonuca varılmaya çalışılmıştır.

Nuri Tuğlu, "Mihne Olaylarını Doğuran Tartışmalarının Hadis Rivayetine Yansıması (Buhârî Özelinde Bir Değerlendirme)", *Dinî Araştırmalar,* c. VIII, sayı: 23, s. 153-170, Ankara 2005.

Makalede; "mihne" olayları neticesinde hadis rivayetine yansıyan, bazı cerh ve ta'dîl âlimlerinin Mu'tezile'ye mensup kişilere karşı takındıkları tavrın dikkat çektiği, Halku'l-Kur'ân'ı kabul edenlerin bazı muhaddislerce aşırı bir şekilde tenkit edildiği, cerh ve ta'dîl konusunda bir âlimin veya muhaddisin görüşü ile yetinilmemesi, râvi hakkında diğer muhaddislerin değerlendirmelerinin de araştırılması, bu yapılmadığı takdirde önemli bazı rivayetlerin ihmal edilmesi neticesi doğabileceği belirtilmiştir.

Adil Yavuz, "Kisâ" Hadisi Rivayetleri ve Ehl-i Beyt Kimliği", *SÜİF Dergisi,* sayı: 19, s. 153-177, Konya 2005.

Makalede; İslâm'ın güç ve otorite kazanmasıyla, Hz. Peygamber'e yakınlığın maddî ve mânevî değeri artırdığı, sonraki dönemde ise onunla beraber olan, sevgisini ve takdirini kazanan insanların tabiî olarak belli bir nüfuz ve saygınlık elde ettikleri, ilk müslüman olanlar, Peygamber'i (s.a.v) zor zamanlarda destekleyenler, hicretten önce iman edenler, Bedir Savaşı'na katılanlar gibi farklı hasletlere sahip olanlardan bahseden, onları metheden âyetler indiği ve hadisler vârit olduğu belirtilmiştir. Ehl-i beyt'in kimlerden oluştuğunu tespitte, "Tathîr" âyeti ile onunla irtibatlı olarak rivayet edilen "Kisâ" hadisinin belirleyici olduğu tespit edilerek, canla başla çalışan her samimi müslümanın da bu kapsama gireceği, bu anlamda ister Ehl-i beyt zürriyetinden gelsin, ister gelmesin bugün her müslüman için samimi bir şekilde İslâm'ı yaşamak esas olduğu ve üstünlük kaynağının da ilâhî beyana göre takvâ olduğu, yoksa kimin ameli kendisini geri bırakırsa, nesebinin onu ileri götürmeyeceği ifade edilmiştir.

M. Selim Arık, "Sünnetteki Meseller (Teşbihler) ve Eğitimdeki Yeri", *DİD (Diyanet İşleri Reisliği Yıllığı),* c. XLI, sayı: 2, s. 37-48, Ankara 2005.

Makalede; "mesel"in tanımı yapılarak lugatta; benzer, hüccet ve meşhur söz anlamına geldiği ifade edilmiştir. Eğitim ve öğretimde bir öğretim metodu olarak kullanılan mesellendirme ve benzetme metodunu Hz. Peygamber'in de hadislerinde tatbik ettiği, Peygamberimizin bu konudaki hadislerinin "el-Emsal" adı altında kitaplarda

toplandığı belirtilerek, "cevâmiu'l-kelim" olarak gönderildiğini ifade eden Peygamberimizin az lafız ile çok mânaları teşbih sanatıyla ortaya koyduğu, ihsan ve ibadetlerin faziletinden tutun, emir ve yasaklara varıncaya kadar birçok mesajın hadislerde bu metotla verilmeye çalışıldığı vurgulanmıştır.

Özcan Hıdır, "Hades (Göynük) Muhaddisleri", ***I. Kahramanmaraş Sempozyumu, 6-8 Mayıs 2004,*** **c. I, s. 19-24, Kahramanmaraş 2005.**

Tebliğde; Osmanlı Devleti kayıtlarında ve günümüzde Kahramanmaraş'ın "Göynük" adıyla bilinen yerleşim biriminin sınırları içerisinde yer alan ve ilk dönem İslâm kaynaklarında "el-Hades", "el-Hamrâ", "el-Hadesü'l-hamrâ" "el-Hadsan", "el-Mıssısîyye" gibi muhtelif isimlerle, Bizans kayıtlarında ise "Adata" diye anılan tarihî Hades şehrine mensup, hadislerin tasnif edildiği dönemlerde (yaklaşık h. 150-400 tarihleri arası) yaşamış olan önemli bazı muhaddisler ele alınmıştır. Bu bağlamda tarihî Hades şehrinin ve dolayısıyla bir anlamda Kahramanmaraş bölgesinin, hadislerin tasnif edildiği dönemdeki bilhassa hadis ilmi açısından önemi ortaya konmuş ayrıca tarihî Hades şehrinin Emevî ve Abbâsî dönemlerindeki kısa tarihine yer verilmiştir.

Ahmet Yıldırım, "Alevî-Bektaşilerin Dinin Temel Kaynaklarından Kur'ân ve Sünnete Bakışı", ***Uluslararası Bektâşîlik ve Alevîlik Sempozyumu, -I-, 28-30 Ekim 2005,*** **s. 287-296, Isparta 2005.**

Tebliğde; Alevî-Bektaşîlikte Kur'ân'ın, Cebrâil vasıtasıyla Hz. Muhammed'e nazil olmuş, içinde her ne bildirilmişse iman edilmesi gereken kutsal bir kitap olarak kabul edildiği yine Kur'ân'ın Hz. Muhammed'in ağzından çıkarak yazılan Allah kelâmı veya Hz. Muhammed'in gönlüne yansıyan, gönlünde tecelli eden bilgilerin onun sezgisel aklı tarafından yorumlanması, yorumlanıp açıklanması şeklinde de tanımlandığı ifade edilmiştir. Peygamber telakkileri konusunda ise bütün müslümanlar gibi Alevî-Bektaşîlerin de Hz. Muhammed'in peygamberliğini kabul ve tasdik ettikleri belirtilmiştir. Hz. Muhammed olmadan ve onun yolundan gitmeden İslâmiyet'ten söz edilemeyeceğini söyledikleri ve sözlü ve yazılı literatürlerinde Hz. Peygamber'in hadislerini çokça kullandıkları ve birçok uygulamalarını hadislere dayandırdıkları vurgulanmıştır.

Mehmet Görmez, "Hz. Peygamber'i Örnek Almak ve Sünnete Tabi Olmanın Anlamı Üzerine", ***Kutlu Doğum Sempozyumu 2000: Üçüncü 1000'e Girerken İslâm,*** **s. 93-106, Ankara 2005.**

Tebliğde, ilâhî öğretiler ile beşerî ideolojiler arasındaki en temel farklardan birinin, ilâhî öğretilerin yaldızlı teoriler üzerine değil, peygamberlerin örneklikleri üzerine bina edildiği belirtilerek, son ilâhî kitabın mü'minlere Hz. Peygamber'e itaat etmelerini

emrettiği ifade edilerek Allah'a ve ahiret gününe iman edenler için Hz. Muhammed'in iyi bir örnek olduğu vurgulanmıştır.

H. Musa Bağcı, "Sünnet ve Hadislerin Anlaşılmasında Ehl-i Hadîs'in Beşerüstü Peygamber Tasavvurunun Etkisi", ***Günümüzde Sünnetin Anlaşılması (Sempozyum Tebliğ ve Müzakereleri), 29-30 Mayıs 2004/Bursa,*** **s. 67-88, Bursa 2005).**

Makalede; Ehl-i hadîs'in beşerüstü peygamber tasavvuru, Allah ve âlem anlayışı onların sünnet/hadisleri doğru anlama ve yorumlamalarını olumsuz anlamda etkilediği ifade edilmiştir. Bu nedenle Ehl-i hadîsin, Hz. Peygamber'in normal beşerî bir davranışını veya fizikibiyolojik bir vasfını son derece olağanüstü ve mucizevî bir şekilde anlayıp yorumladığı belirtilmiştir. Tarihî süreç içerisinde Ehl-i hadîs'in etkisinde oluşmuş olan peygamber tasavvuru yerine Kur'ân ve sahih sünneti hadisler ışığında Kur'ân merkezli peygamber tasavvurunun oluşturulması gerktiği, zira her alanda olduğu gibi peygamber tasavvurumuzda da daha ilk asırlarda Kur'ân'dan bir kopuş yaşandığı, bu konuda Kur'ân'a ve ona uygun Hz. Peygamber'in siretine dönüş gerektiği vurgulanmıştır.

2006 YILI MAKALELERİ

Hidayet Şevkatli Tuksal, "Kadın Karşıtı Söylemin İslâm Geleneğindeki İzdüşümleri, Ankara: Kitabiyat, 2000, 227 sayfa, Tanıtan: Emine Öztürk", *İslâm Araştırmaları Dergisi,* sayı: 15, s. 210-213, İstanbul 2006.

Makalede; Hidayet Şevkatli Tuksal'ın *Kadın Karşıtı Söylemin İslâm Geleneğindeki İzdüşümleri* (Kitabiyat Yayınları, Ankara 2000, 227s.) isimli eseri incelenmiştir. Tuksal'ın, kitap boyunca ele alıp eleştirdiği rivayetlerin Hz. Peygamber'in sözleri olmadığını, halkın örfünde, normal yaşamında çok köklü geçmişi olan eğrilik, eksiklik, baştan çıkarıcılık, uğursuzluk ve değersizlik söylemlerini meşrulaştıran rivayetler topluluğunda görüldüğü üzere bir şekilde Hz. Peygamber'e mal edilerek hayatiyetlerini ve tesirlerini devam ettirdikleri belirtilmiştir. Tuksal'a göre Kur'ân'ın tedricî pedagojik bir yöntemle başlattığı ıslah hareketi bazı alanlarda tam bir başarı ile uygulanırken, bazı alanlarda -özellikle kadınla ilgili- hikmetten nasipsiz cahilî önyargılar karşısında önemli bir aşama kaydedemeden kesintiye uğratılmıştır. Bu rivayetlerin Hz. Peygamber'in ağzından çıkıp çıkmadığını anlamak için iyi bir sened tenkidi yapılması ve eğer çıkmışsa hangi sebeple, hangi ortamda söylendiğinin iyi bilinmesi gerektiği, bunların konuyla ilgili doyurucu bir açıklamadan ziyade 6000 yıllık ataerkil kültüre bir tepki olmaktan öteye gitmediği ve âdeta karanlık bir mağaranın ucundaki tiz sesler olarak kalmaya devam edeceği ifade edilmiştir.

Kadir Gürler, "Kadınların Okuyup Yazması Meselesi: "La Tuallimû'n-Nisâe Hattan" Hadisinin Râvisine Cevap", Hazırlayan: Kadir Gürler, *Gazi Üniversitesi Çorum İlâhiyat Fakültesi Dergisi,* c. V, sayı: 10, s. 165-172, Çorum 2006/2.

Makalede; kadınlara okuma yazma öğretilmemesini öngören ve "hadis" olarak nakledilen bir sözün hadis tekniği açısından kritiğini içeren bir yazının "Sebîlürreşad"

dergisinde yayımlandığı belirtilmiştir. Yazıda hadis kaynakları, ricâl, şerhler ve tabakat literatürü kullanılarak, bu ifadenin hadis olamayacağı ve bu ifadeye dayanarak hüküm bina edilemeyeceği belirtilerek sözkonusu yazı detaylı bir şekide incelenmiştir.

Arif Ulu, "Cerh ve Ta'dîl Kriteri Olarak Ehl-i Sünnet ve Ehl-i Bid'at", ***Dinî Araştırmalar,*** **c. VIII, sayı: 24, s. 133-142, Ankara 2006.**

Makalede; Cemel olayı ve Sıffîn savaşının ardından Hz. Ali ile Muâviye arasında yaşanan siyasi mücadele sonrasında müslümanlar arasında önemli görüş ayrılıkları meydana geldiği ve birçok fırka ortaya çıktığı, bazı kişi ve fırkaların sahip oldukları görüş, düşünce ve inancı, dini bir delille kuvvetlendirrnek ve bunları muhaliflerine kabul ettirmek için hadis uydurma faaliyetine giriştikleri tespit edilmiştir. Âlimlerin, fırkaların hadis uydurma faaliyeti içerisinde olduklarını bildiklerinden, Ehl-i-sünnetin hadislerini alıp, Ehl-i bid'atın hadislerini terk ederek önlemlerini aldıkları ve mesafeli durdukları belirtilmiştir.

Aynur Uraler, "Hz. Peygamber'in Topluma Dini Yerleştirme Uslûbu", ***Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi,*** **sayı: 17, s. 71-87, İstanbul 2006.**

Makalede; Hz. Peygamber'in İslâm dininin kabulü ve hayata geçirilmesi için çeşitli usuller kullandığı, bunların doğrudan uygulama ile ilgili olduğundan pekçok ayrı yönü bulunduğunu ve konunun; dinin tebliği, Hz. Peygamber'in yaşayışı, ashabın eğitim ve öğretimi gibi farklı meselelerle ilgisi olduğu tespiti yapılmış ve bir kısmı incelenmiştir.

Mustafa Macit Karagözoğlu, "Osman Güner, Sünnet'ten Topluma: Toplum ve Kültür Yazıları, Ankara: Fecr Yayınları, 2006, 256 sayfa)", Tanıtan: Mustafa Macit Karagözoğlu, ***İslâm Araştırmaları Dergisi,*** **sayı: 16 (İbn Haldun Özel Sayısı II), s. 265-268, İstanbul 2006.**

Makalede; Osman Güner'in *Sünnet'ten Topluma: Toplum ve Kültür Yazıları* isimli eseri özet bir şekilde tanıtılmıştır. Yoksulluk, cehalet ve şiddet gibi toplumsal sorunlara Hz. Peygamber'in Sünnet'inden yola çıkarak üretebilecek çözümleri akademik bir bakış açısıyla sunmayı amaçlayan eserde, Sünnet'in anlaşılmasıyla ilgili yaklaşımlar pratik gaye çerçevesinde tartışılmıştır.

Aynur Uraler, "Sünnetin Kaynağı Üzerine Bazı Tesbitler", ***HTD,*** **c. IV, sayı: 2, s. 81-106, İstanbul 2006.**

Makalede; İslâm'da, Kur'ân ve Sünnet'in birlikte kaynak olarak kabul edildiği belirtilerek, Sünnet'in dindeki konumu, kaynağı meselesi incelenmiştir. Âyet ve hadislerde, Sünnet'in vahiyle ilgili olduğunu gösteren pek çok ifade olduğunu, delillere göre

sünnetin bir kısmının vahiy kaynaklı, geriye kalanının da vahyin onayından geçtiğini, dinin tebliğinin sadece Kur'ân-ı Kerîm vasıtasıyla yapılmadığını, Allah Teâla'nın dinini farklı yollarla peygamberine bildirdiği tespit edilerek, Sünnet'in vahye dayandırılması, Kur'ân'ın hayata geçirilmesi ve peygamberlik görevi gibi pek çok ayrı sebepten dolayı da gerekli ve tabiî bir durum olduğu vurgulanmıştır.

Muhittin Uysal, "Bazı Hadis Kıssaları Üzerine Mülâhazalar", *SÜİF Dergisi,* sayı: 22, s. 33-58, Konya 2006.

Makalede; belli örnekler ışığında Hz. Peygamber'in kıssa yoluyla anlatım uslûbu, özellikleri itibariyle anlaşılmaya, rivayet ve kaynak değerleriyle birlikte, bir eğitim ve mesaj iletme aracı olarak kavranmaya çalışılmıştır. Örnekler, özellikle Buhârî ve Müslim'in "es-Sahîhayn" adıyla bilinen eserlerinden seçilmek suretiyle, rivayetlerin kaynak değerleri üzerine uzun açıklamalar yerine, tespit edilebilen ölçüde lafız farklarına temas edilerek konunun farklı boyutlarıyla aydınlatılması tercih edilmiş, bu noktadan hareketle de hadis bilginlerinin kıssadan çıkardıkları sonuçlar değerlendirilmiştir.

Yavuz Ünal, "Cumhuriyet Döneminde Hadis Usûlü ya da Usûl Tarihçiliği Üzerine", *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi (www.dinbilimleri.com),* c. VI, sayı: 2, s. 281-302, Samsun 2006.

Makalede; usûl yazarlığının, -geleneksel anlayışa göre- tasnif döneminden sonraki kuşaklarda, usûlcüden sonrasını etkileyen bir olgu olarak algılanmadığı, aksine her kuralın ilk andan itibaren uygulandığını/uygulanabileceğinin varsayıldığı belirtilmiştir. Hadis tespit sisteminin doğuş sürecinde, tarihsel süreçteki gelişmelerin yönlendirici bir rolü olduğu, var olan ve fiilen uygulanan kuralların, *hadis usûlü* adı altında toplanmasının da oldukça geç bir döneme tekabül ettiği tespit edilerek, usûl tarihçiliği ve Cumhuriyet dönemindeki eserler incelenmiştir.

Nihat Yatkın, "Bedevîler ve Hadislerin Vürûdundaki Yeri", *EKEV Akademi Dergisi- Sosyal Bilimler-,* c. X, sayı: 27, s. 105-122, Erzurum 2006.

Makalede; Hz. Peygamber'in söz ve fiillerini anlamaya çalışırken, o sözü söylemesi yahut fiili işlemesine sebep teşkil eden şahıs, olay, zaman ve mekânların önemini dikkatlerden uzak tutmamak geretiği belirtilmiştir. Istılahta sebeb-i vürûd denilen bu konuda özellikle şahıs bazında, çöl sakinleri denilen bedevîlerin ciddi anlamda katkıları olduğu, bedevîlerin gerek Hz. Peygamber'in huzuruna girmedeki rahatlıkları, gerek soru sormadaki cesaretleri ve gerekse her tür soruyu çekinmeden sorabilmeleri, muhtemelen, birçok kavlî ve fiilî hadisin, bir başka deyişle Sünnet'in ve evrensel davranış modellerinin ortaya çıkmasına neden olduğu, çalışmada bedevîleri yakından tanıma,

sonrasında da özellikle sebeb-i vürûd açısından Sünnet'e olan katkılarını ortaya koyma hedeflenmiştir.

Adil Yavuz, "Âdemoğlunun İki Vadi Malı Olsa" Rivayeti Üzerine Bir Değerlendirme- Kur'ân'da Eksiklik İddiaları Bağlamında-", *SÜİF Dergisi*, sayı: 22, s. 7-32, Konya 2006.

Makalede; *"Âdemoğlunun iki vadi malı olsa, üçüncüsünü de ister. Âdemoğlunun karnını ancak toprak doldurur"* rivayeti incelenmiştir. Dipnotlarda, rivayetleri makbul olan sika râvilerle ilgili bilgilerin yer aldığı kaynaklar verilmiş, tevsikinde ihtilâf edilen, cerh edilen ve rivayetin zaaf yönünü oluşturan râvilerle ilgili cerh ve ta'dîl bilgileri, sened tenkidi, rivayetlerin metin tahlili ve değerlendirilmesi yapılarak, ulaşılan sonuçlar kaydedilmiştir.

Enbiya Yıldırım, "Hâmid-i Velî'nin Kırk Hadis Şerhi", *DÜİF Dergisi*, c. VIII, sayı: 2, s. 137-166, İzmir 2006.

Makalede; Osmanlılar döneminde ilk Arapça kırk hadis şerhini yazan Hamîd-i Velî'nin çalışması tanıtılmıştır. Kırk hadis ezberlemeyi teşvik eden rivayetlerin sıhhat açısından problemli olduğu, bununla birlikte, fezâil bahsinde değerlendirildiklerinden, İslâmî geleneğin her alanında rağbet gördükleri ve kırk hadis adıyla şöhret bulan çalışmalara zemin hazırladıkları tespit edilmiştir. Ülkemizdeki tasavvuf geleneği içinde önemli bir yeri olan Hamîd-i Velî'nin *Kırk Hadis Şerhi* isimli çalışması da hem bir sûfînin hem de diğer meşreplere göre dinî ilimlerin zayıf olduğu bir zümreyi hadislerle muhatap etmesi açısından önemli bir görev üstlendiği, hadislerde sıhhatlerinden ziyade içerdikleri mesajları göz önünde bulundurduğunu, önemli bir kısmında zâhirî anlam yanında işârî dediğimiz bakış açısıyla getirilen yorumlar olduğu, bunun genelde tasavvuf alanında özelde de insan eğitimi konusundaki engin tecrübesinin bir yansıması olduğu tespit edilmiştir.

Hayati Yılmaz, "Bir Hadisçinin Bireysel ve Toplumsal Eğitim Projesi -Nevevî ve Riyâzü's-sâlihîn'i Okumak-", *Sakarya Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi*, sayı: 14, s. 67-88, Sakarya 2006.

Makalede; bir kitabın satır aralarında verdiği düşünülen mesajın açığa çıkarılması hedeflenmiştir. Yazıldığı günden bu yana dünyanın her tarafındaki müslümanlar tarafından en çok okunan eserlerden biri olan *Riyâzü's-sâlihîn*'in bu kadar rağbet görmesinin bir sırrı olduğu, bu sırrın Nevevî'nin kendi ihlâs ve samimiyetinin yanında hem hadislerin seçiminde hem de bunların tasnif ve tertibinde gözettiği mükemmel sistematik yapıda gizli olduğu belrtilmiştir. Eser iyi niyet hadisleriyle başlayıp istiğfar hadisle-

riyle sona ermekte, İmam Nevevî'nin projesine göre *Riyâzü's-sâlihîn* okumak, öncelikle okuyan kişiyi yetiştirecek, "sade" bir müslümanken "seçkin" bir müslüman olacağı belirtilerek, eserin bu yönüne dikkat çekilmiştir.

Muhammet Yılmaz, "Muayyen Zamanlarda Kılınması Tavsiye Edilen Nafile Namazlar ve Bu Namazlara Kaynaklık Eden Rivayetler", ***ÇÜİF Dergisi,*** **c. 6, sayı: 2, s. 63-99, Adana 2006.**

Makalede; İslâm dininin esasını oluşturan ibadetlerin başında namazın geldiği, Allah tarafından kılınması emredilen (farz) namazlar dışında, Hz. Peygamber'in kılmış olduğu diğer namazların genel anlamda nafile kategorisinde değerlendirildiği belirtilerek, bunların yerine getirilmesinin isteğe bağlı olduğu ve bir müslüman'ın imkân ölçüsünde bu tür namazları kılması arzu edildiği ifade edilmiştir. Gerek hadis kaynaklarında ve gerekse diğer İslâmî edebiyatta sahih rivayetlere dayanmayan bazı namaz çeşitleri ile karşılaşıldığı, özellikle haftanın her bir günü kılınması tavsiye edilen ve rek'at sayıları farklılık arz etse de muhteva açısından birbirine oldukça benzeyen namazlarla ilgili rivayetlerin tamamının uydurma olduğu, tespit edilmiştir. Bu namazları Hz. Peygamber'in kıldığı ya da kılınmasını istediğine dair sağlam hiçbir delil olmadığı, bununla birlikte bu farz namazlarla ilgili rivayetlerin İslâmî bazı kaynaklarda yer alabildiği, aynı şekilde kutsal aylar olarak kabul edilen Recep, Şaban ve Ramazan aylarının belli zamanlarında kılınan namazlarla ilgili rivayetlerin de çoğunun uydurma olarak kabul edildiği belirtilmiştir.

Seyit Avcı, "Sünnetin Temel İlkelerini Kapsayan Bir Hadisin Yorumu", ***DİD (Diyanet İşleri Reisliği Yıllığı),*** **c. XLII, sayı: 3, s. 49-64, Ankara 2006.**

Makalede; müslümanın yaşantısında sünnetin önemli bir yer tuttuğu belirtilerek, Resûlullah'ın yaptıklarının bugünün şartları içerisinde yeni bir yorumla, yeni bir ruhla, ama aynı hedefleri, temsil ettiği aynı ilkeleri korumak kaydıyla yeniden üretilmesi gerektiği, çok detaylı birikime sahip olan sünnet kültürünün ilkeler çerçevesinde hayata aktarılması gerek birey gerekse toplum açısından büyük önem taşıdığı ifade edilmiştir. İlkeli, tutarlı, başkalarına örnek olabilecek müslümanlara her zaman ve mekânda ihtiyaç duyulduğu, bu ölçülere göre yetişen duyarlı insanların geçmişi iyi bir şekilde yorumlayarak geleceğe ışık tutması gerektiği vurgulanmıştır.

İ. Lütfi Çakan, "Din Hizmetinde Hadis Kaynaklarından Yararlanma", DİD (Diyanet İşleri Reisliği Yıllığı), c. XLII, sayı: 4, s. 27-42, Ankara 2006.

Makalede; din hizmetinin, Kur'ân ve Sünnet verilerinden uzak kalmasının mümkün olmadığı ancak özellikle Sünnet'in bir başka ifade ile hadis kaynaklarının

usûlüne uygun olarak kullanılmasının herşeyden öncelikli olduğu vurgulanarak, doğru bir kaynağın yanlış kullanılması, o kaynağın genellikle hiç kullanılmamasından daha büyük sıkıntılara sebep olabileceği belirtilmiştir. Hatip ve vâizlerin, güvenilir bir senedi olup olmadığına bakmaksızın, bazı sözleri kullanmalarının bu inceleğin en büyük zaafı ve zararı çok yaygın olduğu, din hizmetini gereklerine uygun olarak yerine getirebilmek için öncelikle hadis kaynakları hakkında sağlıklı ve yeterli bir bilgiye sahip olmak, bu sebeple din hizmetini yürütenlerin kullanmaları uygun olan hadis kaynaklarından kolayca ulaşabilecekleri eserler tanıtılmıştır.

M. Selim Arık, "Ebû Bekr İbnü'l-Arabî'nin Hadis Kültüründeki Yeri", *DİD (Diyanet İşleri Reisliği Yıllığı)*, c. XLII, sayı: 4, s. 51-78, Ankara 2006.

Makalede; Endülüs'ün İşbîliye şehrinde doğan İbnü'l-Arabî'nin (v. 543/1148) hayatı hakkında bilgi verilerek, ömrünün on yılını ilmî konularda derinleşmek için Mısır, Bağdat ve Mekke'de geçirdiği, Gazzâlî gibi birçok ünlü şahsiyetlerden istifade ettiği, yalnız hadis sahasında değil tefsir, fıkıh, kelâm, lugat ve tarih gibi diğer konularda da eser veren ve talebeler yetiştiren bir müellif olduğu belirtilmiştir. Hadis alanında yazmış olduğu en önemli eseri Tirmizî şerhi *Ârizatü'l-ahvezî'*nin onun hadis sahasındaki dirayetini ortaya koyduğu ve eserin sonraki birçok âlime ilham kaynağı olduğu ifade edilmiştir.

Adem Dölek, "Hadislerde İman Hususundaki Vesveseler", Tedavi Yolları ve Telkinin Önemi, *DİD (Diyanet İşleri Reisliği Yıllığı)*, c. XLII, sayı: 4, s. 121-143, Ankara 2006.

Makalede; hadisler incelendiğinde Hz. Peygamber'in, insanların psikolojik zaaflarını hiçbir zaman gözardı etmediği, bilakis onların karşılaştığı psikolojik problemlerle çok yakından ilgilendiği belirtilerek, en çok maruz kaldıkları psikolojik problemlerden birisinin Allah'a iman ve O'na itaat etme konusundaki vesveseler olduğu tespit edilmiştir. Hz. Peygamber'in gerek Kur'ân âyetleriyle gerekse kendi sözleriyle yaptığı telkinlerle maruz kalınan vesveseleri tedavi ettiği, psikiyatri ilminin ifadesiyle "psikoterapi" icra ettiği, bu bakımdan vesvese ile ilgili hadisler yorumlanırken psikoterapi açısından da değerlendirmenin, insanların özellikle de inanan kişilerin sağlam bir inanca sahip olmaları ve sağlıklı bir hayata kavuşmaları açısından büyük önem arz ettiği vurgulanmıştır.

Ahmet Yıldırım, "Mevlânâ Düşüncesinde Peygamber ve Sünnet Telakkisi ve Yansımaları (Mustafa el-Mevlevî Güzelhisarî'nin (v. 1215/1800) Mine'l-Mecâlisi'l-Mevleviyye Adlı Eseri Özelinde)", *Uluslararası Düşünce ve Sanatta Mevlânâ Sempozyum Bildirileri, 25-28 Mayıs 2006, Çanakkale/Türkiye* = International Symposium on Mawlânâ Jalâladdîn Rumî in Thought and Art Papers, s. 195-202, Çanakkale 2006.

Makalede; Mevlânâ'nın düşünce sistemini şekillendiren pek çok unsur bulunduğu ifade edilerek peygamberlerin mücadeleleri ve ahlâkî güzellikleri yanında bilhassa Hz. Peygamber ve onun Sünnet'inin gerek teorik gerekse pratik açıdan önemli olduğu tespit edilmiştir. Hz. Peygamber'in güzel ahlâkını kendisine örnek alan Mevlânâ'nın, bütün eserlerinde insanlara fazilet ve meziyet yollarını öğretme gayreti içinde olduğu, onun tasavvuf klasiği kabul edilen *Mesnevî* ve bu düşünce içerisinde daha sonra yazılan sohbet niteliğindeki eserlerinde peygamber ve sünnet telakkisiyle ilgili önemli bilgilere yer verildiği belirtilerek konu değerlendirilmiştir.

Aynur Uraler, "Hz. Peygamber'in Hadislerinde İnsanın Sorumluluğunun Boyutları", ***Kur'ân-ı Kerîm'de Mes'ûliyet (Kaynağı, Sınırları, Sonuçları)*****, s. 159-182, İstanbul 2006.**

Makalede; hadisler esas alınarak sorumluluğun tevhidle alakalı ve kulluk bilincine bağlı olduğu, gücü ve yetkisi oranında herkesin, her alanda sorumlu olduğu ve bunu başkasına bırakmanın doğru olmadığı, sorumlulukların diğer insanlarla ilgili yönü bulunduğu, sorumluluk olmazsa ahlâkın, adaletin, cemiyet düzeninin sağlanması ve yaşanmasının mümkün olmayacağı ifade edilmiştir. Meselelerin çözümünü kendi kaynaklarımızdan başka yerde aramamak gerektiği vurgulanarak ana hatları ortaya konulmaya çalışılmıştır.

AynurUraler, "Cemaate Devam Etmeyenleri Uyaran Hadisin Tetkiki", ***Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*****, sayı: 17, s. 135-160, İstanbul 2006.**

Makalede; cemaate devam etmeyenleri uyaran hadisler tetkik edilmiş, en çok dikkat çekenin Hz. Peygamber'in cemaate katılmayanları ağır bir şekilde kınadığı ve tehdit ettiği, *"içimden, cemaate gelmeyenlerin evlerini yakmak geçti"* hadisi olduğu belirtilmiştir. Hz. Peygamber'in konuya gösterdiği hassasiyetin ne kadar yerinde olduğuna, günümüz İslâm toplumlarında yaşanan küresel dağınıklığın bir başka açıdan tanıklık ettiği vurgulanmıştır.

Bünyamin Erul, "Kazan-Tataristan Kütüphanelerindeki Hadise Dair Elyazmaları Üzerine", ***HTD*****, c. IV, sayı: 2, s. 107-125, İstanbul 2006.**

Makalede; Kazan'ın asırlardır müslümanların en önemli yerleşim ve ilim merkezi olma özelliğine sahip bir şehir olarak medreseleriyle, âlimleriyle, üniversiteleriyle, matbuatıyla, binlerce elyazmasına ev sahipliği yapan kütüphaneleriyle meşhur olduğu tespit edilmiştir. Yaşadığı savaşlar ve ihtilaller sebebiyle geçmişten bu yana sahip olduğu ilmî miras yeterince korunamamış olmasına rağmen Kazan kütüphanelerinde yine de binlerce elyazması eser bulunduğu belirtilerek, Kazan'daki birkaç kütüphanede bu-

lunan hadis ilmi ile ilgili elyazmalarını tanıtmayı ve oradan hareketle tarihten bu yana Kazan bölgesindeki hadis kültürünü hangi kitapların oluşturduğunu tespit etmek amaçlanmıştır. Sınırlı imkânlar nedeniyle konu ile ilgili bütün elyazmalarını görme ve inceleme mümkün olmadığı belirtilerek, tanıtılan eserlerin bu konuda bize yeterli fıkir vereceği, buna göre bölgede en çok kullanılan kaynağın Tebrîzî'nin *Mişkâtü'l-mesâibih*'i, halkın elinde hadislerden oluşan en yaygın eserin ise el-Ûşî'nin *Nisâbü'l-ahbâr*'ı ve en fazla rağbet gören derlemelerin de Erbaîn türü eserler olduğu belirtilmiştir.

Musa Erkaya, "Mesâbîhu's-Sünne'nin Bazı Hadisleri Çerçevesinde Ömer el-Kazvînî'nin Risalesine İbn Hacer el-Askalânî'nin Cevapları", Çev: Musa Erkaya, *FÜİF Dergisi*, c. XI, sayı: 2, s. 95-108, Elazığ 2006.

Makalede; İbn Hacer el-Askalânî'nin meşhur bir muhaddis olduğu, ancak Kazvînî'nin hadis literatüründe Askalânî gibi şöhret sahibi olmadığı, Kazvînî'nin konuyla ilgili itirazlarının bizzat kendi eseriyle tespit edilemediği için, ona isnad edilen görüşlerin sıhhatinin tartışma konusu olabileceği, nitekim İbn Hacer'in kendisi de bu konuda şüphe taşıdığını ima eden ifadelere yer verdiği belirtilmiştir. Tartışmanın temel öğelerinden birinin, Hanefîlik-Şâfiîlik tartışması olduğu, zira Begavî'nin aynı zamanda önemli bir Şâfiî fakihi olduğu, onu savunan İbn Hacer'in de Şâfiî olduğu belirtilerek, İbn Hacer'in cevapları ve söz konusu hadislerin *Kütüb-ü Sitte*'deki yerleri ve hadislerin tahriç tekniklerine uygun olarak kaynakları tespit edilmiştir.

Özcan Hıdır, "Yahudi Kültürü ve Hadisler, İstanbul: İnsan Yayınları, 2006, 686 Sayfa)", Tanıtan: Bünyamin Erul, *İslâm Araştırmaları Dergisi*, sayı: 15, s. 193-200, İstanbul 2006.

Makalede; Özcan Hıdır'ın *Yahudi Kültürü ve Hadisler* isimli çalışması tanıtılmış ve alanı ile ilgili başarılı bir araştırma olduğu tespit edilmiştir. Ancak konunun hayli geniş tutulması bir taraftan yahudi kültürünün tanıtımı, diğer taraftan şarkiyatçıların birçok iddiası ve ilgili tartışmalar, ister istemez bazı konuların yeterince izah ve tahlil edilmesini zorlaştırmıştır. Yazar, yeterince eleştirel bir tavır takınmayıp metin ve muhteva tenkidi yapmak yerine, muteber kaynaklara ve isnadlara dayalı bir savunmayı tercih etmiştir. Yahudi kültürünün sünnet ve hadislere etkisi tartışmalarını bir bütün olarak ele almayı hedefleyen bu araştırma, esasen bir çerçeve çalışmasıdır. Zira kitabın her başlığı ayrı bir doktora veya yüksek lisans çalışmasına konu olacak genişliğe ve detaya sahiptir.

Cemal Ağırman, "Hadis Kaynaklarını Okuma Yöntemi ve Musanniflerin Dili", *CÜİF Dergisi*, c. X, sayı: 2, s. 55-106, Sivas 2006.

Makalede; Sünnetin önemini ve dindeki yerini bilmek kadar, sünnet verilerini günümüze intikal ettiren kaynakların genel muhtevasını, tasnif sistemlerini ve ihtiva ettikleri hadislerin güvenilirlik derecelerini bilmenin de önemli olduğu belirtilmiştir. Hadis kaynaklarından doğru yararlanabilmek için müelliflerini tanımanın yanı sıra telif edilme amaçlarını, metotlarını ve kullandıkları dili/terminolojiyi de en ince detayına kadar bilmek gerektiği, önemli hadis kaynaklarının sistemlerine, muhtevalarına, kullandıkları dile/terminoiojiye, zayıf hadis nakletme metot ve gerekçelerine dikkat çekilmeye çalışılmıştır.

Cemal Ağırman, "İdeal Bir Davranış Biçimi Olarak "Empati" ve Hadislerde "Empati" Örnekleri", *CÜİF Dergisi,* c. X, sayı: 2, s. 23-53, Sivas 2006.

Makalede; duyguların motivasyonunda önemli rol oynayan ve ideal bir davranış biçimi olan "empati", hadisler ışığında ele alınmış, mahiyeti, Kur'ân ve hadislerde nasıl yer aldığı, Hz. Peygamber'in davranışlarından örnekler verilerek açıklanmıştır.

Erdinç Ahatlı, "Mu'tezile ve Hadis" Üzerine", *Usûl: İslâm Araştırmaları,* sayı: 5, s. 163-184, İstanbul 2006.

Makalede; Hüseyin Hansu'nun *Mu'tezile ve Hadis* (Kitabiyat Yayınları, Ankara 2000, 351s.) adlı eserindeki veriler esas alınarak, Mu'tezile'nin sünnet inkârcılığı ile itham edilmesi konusunda hadisçilerin ve diğer ekollerin görüşleri, ilerleyen dönemlerde Mu'tezile'nin mi Ehli sünnet'e yoksa Ehl-i sünnet'in mi Mu'tezile'ye fikrî ve nassların anlaşılması bakımından yaklaştığı, Mu'tezile'nin Sünnet karşıtı şeklinde menfî tanınmasında İbn Kuteybe'nin ve eseri *Te'vîlü muhtelifi'l-hadîs*'in etkisi ile anılan kitabın Bağdâdî'nin *el-Fark beyne'l-firak*'ıyla aynı kefeye konulup konulmayacağı daha derin etütler gerektiren bir mesele olarak beklediği ifade edilmiştir.

Emin Aşıkkutlu, "Arkasından Ağlanması Sebebiyle Ölüye Azap Edilir" Hadisine Sosyo-Kültürel Bağlamda Bir Yaklaşım", *MÜİF Dergisi,* sayı: 31, s. 33-66, İstanbul 2006/2.

Makalede; çağdaş İslâm düşüncesinde eleştiri konusu yapılan temel alanlardan birinin hadis olduğu, birçok İslâm araştırmacısının bir hadisin sıhhatinin tespitinde metin tenkidine gereken önem verilmediği için metni sahih olmayan birtakım rivayetlerin temel hadis kaynaklarına girdiğini iddia ederek bu iddiayı ispat sadedinde bazı örnekler verilmiştir. Bu örneklerden birinin, kısaca "ta'zîbü'l-meyyit" hadisi diye bilinen *"yakınların ağlaması sebebiyle ölüye azap edilir"* rivayeti olduğu belirtilerek, sosyo-kültürel tarihî bağlamda söz konusu hadis tahlil edilerek, iddiayı ispata elverişli bir örnek olup olmadığı ortaya konmaya çalışılmıştır.

Tevhit Bakan, "Çağdaş Şîî Bilginlere Göre Hadislerin Yazılması", ***Atatürk Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **sayı: 26, s. 107-156, Erzurum 2006.**

Makâlede, Hz. Peygamber ve halifeler döneminde hadislerin yazılması ile ilgili çağdaş Şîî bilginlerin görüş ve iddiaları değerlendirilmiştir. Genelde Şîa'nın, Hz. Ali dışındaki halifelerin siyasî ve dünyevî amaçla hadis yazım ve rivayetini yasakladıklarını ileri sürerek ilk iki halifeyi ve özellikle de Hz. Ömer'i eleştirdikeri, iddiaya göre, Hz. Ali ve Ehl-i beyt ise hadisleri yazmışlar, bu yazılı belgeler imamlar aracılığı ile nesilden nesile aktarılmış ve nihayet Şîî hadis külliyâtını oluşturmuştur. Bu bilginlerden bazılarına göre halifelerin yasağına rağmen yazabilen her sahâbî hadisleri yazmış; bazılarına göre ise halifelerin yasağından sonra Hz. Ali ve ekolü hariç, uzun müddet hiçbir şey ne yazılmış ve ne de rivayet edilmiştir. Dolayısıyla böyle bir süreç sonucu oluşan ve yazılı belgelere sahip olmayan Sünnî ana hadis kaynaklarına nasıl güvenilebileceği eleştirisi getirilmiştir.

Mehmet Bilen, "Sahîh-i Buhârî'de Tekrar Meselesi", ***DÜİF Dergisi,*** **c. VIII, sayı: 1, s. 149-161, İzmir 2006.**

Makalede; *Sahih-i Buhârî*'de tekrar meselesi ele alınmış, kaynaklarda Buhârî'nin hadisleri tekrar ederken göz önünde bulundurduğu belirtilen bazı hususlar zikredilip tartışılmış ve konunun daha iyi anlaşılması için *Sahih-i Buhârî*'deki mükerrer hadislerden ve bâb başlıklarından bazı örnekler verilmiştir.

Kâmil Çakın, "Ashâbü'l-Hadîs Perspektifinden Ehl-i Sünnet", ***Dinî Araştırmalar,*** **c. VIII, sayı: 24, s. 13-26, Ankara 2006.**

Makalede; "Ehl-i sünnet" kavramının İslâm kültür ve tarihî açısından oldukça önemli olduğu, bunun sadece bilimsel araştırmalara konu olmaktan kaynaklanmadığı, siyasetten itikada, ibadetten fıkha birçok alanın vazgeçilmez kavramlarından biri olduğu belirtilmiştir. Bazen siyasî bir eğilimi ifade den Ehl-i sünnet kavramının, bazen bir grup fıkhî mezhebin adı olduğu, bazen itikadî/kelâmî ekollere delâlet ederken, bazı durumlarda da –özellikle günümüzde- spekülasyon konusu olarak değerlendirildiği ifade edilmiştir. Bizim için öneminin, özellikle Türklerin benimseyip bayraktarlığını yaptıkları İslâmî anlayış, yaşayış ve devlet felsefesinin genel bir ifadesi olmasından kaynaklandığı tespit edilmiştir.

Mehmet Dilek, "İlk Dönemlerde Harran'da Yetişmiş Hadis Bilginleri (Kütüb-i Sitt'de Rivayeti Bulunan Harrânî Nisbesiyle Anılan Râviler)", ***I. Uluslararası Katı-***

***lımlı Bilim Din ve Felsefe Tarihinde Harran Okulu Sempozyumu, 28-30 Nisan 2006*, c. II, s. 299-314, Şanlıurfa 2006.**

Makalede; Harran bölgesinde doğmuş ya da bu bölgede yaşamış *Kütüb-i Sitte'*de rivayeti bulunan hadis âlimleri, cerh ve ta'dîl âlimlerinin onlar hakkındaki değerlendirmeleri ve *Kütüb-i Sitte'*deki rivayetleri incelenmiştir. Bunların dışında Harran'la doğrudan ya da dolaylı olarak ilgisi olan pek çok hadis âlimi olduğu, Meselâ; Ebû Arubete'l-Harrânî, Ebü'l-Hasan Ali b. Allân el-Harrânî gibi hadiste hâfız derecesine çıkanlar olduğu gibi Ebû Muhammed el-Hasan b. Ali b. Şu'be el-Harrânî ve Abdülfettâh b. Ahmed b. Celebet el-Harrânî gibi hadis kitabı yazan âlimler de bulunduğu, Hanbelî mezhebinin önemli isimlerinden İbn Teymiye'nin de Harran'da doğduğu, bu dönemlerde şehirde canlı bir ilim hayatının olduğu vurgulanmıştır. Buna göre içlerinde sika olanlar bulunmakla birlikte zayıf olarak nitelenen şahıslar da bulunmakta, bazıları hakkında ise ihtilâf olduğu, ayrıca bu şahısların *Kütüb-i Sitte* içerisinde daha çok Nesâî ve Ebû Dâvûd'da yoğunlaştığı, en az rivayetin ise Müslim'de bulunduğu belirtilmiştir.

Muhammed Zâhid el-Kevserî, "Kim bir kavme benzerse, o da onlardandır" Hadisi Hakkında", Çev: Bekir Tatlı, *ÇÜİF Dergisi*, c. 6, sayı: 2, s. 217-223, Adana 2006.

Makalede; *"Kim bir kavme benzerse, o da onlardandır"* hadisinin cevâmiu'l-kelimden olduğu belirtilerek, onbirinci asrın Şâfiî büyüklerinden en-Necm el-Ğazzî'ye ait *Hüsnü't-tenebbüh li ahkâmi't-teşebbüh* isimli geniş hacimli bir ciltlik eserde bu hadisten çıkarılan ahkâmın beyanı konusunda geniş açıklamalarda bulunulduğu ve Dımaşk Zâhiriye kütüphanesinde bulunan bu eserin, konusunda faydalı ve basılmayı hak eden bir kitap olduğu belirtilmiştir.

Mehmet Eren, "Kütüb-i Sitte Müelliflerinin Harranlı Hocaları", *I. Uluslararası Katılımlı Bilim Din ve Felsefe Tarihinde Harran Okulu Sempozyumu, 28-30 Nisan 2006*, c. II, s. 281-298, Şanlıurfa 2006.

Makalede; temel hadis kaynakları olarak kabul edilen dokuz kitabın müelliflerinin Harranlı hocaları, ulaşılabilen kaynaklardaki bilgiler çerçevesinde tanıtılıp, cerh-tadîl açısından râvi/muhaddis kimlikleri tespit edilmeye çalışılmış, bunların hal tercümeleri, daha çok *Kütüb-i Sitte* ricâline dair kaynaklardan derlenmiş ancak bilgiler çoğu eserde tekrar edildiğinden, sadece farklı bilgilerin bulunduğu birkaç kitap topluca referans gösterilmiştir.

Bünyamin Erul, "Geçmiş Peygamberlerin Ashabı ile Hz. Peygamber'in Ashabı Arasında Bir Mukayese", *Dinî Araştırmalar*, c. VIII, sayı: 24, s. 305-326, Ankara 2006.

Makalede; Hz. Peygamber'in ashabı ile olan ilişkilerinde, ashabın ona olan bağlılıkları, itaat, hizmet, hicret ve cihadlarında diğer peygamberlerin ashabından gayet bariz bir farkla, oldukça takdire şayan bir samimiyet örneği sergiledikleri, Hz. Peygamber'in hayatta olduğu süre içerisinde sahâbenin gösterdikleri âlicenaplık ve fedakârlıkların hem Yüce Allah tarafından hem de bizzat Hz. Peygamber tarafından takdir edildiği vurgulanmıştır.

Isabel Fierro, "Hadisin Endülüs'e Girişi (2./8.-3./9. Yüzyıllar)", Çev: Murat Gökalp, *AÜİF Dergisi*, c. XLVII, sayı: 2, s. 237-258, Ankara 2006.

Makalede; Schacht'ın, hadisin Şâfiî (v. 204/820) öncesi fıkıh ekollerinde oynadığı ikincil rol ve fıkhın ikinci kaynağı olarak Sünnet'e yüklenen önemin artmasının bu ekollerde meydana getirdiği gerilimler ile yine bu ekollerin mevcut yerleşik görüş ve uygulamalarında bir değişikliğe gitmeksizin bu prensibi kesin kabulleri hakkındaki mütalaasına tamamen uyduğu belirtilmiştir. Ayrıca hadis literatürünün ve hadis ilminin Endülüs'e ilk kez ne zaman girdiği, bunun öncülerinin kimler olduğu ve Endülüs'te Ehl-i re'y ile ehl-i hadîs arasındaki ilişkiler incelenmiştir.

Murat Gökalp, "Hicrî İlk Üç Asır Özelinde Sened ve Metin Kritiği Bağlamında Gurabâ Rivayetinin Değerlendirilmesi", *Dinî Araştırmalar*, c. IX, sayı: 26, s. 177-192, Ankara 2006.

Makalede; sened itibariyle merfû'an nakledilen, en iyi ihtimalle zayıf diyebileceğimiz "Gurabâ" rivayetinin, metin açısından; gurabâ düşüncesinin mevcut rivayet(ler) ile müdafaasının oldukça zor göründüğü gerçeği bir yana, bu rivayet(ler)in Hz. Peygamber'in ağzından sâdır olmadığı ifade edilmiştir. Bir diğer noktanın da rivayetin farklı versiyonlarından hareketle garip olarak neyin başlamış olduğu ile ilgili bir soruya, rahatlıkla İslâm, iman ve din kavramlarıyla cevap verilebilme imkânının bulunabilmesi olduğu ifade edilmiştir.

Kadir Gürler, "Ekolleşme Sürecinde Ehl-i Hadîs'in Dini Anlam(landırm)a Yöntemi", *Dinî Araştırmalar*, c. VIII, sayı: 24, s. 27-58, Ankara 2006.

Makalede; İslâm'ı anlama yöntemleri arasında Ehl-i hadîsin konumunu, dinde daha az yanlışın yapılması ve daha güvenilir bir yol izlenmesi endişesinden ötürü, haberleri ya da nakilleri din olarak değerlendirmeleri, hadisleri dinselleştirme çabası içine girmekle yapmaya çalıştıkları şeyin de sahip oldukları malzemeler üzerinde herhangi bir yorumlama yapılmasına imkân vermeme gayreti olarak belirlenebileceği ifade edilmiştir. Onların, hadisleri dinselleştirme süreci içinde hadisten fıkha, tarihten ahlâka hemen hemen her konu hakkında bilginin nakli içinde (özellikle hadiste) bulunabileceği

bağlamında hadise ya da nakle süreklilik vasfı vermeleri, kendilerine göre bir metodoloji tutturmaya çalışmalarının bir gerekçesi olsa da böyle bir yöntem insanın aklî etkinliğini sınırlandırdığı için, tarihî değişim ile din dili arasında sürekli olarak kopuş yaşamayı gerekli kılan bir yöntem olarak da tanımlanabileceği belirtilmiştir.

Wael B. Hallaq, "Nebevî Hadisin Sıhhati: Yapay Bir Problem = The authenticity of prophetic hadith: A pseudo problem", Çev: Hüseyin Hansu, *Hitit Üniversitesi Çorum İlâhiyat Fakültesi Dergisi,* c. V, sayı: 9, s. 137-151, Çorum 2006/1.

Makalede; bir buçuk asırdır tartışılan hadisin sıhhati meselesinin, tamamen olmasa da büyük ölçüde gereksiz olduğu ortaya konmaya çalışılmıştır. Usûl-i fıkıh'ta, nebevî hadisi haber-i vâhid (âhâd) ve mütevâtir olmak üzere iki kısma ayırdıkları ve rivayet şekline göre birincisinin içeriği zannîlik, ikincisinin ise katiyet ifade ettiği tespit edilmiştir.

Wael b. Hallaq, "Nebevî Hadislerin Güvenirliliği: Sahte Bir Problem", Çev: Rahile Kızılkaya, *HTD,* c. IV, sayı: 2, s. 147-161, İstanbul 2006.

Makalede; hadislerle ilgili en temel problemin onların güvenilirlikleri olduğu, bu meselenin müslüman mütehassısları klasik dönemin başlarından itibaren meşgul ettiği ve geçen yüzyılın ortasından itibaren de Batılı ilim adamlarının yoğun ilgisini çektiği ifade edilmiştir. Gustav Weil'in 1848 gibi erken bir tarihte hadislerin önemli bir ekseriyetinin uydurma sayılması gerektiğini iddia eden ilk kişilerden birisi olduğu belirtilerek Aloys Sprenger, Ignaz Goldziher ve Joseph Schacht gibi müsteşriklerin hadise yapmış oldukları eleştiriler değerlendirilmiştir.

Hüseyin Hansu, "Sünneti Yorumlamada Öznellik Sorunu: Ubeydullah b. el-Hasen Örneği", *FÜİF Dergisi,* c. XI, sayı: 2, s. 31-50, Elazığ 2006.

Makalede; Gerçek nedir? Gerçeğin bilgisine ulaşılabilir mi? Gerçek muayyen ve tek midir? Bu bilgi ne ölçüde kavranabilir? sorularının ilkçağ felsefesinden beri tartışıldığı, İslâm düşünce tarihinde ise "hakikat/gerçeklik" tartışmalarına, yoruma açık Kur'ân ve Sünnet ifadeleri ile bunların açık bıraktığı alanlarda yapılan ictihadlar konusunda yer verildiği belirtilmiştr. Fıkhî konulardaki ihtilâflar genellikle hoş karşılanmadığı, hatta rahmet olarak değerlendirildiği, aklî ve itikadî konularda ise gerçeğin tek olduğu, isabet etmeyenin hata edip en azından günahkâr olduğu kabul edilmiştir. Öte yandan itikadî farklılıklar konusundaki aşırı tutumların, meseleyi tekfir boyutuna kadar vardırdığı ve İslâm tarihinde acı deneyimlerin yaşanmasına neden olduğu da bir gerçektir denilerek, bazı Kur'ân ve Sünnet ifadelerinin şâri' tarafından kasten yoruma açık bırakıldığı, dolayısıyla birbirine zıt bile olsa bu naslar hakkında yapılan farklı yo-

rumların tamamının meşrû olduğunu savunan II. asır hadisçi fakihlerinden Ubeydullah b. el-Hasen'in görüşleri incelenmiştir.

Hüseyin Kahraman, "İtikâdî Düşünce ve Mezhep Mensubiyetinin Hadislerin Değerlendirilmesine Etkisi", ***UÜİF Dergisi,*** **c. XV, sayı: 1, s. 133-163, Bursa 2006.**

Makalede; üç hadisten hareketle itikâdî düşünce ve mezhepleşme sürecinin hadislerin anlaşılmasına etkisi araştırılmıştır. Bir râvinin bir başkasından aldığı hadisi, bu hadisle ilgili bir anlayış ve yorum geliştirdikten sonra naklettiği, bunu etkileyen vâkıalardan birinin de sahip olduğu itikâdî düşünce ve ayrıca I. asrın sonlarından itibaren gündeme gelmeye başlayan mezhepleşme süreci ile bir mezhebe mensup olma keyfiyeti olduğu ifade edilmiştir.

Hüseyin Kahraman, "Oryantalistlerin Fıkhî Hadislerin Menşei ile İlgili Görüşleri ve Tenkidi", ***UÜİF Dergisi,*** **c. XV, sayı: 2, s. 45-76, Bursa 2006.**

Makalede; yaklaşık iki asrı aşkın bir süredir genelde İslâm, özelde ise hadis hakkında araştırma yapan oryantalistlerin, hadisin menşei hakkında müslüman âlimlerden bütünüyle farklı düşündüğü, fıkhî hadislerin menşei ile ilgili görüşleri, genel olarak hadisin orijinalitesi konusundaki kanaatlerinin bir uzantısı olduğu tespit edilmiştir. Araştırmada, genel itibariyle oryantalistlerin de zaman zaman yaptığı gibi müslüman âlimler tarafından yazılmış eserlerde yer alan h. I ve II. asır ile ilgili bilgi ve beyânlar temel alınarak önce oryantalistlerin hadisin menşei hakkındaki genel yaklaşımları üzerinde durulmuş, sonra özellikle fıkhî/hukukî hadislerin ortaya çıkışı ile ilgili görüşleri değerlendirilmiştir.

Abdurrahman Kasapoğlu, "İletişimde Kaynağın Güvenirliliği: İlâhî Mesajın Kaynağı Konumundaki Peygamberlerde Güvenirlilik Esası", ***KSÜ İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **c. IV, sayı: 7, s. 125-147, Kahramanmaraş 2006.**

Makalede; Kur'ân'a göre, bir kaynak olarak peygamberlerin taşıması gereken özelliklerin başında güvenilirlik geldiği, peygamberlerin, bu iletişim süreci içerisinde kaynak rolünü üstlendikleri, Allah'tan aldıkları mesajları insanlara etkili biçimde iletebilmek için, bir kaynağın sahip olması gereken temel nitelikleri kişiliklerinde taşıdıkları belirtilmiştir.

Ahmet Keleş, "Apokaliptik Hadis Edebiyatı ve Problemleri- "Hilafet Benden Sonra Otuz Senedir" Hadisi Örneği", ***İSTEM: İslâm Sanat, Tarih, Edebiyat ve Mûsikîsi Dergisi,*** **c. IV, sayı: 7, s. 37-54, Konya 2006.**

Makalede; "hilafet benden sonra otuz senedir" rivayeti incelenmiş, söz konusu rivayetin Hz. Peygamber'e isnadının zayıf olduğu, rivayette yer alan Hz. Ali taraftarlığına güç kazandırmak amacıyla daha sonra Hz. Peygamber'in sözüne dönüştürüldüğü sonucuna ulaşıldığı belirtilmiştir. Bu haliyle "Müdrec" bir hadis olduğu ve onunla ihticâc olunamayacağı, bu rivayet bağlamında ele alınan "apokaliptik" rivayetler ve Hz. Peygamber'in gelecekten haber verip-vermemesi probleminde de genel bir ilkeye ulaşılmaya çalışılmıştır. Hz. Peygamber'in risalet görevinde, kendisinden sonraki olayları ve tarihî gelişmeleri haber vermek gibi bir sorumluluğu olmadığı, onun, ümmetini; Kur'ân'ın kendisine bildirdiği ve öğrettiği ölçüde geleceği yaşamaya hazırlayarak onlara sorumluluk bilincini aşıladığı ve iradeleriyle imtihan olmak üzere kendi başlarına bıraktığı belirtilmiştir. Ayrıca, onun ümmetine bıraktığı en büyük rehberin Kur'ân olduğu, onda yer almayan ve onun mâna, mesaj ve muhtevasına aykırı olan bir gelecek haberini Hz. Peygamber'e isnad etmenin isabetli olmadığı vurgulanmıştır.

Yusuf Ziya Keskin, "Fırat Hadisi Üzerine Bir İnceleme", *HTD,* c. IV, sayı: 1, s. 39-60, İstanbul 2006).

Makalede; Fırat nehrinin, Güneybatı Asya'nın en büyük nehri olup ilk çağlardan günümüze dek insanların su ihtiyaçlarını karşılamada ve tarım alanlarının sulanmasında mühim bir rol oynadığı, önemine binaen Tevrat ve İncil'de söz konusu edildiği, Fırat kelimesinin, Kur'ân-ı Kerîm'de de geçtiği ancak bu kelimenin, nehir adı olarak değil, "içene ferahlık veren tatlı su" anlamında kullanıldığı ifade edilmiştir. Fırat nehrinin asıl olarak Hz. Peygamber'den gelen hadislere konu olduğu, Ebû Hüreyre ve Übey b. Kâ'b'dan gelen rivayetlere göre Fırat nehrinin suyunu çekerek altın madeninden bir dağı ortaya çıkaracağı; bunun üzerine insanların altın için savaşacağı, neticede her yüz kişiden doksan dokuzunun öldürüleceği bildirilmekte ve müslümanlar meydana gelecek fitneden sakındırılmaktadır. Hadis usûlü prensiplerine göre sahih olarak gelen bu rivayet çeşitli şekillerde yorumlanmıştır.

Seyyed Hossain Nasr, "Sünnet ve Hadis", Çev: İbrahim Hatiboğlu, *HTD,* c. IV, sayı: 1, s. 113-125, İstanbul 2006.

Makalede; İslâm mâneviyatı ve dindarlığının merkezinde yer alan Hz. Peygamber'i taklit etme onun sünneti/hadisleri ve fiillerine dayandığı, onun, ruhanî varlığı veya peygamberî cevheri mâneviyatın kaynağı olduğu ifade edilerek, sünnetin yapısı, yüzyıllar boyu, kahvaltı etmekten ülkeleri idare etmeye kadar müslümanların günlük yaşantılarının bütün yönleri için örnek teşkil edecek kaideler sunduğu vurgulanmıştır.

Salih Özer, "Batı'da Hadis Metinlerine Yönelik Edebî Tahlil Denemeleri", *Dinî Araştırmalar*, c. IX, sayı: 25, s. 237-264, Ankara 2006.

Makalede; Batı'da hadis metinlerine yönelik edebî tahlil denemeleri incelenmiş, özellikle metinlerin içyapısı üzerindeki vurgusu nedeniyle, rivayetlerle ilgili kimi görünüşte çelişkili durumları, araştırmadan mahkûm etme yerine, rivayet tarihindeki gelişmeleri anlamaya ilişkin ipuçlarını yakalamaya çalışma şeklinde bir eğilimi olması dolayısıyla daha ilmî tespitlere vesile olabileceği belirtilmiştir.

Salih Özer, "Şeyhülislâm Kemâlpaşazâde'nin (v. 940/1534) Hadis İlmine İlişkin Faaliyetleri, Şerhçiliği ve Hadis Usûlü Risâlesinin Tercümesi", *Dinî Araştırmalar*, c. IX, sayı: 26, s. 193-210, Ankara 2006.

Makalede; Osmanlı'nın ilim ve fikir dünyasının zirvede olduğu bir dönemde yetişen mümtaz ilim adamlarından birisi olan Kemalpaşazâde'nin hadis ilmiyle münasebeti incelenmiş, kendisinin hem usûl-i hadis konularıyla ilgilendiği hem de dönemin belirleyici eğilimi olan şerh geleneğine uyarak birtakım ürünler verdiği belirtilmiştir. Hadisleri şerh ederken genel olarak fıkhî boyutunu dikkate alan müellifin, metin üzerinde anlama eksenli bir fikir imalinde bulunduğu ve bu noktada diğer hadisleri ve âyetleri de anlama faaliyeti içinde aklı da kullandığı ifade edilmiştir. Hadis şerhlerinde genel olarak olumlu açıklamalar yaptığı, mevcut hadis usûlü kaynaklarına bağlı kalmakla birlikte kaynağı kimi zaman nasihlerin de olabileceği, belirsizliklerin ve karışıklıkların söz konusu olduğu ve mevcut hadis eserlerine bağlı bir nitelik taşıdığı ifade edilmiştir.

Salih Özer, "Hadislerin Anlaşılmasında Bir Yöntem Olarak Retorik Analiz: Vadettikleri ve Sınırlılıkları, *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi (www.dinbilimleri.com)*, c. VI, sayı: 2, s. 233-258, Samsun 2006.

Makalede; "retorik" kavramı öncelikle antik kökeni itibariyle ele alınmış ve retorikteki çağdaş gelişmelere de kısaca değinilmiştir. Daha sonra hadislerin anlaşılmasına yönelik geçmiş çabalara değinilerek retorik analizinin hadislerin anlaşılması konusunda vaat ettiği hususlara değinilmiştir. Örneğin düşünce figürleri, söylev türleri ve konuşmanın bölümleri üzerindeki vurgusu nedeniyle bu yöntemin hadislerin anlaşılması ve bağlamlarının belirlenmesi noktasında işe yarar olduğu fakat hadislerde kaynağa tam olarak aidiyet sorunlarının bulunması ve retoriğin İslâm kültürüyle tam olarak örtüşmemesi, bu yöntemi tüm hadis literatürü için değil de bu hadisler için uygun olduğu vurgulanmıştır.

Mehmet Özşenel, "Gelenek ile Modernite Arasında Bir Sentez Denemesi: Seyyid Süleyman Nedvi (1884-1953)", *Dîvân: İlmî Araştırmalar,* c. II, sayı: 21, s. 115-126, İstanbul 2006/2.

Makalede; Hint Altkıtası'nda yeni bir âlim tipinin örneğini teşkil eden Seyyid Süleyman Nedvî ve eserleri incelenmiş, Hanefî mezhebine bağlı, tahkike önem veren eleştirel yaklaşımları olan, tasavvufî yönleri bulunan, tutarlı ve mutedil, Batı ilimlerine ve Batılı âlimlere belli ölçüde aşina müslüman bir âlim olarak tanımlanmıştır. Nedvî'nin bu sentezci ve birleştirici kimliği ile modernist çizginin ileri ucu Ehl-i Kur'ân'dan geleneksel düşüncenin uç noktası selefî Ehl-i hadîs'e kadar her kesim ve grubun takdirini kazanabilmiş bir şahsiyet olduğu belirtilerek, eserleri ve makaleleriyle de güncel konulara ilmî yaklaşımlar ve yorumlar geliştirmeye çalışmış, mesele ve konuları derinlemesine ele almayı hedeflemiş bir âlim olduğu tespit edilmiştir. Seyyid Süleyman Nedvî'nin geniş kültürünün yanı sıra zâhidane hayatıyla da müslüman kimliğinin derunî boyutunu ortaya koyduğunu, çağından ve çağının problemlerinden haberdar olan, yaklaşımları itibariyle sentezci, ama aynı zamanda mütebahhir âlim tipinin son örneklerinden biri olarak kabul etmek gerektiği ifade edilmiştir.

Mehmet Özşenel- Erdinç Ahatlı, "XII/XVIII. Asır Hint Alkıtası'nda Hadis-Fıkıh Merkezli Tartışma Konuları -Tettevî'nin Zebbü Zübâbâti'd-Dirâsât'ı Çerçevesinde-", *Usûl: İslâm Araştırmaları,* sayı: 5, s. 109-162, İstanbul, 2004.

Makalede; Abdüllatif et-Tettevî'nin, muasırı Muhammed Muîn es-Sindî'nin *Dirâsâtü'l-lebîb fi'l-üsveti'l-haseneti bi'l-Habîb* adlı kitabına reddiye olarak kaleme aldığı *Zebbu zübâbâti'd-dirâsât ani'l-mezâhibi'l-erbaati'l-mütenâsibât* adlı eserinde ele aldığı, sahih hadisle mezhep görüşünün teâruzu durumunda takınılacak tavır, mürsel hadisin hücciyeti, hadisin Kur'ân'a arzı, râvinin fakih olma şartı, ictihad ve taklidle ilgili problemler, sahâbe bahisleri, keşf ve ilhamın hadis ilmindeki yeri, Hanefîler ve özellikle Ebû Hanîfe'nin hadis bilgisi ve hadis ilmindeki yeri, Sahîhayn hadislerinin değeri, kıyas ve icmâ konusundaki ihtilâflar gibi güncelliğini halen koruyan konular geniş bir şekilde tartışılmıştır.

Abdülkadir Palabıyık, "Mevlânâ ve Hadis Şerhi: Mesnevî'nin I. Cildinde Başlık Olarak Yer Alan Hadisler Bağlamında Bir Değerlendirme", *DEÜİF Dergisi,* sayı: 24, s. 3-23, İzmir 2006.

Makalede; dinî metinlerin dil ve anlam açısından farklı anlamanın, aynı nassa bağlı olarak farklı dünya görüşleri ve inanç ekollerinin oluşmasının ardındaki sebeplerden birisinin olduğu tespt edilerek, müslümanlarca Kur'ân'dan sonra "ikinci kutsal metin" olarak kabul edilen hadislerin de tarih içerisinde farklı farklı anlaşılageldiği belirti-

lerek, hadisleri anlama ve yorumlama faaliyetlerini Hz. Peygamber dönemine kadar götürmek gerektiği vurgulanmıştır. Buna bağlı olarak bu konudaki çalışmalar, Hz. Peygamber'in vefatından sonra daha da hızlandığı, hadislerde anlaşılmayan kelimelerin açıklaması tarzındaki "garîbü'l-hadîs" çalışmalarından çok yönlü şerh çalışmalarına kadar geliştiği, bu anlama faaliyetleri içerisinde bir de sûfîlerin geliştirdikleri "bâtınî" yorum tarzı doğduğu belirtilerek, makalede bir hadise Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin bakış açısı ile diğer meşhur şarihlerin bakış açıları mukayese edilmeye çalışılmıştır.

Muhammed Selim Avvâ, "Sünnetin İslâm Hukukuna Etkisi", Çev: İshak Emin Aktepe, ***Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi (www.dinbilimleri.com),*** **c. VI, sayı: 2, s. 259-280, Samsun 2006.**

Makalede; ilim ehlinden oldukları kabul edilen büyük âlimlerin, İslâmî hareketin siyâsî yolculuğunu tam olarak göremedikleri için telif ettikleri eserlerin yeterli izah içermediği, doğruyu açıklama hususunda eski ve yeni başka pek çok âlimin katkıları olduğu, bunların İslâm toplumunun gelişim ve hareket itibariyle takip etmeleri gereken metodu doğru olarak gördükleri, bu sebeple onların yazdıklarının birçok faydaları olduğu belirtilerek, İslâmî hareket âlimlerinin bunlardan istifade etmeleri ve dinî ihtisasları uğrunda elde edebildikleri basiret, idrak ve hareketin yönü, amacı, kullanacağı araçlar, metot ve hedefi hakkındaki sağlam tasavvurlarıyla onlara katkı yapmaları gerektiği vurgulanmıştır.

Nevzat Tartı, "Rüya Kültürü ve Hadisçi Karizması", ***Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi (www.dinbilimleri.com),*** **c. VI, sayı: 3, s. 9-40, Samsun 2006.**

Makalede; ricâl kitaplarında hadis ilmini doğrudan ilgilendiren bilgiler yanında, hadisçiler hakkındaki rüya anlatımlarının da kayda değer bir yer tuttuğu, bu rüyalarda kalıplaşmış bir yapı ve tekrar eden bir ifade benzerliğinin dikkat çektiği, bir rüyanın kimi zaman farklı birkaç kişi tarafından görülmüş gibi ya da aynı rüyanın farklı kişiler hakkında görülmüş gibi anlatıldığı belirtilmiştir. Rüyaların genellikle meçhul kişilerden aktarıldığı, bu tür sorunlara rağmen, rüyaları eserlerine alan yazarların anlatılanların doğruluğuna inandığı ve bunların kendilerinden sonra gelenler için gerçek bir bilgi olarak sunulduğu ifade edilmiştir. Hadisçiler hakkındaki rüyaların ikinci ve üçüncü asırda yoğunlaştığı ve hadisçilerle diğer ulemâ grupları arasındaki rekabeti yansıttığı, hadisle meşgul olanları bağışlanan, çeşitli cennet nimetlerine ve yüksek makamlara kavuşan, ödüllendirilmiş ve üstün insanlar olarak sunarken, bid'atçıları da kötülemediği tespit edilmiştir. Ayrıca bu tür anlatımların, sanki yaşayan hadisçileri teşvik, hadise ilgi duymayanları da uyardığı belirtilmiştir.

Burhanettin Tatar, "Hadis Tarihinde Metin Merkezli Düşüncenin Diyalektik Yapısı Üzerine", ***HTD,*** **c. IV, sayı: 1, s. 127-133, İstanbul 2006.**

Makalede; "metin merkezli düşünme", "metinler ile düşünme" eylemi arasındaki bir diyalektik gerilimini içinde barındırdığını, bu durumun kendisini ve rivayetleri eleştirirken yani metinlerle diyalektik gerilim içinde bulunurken kaçınılmaz biçimde kendisine bir "otantik durumu" ideal nokta olarak seçmek durumunda olduğu, hadis tarihinde ortaya çıkan rivayetler ve eleştirel düşünce arasındaki aşılamaz gerilimi anlayabilmek için referans noktası olarak almak durumunda olduğumuz bir temel inanç ya da varsayım olarak kalacağı tespit edilmiştir.

Bekir Tatlı, "Ehl-i Sünnet'in Kadere İman Konusuna Temel Yaptığı Belli Başlı Rivayetler ve Kader Hadisi/Cibrîl Hadisi", ***Dinî Araştırmalar,*** **c. VIII, sayı: 24, s. 273-292, Ankara 2006.**

Makalede; öncelikle en erken kaynaklardan başlamak kaydıyla Ehl-i sünnet'in itikadi görüşlerini bir arada toplayan meşhur bazı eserlerde, konuların işlenişi esnasında herhangi bir şekilde rivayetlere atıf yapılmadığı, kullanılan lafızlardan hareketle ve şerhlere vs. müracaatla mümkün olduğunca rivayetleri tespit etmenin yerinde olacağı, bazı ulemânın ifade ettiği gibi kaderi bir sır olarak kabul etmek ve bu konuya gereğinden fazla da inanmanın en güvenli yol olduğu belirtilmiştir.

Yavuz Ünal, "Modern Dönemde Kullanılan Hadis Tenkit Terimlerinin Tarihsel Kökenleriyle Yüzleştirilmesi", ***İslâmî Araştırmalar, c. XIX, sayı: 1 (İslâmî İlimlerde Terminoloji Sorunu -I-),*** **s. 119-126, Ankara 2006.**

Tebliğde; kavramlara eklenen niteliklerle ortaya çıkan farklı çağrışımlardan ziyade, onların kendilerini var eden ve meşrulaştıran özel bağlamlarından farklı yerlerde kullanılmasını, yani manipüle aracı olarak istihdamı ele alınmıştır. Ancak tenkit terimleri ifadesi, hadis literatüründe ricâlin cerhini ortaya koyan kavramlara denk geldiğinden, tebliğde, aslen tenkit terimi olmamasına rağmen bu bağlamda kullanılan kavramlara dikkat çekilmiştir.

Talat Sakallı, "Sünnet Kavramının Oluşum ve Gelişimi" Başlıklı Bildirinin Müzakeresi", ***İslâmî Araştırmalar, c. XIX, sayı: 1 (İslâmî İlimlerde Terminoloji Sorunu -I-),*** **s. 95-106, Ankara 2006.**

Tebliğ; Bünyamin Erul tarafından hazırlanan ve sünnet kavramının etimolojik ve semantik tahlililini ele alan tebliğin müzakeresidir. Araştırma ile "Sünnet" kelimesinin ıstılahlaşma süreci ve bu süreçteki anlam kayması veya daralmasını, ideolojik termino-

lojinin sünnet kavramı hakkındaki yansımalarının ortaya konduğu tespit edilerek değerlendirilmiştir.

İbrahim Hatiboğlu, "Modern Dönemde Kullanılan Hadis Tenkit Terimlerinin Tarihsel Kökenleriyle Yüzleştirilmesi" Başlıklı Bildirinin Müzakeresi", *İslâmî Araştırmalar,* c. XIX, sayı: 1 (İslâmî İlimlerde Terminoloji Sorunu -I-), s. 127-128, Ankara 2006.

Tebliğ müzakeresinde; terminolojinin tarihsel kökenleriyle buluşturulması noktasında Batılılaşma sürecinde dış tesirlerin hasıl ettiği terimlerin bağlamından kopartılması ve esasen tenkit terimi olmamasına rağmen öyleymiş gibi gösterilerek bir manipülasyon aracı haline getirilmesinin önüne geçmenin yegâne yolu olarak ıstılahların tabii ve hususi bağlamlarının tespiti ve yerinde kullanımının zaruriliği fikri ortaya konmuştur. Aksi durumda belirli şartlara ve reflekslere bağlı olarak, savunmacı bir üslûpla tarihî mirasın ve ıstılahların anlam zenginliğini kaybetmesi, on dört asırlık kültürel mirasımızın bir enkaza çevrilmesi anlamına geleceği vurgulanmıştır.

Abdullah Aydınlı, "Sahih Hadis Kavramı Üzerine Bir Çözümleme" Başlıklı Bildirinin Müzakeresi", *İslâmî Araştırmalar,* c. XIX, sayı: 1 (İslâmî İlimlerde Terminoloji Sorunu -I-), s. 113-118, Ankara 2006.

Müzakerde; sahihin tespiti için senedin öne çıkarıldığı konusunun tabi bir gelişme olduğu, senedin yanında metnin de sınırlı ölçüde de olsa göz önüne alındığı ve senede yapılan vurgunun bütün âlimlerin ortak tavrı olduğu belirtilmiştir.

Zekeriya Güler, "Tebliğin Mahiyeti ve Sınırları", *Kutlu Doğum 2003: İslâm'ın Güncel Sunumu,* s. 11-18, Ankara 2006.

Makalede; müslümanlara tebliğin, alt başlık olarak emir bi'l-ma'rûf nehiy ani'l-münker çerçevesinde mütalaa edilmesinin isabetli olduğu, çünkü iyiliği emredip kötülükten vazgeçirmeye çalışma yönündeki faaliyetler için kullanılan dinî, ahlâkî ve hukukî bir tabir ve İslâm ümmetinin Kur'ân ve Sünnet hükümlerine uygun, faziletli, sulh ve sükûnun hâkim olduğu bir hayat tarzını amaçlayan temel ilkelerden biri olduğu belirtilmiştir. Emir bi'l-ma'ruf nehiy ani'l-münkerin, fert ve toplum hayatına din, akıl ve mâşerî vicdan tarafından benimsenen inançların, değerlerin ve yaşama tarzının hâkim kılınması; dinin, aklın ve sağduyunun reddettiği her türlü kötülüğün önlenmesi yolunda ferdî ve toplu gayretleri, siyasî ve sivil önlemleri ifade ettiği vurgulanmıştır.

Ahmet Yıldırım, "Hadiste İşârî Yorum ve Mutasavvıfların Hadis Yorumlarında Yöntem Sorunu", *VI. Kutlu Doğum Sempozyumu (Tebliğler),* 21 Nisan 2003, s. 155-164, Isparta 2006.

Tebliğde; hadiste işârî yorumun daha özel çalışmalara ihtiyaç duyulan önemli bir konu olduğu belirtilerek, genel panoraması çizilmeye ve birkaç örnek verilmeye çalışılmıştır. Aslında, Kur'ân'daki işârî tefsire nasıl ilgi duyulmuşsa, hadisteki bu tür işârî yorumlara ömrünü ayıracak ilim adamlarının olması, meseleyi sadece bir tasavvuf konusu olarak ele almanın ve olumsuz sonuçlara varmanın doğru olmadığı ifade edilmiştir. Burada üzerinde durulması gerekenin ve önemli olanın, bu alandaki mevcut birikimin ve zenginliğin, ilmî ölçüler içinde gün yüzüne çıkarılıp yayınlanması ve üzerinde çalışmaların yapılması olduğu belirtilmiştir.

Abdulfettah Ebû Gudde, "Sünnet İfadesinin Dinî Anlamı ve Dârekutnî'nin Sünen'inin Konumu", Çev: Enbiya Yıldırım, Mesut Duman, *Usûl: İslâm Araştırmaları,* sayı: 5, s. 77-108, İstanbul 2006.

Makalede; müellif, Dârekutnî'nin *Sünenü'd-Dârekutnî* isimli eserini, kesinlikle delil olan sünnetleri biraraya getirmek için değil, büyük bir ihtimalle delil getirilmeyen zayıf ve mevzû hadisleri biraraya getirmek için yazdığını belirtmiştir. Ayrıca eserde geçen zayıf ve asılsız hadislerin 4700 civarında olduğu tespit edilmiştir.

Mehmet Emin Özafşar, "Sahih Hadis" Kavramı Üzerine Bir Çözümleme", *İslâmî Araştırmalar,* c. XIX, sayı: 1 (İslâmî İlimlerde Terminoloji Sorunu -I-), s. 107-112, Ankara 2006.

Bildiride; "sahih hadis" kavramı birçok âlimin tanımıyla derinlemesine ele alınmış ve hadis âlimleri arasında geçerli olan şartlar değerlendirilmiştir.

Bünyamin Erul, "Sünnet Kavramının Oluşum ve Gelişimi", *İslâmî Araştırmalar,* c. XIX, sayı: 1 (İslâmî İlimlerde Terminoloji Sorunu -I-), s. 85-94, Ankara 2006.

Tebliğde; İslâm düşüncesindeki en temel kavramlardan biri olan "Sünnet" teriminin oluşumu ve gelişimi ele alınmıştır. Câhiliye döneminden itibaren kullanılagelen bu kelimenin, İslâm'ın gelişiyle birlikte geçirdiği evreler ve neticede ıstılahlaşması incelenmiş ve Sünnet tabirinin kavramlaşma süreci altı başlık altında tahlil edilmiştir.

2007 YILI MAKALELERİ

Hüseyin Akgün, "İbnü'l-Kattân'ın Hayatı ve Hadis Metodolojisi", ***Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi (www.dinbilimleri.com),*** **c. VII, sayı: 4, s. 373-412, Samsun 2007.**

Makalede; İslâm tarihi boyunca hadis bilimi alanında çok önemli âlimlerin yetiştiği ve bir kısmının görüşlerinin şöhretine paralel olarak yaygın bir şekilde bilindiği, bazılarının ilmî üstünlüklerine rağmen isimlerinin bile unutulduğu tespit edilmiştir. Bunlardan birisinin (v. 562–628/1167–1231) yılları arasında yaşamış, hadis ve fıkıh bilgini İbnü'l-Kattân el-Fâsî olduğu belirtilerek, onun hadis bilimleri alanındaki görüşleri özetlenmiştir.

Adem Dölek, "Sû-i Zanla İlgili Hadis Üzerine Bir İnceleme", ***Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi (www.dinbilimleri.com),*** **c. VII, sayı: 2, s. 31-70, Samsun 2007.**

Makalede; Hz. Peygamber'in mesajlarıyla psikolojik bir zaaf olarak insanın tabiatında bulunan "sû-i zan hastalığı"nın tedavisi ve gerek ferdî gerekse ictimâî problemlere çözümler sunulmuştur.

Emin Aşıkkutlu, "Tabaka Kavramı ve Muhaddislerin Tabaka Anlayışı", ***MÜİF Dergisi,*** **sayı: 32, s. 5-18, İstanbul 2007/1.**

Makalede; İslâm ilim ve kültür tarihinin ortak kavramlanndan birinin "tabaka" olduğu vurgulanarak, tabakat kitaplarının da müslüman âlimlerin bu kavram çerçevesinde sınıflandırılıp biyografilerinin anlatıldığı eserler olduğu belirtilmiştir. İslâm telif geleneğinin erken dönem örneklerinden olan ve dinî-gayri dinî ayırımı yapılmaksızın birçok ilmî disiplinde görülen bu eserlerin muhteva tertibinin disiplinlere ve müelliflere

göre değiştiği, hatta aynı tabakat kitabı içinde bile farklılık görülebileceği ifade edilerek konu hadis ilmi özelinde ele alınmış, tabaka kavramı hakkında genel bilgi verildikten sonra, muhaddislerin tabaka anlayışları ve tabaka kullanım alanları üzerinde durulmuştur.

Veli Atmaca, "Beyhakî'nin, Kitâbu'd-De'avâti'l-Kebîr'i ve Konulu Hadis Edebiyatı Açısından Önemi", ***EKEV Akademi Dergisi-Sosyal Bilimler-,*** **c. XI, sayı: 30, s. 129-140, Erzurum 2007.**

Makalede; Ebû Bekir el-Beyhakî'nin (v. 458/1066), *Kitâbü'd-deavâti'l-kebîr* ismli eseri incelenmiş, eserin dua kaynakları arasında, tasnif devrinin bütün özelliklerini en iyi şekilde taşıyan bir örnek olması itibarıyle ayrı bir öneme sahip olduğu tespit edilmiştir. İhtiva ettiği rivayetlerin çok kullanılır ve itibar edilir mahiyette oluşu, seçilen hadislerin kısa ve özlü ifadelerden oluşması, kalıp ifade ile başlayan hadislere yer verilmiş olmasının okuyucuyu rivayetlerin halka mal olmasında kolay olanı seçtiği düşüncesine sevk ettiği belirtilmiştir. Eserde, ilk (sahâbî) ravîlerinin, ekseriyetle, meşhur ve hemen her kesimin tanıyıp sevdiği kişilerden oluştuğu ve hadislerin tahrici neticesinde ulaşılan kaynaklara bakıldığında, sahih ve muteber asıllara dayandığı da belirtilmiştir.

Halis Aydemir, "The Reliability Coefficient (H) of Musa b. Anas b. Mâlik: An Application for the Theory of Hadith Transmission System Based on Probability Calculations", ***Usûl: İslâm Araştırmaları,*** **sayı: 7, s. 61-106, İstanbul 2007.**

Makale, ihtimal hesapları merkezli hadis rivayet sistemi teorisinin nâkiller üzerinden bir tatbikatını ihtiva etmektedir. Meçhuliyeti giderilmek üzere seçilen râvi tâbiînden Mûsâ b. Enes b. Mâlik'tir. Nâkilin kaynaklarda yer alan tüm rivayetleri tespit edilip gözden geçirilerek, meçhul nâkillere karşı güvenlik katsayısı "n" hesplanmıştır. Elde edilen sonuçlara dayanılarak nâkilin ayrıca gücü çıkarılmış ve tüm bunlar bir tabloda sunulmuştur. Makalenin son kısmında hadis münekkitlerinin sözkonusu râvi ile ilgili öngördükleri cerh ve ta'dîl lafızlarının dereceleri ile ihtimal merkezli hadis rivayet sistemi teorisiyle hesaplanan "n" mukayese edilerek değerlendirilmiştir.

Veli Atmaca, "Hadiste Dua Edebiyatı'nın Oluşumu ve Kaynakçası", ***Dinî Araştırmalar,*** **c. IX, sayı: 27, s. 57-78, Ankara 2007.**

Makalede; peygamberler ve özel olarak Peygamberimizin dua, tevbe, istiğfar, şükür ve hamd ile alakalı davranış ve ifadelerinden hareketle, Hz. Peygamber'in "Dinî Psikolojik" haritasının çıkarılması amaçlanmıştır. Eğitim ve davranış bilimleri açısından duanın önemi kadar, dua literatürünün de tanınmasının bir zaruret olduğu, İslâm kül-

türünde duanın kavramsal boyutu, eşanlamlı tabirler ve konu ile ilgili veriler derlenmiş ve tanıtılmaya çalışılmıştır.

Celil Abuzer, "Hz. Peygamber'in Hadislerinde "Açık Toplum", Hz. Peygamber ve İnsan Sevgisi, *I. Kutludoğum Sempozyumu Bildirileri, 21-22 Nisan 2007-Şanlıurfa, (t.y)*, s. 107-111; *Harran Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,* c. XII, sayı: 17, s. 123-129, Şanlıurfa 2007.

Tebliğde; "açık toplum" kavramına akademik alanda yüklenen anlam çerçevesinde Hz. Peygamber'in hadislerinden ve uygulamalarından örnekler verilerek konu incelenmiştir.

Halis Aydemir, "Hadis Rivayet Sisteminde Râvi Modelleri", *HTD,* c. V, sayı: 1, s. 85-100, İstanbul 2007.

Makalede; İslâm toplumunda daha Hz. Peygamber hayattayken başlayan belleme ve aktarma çabasının, onun vefatıyla birlikte sistemleşme/tekâmül sürecine girdiği belirtilerek, peygamberin hatıratını koruma refleksiyle harekete geçen rivayet sisteminin oluşum ve gelişim safhalarında ne tür râvi modellerinin sistemde yer aldığı hususunda teorik bir yaklaşım ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu sayede, sonraki dönem hadis literatürüne yansımış râviler arası ilişkilerin ve bu ilişkiler yoluyla nakledilmiş bilgilerin değeri konusunda daha sağlıklı bir neticeye varmanın mümkün olacağı vurgulanmıştır.

H. Musa Bağcı, "el-Kütübü's-Sitte Kavramının Tarihsel Gelişimi ve Otoritesini Oluşturan Faktörler", *İslâmî İlimler Dergisi,* c. II, sayı: 2, s. 123-160, İstanbul 2007.

Makalede; "el-Kütübü's-Sitte" kavramının tarihsel gelişimi incelenmiş, ilk dört asırda gerek el-Kütübü'l-Hamse gerekse el-Kütübü's-Sitte terimlerinin kavramlaşmadığı ancak bu asırlar içinde Buhârî, Müslim, Ebû Dâvûd, Tirmizî gibi âlimlerin hadis eserlerinin diğer eserlere nazaran muteber olarak kabul gördüğü, h. V. asır itibariyle bu gruba en-Nesâî'nin *es-Sünen*'inin dâhil edilmesiyle el-Kütübü'l-Hamse kavramının revaç bulduğu, h. VI. asrın başında 6. kitap olarak İbn Mâce'nin *es-Sünen*'i bazı âlimler tarafından kabul edilmiş olmakla birlikte, bu asırda pek çok âlim tarafından bunun kabul görmediği belirtilmiştir. Aksine kimi âlimler tarafından İmam Mâlik'in *el-Muvatta*'ı kimileri tarafından da ed-Dârimî'nin *es-Sünen*'i 6. kitap olarak kabul edildiği, ancak h. VII. asra gelindiğinde bazı muhalif görüşler olsa da İbn Mâce'nin dâhil olduğu el-Kütübü's-Sitte kavramının İslâm dünyasında yaygın hale geldiği ifade edilmiştir.

Mustafa Dönmez, "Ebû Nuaym ve et-Tıbbu'n- Nebevî İsimli Eseri Üzerine", *UÜİF Dergisi,* c. XVI, sayı: 1, s. 321-350, Bursa 2007.

Makalede; X ve XI. asırda en dikkat çeken fıkıh, akaid, tarih, tasavvuf âlimlerinden bisinin Ebû Nuaym olduğu belirtilerek, *et-Tıbbu'n-nebevî* isimli eseri incelenmiş ve kitapta kullandığı hadislerin çoğunun "sahih" olmakla birlikte bir kısmının "zayıf" olduğu tespit edilmiştir.

Mehmet Bilen, "Din Görevlilerinin Hadis Bilgileri Üzerine", *İslâmî İlimler Dergisi*, c. II, sayı: 2, s. 81-104, İstanbul 2007.

Makalede; din görevlilerinin İslâm'ın ikinci ana kaynağı olan hadis ile ilgili bilgilerinin mahiyeti incelenmiştir. Bunun için 1996 yılında master tezinden bir anket hazırlanıp 213 din görevlisi üzerinde uygulandığı, aynı anketin 2006'da da uygulandığı belirtilerek, 2006 yılında bulunan sonuçlar ile l996'da bulunanlar mukayeseli olarak incelenmiştir.

Michael Cook, "Erken Döneme Ait Bir Fiten Metni", Çev: M. Emin Eren, Muzaffer Tan, *AÜİF Dergisi*, c. XLVIII, sayı: 1, s. 169-175, Ankara 2007.

Makalede; Kitâbü'1-fiten ve fiten rivayetlerini içeren diğer erken dönem kaynaklarda yer alan çoğu rivayetin birkaç satırı geçmediği belirtilerek, söz konusu rivayetlerin geleceğin kapsamlı bir fotoğrafını sunmaktan ziyade, toplumun gelecekteki tarihinde belirli bir konu, vakıa ya da şahsiyetten bahseden tipik rivayetler olduğu, hadislerde olduğu gibi genellikle bu tür fiten rivayetlerin peygambere veya ondan sonraki erken dönem müslüman otoritelere dayandırıldığı ifade edilmiştir. Bu yüzden, erken dönem fiten rivayetlerinin, aynı dönemin yahudi, hıristiyan veya daha önceki gayri müslim apokaliptiklerden oldukça farklı karakterde oldukları, bu apokaliptiklerin bazen "gelecek sigasıyla yazılmış" sahih rivayetler mesabesinde olup gelecek hakkında daha kapsamlı bilgiler içerdiği tespit edilmiştir.

Mustafa Dönmez, "Günümüz Medine Toplumunun Kültürel Yapısında Hadisin Yeri", *HTD*, c. V, sayı: 2, s. 105-122, İstanbul 2007.

Makalede; hicrî I. asırdan itibaren Medine'de gelişen hadis rivayetinin, bu şehre merkezî bir konum kazandırdığı ve burada fıkhî bir otoritenin oluşmasını sağladığı belirtilmiştir. Medine toplumunun Sünnet'e atfetttiği değer günümüzde de kendisini gösterdiği ifade edilerek, okullarda hadis tahsilinin yanında medya kuruluşlarında birçok hadisin kullanıldığı belirtilmiştir.

Selçuk Coşkun, "Son Asırda Özbeklerin Hadis Faaliyetleri Üzerine", *Uluslararası Türk Dünyasının İslâmiyet'e Katkıları Sempozyumu = International Symposium*

***on the Contribution of Turkish World to Islam, 31 Mayıs-1 Haziran 2007,* s. 283-296, Isparta 2007.**

Makalede; Özbekler tarafından sergilenen hadis faaliyetlerinin, ateşi sönmüş ancak közü devam eden geleneksel birikimin küllenmemesini, yok olmamasını temine yönelik çabalar olduğu tespit edilerek, bu anlamda hadis faaliyetlerinin yok olmaması için bir avuç insan tarafından yürütülen hamiyetperver mücadelenin hedefine ulaştığı ve nihayet tehzib döneminin uyanış safhasında yani bağımsızlıktan sonra köze tekrar üflendiği, ateşin tutuşturulduğu ve çalışmaların artan bir şekilde devam ettirildiği belirtilmiştir. Bağımsızlık sonrası yayımlanan Özbekçe hadis eserlerinin genel karakteristiğine bakılınca Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında (1950'li yıllara kadar) Türkiye'de yapılan hadis çalışmalarının genel karakteristiğine benzediği, nitekim Türkiye'de yapılan ilk hadis çalışmalarının büyük çoğunluğunu da klasik ve seçme hadis eserleri tercümeleri oluşturduğu ifade edilmiştir. Yayınların neredeyse tamamının Özbekçe ancak kril alfabesiyle yapılması, Özbekistan'ın daha sonra Latin alfabesine geçmesi, bu dönemde yapılan yayınların genç kuşaklara aktarılması ve sürekliliğin devam ettirilmesi karşısında bir risk oluşturma ihtimalinin de gözden uzak tutulmaması gerektiği vurgulanmıştır.

Sabri Çap, "Ref Problemi" Başlıklı Makale Üzerine", *HTD,* c. V, sayı: 2, s. 161-168, İstanbul 2007.

Makalede; "ref sorunu" bağlamında tartışma konusu olan rivayetlerin tüm hadis kaynaklarında yer aldığı, bu sebeple olumsuzlukları dikkate alarak her rivayetin ref sorunu bağlamında incelenmesi gerektiği belirtilmiştir.

Mahmut Demir, "Tarihsel Bağlamından Koparılmış Bir Hadis: -O'nu Azgın Bir Topluluk Öldürecek… Rivayeti Üzerine Bir İnceleme-", *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi (www.dinbilimleri.com),* c. VII, sayı: 3, s. 143-164, Samsun 2007.

Makalede; İslâm geleneğinde büyük şöhrete ulaşmış ve Ammâr b. Yâsir'e ilişkin olarak zikredilen *"Seni/Onu azgın bir topluluk öldürecek…"* rivayeti üzerinden, bir hadisin, tarihsel bağlamından koparılmak suretiyle okunması ve yorumlanması çabalarının yol açtığı sakıncalara dikkat çekilmiştir. Hz. Peygamber'in vefatı sonrası yakın bir geleceğe ait önemli bir hâdiseye işaret etmesi hasebiyle fiten rivayetleri hakkında kısa bir değerlendirme ile rivayet incelenmiştir.

Kadir Demirci, "Hicrî III. Asırda Zeydî Bir Muhaddisin Metin Tenkidine Yaklaşımı", *İslâmî İlimler Dergisi,* c. II, sayı: 2, s. 11-28, İstanbul 2007.

Makalede; hicrî III. asırda yaşamış Zeydî muhaddis Yahyâ b. el-Hüseyin'in hadis metinlerine yönelik yaklaşımı ve eleştirileri ele alınmıştır. Yahyâ b. el-Hüseyin'in Zeydiyye mezhebinin önemli imamlarından Kasım er-Ressâm'ın torunu ve babasının muhaddis, amcalarının fakih olduğu ifade edilerek, ailesinden gelen ilmî mirası tevarüs ettiği belirtilmiştir. Ona göre dinî hükümler Kur'ân, Sünnet ve akıl olmak üzere üç temele dayanmaktadır ve bunlar asla birbiri ile çelişmez. Makalenin bu yönüyle metin tenkidi tarihine katkı sağlayacağı vurgulanmıştır.

Mehmet Dilek, "Mevlânâ'nın Mecâlis-i Seb'a'da Kullandığı Hadisler ve Yorumları", *Uluslararası Mevlânâ ve Mevlevîlik Sempozyumu Bildiriler, 26-28 Ekim 2007,* Şanlıurfa, (t.y), c. I, s. 437-446; *HÜİF Dergisi,* c. 12, sayı: 18, s. 187-198, Şanlıurfa 2007.

Makalede; Mevlânâ'nın Mecâlis-i Seb'a'da kullandığı 40 civarında hadis incelenmiş, bunlardan bir kısmının asıl şerhettiği hadisler olduğu, bu hadisleri hikâyelerle ve şiirlerle halkın anlayacağı tarzda yorumladığı belirtilmiştir. Ayrıca Hz. Peygamber'in makamını ve değerini bildiren pek çok hadis zikrettiği, kitabına aldığı hadisler arasında sahih hadisler bulunduğu gibi zayıf hadislerin de olduğu, çoğunun sıkça duyulan tasavvuf erbabının kullandığı hadislerden seçildiği belirtilmiştir.

Hasan Muzaffer er-Rizzo, "Merâtibü'l-Fi'eti'l-Ûlâ Mine'l-Muhaddisîne's-Sikât (The Ranks of Category of İdioms for the First Class of the Turstworthy Relaters)", *HTD,* c. V, sayı: 2, s. 73-88, İstanbul 2007.

Makalede; güvenilir muhaddislerin ilk sınıfı için kullanılan lafız kategorisini incelemek üzere derin bir tetkik yapılmış, büyük oranda bu lafızların hicrî I-X. asır arası dönemdeki lengüistik ve geleneksel arka planına dayandığı ve her bir lafzın derecesinin, lengüistik arka planına ve hadis nakli sahasında bu lafızla temayüz eden güvenilir râvilerin konumuna bağlı olduğu ortaya çıkarılmıştır. Bu lafızların dereceleri ise şöyledir: Hadis mesleğindeki eşsizlik ile karakterize edilen râviler, lafzın farklı veya mutabık ifadeyle tekrarı ve diğer kabul lafızlarından birisiyle desteklenen herhangi bir güven lafzı içeren ifadeler, son olarak, bir lafzı diğerlerinden daha muhtemel kabul etmenin, konuyla ilgili diğer parametreler dikkate alınmaksızın haklılıktan mahrum kalınacağının altı çizilmiştir.

Mehmet Eren, "Hz. Muhammed'in Sünnetinde Kadına Verilen Değer", *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı Sempozyumu, 20-22 Nisan 2007 (İslâmî İlimler Dergisi Yayınları),* s. 299-314, İstanbul 2007.

Makalede; İslâm'ın, kadını ikinci sınıf insan gören anlayışın hâkim olduğu bir toplumda, onun sosyal, ekonomik ve hukukî konumunu iyileştirmek için önemli düzenlemeler yaptığı, öncelikle Kur'ân'ın, insan olması bakımından kadını erkekle eşit bir varlık olarak kabul ettiği, müslüman toplumda kadının erkeğin sahip olduğu bütün haklara sahip olduğu, istediği zaman bu haklarına uygun faaliyetlere katılıp çalışmalar yapabileceği belirtilmiştir.

Musa Erkaya, "İbn Mâce ve Eser Karizmasının Oluşumu", *İslâmî İlimler Dergisi,* c. II, sayı: 2, s. 161-212, İstanbul 2007.

Makalede; İbn Mâce, *Sünen*'i ve kaynakları üzerinde durulmuş, râvileri, rivayeti ve nüshaları incelenmiş, *es-Sünen*'e rivayet tekniği açısından yöneltilen eleştiriler ortaya konmuştur. Bir hadisin sadece *Kütüb-i Sitte* içerisinde bulunmasının onun sahih sayılması için yeterli olduğu anlayışının hadis metodolojisi açısından doğru olmadığı, dolayısıyla İbn Mâce'nin *es-Sünen'*ine de bu açıdan ihtiyatla yaklaşılması, içindeki hadislerin, sıhhatine emin olunduktan sonra delil kabul edilmesi, yani bu kaynaklardaki her bir haberin değeri bizzat incelenmek suretiyle verilmesi, çünkü bir hadisin kıymeti içerisinde bulunduğu eser ya da eserler topluluğuyla değil, bizatihi kendi değeriyle ölçüleceği vurgulanmıştır.

Mustafa Ertürk, "Muhaddislerin Felsefi İlimlere Bakışları ve Filozof Muhaddisler (Hadis İlminde Yeni Bir Kavram Denemesi)", *İstanbul Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,* sayı: 16, s. 59-84, İstanbul 2007.

Makalede; hadis-felsefe ilişkisine yönelik çalışmalara kapı aralamak amacıyla konusunda ilk defa yapılan bu çalışmada, hadis tarihinin önemli muhaddislerinin kadîm felsefe, felsefî ilimler ve İslâm filozofları hakkındaki görüşlerine, felsefeyle iştiğal eden hadisçilerin durumlarına kısaca işaret edilmiştir. Ayrıca meşhur bazı muhaddislere atfedilen "filozof" sıfatı üzerinde durulmuş, ilaveten "filozof muhaddis" kavramı ve buna bağlı olarak hem kadîm felsefeyle hem de hadis ilmiyle (hadis dinleyerek ve naklederek) ilgilenmiş veya eser yazmış İslâm âlimlerinden kısaca bahsedilmiştir.

Mustafa Ertürk, "A Short Glance at the Attitude of Some Sunni Muslim Traditionists/ Muhaddithun Towards Philosophy and the Philosophical Sciences (Bazı Muhaddislerin Felsefeye ve Felsefî İlimlere Bakışı Üzerine)", *HTD,* c. V, sayı: 1, s. 49-62. İstanbul 2007.

Makalede; İbnü's-Salâh (v. 643/1245), Zehebî (v. 748/1347) ve Süyûtî (v. 911/1505) gibi sünnî hadisçilerin felsefe hakkındaki genel kanaatlerinden; kadîm felsefeye ve filozoflara, felsefî ilimlere ve müslüman filozoflara yönelik menfi tavırlarından

bahsedilіştir. Sünnî, hadisçiler felsefeyle iştiğal edilmesini mekruh, hatta haram saymalarına rağmen, tarihimizde hem hadisle hem de felsefî ilimlerle meşgul olan ve bazılarında da otoriter sayılan bir kısım âlimler de bulunduğu belirtilerek, bunlardan sekizi hakkında kısaca bilgi verilmiştir.

Bünyamin Erul, "Hz. Peygamber'in Bize Bıraktığı Miras "Kitap ve Sünnet" Bırakıldığını İfade Eden Rivayetlerin Tedkiki", ***Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi (www.dinbilimleri.com),*** **c. VII, sayı: 1, s. 9-33, Samsun 2007.**

Makalede; Hz. Peygamber'in geriye bıraktığı miras ile ilgili olarak nakledilen hadis üzerinde durulmuştur. Kaynaklarımızda Hz. Peygamber'in, ümmetine bıraktığı rehberler hakkında üç farklı rivayet bulunmaktadır:

1. Allah'ın Kitabı,
2. Allah'ın Kitabı ve Ehl-i Beyt,
3. Allah'ın Kitabı ve Peygamberinin Sünneti.

Ehl-i sünnet'in deliller hiyerarşisini belirlemede önemli dayanaklarından, "Kitap ve Sünnet'in bırakıldığını" ifade eden bu rivayet incelenmiş, en erken kaynaklardan itibaren kronolojik olarak ele alınarak hem isnad hem de metin açısından tahlil edilmiştir. İsnadlar değerlendirilirken, sahâbeden sonraki ilk râvilerin incelenmesi sonucu sened hakkında yeterli bir kanaat oluşmuşsa, isnadın sonlarındaki diğer râviler değerlendirme dışı tutulmuştur. "Kitap-Sünnet" ikilisine ilaveten "Sünnet" ifadesinin geçtigi üç ve dört unsur içeren bazı rivayetler değerlendirilmiştir.

Mehmet Görmez, "Hadis İlmi ve İslâmî İlimler", ***Modern Dönemde Dinî İlimlerin Temel Meseleleri, İlmî Toplantı,*** **s. 197-204, İstanbul 2007.**

Makalede; hadis ilmi ve diğer İslâmî disiplinler içerisinde hadis ilmini veya ilimlerini mukayese ederek hepsinden birlikte nasıl yararlanabileceğimiz konusu değerlendirilmiştir. Ayrıca dinî ilimlerin meseleleri içerisinde, hadis ilminin günümüzdeki bazı problemleri ve bunları nasıl aşabileceğimiz ile ilgili hususlara işaret edilerek, sünnetin/hadisin değeri, hadisin sübûtu, hadislerin anlaşılması, yorumlanması, delâleti, hadisin yaşanması, hadisin hayat ile irtibatı gibi meseleler incelenmiştir.

Kadir Gürler, "Türk Modernleşmesi Sürecinde Hadis İlminin Genel Durumu", ***İslâmî İlimler Dergisi,*** **c. II, sayı: 2, s. 105-122, İstanbul 2007.**

Makalede; Türk modernleşmesi sürecinde hadis ilminin genel durumu incelenmiş ve buna bağlı olarak Osmanlı medreselerinde hadis, ders programlarında hadis derslerinin oranı ve hadis alanında yapılan birtakım çalışmalar ele alınmıştır. Bu süreçte, müfredata ilişkin bilgilere bakıldığında hadis derslerinin payının oldukça az olduğu

ve hadis ilmiyle ilgilenenlerin de yeteri kadar çalışma ortaya koyamadıkları tespit edilmiştir. 1876-1928 arasında kaleme alınan hadis eserlerinin genelllkle tasavvufa ilişkin ve kırk hadis türü eserlerden oluştuğu, orijinal olmadıkları ve hadis ilmi açısından da yetersiz oldukları belirtilmiştir.

Kadir Gürler, "İçtihat ve Taklit Tartışmaları Bağlamında Sened Açısından Hadislerin Sıhhati Meselesi -el-Emîr es-San'ânî'nin İrşâdu'n-Nukkâd İlâ Teysîri'l-İctihâd'ı Özelinde-", ***Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi (www.dinbilimleri.com),*** **c. VII, sayı: 3, s. 58-93, Samsun 2007.**

Makalede; sened tenkidi yönünden hadislerin sıhhati meselesi tartışılmıştır. Sözkonusu tartışma, sened açısından hadislerin sahih olup olmadığını tespit ederken gösterilen çabanın adlandırılması sorunu diye ifade edilmiştir. Nitekim üzerinde bir hayli tartışma yapılmış önemli konulardan olan bu hususu, kimileri "taklit" düzeyinde değerlendirirken, kimilerinin de meselenin "içtihat" boyutuna dikkat çektiği belirtilerek tartışma, el-Emîr es-San'ânî'nin *İrşâdü'n-nükkâd ilâ teysîri'l-ictihâd* adlı eseri özelinde ele alınarak incelenmiştir.

Hüseyin Hansu, "Mimari Eserlere Nakşedilen Hadisler Üzerine Bir İnceleme, ***DÜİF Dergisi,*** **c. IX, sayı: 1, s. 35-51, Diyarbakır 2007.**

Makalede; mimarî eserlere hakkedilen, hüsnü hat levhalarını süsleyen sözlerin, bazen hadisin tamamı, bazen bir parçası bazen de Hz. Peygamber'in hadislerinden süzülen bir düşüncenin veciz bir ifadesi olduğu tespit edilmiştir. Bu metinlerin, çoğunlukla ferdî ve sosyal problemleri çözmeyi hedefleyen, güzel hasletlerle bezenmeyi tavsiye eden mesajlar ihtiva ettiği, İslâm ahlâkının temelini oluşturan hadislerden süzülen bu değerlerin, halkın bedeninde eyleme dönüşmüş, pek çok güzel davranışın da kaynağı olduğu ifade edilmiştir. Kültürümüzün genetik kodlarını oluşturan iman, ibadet, nezaket, tevekkül, merhamet, sabır, tefekkür, sadâkat, dua, kanaat, yardımlaşma, iyilik yapma gibi bugün artık kaybettiğimiz değerlerimizin nüvesini, çoğunlukla bu tür hadislerin oluşturduğu sünnetten beslenen bu değerlerin çoğunun, zamanla kültürümüzün ayrılmaz bir parçası haline geldiği, ancak toplumda hadis kültürünün zayıflamasına, iletişim araçlarının değişmesine paralel olarak bu değerlerin de zayıfladığı belirtilmiştir. Zamanında bu değerlere kaynaklık etmiş ve camilere işlenmiş olan hadis metinlerinin halk için artık tezyinat malzemesi olmaktan öte bir anlam ifade etmediği, Sünnet kültürünü halka aktarmak ve bu değerleri yeniden diriltmek için, sahih hadislerin anlaşılır bir dille ve uygun iletişim araçlarıyla yeniden topluma sunulması gerektiği, teklif edilmiştir.

Hüseyin Kahraman, "Hadis Şerhinde Mezhep Faktörü", *Usûl: İslâm Araştırmaları,* sayı: 7, s. 7-34, İstanbul 2007.

Makalede; İslâm toplumunun oldukça erken sayılabilecek bir dönemden itibaren hem itikâdî hem de amelî alanda bazı görüş ayrılıkları yaşadığı, bu ayrılıkların II/VIII. asrın ortalarından itibaren mezheplere dönüştüğü, itikâdî mezhepler daha bu dönemlerde, amelî mezhepler ise özellikle IV/X. asırdan itibaren insan ve toplum hayatında çok önemli bir yer işgal etmeye başladığı belirtililerek, bu alandaki temel tartışmanın özellikle de Kur'ân'ın çizdiği çerçeveye hadisin mudâhil olup olamayacağından kaynaklandığı vurgulanmıştır.

Hüseyin Kahraman, "Sebepleri ve Sonuçları Açısından Hadis Râvilerinin Zühd Hayatına Yönelik İlgileri -Kûfe Örneği-", *UÜİF Dergisi,* c. XVI, sayı: 1, s. 37-63, Bursa 2007.

Makalede; "zühd"ün tanımı yapılarak, kişinin dünyaya, eşyaya veya en kısa ifadesiyle Allah dışındaki şeylere (mâsivâ) karşı takındığı tavrı ifade ettiği, İslâmî zühd hayatının kaynağının, öncelikle Kur'ân ve hadisler olduğu, diğer taraftan içinde yaşadıkları sosyal veya bireysel hayatın kültürel, toplumsal, psikolojik ve siyasî yapısının da zühdü bir hayat tarzı haline getirmeye meyilli insanlar üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir. Ancak I/VII. asır İslâm toplumunda oynadığı rol ve ayrıca inşa edildiği coğrafyanın kültürel ve siyasî pozisyonu açısından bu mekânlara verilecek örneklerin başında Kûfe'nin geldiği ve özellikle Kûfeli hadis âlimlerinin zühd hayatına duydukları yoğun ilgi ve bunun sebepleri araştırılmıştır.

Abdullah Karahan, "İbn Hazm'ın Râvi Tenkidinde Eleştirilen Yönlerinin Onun Tenkitçi Kimliğine Etkisi-el-Muhallâ Çerçevesinde Değerlendirme-", *UÜİF Dergisi,* 2007, c. XVI, sayı: 1, s. 121-152, Bursa 2007.

Makalede; İslâmî ilimlerin birçok alanında eserler kaleme almış ve Zâhirî mezhebi'nin sistemini oluşturmuş bir ilim adamı olan İbn Hazm'ın, hayatı ve eserleri incelenmiş, onun sisteminde hadislere özel bir önem atfettiği, özellikle *el-Muhallâ*'da fıkhî görüşlerinin büyük çoğunluğunu hadislere dayandırdığı tespit edilmiştir. İbn Hazm'ın kullandığı hadislerin sıhhatlerini ve delil değerlerini belirlemek için klasik hadis usûlü kaidelerini kullanmayı öngördüğü, ancak onun bu düşüncesini pratiğe yansıtmakta fazla başarılı olamadığı, özellikle râviler hakkında verdiği hükümlerde bazı hatalara düştüğü, yaptığı râvi tenkitlerinin kendisinden sonra gelen hadis âlimleri tarafından çokça tartışıldığı ve bazı eleştiriler de yöneltildiği belirtilerek, söz konusu eleştiriler çerçevesinde onun râvi tenkitlerinin değeri araştırılmıştır.

Fikret Karapınar, "Rivayetlerde İşârî Yorum", ***HTD,*** **c. V, sayı: 2, s. 89-104, İstanbul 2007.**

Makalede; rivayetlerin yorumlanmasında her ne kadar zâhirî ve bâtınî yorum tasnifi yapılıyorsa da aslında bir de işârî yorumdan söz edilmesi gerektiği belirtilerek, daha çok sûfîlerin başvurdukları işârî yorum; hadisleri îmâ ve işaret yoluyla kurallarına bağlı kalarak ruhanî-mânevî-işârî olarak şerh etmek şeklinde tanımlanarak, bunun uygulanmasında olumlu katkıları görüldüğü ifade edilmiştir. Ayrıca mahzurlarından kaçınılabilmesi için de bazı ilkelerin gözetilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Veysel Kasar, "Hz. Peygamber'in Sünnetinde Duygu Eğitimi, ***Hz. Peygamber ve İnsan Sevgisi", I. Kutludoğum Sempozyumu Bildirileri, 21-22 Nisan 2007-Şanlıurfa, (t.y),*** **s. 263-278;** ***HÜİF Dergisi,*** **c. XII, sayı: 17, s. 237-257, Şanlıurfa 2007.**

Makalede; Hz. Peygamber'in hayatından örnekler verilerek, insanın fıtrî hallerine saygılı olduğu, bunlar arasından günaha meyilli duyguları hilm ve teenni ile terbiye ettiği, kişileri bu duyguların olumsuz etkilerinden kurtarmayı başardığı ifade edilmiştir. Onun örneklik yönü dikkate alındığı zaman sabır, metanet ve yumuşaklıkla muhataplarının duygularını ifade etmelerine imkân tanıdığı ve bu duyguları olumlu yönlerde kullanmaya fırsat tanıdığı belirtilmiştir.

Mahmut Kavaklıoğlu, "Nebevî Bir Mesaj Olarak "Güven/Emniyet", ***Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı Sempozyumu, 20-22 Nisan 2007, (İslâmî İlimler Dergisi Yayınları),*** **s. 639-652, İstanbul 2007.**

Makalede; misyonları gereği kitlelerin güvenlerine talip olanların, başarı adına öncelikle kendi güvenilirliklerini her yönüyle ortaya koymuş olmaları gerektiği, temelini güvenin oluşturmadığı her girişimin akîm kalmaya, hatta doğmadan ölmeye mahkûm olduğu ifade edilmiştir. Hz. Peygamber'in güvenilirliği, nübüvveti öncesi ve sonrasıyla, dostuyla düşmanıyla hem zayıf hem güçlü anlarıyla her zaman ve mekânı ve her ahvâli kapsadığı, hep canlı ve sade kalabildiği belirtilerek, güvenilirliğin, her durum ve şartta güvenilir ve dürüst kalabilmeyi gerekli kıldığı, biraz emanet biraz hıyanet tarzındaki yalpalamaları asla kabul etmediği vurgulanmıştır.

Yusuf Ziya Keskin, "Hadislere Göre Avcılık ve Avlanma Esasları", ***HTD,*** **c. V, sayı: 1, s. 33-48, İstanbul 2007.**

Makalede; İslâm'ın Kur'ân ve Sünnet'teki hükümlerle kara ve deniz avcılığını meşrû saydığı ve bu konuda çeşitli düzenlemeler getirdiği, hadislerde eti yenilen ve yenilmeyen hayvanlar, öldürülmesine izin verilen ve verilmeyen hayvanlar, kara avında kullanılan avcı hayvanlar ve av aletleri, avcıda bulunması gereken vasıflar, av hay-

vanlarından hangi şartlarda istifade edileceği, avlanmada uyulması gereken kurallar vb. konular üzerinde durulmuştur. Deniz avcılığı ile ilgili hükümler hakkında da hangilerinin yenilip yenilmeyeceği ve ölmüş deniz hayvanlarından hangilerinin helal olup olmadığı meselesi değerlendirilmiştir.

Fatma Kızıl, "Bir Terimin Etimolojisi: "Hadis Oksidentalizmi" Oksimoronu", *HTD,* c. V, sayı: 2, s. 157-160, İstanbul 2007.

Makalede; "Hadis Oksidentalizmi"nin tanımı yapılarak konu ile ilgili bazı yazarların görüşleri değerlendirilmiştir.

Himmet Konur, "Hicrî II. Yüzyılda Bir Türk Âlim ve Zahid: Abdullah İbnü'l-Mübârek", *Uluslararası Türk Dünyasının İslâmiyet'e Katkıları Sempozyumu=International Symposium on the Contribution of Turkish World to Islam, 31 Mayıs-1 Haziran 2007,* s. 252-262, Isparta 2007.

Tebliğde; Abdullah İbnü'l-Mübârek'in hayatı, ilim adamlığı ve zahidliği incelenmiştir. Onun, Türk dünyasının, günümüzde hala ideal olarak gördüğü ve gerçekleştirmeye çalıştığı din anlayışının, ismi bize ulaşan ilk Türk mümessili ve mimarı olduğu vurgulanarak, iyi bir müslümanda bulunması gereken ilim, ahlâk ve edeb gibi hasletleri şahsında temsil ettiği, gösterişten uzak bir dini hayat yaşadığı, şahsının ve toplumun ihtiyaçlarını gidermek ve problemlerini çözmek için büyük emek verdiği belirtilmiştir.

Yavuz Köktaş, "İlk Dönem Rivayetlerde İlim-Re'y Kavramları ve Brawmann'ın Bu Konudaki Görüşleri", *İslâmî İlimler Dergisi,* c. II, sayı: 2, s. 267-286, İstanbul 2007.

Makalede; ilim ve re'y kavramlarının hadisler dâhil ilk dönem metinlerde nasıl kullanıldığı incelenmiştir. Ayrıca ilim ve re'y terimleriyle ilgili olarak Bravman'ın Goldziher ve Schacht'a yönelttiği eleştiriler üzerinde durulmuştur. Sonuç olarak ilim, re'y ve ictihadla ilgili ilk dönem metinlerde var olan anlayışın daha sonraki Ehl-i hadîs ve Ehl-i re'y gibi grupların birbiriyle çatışmasını yansıtan bir anlayış olmadığı kanaatine varılmıştır.

Yavuz Köktaş, "Hadis İlminde Metin Eksenli Birikimin Mahiyeti ve Güncelleştirilmesi", *HTD,* c. V, sayı: 2, s. 145-156, İstanbul 2007.

Makalede; metin ile metin eksenli birikimin mahiyetinin farklı olduğu, hadis ilminde metin, "isnadın devamında zikredilen ve Hz. Peygamber'in söz, fıil ve takrirlerinden oluşan; inanç, ahkâm, ahlâk, kıssa, hikmet vb. her türlü muhtevayı içeren, bu yolla da mü'min bilincini ihtiva eden bölümdür" şeklinde tanımlanmıştır. Çalışmada,

ulemânın metin ekseninde ortaya koyduğu birikim, metinlerin mânası ve farklı metin algılayışları, râvi tasarrufları, lafzî veya gai yorumu, evrenselliği ve tarihselliği gibi konular ele alınmamıştır.

Bekir Kuzudişli, "Hadis Tarih Araştırmalarında Mevzû İsnad Verilerinden Yararlanma İmkânı ve Sorunları", ***EKEV Akademi Dergisi-Sosyal Bilimler-,*** **c. XI, sayı: 32, s. 89-104, Erzurum 2007.**

Makalede; mevzû isnadlardan elde edilen verilerin hadis tarihi araştırmalarında önemli bilgiler sunabileceği, nasıl mevzû hadisler, uydurulduğu dönemin fikrî, siyasî ve sosyal hayatını yansıtıyorsa, söz konusu hadislerin kabul ettirilebilmesi için kullanılan isnadların da hadis ve isnad tarihi araştırmalarında önemli bilgiler içerdiği, bununla birlikte, yalancı râvileri ve mevzû isnadları bir araya toplamanın çeşitli sorunları da bünyesinde barındıracağı belirtilerek, çalışmada mevzû isnadlardan elde edilen veriler ve aşılabilecek sorunlar değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Bekir Kuzudişli, "The Use of Dreams in Rijal Books, (Ricâl Kitaplarında Rüya Kullanımı)", ***İstanbul Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **sayı: 15, s. 273-300, İstanbul 2007.**

Makalede; âlimlerin, genel olarak, peygamberler dışındaki şahısların gördüğü rüyaların bilgi kaynağı olmadığını kabul etmelerine rağmen, salih rüyalarla ilgili hadisler ve bu konudaki Hz. Peygamber'in uygulamalarından dolayı onlardan müstağnî kalamadıkları ve kaynaklarda birçok rüyaya yer verdikleri tespit edilmiştir. Ricâl kaynaklarında zikredilen rüyaların, hangi şahıs veya fikirler etrafında yoğunlaştığını ve bu tür rüyaların nakledilmesinin muhtemel sebepleri araştırılmış, ilk üç asırda uzun münakaşalara konu olan Ehl-i hadîs-Ehl-i rey çekişmesi, mezhep mücadeleleri veya halku'l-Kur'ân meselesi etrafındaki gruplaşmalar söz konusu rivayet edilen rüyalara da yansımış, zikredilen rüyalarla desteklenmek istenen grubun haklılılığı, diğer grubun yanlışlığı ise çoğu kere Hz. Peygamber'e sorularak teyit edilmeye çalışılmıştır.

Bekir Kuzudişli, "Hadith of Man Kadhaba "Alayya and Arguentum e Silentio" (Men Kezebe Aleyye Hadisi ve e Silentio Delîli)", ***HTD,*** **c. V, sayı: 2, s. 47-71, İstanbul 2007.**

Makalede; Batılı araştırmacılarca kullanılan "e silentio" prensibinin, ilk üç asırdaki hadis rivayetiyle ne ölçüde uyum arz ettiği ve elimizde bulunan kaynaklarla ne ölçüde sonuç elde edilebileceği araştırılmıştır. Sözü edilen hadis Taberânî'nin *Turuku men kezebe aleyye* adlı kitabı ve diğer temel hadis kaynakları dikkate alınarak muhtelif yönlerden incelenmiş ve Juynboll'un ulaştığı sonuçlar test edilmiştir. Araştırmanın is-

nad ve metinlerin ilk asırdaki kullanımına ilişkin çeşitli tespitler yapma imkânı da sunduğu belirtilmiştir.

Meichert Christopher, "Hadis Râvisi Olarak İlk Zâhidler", Çev: Süleyman Doğanay, *Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi,* c. VIII, sayı: 19, s. 413-425, İstanbul 2007.

Makalede; klasik tasavvufun dokuzuncu yüzyılın son çeyreğinde Bağdad'da belirginlik kazandığı, erken dönem onbirinci yüzyıl biyografi yazarlarının, tasavvufun sahâbe dönemine kadar uzanan mânevî silsilesi üzerine sıkı bir çalışma sergiledikleri tespit edilmiştir. Ayrıca ricâl tenkidi literatürünün hadis derlemecilerinin ve tenkitçilerinin kendi zâhid selefleri ve çağdaşları hakkındaki düşünceleri değerlendirilmiştir.

Muhiddin Okumuşlar, "Hadislerin Anlaşılmasında Eğitsel Yorumun Önemi", *HTD,* c. V, sayı: 2, s. 123-134, İstanbul 2007.

Makalede; İslâm dininin ikinci kaynağı kabul edilen Hz. Peygamber'in hadislerinin anlaşılması çabasının, müslümanların önemle üzerinde durduğu hususlardan biri olduğu, hadislerin, her dönemdeki İslâm âlimleri tarafından, kendi birikimleri ve ilmî yaklaşımlarına göre yorumlandığı, dönemin siyasî, sosyal ve kültürel yapısının, bu yorumlarda genellikle etkisini gösterdiği belirtilmiştir. Hadislere yapılan yorumların çoğu zaman metinlerdeki itikadî veya fıkhî hükümlerin belirlenmesi şeklinde olduğu, bu tür yorumların doğru ve gerekli olmakla birlikte hadislerin esasen İslâm dininin istediği davranış biçimlerini ve bu davranışların nasıl değiştirileceğini ortaya koyan materyaller olduğu, bunun için hadislerin itikadî veya fıkhî yorumlarının yanı sıra eğitsel yorumlarına da ihtiyaç olduğu ifade edilmiştir. Klasik hadis şerhlerinde kimi eğitsel yaklaşımlar bulunsa da günümüzde hadislerin yorumlanmasında eğitsel bir yöntem izlemenin, Hz. Peygamber'in sünneti ile amaçlanan esaslara uygun davranış değişikliklerinin gerçekleştirilmesine yardımcı olacağı vurgulanmıştır.

Harun Özçelik, "Hadislerde Lafız İhtilâfına Farklı Yaklaşımlar ve Çözüm Metodları Üzerine", *Atatürk Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,* sayı: 27, s. 179-201, Erzurum 2007.

Makalede; hadislerin farklı değerlendirilmesine sebep olan unsurlardan birinin, onların rivayet durumlarıyla ilgili görüş farklılıkları olduğu, âlimlerin çoğuna göre hadislerin az bir kısmının manen rivayet edilmiş olup, sika ve zayıf râvilerin mâna ile rivayet sebebiyle hatalı rivayet ettikleri hadislerin, muhaddisler tarafından tasnif dönemi sonuna kadar tespit edilerek sahih olan rivayetlerden büyük ölçüde ayırt edildikleri belirtilmiştir. Tasnif dönemi muhaddislerinin farkına varamadıkları hatalı rivayetlerin,

müteahhir âlimler tarafından tespit edildiği, çağdaş bazı âlimlerin ise hadislerin çoğunun manen rivayet edildiğini, râvilerin, Hz. Peygamber'in ifadesinden tamamen farklı ifadeler kullandıklarını ve bu sebeple hadislerin büyük zarar gördüğünü söyledikleri ifade edilmiştir. Hadisleri doğru anlamada, rivayetlerin aynı veya farklı hadisler olduğunu tespit etmek ve aynı hadisin rivayetleri arasındaki lafız farklılıklarının nasıl yorumlanacağını bilmenin önemli olduğu, bu sebeple makalede; âlimlerin çoğunluğunun lafız ihtilâflarını çözüm metotları ve bazı iddialar değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Veysel Özdemir, "Abdullah b. Amr b. el-As (65/684)'ın Rivayetlerinin Hadis Kaynaklarına Az Sayıda İntikalinin Sebepleri", ***FÜİF Dergisi,*** **c. XII, sayı: 2, s. 203-213, Elazığ 2007.**

Makalede; Abdullah b. Amr'ın çok hadis bilen sahâbîlerden birisi olduğu, onun bu konudaki otoritesinin, yine kendisi gibi otorite olan Ebû Hüreyre tarafından bizzat dile getirilmek suretiyle tescillendiği, hatta Ebû Hüreyre, Abdullah b. Amr'ın kendisinden daha fazla hadis bildiğini itiraf ettiği, ancak hadis kaynaklarında, hadiste böylesine otorite olan Abdullah b. Amr'ın rivayetlerinin hadis musannefatına çok az sayıda yansıdığı ifade edilmiştir. Bunun sebeplerinin ne olduğu hakkında ise öteden beri âlimlerin birtakım gerekçeler ileri sürdükleri, fakat araştırma sonucunda bu gerekçeler dışında, daha önce zikredilmemiş siyasî tavır gibi bazı gerekçelerin de etkin olabileceği kanaati öne çıkmış, çalışmada söz konusu gerekçeler incelenmiştir.

Salih Özer, "Batı'daki Hadis İncelemelerinde Yeni Açılım Denemeleri: Sylvia Akar Örneği", ***İslâmî İlimler Dergisi,*** **c. II, sayı: 1, Kur'ân Özel Sayısı: 2, s. 199-219, İstanbul 2007.**

Makalede; Sylvia Akar'ın çalışmalarında genel olarak hadis literatürüne edebî açıdan yaklaşmaya yönelik bir girişimde bulunduğu, özellikle kuramsal açıklamalar bölümünde değerli ma'lûmatlar verdiği, yalnız bu açıklamalarını yansıttığı hadisleri ele alırken, bu kuramlardan hareket ettiği, zaman ve her örnekte net olarak hissedilmediği, yine de hadisi anlama yöntemleri konusunda önemli örnekler verildiği belirtilmiştir. Yazarın özellikle bu tarz bir yaklaşım açısından temel teşkil edebilecek genel hadis usûlü konuları ve hadis literatürüyle ilgili kimi irdelemelerde bulunduğu, bu bağlamda ilk dönemlerde mevcut rivayet mecmuası karşısında râvilerin bunlar hatırına ve seçme şeklindeki işlevleri üzerindeki açılımlar ve muhaddislerin hadis külliyatının oluşmasındaki ağırlıklı rolleri ile tercih nosyonunun ilk dönemlerde her zaman tek ve hazır bir çözüm yolunun olmadığını göstermesi arasında bağlantı kurmaya çalışmasının da son derece etkileyici olduğu tespit edilmiştir.

Salih Özer, "Şihâbüddin Ahmed b. Ferâh el-İşbîlî ve el-Kasîde el-Garâmiyye'si, *İslâmî İlimler Dergisi,* c. II, sayı: 2, s. 249-266, İstanbul 2007.

Makalede; İbn Ferah'ın (v. 669/1270) doğum yeri olan Endülüs'te genel olarak dil ve şiir konularına bir itina ve özenin olduğu bilinmekle birlikte, Şark'ta ilim adamlarının da bu türden eserler verdikleri belirtilmiştir. Bu tarz şiir, dinî ilimler meczinde Endülüs'ten ilk akla gelen bir örnek olarak İbn Hazm'ın meşhur Güvercin Gerdanlığı'nı (Tavku'l-Hamâme) gösterebileceği, dolayısıyla aslında bir hadis usûlü eserinin şiir bakış açısıyla veya gazel tarzında yazılmasının, son derece enteresan bir fiil olduğu ifade edilmiştir. İbn Ferah'ın bu oldukça veciz gazeli ilim adamlarımız tarafından oldukça büyük teveccühe mahzar olduğu vurgulanmıştır.

Ramazan Özmen, "Basralı Meşhur Muhaddis Yahyâ b. Saîd el-Kattân'ın Hadis İlmindeki Yeri", *DÜİF Dergisi,* c. IX, sayı: 2, s. 61-90, İzmir 2007.

Makalede; Yahyâ b. Said el-Kattan'ın tebeu't-tâbiîn neslinden olup, hadisin tedvin çağı olarak bilinen hicrî II. asrın yetiştirmiş olduğu en tanınmış muhaddislerden biri olduğu tespit edilmiştir. Başta *Kütüb-i Sitte* olmak üzere, hemen hemen bütün hadis koleksiyonlarında rivayetleri bulunan Yahyâ b. Saîd'in hayatı hakkında bilgi verilmiş, çağının fakihleri arasında zikredildiği, özellikle de fıkhü'l-hadîs'i iyi bildiği, ashâbü'l-hadîs'ten olduğu, ilimle ameli birleştirmiş, uğruna ömrünü adadığı hadislerden sentezlediği bir hayat sürmeye çalıştığı ifade edilmiştir. Ayrıca âlim olsun olmasın, çağındaki herkesin takdirini topladığı, hadis ilminde ismi ebedîleşmiş ve şöhreti çağımıza kadar ulaşmış mümtaz bir şahsiyet olduğu belirtilmiştir.

Süleyman Doğanay, "Hadislerde Metin ve Muhteva Tahlîlinin Tarihî Boyutu", *HTD,* c. V, sayı: 1, s. 63-84, İstanbul 2007.

Makalede; hadislerin dinî değerlerine ilaveten tarihî açıdan da önem taşıdığı, zira Hz. Peygamber'e atfedilen bir hadisin, aynı zamanda Hz. Peygamber döneminin olgu ve olaylarını yansıttığı iddiasına da sahip olduğu belirtilmiştir. Fakat mâna ile rivayet sürecinde râvi tasarruflarına maruz kaldığı için hadisleri dinî ve tarihî anlamda salt bilgi kaynağı olarak görmenin, onların indirgemeci bir kullanımını doğuracağı, indirgemeci bir kullanıma düşmemek için, hadis metinlerindeki her bir pasaj veya parçanın Hz. Peygamber döneminin olgularına tekabül edip etmediğinin tarihî açıdan dikkatli bir şekilde sorgulanması gerektiği ifade edilmiştir. Tarihî nitelikte olması hasebiyle, hadis metinleri "metindeki tarih" ve "metnin tarihi" olmak üzere başlıca iki perspektiften tarihî tenkide konu olabileceği de tespit edilmiştir.

Süleyman Doğanay, "Hoca-Talebe İlişkisi Bağlamında Sened Mukayesesi ve Sorunları", *Bilimname: Düşünce Platformu,* c. V, sayı: 12, s. 163-186, Kayseri 2007/1.

Makalede; klasik hadis kitaplarındaki rivayetlerin sened açısından mukayesesinin çerçevesi çizilmekte, aralarında hoca-talebe ilişkisi bulunan musanniflerden talebenin hocasından tahriç ettiği hadislerin aslıyla sened açısından mukayesesi, senedler arası uygunluğun test edilmesi bağlamında karşılaşılabilecek problemler ve bunlara getirilecek muhtemel yorumlar konu edilmiştir. Hoca-talebe ilişkisi bağlamında musannef eserler üzerinde yapılacak mukayeseli çalışmalar sayesinde, muhaddislerin rivayet dönemlerinde uyguladıkları muaraza sisteminin canlılık kazanabileceğine dikkat çekilmiştir.

Mehmet Özşenel, "Bir Kriz Dönemi Âlimi Olarak İbnü's-Salâh ve Eseri Ulûmü'l-Hadîs", *Sakarya Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,* sayı: 15, s. 55-68, Sakarya 2007.

Makalede; bir kriz dönemi âlimi olarak İbnü's-Salâh'ın hadis usûlü sahasında etkileri günümüze kadar devam eden *Ulumü'l-hadîs* adlı eserinin bir İslâm klasiği olarak İslâm ilimler tarihindeki yerini aldığı, İslâm kültüründe bir eser üzerinde asırlar boyu yükselen büyük bir külliyatın hayret verici serüvenini görmek için *Ulumü'l-hadîs* üzerine yapılan çalışmaları izlemenin yeterli olacağı, *Ulumü'l-hadis* üzerinde oluşan, günümüze ulaşan veya ulaşmayan, yazma veya matbu halde bulunan bütün çalışmaların tam bir dökümünü yapmanın ayrı bir araştırma konusu olarak karşımızda durduğu tespit edilmiştir.

Kadir Paksoy, "Mevlânâ'nın Mesnevî'sinde Sahâbe", *HÜİF Dergisi,* c. 12, sayı: 18, s. 119-127, Şanlıurfa 2007.

Makalede; sahâbe-i kirâmın, Hz. Peygamber'e iman eden, her türlü zorluklara rağmen Peygamberimiz'e ve getirdiği dine sahip çıkan en bahtiyar nesil olduğu, bu bahtiyar topluluğun, Kur'ân ve hadislerin yanı sıra İslâm âlimleri tarafından telif edilen eserlerde de hayırla anıldığı, Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin yazdığı eserlerde Hz. Peygamber'i ve onun sadık arkadaşları olan sahâbeyi saygı ve sevgiyle andığı, ele aldığı konularda yeri geldikçe sahâbenin faziletlerinden ve güzel meziyetlerinden misaller sunduğu belirtilerek, tebliğde Mesnevî'deki sahâbe temaları incelenmiştir.

Salahattin Polat, "Modern Dönemde Hadis İlminin Temel Meseleleri, *Modern Dönemde Dinî İlimlerin Temel Meseleleri", (İlmî Toplantı, 2007),* s. 211-248, İstanbul 2007.

Makalede; hadis ilminin günümüzdeki sorunları ele alınmış, modernitenin etkilerine de temas edilmiştir. Ayrıca hadis ilminin dünyadaki durumu göz önünde bulundurulmakla birlikte, ağırlıklı olarak Türkiye'deki hadis çalışmaları değerlendirilmiş, bilimsel bir faaliyetin, herşeyden önce, sosyal bir faaliyet olduğu, bu yüzden sosyal bir olgunun incelenmesi gerektiği tarzda ele alınması, yani bilgi ve bilim sosyolojisine uygun olmasına dikkat edilmesi gerektiği belirtilerek, günümüz hadis çalışmalarının makro ve mikro ölçekte önemli sorunları incelenmiştir.

James Robson, "Hadisin Tedvin ve Tasnifi", Çev: Musa Erkaya, *FÜİF Dergisi,* c. XII, sayı: 1, s. 119-133, Elazığ 2007.

Makalede; sahih olarak kabul edilen hadis koleksiyonlarını göz önünde bulundurarak, bunlardan ve diğer eserlerden derlenen malzemenin özelliğini de dikkate almamız ve hadislere verilen güvenirlik dereceleri üzerinde düşünmemiz gerektiği belirtilerek, tartışmasız bir şekilde insanların, sünnetin gerçekten peygamber mirası olduğuna inandıkları, böylelikle de (sünnetin) tabiatıyla ilgili kuramlarını formüle etmeye başladıkları, peygamber'in yaşadığı yer olan Medine'de hadislere en güçlü ilgiyi duymaları, zaman geçtikçe hadislerdeki muazzam artış sebebiyle, hadis ekollerinin, yaymak istedikleri görüşlere ağırlık kazandırmak için sahâbîlerin isimlerinden istifade ettiklerini ve bundan dolayı da insanların, sahâbîlerin dürüstlüğü konusunda fazla eleştiri yapılmasına engel oldukları tespit edilmiştir.

Talat Sakallı, "Hadislerde "Türk" Mefhumu ve Rivayetlerdeki Çağrıştırdığı Zihniyetin Analizi", *Uluslararası Türk Dünyasının İslâmiyet'e Katkıları Sempozyumu I: 2007,* s. 227-242, Isparta 2007.

Tebliğde; Türklerle ilgili rivayetler, hadis tenkit kriterleri açısından ve bu hadislerin mefhumî delaletlerinden hareketle, ilk dönem İslâm dünyasının Türklere bakışlarını, o devir insanının Türkler hakkındaki tespitleri sistematik olarak tetkik edilip, tarihî bazı hadiselerle ilişkisini kurmak suretiyle genel bir analiz yapılmıştır. Ayrıca bu anlayış ve kabullerin İslâm kültür ve medeniyeti açısından ne gibi etkilere (katkılara) sahip olduğu, müspet ve menfi ne gibi tesirleri bulunduğu tartışılmışır.

Saffet Sancaklı, "Toplumsal Hayat Bağlamında Çalışma Hayatını Olumsuz Yönde Etkileyen Dini Bazı Söylemlerin Hadisler Açısından Analizi", *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı Sempozyumu, 20-22 Nisan 2007 (İslâmî İlimler Dergisi Yayınları),* s. 339-360, İstanbul 2007.

Makalede; bugün içinde yaşadığımız toplumda gerçek İslâm'ın özünde olmayan bazı dini söylemlerin, sosyal, kültürel, siyasal ve ekonomik hayatı, özellikle çalışma hayatını olumsuz yönde etkilediği, ilerlemeye, gelişmeye mâni olduğu, bu söylemlerin

oluşmasında ve ortaya çıkışında etken olan sebepler arasında zayıf ve mevzû hadislerin önemli ölçüde rol oynadığı belirtilmiştir. Dinin özünde ve esasında çalışma hayatını olumsuzlayan bir görüş ve anlayış söz konusu olmadığı halde daha sonraki tarihî süreç içerisinde dine mal edilen ve çalışma hayatını olumsuz etkileyen aykırı bazı söylemlerin ortaya çıktığı belirtilmiştir. Bu söylemlerin dine ve müslümanlara belli oranda zararları olduğu hem dinin yanlış anlaşılması gibi bir zararı olması yanında hem de mensuplarının zihniyetini olumsuz yönde etkilediğinden İslâm dünyasının geri kalmasına da belli oranda etki ettiği ifade edilmiştir.

Saffet Sancaklı, "İbn Battâl (v. 449/1057) ve Buhârî Şerhi", ***Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi (www.dinbilimleri.com),*** **c. VII, sayı: 1, s. 61-93, Samsun 2007.**

Makalede; h. V. asırda yasamış olan İbn Battal'ın, Buhârî'nin *el-Câmiu's-sahîh* isimli eseri üzerine çok önemli bir şerh kaleme aldığı, şerhlerin yazılmaya başlandığı ilk döneme ait olması açısından orijinal bir şerh olduğu, âlimler tarafından kabul görülüp sürekli referans olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca İbn Battal'ın hayatı ve eserleri hakkında kısa bilgi verilmiş, ağırlıklı olarak şerhi ve şerhte takip ettiği usûlü tanıtılmış, şerhin günümüz akademik camia tarafından tanınmasının faydalı olacağı, zira şerhin tahkiki yeni yapıldığından akademik çalısmalarda bu şerhten doğrudan yararlanılmadığı ve İbn Battal'ın görüşlerinin başka müelliflerin eserlerinden alıntı yapıldığı belirtilmiştir.

Tuba Nur Saraçoğlu, "Hadis ve Tarih: Metodolojik Bir Karşılaştırma" Adlı Makale Üzerine", ***HTD,*** **c. V, sayı: 1, s. 157-161, İstanbul 2007.**

Makalede; içinde bulunduğu düşünce geleneğinin kurucu unsurlarının başında gelmesi bakımından hadislerin, belki de bir benzerinin meydana getirilemeyeceği, özgün bir sistem sayesinde günümüze kadar ulaştığı, bu haliyle İslâmî ilimlerin tamamı için güvenilirliği Kur'ân'dan hemen sonra gelen bir bilgi kaynağı vazifesi gördüğü tespit edilmiştir. İslâm ilimleri gibi oryantalistler de çalışmalarında hadis alanına ve özellikle "hadislerin ortaya çıkışı" konusuna ağırlık verdikleri ve bu ilmi Batılı tarih metodolojisi ile tetkik ederek, onun otantikliğini sorgulayan çeşitli söylemler geliştirdikleri belirtilmiştir. XIX. yüzyılda geliştirilen bu modern bilimsel metodoloji ile hadisin tetkiki gayesiyle geliştirilmiş yöntemin/hadis usûlünün mukayesesinin ne kadar isabetli olacağı ifade edilmiştir.

Joseph Schacht, "Hadislerin Yeniden Değerlendirilmesi, Çev: İshak Emin Aktepe, ***HTD,*** **c. V, sayı: 2, s. 135-144, İstanbul 2007.**

Makalede; hukuk alanında kendisinden gelen formel hadislere dayanan Peygamber'in sünneti eski hukuk okullarının her birinin yaşayan geleneğinden ve uzmanların ortak doktrininden gelişmiş olduğu belirtilmiştir. Klasik hadis koleksiyonlarındaki isnadların muhteşem görünüşü, bu hadislerin gerçek karakterini yani yaşayan sünnetin nispeten yeni bir zamanda sistemleştirilmiş hali olmalarını görmemizi engellememesi, aynısının tarih alanında da geçerli olduğu ifade edilmiştir.

Gregor Schoeler (Basel), "İslâm'ın İlk Döneminde Bilimlerin Sözlü veya Yazılı Rivayeti Sorunu", Çev: Nimetullah Akın, *AÜİF Dergisi,* c. XLVIII, sayı: 2, s. 171-196, Ankara 2007.

Makalede; VIII. ile X. asır Arap-İslâm bilimlerinin isnad (rivayet zinciri) kullanan büyük külliyatlarının dayandığı kaynakların temelde yazılı mı yoksa sözlü mü olduğu sorununun bugüne kadar tartışma konusu olduğu, tasnif dönemine kadar Arap-İslâm biliminin, geniş ölçüde sözlü rivayet edildiğini savunanlar olduğu gibi aksini de savunanlar olduğu belirtilerek konu değerlendirilmiştir.

Necdet Şengün, "Nazîrâ İbrâhîm-i Gülşenî ve Farklı Bir Kırk Hadis Denemesi (Risâle-i Ehâdîs-i Erbaîn-i Sülâsiyye)", *CÜİF Dergisi,* c. XI, sayı: 1, s. 279-298, Sivas 2007.

Makalede; Nazîrâ İbrâhim-i Gülşenî'nin, mutasavvıf kimliği yanında ilmiye sınıfına mensub bir kadı ve son derece güçlü bir şair olduğu, hem Gülşeniyye tarikatı içerisinde Hasan Sezaî Gülşenî'nin (v. 1151/1738) halifelerinden biri oluşu hem pek çok Balkan şehrinde kadılık ve kadı naibliği görevlerinde bulunuşu hem de hacimli bir Divan'a sahib oluşu hasebiyle XVIII. asır Osmanlı sosyal ve kültürel hayatında iz bırakmış bir şahsiyet olduğu tespit edilmiştir. Onun seksen yıllık bir hayat içerisine otuz kadar kitap sığdırdığı, fakat bu kitapların yeteri kadar yayılma imkânı bulamadığı ve bu sebeple de pek fazla tanınmadığı belirtilmiştir. Eserlerinden bir tanesinin Saraybosna'da Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi'nde *İddetü ehâdîs* adıyla kayıtlı olduğu, Türk edebiyatında kırk hadis geleneğinin farklı bir versiyonu konumundaki bu eserin, şu an hiçbir kütüphanede nüshası mevcut görünmeyen *Risale-i ehadîs-erbaîn-i sülâsiyye* adlı eseriyle karıştırılmış ve yanlış olarak *Iddetü ehadîs* ismiyle kaydedilmiş olabileceği belirtilmiştir.

Kasım Şulul, "Hz. Peygamber'in Bazı Uygulamaları ve Hadisleri Çerçevesinde İfade Hürriyeti, *Hz. Peygamber ve İnsan Sevgisi", I. Kutludoğum Sempozyumu Bildirileri, 21-22 Nisan 2007-Şanlıurfa, (t.y),* s. 57-66, Şanlıurfa 2007.

Makalede; hem Kur'ân-ı Kerîm'de hem Hz. Peygamber'in sünnetinde hem de sahâbe uygulamasında ifade hürriyetini destekleyici birçok delil bulmanın mümkün

olduğu, iyiliği emretme ve kötülüğe engel olmak, nasihat, şûra, içtihat, eleştiri, toplanma ve din hürriyeti gibi prensiplerin, İslâm'ın hakikatin araştırılması ve ifade edilmesi için açtığı geniş yollardan yalnızca birkaçı olduğu tespit edilmiştir. İslâm'ın iyiliğin teşviki ve kötülüğün önlenmesi, nasihat, şûra, içtihat ve hükümet liderlerini eleştirme hürriyeti dâhil birçok bakımdan -olumlu ve yapıcı bir- ifade hürriyetini teşvik ettiği belirtilmiştir.

Bekir Tatlı, "Ehl-i Sünnet Akaid Kitaplarında Kullanılan Mîzan ile İlgili Hadisler", *ÇÜİF Dergisi,* c. 7, sayı: 2, s. 133-146, Adana 2007.

Makalede; insanların âhiret âleminde, bu dünyada yaptıkları işlerden hesaba çekilecekleri ve bunun neticesinde iyiliklerinin ve kötülüklerinin değerlendirmeye tabi tutulacağı, bu değerlendirme safhasını ilgilendiren konulardan birinin de amellerin tartılması işleminde kullanılacağı düşünülen "mîzan" olduğu tespit edilmiştir. Ehl-i sünnet âlimlerine ait akaid kitaplarında "mîzan" konusunda hangi hadislerin delil getirildiği noktasında, en erken kaynaklardan günümüze kadar yazılmış eserler taranarak hadisler tespit edilmiş ve sıhhat durumları incelenmiştir.

Bekir Tatlı, "Hadislerde "Dünya" ve "Arz" Kelimeleri -Buhârî Örneği-", *AÜİF Dergisi,* c. XLVIII, sayı: 1, s. 153-168, Ankara 2007.

Makalede; "dünya" ve "arz" kelimelerinin *Sahih-i Buhârî'*deki kullanımları incelenmiş, büyük bir çoğunluğunun Kur'ân-ı Kerîm ile örtüştüğü tespit edilmiştir.

Arif Ulu, "Re'y Karşıtlığını Belirlemede Alan Ayrımının Önemi", *EKEV Akademi Dergisi-Sosyal Bilimler-,* c. XI, sayı: 31, s. 125-140, Erzurum 2007.

Makalede; re'y-hadis tartışmalarının ilk dönemlerden itibaren müslümanların zihnini en fazla meşgul eden konular olduğu, bazı şahıslardan hem re'yi öven hem de yeren rivayetler nakledildiği belirtilerek, hem aşırı re'y karşıtı olarak takdim edilen bazı kişilerin söz ve tutumları, hem de re'y taraftarlarının önde gelenleri arasında zikredilen bazı şahısların aşırı re'y karşıtı ifade ve tutumları incelenmiştir. Bu nedenle öncelikle re'y-hadis tartışmalarında en ön planda olan bazı kişiler hakkında tespit edilen çelişkili bilgilerden bahsedilerek, ardından bu çelişkili bilgilerin nedenlerine ve tarihî süreçte sunulan muhtemel çözüm önerilerine değinilmiştir. Daha sonra ise kaynaklarda re'y karşıtı olarak gösterilen kişilerin kendilerine nispet edilen bu tutumla örtüşmeyecek ifade ve hayat tarzları ve çelişkiler sadedinde alan ayırımı üzerinde durulmuştur.

Arif Ulu, "Tâbiûn'un Sünnet Anlayışı", *İslâmî İlimler Dergisi,* c. II, sayı: 2, s. 55-80, İstanbul 2007.

Makalede; tabiûn âlimlerinin sünnet kelimesini çeşitli anlamlarda kullandıkları, sünnetin kapsamı ve bağlayıcılığı konusunda farklı kanaatlere sahip oldukları, bazı âlimlerin sadece Hz. Peygamber'in uygulama ve davranışlarını sünnet olarak nitelerken bazılarının sahâbenin uygulama ve davranışlarını da sünnet olarak niteledikleri, bazı âlimlerin uygulamayı ve uygulamaya esas teşkil eden hadisleri bağlayıcı olarak görürken, bazılarının bütün hadisleri bağlayıcı olarak gördükleri, yine bazı âlimlerin sadece hadislerin/sünnetin zâhiriyle yetinirken bazılarının bunların amaç ve mânalarını da dikkate aldıkları tespit edilmiştir.

Muhittin Uysal, "Hadis Meselleri (Mahiyet, Literatür, Örnekler)", ***SÜİF Dergisi,*** **sayı: 23, s. 73-105, Konya 2007.**

Makalede; 16 veciz hadis meseli, 18 temsîl veya diğer adıyla kıyâsî hadis meseli olmak üzere, 34 örnek zikredilerek onlarla hangi anlamların kastedildiği konusuna açıklık getirilmeye çalışılmıştır. Mesel kullanımı, tabiatı gereği dilden dile çabuk yaygınlaşan söz kalıpları olduğu için, verilen mesajın çok çabuk algılanmasını sağlayan bir eğitim materyali olarak düşünülmesi gerektiği ifade edilmiştir. Türk dilinde kullanılan birçok atasözünün doğmasında özellikle "veciz mesel" tanımına uyan hadislerin büyük bir etkisinin görüldüğü, bu durumun, hadislerin bir toplumun kültürünü oluşturmadaki rolünü doğruladığı kadar aynı zamanda, Türklerin müslüman olmalarından sonra İslâm kültür ve medeniyetinden ileri derecede etkilendikleri yönündeki düşüncelerin haklılık derecesini güçlendiren bir tespit olduğu vurgulanmıştır.

Yavuz Ünal, "Cumhuriyet Dönemindeki Hadis Çalışmalarının Serencamı", ***İslâmî İlimler Dergisi,*** **c. II, sayı: 2, s. 229-248, İstanbul 2007.**

Makalede; hadis çalışmalarının tarihsel olgu ve olaylarla ilişkisi irdelenmiş, ortak özelliklerinden hareketle dönemler belirlenmiş ve kendi özel şartarında ortaya çıkan eser türleri üzerine spekülatif değerlendirmeler yapılmıştır. Toplumsal talep, bireysel imkân ve ortaya çıkan eser arasındaki ilişkilerin takip edildiği çalışmada, tarihsel süreç takip edilmeye çalışılmış ve tespitler örneklerle ortaya konulmuştur.

Nihat Yatkın, "Erdâfü'n-Nebî (Hz. Peygamber'in Bineğine Aldığı Sahâbîler) ve Hadis Rivayetine Katkıları", ***EKEV Akademi Dergisi-Sosyal Bilimler-,*** **c. XI, sayı: 30, s. 117-128, Erzurum 2007.**

Makalede; kendisinden sonra nebi gelmeyecek olan, Allah'ın elçisi Hz. Muhammed'in yaşam tarzı diyebileceğimiz sünnetin, evrensel davranış modelleri ihtiva etmesi nedeniyle, çok yönlü olarak araştırılmaya namzet olduğu, bilinçli ve maksatlı olarak uyguladığı "terkiye (bineğe) alma" sünnetinin de ilk bakışta sıradan gibi gelse de araştı-

rılmaya değer bir uygulama olduğu ifade edilerek, çalışmada, Hz. Peygamber'in "terkiye alma" sünnetinin serüveni araştırılarak, arka planı, sıradan bir şey olup olmadığı, terkisine aldığı şahsiyetler ve hadis rivayetine olan katkılarına yer verilmiştir.

Nihat Yatkın, "Mevlânâ'nın Düşünce Sisteminde Hadisin Yeri", ***Uluslararası Mevlânâ ve Mevlevîlik Sempozyumu Bildiriler, 26-28 Ekim 2007, Şanlıurfa, (t.y),*** **c. I, s. 397-404, Şanlıurfa 2007.**

Makalede; ilim ehli bir aileden gelen, iyi bir eğitim alan Mevlânâ'nın, son derece zeki ve kavrayış sahibi olmasının avantajlarını üst seviyede kullanarak, başta hadis olmak üzere diğer İslâmî ilimlerde söz sahibi olmuş, özellikle halkı irşad ve hak yoluna kılavuzlamada, asırlara hükmeden bir üne kavuştuğu tespit edilmiştir. Onun aynı zamanda bir şair, bir mütefekkir, bir mutasavvıf olduğu, sözlerinde, vaazlarında, yazılarında, sırası geldiğinde, hadis bilginliğinin başarılı, etkileyici, güzel örneklerini vermiş bir muhaddis olduğu belirtilmiştir. Eserlerinde çok sayıda hadisi, kuş avlamak için yere serpilen daneler misali çok sayıda hikâye ve temsillerle, ince, edebî üslûplarla açıklamış, her ne kadar hadisleri seçmede bir muhaddis titizliği göstermemekle tenkit edilmişse de halkı irşad ve eğitmede, yakaladığı muazzam başarı onun bu eksikliğini gölgede bıraktığı vurgulanmıştır.

Adil Yavuz, "Evlenmeyi Haram Kılan "Beş Kez Süt Emme" Üzerine Bir Değerlendirme (Kur'ân'dan Bir Âyet mi, Peygamberimizden Gelen Bir Rivayet mi?)", ***SÜİF Dergisi,*** **sayı: 23, s. 51-71, Konya 2007.**

Makalede; beş emme ile evlenme yasağının oluşacağı rivayetinin, isnadı zayıf olan tariklerinin yanında, sağlam ve muttasıl tariklerinin de bulunduğu, sahâbe ve tâbiûn tabakasında ferdi mutlak olarak rivayet edildikleri, rivayet olarak, haber-i vâhid oldukları, Kur'ân'dan bir âyetin sübûtu ise haber-i vâhidle değil, mütevâtir haberle mümkün olduğu tespit edilmiştir. Kur'ân, mushaf halinde derlenirken, görevlendirilen komisyonu uyarmamaları ve böylesine önemli bir âyetin eksikliği söz konusu olsaydı, devletteki yargı mekanizmasını da doğrudan ilgilendirmesi sebebiyle, siyasî-idarî sorumluluk taşıyan halifelere karşı tavır almamaları düşünülemeyeceği ifade edilerek, böyle bir âyetin olduğundan bahseden rivayetlerin kaynağının Hz. Âişe olduğu belirtilmiştir.

Hüseyin İbrahim Yeğin, "Hz. Peygamber (s.a.v)'in Hadislerinde Sevgiyi Geliştiren Unsurlar", ***HÜİF Dergisi,*** **c. XII, sayı: 17, s. 143-155, Şanlıurfa 2007.**

Makalede; sevginin tanımı, "bir kimseye veya bir şeye muhabbet besleme hissi" şeklinde yapılmış ve açıklanmıştır. Sevginin insanlarda doğuştan bulunan bir duygu,

topluma huzuru ve kardeşliği getiren birleştirici bir unsur olduğu belirtilerek, müslümanın görevinin, "sevgisini iyiye, güzele ve meşrû olana yöneltmek, sevdiğini Allah için sevmek, sevmediğini de yine Allah için sevmemek, Allah'ın sevdiklerini sırf Allah rızası için sevmek, sevmediklerinden yine O'nun rızasını umarak kaçınmaktır" şeklinde açıklanmıştır.

Ahmet Yıldırım, "Günümüz Tasavvuf Kitaplarında Hadis Kültürü -Kıbrısî'nin Tasavvufî Sohbetler Adlı Eseri Örneği-", ***İslâmî İlimler Dergisi,*** **c. II, sayı: 2, s. 213-228, İstanbul 2007.**

Makalede; halkın din anlayışını özellikle de sünnet/hadisle ilgili düşüncelerini etkileyen ve birikimlerinin oluşmasına sebep olan önemli unsurlardan birinin dinî kitaplar olduğu, bu tür kitapların, anlayanlar üzerinde nasıl bir değişim ve etkilenme yaptığı tam bilinmemekle birlikte, dini anlayışlarının bilhassa da hadis kültürlerinin şekillenmesinde önemli bir faktör olduğu vurgulanmıştır. Günümüz tasavvufî zümrelerin de esas aldığı bu tür bazı vaaz ve sohbet niteliğindeki eserlerde konular işlenirken hadislere hatta satır aralarında onların peygamber ve hadis kültürleriyle ilgili önemli bilgilere yer verildiği belirtilerek, M. Nazım Kıbrısî'nin, *Tasavvufî Sohbetler* (İstanbul 1986) adlı eseri örneğinden hareketle günümüz tasavvuf kitaplarında sunulan sünnet/hadis algılayışını ve kültürünü ortaya koymaya yönelik bir çalışma yapılmıştır.

Ahmet Yıldırım, "Orta-Asya Türkistan Coğrafyasında Yetişen Muhaddisler ve Hadis İlmine Katkıları", ***Uluslararası Türk Dünyasının İslâmiyet'e Katkıları Sempozyumu (I),*** **s. 243-252, Isparta 2007.**

Makalede; Orta-Asya Türkistan Coğrafyasında (Horasan ve Maveraünnehir Bölgesi itibariyle) çok sayıda muhaddis yetiştiği ve çeşitli kategorilerde çok sayıda eser verdikleri tespit edilmiştir. Zikredilenler dışında sayıyı çağaltmanın mümkün olduğu, bu muhaddislerin yaptıkları çalışmalarla genelde İslâm'a özelde hadis ilmine çok önemli hizmet verdikleri inkâr edilemeyecek bir hakikat olduğu, onların hizmet ve katkıları üzerinde tek tek ve ayrı ayrı durmak ve önemsemek gerektiği belirtilmiştir.

Hayati Yılmaz, "İçerik, Sunum ve Nitelikleri Bakımından İnternet Sayfalarında Hadis", ***Sakarya Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **sayı: 16, s. 63-76, Sakarya 2007.**

Makalede; internetteki binlerce sayfa arasında gözden kaçmış olması ve başkaları tarafından bunların bilinmesi ihtimalini ihtiyaten bir kenarda tutulursa, Türkiye'de hadis bilimi alanında profesyonel anlamda yayın yapan herhangi bir site bulunmadığı ifade edilmiştir. Belli bazı kelimeleri sorgulamak suretiyle hadisle ilgili olanlarını bul-

mak için, internetin en yaygın kullanılan arama motoru olan "google.com" aracılığıyla yapılan taramanın sonuçları ise şöyledir: Çağımızda hadis talebi "rıhle"lerinin artık deve sırtlarında tozlu yollarda değil, fiber optik üzerinden, fare denilen aygıtlarla yapıldığının bir gerçek olduğu, bu talebi karşılamak için yapılacak en verimli çalışmanın, akademisyenlerin katılımıyla ve bir kurumca desteklenen profesyonel bir hadis-sünnet sitesi hazırlamak olduğu vurgulanmıştır.

Muhammet Yılmaz, "Uydurma Hadis Nüshaları ve "Nüshatü Nübeyt b. Şerît" İsimli Uydurma Hadis Nüshasından Nakledilen Bazı Rivayetlerin Değerlendirilmesi", *ÇÜİF Dergisi*, c. 7, sayı: 1, s. 1-26, Adana 2007.

Makalede; Hz. Peygamber'in, kendi adına yalan söylemeyi kesin bir dille yasaklamış olmasına rağmen, değişik sebep ve gayelerle çok sayıda hadis uydurulduğunun bilinen bir husus olduğu, bu uydurma hadislerin, müslümanların İslâm'ı anlamalarında birtakım problemlere yol açınca, hadis âlimlerinin, bu faaliyete karşı bazı tedbirler aldıkları, zayıf, yalancı ve hadis uyduran râvileri tanıtmak amacıyla telif edilen kitapların, bu tedbirlerin önemli bir adımını teşkil ettiği belirtilmiştir. Hadis âlimlerinin bu çalışmalarında bazı râvilerin "uydurma hadis nüshası" adı verilen küçük çaplı eserlere sahip olduklarına dikkat çektikleri, Ahmed b. İshak'a ait olan "Nüshatü Nübeyt b. Şerit" bu nüshalardan sadece biri olduğu, bu nüshada uydurma bir isnadla Hz. Peygamber'e izafe edilen rivayetler yanında, farklı isnadlarla gelen sahih hadisler de bulunduğu belirtilmiştir.

Nuri Topaloğlu, "Sünnetin İslâm'daki Yeri", *DİD (Diyanet İşleri Reisliği Yıllığı)*, c. XLIII, sayı: 3, s. 7-16, Ankara 2007.

Makalede; "Sünnet"in dindeki yerinin tayin ve tespitine yeni bir açılım getirilmiştir. İslâm dininin iki temel kaynağından birinin "sünnet" olduğu, Hz. Peygamber'e, Kur'ân'ı insanlara açıklama görevi verildiği, Hz. Peygamber'in, ilâhî kayıtla müslümanların kendisine uymakla yükümlü olduğu en güzel örnek, Kur'ân'ın hükümlerini tefsir ve izah ile yetkili bir peygamber olduğu vurgulanmıştır.

Saffet Sancaklı, "Sünnet Vahiy İlişkisi", *DİD (Diyanet İşleri Reisliği Yıllığı)*, c. XLIII, sayı: 3, s. 17-28, Ankara 2007.

Makalede; "Sünnet kaynak olma itibariyle vahiy midir, vahiy olmayan kısımları var mıdır, bunlara sınır konulabilir mi?" gibi konular delilleriyle detaylandırılarak, sünnet-vahiy ilişkisi İslâm âlimleri tarafından çeşitli yönleriyle ele alındığı ve konu hakkında farklı fikirler ortaya konulduğu tespit edilmiştir. Günümüzde sünnet vahiy ilişkisinin, hadis alanında tartışılan konulardan birisi olduğu, dini insanlara anlatmakla

görevli Peygamberimizin sünneti'nin vahiy ile olan ilişkisinin üzerinde çokça durulmasının ve araştırmalara konu yapılmasının nedeninin, Sünnet'in dindeki yeri, önemi, delil oluşu ve bağlayıcılık özelliğinden kaynaklandığı belirtilmiştir.

Yavuz Köktaş, "Sünnetin Hukukî Otoritesi: Raşid Halifelerin Uygulaması ve İlk Fakihlerin Görüşleri", *DİD (Diyanet İşleri Reisliği Yıllığı),* c. XLIII, sayı: 3, s. 57-70, Ankara 2007.

Makalede; İbn Hacer'in İslâm'da sünnetin konumuyla ilgili sözleri "halk tarafından saygı gören ve kendilerine uyulan ulemâ, sünnetin hukukî kararlarla ilgili müstakil bir kaynak olduğu konusunda müttefiktirler" şeklinde aktarılarak, İbn Hacer'in bu sözleri Kur'ân ve hadislere başvurarak desteklediği, buradan, Sünnetin bağlayıcı karakterinin sağlam tesis edildiği ve onun raşid halifeler dahil ashab tarafından İslâm'ın yasallaşmış bir kaynağı olarak kabul edildiği sonucuna varmanın mümkün olduğu tespit edilmiştir.

Osman Güner, "Sünnetin Anlaşılması Sorunu", *DİD (Diyanet İşleri Reisliği Yıllığı),* c. XLIII, sayı: 3, s. 81-96, Ankara 2007.

Makalede; İslâm toplumunun oluşum süreci tarihî açıdan incelendiğinde, bu yapılanmanın temelini Kur'ân ve Sünnet'in teşkil ettiği, bu iki kaynaktan biri olan Sünnet'in anlaşılması hususu üzerinde İslâm âlimlerinin özellikle durdukları, Hz. Peygamber'in, bireysel ve sosyal hayatın her alanında yönlendirip yönetmeyi esas aldığı ilke ve metotlar bütününün -en genel anlamıyla- sünneti oluşturduğu belirtilmiştir. Dönemler itibariyle Resûlullah (s.a.v)'in sünnetini anlamaya yönelik yaklaşımlarda farklılıkların olduğu, ancak bir müslüman için Hz. Peygamber'in her alanda örnekliğinin kaçınılmazlığı, sünnet'i anlama çabalarında, Kur'ân'ın Hz. Peygamber'e yüklediği ilahi misyon -sağlıklı sonuç açısından- daima göz önünde bulundurulması gerektiği ifade edilmiştir.

A. Selim Arık, "Sünnetteki Meseller (Teşbihler) ve Eğitimdeki Yeri", *DİD (Diyanet İşleri Reisliği Yıllığı),* c. XLIII, sayı: 3, s. 97-108, Ankara 2007.

Makalede; "mesel" kavramının tanımı yapılarak, lugatta benzer, hüccet ve meşhur söz anlamlarına geldiği tespit edilmiştir. Eğitim ve öğretimde kullanılan mesellendirme ve benzetme metodunu Hz. Peygamber'in de hadislerinde tatbik ettiği, bu konudaki hadislerinin "el-Emsal" adı altındaki kitaplarda toplandığı belirtilmiştir. "Cevâmiu'l-kelim" olarak gönderildiğini ifade eden Peygamberimiz'in az lafız ile çok mânaları teşbih sanatıyla ortaya koyduğu, ihsan ve ibadetlerin faziletinden, emir ve yasaklara varıncaya kadar birçok mesajın hadislerde bu metotla verilmeye çalışıldığı ifade edilmiştir.

Harald Motzki, "Hicrî I. Asırdaki Sahih Hadislerin Kaynağı Olarak Abdürrezzâk es-San'ânî'nin Musannef'i", Çev: Bekir Kuzudişli, *HTD,* c. V, sayı: 1, s. 117-141, İstanbul 2007.

Makalede; elde mevcut birçok hadis kitabı arasında Yemenli Abdürrezzak es-San'anî'nin (v. 211/826) *Musannef*'i incelenerek, kaynak analizi ve hadis merkezli tarihî yaklaşımlar ele alınmış ve bir hadisin rivayet zincirinin güvenilir olup olmadığı veya ne derecede güvenilir olduğunun nasıl belirlenebileceği gösterilmeye çalışılmıştır.

Nevzat Aşık, "Sünnet ve Değişim", *Kutlu Doğum 2002: Çağımızda Sosyal Değişme ve İslâm,* s. 188-195, Ankara 2007.

Makalede; Hz. Peygamber'in bir beşer olması dolayısıyla zevklerinden, içinde bulunduğu çevre, iklim ve coğrafyadan kaynaklanan, mensubu bulunduğu milletin, toplumun düşünce, örf ve adetlerine dayanan ve tamamen mahalli özellikler taşıyan söz, yorum, giyim-kuşam, yemek, içmek, herhangi bir yiyecekten hoşlanmak veya hoşlanmamak, saçını uzatmak, ortadan ayırmak ve buna benzer daha birçok yerel sünnetinin, çağımızın değişen şartlarına göre düzenlenebileceği ve değişebileceği belirtilmiştir.

2008 YILI MAKALELERİ

Mahmud Ahmed Reşid, "Menhecü'l-İmam ez-Zehebî fi't-teamüli maa cerhi'l-akrân/al-İmam Al-Dhahabi's Methodology in Dealing with The Aqran Criticism", *HTD*, c. VI, sayı: 2, s. 81-100, İstanbul 2008.

Makalede; İmam ez-Zehebî'nin (v. 748/1374) râvilerin hal tercümeleriyle ilgili eserlerinde kaydettiği bilgilerden hareketle, akran râvilerin birbiri hakkındaki cerhlerine yaklaşımı ortaya konmuş, bu bilgilerden hareketle, akran râvilerin birbiri hakkındaki cerhlerinin sebeplerinin, hased, çekememezlik, mezhebî taassup olması durumunda bu cerhi reddettiği ancak cerhin adil, insaflı bir ilimden kaynaklanması durumunda ise kabul ettiği ifade edilmiştir. Araştırmayla Zehebî'nin, sahâbîler arasında ortaya çıkan ve Ehl-i sünnet'in bu konudaki görüşünü de şekillendiren ihtilâfları ele alışında yaklaşımının beş esasa dayandığı, sahâbe dışında, eserinde hayatlarına yer verdiği ve aralarında birbirine yönelik cerh bulunan râviler konusunda ise altı esas tespit etiği, bu kaidelerin her birinin genel itibariyle çok önemli ahlâkî değeri taşımakla birlikte, özellikle cerh ve ta'dîl ilmi açısından çok büyük bir kıymet taşıdığı belirtilmiştir.

Nimetullah Akın, "Hadislerin Yazılı Kaydı ve Literatür Esaslı Bir Disiplin Olma Süreci: A. Sprenger, I. Goldziher ve G. Schoeler'in Yaklaşımları", *HTD*, c. VI, sayı: 1, s. 47-70, İstanbul 2008.

Makalede; Batılı İslâm araştırıcılarının hadis alanında en çok yoğunlaştıkları iki çalışma alanının ön plana çıktığı, bunlardan birisinin isnad ve metin merkezli araştırmalarla hadisleri tarihlendirrne ve sıhhatini tespit etme çabası, diğerinin ise hadislerin erken dönemde yazılı tespitinin başlangıcı ve hadislerin Arap edebiyatının bir kolu olarak kitaplaşma sürecini ne zaman tamamladığı sorunu olduğu tespit edilmiştir. Çalışmada hadislerin yazılı kaydı ve onların kitaplaşma süreci konusunda oryantalist dün-

yanın değerlendirme ve analizlerinin bir serencamı ortaya konmaya çalışılmış, bütün oryantalistlerin görüşünü dillendirrnek makalenin hacmini aşacağı için bir sınırlamaya gidilerek konu Alman oryantalizmi çerçevesinde ve Alman oryantalizminde bu konuda birbiriyle ilişkili çalışmalar yaparak adeta halef-selef konumunda olan Sprenger-Goldziher-Schoeler çizgisi özelinde ele alınmıştır.

Tevhit Bakan, "Sünnete Göre Kadınların Toplu İbadeti ya da Cemaat Namazı", ***Atatürk Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi*****, sayı: 30, s. 41-92, Erzurum 2008.**

Makalede; Hz. Peygamber'in sünnetine ve onun koyduğu ölçülere göre kadınların toplu ibadeti, vakit, cuma ve bayram namazlarını camide cemaatle kılmaları, mabedin mânevî atmosferinden yararlanabilmelerinin meşrû olup olmadığı araştırılmıştır. Ayrıca kadınların kendi aralarında cemaatle namaz kılmaları, kadının kadınlara ve ev halkına imam olması, kadınların cenaze namazı kılmaları konuları da irdelenmiş, konular işlenirken İslâm bilginlerinin mevzu ile ilgili görüşlerine temas edilmiş, sosyal şartların hadis seçim ve yorumuna etkisi üzerinde durulmuştur.

Selçuk Coşkun, "Anlam Değişmelerinin Sebep Olduğu Anakronik Bakış ve Hadis Yorumlarındaki Yanıltıcılığı", ***EKEV Akademi Dergisi-Sosyal Bilimler-*****, c. XII, sayı: 35, s. 33-48, Erzurum 2008.**

Makalede; günümüzde, İslâm'ın temel kaynaklarından biri olan hadislerin değerlendirilmesinde birtakım yanlışlıklar yapıldığı, kasten veya sehven yapılan bu tür yanlış değerlendirmelerin çeşitli nedenleri bulunduğu vurgulanarak, bu nedenlerden birinin kelimelerin tarihî süreçte veya bir dilden başka dile geçişinde uğradığı anlam değişmesi olduğu tespit edilmiştir. Bu tür anlam değişmelerinin bazen kelimenin sadece güncel anlamından haberdar olan birinin, hadis metninde karşılaştığı ancak tarihte farklı bir anlama gelen söz konusu kelimeye, içinde yaşadığı çağdaki anlamı yüklemesine neden olduğu belirtilerek, kelimelerin güncel anlamlarının, hadis metinlerine yüklenmesi şeklinde ortaya çıkan anakronik bakışlar ve bunların neden olduğu yanılgılar üzerinde durulmuştur.

Selçuk Coşkun, "Bana Arz Olundu" Kalıbıyla Rivayet Edilen Hadisler ve Anlamı", ***Atatürk Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi*****, sayı: 29, s. 43-69, Erzurum 2008.**

Makalede; Hz. Peygamber bazı hadislerinde "bana arz olundu" seklinde bir ifade kullandığı tespit edilerek, "arz"ın ne anlama geldiği açıklanmış ve bu ifadelerin geçtiği hadisler incelenmiştir. Güvenilir hadis kaynaklarında geçen ve söz konusu ifadeyi ihtiva eden hadislerin; rüyada, uyanıkken ve durumu belli olmayan arz olayları şeklinde tasnif edildiği gerek rivayet farklılıkları gerekse şârihlerin yorumları müvacehesinde

"bana arz olundu" ifadesinin ne anlama geldiği değerlendirilmiştir. Buna göre tamamı merfû olan söz konusu hadislerde geçen "arz"ın, görsel bir sunum olduğu tespit edilmiş, ancak bu sunumun kaynağı ve menşei meselesi bir başka çalışmaya bırakılmıştır.

Selçuk Coşkun, "On The Use of "Fitrah" As a Measure in Determining Whether a Narrated Hadith Belongs to Prophet Muhammad", ***HTD,*** **c. VI, sayı: 1, s. 29-46, İstanbul 2008.**

Makalede; hadis ilminin ilgilendiği önemli hususlardan birinin, bir hadisin gerçekten Hz. Peygamber'e ait olup-olmadığını tespit etmek olduğu, bu amaçla genel anlamda iki metottan istifade edilebileceği, bunlardan birinin sened tenkidi, diğerinin ise metin tenkidi olduğu belirtilmiştir. Çalışmada, klasik kaynakların "metin tenkidi" kriterleri arasında işaret ettiği ancak hakkında yeterli bilgi sunmadığı "fıtrat" ölçüsü araştırılmış, konuyla ilgili genel çerçevenin sunulduğu girişten sonra, asıl konu üç başlık altında incelenmiştir. Birinde, âyet ve hadisler ışığında "fıtrat" kavramı, diğerinde; "temiz fıtrat" ölçüsünden hareketle bir hadisin sıhhati hakkında karar verebilme imkânı tartışılmış, son aşamada da bir hadisin sıhhatini belirlemede, "temiz fıtrat" yerine "fıtrî özellikler"in ölçü olarak kabul edilmesinin daha uygun olacağı savunulmuştur.

Sabri Çap, "Hadis Usûlünde Rivayetlerin Kaynağınınn Tespiti Meselesi", ***HTD,*** **c. VI, sayı: 2, s. 101-130, İstanbul 2008.**

Makalede; erken dönemden itibaren nakledilen bütün rivayetler için hadis, sünnet, haber ve eser kavramları kullanıldığı ve bunların kapsamına nelerin dahil olduğuna dair farklı görüşler ileri sürüldüğü, zamanla rivayetlerin kime ait olduğunu belirtmek için merfû, mevkuf ve maktû terimleri kullanılmasına rağmen, bir kısım rivayetlerin nakilleri esnasında açık bir şekilde kimseye nispet edilmemesi nedeniyle bunların kaynağı hakkında farklı görüşler ortaya çıktığı ve bazı rivayetlerin merfû mu yoksa mevkuf mu olduğu tartışılmıştır. Bu tartışmaları ortadan kaldırmak için ise merfû ve mevkuf arasında yeni bir kavram arayışı başladığı ve bu tarz rivayetler için kullanılan hükmen merfû teriminin zamanla yaygınlık kazandığı belirtilmiştir.

Ali Çolak, "En Son Vefat Eden Sahâbî Olarak Bilinen Âmir b. Vâsıla el- Leysi", ***Hitit Üniversitesi Çorum İlâhiyat Fakültesi Dergisi/Gazi Üniversitesi Çorum İlâhiyat Fakültesi Dergisi),*** **c. VII, sayı: 13, s. 83-96, Çorum 2008/1.**

Makalede; İslâm âlimleri arasında en son vefat eden sahâbî olarak bilinen, Âmir b. Vâsile el-Leysî hakkındaki bazı tartışmalar ele alınmıştır. Çünkü onun sahâbî olup olmadığı, Hz. Peygamber'i görüp görmediği ve ölüm tarihi hakkında farklı bilgiler temel hadis kaynaklarında yer almıştır. Çalışmaya sahâbî kelimesinin tarifiyle başlanıl-

mış, hadisçilerin ve usûlcülerin bu konudaki değerlendirmelerine yer verilmiştir. Hadis aldığı ve kendisinin hadis rivayet ettiği isimler tespit edilerek, onun hadisçiliğine işaret edilmiştir. Ayrıca Âmir b. Vâsile el-Leysî'nin doğum tarihi, onun Hz. Peygamber'i görüp görmediği, vefat tarihi ve en son vefat eden sahâbî olup olmadığı hususundaki İslâm âlimlerinin görüşleri ele alınmış ve memleketlere göre en son vefat eden sahâbî olarak bilinen kişilerin isimleri kaydedilmiştir.

Ali Çolak, "Hadisler Işığında Hz. Peygamber'in Resim ve Heykele Bakışı", ***Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi (www.dinbilimleri.com),*** **c. VIII, sayı: 2, s. 105-119, Samsun 2008.**

Makalede; putperest bir toplum için önemli yere sahip olan resim ve heykel konusu işlenmiştir. Bilindiği üzere, Hz. Peygamber putperest bir toplumda ortaya çıkmış, Peygamberlik ile görevlendirildiği zaman, ilk olarak putlardan kurtulup tevhid inancını toplumda yerleştirmeye çalışmıştır. Bu sebeple resim ve heykele yönelik ilk zamanlarda çok katı bir tutum takınıldığı, ancak Medine döneminde, insanlar putlardan uzaklaştığı için resim ve heykele karşı tutum biraz daha hafiflediği, yine de müslümanların tedbir olarak uzak durdukları ifade edilmiştir. Çalışmada resim ve heykel ile ilgili hadisler incelenmiş ve insanlığın faydasına olan, kötülüğe sevk etmeyen resim ve heykellerin İslâm dininde yasaklanmadığı, kullanılma amacına göre hükmünün değiştiği ortaya konmaya çalışılmıştır.

Harun Reşit Demirel, "Müstakimzâde'nin "Bi Nukât Hadîs-i Erbaîn" isimli Risâlesinde Yer Alan Hadislerin Tetkiki", ***Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi (www.dinbilimleri.com),*** **c. VIII, sayı: 3, s. 75-96, Samsun 2008.**

Makalede; XVIII. Yüzyılda yaşayan Müstakimzâde, (v. 1131/1719) hakkında bilgi verilerek, çalışmanın noktasız harflerden oluşan hadislerden oluşmuş bir kırk hadis çalışması olduğu tespit edilmiştir. Benzeri olmayan bu çalışmada hadislerin noktasız olmasına özen gösterilmesine rağmen, birkaç yerde buna muvaffak olunamadığı, iki tane mevzû, 12 tane de zayıf hadise yer verildiği belirtilmiş, türü itibariyle da bir benzeri olmadığından orijinal olduğu vurgulanmıştır.

Mehmet Dilek, "Hadislerde Hayvan Bedenlerine Eziyete Engel Olma Örnekleri", ***HÜİF Dergisi,*** **c. 13, sayı: 20, s. 201-210, Şanlıurfa 2008.**

Makalede; hadislerde hayvan bedenlerine eziyete engel olma örnekleri incelenmiş ve sonuçlar maddeler halinde açıklanmıştır. Buna göre;

1. İslâmiyet, insan ve hayvan bedenlerine yapılan ezâ ve işkenceyi yasaklamıştır.

2. Kur'ân ve hadislerin ifade ettiği gibi hayvanlar bizim hizmetimize sunulmuş varlıklardır. Onlardan güzel bir şekilde istifade edilmelidir. Ama bunu yaparken, onların haklarına tecavüz etme hakkına sahip değiliz.

3. Hz. Peygamber, hayvan bedenine eziyet anlamına gelen uygulamaları yasaklamış ve cezai müeyyideler koymuştur. Bu müeyyideler; hedef tahtası haline getirilerek ve işkence yapılarak ölen hayvanın etinin yenmemesi, böyle yapanlara lanet edilmesi, uygulama esnasında uyarılmaları gibi hususlardır. İslâm'ın, hayvanların hukukunun korunmasını sağladığı, ayrıca hayvanların bizim hizmetimize verilen varlıklar olduğu, onlara şefkat etmemiz gerektiği vurgulanarak, câhiliye dönemindeki hayvanlara karşı yapılan çirkin davranışların önüne geçilmiştir.

Yûsuf el-Karadâvî, "Sünnet ve İslâm Hukuku II", Çev: İshak Emin Aktepe, *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi (www.dinbilimleri.com)*, c. VIII, sayı: 4, s. 207-251, Samsun 2008.

Makalede; dikkat etmemiz gereken en mühim noktanın, dînî hüküm bildiren sünnetler ile bildirmeyen yahut da bütün zaman ve mekânları kapsayan ile kapsamayan sünnetleri birbirinden ayırabilmek için konunun etraflıca tetkik edilip incelenmesinin gerektiği belirtilmiştir. Böylesi bir çalışmanın; Hz. Peygamber'in devlet başkanı sıfatına dayanarak ortaya koyduğu söz ve eylemleri ile böyle olmayanları ayırmak için de yapılması gerektiği, Allah'ın basîret, dinin amaçları konusunda ince kavrayış, dinin genel ve özel hükümleri arasında irtibat kurabilme gücü verdiği, kendi hevasına ya da başkalarının arzusuna uymaktan koruduğu, nasları araştırmaya ve bulmaya muktedir kıldığı, bunların sağlamını zayıfından ayırabilme gücü bahşettiği ve hakka ulaşma isteği lütfettiği kimseler dışında hiç kimsenin içine düşmekten emin olmadığı ifrat ve tefrite girilen yerin de burası olduğu ifade edilmiştir.

İshak Emin Aktepe, "İmam Şâfiî'nin Ehl-i Kelâm ve Mâlikîlere Karşı Hadis Savunusu", *HTD*, c. VI, sayı: 1, s. 111-133, İstanbul 2008.

Makalede; İmam Şâfiî'nin hadislere fazla güvenmeyen Ehl-i kelâm'a karşı onları müdafaa ettiği yaygın olarak bilindiği ve hicrî II. asrın ikinci yarısında Irak ve Mısır'da kaleme aldığı kitaplarında Ehl-i kelâm'a karşı sünnet ve hadis savunusu yaptığı, Hanefî ve Mâlikîler'in fıkıh anlayışlarını ise yeniden gözden geçirip sistematize ettiği belirtilmiştir. Halbuki gerek Hanefîlere gerekse Mâlikîlere karşı yazdığı eserlerinde onlara karşı da hadis müdafaasına giriştiği, hatta kendisinden önce birer ekol haline gelmiş bu iki köklü mezhebe yönelttiği tenkitlerin sünnet ve hadis meselelerinde onlardan esaslı bir şekilde ayrıldığı, bu sebeple makalede Şâfiî'nin hadis mevzuunda asıl muhaliflerinin

kim olduğunu tespit etmek üzere onun Ehl-i kelâm ve Mâlikîler'e yönelttiği eleştiriler incelenmiştir.

Muhammed Enes Topgül, "Hadislerde Metin ve Muhteva Tahlilinin Tarihî Boyutu" Adlı Makale Üzerine", ***HTD,*** **c. VI, sayı: 2, s. 171-174, İstanbul 2008.**

Makalede; bazı hadislerin bilgi yüklü bir veri olarak okunmaya başlanmadan önce, muhtevada dile getirilen unsurların tarihî değeri haiz olup olmama bakımından değerlendirmeye tabi tutulması ve bu esnada tarihî arka plana da dikkat etmek gerektiği belirtilmiştir. Rivayetin seyrini dikkate almadan, sadece rivayetle karşılaştığımız bağlamı esas alarak muhteva tenkidine gitmemizin bizi yanıltabileceği, o yüzden hem "metindeki tarih" hem de "metnin tarihi" göz önünde bulundurulması, hadis metinlerinin tarihî açıdan tenkit edilmesi ve bu ilmî çabanın ortaya konulmasında tarih ilminin tenkit metotlarından da yararlanılması gerektiğini dile getiren makale, teorik olarak okuyucunun zihninde pek çok çalışma alanı açabilecek bir niteliğe sahiptir. Zikredilen konular ve tekliflerle ilgili sunulacak olan örneklerin makale ile ilgili zihinlerde canlanan istifhamları ve çalışmadaki müphemlikleri ortadan kaldırabileceği ifade edilmiştir.

Musa Erkaya, "Hicrî III. Asır İtibariyle Bağdat'ta Hadis Faaliyetlerine Genel Bir Bakış", ***FÜİF Dergisi,*** **sayı: 13/2, s. 247-274, Elazığ 2008.**

Makalede; Bağdad'ın tarihi hakkında bilgi verilmiş ve "Medînetü's-selâm" ismi ile bilinen şehre pek çok âlimin yerleştiği, Abbasî halifelerinin gayret ve destekleri sonucunda da kısa sürede bir ilim, kültür ve medeniyet şehri haline geldiği belirtilmiştir. Şehirde ikinci ve üçüncü asır boyunca hadis, tefsir, fıkıh ve kelâm alanlarında önemli çalışmalar yapıldığı, üçüncü hicrî asırda; Ahmed b. Hanbel (v. 241/855), oğlu Abdullah (v. 290/903), İbn Sa'd (v. 230/844) ve Yahyâ b. Maîn (v. 233/847) gibi hadiste otorite olan pek çok âlimin çok değerli eserler kaleme aldıkları tespit edilmiştir. Çalışmada Bağdad'da yetişen eser sahibi bazı önemli hadisçilerin biyografileri ve eserleri de incelenmiştir.

Musa Erkaya, "Hicrî III. Asır İtibariyle Basra'da Hadis Faaliyetlerine Genel Bir Bakış", ***FÜİF Dergisi,*** **c. XIII, sayı: 1, s. 177-195, Elazığ 2008.**

Makalede; Basra'nın, Hz. Ömer'in emriyle Utbe b. Gazvân (v. 17/638) tarafından (14-16/635- 637) yılları arasında kurulduğu, akabinde Ebû Mûsâ el-Eş'arî (v. 44/665), Enes b. Mâlik (v. 931712) ve Muğîre b. Şu'be (v. 50/670) gibi pek çok sahâbînin buraya yerleştiği ve "Basra Mektebi"ni kurdukları ifade edilmiştir. Basra'da ilk üç asır boyunca dil, kıraat, fıkıh, tefsir ve hadis alanlarında önemli çalışmalar yapıldığı, üçüncü hicrî asırda, Ebû Dâvûd et-Tayâlisî (v. 204/819), Ali b. el-Medînî (v. 234/849) ve Ebû Dâvûd

es-Sicistânî (v. 275/889) gibi hadiste otorite olan pek çok âlimin yetiştiği ve çok değerli eserler kaleme aldıkları belirtilen çalışmada Basra'da yetişen eser sahibi bazı önemli hadisçilerin biyografileri ve eserleri de incelenmiştir.

Abdullah Aydınlı, "Prof. Dr. Ahmed b. Ma'bed ile Hayatı, Hadisçiliği ve Çalışmaları Üzerine, röportaj: Abdullah Aydınlı", ***HTD,*** **c. VI, sayı: 1, s. 199-216, İstanbul 2008.**

Makale; Ezher Üniversitesinde görevini sürdüren ve Cem'iyyetü'l Meknezi'l İslâmî'nin başkanı olan Prof. Dr. Ahmed B. Ma'bed ile Abduulah Aydınlı tarafından hayatı, hadisçiliği ve çalışmaları üzerine yapılmış röpotajdır.

Ignaz Goldziher, "Hadis Kültüründe Yer Alan İncil Parçaları", Çev: Sami Şahin, ***CÜİF Dergisi,*** **c. XII, sayı: 1, s. 485-491, Sivas 2008.**

Makalede; Goldziher'in, İslâm kültürü oluşurken hıristiyan ve yahudi kültürünün tesiri altında kaldığı fikrini ileri sürdüğü ve bu düşüncesini desteklediğine inandığı bazı örnekler verdiği belirtilmiştir. Ancak verilen örneklere bakılırsa bu fikrinin sağlam dayanakları olmadığı, zira bazı kelime veya kavramların birbirine benzemesi, her zaman birbirinin aynısı veya birbirinden etkilendiği anlamına gelmeyeceği, kaldı ki semavî dinlerin kaynağının bir olması hasebiyle bir dindeki söylem ile diğer dindeki söylemin benzeşmesinin tabii karşılanması gerektiği vurgulanmıştır. Bu durumun üstünlük ya da benzer bir şeyle açıklamaya kalkmanın taassub olduğu, bunun da insanı ilmî kaygıdan farklı mecralara atmasına neden olacağı, o halde dinî edebiyat ve kültürü hakkında değerlendirme yapılırken çok daha titiz ve dikkatli olunması gerektiği belirtilmiştir.

Hüseyin Hansu, "Mu'tezile Mezhebinin Sünnet Anlayışı", ***Avrupa İslâm Üniversitesi İslâm Araştırmaları = Islamic University of Europa Journal of Islamic Research,*** **c. I, sayı: 1, s. 146-163, Ankara 2008.**

Makalede; Mu'tezile'nin, İslâm akaidini aklî metotlar ışığında açıklamaya ve savunmaya çalışan bir kelâm ve fikir okulu olduğu ve bu mezhebe göre bilgi kaynaklarının; akıl, Kur'ân, Sünnet ve icmâ olarak tespit edildiği ifade edilmiştir. Mu'tezile bilgi sisteminde sünnet ve onun rivayet şekli olan hadisin bir delil olarak kabul edildiği ancak Mu'tezile'de hadisin, öncelikle itikadî esaslara ne derece kaynaklık edebileceği açısından ele alınmıştır. Mu'tezile'ye göre hadisin bir inanç esasını belirleyebilmesi için kesin ve zorunlu bilgi ifade etmesi yani mütevâtir olması gerektiği, zannî bilgi ifade eden âhâd haberlerin destekleyici delil olarak kullanılabileceği ancak tek başına inanç esaslarını belirleyemeceği, güvenilir râviler tarafından nakledilmesi ve Kur'ân, Sünnet,

icmâ, akıl gibi temel delillere uygun olması şartıyla mütevâtir derecesine ulaşmayan ve âhâd olarak ifade edilen hadisler de fıkhî ve amelî konularda kabul edileceği vurgulanmıştır. Mu'tezile içerisinde bu konudaki genel görüşün böyle olmakla birlikte, bu tür konularda haber-i vâhidle amel edilemeyeceğini savunanlar da olduğu ancak Mu'tezile'nin, bir bütün olarak hadis ve sünneti inkâr ettiği iddiasının bir aslı bulunmadığı, daha çok çağımızda yapılan bazı araştırmalarda ileri sürülen ve Mu'tezile karşıtlığı ile bilinen bazı eserlerin ön yargılı yorumuna dayanan bu iddianın, Mu'tezilî kaynaklardaki bilgiler tarafından doğrulanmadığı, hadis rivayet etmiş, rivayetleri muteber hadis eserlerinde yer almış, hadisle ilgili eser telif etmiş birçok Mutezilî ravî ve hadisçinin olduğu, ne var ki hadisçilerin rivayet alanındaki muazzam faaliyeti karşısında Mu'tezile'nin rivayet alanındaki çabalarının oldukça cılız kaldığı belirtilmiştir.

Abdullah Karahan, "Zamana Sövmeyi Yasaklayan Hadisin Tenkid ve Tetkiki", *UÜİF Dergisi*, c. XVII, sayı: 2, s. 463-518, Bursa 2008.

Makalede; insan için kavranması zor bir olgu olan "zaman"ın doğru olarak anlaşılabilmesine yardımcı olabilecek her bilginin büyük öneme haiz olduğu, Yüce Allah tarafından elçisi'nin sözleriyle insanlara aktarılan *"zamana serzenişte bulunmayın, çünkü zaman Allah'tır"* kudsî hadisinin, "zaman" hakkında düşünce üretme gayretindeki insanlara açılım sağlayabilecek bilgiler içinde önemli bir yere sahip olduğu, bu önemi dolayısıyla İslâm düşünce tarihinde zaman ile alakalı tartışmalarda gerek sübûtu/sıhhati gerekse metin içeriği ön plana çıkarılarak sıkça gündeme getirilen bu hadis, hadis tekniği açısından incelenmiştir. Klasik hadis kaynaklarının oluştuğu ilk dört asırdaki eserlerin birçoğunda yer alan bu hadisin dört farklı metin öbeği halinde musanniflere ulaştığı ifade edilerek, çalışmada bu tarikler ayrı ayrı sened tenkidine tabi tutulmuş, aynı zamanda senedlerle metinler paralel bir şekilde incelenerek metin değişmelerinde tutarsızlıklar olup olmadığı hususu tespit edilmiştir. Ayrıca hadisin yorumu yapılarak hem metindeki yanlış anlamaya müsait bazı hususlar aydınlatılmaya hem de hadisin İslâm düşüncesindeki yerine dikkat çekilmiştir.

Fikret Karapınar, "Hz. Peygamber'den Rüyada Aldığı Üç Hadis Risâlesinin Ahmed b. Hanbel'e Nispeti", *SÜİF Dergisi*, sayı: 25, s. 101-136, Konya 2008).

Makale; es-Selâsü'l-Ahâdîsü'l-letî Ravâhâ'l-İmam Ahmed ani'n-Nebî (s.a.v) fi'l-Menâm isimli risalenin Ahmet b. Hanbel'e nispetinin doğru olmadığnı ortaya koyabilmek için gerekli ilim/hadis tahsili ve yolculukları, ilim/sünnet anlayışı konu ile ilgisi bağlamında ele alınmıştır. Risalede ismi geçen râvilerin İbn Hanbel ile alakası ortaya konmuş ve sonrasında tahriçleri yapılan üç hadisin değerlendirilmesi yapılmıştır. Ayrıca risalenin tahkiki, çevirisi ve tek nüsha örneği verilmiştir.

Fatma Kızıl, "Fazlur Rahman's Understanding of the Sunnah", ***HTD,*** **c. VI, sayı: 2, s. 31-45, İstanbul 2008.**

Makalede; Fazlurrahman'ın sünnet/hadis anlayışı, Joseph Schacht'ın sünnet/hadis anlayışıyla karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Fazlurrahman ve Schacht'ın hadis literatürü ile ilgili görüşlerinin "yaşayan sünnet" kavramı etrafında dönmesi, ikisi arasında karşılaştırmalara ve etkilenme fikirlerinin ileri sürülmesine neden olduğu vurgulanarak, Fazlurrahman ve Schacht'ın konumlarını daha iyi anlamaya yardımcı olacağı umulan somut örnekler verilmiştir. Ayrıca çalışmada benzerliklerin yanı sıra aralarındaki farklılıklara da işaret edilerek, bu farklılıkların muhtemel nedenleri ve hadisleri tarihlendirmelerine ne ölçüde yansıdığı gösterilmeye çalışılmıştır.

Yavuz Köktaş, "Hadislerde Geçen "Sultan" Kelimesine Dair", ***Usûl: İslâm Araştırmaları,*** **sayı: 9, s. 229-242. İstanbul 2008.**

Makalede; râviler dönemlerinde yaygınlık kazanan, tamamen siyasî bir unvan ve lakaba dönüşmeyen "sultan" kelimesinin emir ve halife yerine kullanıldığı, hadislerin mânayla rivayet edildiğini düşünürsek büyük ihtimalle emir vs. gibi kelimelerin yerine maksatlarını daha iyi ifade edebilmek açısından "sultan" kelimesinin tercih edilerek kullanıldığı, bunun en önemli diğer bir delilinin ise bir rivayette râvinin sultan ve emir kelimelerinin kullanılmasında şüphe etmesi, başka rivayetlerde ise emir ve sultan kelimelerinin birbirinin yerine geçebilecek şekilde kullanılması olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla sultan kelimesinin geçtiği hadislerden sultanın daha sonra kazandığı anlamlara paralel olarak hükümler çıkarmanın veya bir inanç inşa etmenin doğru olmayacağı ve bu hadislerin uydurulmuş olmadığı da belirtilerek, onların yalan uydurduklarını değil, rivayette hata ettiklerini, şüphesiz sika râvilerin de hata edebileceğini, bu hataların birer "vad" alameti değil, illet olduğu belirtilmiştir.

Bekir Kuzudişli, "Bölgelere Göre "Men Kezebe Aleyye..." Hadisinin Rivayet Seyri", ***HTD,*** **c. VI, sayı: 1, s. 71-110, İstanbul 2008.**

Makalede; hadisleri bölgelere göre değerlendirmenin klasik dönemdeki muhaddislerin aşina oldukları bir durum olduğu, onların bir hadisi, isnadı ya da râviyi incelerken bölgelerine de dikkat ettikleri belirtilmiştir. Makalede ise eserler yerine "men kezebe aleyye" hadisinin isnadları dikkate alınarak rivayetin bölgesel dağılımı araştırılmış ve buradan hareketle çeşitli sonuçlara ulaşılmaya çalışılmıştır. Böylece, isnadlardan elde edilen bilgilerle, eserler dikkate alınarak varılan sonuçları karşılaştırma imkânı da hâsıl olmuştur.

Bekir Kuzudişli, "Siyasetin Kurucusu Olarak Hadis Adlı Kitap Üzerine: Bir Yöntem Analizi", *HTD*, c. VI, sayı: 2, s. 47-80, İstanbul 2008.

Makalede; hilafetle ilgili hadisler, Sünnî kaynaklara göre ele alınan bir çalışma/yöntem açısından değerlendirilmiştir. Öncelikli olarak yazarın kullandığı şekliyle isnad ve metin tenkidi teorik olarak ele alınmış, yazarın isnad ve metin teorisini uygularken sergilediği tutum ve yapılan hatalar söz konusu edilmiştir. Çalışmanın, isnada parçacı yaklaşımı, konuyla ilgili birçok isnadı çalışmaya dâhil etmemesi, ricâl kaynaklarını kullanma sorunu gibi temel eksiklikleri barındırdığı ayrıca, metin tenkidinin de isnad verilerinin dikkate alınmaması, sessizlik delili ve uygulama hataları nedeniyle sorunlu gözüktüğü ifade edilmiştir.

Huriye Martı, "Kur'ân ve Sünnet Perspektifinden Bereket Olgusu", *SÜİF Dergisi*, sayı: 25, s. 87-100, Konya 2008.

Makalede; Kur'ân'da bereketi konu edinen âyetlere yer verilmiş ardından Sünnet'te bereket olgusunun nasıl işlendiği, yaşanan olaylar Hz. Peygamber'in cümleleri ile irdelenmiştir. Çalışmanın ilk amacı, bereketin naslardaki yerini tespit etmek olup, hadis rivayetlerinde sıhhat aranmış ancak değeri tartışılmamıştır. İkinci amacı ise berekete dair nasların sadece nâzil veya vârid oldukları güne değil, bütün çağlara hitap ettiği, ayrıca berekete ulaşabilmenin imana ve ahlâkî erdemlere sahip olmakla yakından alaklı olduğu tezleri delillendirilmiştir.

Veysel Özdemir, "Abdullah b. Amr'ın İsrâilî Rivayetleriyle Meşhûr Râvilerle İlişkisinin Boyutları", *FÜİF Dergisi*, c. XIII, sayı: 1, s. 207-225, Elazığ 2008.

Makalede; Abdullah b. Amr'ın İsrâilî rivayet nâkili kimselerle çok fazla iletişim kurduğu, sürekli onlardan yahudi kültürüne ait bilgiler öğrendiği yönünde birtakım iddialar ileri sürüldüğü belirtilerek, Abdullah b. Amr'ın, İsrâilî rivayetleri nakil noktasında meşhur, önceleri yahudi iken daha sonra ihtida etmek suretiyle İslâm ile şeref bulmuş olan kişilerle ilişkisinin hangi boyutlarda olduğu incelenmiştir.

Veysel Özdemir, "Amr b. Şuayb an Ebîhi an Ceddihi" İsnâdının Tenkit ve Tahlili", *FÜİF Dergisi*, c. XIII, sayı: 1, s. 227-245, Elazığ 2008.

Makalede; Hz. Peygamber'in murakebesinde, Abdullah b. Amr tarafından yazılmış olan hadislerin yer aldığı es-Sahifetü's-Sâdıka'nın, (Abdullah b. Amr'ın torununun oğlu olan) Amr b. Şuayb'a kadar intikal ettiği bilindiği, Amr b. Şuayb'dan ise "Amr b. Şuayb an ebîhi an ceddihî" isnad formuyla -büyük bir kısmı- tasnif dönemi eserlerinde yer aldığı tespit edilerek, hadis âlimlerinin bu isnad formu üzerinde çok çeşitli yo-

rumlarda bulundukları belirtilmiş, çalışmada, hadis âlimlerinin bu isnad hakkında söylediklerine yer vererek, söz konusu isnadın tenkit ve tahlili yapılmıştır.

Veysel Özdemir, "İsrâiliyyât Türü Rivayetlerin Hükmünü Belirleme Açısından "ve Haddisû an Benî İsrâile ve lâ Harace..." Hadisi Hakkında Bir Değerlendirme", *FÜİF Dergisi*, sayı: 13/2, s. 307-325, Elazığ 2008.

Makalede; İsrâiliyyât içerikli rivayetlerin nakledilip-edilmemesi meselesinin, İslâm âlimleri arasında en fazla tartışılan konularından biri olduğu, neticede nakledilmesine cevaz vermeyenler olduğu gibi câiz olduğu hakkında görüş serdedenlerin de olduğu ifade edilmiştir. İsrâiliyyât'ın rivayet edilmesinin câiz olduğu görüşünü benimseyenlerin ileri sürdükleri en önemli delillerden birisi *"İsrâiloğullarından nakilde bulunmanızda bir sakınca yoktur"* hadisidir. Bu hadis hem İsrâiliyyât türü rivayetlerden nasıl ve ne şekilde faydalanılacağına hem de bu tür rivayetlerin hükmünü belirlemede bizlere ışık tuttuğu belirtilmiş ve hadis özellikle sened ve metin açısından değerlendirilmiştir.

Salih Özer, "Hadis Metninin Anlaşılmasında Diğer Metinlere Referansların Önemi ya da Hadiste Metinlerarasılık ve Metinlerarası Okuma", *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi (www.dinbilimleri.com)*, c. VIII, sayı: 1, s. 305-350, Samsun 2008.

Makalede; metinlerin anlaşılması konusu son dönemlerde sosyal bilimler, dilbilim ve felsefe gibi disiplinlerin üzerinde yoğun şekilde durduğu ve önemli, verimli ve kullanışlı birtakım sonuçlara ulaşılan bir alan olduğu tespit edilmiştir. Bu noktada ortaya çıkan sonuçların bir kısmının, dinî metinler üzerinde de uygulanabilecek birtakım uyumlu uzantılara sahip gözüktüğü, özellikle metnin daha yakından okunmasına dayalı tahliller, metnin anlamına yönelik birtakım ipuçları yakalama açısından ümit vaat eder nitelikte olduğu belirtilmiştir. Metinlerarasılık kavramının, her ne kadar yeni bir terim olsa da genel olarak İslâm geleneği özel olarak da hadis ilmi içerisinde kısmen uygulama alanı bulmuş bir terim olduğu belirtilerek bu alandaki yeni nazarî mülâhazalardan da istifade ederek hadislerin anlaşılmasına çalışılmıştır.

Ramazan Özmen, "Îsâ b. Ebân'ın Hayatı-Eserleri ve Haberlerin Epistemolojik Değeri ile İlgili Bazı Görüşleri", *İslâm Hukuku Araştırmaları Dergisi*, sayı: 12, s. 127-154, Konya 2008.

Makalede; Hanefî fıkıh usûlünün sistemleşmesinde çok önemli katkılar sunan; hayatı, eserleri ve fikirleri hakkında henüz yeterli araştırmalar yapılmamış olan usûlcü

fakihlerden Îsâ b. Ebân'ın hayatı, eserleri ve haberlerinin epistemolojik değeri ile ilgili bazı görüşleri incelenmiştir.

Ömer Özpınar, "Hadis Şerhlerinde Hadis Kaynaklarının Kullanımı", *SÜİF Dergisi*, sayı: 25, s. 51-86, Konya 2008).

Makalede; hadis şerhlerinin hadis rivayetlerini anlama ve yorumlamada başvurdukları kaynaklar, hadis ilmine ait kaynaklar ile sınırlandırılarak ele alınmıştır. Rivâyetü'l-hadîs ve dirâyetü'l-hadîs ilim dallarına ait kaynakların, hadis şerhlerinde nasıl ve ne amaçla kullanıldıkları tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu yapılırken *Sahîh-i Buhârî*'nin ilk ve en önemli şerhlerinden birisi olan İbn Battal şerhi esas ve örnek alınmıştır. Böylece bu değerli şerhin bir başka açıdan ilim dünyasına tanıtılması da amaçlanmıştır.

Mehmet Özşenel, "Hadiste İlk Musannilfler ve Ebû Hanîfe'nin Tasnifteki Rolü", *EKEV Akademi Dergisi-Sosyal Bilimler-*, c. XII, sayı: 34, s. 191-202, Erzurum 2008.

Makalede; hadislerin tedvin ve tasnifının, hadis tarihinin en önemli olaylarından biri olduğu, Ömer b. Abdülaziz'in tamimi ile resmiyet kazanan tedvinin, hicrî ikinci asrın ilk yarısının ortalarından itibaren tasnif faaliyetine dönüştüğü ve hadis literatürünün temelini oluşturan eserlerin bu dönemde ortaya çıktığı belirtilmiştir. Hadisi ilk tasnif eden âlimlerin aynı zamanda fakih kimlikleriyle de öne çıktıkları ancak ilk hadis musannifleri arasında Ebû Hanîfe'nin adının geçmediği, makalede Ebû Hanîfe gibi fıkhın tedvinine öncülük eden bir fakihin fıkıhla son derece ilişkili bir faaliyet olan hadis tasnifındeki yeri ve rolünü belirleme hedeflenmiştir.

M. Hanefi Palabıyık, "Sözlü Tarih/Sözlü Gelenek ve Hadis Kitapları -Sahîh-i Müslim Örneği-", *İslâmî İlimler Dergisi*, c. III, sayı: 2, İslâm Tarihçiliği sayısı, s. 127-160, İstanbul 2008.

Makalede; hadis metinleri üzerinde yapılacak araştırmalarda "sözlü tarih/sözlü gelenek" anlayışının ihmal edilmemesi gerektiği vurgulanmıştır. Meselenin sadece "sözlü yazım" değil "sözlü gelenek" veya "sözlü kültür" meselesi olduğu, problemin aslında hadislerin değil, bir bütün olarak kültürün aktarılması meselesi olduğu, her ne kadar "hadis usûlü" birçok problemin üstesinden geldiğini iddia ediyor görünse de usûlün tatbikatının başarıyla gerçekleştirildiğini söylemenin çok zor olduğu belirtilmiştir.

Ayşenur Soylu-Hüseyin Kahraman, "Fıkhî Hadislerin Rivayet Değeri Bağlamında "Beyyine ve Yemin Hadisi"nin Tahric ve Tenkidi", *UÜİF Dergisi,* c. XVII, sayı: 2, s. 709-727, Bursa 2008.

İslâm yargılama hukukunun dayandığı temel prensiplerden birinin *"delil davacıya, yemin davalıya düşer kaidesi"* olduğu ifade edilerek, bu kaide Hz. Peygamber'in sözü olarak nakledilen "beyyine ve yemin" hadisene dayandırılmıştır. Makalede söz konusu hadisin çeşitli rivayetleri incelenmiş, rivayetler incelenirken temel hadis kitapları çerçevesinde, karşılaştırma metoduyla râvilerin fıkhî anlayış ve birikiminin, rivayetlerin metnine yansıma durumu da tespit edilmiştir.

Yusuf Suiçmez, "Ref Problemi Etrafında Tartışmalar", *HTD,* c. VI, sayı: 1, s. 189-198, İstanbul 2008.

Makalede; müellifin hükmen merfû ve rivayet sığaları konularını ref problemi bağlamında ele aldığı için, zikredilen konuları ref problemi bağlamından koparmadan işlemeye âzami ölçüde dikkat ettiği, bu eleştirinin haklı olabilmesi için, neleri eksik bıraktığının tespit edilmesi istenmiştir. Zikredilen her iki konuda ref sorununun önemli bir kısmını teşkil ettiği, ancak iddia edildiği gibi ref sorununun büyük bir kısmının bunlar üzerine inşa edilmediği, aksine ref sorununun ana çatısı, râvilerin mevkuf ve maktû rivayetleri kasıtlı ya da hata ile ref etmeleri üzerine kurulduğu, konuların makale ve tezde çok fazla yer tutmamalarının ana sebebinin de bu olduğu vurgulanmıştır.

Sami Şahin, "Sünneti Anlama ve Yorumlamada Sahâbîlerin Farklı Davranışlarına Bazı Örnekler", *CÜİF Dergisi,* c. XII, sayı: 2, s. 269-286, Sivas 2008.

Makalede; Hz. Peygamber'in sünnet ve hadisleri bağlayıcı olan ve bağlayıcı olmayan olmak üzere iki kategoride değerlendirilmiştir. Bağlayıcı olanların farklı derecelerde olduğu ve Sünnet'in büyük bir kısmını oluşturduğu, bağlayıcı olmayanların ise onu beşerî ihtiyaçlardan dolayı yaptığı, yaşadığı toplumun örf, adet ve gelenekleri gereği yerine getirdiği ve ona mahsus fiiller olmak üzere çeşitlilik arz ettiği belirtilmiştir. Hz. Peygamber'in yaşadığı dönemde olduğu gibi onun vefatından sonra da Sünnet'in bağlayıcı olanlarıyla olmayanlarını anlamak ve bunları birbirinden ayırmak konusunda bazı problemler yaşandığı belirtilerek, bu tür problemlerin örneğini günümüzde de görmenin mümkün olduğu belirtilmiştir.

Bekir Tatlı, "İlgili Rivayetler Yönünden Hz. Peygamber Döneminde Vahyin Yazımı Meselesi", *AÜİF Dergisi,* c. XLIX, sayı: 1, s. 123-150, Ankara 2008.

Makalede; Kur'ân âyetlerinin yazılmasının İslâm'ın erken dönemlerinde başlandığı, bunun vahyin geldiği ilk birkaç yıl içinde olabileceği hem âyetlerden hem de ilgili

rivayetlerden böyle bir sonucu çıkarma imkânı olduğu ifade edilmiştir. İkinci olarak; vahiy kâtipleri, Hz. Peygamber'den duyduklarını bizzat onun huzurunda ve aynen kayda geçirdikleri daha sonra yazılan metnin kontrol edildiği, dolayısıyla hadislerin mâna ile rivayet edilmesine karşılık, âyetler hakkında sadece mâna olarak yazılması ve aktarılması gibi bir düşüncenin ortaya çıkmasının mümkün olmadığı tespit edilmiştir. Yine hadislerin yazımının belli bir süre en azından ehil olmayanlara yasaklanmasına mukabil, vahyin yazımının hiçbir zaman, hatta yolculukta bile sekteye uğramadığı, ayrıca isteyenlerin kendileri için yazılı nüshalar temin edilmesine müsaade edildiği belirtilmiştir.

Mehmet Sait Toprak, "Hadislerin Sözlü Rivayeti ile Sözlü Tora'nın Rivayet Tekniği Meselesine Bir Giriş", ***SDÜ İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **sayı: 20, s. 139-165, Isparta 2008/1.**

Makalede; İbrânî geleneğinde sözlü Tora'nın rivayeti ve bunun arka planı ile İslâmî gelenekte hadislerin sözlü rivayet tekniği, temel kaynaklardan hareketle incelenmiş, ortak yönler ile farklı olanlar ve çelişen hususlar mukayese edilmiştir. Bu minval üzere, İslâmî gelenekte hadislerin rivayet tekniği, kısmen de olsa onunla şeklî bir benzerlik taşıyan İbrânî gelenekle birlikte ele alınarak, daha farklı bir paradigmadan anlaşılmaya çalışılmıştır.

Mehmet Sait Toprak, "Bilinmeyen Müstesnâ Yazma Bir Hadis Mecmûası: "Sidretü'l- Müntehâ fî Ehâdîsi'l- Mustafâ", ***DEÜİF Dergisi,*** **sayı: 27, s. 147-169, İzmir 2008.**

Makalede; tehzîb devri hadis faaliyetlerinin bir ürünü olan *sidretü'l-müntehâ'*nın, süslü ve kâfiyeli ismi ile bu devrin özelliğini taşımanın yanında içeriğiyle de bunu açık bir şekilde sergilediği, derlemecilik devri eser türü ve adlarını belirleyen ve bu devrin hadis mecmûalarının muhteva, tasnif ve tertib husûsiyetlerini şekillendiren âmiller, hadisin gelişim kaidelerine uygun olarak tarihî akış süreci içerisindeki olgunlaşmasından bağımsız olmadığı, bu bağlamda, söz konusu devir, hadis ilimleri ve tarihi adına atılmış geri bir adım olmayıp, günümüze dek sürecek yeni bir sürecin başlangıcı olduğu tespit edilmiştir.

Yavuz Ünal, "Hadisin Tarihsel Serüveni ve Epistemik Değeri Üzerine", ***İslâmî İlimler Dergisi,*** **c. III, sayı: 2, İslâm Tarihçiliği Sayısı, s. 219-227, İstanbul 2008.**

Makalede; bütün rivayetlerin, tarihsel şartlarla birlikte muhatabın özel durumunu ve söz sahibinin gayesini de dikkate alan bir bakış açısıyla değerlendirilmesi gerektiği, diğer bir ifadeyle, betimleme yapabilmek ve sonuç çıkarabilmek için öncelikle her

parçanın kendi yerine konulmasıyla resmin tamamının ortaya çıkmasına izin vermek gerektiği belirtilmiştir. Bu yaklaşımın, mükerrer bile olsa hiçbir rivayetin zait olmadığı aksine rivayetlerdeki en küçük ayrıntıların bile kendisine ait bir boşluğu dolduracak unsurlar olduğu, rivayetin formu kadar epistemik değerinin de dikkate alınmasının gerektiği vurgulanmıştır.

Ahmed Ürkmez, "Hadis-Ahlâk İlişkisinin Literatürdeki Yansımaları (Hadis Mecmualarının Ahlâk Bölümleri ve Müstakil Eserler Üzerine Bir İnceleme)", *SÜİF Dergisi*, sayı: 25, s. 137-168, Konya 2008.

Makale; araştırma, mecmuaların ahlâk konulu bölümlerinin (birr ve sıla, edeb, fedâil, isti'zân, rikâk, zühd) ve müstakil eserlerin (edeb, fedâil, mekârim, zühd) muhtevalarını sırasıyla inceleyerek, ahlâk hadisleri sahasında yapılacak sonraki çalışmalar için sağlıklı veri sunmayı amaçladığı belirtilmiştir.

Nihat Yatkın, "Peygamberlerin Misyonu ile İlgili Bazı Mülâhazalar", *Atatürk Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi* (*Atatürk Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi Dergisi*), sayı: 30, s. 1-19, Erzurum 2008.

Makalede; nebî ve resûl kavramlarının salt kök anlamlarıdan hareketle, peygamberlerin misyonunun, kendilerine indirilen vahyi tebliğ etmekten ibaret olduğunu ileri sürenler çıktığı, bunun varacağı neticenin ise "sünnetin hayattan uzaklaştırılması" denilebileceği vurgulanarak, çalışmanın amacının, elçileri görevlendiren makamla elçiler arasındaki münasebetin sadece tebliğ misyonuyla sınırlı olmayıp, görevlerinin daha fonksiyonel bir yapıya sahip olduğuna vurgu yapmak, böylece Allah elçilerinin konumlarının daha iyi anlaşılmasına bir nebze katkı sunmak olduğu belirtilmiştir.

Ahmet Yıldırım, "Hadis Edebiyatında Zühd Literatürü ve Zühdle İlgili Rivayetlerin İncelenmesi", *SDÜ İlâhiyat Fakültesi Dergisi*, sayı: 20, s. 119-138, Isparta 2008/1.

Makalede; dinî anlayışımızın şekillenmesine etki eden önemli unsurlardan birinin sünnet/hadisler olduğu, özellikle dünyaya bakışımızı belirlemede zühd ve zühde değer atfeden hadislerin önemli bir yeri olduğu tespit edilmiştir. Zühdle ilgili rivayetlerin büyük çoğunluğunun hadis edebiyatında zühd literatürü içerisinde bulunduğu, bu literatürün tanınmasının zühd konusundaki hadislerin bilinmesi açısından önemli olduğu belirtilmiştir. Ayrıca belirtilen konuda birçok mevcut problemin kaynağının hadisler olduğu, hadislerin sıhhat durumlarının tespitinin birçok problemin çözümüne katkı sağlayacağının kendiliğinden ortaya çıktığı ifade edilmiştir. Bundan başka hadis-

lerde geçtiği biçimde zühd anlayışının tespiti, dinin doğru anlaşılmasına ve çalışma hayatımıza katkı sağlayacağı, projenin bu amaca yönelik bir adım olduğu vurgulanmıştır.

Abdullah Yıldız, "Tulakâ Sahâbîler ve Hadis Rivayeti Olanlar", ***HÜİF Dergisi,*** **c. 13, sayı: 20, s. 71-102, Şanlıurfa 2008.**

Makalede; sahâbenin, vahyin ilk şahitleri ve Hz. Peygamber'den sünnet terbiyesi alan, onunla vahyi yaşayan, onun mânevî ikliminde yetişen, ondan aldıklarını daha sonraki nesle aktaran ilk nesil olduğu, bu itibarla sahâbeyi ve dindeki konumlarını bilmenin, İslâmî öğretilerin temelini oluşturan sağlıklı hadis rivayeti ve sünnet bilgisi için oldukça önemli olduğu vurgulanmıştır. Ehl-i sünnet içinde bir diğer görüş sahiplerinin ise "sahâbîlerin de insan olduklarını, gerek Resûlullah (s.a.v) zamanında ve gerekse ondan sonra bazı büyük ve küçük günahlar işlediklerini, hata ve yanılmaları olduğunu, onların emir ve yasakları içeren ilâhî vahyin ilk muhatapları olduklarını, sahâbîlerin mâsum kimseler olmadıklarını ileri sürerler ve adalet, ashabın her bir ferdi ve tümü için değil, bir nesil olarak geneli için geçerlidir" dedikleri belirtilmiştir. Bu durumda birçok İslâm âliminin ve usûlcülerin tarif olarak benimsediği daha nitelikli, daha özgün, Resûlullah'a arkadaşlıkta daha çok devamlılık, dini daha iyi anlama ve sünnete ittibanın, samimi arkadaş ve bağlılığın ifadesi olan "sahâbî" terimini karşılamada yetersiz olup dışarıda kalan, ancak II. tabakadaki sahâbî grubuna giren Tulekâ'dan bazılarını râvilik vasfı cihetinden incelemek gerektiği belirtilmiştir.

Veli Atmaca, "Tecrîd-i Sarîh Mukaddimesi'nin Kaynağı Meselesi II: Mukaddime'ye Tedrîbu'r-Râvi'den Alınan Pasaj Bilgilerin Tesbiti", ***ÇÜİF Dergisi,*** **c. VIII, sayı: 1, s. 109-127, Adana 2008.**

Makalede; Cumhuriyet Türkiyesi'nin hadis alanındaki ilk eseri sayılan *Tecrîd-i Sarîh* ve hadis tarihi ve usûlüne dair geniş bilgi içeren mukaddime'nin, klasik hadis usûlü eserlerinden alınmış olma ihtimaline dair kanaatin doğrulanması için yapılan çalışmanın devamında, *Tedrîbu'r-râvi* ile benzerlik arzeden bilgilerin tespit edildiği belirtilmiştir. Mukayese çalışması, her iki eser arasındaki benzerliklerden olan ve bir sayfa tutarında; aynen alıntı görünümü veren bilgilerin tespitini kapsamakta, neticede yaklaşık bir sayfalık benzerliklerin de bir hayli çok olduğu ifade edilmiştir.

Erdinç Ahatlı, "Klasik ve Cumhuriyet Dönemi Hadis Şerhçiliği: Şekil ve Muhteva Açısından Bir Mukayese", ***İslâm ve Klasik,*** **s. 39-52, İstanbul 2008.**

Tebliğde; Cumhuriyet döneminde yazılmış dört hadis şerhi örnek alınarak, bunların öncelikle klasik şerhlerden şekil ve muhteva olarak ne kadar istifade ettikleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Bunun yanı sıra incelenen şerhlerin kaynakları, geleneği tekrar-

layıp tekrarlamadığı, farklı ve özgün yönlerinin olup olmadığı, hadisin günümüze söyledikleri konusunda çağımızla hadis arasında bir ilgi kurup kurmadıkları araştırılarak ve gelenekle modernlik arasında nasıl bir bakış açısı getirdikleri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Erdinç Ahatlı, "Cumhuriyet Dönemi Hadis Şerhlerine Dair Bazı Mülâhazalar - Ebû Dâvûd, İbn Mâce ve Dârimî Şerhleri Üzerine Bir Analiz-", ***HTD,*** **c. VI, sayı: 2, s. 7-30, İstanbul 2008.**

Makalede; Cumhuriyet'in kuruluşundan sonra yazılmış İbn Mâce, Ebû Dâvûd ve Dârimî şerhleri kaynaklarına göre incelenmiş ve klasik şerhlerden istifadeleri, farklı ve özgün yönlerinin olup olmadığı, hadisin günümüze söyledikleri konusunda çağımızla hadis arasında bir ilgi kurup kurmadıkları araştırılmış ve gelenekle çağdaş hadis yorumculuğu arasında nasıl bir bakış açısı getirdikleri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Adem Dölek, "Sünnet Işığında Aile İçi İletişimde Hz. Peygamber'in Örnekliği (I)", ***Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,*** **c. I, sayı: 2, s. 201-232, Erzincan 2008; "Sünnet Işığında Aile İçi İletişimde Hz. Peygamber'in Örnekliği (II)",** ***Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,*** **c. III, sayı: 1, s. 131-180, Erzincan 2010.**

Makalede; Hz. Peygamber'in çocuklarıyla nitelikli iletişimi ve bu iletişimin bütün insanlığa örnek olabilirliği ve aile içi iletişimindeki örnekliğinden hareketle eşlerin birbirleriyle olumlu ve verimli iletişim kurabilmelerinin yöntemleri tespit edilerek değerlendirilmiştir.

Saffet Sancaklı, "Hadislerde "Yaşlılık Olgusunun" Değerlendirilişi", ***Mânevî Sosyal Hizmetler,*** **s. 379-416, İstanbul 2008.**

Makalede; dinin tebliğcisi ve uygulayıcısı konumunda olan Hz. Peygamber'in yaşlılarla olan ilişkisi ve örnekliğinin günümüz insanına olumlu mesaj verme açısından fevkalade önemli olduğu belirtilmiş ve Hz. Peygamber'in yaşlılarla olan diyaloğu, yaşlılık olgusuna bakışı, yaşlılarla olan ilişkilerde nelere dikkat edileceği, hadislerde yaşlılara verilen değerin önemi üzerinde durulmuştur. Ayrıca huzurevlerinin gerekliliği/ıslahı ve alternatif kurumların tesisi meselesine de dikkat çekilmiştir.

Mehmet Özşenel, "Bir Hadis Usûlü Klasiği Olarak Ulûmü'l-Hadis ve Etkileri", ***İslâm ve Klasik,*** **s. 29-38, İstanbul 2008.**

Makalede; hadis usûlünün dönüm noktası şahsiyetlerden biri olan İbnü's-Salâh'ın (v. 643/1245) *Ulûmü'l-hadis*'i veya diğer adıyla *Mukaddime*'sinin daha sonra

gelen birçok usûl eserinin temel metnini teşkil ettiği belirtilerek, *Ulûmü'l-hadis*'in yazıldığı tarihten bugüne kadar ihtisar, şerh, hâşiye, ta'lik vb. türünden birçok çalışmaya konu olduğu ifade edilmiş ve eserin etkisinin boyutları ve klasikleşme süreci açıklanmaya çalışılmıştır.

Bünyamin Erul, "Tataristan'da Hadis Mirası, *Proceedings of the Second International Symposium on Islamic Civilisation in Volga-Ural Region", Kazan, 24-26 June 2005*, s. 273-291, Kazan 2008.

Tebliğde; Tatar âlimlerin hadisle ilgilerinin asırlardan beri varolduğu, halen kütüphanelerde korunabilmiş olan yüzlerce elyazması eser bulunduğu ifade edilerek, temel hadis kaynaklarından, hadis ilimlerine varıncaya kadar birçok önemli eserin asırlar öncesinden bölgeye bir şekilde girmiş olmasının hadis ilmine verilen önemi göstermeye yeteceği belirtilmiş ve Tataristan'da var olan hadis eserleri, hadis âlimleri ve hadis öğretimi kapsamlı bir şekilde değerlendirilmiştir.

Nevzat Aşık, "Hz. Peygamber'in Hadislerine Göre Çalışmak", *İslâm ve Çalışma Hayatı Ulusal Sempozyumu (25-27 Kasım-2005)*, s. 38-48, İzmir 2008.

Makalede; "Hz. Peygamber'in hadislerine göre çalışma" konusu incelenmiştir. Hz. Peygamber'in öncelikle her konuda olduğu gibi bu konuda da dolu dolu bir hayat sürdüğü, daima çalıştığı ve zamanını en iyi ve verimli şekilde planladığı ifade edilmiştir. Onun (s.a.v) sıradan bir gününü nasıl geçirdiği incelendiğinde sahip olduğu çalışma ruhunun ve azminin daha net anlaşılacağı belirtilerek bu konuda *"iki günü birbirine eşit olan ziyandadır"*, *"vakit nakittir"* ve *dört şey geri gelmez: "söylenen söz"*, *"atılan ok"*, *"geçen zaman"*, *"kaçırılan fırsat"* gibi hadis, atasözü ve vecizelerle konu işlenmiştir.

İ. Lütfi Çakan, "Bireysel ve Toplumsal Gelişmede Sünnetin Yeri ve Sahîh-i Buhârî", *Sünnet'in Bireysel ve Toplumsal Değişimdeki Rolü -Sempozyum-, 11-12 Mayıs 2007*, Meram/Konya, Konevi Kültür Merkezi, s. 41-47, Konya 2008.

Makalede; yaşadığı dönem itibariyle itikadî, siyasî ve kültürel tartışmaların kargaşa halini aldığı bir ortamda, h. III. / m. IX. asır İslâm dünyasında, muhaddis, fakih, mütekellim ve sosyolog olarak İmam Buhârî'nin, *Sahih*'inde, Sünnet'in, iki yönlü işlevini en geniş boyutlarda, sağlam sünnet verileriyle ve en kapsamlı biçimde ortaya koyan kişi olduğu, bu açıdan onun eserini detaylı tetkiklere tabi tutmanın gerekliliği vurgulanmıştır.

Mehmed Said Hatiboğlu, "İslâm'ın Doğru Anlaşılmasında ve Yaşanmasında Sünnet'in Yeri", ***Sünnet'in Bireysel ve Toplumsal Değişimdeki Rolü -Sempozyum-, 11-12 Mayıs 2007,*** **Meram/Konya, Konevi Kültür Merkezi, 2008, s. 29-36, Konya 2008.**

Makalede; Allah Teâla'nın Resûlünü hak din ile gönderdiği, İslâm'ın doğru anlaşılmasında ve yaşanmasında onun sünnetinin yeri ve önemi kısaca değerlendirilmiştir.

Ayhan Tekineş, "Modern Dönem Hadis Yorumculuğunda "Ben Merkezli" Yorum", ***Sünnet'in Bireysel ve Toplumsal Değişimdeki Rolü -Sempozyum-, 11-12 Mayıs 2007,*** **Meram/Konya, Konevî Kültür Merkezi, s. 241-250, Konya 2008.**

Makalede; öznenin metnin yorumunda kendini açıkça ifade etmesi, metin ile yorumcu arasındaki ilişkinin daha sıcak, daha açık olmasına yardımcı olabileceği, iletişim açısından, metnin mesajının okuyuculara daha kuvvetli yansıtılmasına katkı sağlayabileceği belirtilmiştir. Bunun yanında metnin nesneleştirilmesi ve metnin yorumcunun şahsî tercihlerine göre yorumlanması böylece metin ile okuyucu arasındaki bağın kapatılıyormuş gibi gözükürken daha da açılmasına sebebiyet verebileceği vurgulanmıştır.

Bünyamin Erul, "Temel Hadis Kaynaklarının Çevirileri Üzerine Bir Kritik", ***Sünnet'in Bireysel ve Toplumsal Değişimdeki Rolü -Sempozyum-, 11-12 Mayıs 2007,*** **Meram/Konya, Konevi Kültür Merkezi, s. 212-237, Konya 2008.**

Makalede; ülkemizde uzun yıllardan beri başlıca hadis kaynaklarının dilimize çevrilmesinin bir bakıma sevindirici olduğu ancak mevcut çevirilere çeviri tekniği, anlaşılırlık ve dil zevki vb. bakımlardan dikkatle bakıldığında, hayli problemli oldukları tespit edilmiştir. Bu problemlerden hareketle onların geneliyle ilgili şu değerlendirme yapılmıştır:

1. Birçok temel hadis kitabı defalarca basılmasına ve evlere girmesine rağmen maalesef yeterince okunmadığı, bunun en temel sebebinin, mevcut kitapların çevirilerinin dil bakımından problemli olmaları, dolayısıyla hadis ve sünnetin okunmasını olumsuz yönde etkiledikleri,
2. Söz konusu çevirilerin, hadis ve Sünnet'in doğru anlaşılmasını da engellediği hatta Sünnet'in yanlış anlaşılmasına, yanlış istidlallere ve yorumlara sebeb olduğu,
3. Hadis ve Sünnet hasımlarının eline bolca malzeme verildiği gibi tespitler yapılmıştır.

Bazen yapılan yanlış çevirilerin, Hz. Peygamber'e, İslâm'a dil uzatılmasına zemin oluşturduğu belirtilerek, hadis çevirilerinde görülen ama yıllardır ihmal edilen önemli sorunlar dile getirilmiş, yöntem hatalarının altı çizilmiş, ideal bir hadis çevirisinin nasıl olması gerektiğine dair bazı öneriler sunulmuştur.

Talat Sakallı, "Sünnetin Güncel Yorumu: Kıyamet Alâmetleri ile İlgili Hadislere Verilen Anlamlara Eleştirel Bir Bakış ve İlgili Hadislerin Anlaşılmasına Yönelik Farklı Bir Teklif", ***Sünnet'in Bireysel ve Toplumsal Değişimdeki Rolü -Sempozyum-, 11-12 Mayıs 2007,*** **Meram/Konya, Konevi Kültür Merkezi, s. 162-178, Konya 2008.**

Makalede şu sorular tartışılmıştır; kıyametin kopma anı kesinlikle ileri veya geri alınamayacağına göre, kıyamet alametleri olarak ifade edilen hadislerin de Hz. Peygamber'in ferdî ve ictimaî alanlarda ahlâkî bozulmaya karşı ümmetini uyarmasının anlamı nedir? İnsanlar bu uyarılara tamamen riayet ettiklerinde kıyameti erteleyebilme iktidarında mıdırlar? Böyle değilse, o zaman Hz. Peygamber'in bu tebliğlerinin kıyametin kopması açısından ne anlamı kalır? Şayet bu uyarılar ahirete hazırlık bağlamında zikredilmiş ise o zaman her insan için daha yakın olan kendi kıyametine yani ölümüne hazırlıklı olmanın farkı nerede kalacaktır? Ayrıca kıyamet alametlerine konu olan birçok fenomenin dinen yasak olmadığı halde kıyamet alameti olarak zikredilmesinin anlamı nedir ve bu mahiyette zikredildiği için dinî bir yasağı ifade eder mi? gibi sorular tartışılarak değerlendirilmiştir.

Salahattin Polat, "Sünnet'in Hayata İntikalindeki Gerilim Noktaları, Açmazlar ve Problemler", ***Sünnet'in Bireysel ve Toplumsal Değişimdeki Rolü -Sempozyum-, 11-12 Mayıs 2007,*** **Meram/Konya, Konevi Kültür Merkezi, s. 183-207, Konya 2008.**

Makalede; Sünnet'in hayata geçirilmesi projesini toplumun belirli kesimlerinin ideolojik ve siyasî tercihi gibi algılanıp direnç gösterilmesine yol açan algılamalar karşısında ne yapıyoruz? Sünnet'in bütün insanlığın huzur ve mutluluğunun kaynağı olduğunu gereği gibi ortaya kayabiliyor muyuz, bunu insanlara fark ettirebiliyor muyuz? Daha kuşatıcı bir Sünnet anlayışını nasıl geçerli kılabiliriz konusunda neler yapıyoruz? Etrafımıza nasıl bir vizyon sunuyoruz? Meşrû ve mesleğimizin verimliliğini sağlayacak örgütlenmeler konusunda mevcut imkânları ve potansiyellerimizi kullanıyor, yeni imkânlar üretme konusunda çaba gösteriyor muyuz? Hepsinden önemlisi Sünnet'in gönülleri dirilten derûnî ve rûhânî boyutunun camiamızda, kendi aramızda yani din görevlileri, din eğitimcileri ve öğrencileri arasında yaşanırlığı ve gelenekselleşmesi ne durumdadır? Mevlânâ'nın ifadeleriyle söylersek *"can peşinde miyiz yoksa ten peşinde mi"?* şeklinde soruların hesabını verebildiğimiz takdirde üzerimize düşeni yapmış sayılabileceğimiz ifade edilmiştir. Çünkü toplumsal alanda dinamik bir süreklilik kazanamayan hiçbir inanç sistemi, dünya görüşü, gelenek, söylem ve anlatının bunu sağlayabilenler karşısında rekabet etme ve yaşama şansı olmadığı belirtilmiştir.

Mustafa Ertürk, "Hz. Muhammed'e Atfedilen Şiddet İçerikli Rivayetlerin Bilimsel Değeri", ***Din ve Dünya Barışı: Uluslararası Sempozyum, 26-28 Nisan 2007,*** **s. 710-720, İstanbul 2008.**

Çalışmada; İslâm'ın terör ve şiddet dini olduğu, terörü teşvik ettiği şeklindeki günümüz İslâm aleyhtarlarının ileri sürdüğü iddiaların bilimsel değeri üzerinde durulmuştur. Neticede Afek ile Esmâ b. Mervân isimli kişilerin İslâm aleyhine şiir okudukları için acımasızca Hz. Peygamber'in emriyle öldürüldüklerine dair iki rivayetin, rivayet kabul kriterleri açısından asla kaynak değerinin olmadığı, muhtevalarının da İslâm'ın temel prensiplerine tamamen aykırı oldukları için kabul edilemeyeceği belirtilmiştir.

2009 YILI MAKALELERİ

İlkin Alimuradov, "Sekîne eş-Şihabî'nin Ahmet b. Harun el-Berdicî'nin Tabakât Adlı Eserine Yönelik Eleştirileri Üzerine", ***İslâm Hukuku Araştırmaları Dergisi,*** **sayı: 13, s. 489-496, Konya 2009.**

Makalede; hadis ilminin altın çağı olarak adlandırılan h. III. yüzyılı, Hz. Muhammed'in hadislerinin büyük hacimli kitaplarda toplandığı, hadis ilmine dair eser telifinin yaygınlaştığı, muhaddislerle ilgili araştırmalar yapılarak değerli eserlerin kaleme alındığı bir dönem olarak kabul edildiği, dolayısıyla mezkûr dönemle ilgili araştırmaların, İslâm düşüncesine dair görüşlerimizin oluşumundaki büyük önemi her zaman göz önünde bulundurulmasının önemi vurgulanmıştır. Çalışma, hadis ilmine verdiği eserleriyle ün kazanmış Ahmet b. Harun el-Berdicî hakkındaki yanlış değerlendirmelere cevap niteliğinde, hem de dönemin düşünce hayatını daha iyi anlama babında kaleme alınmıştır.

Ali Arslan, "Hadis Kaynaklarındaki Tarihe/Vâkıaya Aykırı Rivayetlerin Değerlendirilmesi", ***Hitit Üniversitesi Çorum İlâhiyat Fakültesi Dergisi*** **(*Gazi Üniversitesi Çorum İlâhiyat Fakültesi Dergisi*), c. 8, sayı: 16/2, s. 135-158, Çorum 2009.**

Makalede; hadislerin metin tenkidinde esas alınması gereken kriterler arasında hadis metinlerinin "tarihî bilgi ve vâkıaya arzı"nın özel bir öneme sahip olduğu belirtilerek öncelikle hadis eserlerindeki tarihî bilgi hatalarına örnekler verilmiş daha sonra da mevzûât eserlerinde tarihe aykırı rivayetlerin nasıl tenkit edildiği örnek eserler üzerinden gösterilmiştir. Bu tip rivayetler değerlendirilirken hadisteki genel tenkit metotlarına ilave olarak başka hususlar üzerinde de durulması gerektiği belirtilerek, İslâm tarihi açısından Vedâ Haccına kadar nesî uygulamasının bir şekilde devam etmesi, İslâm

takviminin Hz. Ömer devrinde kabul edilmesi ve bundan önceki olayların sonradan tarihlendirilmesinin, önemli bir etken olduğu belirtilmiştir.

Veli Atmaca, "Tecrîd-i Sarîh Muakddimesi'nin Kaynağı Meselesi (I) (Tedrîbu'r-Râvî'den Mukaddime'ye Aynen Alınan Konular)", *EKEV Akademi Dergisi-Sosyal Bilimler-*, c. XIII, sayı: 41, s. 79-90, Erzurum 2009.

Makalede; Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında ve Atatürk'ün isteği ile tercümesi talep edilen *Tecrid-i Sarih*'e, Ahmed Naim tarafından yazılan mukaddime'nin öneminin herkesçe takdir edildiği, esasen hadisçi olmayan müellifin, bu eserde vermiş olduğu bilgilerin derinliği ve genişliği itibariyle mukaddimenin, telif bir eser olmayacağı şüphesini uyandırdığı belirtilmiştir. Bu açıdan yapılan yüzeysel araştırmada, iki sayfadan fazla, on veya on iki sayfa tutarında benzerliklerin tespit edilmiş olmasının, malûm eserin telif değil adeta tercüme olduğunu düşündürdüğü, daha az miktardaki benzerliklerin tespitinin de kaçınılmaz bir görev olduğu vurgulanmıştır.

Halis Aydemir, "Isnad Models in the System of Transmission of Hadith and Their Evalution According to the Probability of Narrations Theory", *HTD*, c. VII, sayı: 1, s. 29-54, İstanbul 2009.

Makalede; hadis iliminde, bir rivayetin atfedildiği kaynağa aidiyetini belirlemede râvilerin güvenilirliği kadar isnadın niteliğinin de önemli bir yer işgal ettiği, bazı isnad türlerinin rivayetin kaynağa ait olma ihtimalini tayin etmede geri planda bırakılabildiği belirtilerek bu çerçevede teorik bir incelemeyi tespit ederek muhtemel sonuçları tartışılmıştır.

Nevzat Aydın, "H. II. Asırdaki "Sünnetin Neliği" Sorunu Bağlamında İmam Evzâî'nin Hadis ve Sünnet Anlayışı", *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi (www.dinbilimleri.com)*, c. IX, sayı: 1, s. 253-286, Samsun 2009.

Makalede; hadis ilmi açısından üzerinde durulması gereken dönemlerden en önemlisinin hicrî II. asır olduğu, bu dönemin sünnet anlayışlarına yönelik yapılacak çalışmaların, hadis tarihinin aydınlatılmasına ve günümüzde hadis ve sünnetin anlaşılması sorununun çözümüne katkı sağlayacağı belirtilmiştir. Çalışmada, h. II. asrın önde gelen fıkıh ve hadis otoritesi aynı zamanda Suriye ekolünün önemli temsilcisi olan, ilk musanniflerden İmam Evzâî'nin hadis ve sünnet anlayışı tespit edilmiştir. İki bölümden oluşan çalışmada, ilk olarak İmam Evzâî'nin hadis ve sünnet anlayışına yönelik eleştiri ve değerlendirmeleri, ikinci bölümde ise Ehl-i hadîs ekolünün oluşum sürecindeki rolü ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Süleyman Doğanay, "Yahudilerle Savaş Hadisinin İsnad Açısından Tenkidi ve Değerlendirilmesi", ***Bilimname: Düşünce Platformu,*** **c. VII, sayı: 16, s. 59-90, Kayseri 2009/1.**

Makalede; yahudilerle müslümanların savaşından bahseden hadisin tenkidi ve değerlendirilmesi yapılmıştır. Öncelikle tahric edilen bütün rivayetlerin hadise aidiyetinin tespiti için, rivayet metinleri belli kriterlere göre gruplandırılarak aralarında mukayeseler yapılmış, bu bağlamada rivayetlerin hadise aidiyetini tespitin isnad analizinin ilk basamağı ve temeli olduğu vurgulanmıştır. Daha sonra hadisin bütün rivayetlerinin senedleri birleştirilerek, isnad şeması inşa edilmiştir. İnşa edilen isnad şeması yapı olarak değerlendirilmiş, isnad zincirleri râvilerin durumları bakımından tenkit edilmiştir. Bu tenkit ve değerlendirmeler sonucunda, hadisin sıhhati ve zaafı konusunda yorumda bulunulmuştur.

Adem Dölek, "Ayetler ve Hadisler Işığında Çocuğun Yaşam Hakkının Korunması", ***Atatürk Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi (Atatürk Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi Dergisi),*** **sayı: 31, s. 61-82, Erzurum 2009.**

Makalede; tarih boyunca çocukların öldürülmesinin sebepleri ve onların öldürülmemeleri için alınan tedbirler ele alınmıştır.

Nevzat Aydın, "Sünenü'l-Evzâî" Adlı Eser Bağlamında Evzâî'nin Rivayet Metodu Üzerine", ***Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi (www.dinbilimleri.com),*** **c. IX, sayı: 3, s. 141-172, Samsun 2009.**

Makalede; günümüzde, sünnete ait bilgi ve belgelerin güvenilirliği sorununun çözümü noktasında özellikle hadislerin şifahî gelenekten yazılı kültüre aktarıldığı süreci yansıtan h. II. asırdaki rivayet metotları üzerine yapılacak çalışmaların önemi belirtilerek, ilk musanniflerden Evzâî'nin hadis rivayet metodu tespit edilmiş, *Sünenü'l-Evzâî* adlı eserinin tahlili yapılmış ve eserden hareketle Evzâî'nin rivayet metodu incelenmiştir. Evzâî'nin metodunun h. II. asırdaki hâkim rivayet geleneğini yansıtmakla birlikte, döneminin rivayet anlayışının oluşumunda izleri olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Muammer Bayraktutar, "İmam Şâfiî'de Hadisleri/Sünneti Anlama ve Değerlendirmede Temel Yaklaşımlar", ***Atatürk Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi (Atatürk Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi Dergisi),*** **sayı: 31, s. 83-125, Erzurum 2009.**

Makalede; günümüz hadisi-sünnet araştırmalarında yoğun olarak, geçen tarihî süreçte iz birakan âlimlerin ve ekollerin hadis-sünnet anlayışlarının konu edinildiği belirtilerek, sahâbe devrinden itibaren muhtelif âlimler ve ekoller tarafından hadisleri ve sünneti anlamada farklı yaklaşımlar sergilendiğinin bilindiği, bu tür araştırmaların hem geleneği tanımak hem de günümüze ışık tutması açısıdan büyük bir önemi olduğu ifa-

de edilmiştir. Bu düşünceden hareketle İslâm fıkıh düşüncesinin önde gelen şahsiyetlerinden, hadis-sünnet alanında önemli görüş ve değerlendirmelere sahip bir âlim ve fakih olan İmam Şâfiî'nin, Hz. Peygamber'in hadislerini/sünnetini anlama ve değerlendirmede sergilediği temel eğilimleri/yaklaşımları ortaya konmaya çalışılmıştır.

Mehmet Bilen, "Seyfüddin El-Âmidî'nin el-İhkâm fî usûli'l-ahkâm Adlı Eserinin "es-Sünne" Bölümünde Kullandığı Rivayetler", ***Uluslararası Seyfuddîn Âmidî Sempozyumu Bildirileri = International Conference on Sayf al-Din al-Amidi Papers,*** **s. 549-560, İstanbul 2009.**

Tebliğde; Seyfüddin el-Âmidî'nin eseri *el-İhkam fi usûli'l-ahkâm*'ın "es-Sünne" bölümünde kullandığı rivayetler ve onun bu rivayetlerle ilgili değerlendirme şekli ele alınmıştır. Âmidî'nin hadis kullanımının anlaşılması için "sünnet" konusunda kullanılan rivayetlerin kaynakları tespit edilmiş ve zayıf ve uydurma hadislerle ilgili tenkitleri yapılmıştır.

Selçuk Coşkun, "Bana Arz Olundu" Kalıbıyla Rivayet Edilen Hadislerin Menşei Üzerine", ***EKEV Akademi Dergisi -Sosyal Bilimler-,*** **c. XIII, sayı: 40, s. 427-446, Erzurum 2009.**

Makalede; Hz. Peygamber'den "bana arz olundu" kalıbıyla nakledilen hadislerin menşei konusunda temelde iki yaklaşım olduğu belirtilerek, bunlardan birine göre; Hz. Peygamber'in gaybı bilemeyeceği, gaybdan haber verme tarzındaki bu hadislerin, Hz. Peygamber adına yeni uydurulmuş veya daha önceki başka kaynaklardan alınarak hadisler arasına sokulduğu tespit edilmiştir. Diğer yaklaşıma göre ise; Hz. Peygamber'in, Kur'ân dışında da gayb bilgisine vakıf olabileceği, dolayısıyla gaybdan haber verme tarzındaki bu hadislerin, sahih olmaları durumunda, onun bu çeşit bilgilerine dayanmış olabileceği belirtilmiştir. Çalışmada söz konusu iki yaklaşım, "bana arz olundu" hadisleri bağlamında incelenmiş ve bu hadislerden temel hadis kaynaklarında geçip sıhhatine hükmedilenlerin Hz. Peygamber'in Allah ile Kur'ân dışında kurduğu bir iletişim vasıtasıyla alınmış olabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Mehmet Dilek, "Hadislerde "Arazi ve Mera Islahına" Yönelik Teşvikler", ***Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi (www.dinbilimleri.com),*** **c. IX, sayı: 3, s. 211-230, Samsun 2009.**

Makalede; hadislerdeki ifadelerden boş ve kullanılmayan, âtıl arazilerin ölü gibi olduğu, bu yerleri çeşitli işlemler sonucu gerek insanların ve gerekse hayvanların istifadesine sunmanın, onları diriltme/canlandırma anlamına geldiği, bu anlamda Hz. Peygamber'in: *"Kim ölü bir araziyi diriltirse onundur"* buyurmak suretiyle boş ve âtıl yerlerin

tarıma ve imara açılması konusunda teşviklerde bulunduğu ifade edilmiştir. Bu eylemin kişiyi mal ve mülk sahibi yapması yanında, rivayete göre, ondan insan, hayvan veya kuş istifade ederse sevap da kazandıracağı, burada hem dünyevî hem de uhrevî açıdan bir kazanç olduğu, bu tavsiye ve teşviklerin, toprakların tarıma açılmasına ve çevrenin imarına katkıda bulunduğu, günümüzdeki arazilerin ve meraların ıslahına yönelik projelerin de bu kapsamda değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Mehmet Eren, "Mahmûd b. Ahmed el-Hasîrî'nin (v. 636/1238) Hayatı, Eserleri ve Hadiscilik Yönü", *İslâm Hukuku Araştırmaları Dergisi,* sayı: 14, s. 291-310, Konya 2009.

Makalede; hicrî yedinci asrın önemli Hanefî fakihlerinden olan Hasîrî'nin, doğumu, yetişmesi ve ilmî çalışmaları, İmam Muhammed'in eserlerine büyük önem vermesiyle temayüz ettiği, bilhassa onun *el-Câmiu'l-kebîr'i* üzerine yazdığı biri muhtasar, diğeri geniş iki şerhinin önemli olduğu, fıkıh yanında hadis ilminde de sözsahibi bir âlim olduğu tespit edilmiştir. Onun, özellikle Müslim'in *Sahih*'ini rivayetle meşhur olduğu, öğrencileri arasında dönemlerinin önemli muhaddisleri olduğu belirtilmiştir.

Mehmet Eren, "Osmanlı Muhaddislerinden Yûsuf Bahrî'nin (v. 1245/1830) Çalışmaları", *İSTEM: İslâm San'at, Tarih, Edebiyat ve Mûsikîsi Dergisi,* c. VII, sayı: 13, s. 157-180, Konya 2009.

Makalede; çok yönlü, muhakkik-müdekkik bir Osmanlı âlimi olan Vezirköprülü Yûsuf Bahrî'nin, hadis, fıkıh ve tasavvuf gibi İslâmî ilimlerde büyük bir âlim olduğu, Kâdî İyâz'ın (v. 544/1149) *Şifâ*'sının ilk bölümünü şerh ettiği *Atâü'l-kâdiri'l-feyyâz* adlı yarım kalmış eserinin, onun İslâmî ilimlerdeki üstün derecesini gösterdiği belirtilmiştir. Çorum'daki Feyziyye Medresesi'nde müderris ve kütüphanenin yönetimini üstlenen Yûsuf Bahrî'nin, kırk yılı aşkın bir süre ilmî hayatın içinde bulunduğu, ayrıca el yazısı oldukça güzel ve okunaklı olduğu için, istinsah ettiği yazma eserlerin nüshalarının kıymetli olduğunu ve bunların neredeyse tamamının Çorum Hasan Paşa Kütüphanesi'nde bulunduğu tespit edilmiştir.

Zekeriya Güler, "Endülüs'te Bir Hadis ve Fıkıh Âlimi: İbn Hazm", *İSTEM: İslâm Sanat, Tarih, Edebiyat ve Mûsikîsi Dergisi,* c. VII, sayı: 14, s. 155-171, Konya 2009.

Makalede; İslâm medeniyetinin önemli bir parçası olan Endülüs'ün, hadis ve fıkıh ilminin gelişmesinde ve yayılmasında özel bir yeri olduğu belirtilerek, "Endülüs'te Bir Hadis ve Fıkıh Âlimi: İbn Hazm" ismini taşıyan bu makalede İbn Hazm, hayatı, ilmî ve ahlâkî kişiliği, usûlü, bazı görüşleri, bazı referansları, eserleri, vefatı gibi başlıklar

altında tanıtılmıştır. Zâhirî ekolünü benimsemiş olan İbn Hazm'ın (456/1063), başta hadis ve fıkıh ilmi olmak üzere kendisinden müstağni kalınamayacak çok yönlü ve köşe taşı bir âlim olduğu kadar, şiir, gazel, edebiyat ve düşünceleriyle sıra dışı ve müstesna bir şahsiyet olduğu, özellikle *el-Muhalla bi'l-âsar, el-İhkam fi usûli'l-ahkâm, Tavku'l-hamâme* ve *el-Ahlâku ve's-siyer fi müdâvâti'n-nüfûs* adlı eserleriyle dünyanın dört bir yanında tanınmış, coşku ve heyecan uyandıran bir âlim olduğu ifade edilmiştir.

Juynboll, G. H. A., "Erken Dönem Hadis Literatüründen Hareketle İlk Fukahâ Hakkında Bazı Mülâhazalar", Çev: Rahile Yılmaz, *HTD*, c. VII, sayı: 1, s. 121-144, İstanbul 2009.

Makalede; bir isnadı merfû haline getirmenin (Hz. Peygamber'e atfetmek) kabul edilmesinin, tarihsel gerçekliği şüphe edilemez seviyeye yükseltildiği, özetle, bu senaryoya göre İslâm'ın ilk döneminde çıkış sırasına göre; "belirli fukahanın sözleri", "mürsel isnadlarla desteklen sözler", "mevkuf isnadlarla desteklenen sözler" ve "merfû isnadlarla desteklenen sözler" şeklinde özetlenmiştir.

Halil İbrahim Kutlay, "Hadis Tahrîcine Esas Teşkil Etmesi Yönüyle CD'lerin İlmî Değeri: Mevsûatü'l-Hadîsi'ş-Şerif Örneği", *HTD*, c. VII, sayı: 1, s. 145-162, İstanbul 2009.

Makalede; hadislerin bilgisayar ortamına aktarılmasıyla ilgili olarak yapılan veya yapılacak bütün çalışmaların, iyi niyetli ve samimi çalışmalar olmayabileceğini, art niyetli ön yargılı veya kasıtlı çalışmalara karşı, Hadis CD'lerinin programlanması, yazımı ve çoğaltılması konusunda, tarihte yaşanan hadis uydurmacılığına ve hadis uyduranlara karşı değerli hadis âlimlerinin gösterdikleri itina ve titizliğin benzeri bir hassasiyet sergilenmesi gerektiği belirtilmiştir. İyi veya kötü niyetli hadis ilmine yönelik bütün çalışmaların "ilmî açıdan" bir tenkide tabi tutulması, ondan sonra yararlı veya zararlı olduğuna karar verilmesi gerektiği tespit edilmiştir.

Hüseyin Kahraman, "Fıkhî Hadislerin Delil Değeri Bağlamında "Ruâf Hadisi"nin Tahric ve Tenkidi", *UÜİF Dergisi*, c. XVIII, sayı: 2, s. 141-155, Bursa 2009.

Makalede; abdestin dinî bir temizlik olduğu, bu temizliğin Mâide sûresi 5/6'da emredildiği, bu âyetin aynı zamanda abdestin farzlarına da işaret ettiği, ancak bu konunun mezhepler arasında ihtilâflı olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca abdesti bozan şeyler konusunda da ihtilâf olduğu, bu ihtilâflardan birinin de vücudun herhangi bir yerinden kan çıkması ve çıktığı yerin etrafına dağılması olduğu belirtilmiştir. Diğer üç mezhebin aksine Hanefîler'in, bu durumun abdesti bozduğu kanaatinde oldukları, Nisâ 4/43 ve Mâide 5/6 âyetlerini delil getirdikleri ve çeşitli hadislerden de istidlalde bulundukları,

bu hadislerden birinin de “Ruâf Hadisi” olduğu belirtilerek, bu hadisin tahric ve tenkidi üzerinde durulmuştur.

Hüseyin Kahraman, “Hadislere Göre Kusmanın Abdeste Etkisi”, *UÜİF Dergisi,* c. XVIII, sayı: 2, s. 157-182, Bursa 2009.

Makalede; abdestin dini bir temizlik olduğu, bu temizliğin Maide sûresi 5/6’da emredildiği, bu âyetin aynı zamanda abdestin farzlarına da işaret ettiği, ancak bu konunun mezhepler arasında ihtilâflı olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca abdesti bozan şeyler konusunda da ihtilâf olduğu, bu ihtilâflardan birinin de kusma olduğu ve bu konuda üç farklı görüş ortaya konduğu belirtilerek, bu görüşler ve dayandıkları deliller değerlendirilmiştir.

Huriye Martı, “Mü’min Mü’minin Aynasıdır” Rivayeti Üzerine Bir İnceleme”, *SÜİF Dergisi,* sayı: 27, s. 39-63, Konya 2009.

Makalede; öncelikle ayna hadisinin sened tenkidi yapılmış Ebû Hüreyre ve Enes b. Mâlik’ten gelen toplam dokuz tarikından hiçbirisinin sıhhat şartlarını tam anlamıyla taşımayan rivayetin “hasen” olduğu ortaya konulmuş, aynı zamanda hadisin bir kısmını veya tamamını ihtiva eden mevkuf ve maktû haberler de derlenmiştir. Ardından hadisin metni tahlil edilmiş, ayna hadisinin olanı mı, yoksa olması gerekeni mi dile getirdiği ile başlayan bir dizi soruya cevap aranmıştır. Diğer taraftan, biri diğerinin aynası olan iki mü’minin etkileşimini, bu etkileşimin yollarını ve sonuçlarını açıklamak üzere yola çıkan anlatımlar incelenmiştir. Bu bağlamda hadis şerhlerinde karşımıza çıktığı üzere, her iki mü’mini de insan olarak anlayan ve rivayeti bağlamına uygun biçimde yorumlayan genel anlatım tarzının yanı sıra, hadisi beşerî ilişkiler bağlamında anlamak yerine, mü’min olan insan ile mü’min (güven kaynağı) olan Allah arasındaki ilişkiyle açıklayan ve insanı/insan kalbini yaratıcı’nın aynası olarak kabul eden tasavvufî yaklaşıma değinilmiştir.

Huriye Martı, “Olumsuz Kadın Algısının Uydurma Rivayetlerdeki İzleri”, *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi (www.dinbilimleri.com),* c. IX, sayı: 3, s. 101-115, Samsun 2009.

Makalede; uydurmaların arkasına sığınan illetli bakışın, kadına karşı olumsuz bir önyargı oluşturarak saygıdan, merhamet ve güvenden uzak bir ilişkiyi beslediği, kadın ve erkeği birbirlerinin yanı başında değil karşısında konumlandırdığı, sonuçta varılan noktanın, Hz. Peygamber’in öngördüğü bakış ile kadını, kadının sunduğu perspektif ile de hayatı görme imkânından mahrum ettiği belirtilerek, mevzû olduğu hakkında hadisçilerin ittifakı bulunan kadın konulu rivayetler incelenmiştir.

Ramazan Özmen, "el-Buhârî'nin Haber-i Vâhid Savunusunda Kullandığı Âyetler Üzerine Bir İnceleme", ***Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi (www.dinbilimleri.com),*** **c. IX, sayı: 1, s. 217-251, Samsun 2009.**

Bu çalışmada; hadis koleksiyonları arasında en meşhur eserin müellifi olan Buhârî'nin haber-i vâhid savunusunda kullandığı âyetler ele alınmıştır. Buhârî'nin *Sahîh'*inde bir bâb açarak bu konuya yer verdiği ve haber-i vâhidin itikâdî değil de amelî konularda hüccet olduğunu savunduğu, bu savunusunda bazı âyetleri ve ağırlıklı olarak da hadisleri delil olarak kullandığı vurgulanmıştır. Çalışmada Buhârî'nin haber-i vâhid savunusunda argüman olarak kullandığı âyetler ve bunların ilgili mevzuya delâlet yönleri üzerinde durulmuştur.

Ramazan Özmen, "el-Buhârî'nin Haberü'l-Vâhid Savunusunda Kullandığı Hadislerin Hücciyeti Üzerine Bir İnceleme", ***EKEV Akademi Dergisi -Sosyal Bilimler-,*** **c. XIII, sayı: 39, s. 133-154, Erzurum 2009.**

Makalede; haber-i vâhidin hücciyeti meselesi ve buna bağlı olarak epistemolojik değeri, İslâmî ilimler geleneğinde oldukça erken dönemlerden itibaren üzerinde hassasiyetle durulan bir konu olup, sadece hadis ilminin değil, diğer bütün İslâmî disiplinlerin de en temel meselelerinden birisi olduğu tespit edilmiştir. Buna bağlı olarak farklı disiplinlerde söz sahibi olan âlimlerin, hücciyetine karşı yöneltilen itirazları cevaplamak amacıyla haber-i vâhidi çeşitli deliller kullanmak suretiyle savundukları belirtilerek, Buhârî'nin haber-i vâhid savunusunda kullandığı hadiser ve bu hadislerin meseleye delalet yönleri üzerinde değerlendirme yapılmıştır.

Zişan Türcan, "Fırat Rivayeti Üzerine Bir İnceleme (Hadis- Tarih İlişkisi Bağlamında)", ***SÜİF Dergisi,*** **sayı: 27, s. 113-139, Konya 2009.**

Makalede; gelecekten haber veren fiten türü rivayetlerin temel hadis kaynaklarında ve bu eserler üzerine yazılan şerhlerde genellikle kıyamet alametleri ile ilişkilendirildikleri ve Hz. Peygamber'in birer mucizesi şeklinde değerlendirildiği belirtilmiştir. Gelecekle ilgili olarak bir kısmı spesifik işaretleri de barındıran bu rivayetlerin hem Hz. Peygamber'in gayb bilgisi, hem de hadis usûlünde tespit edilen kriterler çerçevesinde yeniden ele alınması gerektiği ifade edilerek, bu rivayetlerde kullanılan kalıpların diğer kültürlerde özellikle yahudi kültüründe de mevcut olması onların kaynağı ve nakledilme sürecinde maruz kaldıkları râvi tasarrufları üzerinde yeniden düşünmeyi zorunlu kıldığına işaret edilmiştir. Fiten edebiyatının birbirinden farklı türden rivayetleri barındırması, genel çerçevesine ilişkin bir bilgi eşliğinde, rivayetlerin ya da rivayet gruplarının teker teker ele alınması, hangilerinin gelecekten haber verdiğini, hangilerinin

genel bir mesaj barındırdığını tespit etmenin önemli olduğu belirtilerek, fiten edebiyatında meşhur bir örnek sayılabilecek "fırat hadisi" incelenmiştir.

Zişan Türcan, "Hadis Şerhçiliğinin Doğuşu ve Gelişimi", ***Hitit Üniversitesi Çorum İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **c. 8, sayı: 16/2, s. 101-133, Çorum 2009.**

Makalede; hadise ilginin başlangıçta, kişilerin Hz. Peygamber'in tavsiyeleri doğrultusunda yaşama arzularından doğduğu ve bu ilginin "anlama" çabası ile sınırlı olduğu, hadislerin metinleşmesi ile birlikte "yorumlama" dönemine girildiği, bu anlama ve yorumlama faaliyeti münferit hadislerin yorumu şeklinde iken, -otorite kazanma süreçlerine bağlı olarak- belli hadis kitaplarının esas alınmasıyla birlikte dördüncü asırda "hadis şerhi"nin kendine özgü yapı ve sistematiği olan bir edebiyat türü haline geldiği, hadisleri anlama, yorumlama ve şerh etme geleneğinin, "münferit rivayetlerin izahı", "belli bir kitabın rivayetlerinin yorumu" ve "belli bir hadis kitabının şerhi" çizgisini takip ettiği tespit edilmiştir.

Zişan Türcan, "Üçüncü Asır Hadis Musannefatı Üzerine eş-Şâfiî'nin Etkisi", ***HTD,*** **c. VII, sayı: 1, s. 87-100, İstanbul 2009.**

Makalede; Muhammed b. İdris eş-Şâfiî'nin merfû hadisleri, sünnetin yegâne kaynağı olarak tespiti ve onun yaklaşımının bazı hicrî III. yy. hadis kaynaklarındaki rivayetlerin sıhhatine etkisi ele alınmıştır. Onun, sünneti merfû hadislere dayandırma gayretinin bu dönemde başlamış genel bir eğilimin tezahürü olarak düşünülebileceği, bu teşebbüsün hadis literatürüne yansımasının merfû hadisleri diğerlerinden ayırma çabalarında kendisini gösterdiği, hadis musennefatından maktû, mevkuf ve munkatı' hadisleri çıkarma çabalarında Şâfiî'nin dönemine gelinceye kadar güçlenmiş bir genel eğilimin etkisi varsa da bu yaklaşımın ve değişimin bazı araştırmacılar tarafından Şâfiî'ye atfedildiğinin de göz ardı edilmemesi gerktiği belirtilmiştir.

Arif Ulu, "Cerh ve Ta'dîl Açısından "İmâm Fi'l-Hadîs" ve "İmâm Fi's-Sünne" Tabirleri", ***HTD,*** **c. VII, sayı: 1, s. 55-86, İstanbul 2009.**

Makalede; cerh-ta'dîl faaliyetinde râvilerin durumunu açıklamak için pek çok tabir geliştirildiği, "İmam" tabirinin de hicrî II. asırdan itibaren bu faaliyette sıkça kullanılan ta'dîl dîl lafızlarından olduğu ifade edilmiştir. Bu tabirin, "imâm" ve "eimme" şeklinde mutlak olarak kullanıldığı gibi "imâm fi'l-hadîs", imâmü'l-hadîs", "imâm fi's-sünne" gibi terkip halinde de kullanıldığı, bazı kişiler hakkında sadece "imâm fi'l-hadîs", bazıları hakkında "imâm fi'sünne", bazıları hakkında ise her iki tabir bir arada "imâm fi's-sünne ve imâm fi'l-hadîs" kullanıldığı, bu bağlamda bazen bir kişı hadiste

imam kabul ediliyorken sünnette imam kabul edilmediği bazen de bir kişi sünnette imam kabul ediliyorken hadiste kabul edilmediği tespit edilmiştir.

Ahmet Yıldırım, "Amidî'nin Eserlerinde Hadis Bilgisi ve Hadis Kullanımı", ***Uluslararası Seyfüddîn Âmidî Sempozyumu Bildirileri = International Conference on Sayf al-Din al-Amidi Papers,*** **s. 537-548, İstanbul 2009.**

Makalede; Âmid'de (Diyarbakır) doğan ve buraya nispetle "Âmidî" lakabıyla şöhret bulan Seyfüddîn Âmidî'nin (v. 631/1233), Eş'arî kelâmcısı ve ve usûl-i fıkıh âlimi olarak bilindiği ve kelâm, usûl-i fıkıh, felsefe ve mantık sahasındaki eserleriyle tanındığı belirtilmiştir. Ayrıca kaynakların onun müdakkik bir âlim, kuvvetli bir hatip ve iyi bir müderris olduğunu, bu özellikleriyle İslâm düşünce tarihinde yer edindiği ve farklı görüşleriyle dikkatleri üzerine çektiği belirtilmiştir. Onun düşünce sistemini şekillendiren pek çok unsur bulunduğu bunlar arasında bilhassa Hz. Peygamber ve onun sünnet/hadislerinin gerek teorik ve gerekse pratik açıdan önemli olduğu, usûl-i fıkıh eseri olarak kabul edilen *el-İhkâm fî usûli'l-ahkâm* başta olmak üzere diğer eserlerinde sünnet/hadis kültürü, bilgisi ve kullanımıyla ilgili bilgilere yer verdiği ifade edilerek, Âmidî'nin bu yönünü ortaya çıkarmak hedeflenmiştir.

Ahmet Yıldırım, "Tasavvufa Kaynaklık Etmesi Bakımından Bazı Kudsî Hadisler ve Değeri", ***Avrupa İslâm Üniversitesi İslâm Araştırmaları = Islamic University of Europa Journal of Islamic Research,*** **c. II, sayı: 3, s. 90-101, Ankara 2009.**

Makalede; tasavvuf literatüründe nebevî hadislerin yanında kudsî hadis olarak kabul edilen pek çok rivayetin bulunduğu belirtilerek, kudsî hadislerin konu dağılımının daha çok fezâil ağırlıklı olması bu tür rivayetlerin tasavvuf ehli tarafından kullanılmalarına etken olduğu tespit edilmiştir. Hadis ilmi açısından bu tür rivayetlerin gerek sened gerek metin açısından değerinin ortaya konması gerektiği vurgulanmıştır.

Enbiya Yıldırım, "Hadislerin Teâruzunda Âmidî'nin Takip Ettiği Tercih Yöntemleri", ***Uluslararası Seyfuddîn Âmidî Sempozyumu Bildirileri = International Conference on Sayf al-Din al-Amidi Papers,*** **s. 515-536, Ankara 2009.**

Tebliğde; fukahânın teşrî alanına giren hadisleri değerlendirirken gösterdiği yoğun çabanın bir bölümünü oluşturan "çelişik hadisler arasında tercihe başvurma" yöntemi Âmidî özelinde ele alınmıştır. Bunun hem fukahânın yoğun çabasını bir nebze yansıtacağı, hem de kelâm, mantık, hilaf, cedel ve hukuk metodolojisi alanlarında üstat olan Şâfiî mezhebi bilginlerinden Âmidî'nin söz konusu alandaki yaklaşımını ana hatlarıyla göstereceği belirtilmiştir. Âmidî'nin, İslâm hukukunun belli bir periyodun ardından tamamen sistemleştiği bir dönemde yaşamış olması yanında bulunduğu bölgenin

İslâmî ilimlerin merkezini teşkil etmesi hasebiyle ele alınmayı fazlasıyla hak ettiği ifade edilmiştir.

Enbiya Yıldırım, "Hz. Musa'nın Ölüm Meleğini Tokatlaması -Bir Rivayetin Tahlili-", *CÜİF Dergisi,* c. 13, sayı: 2, s. 21-37, Sivas 2009.

Makalede; güvenilir hadis kitaplarında yer alan bazı hadislerin sıhhatleri etrafında yüzyıllardır devam eden tartışmalar olduğu, bazı bilginlerin bu tür hadisleri çeşitli gerekçelerle sahih kabul etmezken bazılarının da makûl ve anlaşılabilir yorumları olduğunu söyleyerek savundukları belirtilmiştir. Söz konusu tartışmalarda İsrâiliyyât'tan geldiği iddiasıyla eleştirilen rivayetlerin büyük bir yer tuttuğu ifade edilerek, Hz. Musa'nın ölüm meleğini tokatlayarak gözünü çıkardığına dair, sened itibariyle sahih olan rivayet metin açısından incelenmiştir.

Enbiya Yıldırım, "Kudsî Hadisler Üzerine Genel Bir Değerlendirme", *CÜİF Dergisi,* c. 13, sayı: 2, s. 39-47, Sivas 2009.

Makalede; kudsî hadislerin genel hadis külliyatı içinde oldukça geniş bir yer tuttuğu, bu tür hadislerin nasıl konumlandırılacağı hususunda bazı genel kabuller oluşmuşsa da konunun son derece netameli olduğu tespit edilmiştir. Söz konusu hadislerin kendi içlerinde birtakım problemler taşımaları yanında bazı hadislerde geçen hususların Ehl-i Kitap kültürü içinde de yer alması konunun derinlemesine çalışılmasını hak ettiği belirtilerek kudsî hadislerle ilgili problemler genel olarak değerlendirilmiştir.

Ali Aksu, "Hz. Peygamber'in Tarihî Olaylarla İlgili Dualarından Örnekler", *DİD (Diyanet İşleri Reisliği Yıllığı),* c. XLV, sayı: 4, s. 109-126, Ankara 2009.

Makalede; Hz. Peygamber'in, barışta ve savaşta Allah'a karşı kulluk vazifesi olan duayı yerine getirdiği, insanların hidayete ulaşmaları için Allah'a yalvardığı, kesinlikle şahsî bir olay için beddua etmediği, bunun nedeninin, İslâm'ın bağışlamaya daha çok önem vermesi olarak kabul edildiği belirtilmiştir. Rahmet peygamberi olan ve ahlâkını Kur'ân'dan alan Hz. Muhammed'in mümkün mertebe beddua etmemeye özellikle şahsı için özen gösterdiği, Hz. Peygamber'in genellikle İslâmiyet'e direnenlere beddua etmek yerine, onların hidayete ermeleri için dua ettiği, Taif'te karşılaştığı çirkin saldırı karşısında yaptığı duanın, bunun en güzel örneği olduğu, ancak ashabına yapılan zulüm ve ihanete de duyarsız kalmadığı, bu nedenle zaman zaman az da olsa beddua ettiği ifade edilmiştir.

İlyas Canikli, "İtaat Kültürünün Oluşmasında Hadislerin Rolü", *İslâmî İlimler Dergisi,* c. IV, sayı: 1-2, s. 307-328, İstanbul 2009.

Makalede; itaatin sadece resmî düzeyde yöneten-yönetilen ilişkilerini ilgilendirdiğini söylemenin mümkün olmadığı, itaatle ilgili söylenenlerin, itaat kültürünün siyasî ve dinî cemaat grupları içerisindeki yöneten-yönetilen ilişkileri için de geçerli olduğu, çünkü aynı olumsuzlukların, siyasî ve dinî cemaat gruplarının bazılarında görüldüğü ifade edilmiştir. Herhangi bir grup içerisindeki itaat anlayışını en güzel şekilde özetleyen olayın, komutanları tarafından ateşe girmesi emredilen askerlerin komutanın bu isteğine karşı çıkmaları ve Hz. Peygamber'in de komutanın tutumunun yanlış olduğunu ortaya koyması olayı olduğu belirtilmiştir. Dinin temel kaynaklarını referans alanların, diğer konularda olduğu gibi bu konuda da kriter olarak Kur'ân ve Hz. Peygamber'in sahih uygulamalarını örnek almak durumunda oldukları, bu hususta da sağlıklı bir anlayış ortaya konulmak isteniyorsa, her türlü tarihî yanlışlardan ve yargılardan uzak, ana kaynaklar esas alınarak kişilerin değil de İslâm'ın ilkeleri göz önünde bulundurularak, İslâm tarihinde meydana gelen olaylar sebep-sonuç ilişkisi çerçevesinde bir sorgulanmaya tabi tutularak, siyasi yenilenme gerektiği vurgulanmıştır.

Huriye Martı, "Hadis Usûlü Bilincinin Geliştirilmesi Bağlamında İlâhiyat Fakütlesi Öğencilerinin Usûl Algısına Yönelik Ampirik Bir Çalışma", ***SÜİF Dergisi,*** **sayı: 28, s. 45-65, Konya 2009.**

Makalede; hadis öğretiminin vazgeçilmez ve hatta öncelikli öğesi olarak değerlendirilen hadis usûlü derslerinin, müfredât, üslûp ve süreç bakımından öğrenciyi hadis usûlü'nün işaret ettiği anlam dünyasının ancak kısıtlı bir bölümüyle tanıştırabildiği belirtilmiştir. Çalışmanın öncelikle, hadis öğretim tarihimizin bir kesitine referansla, günümüzde bazı İlâhiyat fakültelerinde hadis usûlü öğretiminin, bu öğretimin muhatabı olan öğrenciler tarafından nasıl algılandığını soruşturmak gibi pratik bir amaca yönelik olduğu ifade edilmiştir. Pragmatist bir yaklaşımın etkisinde oldukları varsayılan gençlerin, hadis usûlü gibi teorik bir bilginin faydası ve gereği konusundaki düşünceleri, hadis usûlü ile hadis metinleri arasında bağ kurma başarıları ve usûl dersinin işleniş tarzına dair teklifleri bir anket yardımı ile tespit edilmeye çalışılmıştır. Ancak bu tür bir pratik amacı anlaşılır kılabilmek için hem kendisini hem de hadis usûlü öğretimini daha geniş bir bağlama yerleştirme ihtiyacı hissedildiğini bu sebeple ilk adımda "hadis usûlü" tabirinin en geniş anlamlarıyla neyi gösterdiği sorusuna cevap aranmış, son tahlilde ise hadis usûlü dersleri aracılığı ile bu bilim dalına yönelik bir bilinç gelişimini hedefleyen öneriler sunulmuştur.

Ahmed Ürkmez, "Tarih Kaynaklarından Özgün Bir Hadisçi Portresi: Şa'bî", ***SÜİF Dergisi,*** **sayı: 28, s. 123-152, Konya 2009.**

Makalede; Ebû Amr Âmir b. Şerahil eş-Şa'bî'nin (v. 110/728), hareketli kişiliği, derinlikli düşünceleri, eşsiz hatırası ve sağlam rivayetleri ile ön plana çıkan ve hadis, tefsir, fıkıh, İslâm tarihi ve Arap dili gibi pek çok branşın oluşumu üzerinde büyük etkisi olan bir tabiîn âlimi olduğu tespit edilmiştir. Beş yüzü aşkın sahâbiyle görüşme imkânı bulmuş olan Yemen asıllı bu âlimin, hadis rivayetini fazla önemsememekle haksız olarak eleştirilen kent Kûfe'nin hadis ekolünü kuran kişilerden birisi olduğu, görüşleri sonradan farklılaşmış bile olsa İmam Ebû Hanîfe'yi keşfedip ilim dünyasına hediye edenin de yine Şa'bî olduğu, hadis açısından bakıldığında ise çalışma, sadece senedlerde geçen birer isim olarak tanınan pek çok râvinin ne denli orijinal ve çok boyutlu bir hayat hikâyesine sahip olduğu vurgulanmıştır.

Salahattin Polat, "Kavramsal Çerçevesi, Boyutları, Temel Problemleri, Kısa Tarihi, (İslâmî İlimler İçin Önemi ve Vadettikleri", *İslâmî İlimlerde Metodoloji (Usûl) Meselesi* 3, s. 299-375, İstanbul 2009.

Bu çalışmada; önce Türkçe'deki "metin tenkidi" kavramının çok anlamlılığı problemi üzerinde durulmuş, sonra günümüz ilimler tasnifi içinde metin tenkidinin yeri ve disiplinin boyutları ele alınmış son olarak da metin tenkidi ile ilgili bazı yanlış anlayışlara temas edilmiştir. Çalışma, ilk olarak kavramın çokanlamlılığı ile İslâm dünyasında ve ülkemizdeki kullanımının uluslararası kullanımından farklılaşması problemine çözüm getirilebilmesi konusunu tartışmaya açmayı, ikinci olarak da bir disiplin olarak "metin tenkidi"nin mahiyeti ve boyutlarını ortaya koymayı amaçlamıştır.

Emin Aşıkkutlu, "Metin Tenkidi"ne Dair Müzakere Metni", *İslâmî İlimlerde Metodoloji (Usûl) Meselesi* 3, s. 377-382, İstanbul 2009.

Makalede; günümüzde Batı Dünyası'na kıyasla İslâm dünyasında metin tenkidi çalışmalarının epeyce cılız kaldığı tespitine katılmakla birlikte, aslında sürekli gelişmeye açık ve muhtaç olan metin tenkidi çalışmalarını İslâm dünyasında ikinci asrın başlarına değil, birinci asrın başlarına kadar götürmek mümkün gözüktüğü belirtilmiştir. Diğer taraftan sahâbe döneminden itibaren muhaddislerin hadisin sıhhatini tespit için ortaya koydukları, gerek hadislerin kaydı, zabt, istinsah, mâna ile rivayeti, birbiriyle mukayesesi vb. konulara dair esaslar, gerekse hadis nüshalarına düşülen istinsah, rivayet, icâzet, mücâlese ve sema' kayıtları, erken dönem metin tenkidi çalışmalarının ciddiyeti açısından önemli olduğu, özellikle şerhçiliğin geliştiği dönemlerde, meselâ İbn Hacer'in *Fethü'l-bârî*'si gibi hacimli hadis şerhlerinde şerhe konu olan metnin değişik nüshalarına ve bu nüshalar arasındaki rivayet farklılıklarına işaret edilmesinin de bu çerçevede değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Abdullah Aydınlı, "Metin Tenkidine Dair", *İslâmî İlimlerde Metodoloji (Usûl) Meselesi 3*, s. 383-385, İstanbul 2009.

Tebliğde; "metin tenkidi" teriminin Batı'da ve bizde zaman zaman/yer yer farklı anlamlarda kullanıldığı, bunun için bunlardan birini doğru, diğerlerini yanlış görmekten ziyade birinin diğerlerine tercihi veya yeni bir tanım yapılması gerektiği belirtilerek, "tektipleştirme doğru ve mümkün değildir" denilmiş, Batı'da görülen bazı tenkit esaslarıyla hadisçilerinkilerin benzerliklerinin bir etkileşim olarak değerlendirilebileceği, mesela "paralel pasaj" ile "hadis hadisi tefsir eder", "her durum özeldir" ile "her rivayet aynıdır" anlayışları gibi... örnekler verilmiştir. Çalışmada hemen hemen her konuda alternatif/istisnaî görüşlere atıfların yapılmış olması, konunun, uygulama ve uygulayıcının tavrı/zihniyetiyle ilişkisini öne çıkarttığı, zaten senediyle birlikte hadisi bir "metin" kabul edecek olursak onun tenkidinde yazarın niyetinin önemli ve belirleyici olduğu, bu durumda sorunları asgariye indirmek ve kısmen objektiflik sağlamak maksadıyla baştan uyulacak bir çerçeve belirlenmesi ve sened tenkidine öncelik ve ağırlık verilmesi gerektiği ifade edilerek, bunun kesin çözüm olmayacağı, bunu yapacak olanın da bazı tercih ve tasarruflarının sonucu etkileyeceği belirtilmiştir.

Mehmet Erdoğan, "Metin Tenkidine Dair", *İslâmî İlimlerde Metodoloji (Usûl) Meselesi 3*, s. 386-391, İstanbul 2009.

Makalede; daha önce hadis şerhlerinin, içinde hadis metnini de içermesi sebebiyle ait olduğu kitabın bir başka nüshası sayılması şeklinde bir ifade geçtiğini, bunun fıkıh metinleri ve şerhleri için de aynısı ile söz konusu olduğu, ancak fıkıh kitaplarında başka mezheplere ait bu türden nakiller söz konusu olduğunda atıf ve isnadların mevsukiyetinin de önemli bir sorun olduğu hususu dile getirilmiştir.

Mustafa Ertürk, "Hadis İlminde Metin Tenkidi'nin Uygulamasına Yönelik Bazı Sorunlar", *İslâmî İlimlerde Metodoloji (Usûl) Meselesi 3*, s. 392-397, İstanbul 2009.

Tebliğde, bir metnin yazılma aşamasından çoğaltılması/teksiri aşamasına varıncaya kadar pek çok konu üzerinde detaylı bir şekilde durulmuş, ağırlıklı olarak bu hususla ilgili müzakereler yapılmış, hadis ilmindeki problemlere de işaret edilmiştir.

İbrahim Hatiboğlu, "Metin Tenkidi Çerçevesi, Boyutları, Temel Problemleri, İslâmî İlimler Açısından Önemi ve Vaat Ettikleri" Konulu Sunum Üzerine", *İslâmî İlimlerde Metodoloji (Usûl) Meselesi 3*, s. 398-404, İstanbul 2009.

Makalede; bize düşenin, metin tenkidi konusunda akademik alanlara yönelmek ve genç nesil talebelerimizi bu sahaya yönlendirmek olduğu, özellikle butün çalışmala-

rın uzun soluklu biçimde sürdürülebilmesi için; kişinin yazdığı makale sayısı, puanı, neşredilen çalışmalarının sayısı, popüler din hizmetlerine tahsis ettiği mesaisi vb. cenderesinden kurtulunmasının zorunlu olduğu tespit edilmiştir. Klasik İslâm literatürünü doğru ve derinlemesine üretebilmeye imkân veren her türlü katkıyı, diğer medeniyetlerin kazanımlarının da göz ardı etmeden metin tenkidi konusunda derinleşmenin geleneksel düşüncemizin özüyle çelişen bir tarafının bulunmadığı vurgulanmıştır.

Fikret Karapınar, "Metin Tenkidi" Müzakeresi", *İslâmî İlimlerde Metodoloji (Usûl) Meselesi* 3, s. 405-416, İstanbul 2009.

Tebliğde; ülkemizdeki yazma eserlerin envanterlerinin tam olarak tespit ve tasnif edilmesi, ardından künye bilgilerinin doğru bir şekilde hazırlanması, mecmuaların acilen elden geçirilerek risalelerin isimleri ve kime ait olduklarının tespit edilmesi, karışıklıkların düzeltilmesi, ayrıca rehabilitasyon merkezleri ve cilt tamir bölümleri vs. kurulması, projeler hazırlanarak ortak çalışma ekipleri oluşturulup önem sırasına göre yazmaların metin tenkidi yapılması önerilerek, üniversitelerde tarihî eser ve malzemelerin restorasyonu ile ilgilenen sanat tarihi, arkeoloji, mimarlık gibi bölümler kurulmuşken ve konuyla ilgilenen başka kurumlar da varken, yazma eserler ile ilgili bölümlerin/kurumların kurulmamasının, dünya yazmalarının 1/3 topraklarında barındıran ülkemiz için büyük bir ayıp ve eksiklik olduğu vurgulanmıştır. Müellif, araştırmacının ileriki yaşlarda tahkik yapması, gençlerin yapmaması fikrine katılamadığını ifade ederek, metin tenkidinin, bu işi iyi bilen uzmanların gözetiminde olduğu sürece her zaman yapılabileceği, yazma merakının bir virüse benzediği, bunun insana bulaştı mı bir daha çıkmayacağı, bu da kişiye erken yaşlarda bulaşırsa verim elde edilebileceği yoksa çok zahmetli olduğu için pek çok araştırmacının bundan kaçacağı belirtilmiştir. Özellikle metin tenkidinin kurumsallaşmadığı ve küçük görüldüğü bu ülkede tahkik işinin basit bir "metin neşri hazırlama" olayı olarak görülmemesi, yazma eserlerle uğraşanların, pek bilgi paylaşmadıkları ve son derece ketum oldukları da ifade edilmiştir.

Yavuz Köktaş, "İslâmî İlimlerde "Metin Tenkidi" Üzerine Bazı Düşünceler", *İslâmî İlimlerde Metodoloji (Usûl) Meselesi* 3, s. 417-436, İstanbul 2009.

Çalışmada; metin tenkidi anlayışının veya hangi yöntem seçildiğinin, hangi yönteme göre metin tenkidi yapmanın isabetli olacağının daha net ortaya konulması gerektiği, onarım tashih ve inşa işinin nasıl pratiğe döküleceği daha açık olarak ortaya konulursa tartışma ve katkıların da bir o kadar netlik kazanacağı belirtilmiştir.

Süleyman Doğanay, "Üslûp ve Edebî Terkîbinden Hareketle Hadis Tenkidi", *HTD*, c. VII, sayı: 1, s. 7-28, İstanbul 2009.

Makalede; üslûp ve kompozisyon özellikleri ekseninde hadis metinleri, bileşenleri ve bileşenlerinin kaynağı açından analiz edilmiştir. Öncelikle Hz. Peygamber'in dil ve üslûp özelliklerine dikkat çekilmiş, türü ve konusuna bağlı olarak her bir hadis metnine özgü ayrı bir üslûbun olabileceğine vurgu yapılmıştır. Bu bağlamda, üslûp ve kompozisyon özellikleri ekseninde hadisleri bileşenleri açısından analiz etmenin anlamadaki önemine dikkat çekilmiştir. Özellikle farklı bileşenleri ihtiva etmesi muhtemel bazı hadis/rivayet metinlerindeki kırılma noktalarını tespit etmenin imkânı sorgulanmış, sözkonusu metinlerin bileşenlerinin kaynağı açısından analizine ilişkin ihtimaller ve problemler ele alınmıştır.

Raşit Küçük, "Metin Tenkidine Dair", ***İslâmî İlimlerde Metodoloji (Usûl) Meselesi 3*****, s. 436-441, İstanbul 2009.**

Makalede; yorumlardan hareketle bir hadisin uydurma, yanlış ve asılsız olduğunu söyleme alışkanlığından vazgeçmek gerektiği, yorumun, kişilerin mezhebine, meşrebine, ideolojisine ve benzer özelliklerine göre değişebileceği, dolayısıyla tamamen indî mütalaa şeklinde olan yorumları hadisten apayrı bir şey olarak düşünmek gerektiği belirtilmiştir. Bunun sadece hadisle ilgili olmayıp, aynı durumun Kur'ân âyetlerinin indî tefsir/te'vil/yorumlarında da görüldüğü, böyle bir sebeple nasıl yanlış yorumlanan âyet hakkında şüpheye düşmemiz gerekmiyorsa, sıhhati sabit olan sünnet ve hadis malzemesi hakkında da zihinlerde şüphe uyandırmamak gerektiği, Kur'ân'dan; hadis ve sünnetten, hatta dinimizin çok temel bilgilerinden mahrum bazı kimselerin bir hadis, bir peygamber buyruğu duydukları zaman dudak bükerek, "Kur'ân'da var mı?" gibi bir soru sormalarının öğrenme arzusuyla açıklanamayacağı ifade edilmiştir.

Şükrü Özen, "Metin Tenkidi" Üzerine Bazı Tespitler ve Öneriler", ***İslâmî İlimlerde Metodoloji (Usûl) Meselesi 3*****, s. 446-470, İstanbul 2009.**

Makalede; ilk Hanefî metinlerden günümüze kadar gelinerek temel eserlerin sağlıklı bir şekilde ortaya çıkarılmadığı, müellifin Serahsî'nin (v. 483/1090) *el-Mebsût*'unun Türkçe tercümesi üzerine çalışan bir heyette yer alan ve matbu nüshayı bazı yazmalarıyla da karşılaştıran bir arkadaşından edindiği bilgiye göre matbu nüshada hatırı sayılır oranda kelime, cümle ve paragraf düşüklükleri bulunduğu, matbu eserlerde görülen bu tür eksikliklerin ve farklılıkların bizzat müellifin eser üzerinde zaman içinde yaptığı tasarruflardan kaynaklanmış olabileceği gibi müstensihlerin yahut eseri yayımlayanların hatalarından da kaynaklanabileceği belirtilmiştir.

Mehmet Özşenel, "Metin Tenkidi ile İlgili Müzakere", ***İslâmî İlimlerde Metodoloji (Usûl) Meselesi 3*****, s. 471-476, İstanbul 2009.**

Makalede; metin tenkidi dediğimiz şeyin sadece hadislerin Kur'ân'a, sünnete arzından ve tenkitli neşirden ibaret olmadığı belirtilmiştir. Batı'daki birikimin, hadis literatürüne ne kadar uygulanabileceği, uygulanmasının ne kadar doğru olduğu veya imkânı ve gereği var mıdır? gibi sorularla mesele incelenmeye çalışılmıştır.

İbrahim Hatiboğlu, "Çağdaş Bir Tebliğ Metodolojisi Oluşturma Meselesi" Üzerine Bazı Düşünceler", *İslâmî İlimlerde Metodoloji (Usûl) Meselesi 3*, s. 619-628, İstanbul 2009.

Makalede; üstatsız ilim geleneğinin hâkimiyeti döneminin sonlandırılması, nebevî geleneğin yeniden keşfi ve onunla irtibatımızın sürdürülmesi, akademik çerçeveyle sınırlı projelerin tehlikelerinin farkında olarak adım atılması, sosyal bilimlerle din bilimleri ve tebliğ-irşad ilişkisi, tebliğin geleneğimizdeki irşad geleneği bağlamında sürdürülmesinin zarureti, tebliğin telfiki, temsil ve temessül sorumluluğu bağlamında ele alınması, talıkiye, temsîlî anlatım ve kurgunun tebliğdeki öneminin göz ardı edilmemesi, isnad krizinin ortadan kaldırılmasına yönelik çabaların desteklenmesi, kurumsal anlayışların ve ideolojik yaklaşımların baskısından emin olunması, tebliğin muhatap kitlesinin dikkate alınarak, konuşma düzeyinin tespiti ve çok yönlülüğünün temininde alanın temsilcileriyle işbirliği yapılması, kaynaklarımız hakkındaki algı düzeyimizin gözden geçirilmesi, tebliğ ve irşad hizmetlerinin kurumsal desteğinin sağlanması gibi sorular cevaplandırılmaya çalışılmıştır.

Abdulkadir Evgin, "Buhârî ve Müslim'in İlk Hadisleri ve "İlk Olma Gerekçeleri" Hakkında Bir Araştırma", *ÇÜİF Dergisi*, c. IX, sayı: 2, s. 39-68, Adana 2009.

Makalede; hadislerin, hicrî II. asrın ortalarından itibaren, konuları ya da sahâbî râvileri gibi çeşitli özelliklerine göre, kitaplarda tasnif edilmeye başlandığı, bu süreçte telif edilen hadis kitaplarından bazılarının diğerlerine göre daha fazla şöhret bulduğu, meselâ İslâm dünyasında Buhârî ve Müslim'in *el-Câmiu's-sahîh* adlı eserlerinin, hadislerin konularına göre tasnif edildiği "câmi" türündeki hadis kitaplarının en meşhur örnekleri olarak kabul edildiği tespit edilerek "Sahîhayn" adıyla da anılan bu iki meşhur hadis kitabının ilk hadislerinin, müellifleri tarafından niçin ilk hadis olarak seçilmiş olabileceği konusu değerlendirilmiştir.

Abdulkadir Evgin, "Meşhur Sünen'lerin İlk Hadisleri ve "İlk Olma Gerekçeleri" Hakkında Bir Araştırma", *ÇÜİF Dergisi*, c. IX, sayı: 2, s. 69-98, Adana 2009.

Makalede; hadis tasnifinin "altın çağı" olarak isimlendirilen h. III. asırda telif edilmiş beş meşhur *Sünen* kitabının ilk hadislerinin, müellifleri tarafından niçin ilk hadis olarak seçilmiş olabilecekleri hususu ele alınmıştır. Sözkonusu kitapların Dârimî,

İbn Mâce, Ebû Dâvûd, Tirmizî ve Nesâî'nin *Sünen*'leri olduğu tespit edilerek, "Sünen" türünde telif edilmiş olan hadis kitaplarının genellikle Hz. Peygamber'e ait söz ve fiillerin, fıkhî konularına göre tasnif edildiği hadis kitapları olarak kabul edildiği belirtilmiştir.

Kadir Demirci, "İbn Kayyim'in Tıbbu'n-Nebevî'sinde İsnad ve Delalet Problemi", *DÜİF Dergisi,* c. XI, sayı: 2, s. 29-54, Diyarbakır 2009.

Makalede; hicrî VIII. asrın önde gelen simalarından olan İbn Kayyim el-Cevziyye'nin, hemen hemen bütün İslâmî ilimlerde eser vermiş Hanbelî âlimlerinden olduğu, kaleme aldığı eserlerinden bu alanda oldukça meşhur olan *et-Tıbbu'n-nebevî* adlı eseri tanıtılmıştır. Kitabın üç bölümden oluştuğu; birinci bölümde, "Hz. Peygamber'in hastalıkların tedavisinde izlediği yol", ikinci bölümde, "Hz. Peygamber'in ruhanî ve ilahi ilaçların bileşikleriyle ve doğal ilaçlarla tedavide yol göstermesi"; üçüncü bölümde, "Hz. Peygamber'in ifade ettiği besin maddeleri" konu olarak ele alınmıştır. Kısaca eser Hz. Peygamber'in ve sahâbenin tıp konusundaki sözlerini ve uygulamalarını içermektedir. Çalışmada eserde yer alan hadisler isnad ve delalet problemi açısından değerlendirilmiştir.

Huriye Martı, "Tirmizî'nin Zevâidi ve Sıhhat Analizi: -Kütüb-i Sitte Merkezli Bir Mukayese-", *HTD,* c. VII, sayı: 2, s. 7-17, İstanbul 2009.

Makalede; hadis mecmualarının birbirleriyle mukayesesi sonucu aralarındaki farkların tespiti anlamına gelen "zevâid" çalışmalarının, hadis külliyatının tamamını tekrarlardan arındırmak suretiyle bir araya getirme gayretlerinin ilk adımını oluşturduğu, 8. ve 9. hicrî asırlarda yakaladığı parlak dönemi tarihî süreç içerisinde yitiren, ancak günümüzde akademik çalışmalarla yeniden canlılık kazanan zevâid edebiyatı kapsamında kaleme alınan bu çalışmada, Tirmizî'nin *Câmi*'i esas kabul edilmiş, *Kütüb-i Sitte*'yi teşkil eden diğer beş eser ise kıstas kitap olarak kullanılmıştır. *Câmi*'de yer almasına rağmen Sahihayn ve üç Sünen'de bulunmayan zevâid hadis sayısının 1280 olduğu, bunların %96'sını oluşturan 1231 rivayet merfû, %4'lük kısmını oluşturan 49 rivayetin ise mevkuf ya da maktû olduğu belirtilmekte, zevâid arasında hem sened hem de metin olarak kıstas kitaplarda bulunmayan rivayet sayısının 916 (%72) iken, sadece senedi farklılık arz eden hadis sayısı 364 (%28) olarak görülmekte 1231 merfû rivayetin 1084'ü yani %88'i hakkında hüküm veren Tirmizî'nin, % 12'lik dilimi oluşturan 147 hadis hakkında değerlendirme yapmadığı, tahric ve değerlendirmeler sonrası elde edilen tabloda Tirmizî zevâidinin ağırlıklı üç noktasının garîb (%22), hasen-garîb (%22) ve hasen-sahih (%21) hadisler oluşturduğu belirtilmiştir. Bu durum *Câmi*'in geneli ile kıyaslandığında, sıhhat ortalamasının *Câmi*'den düşük olduğu belirtilmiştir.

Hasan Muzaffer er-Rizzo, "Dirâse Nakdiyye li-Menheci İbn Hibbân fi Kitâbihî el-Mecrûhîne min el-Muhaddisîn el-Duafâ ve'l-Metrûkîn", *HTD,* c. VII, sayı: 2, s. 19-44, İstanbul 2009.

Makalede; İbn Hibbân el-Büstî'nin eserlerininin yazarı gibi mukaddimîn ulemâdan layık olduğu alakayı görmediği belirtilerek, bunun nedeninin cerh ve ta'dîl lafızlarının kullanımında selefleri ve muasırlarından farklı bir yöntem takip etmesinden kaynaklandığı belirtilmiştir. Araştırmada İbn Hibbân'ın râvi tenkidi konusunda müteşeddid ve yeterli karineler olmaksızın zaafiyet niteleyen âlimlerden olmadığı sonucuna ulaşılmış, bununla birlikte onun bazı yerlerde râvi tenkidi konusunda müteşeddid davrandığını, ancak onun, bu durumlarda tenkidini haklı çıkaran delillere dayandığı, râvilerin tercemelerindeki görüşlerinin, onun hadis râvileri hakkında hüküm verirken daima mutavassıt olmaya çabaladığına sarih biçimde işaret ettiği ifade edilmiştir.

Yusuf Suiçmez, "Hadisin Güncelleştirilmesi ve Yorumun Hadisleşmesi", *HTD,* c. VII, sayı: 2, s. 63-84. İstanbul 2009.

Makalede; birçok batılı araştırmacının bazı tereddütlerle birlikte hadisleri yeterince güvenilir kaynaklar olarak kabul ettikleri, fakat diğer birçoğu için hadislerin sıhhati ve ortaya çıkış tarihi üretilen ve üretilmeye devam edilen konulardan olduğu belirtilerek, hadislerin yaklaşık olarak 1429 yıl önce gerçekleşmiş olayları ele aldığı ve yeni ihtiyaçlar ve şartlara göre yeniden yorumlanmaya muhtaç olduğu, bu nedenle, Hz. Peygamber'in vefatından sonra birçok hadis uydurulduğu, diğer bazıları ise yeni formlar verilerek güncellendiği, bu nedenle klasik kaynaklarda Hz. Peygamber ve sahâbeye isnad edilen hadislerin onlardan gelen sahih haberler olmadığı, Hz. Muhammed'in vefatından sonraki ilk üç yüzyıldaki sosyal ve siyasî gelişmeleri yansıttığı belirtilmiştir. Makalenin amacının yeni sosyal ve siyasî şartların hadis rivayetini nasıl etkilediğini göstermek olduğu ifade edilmiştir.

Ali Kuzudişli, "Rivayetlerin Yapısal Analizine Giriş: İbn Sayyâd ile İlgili Rivayetler Üzerine Bir Yöntem Uygulaması", *HTD,* c. VII, sayı: 2, s. 85-128, İstanbul 2009.

Makalenin amacının Deccal olduğu iddia edilen İbn Sayyâd'ı "Rivayetlerin Yapısal Yönden Analizi" adlı yeni bir sistemi kullanarak incelemek olduğu belirtilmiştir. Bu sistemin, klasik hadis inceleme yöntemlerinden farklı bir şekilde, yazılı bir kaynaktan diğerine aktarılan rivayetlerin macerasını, eklemeleri, kısaltmaları, kesmeleri ve birleştirmeleri incelemeyi amaçladığı ayrıca bir konu etrafında toplanmış hadislerin kök ve uzantı kısımlarını, toplanmanın sebepleri, bazı klişe ifadelerin kökenleri, onların hangi

rivayetlerde kullanıldıkları ve bunları yapan şahısların amaçlarını göstermeyi hedeflenmiştir.

İbrahim Kutlay, "Zeyd b. Sâbit'e Yahudi Yazısını/Dilini Öğretme Talimatı Verilmesi ile İlgili Rivayetler Üzerine", ***HTD*****, c. VII, sayı: 2, s. 129-157, İstanbul 2009.**

Makalede; bir devlet başkanı olarak Hz. Peygamber'in, Arap yarımadasında yer alan kabilelerin reislerine ve yarımada dışında yer alan yakın ve uzak komşu devletlerin krallarına çeşitli amaçlarla resmî mektuplar gönderdiği ve onlardan mektuplar aldığı belirtilerek, söz konusu mektupların tabiatıyla bazen Arapça dışındaki dillerde de olabildiği, hadis ve İslâm tarihi kaynaklarında, Hz. Peygamber'in diplomatik gerekçelerle söz konusu mektupları ashabının dışındaki kimselere yazdırıp okutmaktan endişe ettiğine, bu sebeple dile kabiliyetli ve zeki bir genç olduğunu bildiği Zeyd b. Sâbit'ten yahudi yazısını ve dilini öğrenmesini istediğine dair farklı rivayetler yer aldığı ancak bu konudaki rivayetlerin, öğrenilmesi istenilenin yahudi yazısı veya yahudi dili mi olduğu, Zeyd'in bu yazıyı veya dili ne zaman, nerede, kimlerden ve ne kadar sürede öğrendiği vb. hususlarda, şârihleri değişik yorumlara sevk eden farklı ifadeler ve kapalılıklar ihtiva ettiği ifade edilmiştir. Çalışmada, öncelikle bahsi edilen rivayetler tahlil edilerek bunlardaki kapalı noktaları aydınlatmak, ayrıca bilhassa devletlerarası ilişkilerde, eğitimde ve bilimde önemi inkâr edilemeyecek olan yabancı dile, asr-ı saadette nasıl bir ihtiyaç duyulduğunu, Hicaz bölgesinde o dönemde hangi yabancı dillerin kullanıldığını, Resûl-i Ekrem'in bu probleme ne gibi çözümler getirdiğini tespit etmek amaçlanmıştır.

Muhammed Enes Topgül, "İlk Dönem Hanefî Kaynaklarına Göre Ebû Hanîfe'nin Usul Anlayışında Sünnet Adlı Eser Üzerine", ***HTD*****, c. VII, sayı: 2, s. 171-188, İstanbul 2009.**

Makalede; her ne kadar Hanefî bilginler müstakil bir hadis usûlü eseri yazmamış olsalar da mevcut âsâr türü eserlerden, fıkıh usûlü çalışmalarından onların hadis/sünnetle ilgili görüşlerinin derli-toplu bir surette verilebildiği belirtilmiştir. Yerleşik Hanefî usûlü ile ilk dönem Hanefî usûl algılarının azımsanmayacak oranda farklılık arz ettiği, bilhassa Îsâ b. Ebân'ın mevcut usûlde çok etkin olduğu belirtilmiştir. Ebû Hanîfe'ye izafe edilen birçok hadis usûlü kaidesinin, doğrudan ondan gelen bir açıklamaya ve talebelerinin ifadelerine değil, tahrice dayandığı ifade edilmiştir. Ebû Hanîfe'nin haber-i vâhid'in kabulü için ileri sürdüğü ifade edilen, râvinin durumu ve muhteva ile ilgili şartların birçoğunun ondan mervi olmadığı, onun amel-itikad ayrımı yapmaksızın belli nitelikleri taşıyan haberi isti'mal ettiği vurgulanmıştır.

Cağfer Karadaş, "Bir Hadis Üç Yorum", ***Usûl: İslâm Araştırmaları,*** **sayı: 12, s. 171-180, İstanbul 2009.**

Makalede; günümüzden bin yıl önce yaşamış olan Hanefî mezhebi usûl âlimlerinin önde gelenlerinden Ebû Zeyd Abdullah b. Ömer ed-Debûsî'nin hayatı hakkında kısaca bilgi verilerek, ilm-i hilaf denilen mezhepler arası mukayeseli fıkıh ilmini ilk ortaya koyan kişi olarak tanındığı belirtilmiştir. Onun, kırkambar diyebileceğimiz eseri *el-Emedü'l-aksâ* adlı kitabında Hz. Peygamber'in ilk nesilleri öven hadisini naklettiği ve beraberinde ilgi çekici değerlendirmesi nakledilmiş ve günümüz insanının istifadesine sunulmuştur.

Fethi Ahmet Polat, "Peygamberliğin Tarihsel Bir Karakteri Olarak Elçinin Seçimi-Hz. Muhammed Örneği-", ***Nebevî Mesajın Evrenselliği Sempozyumu -Sîret Sempozyumu-, 09-10 Mayıs 2008,*** **s. 45-68, Konya 2009.**

Tebliğde; peygamberlerin aynı kaynaktan besleniyor olmaları, sunulan mesajların da evrensel olmasını gerektirir mi? Tevrat, İncil ve nihayet Kur'ân'ın farklı dillerle insanlığa hitap etmesi bir avantaj mıdır, yoksa dezavantaj mıdır? Kur'ân'ın Arap diliyle gönderilmesinin hikmetlerinden bahsedilebilir mi? Hz. Peygamber'in Arap oluşu, Arap dilini konuşması ve sıklıkla ümmî olarak nitelenmesi neyi ifade etmektedir? gibi sorulara Hz. Peygamber'in Arap diliyle konuşan bir peygamber olması, Kur'ân mesajını taşımak için Arap dilinin seçilmesi ve Kur'ân'ın Arap diline bağlı olan i'câz yönünün yerel ve evrensel unsurlar açısından sınırlarının tespit edilmesi gibi başlıklar altında cevap verilmeye çalışılmıştır.

Halit Çalış, "Norm Nitelikli Nebevî Mesajın Evrenselliği", ***Nebevî Mesajın Evrenselliği Sempozyumu -Sîret Sempozyumu-, 09-10 Mayıs 2008,*** **s. 134-141, Konya 2009.**

Tebliğde; norm mahiyetindeki sünnet verileri ilkesel düzeyde değerlendirilmiştir. Bu alandaki tartışmanın, aslında hukukla ilgiliymiş gibi gözükse de dinin insan hayatındaki yeri ve dinî metinlerin anlaşılması ve yorumlanması konusunda, genel yaklaşımın bir sonucu olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca Kur'ân ve Sünnet'e çok sınırlı bazı hususlar dışında adeta sosyal vakıayı açıklama rolü biçildiği belirtilmiştir.

Kaşgar Selimli, "Hz. Ömer Devrinde Azerbaycan", ***Bakü Devlet Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi İlmi Mecmuası,*** **sayı: 12, s. 77-88, Bakü 2009.**

Makalede; ikinci halife Hz. Ömer döneminde İslâm ordularının Azerbeycan'ı ilk fethi ve bunun sonuçları ele alınarak tetkik edilmiş aynı zamanda Azerbeycan'ın jeo-siyâsî durumu incelenmiştir. Amacın İslâm'ın Azerbeycan'da yayılış tarihinin araştırılması ve bu konudaki bilgini okuyucuya ulaştırılması olduğu vurgulanmıştır.

Mustafa Macit Karagözoğlu, "Maktû Rivayetlerin Hadis İlmindeki Yeri", ***Genç Akademisyenler İlâhiyat Araştırmaları: Sempozyum, 1-2 Mayıs 2008,*** **s. 81-96, İstanbul 2009.**

Tebliğde; maktû hadisin tanımı ve diğer bazı hadis kavramlarıyla ilişkisi üzerinde durulduktan sonra hadis ilmi içinde hangi sebeplerle yer aldığı sorusu cevaplanmaya çalışılmış, söz konusu rivayet türünün hadis rivayet literatüründeki yeri ve kullanım özellikleri hakkında bazı tespitler yapılmıştır.

İ. Lütfi Çakan, "Kur'ân-ı Kerîm'de Hz. Peygamber ve Hz. Peygamber'e Yönelik Farklı Yaklaşımlar", ***Samsun'da Kur'ân Günleri XI. Kur'ân Sempozyumu: Kur'ân ve Risalet, 25-26 Ekim 2008,*** **s. 29-54, Samsun 2009.**

Tebliğde; Kur'ân-ı Kerîm'de Hz. Peygamber'e yönelik farklı yaklaşımlar ve peygamberlik makamından özetle söz edilmiş, peygamberlik makamının ya da nübüvvet mansıbının, ilâhî lütuf olarak insanoğlunun ulaştığı en yüce mertebe olduğu tespiti yapılmıştır. Tarih boyunca peygamberlere yönelik yaklaşımlar, tepkiler ve farklı algılamalar olduğu ifade edilerek konu Kur'ân çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Arif Ulu, "Tâbiûn Âlimlerinin Fıkhî ve İtikâdî Konularda Sünnete Yaklaşımları", ***Genç Akademisyenler İlâhiyat Araştırmaları: Sempozyum, 1-2 Mayıs 2008,*** **s. 111-128, İstanbul 2009.**

Makalede; tâbiûn âlimlerinin sünnetin mahiyeti, kapsamı ve bağlayıcılığı konusuna farklı yaklaşım gösterdikleri, meselâ, bazı tâbiûn âlimleri, muhtevasında helal-haram gibi ahkâm bulunan uygulamaları sünnet olarak kabul ederken, bazıları Hz. Peygamber'e veya sahâbeye dayanan her bir uygulama ya da rivayeti sünnet kabul ettikleri, sünnetin kapsamı ve bağlayıcılığı konusunda da bazı tâbiûn âlimlerinin sadece Hz. Peygamber'in uygulama ve davranışlarını sünnet olarak nitelediği, bazıları sahâbenin uygulama ve davranışlarını da sünnet kapsamında değerlendirdikleri belirtilmiştir.

2010 YILI MAKALELERİ

Mazin İsmail Haniye, "Hz. Peygamber'e Cibillî Fiillerinde Tâbi Olma", Çev: Erdoğan Sarıtepe, *FÜİF Dergisi,* sayı: 15/1, s. 343-362, Elazığ 2010.

Makalede; Hz. Peygamber'in fiilleri hakkında usûli bir konu ele alınmıştır. Bu konuda ulemânın, nefsin arzuları ve beşerî davranışların teşrîde delil olamayacağı yönünde ittifak, bunların dışında kalanlar hakkında ise ihtilâf ettikleri vurgulanarak, konuya "etteessî=ألتأسى"nin anlamı, hükmü, ittifak ve ihtilâf edilen meseleler ve çözüm önerileri sunulmuştur.

Enbiya Yıldırım, "Tasnîmü'l-Akl fî Tahlîli'l-Ehâdîs, *Avrupa İslâm Üniversitesi İslâm Araştırmaları = Islamic University of Europa Journal of Islamic Research",* c. III, sayı: 1, s. 305-343, Ankara 2010.

Makalede; hadislerin anlaşılmasında aklın putlaştırılması, Batı'yla geniş bir etkileşim içine giren İslâm dünyasında yapılan bazı bilimsel çalışmalarda Batı'daki düşünce akımlarının etkilerini görülebileceği, hadislerin anlaşılmasında ve yorumlanmasında aklın mutlak ölçüt olarak öne çıkarılmaya çalışılması ve ona aykırı olduğu iddia edilen hadislerin reddedilmesinin bunun bir yansıması olarak kabul edilebileceği belirtilmiştir. Başta Kur'ân olmak üzere İslâm'ın akla hak ettiği değeri verdiği ancak bu aklın vahiyle uyum içerisinde bir akıl olduğu tespit edilen makalede İslâm'ın akla verdiği değer ile aklın sınırı İslâm geleneği içerisinde ele alınmış, bu yapılırken de hadislerin anlaşılıp yorumlanmasında ve rivayetlerin tenkit edilmesinde atılması gereken yeni adımlara dikkat çekilmiştir.

Hüseyin Kahraman, "Hadislere Göre Karşı Cinse Dokunmanın Abdeste Etkisi", *UÜİF Dergisi,* c. XIX, sayı: 1, s. 69-110, Bursa 2010.

Makalede; abdestin dinî bir temizlik olduğu, bunun Mâide sûresi 5/6'da emredildiği, âyetin aynı zamanda abdestin, farzlarına da işaret ettiği belirtilerek, mezhepler arasında abdesti bozan şeyler konusunda ihtilâf olduğu, bu ihtilâflardan birinin de karşı cinse dokunma olduğu ifade edilerek, görüşler ve dayandıkları deliller değerlendirilmiştir.

Hüseyin Kahraman, "Hadislere Göre Cinsel Organa Dokunmanın Abdeste (Messü'l-Ferc) Etkisi", ***UÜİF Dergisi,*** **c. XIX, sayı: 1, s. 111-142, Bursa 2010.**

Makalede; abdestin dinî bir temizlik olduğu, bunun Mâide sûresi 5/6'da emredildiği, âyetin aynı zamanda abdestin, farzlarına da işaret ettiği belirtilerek, mezhepler arasında abdesti bozan şeyler konusunda ihtilâf olduğu, bu ihtilâflardan birinin de cinsel organa dokunma olduğu ifade edilerek, görüşler ve dayandıkları deliller değerlendirilmiştir.

Abdullah Karahan, "Hz. Hüseyin'in Öldürüleceğini Bildiren Rivayetler Açısından Hadis Kaynaklarında Kerbela Olayı, Çeşitli Yönleriyle Kerbela", ***Din Bilimleri,*** **c. III, s. 23-58, İstanbul 2010.**

Makalede; Hz. Hüseyin'in öldürüleceğini önceden haber veren rivayetler hadis tekniği açısından incelemiş, sıhhatleri değerlendirilmiş, İslâmî kaynaklarda işleniş tarzı ortaya konmuştur. Öncelikli olarak konu ile ilgili iki hadisin sened ve metin tahlili yapılmak suretiyle konunun temeli oluşturulmuş, daha sonra bunları destekleyebilecek nitelikteki iki sahâbî sözü ele alınmış ve en sonunda da yine iki sahâbînin Hz. Hüseyin'in öldürülmesiyle alakalı olarak görmüş olduğu iki rüya söz konusu hadisler çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Miklos Muranyi, "Erken Dönem Tabakât Literatüründe Sikadan Zayıfa Geçiş: Ricâl İlmine Metinler Arası Bir Yaklaşım", Çev: Fatma Kızıl, ***HTD,*** **c. VIII, sayı: 2, s. 145-153, İstanbul 2010.**

Makalede; sonraki eserlerden hareketle öncekilerin inşasının her zaman kesin sonuçlar vermediğini zira idrac ve birtakım tahriflerin gerçekleşebileceğini göstermekle birlikte, örneklerin bu konuda bir zann-ı gâlibin olabileceğine işaret ettiği belirtilmektedir.

Ayhan Tekineş, "Zâhid el-Kevserî'nin Ebû Hanîfe ile İlgili Polemiklerinin Tahlili", ***Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi (www.dinbilimleri.com),*** **c. X, sayı: 3, s. 135-161, Samsun 2010.**

Makalede; Zâhid el-Kevserî'nin İbn Ebû Şeybe ve Hatîb el-Bağdâdî tarafından Ebû Hanîfe'ye yöneltilen tenkitlerine verdiği cevaplar incelenmiştir. Kevserî'nin, konuyla ilgili yazdığı eserlerde Ebû Hanîfe hakkında üretilen rivayetleri metin ve isnad açısından incelediği ve önemli ölçüde metin tenkidinden yararlandığı ifade edilmiştir. İbn Ebû Şeybe'ye yönelik tenkitlerinde mutedil bir üslûp kullanan Kevserî'nin, Hatîb el-Bağdâdî'nin naklettiği rivayetleri tenkitte ise sert bir üslûp kullandığı belirtilerek, klasik gelenek ile modern dönem arasında bir geçiş âlimi olduğundan modern tarih tenkidi ve metin tenkidi metotlarından da yararlandığı vurgulanmıştır.

Nevzat Tartı, "Sünneti Anlama ve Yorumlamada Tarihselci Yaklaşımlar ve Sorunları", ***Dinî Hükümlerin Kaynağı ve Dinî Metinlerin Anlaşılması,*** **s. 499-542, İstanbul 2010.**

Makalede; tarihsellik meselesinin, yaklaşık yirmi yıl öncesinde metinlerin anlaşılması ve yorumlanması sorununun İlâhiyat gündeminde ciddi bir şekilde yer almasından sonra hadis alanına girdiği ve bunda Fazlurrahman'ın eserlerinin hem yönlendirme hem de kaynaklık etme açısından önemli bir payı olduğu tespit edilmiştir. Türkiye'deki hadis araştırmalarını hatta diğer dinî alanlardaki çalışmaları 1980'li yıllarda etkilemeye başlayan Fazlurrahman'ın fikirlerinin, o zamanlar tepki ile karşılandığı, fakat zaman içinde lehinde veya aleyhinde çok sayıda söz söylendiği, yazı yazıldığı, sonra da anısına özel dergi sayıları çıkartıldığı ve adına sempozyum düzenlenecek bir konuma ulaştığı belirtilerek, Fazlurrahman'ın ardından Arap dünyasında yapılan bazı çalışmaların anlama ve yorumlama alanındaki gelişmelere açık bir etkisi olduğu ifade edilmiştir.

Adem Dölek, "Hadisler Işığında Akrabalarla İletişim Kurmak ve Sosyal Yardımlaşmada Akrabalık Hakkını Gözetmek (Sıla-i Rahim)", ***CÜİF Dergisi,*** **c. XIV, sayı: 2, s. 33-56, Sivas 2010.**

Makalede; huzurlu bir toplumun oluşmasında sosyal iletişimin kurulmasının büyük önemi olduğu belirtilerek, insanoğlunun sosyal bir varlık olarak yaratılması, sosyal varlık olmanın en belirgin özelliklerinden birinin, insanlarla özellikle de akrabalarla nitelikli iletişimin kurulması olduğu ifade edilerek, bunun için Kur'ân ve hadisler incelendiğinde İslâm dininin, akrabalarla sağlıklı ve nitelikli iletişimin kurulmasına çok büyük önem verdiği ve bu iletişimi kesmenin büyük günahlardan olduğu vurgulanmıştır.

Ayhan Tekineş, "İslâm Medeniyetinin Kuruluşunda Ashâb-ı Kirâm", ***CÜİF Dergisi,*** **c. XIV, sayı: 2, s. 57-72, Sivas 2010.**

Makalede; Hz. Peygamber'i görerek, ona iman eden sahâbîlerin, ilk nesil olmaları itibariyle, dinin temel kaynaklarını nakleden kuşak olduğu ifade edilmiştir. Adalet ve güvenirlikleri sebebiyle sahâbîlerin görüşlerinin dini bir delil olarak kabul edildiği, yalnızca dinî hususlarda değil, ilim ve medeniyet alanında da sonraki nesillere örnek ve muallim oldukları, tabiî bilimlerden bir kısmının İslâm dünyasındaki ilk kurucularının ashâb-ı kirâm olduğu belirtilmiştir. İslâm medeniyetinin inşasının sahâbîler tarafından gerçekleştirildiği, ilim ve medeniyet alanında ortaya koydukları yenilikleri gerçekleştirirken kendi kimlik ve kültürlerinden taviz vermedikleri ifade edilmiştir.

Sami Şahin, "Tahiyatta Parmakla İşaret Etme ile İlgili Rivayetlerin Tahlili", *CÜİF Dergisi,* c. XIV, sayı: 2, s. 197-242, Sivas 2010.

Makalede; müslümanların, İslâm'da emredilen ibadetler arasında en fazla önemi haiz olan namazla ilgili hususları Hz. Peygamber'den öğrendikleri, namazın bir bölümü olan tahiyyatta sağ elin şehadet parmağıyla işaret etme konusunda hadis kaynaklarında birçok rivayet olduğu, bu rivayetlerin sıhhat durumlarını incelemek onlarla amel edilebilirliğini ortaya koymak bakımından önemi tespit edilmiştir. Âlimlerin büyük çoğunluğu rivayetleri esas almak suretiyle tahiyyatta işaret etmenin sünnet veya müstehap olduğunu kabul ederken, fetva vermeye yetkili bazı âlimlerin ise bunun mekruh veya haram olduğunu savundukları ifade edilmiştir. Ayrıca müslümanların bir kısmının cumhur ulemânın görüşünü benimserken bir kısmının da mekruh veya haram diyen bazı âlimlerin fikrini tercih ettikleri, bu konuda aşırılığa kaçarak tahiyyatta şehadet parmağıyla işaret edenlerin parmaklarını kıranlar bile olduğu belirtilmiştir.

Muhittin Düzenli, "Metin Tenkidi Açısından İlel Eserleri: İbn Ebû Hâtim'in İlel Adlı Eseri Özelinde", *OMÜİF Dergisi,* sayı: 29, s. 225-250, Samsun 2010.

Makalede; ilel eserleri üzerinde yapılan değerlendirmelerde klasik dönem ilel kitaplarında, metinde bulunan illetlere hemen hemen hiç yer verilmediği ve sadece isnadla ilgili değerlendirmelerde bulunulduğu gibi bir eleştiri yapıldığı belirtilerek, söz konusu iddianın gerçeklerle ne derece örtüştüğü tespit edilmeye çalışılmış, bu bağlamda İbn Ebû Hâtim'in *İlel* adlı eseri özelinde yapılan araştırma ile iddia edilenin aksine ilel eserlerinde gerek sarih gerekse örtülü bir şekilde metin tenkidine önemli ölçüde yer verildiği tespit edilmiştir.

Oğuzhan Tan, "Ekonomik Realite Temelinde Altı Sınıf (Esnâf-ı Sitte) Hadisi Üzerine Bir Değerlendirme", *AÜİF Dergisi,* c. LI, sayı: 2, s. 167-187, Ankara 2010.

Makalede; fazlalık ribâsı'ına (riba'l-fadl) temel teşkil eden altı (esnâf-ı sitte) sınıf hadisi ekonomik realite doğrultusunda farklı bir bakış açısıyla değerlendirilmiştir. Faz-

lalık ribası ile ilgili yaygın anlayışa işaret edildikten sonra alternatif bir anlayış önerilmiş ve bu iki anlayışın muhtemel sonuçları arasında mukayese yapılmıştır. Bu bağlamda altı sınıf hadisinin ekonomik realite ile uyumlu bir şekilde anlaşılmasının gerekliliğine özellikle vurgu yapılmıştır.

Veli Atmaca, "Hadisler Çerçevesinde Câhiliyyede Majik Tedavi Geleneği'nin Kavramsal Boyutu", *ÇÜİF Dergisi,* c. X, sayı: 1, s. 1-40, Adana 2010.

Makalede; kültürel mirasın, bir şekilde asırlar öncesinden sonraki nesillere intikal edeceği ifade edilerek, bir kısım fenomenlerin bu naklediliş esnasında bazı değişiklikler veya kültürel evrim yaşayabileceği belirtilmiştir. İslâm dininin gelenekleri arasında yer alan, hastalıklardan korunma veya hasta tedavilerinde uygulanan mânevî yöntemlerden birisi olarak, sözlü ve yazılı örneklerine rastladığımız "rukye"nin tarihçesinin, İslâm'dan çok öncesine hatta Araplardan da öncesine dayandığı, ancak İslâm öncesindeki çok çeşitli uygulamaların Hz. Peygamber tarafından yasaklanırken sadece adının devam ettiği belirtilmiştir.

Bekir Tatlı, "Modern Hadis Tenkit Üslûbu Üzerine -Cibrîl Hadisi ile İlgili Temelsiz Bir Eleştirinin Eleştirisi-", *ÇÜİF Dergisi,* c. X, sayı: 1, s. 67-85, Adana 2010.

Makalede; vahiy meleği Cebrâil'in (a.s) Hz. Muhammed'e gelerek İslâm, iman, ihsân ve kıyametin zamanı gibi sorular sorması olayından bahseden ve "Cibrîl hadisi" adıyla meşhur olmuş rivayetin, hadis kaynaklarında oldukça yaygın bir şekilde yer aldığı, bu meşhur hadisin geçmişten günümüze çeşitli araştırmalara konu edildiği ve onun değerine sürekli olarak vurgu yapıldığı, hatta sadece hadis ilminin konusu olmakla kalmadığı aynı zamanda kültür tarihimizi de etkilediği ve kelâm-akaid, tasavvuf gibi ekolleri de ihtiva ettiği konularla bir bakıma yönlendirdiği tespit edilmiştir. Makale Türkiye'de bir gazetede köşe yazarının, bir okurunun sorusundan hareketle Cibrîl hadisinin uydurma olduğu konusunda bazı ifadeleri içeren iddialarına bir cevap olarak kaleme alınmış; söz konusu yazarın iddiaları, onun kendi cümleleri arasında yer alan tutarsızlıklar maddeler halinde ele alınarak tek tek cevapdırılmaya çalışılmıştır.

Recep Tuzcu, "Hz. Peygamber'in Teri ile İlgili Rivayetlerin Değerlendirilmesi", *ÇÜİF Dergisi,* c. X, sayı: 1, s. 161-194, Adana 2010.

Makalede; bazı hadis kitaplarında Hz. Muhammed'in terinin güzel koktuğu belirtilerek, bu konudaki rivayetlerin, isnad açısından tenkide uğradığı ve merdud rivayetler olduğu tespit edilmiştir. Rivayetin metinleri, Kur'ân, Sünnet ve ilmin verileriyle değerlendirildiğinde, güzel kokan şeyin Hz. Peygamber'in teri değil; onun süründüğü kokuya ait olduğu, mevzû rivayetlerde yer alan gülün Hz. Peygamber'in terinden yara-

tıldığı ve kokusunu ondan aldığı düşüncesinin Türk İslâm Edebiyatına da konu olduğu, edebiyatımızdaki rivayet kaynaklı bu imgelerin, Hz. Peygamber'i çok iyi tanımayan halk kitlesi arasında "yanlış bir peygamber tasavvuru" geliştirdiği, gülün kokusunun Hz. Peygamber'in terinden yaratıldığı batıl inanışına, kaynaklık ettiği belirtilmiştir.

Yusuf Açıkel, "Hadisler Işığında Görme Engelliler ve Bazı Öneriler", *SDÜ İlâhiyat Fakültesi Dergisi*, sayı: 25, s. 15-44, Isparta 2010/2.

Makalede; dünyada ve ülkemizde nüfusun önemli bir oranının engelli olduğu, geçmişte salgın hastalık ve savaşların etkisiyle artan bu oranın, günümüzde çeşitli tedbirsizlikler, iş ve trafik kazaları, tıbbî hatalar gibi değişik sebeplerle arttığı, engellileri gözetmenin, onlara bakım hizmeti sunmanın ve onlarla ilgilenmenin toplumsal bir görev olduğu ifade edilmiştir. Çalışmada, engellilerle ilgili çeşitli kavramların, Kur'ân'da fizikî ve mecâzî körlük, hadislerde engellilik ve engellilerin durumlarının hadislerdeki yansımaları, hukûkî hakları ve toplumsal sorumlulukları, ibadetleri ele alınmıştır. Bu bağlamda, engellilerin ve özellikle de görme engellilerin problemlerinin çözümünde izlenecek yollar hakkında bazı öneriler sunulmuş, engelliler hakkında toplumda bir zihniyet değişikliğinin önemi vurgulanmıştır.

Mustafa Öztürk, "Erken Dönem Cezîre Bölgesinin Hadis Rivayetindeki Yeri", *Uluslararası Şırnak ve Çevresi Sempozyumu (14-16 Mayıs 2010) = International Şırnak and Its Vicinity Symposium (14-16 May 2010)*, s. 745-766, Şırnak 2010.

Makalede; Hz. Ömer devrinde fethedilen Cezîre bölgesinde, ilk dönemlerde İslâmî ilimlerin revaç bulduğu merkezler olarak Ruhâ (Urfa), Harran, Rakka ve Musul şehirlerinin dikkati çektiği, nitekim o devrin hadis bilginlerinden bir kısmının, genel olarak "el-Cezerî" diye anıldığı gibi çoğunlukla da söz konusu merkezlere nispet edildikleri, bu çerçevede Cezîre'nin hadis rivayetindeki yerini ortaya koymak amacıyla çalışmada bölgeye nispet edilen *Kütüb-i Sitte*'ye rivayetleri yansımış râvilerin, merkez tespiti yanında, bu râviler arasında "hafız" "imâm" ve "muhaddis" unvanlarıyla temâyüz etmiş âlimlerin hadis rivayetindeki etkinlikleri incelenmiştir.

İbrahim Kutlay, "İbnü'l-Esîr el-Cezeri'nin en-Nihaye fî Garîbi'l-Hadis ve'l-Eser Adlı Eserinin Garîbü'l-Hadîs Edebiyatı İçindeki Yeri ve Metodu", *Uluslararası Şırnak ve Çevresi Sempozyumu (14-16 Mayıs 2010) = International Şırnak and Its Vicinity Symposium (14-16 May 2010)*, s. 767-780, Şırnak 2010.

Makalede; hadis usûlünde garîb kelimeler üzerine Arapça olarak telif edilmiş zengin bir edebiyatın olduğu, tarihte Cezîratü İbn Ömer diye bilinen Cizre'de doğup yetişmiş olan aynı aileye mensup üç kardeşten Mecdüddin İbn Esîr el-Cezerî'nin (544-

606) *en-Nihâye fî garîbi'l-hadîs ve'l-eser'*in, erken dönem garîbü'l-hadîs eserlerinden sonra kaleme alındığı için söz konusu edebiyat içinde, "bu edebiyatın ulaştığı seviyeyi göstermesi bakımından" çok kıymetli bir eser olduğu tespit edilmiştir. Adından da anlaşılacağı üzere *en-Nihâye*, kendinden önceki eserlerde ihmal edilen kısımları tamamladığı ve onlardaki bazı hataları düzelttiği, bu sebeple *en-Nihâye* üzerine sonraki dönemlerde çeşitli kitaplar telif edildiği belirtilerek, kaynakları, özellikleri, metodu ve kendisinden sonraki hadis edebiyatına tesirlerini ortaya konmaya çalışılmıştır.

David Cook, "Hadis, Otorite ve Dünyanın Sonu: Modern İslâm Apokaliptik Edebiyatında Hadisler", Çev: İbrahim Kutlay, *Şırnak Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi*, c. 1, sayı: 1-2, s. 135-166, Şırnak 2010.

Makalede; İslâm'a karşı yahudi komplo teorisi fikrinin, klasik zamanlardan beri iyi bir şekilde belgelendiği, bu sebeple çoğu zaman, apokaliptist, hadislere ve hıristiyan otoritelere dayanarak zikredilen, aynı şekilde klasik İslâm geleneğinde dile getirilen rivayet ve ifadelerin farkında olunduğu, bu konuya çağdaş müslüman apokaliptistin pek az dikkat ettiği, gerçek anlamda Hıristiyanlıktan alınan malzeme ile fiten edebiyatındaki rivayetlerin aralarındaki münasebeti ve onların kendi geleneğindeki değerini inkâr ettiği bununla da yetinmeyip, o kendi geleneğine dönme arzusunu ve onu yüceltme ihtiyacını dile getirdiği belirtilmiştir

Salih Karacabey, "Şemseddin Sivâsî ve Hadis İlmi, İlim ve Kültür Tarihinde Sivâsîler", *Ulusal Sempozyum Tebliğleri, 30 Nisan-1 Mayıs 2010,* s. 339-360, Sivas 2011.

Makalede; Şemseddin Sivâsî'nin *Mevlid*'inin, Hz. Peygamber'in hayatı, şahsiyeti, nübüvveti hakkında bilgi veren bir eser olduğu kadar, müellifin peygamber sevgisini ve hadis kültürünü de yansıtan bir eser olduğu belirtilmiştir. Bilgi kaynağı olarak hadis temeli üzerine oturmasına rağmen eserde metin olarak kullanılan hadis sayısının bir tane olduğu, buna karşılık kaynağı verilmeden de olsa eserin mi'rac, ahlâku'n-nebî ve mu'cizât gibi bölümleri neredeyse tamamen hadis metinlerinin manzum çevirisi niteliğinde olduğu, ayrıca bu konularda esas alındığı, hadislerin temel hadis kaynaklarında yer alan sahih hadisler olduğu da tespit edilmiştir. Hadis ilimlerine dair müstakil bir eseri tespit edilemese de Şemseddin Sivâsî'nin geniş bir hadis bilgisi ve zengin bir nebevî kültürünün olduğu, ayrıca eserlerini peygamber sevgisini ve onun sünnetinin topluma yerleşmesi için yazdığı ifade edilmiştir.

Nuri Tuğlu, "Mâturîdîliğin Hadis Anlayışı", *Milel ve Nihal: İnanç, Kültür ve Mitoloji Araştırmaları Dergisi*, c. VII, sayı: 2, s. 95-139, İstanbul 2010.

Makalede; Mâturîdî mezhebinin Türklerin yaşadığı coğrafyada yayıldığı, İslâm gele-neğinin oluşmasında önemli bir yeri olduğu, mezhebin hadis anlayışının, mensuplarının hadis ve sünnet algısını da belirlediği tespit edilmiştir. Çalışma; Mâturîdîlerin bilgi teorisi bağlamında hadisin sıhhat tespit ve anlama metotları üzerinde durarak, hicrî VI. asra kadar yaşayan âlimlerin eserleri çerçevesinde kaleme alınmıştır.

Hüseyin Kahraman, "Hadisin Mâturîdî Kültüründeki Yeri ve İmam Mâturîdî'nin Hadis Yorumu, *Milel ve Nihal: İnanç, Kültür ve Mitoloji Araştırmaları Dergisi*, c. VII, sayı: 2, s. 141-171, İstanbul 2010.

Makalede; İslâm itikâdı konusunda ortaya koyduğu görüşler ve yaklaşım tarzı sebe-biyle Mâturîdî'nin, ölümünden sonra dahi kitleleri etkilemeye devam ettiği, bu sebeple bu alanda tesis ettiği sistemin, Sünnî müslümanların büyük çoğunluğu tarafından itikâd mezhebi olarak benimsendiği belirtilmiştir. Fakat hem Mâturîdî hem de takipçileri tarafından ortaya konan birikimin, itikâd/kelâm alanı ile sınırlı kalmadığı, nitekim bu isimler tarafından ortaya konan kitaplarda, temel İslâm bilimlerinin hemen hepsine dair verilere rastlandığı ifade edilerek, Mâturîdî ulemânın en çok mürâcaat ettiği temel bilgi kaynaklarından birinin hadis olduğu tespit edilerek, hadisin bütün bu Mâturîdî birikim içindeki yeri sorgulanmış, özellikle İmam Mâturîdî'nin konuyla ilgili yaklaşımı ön plana çıkarılmaya çalışılmıştır.

Kadir Demirci, "Eşari'de Hadis ve Sünnet -el-İbâne Örneği-", *ÇÜİF Dergisi*, c. X, sayı: 2, s. 45-86, Adana 2010.

Makalede; İmam Eş'arî'nin, Ehl-i sünnet düsüncesinin Eş'ariyye ekolünün kurucusu olan ünlü bir kelâm âlimi olduğu belirtilerek hayatı hakkında bilgi verilmiştir. Onun itikâdî görüş ve düşüncelerinin ele alındığı en önemli eserlerinden birinin *el-İbâne* adlı eseri olduğu, bu eserin aynı zamanda Mu'tezile ve Kaderiyye gibi bid'at fırkalarına bir reddiye mahiyetinde olduğu, dolayısıyla Eş'arî'yi diğerlerinden ayıran düşünce ve yöntemin bir ölçüde bu eserde ortaya konulduğu belirtilmiştir. *el-İbâne*'de hadis, rivayet, haber ve sünnet terimlerinin aynı anlamda kullanıldığı, onun âhâd haberleri itikâdî konularda bir delil olarak kullanmasının dikkat çektiği, hadisleri sünnet kavramıyla ilişkilendirdiği ve bu kavram temelinde onlara bir değer atfettiği, hadisleri yorumlamada metnin zâhirine sıkı sıkıya bağlı kalmayı tercih ettiği ifade edilmiştir.

Sahip Beroje, "Şâfiî'nin Sünnetin Kur'ân'a Arzı Yöntemine Sünnetin Beyan Vasfı Çerçevesinde Yaklaşımı", *Uluslararası İmam Şâfiî Sempozyumu, 7-9 Mayıs 2010, s. 860-877*, stanbul 2010.

Makalede; Şâfiî'nin, Sünnetle ilgili çok yoğun tartışmaların cereyan ettiği, öyle ki sünneti tamamen veya kısmen inkâr eden grupların da bulunduğu bir dönemde yaşadığı, bu açıdan Şâfiî'nin Sünnetle ilgili mücadelesini öncelikle Sünnet münkirleri ile yaptığı, sünnet anlayışını eleştirdiği bir kesimin de âhâd haberde sahih senedi yeterli görmeyip onu metin açısından da değerlendirmeye tabi tutanlar olduğu, bu kesimin, senedi sahih olsa bile, Kur'ân'a muârız (aykırı) gördükleri âhâd haberleri metin açısından kusurlu sayıp onunla amel etmedikleri tespit edilmiştir. Şâfiî'nin, sahih sünnetleri muâraza gerekçesiyle terk eden bu anlayışa da karşı çıktığı belirtilerek, Sünnet'in Kur'ân'a arzı yöntemine hangi açılardan karşı çıktığı, Sünnet'in Kur'ân'a muhalif olamayacağını nasıl savunduğu ve bunu Sünnet'in beyan vasfı ile nasıl ilişkilendirdiği hususları aydınlatılmaya çalışılmıştır.

Ayhan Tekineş, "Tıbb-ı Nebevî'nin Metafizik Temelleri", *HÜİF Dergisi*, c. XV, sayı: 23, s. 119-138, Şanlıurfa 2010.

Tıbb-ı Nebevî'nin temel ilkelerinin ele alındığı bu makalede Hz. Peygamber'in tıp konusundaki hadislerinin metafizik ilkeleri incelenmiştir. İslâm tıbbı üzerine yapılan çalışmalarda yaklaşım ve usûl hatalarına düşmemek için İslâm'ın tıp anlayışı ile ilgili temel referans noktalarının tespit edilmesi gerekmediği, aksi takdirde her bir hadisin ayrı ayrı ele alınarak farklı düşüncelere dayanak yapılmasının mümkün olduğu ifade edilmiştir. Çalışmada İslâm metafiziğinin Allah Teâlâ'nın isimlerine dayandığından hareketle şifa, hastalık ve tedavi gibi tıbbın ana konularının ilâhî isimlerle alakası incelenmiştir. Esmâ-i hüsnâ'nın (Allah'ın güzel isimleri) her birinin kâinat ve insanda tecellileri neticesinde her bir ismin tecellisi eşya ve insanda ayrı hallerin ve durumların ortaya çıkmasına sebep olduğu ifade edilmiştir. Hastalıkların, bâtıl inançlar, esrarı çözülememiş birtakım gizemli nesne ve olaylarla ilintilendirilerek, muayyeniyetin (sebep-sonuç ilişkisi) ihmal edilmesinin ilmî gelişmenin önündeki en büyük engel olduğu, tıbbın temel hakikatlerinin ilahi isimlere dayandığının kabulünün, insan zihninin meçhuliyet duygusundan kurtulmasını temin ettiği ve tenkîdî düşünce ve araştırma arzusunu teşvik ettiği belirtilmiştir.

Kadir Paksoy, "Hadislere Göre Namazda Ta'dîl-i Erkan", *HÜİF Dergisi*, c. XV, sayı: 24, s. 61-71, Şanlıurfa 2010.

Makalede; hadisler ışığında ta'dîl-i erkân konusu ele alınmıştır. Dinin direği olan namazın, kendine özgü şartlarla eda edilmesi gereken en önemli ibadet olan namazın makbul olmasının şartlarından birisinin de ta'dîl-i erkâna riayet etmek olduğu vurgulanmıştır.

Raşit Küçük, "Sünnet ve Hadislerde Sevgi, *İslâm'da Sevgi Temelinde Beşerî Münasebetler-İlmi Toplantı-*, s. 227-240, İstanbul 2010.

Makalede; sevgiyi ifade için kullanılan kelime ve terimlerin genel anlamda soyut iken hem sevginin tezahürlerinin bizzat kendisi hem bu tezahürleri ifade eden kelime, kavram ve terimlerin ekseriyeti itibariyle somut olduğu, belki bundan dolayı, sadece sevgi konusuna tahsis edilenlerin belirli bölümleri dışında, bu eserlerin birçoğunda özen gösterilen hususun, sevgiyi salt kelimelerde aramak yerine onun tezahürünü/dışa akseden ve davranışlara yansıyan, bir başka ifadeyle insanın ahlâkı haline gelen yönünü öne çıkarmanın önemsendiği belirtilmiştir.

Mehmet Efendioğlu, "Sahâbe Hukuku ve Ashaba Saygısızlığın Dinî Hükmü", *HTD*, c. VIII, sayı: 1, s. 7-32, İstanbul 2010.

Makalede; adalet ve fazileti Kur'ân ve Sünnet'le sabit olan sahâbe topluluğunun, Hz. Peygamber'in bizzat eğitiminden geçtiği, İslâm'ın pratik hayatta ilk numûnesi olduğu, Efendimize hem beden ve hem de mal yoluyla hizmet etme şansını bulduğu, İslâm'ı Hz. Peygamber'in kendisinden öğrenip sonrakilere aktarmada köprü vazifesi gören önemli bir nesil olduğu tespit edilmiştir. Bu önemine binaen ilk dönemlerden itibaren ümmetin tamamına yakınının onlara saygı duyarak hukuklarını koruduğu, Şîa, Havâric, Mu'tezile ve Nâsıbe gibi fırkaların oluşturduğu azınlık bir kesimin ise bu anlayışı terk ederek sahâbeyi eleştirme ve onlara saygısızca davranışlarda bulunma yolunu tuttuğu ifade edilmiştir. Kur'ân ve Sünnet'in sahâbe anlayışına uygun düşmeyen saygısızca davranışların dinî hükmünün ne olacağı konusu selef-i sâlihin ve Ehl-i sünnet âlimlerini epey meşgul ettiği belirtilerek, çalışmada ashaba saygısızca davranan kimseler hakkında ortaya atılan görüşler ile bunların delilleri üzerinde durulmuş ve dinî açıdan durumları değerlendirilmiştir.

Mustafa Celil Altuntaş, "Osmanlı İlim Geleneğinde Buhârîhanlık", *HTD*, c. VIII, sayı: 1, s. 33-67, İstanbul 2010.

Makalede; İmam Muhammed b. İsmail'in *Câmiu's-sahîh* adlı eserinin Kur'ân'dan sonra en sağlam kaynak olarak kabul edildiği, sahih hadisleri toplamada gösterdiği titizliğin onun bu konuma yükselmesini sağladığı tespiti yapılmıştır. İslâm ümmetinin de mezkûr kitaba gereken değeri gösterdiği ve bu sağlam kaynaktan Peygamberinin uygulamaları ve sözlerini öğrenme imkânı bulduğu, bu güvenilirliğin özellikle Osmanlı toplumunda *Câmiu's-sahîh*'in baş tacı edilmesi sonucunu doğurduğu, bunun neticesinde Buhârî'ye has ders geleneği oluştuğu, camilerde halka Buhârî-i Şerif okutan dersiâm efendilere "Buhârîhan" denildiği ve maaş tahsis edildiği ifade edilmiştir. Devlet kontrolüyle bu uygulamanın camilerden türbelere, kütüphanelerden devlet kurumlarına ka-

dar yaygınlaştığı, zor ve sıkıntılı zamanlarda ve özellikle savaş zamanlarında hatmedilmesi için devlet tarafından emirler yayınlandığı belirtilmiştir. Osmanlı toplum hayatının dinamiklerinden olan cami derslerinin en önemli ayağını temsil eden Buhârî hatim geleneğinin Osmanlı ilim geleneğinin kendine has uygulamalarından bir tanesi olduğu vurgulanmıştır.

Zişan Türcan, "Hadis Tarihçiliği Bağlamında İbnü'l-Esîr'in Câmiu'l-usûl Mukaddimesi", *HTD*, c. VIII, sayı: 1, s. 107-124, İstanbul 2010.

Makalede; hicrî VI. yüzyılın meşhur hadisçilerinden İbnü'l-Esîr tarafından kaleme alınan *el-Câmiu'l-usûl* adlı eserin mukaddimesi üzerinde durulmuş ve hadis tarihçiliği bağlamında bir tahlile tabi tutulmuştur. Söz konusu mukaddimenin hadis ilmi ve tarihi konusunda çok kıymetli bilgi ve yorumlar içerdiği önceki muhaddislerce de bilindiği, dolayısıyla bahsi geçen mukaddimenin bu bağlamda dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir.

Ali Mohammad Mirjalili-Majid Daneshgar, "a Glance on Main Sources of Fiqh al-Hadith from the Point of View of Feyz Kashani's Book al-Vafi", *HTD*, c. VIII, sayı: 1, s. 69-82, İstanbul 2010.

Makalede; *Vâfî*'nin Şiî İslâm düşüncesinin en önemli kitaplarından birisi olduğu, şerh ve te'villerle birlikte 5000 hadis içerdiği, bu nedenle Şîa'nın fıkhü'l-hadîs konusuna dair en önemli kaynaklardan birisi olduğu belirtilmiştir. Çalışmada, Molla Muhsin Feyz Kaşfûrî'nin *el-Vâfî*'sinden hareketle, fıkhü'l-hadîs ilminin kaynakları incelenmiştir.

Veli Atmaca, "Hadislerde Hastalık ve Sağlık Anlamında Kullanılan Genel Kavramlar", *HTD*, c. VIII, sayı: 1, s. 83-105, İstanbul 2010.

Makalede; tıbb-ı nebevî konusunun araştırılmasında hadislerin tespiti kadar bunların sened ve metin tenkidinin de önem arz ettiği, metin açısından meseleye bakarken akla gelen hususlardan birisinin de rivayetlerde geçen kavramlar, kök kelimeler ve rivayetin bütününü yani asıl maksadı büyük oranda etkileyen temel kavram olduğu belirtilmiştir. Çalışmada tıbb-ı nebevî hadislerinde geçen hastalık ve sağlık anlamına gelen genel kavramların tespiti ve hadislerle temellendirilmesi esas alınmış kelimelerin aslen Arapça mı yoksa başka dillerden geçen kelimeler mi olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır.

Selçuk Coşkun, "Sünnet ve Geleneğin Döngüsel Yapısı Üzerine", *HTD*, c. VIII, sayı: 2, s. 7-24, İstanbul 2010.

Makalede; ilk olarak sünnet ve gelenek kavramlarının anlam alanları tartışılmış, bu iki kavramın kesiştikleri ve ayrıştıkları noktalara değinilmiştir. Daha sonra sünnet ve

gelenek kavramlarının olgusal irtibatı ele alınarak, bu mânada eskiden gelenek iken Hz. Peygamber'in uygulamasıyla sünnet halini alan başka bir ifadeyle sünnetleşen geleneklerden bahsedilmiştir. Devamında ise Hz. Peygamber tarafından uygulanmış olmasından dolayı Sünnet olan bazı hususların daha sonra nasıl gelenek halini aldığı tartışılmıştır.

Veli Atmaca, "Hadislerde Geçen Hastalık Adları", ***HTD,*** **c. VIII, sayı: 2, s. 25-67. İstanbul 2010).**

Makalede; tıbb-ı nebevîde adı geçen hastalıklar, yerel isimle ve tanımlama ile hadislerde nakledilegeldiği ancak o bölgede ve o devirdeki hastalıkların tamamı hadislerde bildirilenden ibaret olmadığı belirtilmiştir. Resûllullah'ın (s.a.v), hastalıkların birtakım gizemli varlıklardan kaynaklandığına dair geleneksel yaklaşıma karşı, maddî vasıtaları ve çareleri önerdiği ve bunun sihirbaz, büyücü ve müneccim gibi kişilere gitmek yerine ferdî tedbir almalarının yolunu açtığı tespit edilmiştir. Çünkü Resûllullah'ın (s.a.v), kendine gelen bütün hastaları kendisi tedavi etmemiş veya tedavi önermemiş, onları hekimliği ile meşhur kişilere yönlendirmiş, bu tavrıyla da tedavi işlerinin peygamberlik görevinin dışında kaldığını insanlara öğretmiştir.

Bekir Kuzudişli, "Müsnedleri Dışında Zikredilen Sahâbîler Bağlamında Ahmed b. Hanbel'in Müsned'i -Ebû Hüreyre Örneği-", ***HTD,*** **c. VIII, sayı: 2, s. 69-95, İstanbul 2010.**

Makalede; Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'inde belirgin şekilde görülen, bir sahâbînin müsnedinde neden farklı sahâbîlerin hadislerinin yer almış olabileceği Ebû Hüreyre örneğinde araştırılmıştır. Müsned eserlerin tasnifini göz önüne alarak İbn Hanbel'in *Müsned*'inde de bir sahâbîden gelen bütün hadislerin topluca bir arada bulmayı bekleyen bir okuyucu için Ebû Hüreyre müsnedinde farklı sahâbîlerden gelen hadislerin yer alması, buna paralel olarak da onun hadislerinin diğer müsnedlerde zikredilmesinin şaşırtıcı olduğu ifade edilmiştir. Çalışmada; İbn Hanbel'in *Müsned*'inde söz konusu tedahülle ne kastedilmiş olabileceği araştırılmış, ulaşılan sonuçlar çağdaşı sayılabilecek diğer müelliflerin müsnedleriyle de ana hatlarıyla mukayese edilmiştir.

Mohammed Alshehri, "Misunderstanding of Statements and Practices of Some Early Hadith Scholars by Some Orientalists", ***HTD,*** **c. VIII, sayı: 2, s. 97-106, İstanbul 2010.**

Makale; James Robson gibi bazı oryantalistlerin ilk hadis ilimlerinin birtakım ifadelerini veya onların ilmî çabalarının bazı yönlerini nasıl yanlış anladıklarına dair iki kısa örnek sunmaktadır. James Robson ve diğer oryantalistlerin, asıl ifadelere dikkat

etmediği ve bu söz ve uygulamaların ortaya çıktığı gerçek bağlam ve şartları araştırmadıkları gerçeğine ışık tutmaktadır.

Miklos Muranyi, "Erken Dönem Tabakat Literatüründe Sikadan Zayıfa Geçiş: Ricâl İlmine Metinler Arası Bir Yaklaşım", Çev: Fatma Kızıl, *HTD,* c. VIII, sayı: 2, s. 145-153, İstanbul 2010.

Makalede; hadisle fıkıh ve ikisinin İslâm'ın ilk asırlarındaki değerleri ile ilgili incelemelerin yanı sıra bu iki ilimle irtibatlı çok önemli hadis tenkidi gibi bir alanın daha olduğu, fakat bu ilmin şimdiye kadar detaylı çalışmalara konu edilmediği, diğer bir ifadeyle, hadis tenkidinin eleştirisinin günümüzdeki araştırmalarda büyük bir boşluğu yansıttığı, bunun hadis ve fıkhın gelişimi ve değerlendirilmesi için önemli olduğu tespit edilmiştir.

Dilek Çalışkan, "Hz. Peygamber'in Tercihlerine Dair Bazı Mülâhazalar", *HTD,* c. VIII, sayı: 2, s. 155-165, İstanbul 2010.

Makalede; vahyin kontrolünde bir peygamber olan Resûlullah'ın (s.a.v) tercihlerinde genellikle isabet ettiği ve tasvip gördüğü, özellikle dinî tebliğ alanına girmeyen hususlarda zaman zaman yanıldığı ve "evlâ olanı terk" ettiği de ifade edilerek, bu durumlarda, vahiy tarafından uyarılıp tashih edildiği belirtilmiştir. Yüce Allah'ın özellikle dinî tebliğ alanına giren bir konuda hiçbir zaman peygamberini hatası üzerine bırakmadığı, Hz. Peygamber'in tercihlerine baktığımızda hakkında nass bulunmayan hususlarda kimi zaman iki doğrudan maslahata en uygun olanı, kimi zamanda iki kötüden daha az zarar getireni öncelediği belitilerek, onun tercihlerinde örneklik, kolaylaştırıcılık, vefakârlık, ihtiyatlılık, fıtrîlik ve insanîlik, mücadelecilik gibi temel ilkelerin etkili olduğu tespit edilmiştir.

Johann Fuck, "Buhârî'nin Hadis Tedvininin Rivayet Tarihine Katkıları", Çev: Bekir Ezer, *HTD,* c. VIII, sayı: 1, s. 145-164, İstanbul 2010.

Makalede; Buhârî'nin *Sahîh'*inin ilk önce dört öğrencisi tarafından rivayet edildiği, sonra ortalıkta birkaç rivayet dolaştığı, bunlardan da hep yeni karışık şekiller oluştuğu ve sonunda bakımsızlık ve ihmallerden dolayı maziye karıştığı ifade edilmiştir. Buhârî metnini elde etmeye çalışan birinin, bugün bile onlara muhtaç olduğu belirtilerek, Buhârî metninin eski rivayetleri iyi bir el yazmasıyla elimizde bulunsa da sekiz yüz yıl önce Buhârî rivayetlerini araştırmış olan İbn Hayr'ın zikretmiş olduğu sonuca varacağı ve bütün rivayetlerin birbirine yakın durduğu tespit edilmiştir.

Arafat Aydın, "James Robson ve Temel Hadis Kaynaklarının Rivayeti Hakkındaki Çalışmaları Üzerine", *HTD,* c. VIII, sayı: 1, s. 165-171, İstanbul 2010.

Makalede; hadis ilmine yönelik makaleleri, neşir ve tercümelerinin yanında Arap dili, Hıristiyanlık-İslâmiyet mukayesesi ve mûsiki gibi alanlarda da çalışmaları bulunan James Robson'un Manchester Üniversitesi'nde öğretim üyeliği yaptığı dönemde 1949-1958 yılları arasında kaleme aldığı beş ayrı makalesinde temel hadis kaynaklarının nüsha olarak rivayetlerini konu edindiği, tespit ettiği nüshalar ve râvileri üzerine değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Ömer Faruk Yıldırım, "Teyemmüm Kıssasının Tarihi ve Âyetinin Sebeb-i Nüzûlü Üzerine-Hz. Âişe'nin Gerdanlığını Düşürmesinin Mükerrerliği Bağlamında-", *HTD,* c. VIII, sayı: 2, s. 107-127, İstanbul 2010.

Makalede; "teyemmüm kıssası"nın, Resûlullah (s.a.v) ile çıktığı bir sefer sırasında Hz. Âişe'nin gerdanlığını kaybetmesi ve onu aramak gayesiyle susuz bir yerde konaklamak zorunda kalan kafilenin abdest ihtiyaçlarını karşılamak için su bulamaması dolayısıyla teyemmüm âyetinin indirilmesini anlattığı belirtilerek, bu kıssanın ne zaman, hangi seferde gerçekleştiği ve sonucunda Kur'ân'daki iki teyemmüm âyetinden hangisinin nazil olduğunun tartışması yapılmıştır. Ayrıca, bu kıssanın, sebep ve sonuç itibariyle yine bir seferde gerçekleşen ifk olayına benzediği, ifk olayında da Hz. Âişe'nin gerdanlığını düşürdüğü ve ona atılan iftiranın asılsızlığını belirten ifk âyetleri nazil olduğu ifade edilerek çalışmada; teyemmüm kıssası hakkındaki tartışmalar ve ifk olayı bağlamında bu kıssanın mükerrerliği meselesi incelenmiştir.

Ahmet Ürkmez, "el-Bidaye ve'n-Nihaye'sinden Hareketle İbn Kesir ve Hadis Hocaları Üzerine", *HTD,* c. VIII, sayı: 2, s. 129-143, İstanbul 2010.

Makalede; Temel İslâm Bilimlerinin hemen her alanına katkıda bulunmuş olan Ebü'l-Fidâ İbn Kesir'in (v. 774/1372), hadis konusunda da önemli bir otorite sayıldığı belirtilerek, otoritesinin, sahip olduğu kişisel bilgi birikimi kadar, temsil ettiği Şam Hadis Ekolü'nden kaynaklandığı tespit edilmiştir. Hadis ilminin gerek teorik gerekse pratik iki yönünü de derinlemesine işleyen bu ekolün, özellikle hicrî VII. ve VIII. asırlarda büyük isimler yetiştirdiği, belirtilerek, İbn Kesir'in, hadis aldığı/öğrendiği hocalarına dair verdiği bilgiler değerlendirilmiştir.

Ayşe Esra Şahyar, "Sahâbenin Tabiundan Hadis Rivayeti", *HTD,* c. VIII, sayı: 1, s. 125-144, İstanbul 2010.

Makalede; ashabın hepsini her zaman Hz. Peygamber'in yanında olamadığından, peygamberin irtihalinden sonra onun hadislerini birbirlerinden de öğrendikleri, bu

öğrenim sürecinde bazen bir sahâbînin hadisi, tabiûndan biri aracılığıyla bir diğer sahâbîye ulaştırdığı, ashabın başka bir sahâbîden aldığı hadisleri irsal yaparak naklederken, tabiûndan aldığı hadisleri senedle rivayet ettikleri, onların bu tutumlarının bir süre sonra hadis rivayetinin ayrılmaz bir parçası olacak isnad uygulamalarının başlangıcını teşkil ettiği tespit edilmiştir.

Enbiya Yıldırım, "Sahihayn Musanniflerinin Şâfiî'den Gelen Rivayetlere Yaklaşımları", ***Uluslararası İmam Şâfiî Sempozyumu, 7-9 Mayıs 2010,*** **s. 166-181, İstanbul 2010.**

Tebliğde; İmam Şâfiî'den gelen rivayetlerle oluşturulmuş bir müsned bulunmasına rağmen Sahîhayn'ın neden Şâfiî'nin bir rivayetine olsun yer vermediği gerçeği tahlil edilmiştir.

Ömer Özpınar, "İmam Şâfiî'nin Tasnif Dönemi Hadis Edebiyatının Oluşumundaki Etkileri", ***Uluslararası İmam Şâfiî Sempozyumu, 7-9 Mayıs 2010,*** **s. 231-265, İstanbul 2010.**

Tebliğde; İmam Şâfiî'nin ilk dönem hadis edebiyatının oluşum aşamasındaki etkileri ve bundan sonraki süreçte izleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Habil Nazlıgül, "İmam Şâfiî'nin Hadis İlmine Katkıları", ***Uluslararası İmam Şâfiî Sempozyumu, 7-9 Mayıs 2010,*** **s. 129-165, İstanbul 2010.**

Tebliğde; İmam Şâfiî'nin, eserlerinde bir rivayetin hadis olarak kabulü için gereken şartları ilk tespit edenlerden olduğu belirtilmiş, onun hadis/sünnet savunularıyla şöhret bulan ve kendisine "Sünnet'e zafer kazandıran" unvanı verildiği belirtilmiştir. Hadis müdafaası alanında ilk müstakil eserin yine ona ait olduğu, hadisin en sıkıntılı ve problemli alanlarından biri olan "İhtilâfü'l-hadîs" konusnda müstakil ilk esere imza attığı ayrıca İmam Şâfiî'nin orijinal bir nesh teorisinin de sahibi olduğu tespit edilerek, sahih, şaz, tedlis ve benzeri birçok terimi tanımlayarak hadis ilmine kazandırdığı ve onun tanımlarının sonraki dönemlerde de aynen kabul gördüğü vurgulanmıştır.

Yusuf Ziya Keskin, "İmam Şâfiî'ye Göre Mürsel Hadisin Delil Olma Yönünden Değeri", ***Uluslararası İmam Şâfiî Sempozyumu, 7-9 Mayıs 2010,*** **s. 184-200, İstanbul 2010.**

Tebliğde; İmam Şâfiî'ye göre mürsel hadisin delil olma yonünden değeri üzerinde durulmuş, ona yapılan itirazlara değinilmiş ve konu ile ilgili degerlendirmeler yapılmıştır.

Hüseyin Hansu, "Haber Tartışmaları Bağlamında Şâfiî-Mu'tezile İlişkileri", ***Uluslararası İmam Şâfiî Sempozyumu, 7-9 Mayıs 2010,*** **s. 270-291, İstanbul 2010.**

Tebliğde; İmam Şâfiî'nin eserleriyle ilgili tartışmaların yoğun olarak yapıldığı en eski kaynaklardan olduğu, bu eserlerde el-ihâta, el-ilmü'l-âmme, haberü'l-mütevâtir, haberü'l-vâhid gibi bilgiyle ilgili temel kavramların sıkça geçtiği belirtilmiştir. Şâfiî'nin eserlerinde yer alan haberle ilgili tartışmalar, Şâfiî-Mu'tezile ilişkileri ve Mu'tezile eserleri mukayeseli olarak incelenmiş, tartışmanın nedeni ve taraftarları tespit edilmeye çalışılmıştır.

Kadir Demirci, "Şâfiî'nin Zeydî Hadis Anlayışına Etkisi", ***Uluslararası İmam Şâfiî Sempozyumu, 7-9 Mayıs 2010,*** **s. 294-309, İstanbul 2010.**

Tebliğde; İmam Şâfiî'nin Zeydiyye'nin hadis anlayışını etkilediği ve bunun zihniyet düzeyinde bir etki olduğu belirtilmiştir. Erken dönemde Zeydî imamların Hz. Peygamber'den nakledilen hadisleri 1. Kur'ân'a aykırılık, 2. Akla aykırılık, 3. Öteki hadislere aykırılık gibi kriterlerler ile reddettikleri belirtilmiştir. Fakat geç dönem Zeydîlerde bu anlayışın değiştiği ifade edilerek Zeydiyye'nin hadis anlayışının Şâfiî hadis anlayışı ile hemen hemen benzeştiği vurgulanmıştır.

İsa Akalın, "Dârülfünun İlâhiyat Fakültesi'nde Hadis Usûlü Öğretimi - Hüseyin Avni Arapkirli Örneği-", ***Darülfünun İlâhiyat Sempozyumu 18-19 Kasım 2009 Tebliğleri,*** **s. 217-222, İstanbul 2010.**

Makalede; hadis usûlünün, hadis ilminin dayandığı esasları inceleyen ve ilmu usûli'l-hadîs, ilmu mustalahi'l-hadîs, mustalahu'l-hadîs, ulûmü'l-hadîs ve dirâyetü'l-hadis olarak da adlandırılan ilim dalı olduğu tespit edilmiştir. Arapkirli Hüseyin Avni Karamehmedoğlu (v. 1954), Dârülfünun İlâhiyat Fakültesi'nde, 1926'dan fakültenin kapatıldığı 1933'e kadar hadis ve hadis tarihi derslerini okuttuğu, hadis usûlü derslerinde bizzat hazırlamış olduğu ve halen elyazması durumunda olan ders notlarını takrir ettiği, bu ders notlarında, hadis usûlü ıstılahlarını detaya inmeden, tamamen ders takriri tarzında sunduğu belirtilerek, eserde, ilmu usûli'l-hadîsin tanımı, konusu ve amacı, sened ve metinle ilgili kavramlar incelenmiştir.

Hüseyin Hansu, "Hadis Aşığı Bir Felsefeci: Babanzâde Ahmed Naim Bey (1872-1934)", ***Darülfünun İlâhiyat Sempozyumu 18-19 Kasım 2009 Tebliğleri,*** **s. 385-397, İstanbul 2010.**

Tebliğde; Babanzâde Ahmed Naim'in, Osmanlı'nın son dönemi ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında yaşamış mütercim, felsefeci ve yazar olduğu belirtilerek hayatı hakkında kısaca bilgi verilmiştir. Onun İslâm toplumunda ortaya çıkan problemlerin çö-

zümünün Kur'ân ve Sünnet'te aranması gerektiğini savunduğu, bu amaçla hadis kaynaklarını Türkçe'ye tercüme ettiği, yazılarında hadis merkezli yorumlarda bulunduğu tespit edilmiştir. 1925 yılında Diyanet İşleri Başkanlığı'nca *Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarih*'i tercüme etmekle görevlendirildiği zaman, hadis hakkındaki görüşlerini bu eserinde genişçe işleme fırsatı bulduğu, bu eserdeki tercüme metodunun, Türkiye'de daha sonra yapılan hadis tercümeleri için bir örnek teşkil ettiği belirtilmiştir. Hadis metodolojisi hakkında yazdığı mukaddimede ise klasik hadis usûlü kitaplarındaki bilgileri başarılı bir şekilde işleyerek yeni bir üslûpla ortaya koyduğu, rivayet metotlarını modern tarih metodolojisiyle mukayese gibi hadis usûlünde yeni sayılabilecek konulara da değindiği ifade edilerek, Ahmed Naim'in hadisçiliği ve Cumhuriyet dönemi hadis çalışmalanna yaptığı katkılar ele alınmıştır.

2011 YILI MAKALELERİ

Kadir Paksoy, "Allah'ın Doksan Dokuz İsmiyle İlgili Rivayetin Tahlili", ***Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*** **(*www.dinbilimleri.com*), c. XI, sayı: 1, s. 91-111, Samsun 2011.**

Makalede; *"esmâ-i hüsnâ"* hadisi olarak bilinen *"Allah'ın doksan dokuz ismi vardır; kim bunları sayarsa cennete girer"* rivayetinin, İslâm düşünce dünyasında önemli bir yere sahip olduğu, en meşhur hadis eserlerinde geçmesine rağmen metin yönünden bir kısım ziyade ve farklılıklar ihtiva eden bu rivayet hakkında değişik görüşler beyan edildiği belirtilmiştir. Tirmizî, İbn Mâce, İbn Hibbân ve Hâkim gibi muhaddislerin kaydettikleri bazı metinlerdeki Allah'ın doksan dokuz isminin hangileri olduğuna dair kısımların Hz. Peygamber'den mervî olup olmadığı konusunda ihtilâf edildiği tespit edilerek ilgili rivayetin sened ve metin tahlili yapılmış, mezkûr isimlerin hadise sonradan ilave edilip edilmediği hususuna açıklık getirilmiştir.

Adem Dölek, "Hadisler Işığında Hıyânetin Boyutları ve Sosyo-Kültürel Açıdan Zararları", ***Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*** **(*www.dinbilimleri.com*), c. XI, sayı: 1, s. 113-138, Samsun 2011.**

Makalede; Kur'ân'da ve hadislerde üzerinde durulan en önemli konulardan birinin "hıyânette bulunmamak" olduğu gerek Allah tarafından gerekse insanlar tarafından kişiye iâde edilmek üzere verilen maddî ve mânevî herşeyin emânet olduğu, insanın, kendisine vedîa olarak bırakılan herhangi bir şeyi eksiltmesi, zayi etmesi, verdiği sözde durmaması, kamu malını haksız olarak üzerine geçirmesi, dinî emirleri yerine getirmemesinin hıyânetin muhtevası içine girdiği belirtilmiştir. Çalışmada hadisler ışığında, hıyânetin ne demek olduğu, hıyânetin boyutları ve sosyo-kültürel açıdan zararları değerlendirilmiştir.

Recep Aslan, "Kulleteyn ile İlgili Rivayetin İsnâd ve Metin Açısından Değerlendirilmesi", *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi* (*www.dinbilimleri.com*), c. XI, sayı: 1, s. 139-162, Samsun 2011.

Makalede; İslâm'ın temel kaynaklarında temizlik konusunun hem ibadetlere hazırlık hem de bireysel ve toplumsal hayatın önemli gerekliliklerinden biri olarak ele alındığı ifade edilerek, "kulleteyn" olarak bilinen ve içerisine necaset bulaşmış suyun temizlenmesi konusunda ilkeler belirleyen bir rivayet, isnad ve metin açısından incelenmiştir. Klasik hadis kaynaklarının oluştuğu ilk dört asırdaki eserlerin birçoğunda yer alan bu hadisin on bir farklı metin öbeği halinde musanniflere ulaştığı, söz konusu rivayetin birçok tarîki olduğu belirtilerek, bu tarîkler ayrı ayrı isnad tenkidine tabi tutulmuş, ayrıca senedlerle metinler paralel bir şekilde incelenerek metin değişmelerinde çelişkiler olup olmadığı hususu tespit edilerek, âlimlerin "kulleteyn" rivayeti konusundaki yaklaşımları genel hatlarıyla verilmeye çalışılmıştır.

İbrahim Usta, "Das Hadith- Und Sunnaverständnis Von Ibaditen", *Kelâm Araştırmaları Dergisi*, c. IX, sayı: 2, s. 183-193, Karabük 2011.

Makalede; müslümanların 14 asırdır üzerinde en çok tartıştıkları konuların başında Sünnet-hadis meselesi geldiği ve Peygamberin ölümüyle başlayan bu ihtilâfın, müslümanları fırkalara ayırdığı, buna rağmen sünnetin niteliği hakkındaki tartışmaların hala bitmediği tespit edilmiştir. Çalışmada sünnetin tanım ve hükmü, hadis ve kısımları, Ehli-sünnet´in "İbâziyye" mezhebine karşı tutumu ve "İbâziyye"nin görüşleri kendi kaynaklarına dayanılarak incelenmiştir.

Hadi İlelhak Yahya b. el-Hüseyin, "Sünnetin Anlamına Dair Bir Açıklama: Sünnet'in Kaynağının Resûlullah Olduğunu İleri Sürenlere Reddiye", Çev: Kadir Demirci, *İslâmî İlimler Dergisi*, c. VI, sayı: 1, Zeydiyye sayısı, s. 275-287, İstanbul 2011.

Çalışma; hadis araştırmalarına katkı amacıyla hicrî III. asırda bir Zeydî âlimin sünnet kavramına yaklaşımını içeren ve peygamberin konumuna dair farklı bir bakış açısını yansıtan makalesinin çevirisidir.

Mahmut Demir, "Sahâbe Ehl-i Beyt" Ekseninde Şiî-Sünnî İhtilâfının Hadis Rivayetine Yansımaları", *e-Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi*, c. III, sayı: 6, s. 90-111, Diyarbakır 2011.

Makalede; sahâbe, ehl-i beyt ve Hz. Ali'nin faziletlerine dair rivayetler üzerinden Şîa ile Ehl-i sünnet arasındaki görüş ayrılıklarının hadis rivayetine yansımalarını ele alınmıştır. İslâm düşünce geleneğinin iki büyük ekolü olan Ehl-i sünnet ile Şîa'nın

sahâbe tasavvurları üzerinde durulmuş, ilgili rivayetler içerik ve üslûp itibariyle mukayeseli olarak değerlendirilmiştir.

Harun Özçelik, "Hadislere Göre Günahların Bağışlanma Yolları II", ***Atatürk Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **sayı: 35, s. 81-101, Erzurum 2011.**

Makalede; Hz. Peygamber'in hadislerine göre, günahların uhrevî cezasından kurtuluş yollarından bir kısmını oluşturan dünya sıkıntılarına maruz kalma, dünyada cezalandırılma, ölen kişinin ardından dua etme, şefaat ve Allah'ın affetmesi gibi meseleler üzerinde durulmuştur.

Ali Budak, "Süheyl b. Ebî Salih Nüshasındaki Rivayetlerin Daha Sonraki Hadis Edebiyatına İntikali", ***Hitit Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **c. X, sayı: 20, s. 81-116, Çorum 2011.**

Makalede; ilk dönem yazılı hadis belgelerinden biri olan Süheyl b. Ebî Sâlih nüshasındaki rivayetlerin daha sonraki hadis eserlerine nasıl intikal ettiğinin tespiti ve bu bağlamda rivayet üslûbu adına ulaşılan neticeler incelenmiştir. Ayrıca bir rivayeti daha sonraki bir zamanda karşılaşılan benzer rivayetiyle mukârane etmenin, ezberden nakil, mâna ile rivayet ve rivayet farklılıklarını tahlil gibi konularda karşılaşılacak problemleri çözmede katkı sağlayabileceğine işaret edilmiştir.

Nevzat Aydın, "Hadisin Tespit ve Tenkidinde "Maruf/Meşhur Sünnet"in Metodolojik Değeri", ***Hitit Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **c. X, sayı: 20, s. 139-170, Çorum 2011.**

Makalede; İslâm düşüncesinde "Sünnet"in, Kur'ân'la birlikte hadislerin Hz. Peygamber'e aidiyetinin tespiti ve tenkidinde temel bir kriter olduğu, ancak tarihî süreçte bu ilkenin kullanım alanını ve işlevselliğini belirleyen temel unsurun, "Sünnet"in tespiti ve muhtevası konusundaki yaklaşım farklılıkları olduğu belirtilmiştir. Çalışma; özellikle hicrî ilk iki asırda hâkim olan "ma'rûf/meşhur sünnet"in hadis tespit ve tenkit sistemindeki yerini, tarihî arka planını ve işlevini ortaya koymak adına atılmış bir adım olduğu ifade edilmiştir. Aktif kullanımı önünde özellikle sünnetin algılanmasındaki farklılıklardan kaynaklanan birtakım sınırlılıklar mevcut olsa da "ma'rûf/meşhur sünnet", hadis tespit ve tenkidinin metodolojik yapısından hareketle ortaya konulmuştur.

İbrahim Tozlu, "Türk Muhaddis Moğultay'ın Aşka Dair Eseri ile "Kim Âşık Olur ve Sabrederse Allah Onun Günahlarını Affeder ve Cennetine Koyar" Hadisini Savunması", ***İnönü Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **c. II, sayı: 1, s. 167-186, Malatya 2011.**

Makalede; Türk muhaddis Moğultay b. Kılıç'ın (762/1361) aşka dair yazmış olduğu eseri ve tasavvufî çevrelerde üzerinde önemle durulan *"Kim âşık olur ve sabrederse Allah onun günahlarını affeder ve cennetine koyar"* hadisini savunmayı esas almıştır. Müellifin kimlik bilgileri verildikten sonra eseri *el-Vâdıhu'l-mübin*'in muhtevası ve onu etkileyen çalışmalar ile yazılma gayesi olan aşka dair hadisin tahlili yapılarak, hadisin, hadis kriterleri açısından nasıl savunulduğu üzerinde durulmuştur.

Arif Ulu, "Önceleri İsnaddan Sormazlardı..." Rivayetinin Senedi Üzerine Bir İnceleme", *Atatürk Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,* sayı: 36, s. 19-46, Erzurum 2011.

Makalede; İbn Sîrîn'e (v. 110/728) nispet edilen "önceleri isnaddan sormazlardı..." ifadesinin hadis rivayetinde isnad uygulamasının başladığı zamanı ve ne şekilde uygulandığını ortaya koyduğunu, ancak bu ifadenin İbn Sîrîn'e ait olmadığını sonradan uydurulup ona nispet edildiğini, bu nedenle ilgili rivayetin isnadın başlangıcıyla ilgili araştırmalarda delil olarak kullanılabilmesi için İbn Sîrîn'e ait olup olmadığı belirlenerek, hadis rivayetinde isnadın başlangıcıyla ilgili tartışmaların perde arkası aralanmaya çalışılmış ve rivayet isnad tenkidine tabi tutulmuştur.

Behlül Kanaqi, "M. Tayyib Okiç ve Mevzû Hadisler Hakkında Tamamlanmamış Bir Çalışması", *UÜİF Dergisi,* c. XX, sayı: 1, s. 191-212, Bursa 2011.

Makalede; Tayyib Okiç'in yayımlanmış çalışmaları dışında mevzû hadisler ile ilgili "Mütûnü'l-Ehâdîsi'l-Mevdûa" adlı tamamlanmamış bir çalışması olduğu belirtilmiştir. Okiç'in vefatından sonra belgelerin bir yerden başka bir yere nakledilirken muhtemelen bir kısmının kaybolduğu, onun apokrif hadisler konusundaki hassasiyetini ve mevzû hadisleri tahriç ederken kullandığı kaynakların çeşitliliğinden anlaşılabilen objektiflik sorumluluğunu yansıtması açısından özellikle de uydurma hadislerin dinî, kültürel ve sosyal konulu başlıklara göre tasnif edilmeleri bu çalışmanın orijinal unsurlarından biri olarak değerlendirilmiştir.

Robert Gleave, "Haber-i Vâhid Üzerine Modern Şiî Tartışmalar: Sadr, Humeynî ve Hû'î", Çev: İbrahim Kutlay, *Şırnak Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,* c. II, sayı: 3, s. 151-173, Şırnak 2011/1.

Makalede; XX. Yüzyılın sonlarında mutemelen en çok okunan Şîî akademisyenlerden olan Muhammed Bâkır es-Sadr (v. 1989), Rûhullah el-Humeynî (v. 1989) ve Ebü'l-Kâsım el-Hûlî (v. 1992) arasında haber-i vâhid üzerine yapılan tartışmalar değerlendirilmiştir.

Halit Özkan, "Bir Muhaddis-Sûfînin Rüyaları: İbn Ebû Cemre ve el-Merâi'l-Hisan'ı", ***MÜİF Dergisi,*** **sayı: 41, s. 33-58, İstanbul 2011/2.**

Makalede; Mâlik b. Enes'in çok kullandığı ve "amel-i ehl-i Medine"ye delâlet ettiği kabul edilen tabirlerin, *Muvatta* nüshaları arasında farklılaşması konusu ele alınmıştır. Bir yandan klasik ve çağdaş kaynaklar ışığında bu farklılıkların sebebi üzerinde durulurken, bir yandan da nüsha farklılıklarından hareketle ortaya çıkan sonuçlar değerlendirilmiştir. Özellikle Mâlik'in tabirlerinin yeknesak olmayışı ve aynı rivayet için farklı nüshalarda farklı hükme ulaştıran tabirlerin kullanılması gibi gerekçelerle, "amel-i ehl-i Medine" hakkındaki bu tabirlerin yeknesaklığı varsayımına dayanan yorumların gözden geçirilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Ali Budak, "Rivayetlerde Çevre Kültürlerle Olan İlişkinin Resmi", ***ÇÜİF Dergisi,*** **c. XI, sayı: 1, s. 55-88, Adana 2011.**

Makalede; İslâm kültür ve medeniyetinin Kur'ân-ı Kerîm'den sonraki ikinci temel kaynağı olan Sünnet malzemesi üzerinde yapılacak tetkiklerle, Allah Resûlü'nün çevre kültürlerle olan ilişkilerinde izlediği yöntem hakkında bilgi sahibi olmanın mümkün olduğu ifade edilerek, İslâm'ın yahudilik ve Hıristiyanlık gibi diğer kültürlerle olan münasebetlerinde öne çıkan ilişkiler ağını ve etkileşimin resmi, rivayet malzemesi üzerinden ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Roberto Tottoli, "Son Zamanlarda Telif Edilmiş Bazı Kitaplarda Deccâle Dair Hadis ve Rivayetler", Çev: İbrahim Kutlay, ***Şırnak Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **c. II, sayı: 4, s. 143-169, Şırnak 2011/2.**

Makalede; Deccâl üzerine telif edilmiş kitapların, hadislerin ve rivayetlerin çok çeşitli özellikler gösterdiği belirtilmiştir. Bunlardan ötürü, söz konusu edebiyatın "popüler" diye tanımlanabileceği, en azından bunların, İslâm dünyasında devamlı bir şekilde teorik tartışmalara dayalı yazılı edebiyattan biraz daha popüler olup belirgin ve daha yüksek bir edebiyat türünü oluşturduğu ifade edilmiştir.

Süleyman en-Nedevi, "Sünnetin Anlamının Araştırılması ve Ona Olan İhtiyacın Açıklanması", Çeviren Mustafa Canlı, ***İslâm Hukuku Araştırmaları Dergisi,*** **sayı: 18, s. 77-89, Konya 2011.**

Makalede; müslümanların, sünnet kelimesini Kur'ân'dan iktibas ettikleri ve onu Hz. Peygamber ve ashabının gittiği yol anlamında özel bir anlamda kullandıkları tespit edilerek konu değerlendirilmiştir.

M. Sait Uzundağ, "Kastallani ve Şerh Metodu Üzerine", *FÜİF Dergisi,* c. XVI, sayı: 2, s. 277-305, Elazığ 2011.

Makalede; Memlükler döneminin oldukça parlak kültürel ve ilmî bir harekete sahne olduğu ifade edilerek, yetişen âlimlerin farklı alanlarda birçok eser bıraktıkları ve Kastallânî'nin (v. 923/1517), Buhârî'nin *el-Câmiu's-sahîh* isimli eseri üzerine telif ettiği *İrşâdü's-sârî* adlı şerhinin bunlardan birisi olduğu tespit edilerek, hayatı ve eserleri hakkında kısa bilgi verilmiş, ağırlıklı olarak şerhi ve şerhte takip ettiği usûlü tanıtılmıştır.

Seyit Avcı, "Hadisçilere Yöneltilen Bazı Eleştirilerin Değerlendirilmesi", *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi (www.dinbilimleri.com),* c. XI, sayı: 3, s. 7-34, Samsun 2011.

Makalede; Hz. Peygamber'in hadislerini toplayarak kitaplara kaydeden, böylece kaybolup gitmesini önleyerek İslâm ümmetine büyük hizmet eden hadisçilere zaman içinde değişik fırka ve gruplar tarafından bazı eleştirilerin yapıldığı belirtilmiştir. Bu uğurda üzerlerine düşen görevi en titiz şekilde yerine getirdiklerine tarihin şahitlik ettiği hadisçilerin, İslâm coğrafyasının değişik bölgelerine yayılan hadisleri toplayarak, güçlerinin yettiği kadar onları ince bir elemeden geçirdikten sonra hadis olarak naklettikleri, gerçekleştirilen bu büyük çalışmaları gölgelemeye kimsenin hakkının olmadığı ifade edilerek, müslümanların Hz. Peygamber'e ait olan herşeyi en küçük detayına varıncaya kadar bilmelerinde, hadise dayalı bir İslâm anlayışının oluşturulmasında en büyük payın hadisçilerin olduğu vurgulanmıştır.

Hüseyin Akyüz, "Ebû Reyye'nin Tevesssül Hadisi Kousundaki Görüşlerin Tahlili", *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi (www.dinbilimleri.com),* c. XI, sayı: 3, s. 35-72. Samsun 2011.

Makalede; herhangi bir hadisi tetkik etmek istediğimizde, atmamız gereken ilk adımın, o hadisin kaynağını araştırmak, sonrasında isnadı varsa, sağlam olup olmadığını tespit etmek eğer sağlamsa, muhtevasının İslâm'ın temel esaslarına, Kur'ân'a, Sünnet'e, akla, tarihî gerçeklere vb. uygunluğunu belirlemek gerektiği ifade edilmiştir. Şüphesiz isnad değerlendirmesinde hadisin farklı tarîklerini bir araya getirmenin hadisi doğru anlamada öneminin yadsınamayacağı, dini anlama ve yaşamada Hz. Peygamber'i sürekli takip eden sahâbîlerin söz ve davranışlarından sahih ve sağlam olanlarını, zayıf ve uydurma olanlardan ayırmak gerektiği belirtilerek, âlimlerimizin hadislerde aradığı çözümü bulamadıklarında, sahâbenin konuyla ilgili görüşlerine başvurdukları, bu bağlamda yağmur duasıyla ilgili olan Hz. Ömer'in sözünün de bu süreçten geçerek değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Recep Tuzcu, "Klasik Hadis Kitaplarında Rivayetleri Bulunan Antakyalı Hadis Âlimleri", ***HÜİF Dergisi,*** **c. XVI, sayı: 25, s. 7-42, Şanlıurfa 2011.**

Makalede; Antakya'nın kuruluşundan bu yana, ekonomik, dinî ve siyasî yönüyle önemli bir şehir olduğu, bu nedenle sık sık el değiştirdiği, şehrin Hz. Ömer döneminde fethedildiği, halifenin istihdam ettiği âlimlerin çalışmalarıyla İslâm'ın bu bölgede yayıldığı, hadisin tasnif döneminde Antakya'da birçok muhaddisin yaşadığı ve uğradığı bir şehir olduğu belirtilmiştir. Çalışma; Antakya'da yaşayan ve klasik hadis kitaplarında rivayetleri bulunan hadis âlimlerinin hayatı ve hadis ilmine katkıları üzerinde yoğunlaşmış, araştırmalar ışığında muhaddislerin hadis ilmine katkıları konusunda da bir fikir ve kanaat oluşturulması hedeflenmiştir.

Abdullah Yıldız, "Kendilerine Nifak İsnad Edilen Sahâbîler ve Rivayetleri", ***HÜİF Dergisi,*** **c. XVI, sayı: 25, s. 109-166, Şanlıurfa 2011.**

Makalede; sahâbîlerden kendilerine nifak isnad edilen ve rivayeti olan sahâbîlerin; öncelikle İslâm tarihi, siyer ve megâzî kitaplarından, klasik hadis kaynakları ve bazı tefsirlerden nifak isnadının sebebleri, onların tevbe edip etmedikleri, varsa sözleri ve rivayetleri tespit edilmiş ve yorumlanmıştır.

Ahmet Yücel, "Hadislerin Yazılı Rivayeti ve İmlâ Geleneği, ***Uluslararası Katılımlı Sempozyum: Anadolu'da Hadis Geleneği ve Dârülhadisler", 30 Nisan-1 Mayıs 2011/Çankırı International Participation Symposium: Hadith Tradition and Daru'l-Hadith Institutions in Anatolia, 30 April-1 May 2011 Çankırı/Turkey,*** **s. 37-49, Çankırı 2011.**

Makalede; hadislerin yazılı rivayeti hususunun ilk dönemlerden itibaren tartışıldığı, bazı Ehl-i re'y ve Mu'tezile âlimlerinin başlangıçta hadislerin yazılmadığını ileri sürdükleri, son dönemde ise özellikle oryantalistlerin hadislerin başlangıçta yazılmadığını, ikinci asırda ortaya çıktığını ve daha sonra Hz. Peygamber'e nispet edildiğini iddia ettikleri ifade edilmiştir. Bazı oryantalistlerin ise hadis âlimlerinin toplumdaki otoritelerini muhafaza etmek amacıyla hadislerin yazılı metinlerden alınmasına karşı çıktıklarını iddia ettikleri belirtilerek, tebliğde söz konusu iddialar ve imlâ geleneği kaynakların verdiği bilgiler çerçevesinde ele alınmış ve genel çerçeve çizilmeye çalışılmıştır.

Mustafa Işık, "Evrensel Bir Hadis Denemesi: "Ben ve Öteki", ***Erciyes Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **sayı: 12, s. 143-154, Kayseri 2011.**

Makalede; İslâm'ın evrensel bir din, son peygamber Hz. Muhammed'in ise bütün insanlığa gönderilmiş bir elçi olduğu, evrensel bir ahlâk oluşturmak gerektiğinde, bütün din ve öğretilerde tekrarlanan *"Kendin için istediğini, kardeşin için de istemedikçe, ger-*

çek müslüman olamazsın" prensibinin onun bir sözü olduğu belirtilmiştir. Bu prensibin "Sosyal bir varlık" olan insanın "öteki" ile insanca yaşayabilmesi için esas alacağı sosyal, psikolojik ve ahlâkî bir ölçü olduğu vurgulanmıştır.

Mustafa Işık, "Hadislerde Beden Dili ve İbn Hibbân Örneği", ***Bilimname: Düşünce Platformu,*** **sayı: 20, s. 135-149, Kayseri 2011/1.**

Makalede; hadisin, genel olarak "sened ve metin" diye ikiye ayrıldığı, buna paralel olarak hadis metodolojisinin de "rivayetü'l-hadîs" ve "dirayetü'l-hadîs" olmak üzere ikiye ayrıldığı tespit edilerek kısaca açıklanmıştır. Dirayetü'l-hadîs'in daha çok hadisin metin kısmıyla ilgilendiği, hadis metninin anlaşılması/anlatılması için geliştirilmiş ilimlerin bu kategori içinde olduğu, hadis metninin anlaşılması/anlatılması için geleneksel hadis ilimleri yanında modern bilimlerden de yararlanmak gerektiği belirtilerek, bunlardan birinin de 20. asırda bilim haline gelme yolunda olan "beden dili" olduğu tespit edilmiştir. Hadislerde beden dili düşüncesinin hadis edebiyatında tarihî bir temele oturturulması açısından İbn Hibbân'ın (v. 354/965) hadisleri kısım ve nev'ilere ayırma örneği üzerinden, bunun bir denemesi yapılmaya çalışılmıştır.

Habil Nazlıgül, "Ürdün'de ve Ürdün Üniversitelerinde Hadis Öğretimi", ***Bilimname: Düşünce Platformu,*** **sayı: 21, s. 223-236, Kayseri 2011/2.**

Makalede; Ürdün'de halkın hadise büyük rağbet duyduğu, hadislerin hemen herkes tarafından okunduğu, konuşulduğu, tartışıldığı, öğrenilip öğretildiği ve yaşandığı tespit edilmiştir. Bunun yansımalarının eğitimde de olduğu, zorunlu öğretimin ilk yıllarından itibaren başlayan hadis öğretiminin yükseköğretimle devam ettirildiği, her seviyede tatmin edici ve bilimsel hadis öğretimi verildiği belirtilmiştir. Hadisin en ciddi olarak ele alındığı ilgili yükseköğretim kurumlarında kaliteli ve zengin bir muhtevaya sahip hadis dersleri okutulduğu, ciddi ve yüksek nitelikli araştırmalar ve tezler ortaya konduğu, neticede Ürdün'ün, hadis öğrenimi bakımından oldukça verimli ve yararlanılabilecek bir kaynak olarak değerlendirilebileceği ifade edilmiştir.

J. Farhat, "Hicaz'ın Sosyal ve Ekonomik Tarihi İçin Kaynak Olarak Muvatta", Çeviren Mustafa Canlı, ***Bilimname: Düşünce Platformu,*** **sayı: 21, s. 237-248, Kayseri 2011/2.**

Makalede; *Muvatta*'da yapılan taramaların, bir yandan çok önemli bilgileri, diğer yandan da ümitleri boşa çıkaracak kadar kısacık bazı bilgileri ortaya çıkarabileceği fakat her iki haliyle de bu tür bilgilerin, bazen diğer kaynaklardan elde edilen bilgilere eklendiğinde çok daha kıymetli hale gelebileceği ve Hicaz'ın sosyo-ekonomik tarihi ile ilgili bilgilerimizdeki bazı boşlukları doldurabileceği ifade edilmiştir.

Zekeriyya Güler, "Hadis Öğretiminin Usûl ve Âdâbı", ***Uluslararası Katılımlı Sempozyum: Anadolu'da Hadis Geleneği ve Dârülhadisler, 30 Nisan-1 Mayıs 2011/Çankırı International Participation Symposium: Hadith Tradition and Daru'l-Hadith Institutions in Anatolia, 30 April-1 May 2011 Çankırı/Turkey,*** **s. 51-60, Çankırı 2011.**

Tebliğde; hadis öğrenimi ve öğretiminin usûl ve âdâbının, usûl-i hadis veya konuyla ilgili müstakil hadis kitaplarında ele alındığı belirtilerek hadis öğretiminin usûl ve âdâbı değerlendirilmiştir.

Abdullah Karahan, "Hadis Usûlü Kaynaklarına Göre Hadis Öğrenim ve Öğretim Geleneği", ***Uluslararası Katılımlı Sempozyum: Anadolu'da Hadis Geleneği ve Dârülhadisler, 30 Nisan-1 Mayıs 2011/Çankırı International Participation Symposium: Hadith Tradition and Daru'l-Hadith Institutions in Anatolia, 30 April-1 May 2011 Çankırı/Turkey,*** **s. 63-75, Çankırı 2011.**

Tebliğde; "hadis öğrenim ve öğretim âdâbı" konusu genel hatlarıyla tanıtılmış, önce konunun mahiyeti ve boyutları ele alınıp daha sonra hadis ilmindeki yeri incelenmiş, peşinden de âdâb olarak ortaya konan kaide ve kuralların hadis ilmi açısından önemlileri değerlendirilmiştir.

Muhittin Düzenli, "Hadis Öğretiminde İcâzet ve İcâzetnameler", ***Uluslararası Katılımlı Sempozyum: Anadolu'da Hadis Geleneği ve Dârülhadisler, 30 Nisan-1 Mayıs 2011/Çankırı_International Participation Symposium: Hadith Tradition and Daru'l-Hadith Institutions in Anatolia, 30 April-1 May 2011 Çankırı/Turkey,*** **s. 77-87, Çankırı 2011.**

Tebliğde; "icâzet" kelimesinin sözlük ve terim anlamları üzerinde durulduktan sonra hadis öğretimi açısından söz konusu yöntem incelenmiş ve bir anlamda yetki ve onay belgesi anlamına gelen ve dârülhadis müesseselerinde de kullanılan icâzetnamenin önemi değerlendirilmiştir.

Rukiye Aydoğdu, "Hadis Kültür Tarihinde İmlâ Medreselerinin Yeri ve Önemi", ***Uluslararası Katılımlı Sempozyum: Anadolu'da Hadis Geleneği ve Dârülhadisler, 30 Nisan-1 Mayıs 2011/Çankırı_International Participation Symposium: Hadith Tradition and Daru'l-Hadith Institutions in Anatolia, 30 April-1 May 2011 Çankırı/Turkey,*** **s. 89-102, Çankırı 2011.**

Tebliğde "hadis imlâ meclisleri" değerlendirilmiş, imlâ meclislerinin hadis ilminde rivayetlerin erken dönemden itibaren nasıl aktarıldığını ve aynı zamanda aktarma sürecindeki kültür tarihini aydınlattığı ifade edilmiştir. Yüzyıllar boyu devam etmiş

olan bu imlâ geleneğinin, düzenlendiği dönemlerdeki sosyal dokunun yapısı, insan ilişkileri, eğitim-öğretim âdâbı, ilmî etkinlikler hakkında bilgi verdiği ifade edilmiştir. Ayrıca, imlâ meclislerinin bir anlamda hadis yazıcılığının da tarihi olması yönüyle, kullanılan yazı malzemeleri, eğitim araç ve gereçleri, yazım yöntemlerine de ışık tuttuğu belirtilerek, öncelikle imlâ metodu tanımlanmış, sonrasında ise imlâ meclislerinin tarihî gelişimi, önemi, başlıklar halinde ele alınmıştır.

İbrahim Memiş, "Anadolu Hadis Geleneğinde Edirne Dârülhadis'inin Yeri", ***Uluslararası Katılımlı Sempozyum: Anadolu'da Hadis Geleneği ve Dârülhadisler, 30 Nisan-1 Mayıs 2011/Çankırı_International Participation Symposium: Hadith Tradition and Daru'l-Hadith Institutions in Anatolia, 30 April-1 May 2011 Çankırı/Turkey,*** **s. 119-134, Çankırı 2011.**

Tebliğde, Edirne Dârülhadis Medresesi'nin, Osmanlı'nın son dönemlerine kadar hayatiyetini devam ettirdiği, vakfiyesinde okutulacak ilimler olarak, "şer'î ilimler ve edebî fenler" ile "hadis ilmi ve onunla ilgili diğer dersler (ilimler)'in şart koşulduğu belirtilerek, medresenin ağırlıklı derslerini hadis ilimlerinin oluşturduğu, fakat vakfiyede geçen ifade ve kütüphanesine bağışlanan kitap dökümüne bakıldığında hadis ilimleri dışında tefsir, fıkıh gibi temel İslâm ilimleri de okutulduğu tespit edilerek, konu değerlendirilmiştir.

Selahattin Yıldırım, "Osmanlı Muhaddisleri'nin Eserleri ve Bunlar Arasında Kırk Hadis Çalışmalarının Yeri", ***Uluslararası Katılımlı Sempozyum: Anadolu'da Hadis Geleneği ve Dârülhadisler, 30 Nisan-1 Mayıs 2011/Çankırı, International Participation Symposium: Hadith Tradition and Daru'l-Hadith Institutions in Anatolia, 30 April-1 May 2011 Çankırı/Turkey,*** **s. 139-152, Çankırı 2011.**

Tebliğin ana konusunu; Osmanlı muhaddisleri tarafından telif edilmiş kırk hadis çalışmalarının tasnif edilip ayırıcı vasıfları bakımından tasviri ve değerlendirilmesi oluşturmaktadır. Genelde Osmanlı ilim-düşünce ve kültür tarihi hakkında özel olarak ise Osmanlı dönemi hadis ilmi ve bu sahada verilen eserler üzerinde akademik bir çalışma yapmanın önemi ve böyle bir çalışmanın bugün için ifade ettiği anlam üzerinde de durulmuştur.

Osman Güner, "Anadolu'da Hadis Geleneğinin Menşei Olarak Selçuklularda Hadis Birikimi", ***Uluslararası Katılımlı Sempozyum: Anadolu'da Hadis Geleneği ve Dârülhadisler, 30 Nisan-1 Mayıs 2011/Çankırı, International Participation Symposium: Hadith Tradition and Daru'l-Hadith Institutions in Anatolia, 30 April-1 May 2011 Çankırı/Turkey,*** **s. 193-214, Çankırı 2011.**

Tebliğde; Selçuklular döneminde, ilmin yayılmasını sağlamak ve Sünnî İslâm anlayışını tahkim etmek maksadıyla palanlı ve programlı medreseler inşa edildiği ve akabinde ilk önce Nîşâbur'da daha sonra da Dımaşk'ta dârülhadisler tesis edildiği tespit edilmiştir. Bu devirde yetişen hadis âlimlerin, hadis ilminin her branşına vâkıf olarak yetiştikleri, hadislerin metin ve senedlerini iyi bildikleri, aralarında Hatîb el-Bağdâdî ve Sem'ânî gibi âlimlerin yetiştiği ve bu sahada orijinal ve sistemli eserler vücuda getirdikleri belirtilmiştir. Özellikle h. VI. asırdan itibaren hadis metinleri üzerinde daha fazla yoğunlaşılmasını sağlamak maksadıyla senedler zikredilmeksizin eser telif edildiği, biyografik eserlerin yoğunlukta olduğu, bununla birlikte usûle dair orijinal eserlerin de yazıldığı, Kütüb-i Sitte kavramının da bu dönemde literatüre kazandırıldığı ifade edilmiştir. Yine bu dönemde hadis ihtisas medreseleri (dârülhadisler) kurulmak suretiyle hadis ilmi ve öğretimi alanındaki faaliyetlerin daha kurumsal ve sistemli hale geldiği, h. VI. asırda Selçuklu atabeği M. Nureddin Zengi tarafından ilki Şam'da inşa edilen dârülhadislerin kısa zaman içerisinde pek çok şehirde yaygınlaştığı, bu müesseselerde en yüksek ilmî payeye sahip hadis âliminin meşihatlığında (hocalık) hadis ilimleri okutulduğu ve geleceğin âlimlerinin yetiştirildiği belirtilmiştir.

İbrahim Hatiboğlu, "Anadolu'da Hadis Tarihine İlişkin Çalışmalar Üzerine", ***Uluslararası Katılımlı Sempozyum: Anadolu'da Hadis Geleneği ve Dârülhadisler, 30 Nisan-1 Mayıs 2011/Çankırı, International Participation Symposium: Hadith Tradition and Daru'l-Hadith Institutions in Anatolia, 30 April-1 May 2011 Çankırı/Turkey,*** **s. 311-323, Çankırı 2011.**

Tebliğde; hadis tarihi yazıcılığının yeni ve geleneksel telif formunun dışında bir yaklaşımın ürünü olduğu belirtilerek, hadis tarihi türünün Anadolu'daki bilinen ilk örneği olan İzmirli'nin *Tarih-i Hadis'*inin de aynı yaklaşım benimsenerek kaleme alındığı tespit edilmiştir. Eserin; itikadî veya amelî mezhep farklılıklarının, ilim dallarının, usûl geleneklerinin dikkate alınmadığı, telifçi-telfikçi bir anlayışla ve seçmeci-birleştirici bir yöntemle kaleme alınmış bir eser olduğu, daha sonraki benzerlerine de bu yönüyle kısmen etki ettiği ifade edilmiştir. Bugün için bizlerin "hadis tarihi yazılmamalıdır" demekten ziyade, geçmişi daha gerçekçi ve kuşatıcı bir boyutta anlayıp, öğrenip, içselleştirip sonraki nesillere, yazılı, sözlü ve amelî yollarla intikal ettirmeyi öncelememiz gerektiği vurgulanmıştır.

Abdullah Taha İmamoğlu, "Anadolu'da Usul Çalışmaları: Ramazanzade Abdünnafi İffet Efendi'nin Nuhbetü'l-Fiker, Şerhi: "el-Eserü'l-Muteber fi Tercemeti Nuhbeti'l-Fiker", ***Uluslararası Katılımlı Sempozyum: Anadolu'da Hadis Geleneği ve Dârülhadisler, 30 Nisan-1 Mayıs 2011/Çankırı, International Participation Sympo-***

***sium: Hadith Tradition and Daru'l-Hadith Institutions in Anatolia, 30 April-1 May 2011 Çankırı/Turkey,* s. 325-336, Çankırı 2011.**

Tebliğde; Abdünnâfi Efendi'nin hayatı ve eserleri tarihî akış içerisinde ele alındıktan sonra, onun hadis usûlünün en muteber kitaplarından İbn Hacer'in *Nuhbetü'l-fiker*'ine yaptığı tercüme ve şerh çalışması incelenmiş, ayrıca müellifin e*l-Eserü'l-mu'teber fi tercemeti Nuhbeti'l-fiker* adını verdiği eserin yazılış tarihi, yöntemi ve muhtevası hakkında da bilgi verilmiştir. Müellifin hayatına bakıldığında otuzlu yaşlarda siyaset ve ahlâk kitapları, elli-altmış yaşları arasında mantık ve felsefe, altmışlı yaşlarından sonra da hadis ve tasavvuf ile meşgul olduğu belirtilerek, kitaplarının genellikle devlete ait matbaalarda neşredilmiş olmasının, 19. asırda Osmanlı ulemâ ve ricâlinin yayın faaliyeti açısından da dikkat çekici olduğuna işaret edilmektedir.

Zişan Türcan, "Anadolu'da Hadis Şerhçiliği", *Uluslararası Katılımlı Sempozyum: Anadolu'da Hadis Geleneği ve Dârülhadisler, 30 Nisan-1 Mayıs 2011/Çankırı, International Participation Symposium: Hadith Tradition and Daru'l-Hadith Institutions in Anatolia, 30 April-1 May 2011 Çankırı/Turkey,* s. 339-351, Çankırı 2011.

Tebliğde, Anadolu hadis şerhçiliği tabiri ile belli bir coğrafya kastedilirken, dolaylı olarak belli bir dönemin de ifade edildiği, genel hadis tarihine bakıldığında bu faaliyetlerin şerh ve haşiye dönemine denk geldiği belirtilerek, çalışmaların sair bölgelere nazaran bu kadar gecikmesinin, bu bölgenin İslâm beldesi haline gelme tarihiyle ilgili bir durum olduğu, XI. yüzyılda Anadolu'nun Selçukluların eline geçmesiyle birlikte burada hem serbest bir şekilde hem de medrese ve dârülhadislerin bünyesinde kurumsal olarak hadis çalışmalarının başlayıp devam ettiği tespit edilmiştir.

Ali Kuzudişli, "Kâ'b el-Ahbâr'ın Karısının İki Oğlu ve Rivayetlerinin İsrailiyatla İlişkisi", *SÜİF Dergisi,* sayı: 31, s. 67-88, Konya 2011.

Makalede; İsrâîlî rivayetlerin hadis kaynaklarına karışmasında, İslâm'dan önceki dinlerle ilgili birtakım kitapları okumuş olan hadis râvilerinin önemli derecede etkisi olduğu belirtilerek, "Kâ'b el-Ahbâr'ın karısının oğlu" olmakla nitelendirilen iki râvi, Nevf b. Fedâle ve Tübey el-Himyerî hakkında bilgi verilmekte ve onlardan gelen rivayetlerin İsrâîlîyyâtla ilişkisi incelenmiştir.

Mehmet Ayhan, "Fütuhat-ı Mekkiyye'de Keşf Yoluyla Hadis Rivayeti", *SÜİF Dergisi,* sayı: 31, s. 89-113, Konya 2011.

Makalede; hadisçilerin muteber rivayet usûlleri dışında kalan keşf yolu ile hadis rivayeti ele alınmıştır. Tasavvuf erbabından bir kısmının kullandığı özel rivayet yöntemlerinden biri olan ve daha ziyade İbn Arabî ile gündeme gelen keşf metodu,

Fütûhât-ı Mekkiyye ekseninde incelenmiştir. Çalışmada bilgi kaynağı olarak keşfin değeri ve bunun hadis usûlüne uygulanması konu edinilmiş, keşf yoluyla hadis rivayetine hadis âlimlerinin yaklaşımının olumlu olmadığı ifade edilerek, yönteme hadisçilerin bakış açısı müstakil bir başlık altında ele alınmıştır.

Yusuf Acar, "Hanefî Fıkıh Kitaplarındaki Bazı Rivayetlerin Hadis Açısından Problemleri", *SÜİF Dergisi,* sayı: 31, s. 219-248, Konya 2011.

Makalede; fıkıhta ictihat hareketlerinin duraklamasından sonra, ortaya çıkan birtakım fıkhî ihtiyacı tercih ve temyiz yoluyla karşılamak maksadıyla hicrî V. asırdan itibaren meydana getirilen ve geçmişte medreselerde, günümüzde farklı ilmî mahfillerde yaygın olarak başvurulan Hanefî fıkıh kitaplarında hadis açısından bazı problemler söz konusu olduğu belirtilerek örnekler verilmiştir. Merğînânî'nin *el-Hidâye* ve Mevsılî'nin *el-İhtiyâr* adlı eserlerinde, bazen hadislerden mülhem olan anlamın, Hz. Peygamber'in sözü şeklinde zikredildiği, sahâbeye ait sözlerin/mevkufların bir kısmının bizzat Hz. Peygamber'in sözü/merfû olarak nitelendirildiği, kaynağı tespit edilemeyen bazı rivayetlere ve sayıları az da olsa bazı aşırı zayıf rivayetlere yer verildiği, dolayısıyla bu kitaplarda fetvanın delili olarak yer alan her hadisin, tek tek Hanefî mezhebinin de delili olduğu noktasında ihtiyatlı olunması gerektiği belirtilmiştir.

Mahmut Yeşil, "Tarihî Süreçte Telif Edilen "Kitâbü'l-Îmân"lar ve Gülnümüze Yansımaları", *SÜİF Dergisi,* sayı: 32, s. 7-34, Konya 2011.

Makalede; III. asırdan itibaren telif edilmiş olan "Kitâbü'l-Îmân" adını taşıyan çalışmalar ve delil olarak kullandıkları hadisler tespit edilmiş ve değerlendirilmiştir. Tarihî süreçte itikadî gruplar tarafından imanın farklı tarifleri yapıldığı, ihtiva ettikleri unsurlar açısından bu tanımların, müslümanların inançlarına ve amellerine tesir ettiği, özellikle iman-amel münasebeti konusuna önem verilmediği dönemlerde dînî hayatın zayıfladığı, gevşediği ifade edilerek, günümüz insanının kolayına gelen amelsiz îman algısının dikkatle izlenmesi ve bu hatanın düzeltilmesi için çalışmalar yapılması gerektiği belirtilmiştir.

Muhiddin Uysal, "el-A'lâmü's-Sûfîyye fî Ahdi's-Selâcıka ve Alâkâtühum bi-İlmi'l-Hadis", *SÜİF Dergisi,* sayı: 32, s. 59-76, Konya 2011.

Makalede; tarihte ortaya çıkan sûfîlerin arasından Sünnet'e bağlı hareket edenler olduğu gibi "bid'at ehli" adı altında ele alınmayı hak edenler de olduğu belirtilerek, Ehl-i sünnet çizgisini izleyen sûfîlerin, anlayış ve uygulamalarında şer'î kaynakları (Kitap, Sünnet, İcmâ ve Kıyas) esas aldıkları, bu bağlamda Kuşeyrî, Gazzâlî, Sühreverdî, İbn Arabî ve Sadreddin Konevî gibi meşhur Selçuklu sûfîlerinin, genel olarak Ehl-i sün-

net çizgisini esas aldıkları tespit edilmiştir. Fakat İslâm tarihinde ilk defa İbn Arabî ve öğrencisi Sadreddin Konevî'nin "keşif ve ilhamı" hadis rivayet ve değerlendirmesinde de ölçü almalarının, hadisçiler arasında önemli tartışmalara sebep olduğu ve genel olarak kabul görmediği belirtilmiştir. Keşif yoluyla hadis rivayetinin, tasavvuf-hadis ilişkilerinde önemli bir konuma sahip olduğu ifade edilerek, daha çok İbn Arabî'nin eserlerine dayanan keşif yoluyla hadis rivayetine sûfî âlimlerin olumlu baktığı, hadisçilerin ise genelde karşı çıktıkları ifade edilerek, keşif yoluyla hadis rivayetine olumlu bakmayan hadisçilerin görüşlerinin hadis ilmi kriterlerine göre, kesinlikle daha tutarlı olduğu vurgulanmıştır.

Ömer Özpınar, "Hadis ve Fıkıh Edebiyatında Ortak Bir Kavram: Mürûet", *SÜİF Dergisi,* sayı: 32, s. 107-142, Konya 2011.

Makalede; hadis usûlü'nde râvinin vasfıyla ilgili önemli bir ıstılah olan "mürûet"in, râvilerin adâletinin tespit edilmesindeki şartlardan birisi olarak ele alındığı, aynı şekilde fıkıhta da şahidin sahip olması gereken vasıflardan birisi olarak, ilk defa İmam Şâfiî tarafından *el-Ümm'*de değerlendirildiği tespit edilmiştir. Hatîb el-Bağdâdî ile birlikte hadis usûlü eserlerinde râvinin adaletinin bir şartı olarak sayılmaya başlanan "mürûet"in hem hadis hem de fıkıh ilimlerinin ortak kullandıkları bir kavram olduğu belirtilerek, kavramın sözlük ve ıstılah mânaları, kavramlaşma süreci ve mahiyeti incelenmiştir.

Ahmed Ürkmez, "İbn Abbas Hadisi Bağlamında Hızır Kültürü ve Kimliği", *Birey ve Toplum: Altı Aylık Sosyal Bilimler Dergisi,* c. I, sayı: 2, s. 169-191, Malatya 2011.

Makalede; Musa-Hızır kıssasının, İslâm literatüründe hadis ilmi ve birçok ilim dalı açısından önemli bir konu olduğu belirtilerek, İbn Abbas kanalıyla nakledilen sahih bir hadisin, kıssa hakkında Kur'ân-ı Kerîm'de yer alan bilgilere ilginç detaylar eklediği tespit edilmiştir. Kehf sûresinin ilgili âyetleri ve söz konusu İbn Abbas hadisinden hareketle Hızır kültürü ve kimliği incelenmiş, tefsir ve tasavvuf kitaplarına da sıklıkla atıf yapılarak Hızır'ın yaşamı ve peygamberliği meselelerine değinilmiş ve Kitâb-ı Mukaddes'le mukayeseler yapılmıştır.

Mithat Eser, "Hz. Peygamber'in Bir Bulut Tarafından Gölgelenmesine Dair Rivayetlerin Değerlendirilmesi", *İslâmî Araştırmalar,* c. XXII, sayı: 1, s. 44-54, Ankara 2011.

Makalede; Hz. Peygamber'in mucizelerinin İslâm tarihinde tartışılan hususlardan olduğu belirtilerek mûcize konusunda ele alınması gereken rivayetlerden birisinin

Hz. Peygamber'in bir bulutla gölgelenmesine dair rivayetler olduğu ifade edilmiştir. Çalışmada bir bulutun Allah Resûlü'ne gölge yaptığına dair rivayetler ve doğuş sebepleri ele alınarak önce sened tenkidi sonra metin tenkidi ile incelenmiştir.

2012 YILI MAKALELERİ

Ali Çolak, "Hadis Temelli Anadolu Düğün Adetleri", *Gümüşhane Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,* c. I, sayı: 1, s. 147-188, Gümüşhane 2012.

Makalede; toplumların örf-âdetlerinin oluşmasında dinlerinin büyük etkisinin olduğu, Anadolu toplumu büyük oranda müslüman nüfustan oluştuğu için öncelikle onun adetlerinin kökenini İslâmî kaynaklarda aramak gerektiği belirtilmiştir. Her ne kadar bu bölgede başka kültürlerin izleri olsa da bunların İslâm kültürünün gölgesinde kaldığı, İslâm'ın iki temel bilgi kaynağının; Kur'ân ve Hz. Peygamber'in hadisleri olduğu ve bu sebeple düğün adetlerinin temellerinin bu iki kaynakta arandığını ve sonunda düğün adetlerinin ya bu kaynaklara dayandığı ya da buna göre yeniden şekillenerek İslâm'a uygun hale getirildiği belirtilmiştir. Bu durumun din olgusunun toplum üzerindeki etkisini ve Anadolu halkının dindar olduğunu gösterdiği ifade edilmiştir. Çalışmada öncelikle örf-âdet ve gelenek gibi bazı terimler açıklanmış, düğün ile ilgili temel adetler ele alınarak, bunların hadis temellerine ve bu temellerin hadis ilmi açısından değerine temas edilmiştir.

Mustafa Ertürk, "Hadis Metinlerinin/Sünnetin Yeniden Okunmasında/Yorumlanmasında Bir Yöntem Olarak "Hz. Peygamber Şimdi Yaşasaydı/Görseydi..." Söylemine Kısa Bakış (Tarihî ve Güncel Değeri)", Dini ve Felsefi Metinler: Yirmibirinci Yüzyılda Yeniden Okuma, Anlama ve Algılama, c. II, s. 587-596, İstanbul 2012.

Makalede; genelde dinî özelde hadis metinlerinin/sünnetin yeniden okunmasında/yorumlanmasında bir yöntem olarak gerek günümüzdeki müslümanların kendileriyle alakalı gerekse müslüman toplumlarını ve liderlerini farklı amaçlarla bilinçli bir şekilde alenen veya zımnen yönlendirmek isteyen güçlerin "dinî kaynakları tek aşamalı

referans gösterme" yöntemine dayalı olarak kullandıkları "Hz. Peygamber şimdi yaşasaydı/görseydi, şöyle şöyle yapardı…" söylemi üzerinde durulmuştur. Tebliğde söz konusu söylemin tarihî menşei ve işlerliği ile referans değeri üzerine yapılan tartışmalardan kısmen bahsedilmiş, değişen toplumsal şartlar karşısında bu söylemin bir yöntem olup olamayacağına dair fikir ve düşünceler sunulmuştur.

Mustafa Karataş, "Ru'yet-i Hilal Konusu Çerçevesinde Hadisleri Yeniden Okuma", ***Dini ve Felsefi Metinler: Yirmibirinci Yüzyılda Yeniden Okuma, Anlama ve Algılama, 2012*****, c. II, s. 597-612, İstanbul 2012.**

Makalede; günümüzde Ramazan ve Kurban Bayramı günlerine başlarken müslümanlar ve ülkeler arasında farklı uygulamalar olduğu bu konuda henüz birlik sağlanamadığı belirtilerek, farklı uygulamaların gerekçesi olarak da konuyla ilgili hadisler ileri sürüldüğü, çalışmada sözkonusu hadislerin nasıl anlaşıldığı ve neticelerinin ne olduğu ele alınmıştır.

Adil Yavuz, "Nebevî Sünnetin Anlaşılmasnda Küllî Kaideler", Dini ve Felsefi Metinler: Yirmibirinci Yüzyılda Yeniden Okuma, Anlama ve Algılama, 2012, c. II, s. 623-640, İstanbul 2012).

Makalede; hadis usûlü ve hadisin anlaşılmasında önemli rol oynayan alt bilim dallarının birikimine ek olarak, hadis ve sünnet verilerinin anlaşılmasında dikkate alınacak küllî kaideler tespit edilebilir mi? Bu kaidelerin tespiti ile hadis ilmiyle ihtisas düzeyinde meşgul olamayan geniş halk kitlelerinin, hadis kaynakları ile meşgul olan ve bundan istifade etmeye çalışan insanlarımızın, sünneti anlaması için bir katkı sağlama imkânı var mıdır? Bu tür kaideler üzerine yapılacak yeni çalışmalar ile hadis ve sünnet verilerini değerlendirmenin ortak zemini oluşturulabilir mi? gibi sorulara cevap aranmaya çalışılmıştır.

Ali Kuzudişli, "Halâvetü'l-Îmân" Terkibinin Yer Aldığı Rivayetlerin Yapısal Analizi", ***DEÜİF Dergisi*****, c. I, sayı: 35, s. 167-196, İzmir 2012.**

Makalede; "halâvetü'l-îmân" terkibin imanın tadı veya imanın tatlılığı anlamına gelen terkibler incelenmiştir. İncelemede beş farklı form bulunmuş, bu formların benzer ve farklı yönleri üzerinde durulmuştur. Sened-metin ilişkisi değerlendirilerek bu konuda birtakım yorumlar yapılmıştır. Ayrıca ilgili rivayetlerin kombinasyonu, formlar arasındaki paralellikler, terkibin hangi döneme ait olduğu ve ref meselesi incelenmiştir.

Halit Özkan, "Tedvin Tarihinde Emevî Sarayı ve Zührî'nin Mirasına Bir Örnek: Şuayb b. Ebû Hamza Nüshası", ***Dîvân: Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi,*** **c. XVII, sayı: 32, s. 1-37, İstanbul 2012.**

Makalede; İbn Şihab ez-Zührî'nin hadislerin tedvini sürecinde tartışılmaz bir rol oynadığı ve Emevî idarecileriyle yakın ilişkisi olan ve zamanının çoğunu Şam'daki sarayda geçiren bir âlim olarak Zührî'nin, Emevî idaresi tarafından bütün İslâm ülkesinde hadisleri tedvin etmekle görevlendirilen âlimler arasındaki en önemli figür olduğu tespit edilmiştir. Onun çabaları sayesinde birçok hadis kaybolmaktan korunduğu ve üçüncü yüzyılın ürünü olan meşhur ve muteber hadis kitaplarına girdiği belirtilmiştir. Zührî'nin, tedvin sırasında bir yandan sarayın kâtiplerini çalıştırdığı, bir yandan da o günkü şartlara göre bol sayılabilecek miktarda yazı malzemesini sarayın desteği sayesinde kullandığı ifade edilmiştir. Onun çalıştırdığı kâtiplerden biri ve talebesi olan Şuayb b. Ebû Hamza'nın, Zührî'den dinlediği hadislerden kendisine bir nüsha oluşturduğu, vefatından hemen önce istinsah etmeleri için talebelerine izin verdiği bu nüshanın Ahmed b. Hanbel ve Buhârî gibi büyük müelliflerin dönemine orijinal haliyle ulaşarak onlar tarafından kullanıldığı belirtilmiştir.

Suat Koca, "İbn Melek'in Mebârîkü'l-Ezhâr Şerhu Meârîki'l-Envâr'ındaki Şerh Yöntemi ve Eserin Hadis Şerh Literatüründeki Yeri", ***AÜİF Dergisi,*** **c. LIII, sayı: 1, s. 1-33, Ankara 2012.**

Çalışma; Anadolu Beyliklerinden Aydınoğulları (707-829/1308-1426) döneminde yetişmiş çok yönlü bir âlim olan İbn Melek'in (v. 821/1418'den sonra) *Mebâriki'l-ezhâr* isimli hadis şerhini konu almıştır. Bu şerhin es-Sağânî'ye âit *Meşariki'l-envar* adlı derleme hadis kitabı üzerine kaleme alındığı belirtilerek, eserin yapısal özellikleri ve şerh metodu tahlil edilmiş ve hadis şerh edebiyatındaki yeri tartışılmıştır. Buna göre *Mebâriki'l-ezhâr'*ın, esas aldığı metindeki rivayetlerin anlaşılması için sarf, nahiv, lugat, hadis, fıkıh, usûl-ü fıkıh, kelâm ve tefsir gibi ilimler çerçevesinde kısa ve özlü bilgiler içeren, pedegojik değeri yüksek, işlevsel ve kısmen özgün bir eser olduğu tespit edilmiştir. Ancak muhtevası, sistematiği, yazılış amacı ve hedef kitlesi gözönüne alındığında Nevevî (v. 676/1277) ile birlikte ilk olgun örneğini verdiği kabul edilen klasik hadis şerhleri içinde değerlendirilmemesi gerektiği vurgulanmıştır.

Salih Karacabey, "Cebrâil ile Yirmi Üç Yıl", ***DİD (Diyanet İşleri Reisliği Yıllığı),*** **Özel Sayı, s. 43-57, Ankara 2012.**

Makalede; inanan insanlar açısından güvenilirlik problemi olmadığı için âyetler ışığında bakıldığında, Cebrâil'in (a.s) vahiy getirme dışında da peygamberlere, görevleri gereği ihtiyaç duydukları alanlarda, destek olduğu belirtilmiştir. Âyette *"Meryem oğlu*

İsa'ya belgeler verdik, onu Ruhu'l-Kudüs ile destekledik…" buyurulmaktadır. Cebrâil (a.s), peygamberler ile görüşmesi gerektiğinde insan suretine bürünerek geldiği ve buna sadece peygamberler değil yanındakilerin de şahit olabildiği, önceki peygamberler ve yakınlarına normal insan suretinde göründüğüne, aynı şekilde Hz. Peygamber ve sahâbeye de insan suretinde göründüğüne dair bilgilere yer verilmiştir.

Enbiya Yıldırım, "İbn Rüşd'ün Hadisçiliğine Genel Bir Bakış", *DİD (Diyanet İşleri Reisliği Yıllığı),* c. LXVIII, sayı: 3, s. 89-118, Ankara 2012.

Makalede; *Bidâyetü'l-müctehid*'i merkeze almak suretiyle İbn Rüşd'ün hadisçiliği genel hatlarıyla ele alınmıştır. Bu bağlamda zikrettiği hadislerin kaynaklarını vermeye önem verişini, hangi konularda sahih hadis bulunmadığını belirtmesini, hadislerin sıhhatlerini tetkikini, "ihtilâfü'l-hadîs" konusunda son derece birikimli oluşunu, hadisleri değerlendirirken mezhep taraftarlığından uzak oluşunu değerlendirerek, eleştirel bir bakış açısıyla konu analiz edilmeye çalışılmıştır.

Muhammed Enes Topgül, "Bir Cerh Sebebi Olarak Teşeyyu (Şiilik Eğilimi) Kavramına Tarihsel Bir Bakış", *MÜİF Dergisi,* c. I, sayı: 42, s. 47-76, İstanbul 2012.

Makalede; cerh-ta'dîl âlimlerinden Ahmed b. Hanbel, İclî ve İbn Hibbân'ın eserleri çerçevesinde inceleme yapılmış, kavramın farklı kullanımlarının görülmesine ve anlam alanının netleştirilmesine imkân verdiği belirtilmiştir.

Bayram Kanarya, "İmam Şâfiî'nin "İhtilâfü'l-hadîs" İsimli Eserinde Mutearız Hadisleri Çözme Metodolojisi", *e-Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi,* c. IV, sayı: 8, s. 101-128, Diyarbakır 2012.

Çalışmada; İslâm düşünce tarihine önemli katkılar sunan İmam Şâfiî'nin, alanında ilk eser olma özelliğini kazanmış olan *İhtilâfü'l-hadîs* isimli eserinin hadis ilmindeki yeri ve İhtilâfü'l-hadîs ilminin kavramsal çerçevesi ile Şâfiî'nin konu ile ilgili metodolojisi irdelenmiştir. Eser incelendiğinde görülen ana temanın; Şâfiî'nin, sahih ve sabit olan hadislerin ne Kur'ân'la ne de birbirleriyle anlam uyuşmazlığı gösteremeyeceğini savunduğunu, muteâlız hadisleri çözüme kavuşturmada bazı usûlî prensiplerden hareket edildiğinin görüldüğü belirtilmiştir. İmam Şâfiî, görünüşte ihtilâflı görünen hadislerin arasını bulma anlamında cem/telif, (bu metod, diğerlerine göre daha fazla kullanılmıştır) bir hadisin diğerinin hükmünü ortadan kaldırması anlamında nesh ve hadislerin bazı yönlerinin diğerinden üstün olduğu anlamında tercih metotlarına başvurarak hadisler arasındaki ihtilâfı çözüme kavuşturduğu vurgulanmıştır.

Vahiduddin Han, "Geleneksel Yaklaşımdan Nebevî Yaklaşıma Sünneti Yeniden Anlamak", Çev: Muammer Bayraktutar, *Şırnak Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,* c. III, sayı: 5, s. 175-196, Şırnak 2012.

Makalede; Hz. Peygamber'in sünnetinin hiç şüphesiz dinde büyük bir öneme haiz olduğu, onun ifade ettiği her sözün, ortaya koyduğu her fiilin, müslümanlar için bir değer, davranışları için birer ölçü olduğu belirtilmiştir. Bu bakımdan biz müslümanların Hz. Peygamber'in sünnetini hayatın her alanında uygulamamız ve bütün durumlarda ifa etmemiz gerektiği, zira dünya ve ahirette kurtuluşa ermenin sırrının onun sünnetine uymaktan geçtiği, müslüman çevrelerde bu hususlarda uyum ve uzlaşma olduğu, Sünnetin İslâm hukukunda delil olduğu hemen hemen herkes tarafından da kabul edildiği, ne var ki bu noktada yöneltilmesi gereken esas sorunun: Gerçekte sünnetin mahiyeti nedir? Çünkü sünnete ilişkin olarak -bilerek veya bilmeyerek- Müslümanların oluşturduğu yanlış ve eksik birtakım anlayış ve yaklaşımlar söz konusu olduğu fakat -pratikte- müslümanların, kendilerine sünnet olarak, Hz. Peygamber'in hayatında nisbi/izafi olarak ikincil derecede yer alan bazı durumları ihtiva eden bir fihrist oluşturdukları, bu fihristte yer alan sünnetlere önem verip riayet edenlerin, gerçek ve temel sünnete uyanlarla aralarındaki mesafenin hayli uzak olmasına rağmen, yine de bu kimselerin sünnete tabi olmuş sayıldığı vurgulanmıştır.

Asma Asfaruddin, "İmamî Muhaddis Cemalüddin Ahmed b. Tâvûs'un Hadis Metodolojisine Bir Bakış", Çeviren: İbrahim Kutlay, *Şırnak Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,* c. III, sayı: 5, s. 197-218, Şırnak 2012.

Makalede; hadis tenkidinin gelişmesinde ve hadislerin sınıflandırılmasında İbn Tâvûs'un önemli bir rolü bulunduğu, bu sebeple onun, Şîî hadis ilminde benzersiz bir mevkii olduğu, talebesi Allâme el-Hillî diye bilinen Hasan b. Yûsuf Mutahhar el-Hillî'ye (v. 726/1325) göre, İbn Tâvûs'un hadisler için yeni bir terminoloji ihdas ettiği ve onun hadis tasnif metodu İmamî fıkhında geniş bir şekilde kullanıldığı belirtilmiştir. İbn Tâvûs'un "hadisleri sınıflandırma sistemi"ni takip ederek İmamiyye Şîası'nın, hadisleri dört ana kategori halinde (bunlardan üçü hem Sünnî hem de Şîî hadis tenkidinde müşterektir) gruplandırması, isnad (rivayet zinciri) analizine dayandığı belirtilmiştir.

Jonathan Brown, "Şîa'da Hadis", Çev: İbrahim Kutlay, *Şırnak Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,* c. III, sayı: 6, s. 134-154, Şırnak 2012/2.

Makalede; Ehl-i sünnet'e göre hadislerin, yegâne masum kabul edilen Hz. Peygamber'den nakledilen rivayetler olduğu, İmâmiyye Şîası'nda ise Hz. Peygamber'in masumiyetinin, imamların şahsında devam ettiği, her bir imamın, oğullarından birinin "kendinden sonra gelecek imam" olarak tayin ettiği, imamların, Hz. Peygamber'in ha-

dislerinin sadece en iyi kaynağı değil, kendi hadislerinin de kaynakları olduğu, bundan dolayı İmâmî Şîîlerin büyük çoğunluğuna göre hadislerin üç şekilden biri ile meydana gediği ki bunların: 1. Hz. Peygamber'den sonra onun bir hadisinin, imamlardan oluşan bir isnadla nakledildiği, 2. İmamın bir sözünün, daha sonra gelen imamlar tarafından kendisinden nakledildiği, 3. Bir imamın sözünün, kendisine tabi olanlardan meydan gelen bir isnadla kendisinden nakledildiği tespit edilmiştir.

Mehmet Bilen, "Ohinli Şeyh Alâuddin ve Hadis Usûlüne Dair Manzumesi", *Atatürk Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,* sayı: 37, s. 87-107, Erzurum 2012.

Makalede; klasik şark medreselerinden olan Ohin Medresesinin en meşhur simalarından olan Şeyh Alâuddin, tedrisat ve tasavvufî faaliyetlerinin yanında çok sayıda eser de yazdığı bunlardan birinin hadis usûlüne dair olan manzume olduğu tespit edilmiştir. Yazma halde bulunan bu manzumenin, (el-Manzûmetü'l-Beykûnîyye) bazı değişikliklerle yeniden inşasından oluştuğu belirtilmiş ve makalede Şeyh Alâuddin'in hayatı eserleri ve sözkonusu manzumesi değerlendirilmiştir.

Nuri Tuğlu, "Eser Karizması mı Musannif Karizması mı? *FÜİF Dergisi,* c. XVII, sayı: 2, s. 51-70, Elazığ 2012.

Makalede; hadis ilimlerinin oluşum ve gelişim tarihî sürecinin h. III. asırda altın çağını yaşadığı, bu asırda telif edilen eserler arasında Buhârî (v. 256/869) ile Müslim'in (v. 261/874) *el-Câmiu's-sahîh*'leri (Sahîhayn) özel bir ilgi gördüğü, üzerlerine pek çok çalışma yapıldığı, yedinci asra gelindiğinde Sahihayn'ın otoritesi mutlak olarak kabul gördüğü, bunun neticesi olarak eserlerin otoriteleri müelliflerinin otoritesinin üzerini örttüğü, oysa hadis ilimleri açısından bakıldığında musanniflerin otoritesinin, söz konusu eserlerin otoritesinden daha önemli olduğu ifade edilmiştir. Musanniflerin otoritesinin eserlerine almadıkları hadisler hakkında bir değerlendirme imkânı verirken, eserler ihtiva ettikleri hadisler dışındaki rivayetlerin değerlendirilmesi hususunda bir fikir veremediği belirtilmiştir. Çalışmada; eserlerin otoritesi ile birlikte musanniflerinin otoritesi irdelenerek, musanniflerin otoritesinin önemi ve eser karizması yerine musannif karizmasının daha mühim olduğu fikrinin yaygınlık kazanmasının önemi üzerinde durulmuştur.

Nevzat Tartı, "Hadis Rivayetinde Birleşik Yapılar: Bir Rivayet Dört Hadis", *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi (www.dinbilimleri.com),* c. XII, sayı: 2, s. 7-22, Samsun 2012.

Makalede; birleşik rivayetlerin, Hz. Peygamber'in biri diğerinden bağımsız hadislerinin bir araya getirilip müstakil bir hadis gibi rivayet edilmesi ile oluştuğunu, râvi

tasarrufları kapsamında yer alan bu durumun, râvilerin salt nakilci olmadıklarını gösterdiği gibi metinlerin nakil sürecindeki dinamik yapıyı da ifade ettiği belitilmiştir. Çalışmada; yanında eşi veya mahremi bulunmayan bir kadının yolculuğunu, Ramazan ve Kurban Bayramı günlerinde orucu, sabah namazından sonra güneş doğup yükselinceye, ikindi namazından sonra da güneş batıncaya kadar namaz kılmayı ve Mescid-i Haram, Mescid-i Aksâ ile Mescid-i Nebevî dışındaki mescidlere yolculuk yapmayı yasaklayan hadis, birleşik metinler bağlamında tetkik edilmiş ve birleştirmenin hangi râvi tarafından yapıldığı tespit edilmeye çalışılmıştır.

Muhammed Enes Topgül, "Hadis ve Bilim Adlı Çalışma Üzerine Bazı Notlar", *Marife: Bilimsel Birikim,* c. XII, sayı: 1, s. 189-203, Konya 2012.

Çalışmada; *Hadis ve Bilim* adlı eserde yer verilen râvi tetkikleri hakkında bazı mütalaalarda bulunulmuş, râvi tetkik ve tenkitlerinin, klasik dönemde olduğu gibi "hadisin sahihliği veya zayıflığı hakkında bilgi sahibi olmak" için değil, bizatihi "hadisi zayıf kılmak" için bir araç olarak kullanıldığı bazı örnekler özelinde gösterilmiştir. Ayrıca yanlış zabtedilen râvi isimleri ile bazı şekil özelliklerine temas edilmiştir. Ciddi bir problem olan "pozitif bilimlere arz" meselesi ise bilimin tabiatına dair bazı tartışmalara temas eden ve *Hadis ve Bilim* adlı çalışmayı hadis ilmi (özellikle gözden kaçan tarikler, mutabaat, şahid ve adıd gibi rivayetlerin diğer tariklerle karşılaştırmasını yapmadan tatbik edilen sorunlu arzlar) bakımından daha ayrıntılı olarak ele alan bir diğer çalışmaya bırakılmıştır.

Yunus Macit, "Sünnet ve Değişim Olgusu: Tehditler Kuşağında Sünnetin Toplumsal Yapıyı İnşa Keyfiyeti", *OMÜİF Dergisi,* sayı: 32, s. 5-38, Samsun 2012.

Makalede; günümüz İslâm dünyasında değişim adıyla yaşanan durum ve şartların topluma yansımalarının neler olduğunu tespit etmek ve nebevî ilkeler ışığında bunları değerlendirmenin gelecek adına önemli bir husus olduğu tespit edilmiştir.

Hüseyin Akyüz, "Âlimler Peygamberlerin Varisleridir" Hadisinin İsnad Açısından Tenkid ve Tahlili", *Hitit Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,* c. XI, sayı: 22, s. 159-190, Çorum 2012.

Makalede; Hz. Peygamber'in sünnetinin yazılı belgeleri olan hadislerin gerçekten ona ait olup olmadığını araştırma ve belirleme meselesinin, güncelliğini kaybetmeyen bir konu olduğu, muhaddislerin, bir hadisin Hz. Peygamber'e aidiyeti noktasında daha sağlıklı karar verebilmek için öncelikli olarak, o hadisin mevcut bütün farklı kanallarını toplamaya gayret ettikleri, şüphesiz her bir farklı tarikin, o hadisin tarihsel süreçte geçirdiği evrelerin belgesi niteliğinde olduğu, bu belgeleri bir bütün olarak incelemeden

analiz yapmaya kalkışmanın veya o hadis hakkında hüküm vermeye girişmenin doğru olmadığı, bu bağlamda özellikle muhaddisler tarafından zayıf olarak nitelendirilen bir hadisin sıhhat ve sübûtu hakkında karar verebilmek için, o rivayetin mütâbeât ve şahidlerinin de muhakkak incelenmesi gerektiği, zira bu nitelikteki bir hadis için toplanan birkaç tarikin bile nihai karar verirken daha sağlıklı olacağı belirtilerek çalışmanın, böylesi bir gayeyi *"Âlimler, peygamberlerin varisleridir"* hadisi özelinde örneklendirmeyi amaçladığı vurgulanmıştır.

Salahattin Polat, "Hz. Peygamber'in Hadisleri Çerçevesinde Toplumsal Cinsiyet Meselelerine İlişkin Çözüm Önerileri", ***Dini ve Toplumsal Boyutlarıyla Cinsiyet II, Tartışmalı İlmî İhtisas Toplantısı, 26-27 Mayıs 2012,*** **s. 137-209, İstanbul 2012.**

Tebliğde; "toplumsal cinsiyet" kavramının Batı düşüncesi kökenli bir kavram olduğu, son yarım asır içinde tedavülde bulunan İngilizce "Gender" karşılığı olarak Türkçeleştirildiği, kadınlık ve erkekliğin biyolojik yönü için İngilizce "sex", toplum tarafından inşa edilen yönünü ifade etmek için ise "gender" terimi kullanıldığı, Türkçe'de ise "sex" karşılığı olarak "cinsiyet", "gender" karşılığı olarak ise "toplumsal cinsiyet" kullanıldığı belirtilmiştir. Toplumsal cinsiyet konusundaki tartışmaların esasta geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin sorgulanmasından doğduğunu ve bunun birden çok nedeni olmakla birlikte bunlar arasında ikisinin önemli ve tartışmaların asıl kaynağı niteliğinde olduğu vurgulanarak bunlar; 1. Feminizmin geleneksel toplumsal cinsiyet rollerini değiştirme talepleri, 2. Kadınların ev dışı, ücretli profesyonel çalışma hayatına yoğun olarak girmeleri şeklinde sınıflandırılarak, çalışmada konu bahsedilen iki eksende ele alınarak değerlendirilmiştir.

Necmeddin Şeker, "Hadislerle Temellendirilen Tasavvufî Haller", ***Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,*** **sayı: 2, s. 119-147, Iğdır 2012.**

Çalışma; İslâm düşünce sistemine büyük katkısı olan tasavvufî öğretilerin önemli bir boyutunu oluşturan tasavvufî hallerin ve makamların temellendirildiği hadisleri konu almıştır. Bu bağlamda ilk dönem temel tasavvuf kitaplarında kullanılan konuyla ilgili tasavvûfî terimler tespit edilip kısa tanımları yapılmış, dayandırıldıkları hadislere ve kurulan ilgilere dikkat çekilerek, yapılan yorumlar değerlendirilmiştir. Tasavvuf erbabının, öğretilerini mümkün olduğu kadar âyet ve hadislere dayandırmaya çalıştıkları, kullanılan hadislerin ekseriyetle temel kaynaklarda bulunmalarına rağmen yarıdan fazlasının sıhhat açısından tartışmalı olduğu, bu hadislerin tasavvufî terimlerle ilgileri doğrudan ve açık olmadığı için yapılan yorumlarda çoğunlukla abartılı te'villere gidildiğinin görüldüğü ancak yorumlarda dinin temel ilkelerine uygunluğun önemle gözetildiği belirtilmiştir.

Yusuf Akgül, "Garîbü'l-Hadîs Eserlerinde Geçen Garîb Kelimeler Hakkında Bir İnceleme, *Bozok Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,* c. II, sayı: 2, s. 97-119, Yozgat 2012.

Çalışmada; hadis edebiyatı içerisinde özellikle şerh edebiyatı açısından önemli bir yeri bulunan "garîbü'l-hadîs" türü eserlerin muhtevasını oluşturduğu garîb kelime/cümle yapıları ele alınmıştır. Bunun için önce garîb ve garîbü'l-hadîs kavramları incelenmiş ardından garîbü'l-hadîs eserleri hakkında genel bilgi verilmiş sonra garîb kelimelerin özellikleri bakımından analizi yapılmış ve değerlendirilmiştir.

Orhan, Zeynep-Hüseyin Kahraman, "Evâil Edebiyatı ve Hadis İlmiyle İlişkisi", *UÜİF Dergisi,* c. XXI, sayı: 2, s. 229-244, Bursa 2012.

Makalede; hadis ve evâil (zaman ya da şan ve şeref bakımından önde gelmeyi ifade eder) literatüründe yer alan rivayetler doğrultusunda Hz. Peygamber'i ve İslâm toplumlarını etkilemiş bulunan evâillere dikkat çekilmiştir. Bunlar arasında ehl-i kitab ve câhiliye dönemi Arapları ile ashabın önder olduğu bazı işlerin başta geldiği belirtilerek, evâilleri tespit noktasında araştırmacılara yardımcı olmak amacı güdüldüğü vurgulanmıştır.

Hasan Yenibaş, "Nikâhı İlan Edin" Hadisi Bağlamında Nikâhın Sosyal Yönü", *Dinlerde Nikâh Milletlerarası Tartışmalı İlmi Toplantı,* s. 423-436, İstanbul 2012.

Makalede; nikâh'ın İslâm'a göre iki karşı cinsin meşrû bir şekilde yegâne yaşama yolu olduğu tespit edilmiştir. Toplumun/toplumların nikâh algısının oluşmasında fıkhî içtihatların etkisi görmezden gelinemeyeceği özellikle ülkemizde nikâh algısında Hanefî içtihadının etkili olduğu, sosyal hayatta karşılaşılan problemler ve suiistimaller de gözönünde bulundurularak, nikâh konusu toplumun gündemine Hanefîlerin dışındaki içtihatlar dadikkate alınarak güçlü bir şekilde taşınması gerektiği belirtilmiştir. Cenâb-ı Hakk'ın Kur'ân-ı Kerîm'de nikâh için sağlam bir teminat mânasına "mîsâkan ğalîzan=ميثاقاً غليظاً" ifadesini kullandığı, bu açıdan her müslümanın nikâh akdinin sağlam bir teminat olması yönünde gayret göstermesi gerektiği diğer taraftan da ihtilâflı olanı alma prensibiyle hareket etmemesi gerktiği, bu bağlamda, nikâh akdini şüpheli hale getiren gizli sayılabilecek bir nikâh akdinden sakınması tavsiye edilmiştir.

Ayşe Esra Şahyar, "Hadis Literatüründe Kadın Portresi", *Türkiye V. Dinî Yayınlar Kongresi-Kadın Konulu Dini Yayınlar -Tebliğler-Müzakereler* (02-04 Aralık *2011-Ankara),* s. 93-104, Ankara 2012.

Tebliğde; kadınlarla ilgili bölümler ve konu başlıklarının tetkikinde hadis literatürünün en güvenilir kabul edilen kaynakları olarak *Kütüb-i Sitte* esas alınmış, *Kütüb-i*

Sitte içerisinde de hem câmi nitelikli oluşu hem de diğerlerine fikrî ve usûlî olarak yön vermesi ile tanınıp bilinmesi itibariyle *Sahih-i Buhârî*'de kadın portresine ağırlıklı olarak yer verilmiştir. Çalışmaya mevzûât edebiyatı denilen uydurma hadislerin derlendiği eserlerin tetkiki dahil edilmemiş, hadis literatüründe kadın konulu bölümler tetkik edildiğinde *Kütüb-i Sitte*'nin her birinde yer alan "hayız" bölümlerinin tamamı ile "nikâh" ve "talâk" bölümlerinin önemli bir kısmının kadın konulu başlıklardan meydana geldiği belirtilerek sadece *Sünen-i Nesâî*'de "işretü'n-nisâ" yani "kadınlarla güzel geçinme" ismi taşıyan bağımsız bir bölüm bulunduğu tespit edilmiştir.

2013 YILI MAKALELERİ

Nurullah Agitoğlu, "Hadiste Bağlam İnşası", ***The Journal of Academic Social Science Studies*****, c. VI, sayı: 5, s. 127-145, Elazığ 2013.**

Makalede; hadislerin anlaşılmasında önemli noktalardan birinin rivayetlerin bağlamıyla ele alınması olduğu belirtilerek, bağlamın, herhangi bir olguda olaylar, durumlar, ilişkiler örgüsü veya bağlantısı vurgulanarak, bir dil birimini çevreleyen ondan önce veya sonra gelen birçok durumda söz konusu birimi etkileyen onun anlamını, değerini belirleyen birim veya birimler bütünü olduğu vurgulanmıştır. Anlambilimcilere göre de anlama faaliyetinin, anlatan, anlatılan (ifade), amaç, bağlam, anlaşılan, anlayan altı temel unsuru olduğu belirtilmiştir. Hadisin bağlamlarının, iç içe ve sarmal bir halde olabileceği hatırlatılarak, sosyal bir bağlamda bulunan bir kişinin, aynı zamanda belli bir psikolojik bağlamın da etkisinde olabildiği, belli bir coğrafya ve kültürün de içinde bulunduğu ve bu hususun çok önemli olduğu sonucuna ulaşıldığı doğru ve tutarlı bir anlamanın, mevcut bütün bağlamların göz önünde bulundurulmasını gerektirdiği belirtilmiştir. Bir hadisin doğru anlaşılması ve isabetli yorumlanmasını sağlayacak bağlam olgusunun, çeşitleri ile bir araya getirilmesi ve beraber değerlendirilmesinin gerekliliği, hadisin bağlamlarının tespit edilmesi ve bu bağlamların bütünleştirilmesini beraberinde getireceği, işte bu noktada, çeşitleri ile birlikte bağlamların tespiti ve bütünleştirilmesi işleminin "bağlam inşası" olarak değerlendirilmesinin mümkün göründüğü sonucu elde edilmiştir.

Nurullah Agitoğlu, "Hadiste Bağlam -Bağlamın Anlam Alanı, Çeşitleri ve Önemi-", ***FÜİF Dergisi*****, c. XVIII, sayı: 1, s. 105-132, Elazığ 2013.**

Makale, "bağlam" yöntemini uzmanların tartışmasına açarak uygun görüldüğü takdirde hadislerin doğru anlaşılması ve yorumlanmasında bir yöntem olarak kullanılması için telif edilmiştir. Kur'ân ve Sünnet verilerinden hareketle ortaya konan bu

ilke, prensip ve öğretiler, ilmî ve bilimsel bir değer taşıyan bilgi ve fikirlerin yönlendirdiği dengeli bir hayat için gerekli mânevî-ruhî, aklî ve sosyal/ictimaî ortamın hazırlanmasında son derece önemli olduğu vurgulanarak bu bakış açısının hâkim olduğu İslâm tarihi ve medeniyetinin muhtelif devrelerinde dinî, filolojik/lengüistik, beşerî/pozitif bilimlerde, Kuran ve Sünnet'in temel ilkelerinden neşet eden ve onlarla çatışmayan pek çok eser ortaya konmuştur ki bunların önemli bir kısmının Batı'daki pozitif ilimlerin gelişmesinde de alabildiğine etkisinin olduğu, bugün insaflı Batılı araştırmacılarca da ifade edildiği belirtilmiştir.

Ahmet Emin Seyhan, "Envârü'l-Âşikîn'de Bulunan Bazı Hadislerin Müslümanların Dinî Anlayışlarına Etkileri Üzerine", *Atatürk Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,* sayı: 39, s. 159-196, Erzurum 2013.

Makalede; *Envârü'l-âşikîn* vb. eserlerde nakledilen bazı zayıf ve mevzû hadisler, sosyal ve ahlâkî görevleri ikinci plana atan, miskin ve mistik yaşayışı telkin eden, ilmî ve irfânî boyutu noksan, sosyal hayattan kopuk sadece mabede sıkıştırılan bir din anlayışını ve müslüman tipini önerdiği belirtilerek, aynı zamanda da bu tür yaklaşımların devamına katkı sağladığı vurgulanmıştır.

Belli bazı ibâdetleri yapmanın kesinlikle yeterli olmadığı, müslümanların ve tüm insanlığın toplumsal ve küresel sorunlarına çare aramak da mü'minlerin vazifeleri cümlesinden olduğu, dolayısıyla müslümanları sosyal hayattan, üretimden ve mücadeleden uzaklaştıran, tüketici ve hazırcı kimliğe büründüren her türlü zararlı fikir ve düşüncenin tasallutundan, asırlardır oluşmuş ve kökleşmiş bulunan yanlış anlayışlardan kurtarmak gerektiği belirtilmiştir. Allah'ın ve Resûlünün insanlığın maddî ve mânevî sıkıntılarına çözüm üretmek ve dünyada yaşanan zulüm ve haksızlıkları ortadan kaldırıp adâleti tesis etmek için "müslümanlardan istediği ve beklediği budur" denilmektedir.

Habil Nazlıgül, "Sebep ve Sonuçlarıyla Hadis Yolculukları (er-Rihle fi Talebi'l-Hadis), *Hikmet Yurdu,* c. VI, sayı: 11, s. 13-37, 2013.

Makalede; çok zorlu meşakkatlere tahammülle gerçekleştirilen, hadis derleme ve tedvin faaliyetleri neticesinde hadislerin toplandığı, yazılı kaynaklara aktarıldığı, tedvin ve tasnif edildiği tespiti yapılmıştır. Rivayetlerin kaynakları ve bu kaynaklardan sonrasına intikal yolları ve usûlleri, hadisleri nakledenlerin kimlik ve kişilikleri, dinî tutum ve davranışları, toplum içindeki durum ve itibarları, doğruluk ve istikametleri, hadis diliyle adalet ve zabtları araştırılmıştır. Böylece yapılabilecek yalan ve sahtekârlıkların önü alınmaya ve bu yolla da hadis korunmaya, güvenilirliği sağlanmaya çalışılmıştır. Hadisçilerin gerçekleştirdiği bu hummalı faaliyetin etkileri hadisle sınırlı kalmamış,

yapılan tahkik ve tespitlerle birçok İslâmî ilme veri sağlanırken, gayret ve usûl bakımından da onlara ilham kaynağı olduğu vurgulanmıştır.

Veli Atmaca, "Tıbb-ı Nebevî Edebiyatının Doğuşu ve Gelişmesi (Bibliyoğrafya Denemesi)", ***Hikmet Yurdu,*** **c. VI, sayı: 11, s. 39-74, 2013.**

Makalede; İmam Mâlik'in *Muvatta*'ı ile başlayıp, isnadlı hadis naklinin büyük oranda son bulduğu h. V. asra kadar geçen sürede vücut bulmuş olan konularına göre tasnifli eserlerde tıbb-ı nebevî rivayetlerinin yerleri, hangi başlık altında yer aldıkları ve miktarı tespit edilmiş, "İmamların Tıbbı" adıyla isimlendirilen rivayetlerle Şîa Tıbbı'na dair birkaç eser de incelenmiştir. Müellif ciddi araştırmalar neticesinde ismi henüz bilinmeyen; kütüphanelerde kâşifini bekleyen nice eserlerin bulunup ortaya çıkarılması, muhteva incelemesinin ve diğerleriyle mukayesesinin yapılması halinde hadis araştırmalarına yeni boyutlar kazandırılacağı ifade edilmiştir.

Sinan Erdim, "Hemmâm b. Munebbih'in Sahîfesi'nin İsimlendirilme Süreci", ***Hikmet Yurdu,*** **c. VI, sayı: 11, s. 379-393, 2013.**

Makalede; Hemmâm'ın Sahîfesi'nin başlangıçta herhangi bir isme sahip olmadığı, Ma'mer b. Râşid ve Hemmâm arasında vukubulan arz ve kıraat olayını ve Hemmâm'ın bu hadisleri Ebû Hüreyre'den rivayet ettiğini o dönemin meşhur muhaddislerinin bildikleri, *Kütüb-i Sitte* ve diğer hadis kitaplarına Hemmâm'ın rivayetlerini nakleden râvilerin hepsinin Hemmâm'ın "Bu hadisler Ebû Hüreyre'nin bize naklettiği hadislerdir" ifadesini kullanarak naklettiklerini söylemişler, yani hiçbiri "Sahîfetü Hemmâm" veya "es-Sahîfetü's-Sahîha" kavramlarını kullanmamışlardır. "Sahîfetü Hemmâm" kavramının ilk kullanımı h. V. asırda Beyhâki'nin (458/1066) *es-Sünenü's-sağîr*'inde görüldüğü belirtilmekte, "Nüshatü Hemmâm" kavramı ise Ebû Mes'ûd b. Muhammed b. Ubeyd ed- Dımaşkî'nin (401/1011) *Kitâbü'l-ecvibe* isimli eserinde yer aldığı vurgulanmıştır. "*es-Sahîfetü's-sahiha*" ifadesi ise ilk defa h. VIII. asırda Zehebî (748/1347) tarafından kullanıldığı, bu isimde bir Sahîfe'ye Ebû Hüreyre'nin bizzat kendisi sahip olsaydı ya da Hemmâm b. Münebbih, *Sahîfe*'ye herhangi bir isim vermiş olsaydı hiç şüphesiz gizli kalmayacak ve şöhret bulacaktı şeklinde bir görüş beyan edilmiştir.

Mustafa Işık, "Safvân b. Muattal Hadisleri", ***Adıyaman Uluslararası Safvan b. Muattal ve Ahlâk Sempozyumu,*** **s. 128-151, Adıyaman 2013.**

Makalede; Safvân b. Muattal (r.a)'ın hicretin dördüncü yılında, İslâm'a girmenin en riskli olduğu bir dönemde, kabilesinin katı tutumuna rağmen müslüman olduğunu ve Hz. Peygamber'in en yakınında yer aldığını, onunla seferlere katılmış ve Hz. Peygamber, onunla ilgili her zaman iyi şeyler söylemiş ve yaşadığı birtakım olaylar sebe-

biyle hakkında âyet indirilmesine vesile olmuş, bu vesileyle Allah (c.c) müslümanlar için birçok yeni prensip koyduğu belirtilmiştir. Safvân b. Muattal'ın, hadis rivayet eden, savaşlara katılan, ömrünü İslâm uğrunda harcayan, sebep olduğu âyet ve hadislerle İslâmî yaşantıya katkı sağlayan bir sahâbe olduğu vurgulanmıştır.

Özcan Hıdır, "Sünnet ve Beseri-Pozitif İlimler", ***Sünnet Sosyolojisi*****, s. 119-142, Ankara 2013.**

Makalede; Kur'ân ve sünnetin temel ilkelerinden neşet eden ve onlarla çatışmayan pek çok eser ortaya konduğu belirtilerek, bunların önemli bir kısmının Batı'daki pozitif ilimlerin gelişmesinde etkisinin olduğu bugün insaflı Batılı araştırmacılarca da ifade edildiği belirtilmiştir.

Abdullah Karahan, "Cumhuriyet Türkiyesi Akademik Hadis Araştırmalarında Önemli Bir Açılım: Gerede Hadis Meclisi", ***Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*****, c. XI, sayı: 21, s. 543-557, İstanbul 2013.**

Çalışmada, Gerede Hadis Meclisi'nin nasıl ortaya çıktığı, kendine has özellikleri, işleyişi, bu meclislerde ele alınan/tartışılan konular ve Türkiye'deki hadis araştırmaları içindeki yeri gibi hususlar muhtelif açılardan değerlendirilmiştir.

2014 YILI MAKALELERİ

Veysel Özdemir, "Cerh-Ta'dîl İlminde Müteşeddit ve Mütesâhil Âlimler ve Değerlendirmelerinden İstifâdede Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar", ***KSÜ İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **c. XII, sayı: 24, s. 129-175, Kahramanmaraş 2014.**

Makalede; cerh ve ta'dîl ilminin Hz. Peygamber'in hadislerini rivayet eden râvilerin güvenirlik açısından incelenmesi ihtiyacından ortaya çıkan ve zamanla hadis ilimleri içerisinde en çok gelişme gösteren ilim dalı olduğu belirtilmiştir. Kimi cerh-ta'dîl imamı, basit diye adlandırılabilecek kusurlarla dâhi râvileri cerhetmiş veya basit kusurların karşılığı olan tenkit ifadeleri ile değil de ölçüsüz bir şekilde şiddetli tenkit ifadeleri kullanmışlardır. Cerh-ta'dîl'de bunlara müteşeddit veya müteannit âlimler denir ki bunlar ta'dîlde aşrı hassasiyet göstererek, bir râvide en basit cerh sebeplerinden ikiüçünü gördükleri vakit onu cerhedip rivayet ettiği hadisini taz'îf etmişlerdir. Bu âlimlerin ta'dîllerine son derece itimat edilir, taz'îf ettikleri râviler hakkında ise ihtiyatlı davranılarak başka münekkidlerin onlar hakkındaki görüşlerine bakılması gerekir. Şayet diğerleri de aynı kanaatte iseler o kişinin taz'îfine hükmedilir

Cerh- ta'dîlde bazı âlimler de müteşedditlerin tam tersine cerhe neden olabilecek kusurlara müsâmaha ile yaklaşıp, görmezden gelerek kusurlu râvileri ta'dîl ve tezkiye etmişlerdir. Bunlara da mütesâhil âlimler denilir. Tirmizî, İbn Hibbân, bazı tenkidlerinde Dârekutnî, Hâkim ve Beyhakî bunlar arasında en meşhûr olanlarıdır. Bunların da tek kaldıkları tevsîklerine ihtiyatla yaklaşmak gerekmektedir. Bu âlimlerin ta'dîlde her zaman tesâhül göstermedikleri; sadece diğer âlimlerin hilâfına bazı ıstılâhlara yükledikleri anlamlardan dolayı verdikleri mevsûkiyet hükümlerinde tesâhül durumunun dâimî olduğu gözden kaçırılmamalıdır.

Cerh-ta' ta'dîl dîl imamları arasında üçüncü bir grup vardır ki bunlar hem cerhte hem de ta'dîlde dengeli davranmıştır. Bunlara ise mu'tedil veya munsif adı verilmekte-

dir. Sûfyânü's-Sevrî, İbn Mehdî, Ahmed b. Hanbel, Buhârî, Ebû Zür'a, İbn Adiy, Dârekutnî, Nevevî, Zehebî, Irâkî ve İbn Hacer bunların en meşhûrlarıdır. Cerh-ta'dîlde teşeddütün sebepleri olarak, sünneti muhafazada aşırı hassasiyet, bölge veya mezhep taasubu, mihne olayı, murûet konusundaki aşırı hassasiyet, sert mizaçlılık, iyice araştırmadan karar verme, düşmanlık ve haset, gibi konular olduğu vurgulanmıştır. Tesâhülün ise fıtrattan kaynaklanan yumuşak huyluluk, ıstılâhlara yüklenen anlamlardaki farklılıklar ve hadislerin zâyi olmasını önleme düşüncesi gibi sebeplerden kaynaklandığı ifade edilmiştir.

Ahmet Yücel, "Hadis İlminin Ortaya Çıkışı ve Diğer İslâmî İlimlerle İlişkisi (Rivâyet Dönemi/İlk Üç Asır)", *İslâmî İlimlerde Metodoloji/Usûl-V Temel İslâm İlimlerinin Ortaya Çıkışı ve Birbirleriyle İlişkileri Tartışmalı İlmî İhtisas Toplantısı 18-19 Ocak 2014*, s. 205-275, İstanbul 2014.

Makalede; rivayet döneminde hadis ilminin diğer ilimlerle ilişkisi tespite çalışılmış ve yaklaşık beş asırlık rivayet döneminde başlangıçtan itibaren hadislerin tespit ve rivayeti hususunda belirlenen rivayet prensipleri ve bunlarla ilgili ıstılahlar, şartlar değerlendirilmiş ve hadisle diğer İslâmî ilimler arasındaki ilişkiler incelenmiştir.

Fahri Hoşab, "Hadislerin Doğru Anlaşılmasında Mecâzın Önemi ve Tokalaşmaya Dair Bir Hadisin Tahlîli", *KSÜ İlâhiyat Fakültesi Dergisi,* c. XII, sayı: 24, s. 71-87. Kahramanmaraş 2014.

Makalede; hadîslerin doğru ve sıhhatli anlaşılabilmesi için metnin lafız açısından durumunun tespitinin önemi ifade edilerek, hadisin lafzı mecâzî bir ifade taşıyorsa, fakih bir nazarla te'vil edilmesi veya mecâzın hakikate hamledilmesi ve bunun hadisin fıkhını hatalı değerlendirmeye sebep olabileceği, hadisten doğru ve sıhhatli bir fıkhın çıkarılması, bilhassa akaid ve ahkâm açısından çok önemli olduğu tespit edilmiştir. Bu sebeple hadislerdeki mâna ve maksadı kavramak için lafzın delâletini bilmenin ve iyi anlamanın önemi vurgulanmıştır.

Mehmet Cemal Öztürk, "Ehl-i Beyt Hakkındaki Hadislerin Değerlendirilmesi", *Din ve Hayat: İstanbul Müftülüğü Dergisi,* sayı: 23, s. 42-43, İstanbul 2014.

Makalede; Sünnî hadis kaynaklarında yer alan Ümmehât-ı Mü'minîn'in 2818, Hamse-i Âl-i Abâ'nın 575, Hâşimoğulları'nın 67 ve Selmân-ı Fârisî'den 60 olmak üzere Ehl-i beyt'ten toplamda 3520 hadîs-i şerifin taksimatı genel hatları ile tespit edilmeye çalışılmıştır.

2015 YILI MAKALELERİ

Ömer Faruk Akpınar, "Süfyan Es-Sevrî'nin Hadis Tarihindeki Yeri Bir Muhaddis Olarak Süfyan Es-Sevrî = Sufyan al-Thawri's Place in the History of Hadith", ***Diyanet İlmî Dergi,*** **c. LI, sayı: 1, s. 33-70, Ankara 2015.**

Makalede; hicrî II. asırdaki ilk tedvin faaliyetlerinin öncülerinden olan Süfyan es-Sevrî'nin, tâbiûn ve etbâu't-tâbiînden tevarüs ettiği ilim mirasını gerek tedvin gerekse tedris ile sonraki nesillere aktardığı, başta hadis ve fıkıh olmak üzere tefsir, akaid, ricâl gibi pek çok ilme önemli katkılarda bulunmuş hadis imamlarından olduğu tespiti yapılmıştır. Çalışmanın hedefi Süfyan es-Sevrî'nin dünya ilimlerinin en hayırlısı olarak nitelediği hadis ilmindeki konumuna dair söylenenler ile hakkında yapılan değerlendirmeleri ele almak, onun rivayet ve râvi bilgisinin enginliğini gösteren bir durum tespitinde bulunmaktır.

Dilek Tekin, "Batılı Araştırmacıların Hadislerin Yazılı-Şifâhî Rivayeti Meselesine Bakışları", ***KTÜ İlâhiyat Fakültesi Dergisi = Journal of the Faculty of Divinity,*** **c. II, sayı: 1, s. 41-62, Trabzon 2015.**

Makalede; hadislerin yazılı-şifâhî rivayeti meselesinin Batılı pek çok araştırmacının dikkatini çektiği ve değerlendirmelerinde meseleyi genellikle rivayet tarihini aydınlatmak maksadıyla değil hadislerin sıhhatinin bir ölçüsü olarak ele aldıkları ve bu bakış açısıyla açıklamaya çalıştıkları tespit edilmiş ve nakil esnasında her hadisin değişim tehlikesine maruz kaldığı temel anlayışı değerlendirilmiştir.

Dilaver Selvi, "Biat Sünnetinin Tasavvufta İhyası", ***Uluslararası İslâm Araştırmaları Dergisi (İHYA) = International Journal of Islamic Studies (IIJIS),*** **c. I, sayı: 1, s. 1-28, İstanbul 2015.**

Makalede; Hz. Peygamber'in (s.a.v), İslâm'a ve imana girişten sonra sahâbe-i kirâm'la kadınların da bulunduğu, farklı zamanlarda değişik konularda biatler yaptığı ve bu biatlerde, daha çok cihat, itaat, takvâ ve güzel ahlâk konularında olduğu tespit edilmiştir. Sünnet'teki bu uygulamaların, daha sonraki İslâm halifeleri ve terbiye şeyhleri için birer örnek teşkil ettiği, hilafet saltanata dönüşüp biat asıl hedefinden sapma gösterince, tasavvuf önderleri hırka giydirme, intisap, zikir telkini, tövbe, tarikat ve seyrusülûk adları altında biat sünnetini ihyâ etmeye, onun hedefi olan birlik ve takvayı korumaya çalıştıkları belirtilerek bu ihyâ hareketinin seyri, şekli ve sonuçları inceleme konusu yapılmıştır.

2016 YILI MAKALELERİ

Musa Erkaya, "Mevzûât Kitaplarında Bulunan Eğitim ve Öğretimle İlgili Bazı Uydurma Hadisler", ***II. Uluslararası Türk Kültür Coğrafyasında Eğitim ve Sosyal Bilimler Sempozyumu, 5-7 Mayıs 2016 Nizip = II. International Education and Social Science Symposium in Turkish Cultural Area, 2016,*** **s. 516-540, Nizip/Gaziantep 2016.**

Bildiride; uydurma hadis kitaplarında yer alan eğitim ve öğretimle ilgili bazı rivayetler değerlendirilmiştir.

Ahmet Koç, "Küşmîhenî ve Hadis Cüzü", ***Yakın Doğu Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi = Journal of the Near East University Faculty of Theology,*** **c. II, sayı: 1, s. 109-123, Lefkoşa/Kıbrıs 2016.**

Makalede; Ebû Abdurrahman Muhammed b. Muhammed b. Abdurrahman b. Ebû Bekir Muhammed b. Ebû Tevbe el-Küşmîhenî'ye (ö. 578/1182) ait "Hz. Peygamber'in ismi olan Muhammed ile teberrük etmek için senedi Muhammed isimli râvilerden oluşan Muhammed b. İsmâil el-Buhârî'nin *Sahih*'inden seçilmiş hadisler" adlı cüz incelenmiştir. Çalışma giriş ve dört bölümden oluşmuştur. Girişte konu, metot ve kaynaklar hakkında bilgi verilmiş, birinci bölümde hadis edebiyatı içinde cüzler anlatılmış, ikinci bölümde, Küşmîhenî'nin hayatı ve ilmî kişiliği, üçüncü bölümde ise "Küşmîhenî" künyesiyle meşhur olmuş diğer muhaddisler tanıtılmış, son bölümde ise "Muhammed b. İsmâil el-Buhârî'nin Sahih'inden Seçilmiş Hadisler" isimli hadis cüzü tanıtılmıştır.

Nurullah Agitoğlu, "Din Kardeşliğini ve Birliğini Tavsiye Eden Hadisler Üzerine Değerlendirme -Buhârî'nin Kitâbü'l-Edeb'i Örneğinde", ***Şanlıurfa Uluslararası X. Kutlu Doğum Sempozyumu: "Hz. Peygamber, Tevhid ve Vahdet"*** **(21 Nisan 2016), s. 87-95, Şanlıurfa 2016.**

Tebliğde; din kardeşliğini ve birliğini tavsiye eden hadisler Kitâbü'l-edeb örneğinde değerlendirilmiştir. Hadisler ele alınırken öncelikle bir bütünlük içerisinde, İmam Buhârî'nin *el-Câmiu's-sahîh*'i üzerinde yapılmış meşhur şerhlerin ışığında, günümüze yön verecek noktalar takip edilerek bazı yöntemler tespit edilmeye çalışılmıştır.

Ahmet Yıldırım, "Dîvân-ı Hikmet'te Yer Alan Hadislerin Kaynakları ve Değerlendirilmesi = Resource of Hadits in Divan-ı Hikmet and Their Evalution", *Diyanet İlmi Dergi (Diyanet İşleri Reisliği Yıllığı)*, c. LII, sayı: 4, s. 45-68, Ankara 2016.

Makalede; Hoca Ahmed Yesevi'nin *Dîvân-ı Hikmet* isimli eserinde ortaya koyduğu fikir ve düşüncelerini Kur'ân âyetleri yanında Hz. Peygamber'in (s.a.v) hadislerinden istifade ederek ortaya koyduğu tespit edilerek *Divan-ı Hikmet*'te bulunan hadislerin tahric ve değerlendirmesi yapılmıştır.

Erdoğan Köycü, "Şu'be b. el-Haccâc'ın Hayatı ve Hadis İlmindeki Yeri", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, c. V, sayı: 8, s. 3099-3124, İstanbul 2016.

Makalede; Şu'be b. el-Haccâc'ın, hadis usûlü ve hadis ilimleri'nde özellikle cerh ve ta'dîl ilmi'nde devrinin en ileri gelen âlimlerinden biri olduğu ifade edilerek onun hadis usûlü ile ilgili fikirleri ve bu ilimlere katkısı değerlendirilmiştir.

Musa Erkaya, "Kazvin Şehrinin Faziletine Dair Bir Rivayetin Senedi Üzerine Bir İnceleme", *FÜİF Dergisi*, c. XXI, sayı: 2, s. 129-170, Elazığ 2016.

Makalede; Kazvin şehrinin faziletiyle ilgili rivâyet isnad tenkidine tabi tutulmuş, bu bağlamda Kazvîn hakkında kısa bir bilgi verilmiş sonra rivâyetin tarikleri tespit edilmiş, daha sonra da râvîlerin cerh ve ta'dîl durumları incelenmiştir.

Ali Mustafa, "İhtilâfü Ebî Hâtim ve Ebî Zür'a fî İleli'l-Hadîs =Ebû Hatim ve Ebû Zür'a'nın Hadisin İlletleri Konusundaki İhtilâfı", *Bingöl Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi = Bingöl University Journal of Theology Faculty*, c. IV, sayı: 8, s. 71-89, Bingöl 2016.

Makalede; İbn Ebû Hâtim er-Râzî ve Ebû Zür'a'nın *İlelü'l-hadîs* adlı kitapları incelenmiş, Ebû Hâtim ve Ebû Zür'a'nın cevaplarının çoğunlukla aynı olduğu tespit edilerek ilelü'l hadîs konusundaki ihtilâflarının sebepleri araştırılmıştır. Bu itibarla hadiste illetli kısımlar ile Ebû Hâtim ve Ebû Zür'a'nın sözlerinin anlaşılması için hakkında soru sorulan hadislerin tahrici yapılmış, râviler cerh ve ta'dîl açısından incelenmiştir.

ALMANCA MAKALELER

Ali Dere, "Ein Überblick Über Entwicklung des Hadit und Seinen Formalen Aspekt", ***AÜİF Dergisi,*** **c. XXXVI, s. 423-441, Ankara 1997.**

İbrahim Usta, "Das Hadith- Und Sunnaverständnis Von Ibaditen", ***Kelâm Araştırmaları Dergisi,*** **c. IX, sayı: 2, s. 183-193, Karabük 2011.**

İNGİLİZCE MAKALELER

Halis Aydemir, "The Reliability Coefficient (H) of Musa b. Anas b. Mâlik: An Application for the Theory of Hadith Transmission System Based on Probability Calculations", ***Usûl: İslâm Araştırmaları,*** **sayı: 7, s. 61-106, İstanbul 2004.**

Recep Şentürk, "Social and Literary Structure of Isnad: A Historical Perspective (İsnadın İçtimâî ve Edebî Yapısı: Tarihî Bir Yaklaşım)", HTD, c. II, sayı: 1, s. 31-50, İstanbul 2004.

Recep Şentürk, "Critical Methods on Hadith: Self Reflexivity in Hadith Scholarship", HTD, c. III, sayı: 2, s. 37-56, İstanbul 2005.

Halis Aydemir, "A Theoretical Approach to the System of Transmission of Hadith Based on Probability Calculations", ***HTD,*** **c. III, sayı: 1, s. 39-72, İstanbul 2005.**

Mustafa Karataş, "Fazlurrahman and the Concept of "Living Sunna", ***EKEV Akademi Dergisi-Sosyal Bilimler-,*** **c. IX, sayı: 25, s. 123-130, Erzurum 2005.**

Nevzat Tartı, "The Science of Hadith Between Divinity and Humanity", Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi, c. VI, sayı: 1, s. 87-109, Samsun 2006.

Mustafa Ertürk, "A Short Glance at the Attitude of Some Sunni Muslim Traditionists / Muhaddithun Towards Philosophy and the Philosophical Sciences (Bazı Muhaddislerin Felsefeye ve Felsefî İlimlere Bakışı Üzerine)", ***HTD,*** **c. V, sayı: 1, s. 49-62. İstanbul 2007.**

Bekir Kuzudişli, "The Use of Dreams in Rijal Books", ***İstanbul Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **sayı: 15, s. 273-300, İstanbul 2007.**

Bekir Kuzudişli, "Hadith of Man Kadhaba 'Alayya and Arguentum e Silentio (Men Kezebe 'Aleyye Hadisi ve e Silentio Delîli)", ***HTD,*** **c. V, sayı: 2, s. 47-71, İstanbul 2007.**

Selçuk Coşkun, "On The Use of 'Fitrah' As a Measure in Determining Whether a Narrated Hadith Belongs to Prophet Muhammad", ***HTD,*** **c. VI, sayı: 1, s. 29-46, İstanbul 2008.**

Bünyamin Erul, "Muhammed (Pbuh) and the Body Language", ***Avrupa İslâm Üniversitesi İslâm Araştırmaları = Islamic University of Europa Journal of Islamic Research,*** **c. I, sayı: 2, s. 51-64, Ankara 2008.**

Fatma Kızıl, "Fazlur Rahman's Understanding of the Sunnah", ***HTD,*** **c. VI, sayı: 2, s. 31-45, İstanbul 2008.**

Halis Aydemir, "Isnad Models in the System of Transmission of Hadith and Their Evalution According to the Probability of Narrations Theory", ***HTD,*** **c. VII, sayı: 1, s. 29-54, İstanbul 2009**

Mehmet Görmez, "Ghazali's Understanding of Sunnah", ***Islamic University of Europa Journal of Islamic Research-İslâm Araştırmaları,*** **c. III, sayı: 2, s. 22-35, Ankara 2010.**

Abdullah Aydınlı, "The Prayer of Jawshan-A Study of İts Sources", ***İlâhiyat Studies: A Journal on Islamic and Religious Studies,*** **c. II, sayı: 1, s. 47-68, 2010.**

Ali Mohammad-Majid Daneshgar Mirjalili, "a Glance on Main Sources of Fiqh al-Hadith from the Point of View of Feyz Kashani's Book al-Vafi", ***HTD,*** **c. VIII, sayı: 1, s. 69-82, İstanbul 2010.**

Mohammed Alshehri, "Misunderstanding of Statements and Practices of Some Early Hadith Scholars by Some Orientalists", ***HTD,*** **c. VIII, sayı: 2, s. 97-106. İstanbul 2010.**

Halis Aydemir, "The Reliability Coefficient (n) of Muslim B. Abi Maryam: An Application For The Theory of Hadith Transmission System Based On Probability Calculations", ***Avrupa İslâm Üniversitesi İslâm Araştırmaları* = *Islamic University of Europa Journal of Islamic Research,*** **c. IV, sayı: 1, s. 339-374, Ankara 2011.**

Nevzat Tartı, "The Hierarchical Arrangement of Hadith Collections According to Shah Waliullah Dahlawi's Opinion", *4th Annual International Conference on Humanities and Social Sciences, Berlin 19.05.2016-22.05.2016, History, Literature and Society: Selected Articles,* **s. 145-149, Berlin 2016.**

ARAPÇA MAKALELER

Talat Koçyiğit, "I. Goldziher'in Hadisle İlgili Bazı Görüşlerinin Tahlili ve Tenkidi = Nakd ve Tahlîlu Ba'zı Ârâi Ignaz Goldziher el-Müteallika bi'l-Ehâdîsi'n-Nebeviyye", Arapçaya çeviren: Ahmet Nedim Serinsu, *AÜİF Dergisi,* c. XXXII, s. 199-216, Ankara 1992.

Muhammed Cemal Sofuoğlu, "el-Hadîs inde'ş-Şîati'l-İmâmiyye (Mülahhasü'l-bahs)", *Milletlerarası Tarihte ve Günümüzde Şiilik Sempozyumu = International Symposium on al-Shiism throughout History and Today (Tebliğler ve Müzakereler), 13-15 Şubat 1993,* s. 288-297, İstanbul 1993.

Muhammed el-Habîb İbnü'l-Hûca, "es-Sünnetü'n-Nebeviyye fi'l-Asri'l-Hadîs Beyne Ensârihâ ve Husûmihâ", *Mecelletu'l-Mecmai'l-Fıkhiyyi'l-İslâmî: Râbıtatü'l-Âlemi'l- İslâmî,* c. 7, sayı: 9, s. 31-93, Suûdî Arabistan 1416/1995.

Mehmet Said Hatiboğlu, "Müslüman Âlimlerin Buhârî ve Müslim'e Yönelik Eleştirileri = Critical Approach of Muslim Scholars to the Sahihs of Al-Bukhari and Muslim", İslâmî Araştırmalar, c. X, sayı: 1-2-3, s. 1-14, Ankara 1997.

Bünyamin Erul, "Rivayet Metinlerinde Râvilerin Tasarrufları", *AÜİF Dergisi,* c. XLII, s. 173-212, Ankara 2001.

Abdullah Aydınlı, "es-Seyyid Hâmid el-Bandırmavî ve Eseruhû Ukûdü'd-Dürer fî Hudûdi İlmi'l-Eser = es-Seyyid Hâmid el-Bandırmavî (111-1172/1699-1758 veya 1759) ve Ukûdü'd-Dürer fî Hudûdi 'İlmi'l-Eser Adlı Eseri", *HTD,* c. I, sayı: 2, s. 67-112, İstanbul 2003.

İbrahim Hatiboğlu, "Nazra İntikâdiyye ilâ Menâhici Nakdi'l-Hadîsi'l el-Menhecî fî Ahdi't-Teâsur (Çağdaşlaşma Dönemi Metodolojik Hadis Tenkîdi Yöntemlerine Eleştirel Bir Bakış)", *HTD,* c. I, sayı: 2, s. 43-66, İstanbul 2003.

Cüneyt Eren, "el-Vaz' fi'l-Hadîs ve Eseruhû fi't-Tefâsîr", *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi,* c. V, sayı: 4, s. 209-221, Samsun 2005.

Hasan Muzaffer er-Rizzo, "Merâtibü'l-Fieti'l-Ûlâ mine'l-Muhaddisîne's-Sikât (The Ranks of Category of İdioms for the First Class of the Turstworthy Relaters)", *HTD,* c. V, sayı: 2, s. 73-88, İstanbul 2007.

Muhammed Muhammed Avvâme, "Muhammed Zahid el-Kevseri'nin Cerh ve Ta'dîldeki Metodu", *Uluslararası Düzceli M. Zahid Kevseri Sempozyumu Bildirileri 24-25 Kasım 2007,* s. 271-313, Düzce 2007.

Muhammed er-Reşid, "Kevseri'nin Hadis Rivayet İlmine Katkıları", *Uluslararası Düzceli M. Zahid Kevseri Sempozyumu Bildirileri 24-25 Kasım 2007,* s. 85-160, Düzce 2007.

Ebubekir Kafi, "Kevseri'nin Sünnet Hakkındaki Çalışmaları Sunum ve Değerlendirme", *Uluslararası Düzceli M. Zahid Kevseri Sempozyumu Bildirileri 24-25 Kasım 2007,* s. 321- 347, Düzce 2007.

Mahmud Ahmed Reşid, "Menhecü'l-İmâm ez-Zehebî fi't-Teâmül Maa Cerhi'l-akrân / Al-İmam Al-Dhahabi's Methodology İn Dealing with The Aqran Criticism", *HTD,* c. VI, sayı: 2, s. 81-100, İstanbul 2008.

Mustafa Dönmez, "el-Ehâdîsü't-Tıbbiyye Beyne'l-Vahyi'l-İlâhî ve't-Tıbbü't-Tecrîbî", *Avrupa İslâm Üniversitesi İslâm Araştırmaları = Islamic University of Europa Journal of Islamic Research,* c. II, sayı: 3, s. 165-178, Ankara 2009.

Hasan Muzaffer er-Rizzo, "Dirâse Nakdiyye li-Menheci İbn Hibbân fi Kitâbihî el-Mecrûhîn minel-Muhaddisîne'd-Duafâ ve'l-Metrûkîn", *HTD,* c. VII, sayı: 2, s. 19-44, İstanbul 2009.

Bünyamin Erul, "Fehmü's-Sünne İnde's-Sahâbe: Selâsetu İtticâhâtin li-Sahâbe fî Fehmi'l-Hadîs ve's-Sünne", *Avrupa İslâm Üniversitesi İslâm Araştırmaları = Islamic University of Europa Journal of Islamic Research,* c. III, sayı: 1, s. 281-304, Ankara 2010.

Enbiya Yıldırım, "Tasnîmü'l-Akl fî Tahlîli'l-Ehâdîs", ***Avrupa İslâm Üniversitesi İslâm Araştırmaları = Islamic University of Europa Journal of Islamic Research,*** **c. III, sayı: 1, s. 305-343, Ankara 2010.**

Mustafa Dönmez, "Fehmü'l-Hadîsi'ş-Şerîf fi Dav'i'l-Kur'âni'l-Kerîm ve's-Sünneti's-Sâbite", ***Islamic University of Europa Journal of Islamic Research-İslâm Araştırmaları,*** **c. IV, sayı: 2, s. 121-140, Ankara 2011.**

Muhiddin Uysal, "el-A'lâmü's-Sûfiyye fî Ahdi's-Selâcika ve Alâkâtuhum bi-İlmi'l-Hadîs", ***Selçuk Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,*** **sayı: 32, s. 59-76, Konya 2011.**

FRANSIZCA MAKALELER

Sadık Cihan, "Les Lieux de l'Enseignement de la Tradition et l'Importance Donnee a la Science du Hadis a l'Epoque Ottomane", ***OMÜİF Dergisi,*** **sayı: 3, s. 1-41, Samsun 1989.**

AZERİCE MAKALELER

Asger Abidzade, "el-Emr bil-Maruf ven-Nehy Anil-Münker" Peygamber Hadislerinde", ***Bakü Devlet Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi İlmi Mecmuası,*** **sayı: 15, s. 229-238, Bakü 2011.**

ULAŞILAMAYAN MAKALELER

Bünyamin Erul, "Ma'mer b. Râşid'in el-Câmi' Adlı Eserinin Kadîm Bir Nüshası", *İslâmiyât,* c. I, sayı: 2, s. 125-133, Ankara 1998.

Yavuz Ünal, "Modernist Müslümanların Hadise Yaklaşımı: Aligarh Okulu", *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi (www.dinbilimleri.com),* c. I, sayı: 1, s. Samsun 2000.

Yavuz Köktaş, "Hadis Temelli Kalıp Yargılarda Kadın" Adlı Kitabın Eleştirisi", *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi (www.dinbilimleri.com),* c. I, sayı: 4, s. Samsun 2001.

Yavuz Köktaş, "İslâm'ın İlk Döneminde Teknik Bir Terim Olarak Sünnetin Gelişmesiyle İlgili Yeni Bazı Düşünceler", *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi (www.dinbilimleri.com),* c. I, sayı: 4, s. Samsun 2001.

Emin Kudat "Rivayetin Senedi ve Aklın Yargısı Bağlamında Hadis Tenkidi", Çev: Yavuz Ünal, *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi (www.dinbilimleri.com),* c. I, sayı: 2, s. Samsun 2001.

Faruk A. Sankarı, "Bilgi Kaynağı Olarak Nebevî Sünnet", Çev: H. Ömer Özden, Osman Elmalı, *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi (www.dinbilimleri.com),* c. I, sayı: 3, s. Samsun 2001.

Saffet Sancaklı, "Hadislerin İktisâdî Hayatla Olan İlişkisi", *Tabula Rasa: Felsefe-Teoloji,* c. 3(8), s. 181-203, Isparta 2003.

Ahmet Yıldırım, "İlk Yaratılan Varlık Bağlamında Hadislerde Yaratılış Problemi", *Tabula Rasa: Felsefe-Teoloji,* c. 3(8), s. 163-180, Isparta 2003.

Ahmet Yıldırım, "Cumhuriyet Dönemi Hadis-Tasavvuf İlişkisiyle İlgili Yapılan Çalışmaların Kaynak ve Metod Açısından Kritiği", *Tabula Rasa: Felsefe-Teoloji,* c. 4(10), s. 203-225, Isparta 2004.

Kemalettin Özdemir, "Küreselleşme Etrafında (Fiten Hadisleri)", *Akademik Araştırmalar Dergisi,* c. VI, sayı: 22, s. 161-170, İstanbul 2004.

Kemalettin Özdemir, "Sened ve Ana Kaynakları Açısından Şiî İmamiyye'de Hadis (el-Kâfi Örneği)", *Akademik Araştırmalar Dergisi,* c. VII, sayı: 27, s. 129-142, İstanbul 2005-2006.

Yunus Macit, "Bir Hadis Münekkidinin Bir Râvi Hakkında Farklı Değerlendirmelerde Bulunmasının Nedenleri", *Tabula Rasa: Felsefe-Teoloji,* c. VI, sayı: 15-16, s. 297-322, Isparta 2006.

Nuri Tuğlu, "Sovyet Dönemi Kırgız Toplumunu Dinî Kültürünü Besleyen Kaynaklar ve Hadis/Sünnet Muhtevaları Üzerine Bir Değerlendirme", *Tabula Rasa: Felsefe-Teoloji,* c. VI, sayı: 15-16, s. 255-278, Isparta 2006.

Salahattin Polat, "İsnadlı Rivavet" Metoduyla Yazılmış İslâm Klasiklerini Okuma Sorunu", *İslâm ve Klasik,* s. 17-28, İstanbul 2008.

Bekir Tatlı, "FÜİF Dergisi Makaleler Bibliyografyası (I-XX/1996-2010)", *FÜİF Dergisi,* c. XV, sayı: 2, s. 235-268, Elazığ 2010.

Abdullah Hikmet Atan, "Hoca Ahmed Yesevi'de Sünnet Bilinci", *Uluslararası Hoca Ahmed Yesevi Sempozyumu, Bildiriler, 20-21 Şubat 2010 = International Khoja Ahmed Yesevi Smposium, Papers, 20-21 February 2010,* s. 48-53, İstanbul 2012.

Saffet Sancaklı, "İslâm'ın Anlaşılmasında Apokrif/Mevzû Hadislerin Olumsuz Etkileri, *Tabula Rasa: Felsefe-Teoloji,* c. VI, sayı: 15-16, s. 203-230, Isparta.

– SONUÇ –

Çalışmamız ülkemizde hadis alanında, makale, yüksek lisans ve doktora gibi ilmî çalışmaların geldiği olumlu noktayı göstermektedir. Bu dalda birçok mesele değişik açılardan incelenmiş, bilhassa tarih ve usûl konuları çözülmeye çalışılmıştır. Klsiak eserler gün yüzüne çıkartılmış ve araştırmacıların istifadesine sunulmuştur. Hadis âlimleri tanıtılmış, hadis alanındaki problemler değilşik boyutlarıyla ele alınıp tartışılmıştır. Temel dinî konular, halk inançları, aktüel meseleler, meşhur hadisler, çeşitli hadis ve hadis usûlü eserleri ve konuları incelenmiştir. Ayrıca yabancı dillerden çeviri makalelerle bu alana katkı sağlanmıştır.

Türkiye'de İSAM İlâhiyat Makaleleri Veri Tabanına kayıtlı olan hadis makalelerinin 1926-2016 yılları arasını kapsayan bu araştırmamız neticesinde önerilerimizi şöyle sıralayabiliriz:

1. Başta hadis olmak üzere bütün alanlarda yapılan çalışmaların yayımlanması ve paylaşılması zorunlu hale getirilerek araştırmacıların bilgiye daha hızlı ve daha kolay ulaşması sağlanmalıdır.
2. Hadis alanında yapılan tahriç ve tenkit içerikli tez ve makalelerin toplu olarak incelenmesi, zaaflarının ve güçlü yönlerinin tartışılması gerekir.
3. Çeşitli konulardaki hadisler incelenirken genel çerçeve çizilmeli, uydurma hadisler, hadis uyduranlar ve halk arasında hadis diye bilinen sözler değerlendirmeye tabi tutulmalıdır.
4. Günümüzde Türkçe olarak halka sunulan hadis eserlerinin, sistematik çalışmalarla desteklenerek daha faydalı hale getirilmesi gerekir.
5. Makalelerde sened tahlili ve cerh-ta'dîl boyutunun derinleştirilmesi gerekir.
6. Sened tahlili ve ricâl tenkidi konusunda uzmanlar yetiştirilmelidir.
7. Makale ve tez konusu belirlemenin zorluğu dikkate alınarak, YÖK tarafından belli bir koordinasyonla, ortak bir havuz oluşturulmalı, konular onaya bağlandıktan sonra çalışılmasına izin verilmelidir. Neticede her sahada olduğu gibi ilmî araştırılmalarda da verim artar, emekler boşa gitmez hem de farklı konularda çalışma imkânı sağlanmış olur.
8. Halkın bu alandaki ihtiyacını karşılayacak meselelere öncelik verilmeli, bilgi tüm halka hitap etmelidir. Araştırma çalışmaları raflara mahkum edilmemelidir.
9. Tercüme makalelerden çok, telif çalışmalarına öncelik verilmelidir. Tercümeler ülkemizde geçerli olan makale kurallarına uygun hale getirilerek yayımlanmalıdır.

KSÜ Siyer-i Nebi Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi
SAMER

KSÜ Siyer-i Nebi Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi
SAMER

SAMER
KSÜ Siyer-i Nebi Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi

KSÜ Siyer-i Nebi Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi
SAMER